ALEXANDRU GEORGE

opere alese

Seara târziu

roman

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Alexandru George

Opere alese

Coperta: FLOAREA ŢUŢUIANU

Redactor: VIOLA VANCEA
Tehnoredactor: MIRCEA TĂTAR

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GEORGE, ALEXANDRU
Seara târziu / Alexandru George. - Ed. a 4-a. - Bucureşti: Editura Institutului Cultural Român, 2010
ISBN 978-973-577-610-7

821.135.1-31

© INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Aleea Alexandru, nr. 38, Sector 1
011824, Bucureşti,
ROMÂNIA
Tel. 031.71.00.637
E-mail: editura@icr.ro
Difuzare: comenzi@icr.ro

Alexandru George
Opere alese

seara târziu

roman

Ediţia a IV-a revăzută şi adăugită

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

1957

24 febr. 1957

O coincidenţă curioasă face să încep aceste însemnări în clipa când în viaţa mea se produc două evenimente importante: sunt pe cale de a mă muta de-acasă, deoarece o promisiune a „vărului“ meu, căpitanul Predescu, pare în mod neaşteptat a se realiza şi, în acelaşi timp, cred că mi-am găsit un serviciu stabil, primul de acest gen din viaţa mea şi după care am tânjit în toţi aceşti ani. Perspectiva serviciului mi se deschisese încă de acum o săptămână când m-am trezit cu un telefon de la tovarăşa Marta; îmi telefona acasă, ceea ce nu mai făcuse niciodată până atunci, aflase că refuzasem să plec pe şantierul acela de lângă Cluj şi că deci am rămas fără slujbă. Mă anunţase că mi-a găsit ea ceva mai bun, „absolut sigur“, la Oficiul de documentare al Ministerului; trebuia să iau numai contact cu şeful acestuia, un tovarăş Radian care fusese prevenit de tentativa mea de angajare şi care chipurile „mă aştepta“ (!?).

Am ezitat puţin în faţa acestei invitaţii, incredul în şansele mele de obicei scăzute, sau oricum nedumerit că un fapt de asemenea importanţă se poate „aranja“ atât de simplu. Dar miercuri m-am dus la adresa indicată, pe la ora prânzului şi m-am întors cu mari speranţe. Oficiul se afla situat în mod curios pe o stradă perpendiculară cu şoseaua Colentina, la mai puţin de o staţie de capătul liniei de tramvai; pare foarte departe, dar în realitate, cu tramvaiul, de la noi de-acasă, ajungi în mai puţin de o jumătate de oră, ceea ce a constituit pentru mine prima mare surpriză agreabilă. E instalat într-o clădire cu un etaj, dar alături are un fel de anexă, o clădire mai joasă, care seamănă în mic cu o hală de uzină.

M-am prezentat secretarei lui Radian care mi-a spus că „tovarăşul profesor“ vine ceva mai târziu; conversaţia noastră a

fost auzită însă de un tânăr care am aflat că e inginerul Anghelescu şi care m-a poftit în biroul în care lucra el, să discutăm unele lucruri. În biroul acela se mai aflau un inginer, o dactilografă care bătea de zor, nederanjată de conversaţie, şi care abia a ridicat privirea la intrarea noastră şi un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu un nas enorm şi cu un aspect deplorabil, care m-a urmărit cu o privire urâtă din dosul unor ochelari ce-i stăteau prost pe nas. Anghelescu, care părea a şti că o să vin în ziua aceea, m-a întrebat mai multe lucruri dar mai cu seamă ce limbi străine ştiu şi, la răspunsul meu, mi-a spus că ar fi fost mult mai bine dacă ştiam engleza sau rusa, dar mai ales engleza.

– Ştiu şi engleza, dar nu aşa de bine, am minţit eu cu inconştienţă...

– Ei, atunci e bine, m-a încurajat el, o să te pui dumneata la punct... Şi s-a dus la individul cu ochelari şi i-a şoptit ceva.

Acesta s-a sculat de pe scaun şi m-a întrebat dacă am adus cererea de angajare şi autobiografia. Le adusesem; prima fusese redactată la indicaţiile tovarăşei Marta, iar pe cealaltă o aveam deja bătută la maşină în mai multe exemplare pentru orice eventualitate, încă de pe vremea când mai speram un transfer. Suciu, căci aşa am aflat că se numeşte bărbatul cu ochelari, le-a luat şi i-a trebuit vreo jumătate de oră să le citească. Apoi m-a chemat să mergem la serviciul de cadre. Acolo nu era însă tovarăşul care hotăra, Lakatoş, ci doar adjuncta lui, o tovarăşă Cătănescu, o femeie între două vârste, care mi-a spus să las hârtiile acolo şi care mi s-a părut şi ea destul de binevoitoare. După comentariile lui Suciu, Lakatoş nu va veni curând, deoarece e student la seral la Politehnică şi îşi neglijează obligaţiile de serviciu; probabil, în această eventualitate, că de „angajarea" mea se va ocupa tovarăşa Cătănescu.

Dar între timp sosise Radian, un tip afabil cu aer de comerciant de pe vremuri, de angrosist elegant, care mi-a vorbit şi el încurajator, mi-a pus aceleaşi întrebări ca şi Anghelescu, apoi mi-a spus să mă prezint a doua zi „la concurs". Era firesc să fie aşa, deşi informaţia pe care mi-a dat-o el m-a indispus şi m-a descurajat. Eram hotărât să nu mai dau pe la acest Oficiu. Cum aş fi putut reuşi, în concurenţă cu alţi candidaţi care ştiau englezeşte?

Când m-am despărţit de Radian, acesta şi-a examinat agenda de pe birou şi a propus o rectificare: să vin vineri nu joi.

– Sper că nu sunteţi superstiţios?... mi-a zâmbit el strângându-mi mâna. Rămâne atunci pe vineri...

În biroul lui Anghelescu l-am întâlnit pe acesta, care nu m-a întrebat ce am discutat cu Radian; mi-a spus doar că proba e de engleză curentă şi se admite să folosesc dicţionarul. Apoi mi-a înmânat un număr din revista *New Times,* care e ediţia în englezeşte a lui *Novoie Vremia* şi e tradusă şi în româneşte sub forma lui *Timpuri Noi;* mi-a recomandat să o studiez cu atenţie, deoarece termenii folosiţi acolo sunt foarte obişnuiţi în traducerile ce se fac la Oficiu. I-am mulţumit şi mi-am luat rămas bun de la ceilalţi, care mă ignoraseră tot timpul în modul cel mai ostentativ. Numai numitul Suciu s-a ridicat brusc de pe scaun şi şi-a scos ochelarii ca să mă privească mai bine şi să mă întrebe:

– Aşadar, tovărăşele, vrei să te angajezi la noi?...

Impresiile cu care m-am întors acasă erau destul de contradictorii, dar am avut certitudinea succesului în clipa când am deschis numărul respectiv din *New Times.* Articolul de fond care nu era mai lung de vreo două pagini şi jumătate avea notaţi pe margine, cu creionul, toţi termenii mai complicaţi în traducere românească, toate expresiile-cheie care probabil că revin cel mai frecvent în traducerile ce se fac aici. (Oare, aşa să fie?)

M-am concentrat asupra acestui text în cele două zile care au urmat, dar, în acelaşi timp, pentru a mă împăca cu mine însumi, m-am apucat şi am făcut vreo cinci-şase lecţii din Eckersley, încercând a umple golul ce se căsca enorm în cunoştinţele mele de limba engleză.

I-am dat pe seară un telefon tovarăşei Marta, care e o etern optimistă, pentru a-mi da singur curaj.

Vineri a fost ziua „probei" şi dacă în desfăşurarea lucrurilor nu survine vreun accident, mă pot considera angajat. Am fost prezent la Oficiu la ora 9, în camera în care lucrează şi Anghelescu împreună cu ceilalţi trei şi unde mai era o fată care candida şi ea la ocuparea respectivului post. Ni s-au pus la dispoziţie două mese şi pe la 10, odată cu venirea lui Radian, examenul a început. El consta în traducerea unui text foarte simplu de vreo două pagini dactilografiate (cu unele greşeli, care cred că nu erau intenţionat lăsate aşa, ci mai mult demonstrau ignoranţa

comisiei). Ni s-a lăsat la dispoziţie o oră. Am terminat traducerea, care mi s-a părut foarte uşoară, într-o jumătate de oră, cu care ocazie mi-am dat seama de adevărul recomandărilor amicale ale lui Anghelescu (cred că singura încuietoare a fost „industrial plants" de care n-a fost greu să-mi dau seama ce înseamnă).

Când m-am dus la Radian să-i înmânez foile, Anghelescu s-a apropiat şi i-a spus acestuia că „proba fără dicţionar" ar fi bine să cuprindă un text de politică generală, cu termeni din acest domeniu, care sunt şi ei foarte importanţi. Radian a aprobat şi m-a pus să mă aşez la capătul mesei lui. Anghelescu mi-a întins cu gravitate o pagină dactilografiată, cuprinzând doar câteva fraze, în care am recunoscut fragmente din articolul de fond din *New Times,* acela pe care el mi-l oferise în mod graţios cu două zile înainte, să-l „aprofundez".

Bineînţeles că traducerea am făcut-o în aceste condiţii dintr-un foc, fără nici o ezitare, spre marea mirare a lui Radian. Peste câteva minute mă aflam în stradă, după ce mi se spusese să vin a doua zi după rezultat.

N-am fost azi la Oficiu, deoarece trebuia să aranjez niscai formalităţi în legătură cu mutarea mea în Călăraşi. Vorbind însă cu Marta, aceasta mi-a spus că în problema angajării să n-am nici o grijă... Oricum las plăcerea aflării rezultatului pe luni, ca să nu-mi stric duminica. O iau de bună...

25 febr. 1957

Am ezitat mult timp ca să încep să scriu în acest caiet, în mod ciudat intimidat de actul hotărâtor ce mi se părea că trebuie comis şi, nu mai puţin, de aspectul, de legătura lui elegantă, să zic chiar somptuoasă, îl am de mult, cred că tata mi l-a dăruit în primele clase de liceu; nu m-am atins de el pentru a-i da vreo întrebuinţare de tip şcolăresc, nu m-am servit niciodată de el la nimic. Apoi, când în mine a început să mijească vocaţia literară, l-am păstrat pentru vreo operă capitală, care s-a întâmplat însă să nu vină. Aşa au trecut anii şi abia acum, începând să fac însemnările astea, am sentimentul că dau caietului o întrebuinţare „proprie", pe care el însuşi o aştepta. (Romanul meu am început să-l scriu prin biblioteci, îndeosebi la Brezianu şi la Biblioteca Institutului pentru Relaţii Culturale cu Străinătatea, pe

foi izolate de hârtie, chiar pe petice şi foiţe, pe care nu le-am scos niciodată din casă şi nu le-am luat vreodată la mine.) El are rândurile trase cu o cerneală palidă, aproape insesizabilă, dar filele sunt groase, volumul fiind mai mare cu mult decât acela al unui caiet obişnuit de dictando de două sute de file, ceea ce-i accentuează caracterul de „ceaslov", de alcătuire insolită, de care nu-ţi vine să te atingi şi care-ţi impune să o păstrezi.

E curios că acum, cu ocazia mutatului, l-am pus numai-decât într-un grup de lucruri care urmau să intre în prima valiză, în timp ce romanul l-am lăsat pe planul secund, într-un maldăr de hârtii ce-mi scăpase atenţiei imediate. Nu vreau să spun că era cât pe ce să-l uit! Dar, orişicum!

Nu pot să spun că cele două „scrieri" ale mele „concură", pentru că romanul e deja scris şi trebuie doar revăzut şi amplificat când oi avea timp. Deocamdată stă.

Mutarea mea în Calea Călăraşi se efectuează în etape, fără nici o grabă. Am început cu cărţile. În fiecare zi îmi duc două valize pline, le descarc şi iau valizele goale înapoi. Azi însă mi-am adus canapeaua şi câteva lucruri de pat, hotărându-mă să rămân noaptea şi să dorm aici. Mâine o să transport una din poliţele bibliotecii pentru a putea aranja cărţile care stau aşezate pe podea. Din tot ce s-ar putea numi mobilierul camerei rămas de la locatara precedentă mă voi folosi de o masă simplă de lemn care are însă două foarte utile sertare ce se pot închide cu cheie.

Camera e mică şi pe una din laturi mansardată, dar fereastra îmi oferă o panoramă largă a cartierului, deoarece vederea nu e obturată de nici un bloc, aşa cum se întâmpla la tuşa Ruxandra. De fapt e limpede pentru mine că ocup camera femeii de serviciu, care are din fericire un mic lavoar şi o sobă de faianţă de tip vechi care n-ar fi exclus să-şi fi făcut un stagiu de un veac într-una din camerele apartamentului de jos şi să fi fost adusă aici atunci când cahlele ei parţial distruse nu au mai fost în stare să acopere întreaga suprafaţă a unei sobe de volum normal. Tot un avantaj e faptul că intrarea e comună cu cea a apartamentului care ocupă întregul etaj, deci nu e una de serviciu. Ca să se ajungă la mine, lângă pod, se mai urcă o prelungire a scării de vreo zece trepte.

Apartamentul pe care-l ocupă familiile Predescu şi Pantelli este aşezat pe deasupra a patru prăvălii şi, întregul imo-

bil a aparţinut de mult lui Stancu Velicescu, unul din celebrii negustori şi oameni de afaceri bucureşteni din secolul trecut, care l-a construit şi ale cărui iniţiale se văd pe frontonul de la intrare. El a fost frate cu mama mare, mama lui tata (cum îi ziceam eu în copilărie), dar de care nu-mi aduc aminte nimic, deoarece a murit pe când eu aveam trei sau patru ani. Nu cred că am intrat în această casă, de când mă ştiu, mai mult de trei ori, dar magazinele de jos le cunosc foarte bine, pentru că treceam adeseori prin faţa lor. Relaţiile familiei noastre cu familia Pantelli au fost destul de bune, tata fiind văr cu Nena Pantelli, dar se pare că o răceală a intervenit odată, în timpul războiului, dacă nu mă înşel din cauza partajului unei moşteniri. Mi se pare însă destul de curios că toate amănuntele mutării mele la ei s-au făcut din iniţiativa căpitanului Predescu şi graţie diligenţelor sale, pe ceilalţi eu neajungând măcar să-i văd la faţă. Oare vor fi fiind atât de idioţi să mă considere un intrus inoportun, când prezenţa mea, dimpotrivă, le soluţionează cel puţin o oarecare problemă de vecinătate?

Plecarea mea de acasă a fost întrucâtva în logica lucrurilor, chiar dacă pe mama o afectează sincer. Problema a început încă din clipa în care ne-am mutat la mătuşa Ruxandra şi s-a accentuat mult odată cu măritişul Silviei şi cu naşterea lui Dănuţ. Camera aşa-zisă „a mea" era de fapt o cameră de trecere pe care cei din casă o folosesc atunci când ies şi vin din apartament pe intrarea principală, ca să n-o mai pun la socoteală pe bătrână care nu iese din casă de mai bine de un an, dar care primeşte vizitele unor persoane ce nu pot fi totuşi invitate să utilizeze intrarea de serviciu. De la mama până în Călăraşi e o distanţă de numai cinci minute, care poate fi uşor străbătută de cei interesaţi; n-am să mănânc zilnic la ea, dar orişicât mă voi duce prin forţa lucrurilor des să-mi revăd familia.

E linişte în camera asta, izolată de exterior datorită zidurilor foarte groase, dar poate şi datorită faptului că e puţin mai retrasă de gălăgioasa Cale Călăraşi. Nu-mi găsesc totuşi liniştea: mereu, în cuprinsul zidurilor ei, am senzaţia că „am venit" numai aici pentru un timp, doar ca să fac ceva, să realizez ceva...

26 febr. 1957

Este prima noapte pe care mi-o petrec în noua mea locuinţă şi m-am trezit brusc, alarmat parcă, mult mai devreme decât era necesar, pe la ora 4 1/2 şi nu am putut să readorm. La 5 am auzit sunetul muzical profund al unei pendule care bătea în vecini. Nu părea a veni de la cei de jos, dar, atunci, de la cine oare? În mod bizar mi-a venit să scriu şi m-am aşezat la mica măsuţă improvizată pe care se afla manuscrisul început acum doi ani. Ce experienţă neaşteptată faţă de felul cum o pornisem! Am început redactarea lui propriu-zisă în clipa în care am avut fixate schema celor douăsprezece capitole; căci atâtea au ieşit şi, pe moment, faptul m-a bucurat în secret fără să ştiu de ce. De atunci tot brodez pe canavaua aceasta bine fixată, dar lucrurile merg greu, din alte cauze, îmi dau seama, decât maniera mea sincopată, fragmentară de a scrie. Nu cred că l-am scos încă din informitate, sunt convins că n-ar spune nimic cuiva străin care s-ar întâmpla să-l citească.

De data aceasta am scris cu o anume precipitare, câteva pagini la rând, ceea ce nu e cazul de obicei şi, înainte de 5 1/2, am parcurs tot atât de repede întreg capitolul al VIII-lea, care pare a promite să depăşească cele treizeci-patruzeci de pagini câte îi destinasem iniţial. Şi, în definitiv, dacă s-ar întâmpla ca el să iasă mai mare, ce ar fi?

1 mart. 1957

Cu tot valvârtejul prin care am trecut în ultima săptămână, am mai găsit un moment pentru o oarecare distracţie, m-am dus la cinema. De fapt am fost dus aproape cu forţa de A., cu care mă întâlnisem în oraş, la filmul *Citadela sfărâmată,* o ecranizare după o piesă cu acelaşi nume de Horia Lovinescu. Ea a insistat mult să mergem şi eu m-am lăsat greu, în primul rând, pentru că mie nu-mi place să mă duc la cinema dimineaţa şi, în al doilea rând, pentru că nu aveam nici o curiozitate să văd un asemenea film. Văzusem piesa acum patru sau cinci ani şi îmi făcusem o idee, pus în mişcare de vâlva pe care a creat-o şi de comentarii-ile obligatorii pe această temă ce se făceau. Şi piesa şi numele autorului îmi treziseră antipatie. Crezusem anume că Horia Lovinescu e un nume artificial, fabricat, un pseudonim adoptat

de un publicist fără ruşine (ca şi Maiorescu, Ralea, Basarab), dar doamna B., care-l cunoştea şi fusese colegă de serviciu cu soţia lui, m-a lămurit între timp că numele lui e chiar acesta, că e vorba de un nepot al criticului, de un intelectual fin, de un om cu vocaţie artistică reală, care are la activ o teză de doctorat despre Rimbaud etc.

Aceste revelaţii, de natură să mi-l facă simpatic, nu mi-au schimbat însă impresia defavorabilă despre piesele lui. În tot cazul, *Citadela sfărâmată* nu e lipsită de un anumit efect, dar schematismul şi frontalitatea personajelor sunt prea izbitoare şi copleşesc siluetele „normale" (doamna Dragomirescu, de pildă) parcă uitate fără voie printre atâtea fantoşe de carton.

Filmul nu atenuează, ci agravează toate aceste erori prin stângăcii dar mai cu seamă prin proasta distribuţie a rolurilor. În special în rolul lui Matei a fost pus să joace un actor ungur mult prea în vârstă, un tip de belatru atletic, bun cel mult pentru roluri eroice, de voinic sau voievod, şi care pe deasupra pronunţă cuvintele româneşti îngrozitor. Mi-am amintit cu oarecare recunoştinţă de cabotinismul lui Botta; cel puţin acesta era, în unele puncte, în rol, deşi la teatru jocul lui, atunci, mi s-a părut absolut insuportabil. Or, Matei vrea să fie un intelectual dezabuzat şi vag nihilist, care datorită slăbiciunii inimii nu e luat pe front şi mai apoi cade în apatie, în marasm, în alcoolism, ceea ce-l duce la sinucidere!... Atletul din film părea un elefant care, cu toată bunăvoinţa, nu izbutise să joace un rol de cătel de salon, nu pentru că nu înţelesese ce trebuia să facă, ci pentru că era, bietul de el, grav incomodat de propriile-i dimensiuni.

Totuşi pe A. filmul a prins-o şi chiar piesa, demult, când a văzut-o. Îmi amintesc de faptul că pe vremuri ideea ei despre piesă a fost şi mai bună, îi reproşa aceleaşi lucruri ca şi mine, într-un grad mai redus însă. În special, tirada lui Dragomirescu bătrânul, când îi dă recomandaţii de viaţă fiului său, proaspăt bacalaureat, şi e încheiată cu: – Fii demn de un Dragomirescu! e de un ridicol absolut pentru că nimeni din mediul de magistraţi, ofiţeri, din acel strat burghez nu proclama asemenea lucruri. I-am amintit acum, în aceeaşi ordine, şi ea s-a amuzat teribil de acel: – Să fii un bun slujitor al ţării şi al tronului! la fel de fals şi ne-am amintit amândoi à propos de „tron", că în toate familiile burgheze familia regală şi întâmplările ei erau subiect

cel mult de amuzament amabil şi se vorbea de „Carol", „Marioara", „Mihai" sau „Ileana" ca de nişte inşi oarecare, ca de nişte cunoştinţe vechi, bineînţeles fără nici un respect, aproape în stilul schiţei lui Caragiale *25 de minute cu Madam Carol.* A. a explodat în râs când i-am spus (şi ea şi-a reamintit) că în familia noastră şi a ei lui Carol nu i se spunea decât Buzatul, toate împrejurările legate de el fiind mai curând subiect de comedie. Unde o fi văzut acest Lovinescu în burghezia de pe vremuri „cultul tronului" şi chiar al „patriei"?

Şi apoi, de ce „citadelă" şi de ce „sfărâmată" şi sfărâmată de cine? Orice familie este mai mult sau mai puţin o citadelă, o formulă de apărare, de modelare şi de într-ajutorare a unei celule sociale... Îşi pune în cap cineva să desfiinţeze familia, care continuă să existe şi să fie respectată în orice sistem social?...

Şi cine sfarmă mica fortăreaţă a familiei Dragomirescu: neînţelegerea componenţilor? sau pur şi simplu ei sunt victimele unei fatalităţi simplissime, care poate lovi în oricine: unul se accidentează încercând să-şi facă datoria către societate şi iese din rândurile ei, altul e inadaptabil la noile schimbări din cauza individualismului său (care ar putea însă fi al unui artist împiedicat să se manifeste), iar altul decade printr-un proces de senilizare înfăţişat caricatural, deşi e propriu naturii umane şi lui i-au căzut victime milioane de inşi, ba chiar şi genii, de la Kant la Ibsen şi de la marele Haydn la C.I. Parhon al nostru. Ce va fi fiind blamabil sau ridicol în toate acestea?

Curios e că din toată această maşină, ceea ce mi s-a părut acum mai realizat, în tot cazul surprinzător pentru posibilităţile tehnice ale cinematografiei noastre, a fost scena rănirii tânărului Mihai în timpul acelei bătălii aeriene. Mă gândesc însă la surpriza pe care a iscat-o la timpul respectiv piesa aceasta şi, în general, teatrul lui Horia Lovinescu, în care personajele erau în majoritate nişte intelectuali, problematica era de aceeaşi speţă şi se simţea la autor mâna cuiva aparţinând lumii pe care o înfăţişa, chiar dacă lua „poziţie" faţă de ea. Toate acestea l-au impus pe autor ca pe un rival, în linia teatrului, al lui Petru Dumitriu şi al *Cronicii* acestuia, desfăşurată în aceeaşi tonalitate întunecată şi cu acelaşi sfârşit catastrofic.

3 mart. 1957

Închei prima săptămână la noul meu serviciu şi nu pot să mă obişnuiesc cu ideea marelui succes pe care l-am realizat. Singura mea emoţie în legătură cu angajarea, de care acum sunt sigur, a survenit a doua zi după ce am început să mă duc la serviciu. În biroul nostru a apărut un bărbat cam de vârsta lui Radian, dar care fiziceşte este exact opusul acestuia; mi-am dat seama că nu poate fi decât antagonistul lui în acest Oficiu. E un inginer, Alexandru Opriţă, un tip nervos, slab, cu mişcări bruşte şi cu o mutră de vulpe, pe care o accentuează buza de sus încadrată de o mustaţă parcă mobilă. S-a uitat la mine cu vădită neplăcere şi, nemaiavând probabil cum să împiedice mersul lucrurilor, i-a spus lui Anghelescu, aflat de faţă:

– Tovarăşul continuă să fie în perioada de probă, opt zile, nu?

Anghelescu a făcut un gest de renunţare cu mâna.

– De unde ştim, a continuat Opriţă, încercând să invoce un „principiu", că nu se prezintă în interval un contracandidat? Aşa e legal...

Anghelescu nu i-a răspuns nimic, a zâmbit numai, clătinând concesiv din cap; Opriţă s-a mai învârtit câteva clipe prin birou, unde vădit nu avea nici o treabă, apoi a ieşit, nu fără a-mi arunca un cuvânt consolator, rostit cu o voce hârâită, de om care vorbeşte cu maxilarele încleştate:

– Pentru perioada de probă vi se va plăti salariul normal, oricare ar fi rezultatul.

Anghelescu l-a lăsat să se depărteze şi m-a asigurat de inanitatea pretenţiilor legaliste ale lui Opriţă printr-o simplă vorbă:

– Aiurea!...

Nu a vrut să-mi spună mai mult, dar am înţeles din conversaţia celor din birou că Opriţă împarte conducerea Oficiului cu Radian şi că deci e probabil în rivalitate cu acesta, care are avantajul „politic". Rezerva lui faţă de mine nu provenea de la legalismul lui presupus şi pe care-l cerea respectat şi nici din dorinţa de a susţine el alt candidat, ci de la faptul că ajunsesem să ocup postul graţie sprijinului rivalului său.

Trebuie să reţin toate acestea şi să mă feresc de el sau să încerc să-l îmbunez în vreun fel – lucru cu atât mai greu cu cât

Opriţă pare a fi singurul inginer care ştie englezeşte, în tot cazul, care ştie suficient de bine ca să nu recurgă la ajutorul vreunui traducător.

Deocamdată asta e tot.

4 mart. 1957

Sâmbătă la Ateneu l-am zărit fugitiv în pauză pe Mih. P. Şi după un schimb banal de cuvinte l-am întrebat ce mai ştie de M., ce o mai fi făcând, şi, ca interesul meu să nu se divulge, am învăluit întrebarea cuplând-o şi pe Anca, perfect justificat, deoarece au fost bune prietene. Mih. mi-a vorbit numai despre cea din urmă, care mă interesa mult mai puţin, şi a rezumat totul într-o replică fără continuitate, deoarece intrasem în sală:

– Ce mai face Anca?... Parcă ea crezi că ştie? Era cu Radu C. În ultima vreme, dacă o mai fi... Dar cred că nici el n-ar şti ce să-ţi spună, pentru că un bărbat care trăieşte cu ea cred că habar n-are tocmai el ce face Anca...

Lucrurile au rămas aici, dar la ieşire, după două ceasuri în mulţimea aceea de sute de oameni în care se vor fi aflat cel puţin o duzină de cunoştinţe ale mele, mi-am amintit de vorba lui Mih. Şi m-am întrebat: ce ştiu eu, în realitate, despre ei, şi dacă ceea ce ştiu e în proporţie directă cu gradul de prietenie?

E o întrebare care pe mine nu mă preocupă şi n-are de ce să mă preocupe, dar nu şi pe un scriitor care scrie literatură „realistă", adică face constatare şi adună fapte. Ceva mi-a tulburat, totuşi, uşor, convingerea, aşa că am să revin.

5 mart. 1957

Mă reobişnuiesc destul de greu cu sculatul devreme, la oră fixă.

De fapt, curiozitatea neplăcută e că mă trezesc spontan, cu câteva minute înainte de a suna ceasul deşteptător, dar efectul imediat după trezire e de şoc, de parcă a pândit ceva în mine momentul respectiv şi mă avertizează cu mai multă brutalitate decât ar face-o soneria mecanică sau cineva din afară care ar veni să mă scoale.

Ce să zic? Ca să dau vina tot pe mine, să-mi explic ciudăţenia prin anxietatea mea generală, tradusă aici prin frica de o

eventuală defecţiune a deşteptătorului... Ea nu-mi îngăduie să mă odihnesc cu adevărat până în momentul când acesta ar intra în acţiune...

Nu am banii necesari, dar ar trebui să-mi mai cumpăr un ceas deşteptător, pentru a-mi înlătura orice teamă şi a dormi cum trebuie, exact până în momentul îngăduit.

6 mart. 1957

Adunându-mi paginile romanului, asamblez cu greutate tot maldărul de hârtie cu cele trei caiete A.R.L.U.S. care îmi reapar astfel în faţă. Le-am cumpărat de mult, în mod special pentru că aveau un preţ mai avantajos pe care-l descopăr imprimat pe ultima copertă: 1,60 lei. O fi fost chiar o afacere mai vastă, nu-mi amintesc, dar mă uit la cele trei piese, caiete subţiri, dar solide, cu arc, foarte bune dacă vrei să rupi pagini din ele fără a pune în pericol legătura celorlalte. E tocmai ceea ce fac eu acum, punându-le în ordine.

Se poate spune că „ajutorul sovietic" mi-a parvenit şi mie, măcar pe această cale.

Dar, încă ceva demn de reţinut: pe ultima copertă, această recomandare: „Iubiţi cartea, ea înaripează mintea şi inima cu sentimentul dragostei faţă de lume, faţă de om". Maxim Gorki. Înţelepte sfaturi de care eu n-aş fi avut nevoie, dar nu le dezaprob, mai ales că ultimul efect al lecturilor mele nu e deloc „înflăcărarea" şi nici „înaripareа".

7 mart. 1957

Accident de circulaţie ieri, la întoarcerea de la serviciu; tramvaiul meu, 17, s-a oprit la Lizeanu datorită unui camion defect, care-i bara drumul, un camion enorm, încărcat. La început nimeni n-a bănuit consecinţele, dar câţiva pasageri (cărora acuma afişele oficiale le zic „călători") s-au dat jos. Din dreapta şi din stânga, circulaţia, îngreunată, se mai făcea cât de cât. Dar a venit un alt 17, din direcţie contrară şi şi-a pus botul la o jumătate de metru de camion, blocând totul, inclusiv trecerea spre Vasile Lascăr. Vatmanii au coborât plini de veselie, conversând cu şoferul accidentat şi cu diverşi gură-cască proiectanţi de „soluţii", toţi nepăsători la consecinţe. Îi vedeam rânjind şi

comentând ceea ce se întâmplase. Taxatoarea noastră ne-a vestit, cu aceeaşi bucurie, că trebuie să coborâm; cum câteva femei mai în vârstă au ezitat să o facă sperând într-o minune, a zbierat la ele:

– Hei, nu vedeţi că e accident? Daţi-vă jos, că doar nu vreţi să dormiţi în tramvai!

Eu am mai rămas câteva minute la intersecţie, unde se accentua o înghesuială sporită, enormă, apoi am luat-o pe jos. Am ajuns acasă pe întuneric, frânt de oboseală, căci nu aveam nici o soluţie de a folosi ceva care să mă transporte mai repede. Nici n-am mâncat de oboseală şi de enervare; nu m-am calmat decât cu greu.

Interesant la maximum a fost să constat bucuria celor care profitaseră de accident, pe care ar fi putut să-l evite, măcar în parte. Psihologia omului primitiv ieşea bine în evidenţă, manifestându-se în partea de „răzbunare" din toată această afacere. Care probabil că nu este singura. Oricum, bolşevicii ştiau ei pe vremuri ce ştiau atunci când osândeau pe toţi cei implicaţi cât de vag în defectarea unei uzine, în întreruperea, chiar involuntară, a unei obligaţii de serviciu considerând că e vorba de un *act de sabotaj*. Oare, la ruşi, nu or fi şi acum în vigoare asemenea pedepse? Omul fioros din mine se deşteaptă la acest gând...

8 mart. 1957

Vis stupid, azi-noapte. Nu altfel decât visele mele obişnuite, mereu stupide... Se făcea că sunt într-un grup de inşi care jucau în doi sau în patru un fel de pichet. Unul punea o carte peste alte câteva întinse pe o masă şi spunea: Marţi! Partenerul lui punea alta şi spunea: Miercuri! Jocul se numea marţi şi miercuri. Eu priveam mai de sus jocul fără să le disting figurile, cu un sentiment acut de contrarietate, încercând să mă îndepărtez de grup, având sentimentul că jocul acesta e o tâmpenie.

Pe contrarietatea aceasta m-am trezit. Acuma, scriind, îmi propun şi mai hotărât să nu consemnez în nici un caz, aici, asemenea vise.

9 mart. 1957

În comunitatea în care am intrat odată cu slujba, bântuie o expresie, repetată până la maxima enervare: „Îţi bubuie mintea!“ Ea traduce când trebuie şi când nu trebuie mirarea de orice grad. Curios e că această expresie este folosită cu o adevărată voluptate, ca un „trouvaille“ de tineri, mai puţin de oamenii maturi, serioşi, şi absolut deloc de cei în vârstă şi de oamenii simpli, din atelier. Aceştia reprezintă fondul „conservator“ neaderent faţă de inovaţiile la modă?

Astăzi, doamna Conţescu, o persoană între două vârste, a venit la noi în sală să discute despre nu ştiu ce chestie în care ministerul luase o hotărâre absurdă. A blamat-o în fel şi chip, apoi s-a întors către noi cu un zâmbet şi a rostit ca un citat:

– Îţi bubuie mintea!

Să notez că la M.2 cuvântul care făcea furori, fiind folosit de toţi până la disperare, era „E valabil!“ Era un fel de „All right!“ spus în toate împrejurările în care se marca acordul faţă de ceva sau se sublinia indiferent ce afirmaţie. Ţin minte ceva amuzant: la un moment dat a venit în biroul nostru tov. Moscovici, campionul lui „E valabil“, şi, în zece minute, şi-a plasat de cel puţin o duzină de ori expresia favorită. Venise să facă verificarea pieselor de mobilier şi la sfârşit, când cineva l-a întrebat dacă e bine că au fost trecute, indiferent în ce ordine, pe o listă anterioară, el a răspuns în mod neaşteptat:

– Categoric!

Toată asistenţa a râs, ca de o glumă... În fond nu ştiu dacă aici ar fi vorba de „ceva mecanic placat peste ceva viu“, după formula bergsoniană. Cred chiar că o contrazice. Ea speculează „neaşteptatul“, despre care îmi vine să spun că stă mai degrabă la baza comicului, chiar şi în exemplul cu omul care se împiedică şi trezeşte astfel râsul. (De revăzut *le Rire,* pe care, din fericire, îl am.)

Încă o amintire din atmosfera ceţoasă a acelor ani: în clipa de faţă, aici, toate femeile îşi exhibează mărţişoarele primite, poate cumpărate, în fine şi le propun „admiraţiei“ colegelor – dacă o asemenea prostie poate fi admirată! Acum câţiva ani, la M2, nici vorbă de aşa ceva, nimeni nu dăruia mărţişoare la serviciu, era considerat un obicei „mistic“; femeile care purtau, cred că toate, dar cu fereală, sub reverul hainelor şi le scoteau la

vedere doar între persoane de încredere. Câte nu s-au mai schimbat în aceşti ultimi ani!...

12 mart. 1957

Mi-am propus să nu mai notez în acest loc visele. Mă ţin de cuvânt deşi stupiditatea ultimului nu a fost egală cu enervarea şi confuzia în care m-a cufundat.

Nu ştiu dacă nu ar fi totuşi bine să le aştern pe hârtie aşa cum au fost; ele or fi poate de un anume interes tocmai pentru aceasta, că mie nu mi se par semnificative. Poate că vreodată o să-mi cufund în ele sonda mea psihanalitică şi voi avea cine ştie ce revelaţie. Până una-alta pot să interpretez stupiditatea lor prin ceea ce e viaţa mea însăşi, căci ele sunt traducerea acesteia destul de fidelă în subconştient.

Curios este că în timp ce această rezervă mi-o impun cu voinţă, cealaltă, de a nu nota cuprinsul cărţilor citite, mi se pare acceptabilă şi ispitei i-am rezistat până acum de câte ori a survenit. În fine, să mai vedem...

14 mart. 1957

În instituţia în care am intrat există ceva care se numeşte Mexi. Numele m-a intrigat din prima clipă; era vorba de o femeie, desigur, dar am încercat să mi-o închipui: cu certitudine, una cu părul roşu, cu ceva neobişnuit în ea, corespunzător unui astfel de nume.

Ei, bine, m-am înşelat, destul de repede mi-am dat seama, fără să văd persoana, că e un bărbat, care a avut un anume rol în organizaţia U.T.M. din acest Oficiu, deci e un tip sub treizeci de ani. Azi l-am văzut pentru prima dată: un tip brun, zâmbitor, cu un gât scurt şi o privire ciudată, fugind în lături (asemeni lui Călinescu). Dacă ar fi să-l asemăn cu cineva, ar fi Tom Mix, nu Rita Hayworth.

Mică deziluzie dar şi avertisment că literatura speculează naiv legătura dintre persoană şi nume, pe vremuri asta fiind o regulă. Dar nu ne mai aflăm pe timpul lui Clevetici, Brânzovenescu sau Farfuridi. Dar nici al numelor convenţionale de tip Mira Dăianu, pe care le ironiza Camil Petrescu, deşi chiar la el

găsești Nacianu sau chiar Gelu Ruscanu, care nu e un nume boieresc, sau culmea! Ladima.

Trebuie să fiu atent la problema asta în romanul meu, să revăd toate numele de persoane, eventual să mă verific cu cineva. Dar cu cine să fac operația, fără să mă deconspir?

15 mart. 1957

Subiect de nuvelă. Îmi amintesc de Tr. Ch. pe care l-am văzut ultima oară acum trei ani după o pauză de alți doi. În interval a coborât de la mansarda foarte sărăcăcios mobilată a unei case din Parcul Ioanid la parterul aceluiași imobil, la o „doamnă" care n-a apărut în timpul vizitei mele. În amândouă m-a frapat mirosul de tutun foarte fin de pipă, pe care l-am lăudat.

– E o amintire de la tata, una din puținele plăcute care mi-a mai rămas.

Și mi-a povestit că aprinde din când în când o pipă cu tutun Prince Albert, pufăie de câteva ori, apoi o așază pe o farfurie metalică și se lasă îmbătat de aromă.

– Mama nu putea să sufere mirosul acesta divin, îmi spune el, și ai mei se certau îngrozitor pe chestia asta... Tata aproape că fuma pe furiș.

Și Antonescu, mă informează el, avea oroare de fumatul din pipă și toți amatorii se abțineau de la această plăcere în apropierea lui. (Același „Conducător" interzicea ofițerilor să-și vâre mâinile în buzunare și-i obliga să aibă buzunarele uniformelor cusute; poate că făcea o excepție pentru bieții soldați care înghețau de frig în stepele Rusiei.)

Traian Ch. a fost pe front și în Est și în Vest până în munții Tatra; fiind student la Drept n-a fost scutit de această glorioasă plăcere în doi timpi. Când s-a întors nu și-a mai reluat studiile universitare. A fost coleg, parcă de liceu? sau de studenție, cu un scriitor „foarte însemnat", Eugen Barbu, de care s-a mirat că eu nici nu auzisem sau că-i ignoram meritele.

– Eu nu urmăresc literatura, i-am explicat, mă ocup cu alte chestii...

– E, totuși, un scriitor foarte însemnat și un om inteligent, de suflet, eu îl cunosc de mult.

O fi, dar literatura care se scrie acum nu mă interesează.

De fapt, acesta e adevărul. Poate ar fi trebuit să-i adaug că nu mă interesează decât literatura pe care aş vrea s-o scriu eu.

Dar comedia a avut şi o întorsătură gravă; după această convorbire cu Tr., la scurtă vreme, întâlnindu-mă cu R., prima lui soţie, am aflat că cei doi părinţi ai lui se certau toată ziua şi că violenţele bărbatului nu erau egalate decât de ţipetele femeii. Doamna Ch. ar fi murit lovită sau îmbrâncită de soţul ei în bucătărie, în cădere ea izbindu-se cu capul de ceva tare şi sfârşind pe loc; a fost oricum un „accident".

Din toate acestea a rămas doar mirosul suav şi aromitor de tutun Prince Albert.

Subiect de nuvelă... Dar nu eu am să o scriu. Ferească Dumnezeu!

20 mart. 1957

O nouă vizită la tata. De obicei aceste contacte dintre noi convenite din dorinţa reciprocă „de a păstra legătura" sunt stânjenitoare; de data aceasta totul a fost penibil. Nu avem ce să ne spunem şi prezenţa mea, pe care din anumite motive o doreşte, îl deranjează în fond pentru alte raţiuni, mult mai tari. Îl văzusem acum vreo câteva zile, dar a trebuit să mă duc din nou trimis de ai mei pentru că Silvia, care refuză orice contacte cu el, chiar şi telefonice, avea nevoie de la el de nu ştiu ce act.

Am fost din nou şi Aurelia m-a primit la fel de bine ca de obicei, cu destul tact în a evita anumite excese ce m-ar lăsa să cred că vrea cu tot dinadinsul să-mi capteze bunăvoinţa. Nu mă anunţasem telefonic, dar eram sigur că-l voi găsi pe tata, care se resimţea după o criză de rinichi. Casa „noastră" din strada Doamnei nu-mi provoacă nici o emoţie, dar am reţinut imaginea lui Relu care la venirea mea se juca, folosindu-se de poarta metalică de la intrare ca de un leagăn, ceea ce am făcut şi eu, copil fiind, exasperându-mi pe atunci părinţii, pentru că am izbutit să o smulg din balamale. Acum, e pe cale să se întâmple acelaşi lucru şi desigur că tata o va repara încă o dată. Deliciile paternităţii.

Delicii şi mândrie, căci tata e extrem de mândru de tânăra sa progenitură şi admit că e firesc să fie aşa în cazul oricărui

bărbat în vârstă care se întâmplă să mai facă vreun copil. Eu care din nenorocire sunt cel mai mare dintre copiii lui, constitui cel mai supărător „memento mori" ce-i poate apare înaintea ochilor. Deşi e un om care se ţine bine, boala din ultima vreme e exclus să nu-i fi dat unele sumbre avertismente. A apărut şi acum în ţinută impecabilă, fără nimic din neglijenţa unui ins surprins acasă, numai că prezenţa mea a dat întregii scene aerul acelei situaţii din teatru când marele tragedian care joacă rolul lui Romeo o conjură dulce pe Julieta, o actriţă despre care întreaga sală ştie că în viaţa de toate zilele e propria sa fiică.

Fac oarecum conversaţie, încerc să mă joc cu micuţul frăţior, apoi sunt reţinut ca de obicei la masă şi Aurelia insistă cu tot dinadinsul să rămân. Este punctul cel mai tare în arsenalul de captare al acestei Fedre care găteşte, foarte bine, oricum, mult mai bine decât mama şi mai ales face nişte supe excelente. Acum, printr-un schimb de locuinţă, a izbutit să-şi aducă mama, care stă în fundul curţii, lângă bucătărie, în camera Drăganei. Trebuie să fie negreşit şi aceasta o bună gospodină, deşi nu ar fi exclus să fie mai tânără cu câţiva ani decât ginerele ei.

În timpul cinei, Aurelia a accentuat pe cât a putut faţă de tata, care nu avea deloc aerul unui om bolnav, rolul de doctoriţă şi de „mamă", spre vizibila lui enervare. Ca să-i fac plăcere, l-am întrebat şi eu numai de sănătate şi, supremă răutate, dacă nu ar fi bine să încerce să se pensioneze. Mi-a răspuns mai mult decât iritat, disperat:

– Ei, asta-i acum! Mai am destui ani... Şi a adăugat, cu un gest spre micul său moştenitor: Cu greutăţile mele...

Mă uitasem la el cu o detaşare absolută. E poate ceea ce el însuşi a dorit. Probabil că, dacă şi eu i-aş arăta aversiunea mamei şi mai ales a Silviei, ar fi mai bine, l-aş elibera de o obligaţie penibilă şi i-aş da posibilitatea să se concentreze cu toate forţele lui sentimentale asupra noii sale familii, baricadându-se în acea eternă ostilitate opacă şi imbecilă care în lumea noastră imperfectă poartă uneori numele de iubire.

Dar eu nu sunt omul capabil de rupturi sentimentale. Deci, plăcerea de a le face următoarea vizită – peste vreo lună.

21 mart. 1957

E o lună de zile de când lucrez la acest Oficiu şi am reuşit să fac să nu „vorbesc" cu nimeni, să nu angajez cu nimeni o conversaţie pe un ton cu adevărat liber; şi nu cred că, la rândul lor, colegii mă evită, dar toţi cei din jurul meu se cunosc mai de mult, cei mai tineri au fost colegi de studii, au stabilit alte raporturi, la care eu nu am să ajung în nici un caz. Şi totuşi „se vorbeşte" în jurul meu surprinzător de imprudent, cu mult peste ce te-ai aştepta, se fac şi unele comentarii politice destul de libere, poate şi ele explicabile prin intimitatea interlocutorilor. Oare, eu fac bine că mă abţin?

Astăzi, nitam-nisam, antrenată nu ştiu de ce, toată lumea a început să vorbească deschis despre evenimentele din Ungaria, mai ales despre ecoul lor internaţional, poate şi pentru că acuma totul s-a terminat, totul a devenit un lucru fără nici o actualitate. Discuţiile au fost, ce e drept, fără aderenţe, dar îndeajuns de periculoase pentru cine ar fi vrut să vadă în ele o primejdie. Cel mai caracteristic lucru e că, fără nici o reţinere, comenta cele petrecute un „tovarăş" mai bătrân, Catargi (sau Câtârgi, cum îşi pronunţă el numele, cu un puternic accent rusesc). El a râs bonom şi a conchis în acelaşi stil, à propos de discutarea problemei maghiare în nu ştiu ce secţiune O.N.U., unde a fost expediată până la urmă:

– Discuţii, discuţii, şi scroafa a murit în coteţ!

Bună glumă, n-am ce zice. E un comentariu simplu pe o pagină întoarsă de istorie, care nu trebuie uitată. E mai simplu decât ce-mi semnala P.H. acum câteva luni, reproducând o frază a unui reporter de-al nostru care ajunsese până la Budapesta şi contrazicea şi persifla pe cei ce scriseseră în stil lacrimogen despre „aşa-zişii copii unguri care îşi plâng mamele, chipurile, moarte...".

22 mart. 1957

Ieri după-amiază, încercând să-mi încălzesc supa, am aprins ca de obicei reşoul – reşoul acela antic, care zăcea în dulapurile mamei exact din 1936, când a fost cumpărat de tata într-un moment de entuziasm necugetat pentru investiţiile tehnice şi lăsat, practic vorbind, fără nici o întrebuinţare. (Îmi

amintesc de ziua aceea în care l-am întovărăşit pe tata la marele magazin Gaz şi Electricitate, de pe Take Ionescu, de curând inaugurat, exact vis-à-vis de statuie. Magazinul mi s-a părut ceva fabulos atunci, ceva de decor de film american, m-a uluit strălucirea lui, a mărfurilor expuse.) Am luat reşoul acesta la mine cu ocazia mutării şi îl folosesc la micile mele preparative culinare, deşi căpitanul Predescu mi-a recomandat imperios să nu folosesc aparate electrice, deoarece reţeaua, prea veche, nu permite, şi siguranţele sar numaidecât.

Am tăcut chitic, încercând să-mi ascund prezenţa sau să las impresia că aş dormi (totdeauna când folosesc reşoul, din prudenţă, sting toate luminile). Am auzit zgomotele caracteristice, mai multe bodogăneli, emise desigur chiar de căpitan, şi apoi lumina s-a aprins. Eu am rămas pe întuneric, pentru a nu da loc la bănuieli.

E curios că stau în casa aceasta de cel puţin o lună de zile şi cunoaşterea vecinilor mei nu a avansat decât extrem de puţin. De la tata ştiu o sumă de lucruri despre identitatea lor, dar rămâne neobişnuit faptul că nu am vorbit până acuma cu vreunul, deşi trec în fiecare zi prin faţa bucătăriei lor, care e comună, dar la care am convenit încă de la început că eu nu am acces. Ştiu că în afară de căpitan stă soţia acestuia şi mama ei, doamna general Pantelli, al cărei bărbat însă e închis. Soţia lui Predescu, pe care ar trebui să o consider verişoară, e serios bolnavă de nervi; a făcut o gravă depresiune la moartea unicei lor fiice, şi apoi a ajuns la o demenţă declarată, destul de supărătoare, pentru că, din când în când, o aud ţipând. Din cauza aceasta are o cameră separată de a bărbatului ei. Pe acelaşi palier se află şi camera lui Paul Pantelli, fratele mai mic al generalului, cu care m-am salutat de câteva ori, fără a ajunge vreodată să vorbim. La capătul apartamentului, care şi aşa este mare, ştiu că se află alte două camere cu o intrare separată pe la altă scară şi în care locuiesc o altă fiică a generalului, arhitectă, căsătorită de asemeni cu un arhitect, şi fiica lor, în vârstă de vreo zece ani. Arhitectul acesta, deşi de origine modestă (e fiul unui profesor de desen din provincie), are un nume ultra-răsunător, se numeşte Spătaru. Spătaru-Pantelli e ceva de grand d'Espagne! Oricum, mult mai sonor decât banalul Predescu.

În afară de căpitanul Predescu, nu am ajuns să vorbesc cu nimeni şi de altfel nici nu doresc. Singura persoană care mă intrigă şi pe care nu am putut-o identifica e o femeie tânără, cu un aer de actriţă de varieteu, şi care, în afară de salut, îmi acordă o anumită bunăvoinţă, zâmbindu-mi larg ori de câte ori ne întâlnim. Nu ştiu sigur dacă locuieşte aici, poate am întâlnit-o doar cu ocazia unora din venirile ei întâmplătoare prin această casă.

23 mart. 1957

Deplasarea cărţilor mele şi aşezarea lor pe rafturi, nu exact în ordinea pe care o aveau în Mântuleasa, mă face să descopăr o foaie de hârtie cu aceste maxime de la Rochefoucauld pe care le copiasem pentru A., în faza ei de entuziasm pentru acest scriitor, pe care tot eu i-l revelasem – via Paul Zarifopol, ca studiul acestuia din *Pentru arta literară*, care cred că pe ea a interesat-o mai mult decât obiectul lui (un studiu cam simplificativ, după mine, deşi plin de observaţii acute). În *Pentru explicarea lui La Rochefoucauld*, criticul, observând înclinaţia spre „geometrism" a acelui secol, notează fugitiv dezavantajele expresiei concentrate şi lapidare care dă unor maxime o reversibilitate de-a dreptul comică: „On pardonne les infidelités, mais on ne les oublie point. On oublie les infidélités, mais on ne les pardonne point", exemplul fiind oferit autorului însuşi de d-na de Lafayette.

Sainte-Beuve ar mai fi descoperit câteva; eu nu le ştiu, dar, pentru amuzament, i-am servit pe o foaie de hârtie lui A. următoarele, găsite de mine:

Notre amour-propre souffre plus impatiemment la condamnation de nos goûts que de nos opinions.

*

Un homme d'esprit serait souvent bien embarassé sans la compagnie des sots.

*

La nature fait le mérite, et la fortune le met en œuvre.

*

On est quelque fois aussi differant de soi-même que des autres.

Asta s-a întâmplat acum vreo doi-trei ani şi lectura lor a amuzat-o pe A. atunci. Dar, nu după mult timp, readucând vorba despre ele, mi-am dat seama că ea nici nu luase cunoştinţă de ele.

La una din ultimele mele vizite am găsit întâmplător pagina cu glumele mele pe seama lui La Rochefoucauld şi, aruncând o vorbă, A. mi-a confirmat că nu a avut niciodată habar de ele. Mi le-am luat aşadar acasă, fără să-i mai spun ceva şi le-am copiat aici pentru a nu se pierde ceva ce poate, din multe puncte de vedere, să aibă oarecare haz, un fenomen banal care, totuşi am impresia că lipseşte din existenţa mea.

(Uitasem un lucru: n-am găsit în *Maxime* totuşi una, scandalos de contestabilă, pe care o redau acum în româneşte: „Femeile iubesc în prima dragoste iubitul, iar în cele ulterioare iubirea". După mine, e exact invers.) Nu cumva o fi de Chamfort?

24 mart. 1957

Să notez ceva, o schimbare de comportare în „colectivul" în care am intrat: pe vremuri (acum câţiva ani) la M.I. nu se pomenea apelativul „doamnă"; toate femeile erau „tovarăşa". Nici vorbă de formula ridicolă, care aici face furori, de a asocia pe doamnă cu pronumele. Aici auzi numai Doamna Sanda, Doamna Carmen, Doamna Lenuţa. Ce comedie se ascunde în această schimbare e foarte uşor de ghicit.

Nu pot să uit că la M.I., femeile trebuiau să fie preocupate doar de plan nu de afacerile lor personale, de necazuri, pe care şi le comunicau doar cu discreţie. Campioana acestui stil era inginera Z., care ţinea prin vorbire, atitudine şi ţinută să pară cât mai „femeie sovietică", doar ea purta şapcă (!?) în cap ca o brigadieră de colhoz. Asta îi dădea un aer sportiv incomparabil mai ales că se asocia cu fulgarinul (relicvă elegantă?). În tot cazul, izbutea să semene cu Ingrid Bergman, actriţa aceea fabuloasă de pe vremuri... Unde o mai fi această ingineră Z., care sigur că o fi pe undeva şi a redevenit şi ea pe acolo „doamnă"?

„Trebuie să iubeşti afurisit de mult pe cineva ca să mai doreşti şi să-l vezi." Cuvintele acestea ale lui Chamfort, pe care le-am citat din memorie, se referă la un personaj din aristocraţie, aşa cum sunt toate referinţele lui, dar un personaj căruia i se atribuie calitatea de „mizantrop". De ce, oare? Pentru că acest tip uman ar prefera singurătatea şi ar evita contactele chiar şi atunci când ar fi vorba de legături cu „alţii"? Mie mi se pare că această constatare e mult mai generală şi mai profundă decât simplul refugiu prin care s-ar evita deziluziile. Majoritatea îndrăgostiţilor o depăşesc spre marea lor decepţie; iubeşti de foarte multe ori într-o suită întreagă de contrarietăţi, neconcordanţe şi acceptate erori.

1 apr. 1957

Poveste foarte neplăcută ieri, la şedinţa U.T.M. de la Oficiu, ţinută după sfârşitul programului. În principiu, eu nu aveam ce căuta acolo, dar a venit Suciu, care a făcut mobilizarea, în sala noastră şi, uitându-se crunt, a spus că e vorba de o şedinţă specială, „lărgită", cu participarea obligatorie a tuturor tinerilor, printre care mă puteam socoti şi eu. Am rămas, aşadar...

Într-adevăr, a fost o şedinţă neobişnuită, prezidată de... Anghelescu, pe care-l ştiam mai în vârstă, dar care a rămas în continuare în U.T.M., cum se întâmplă, se pare, cu toţi cei care aspiră la intrarea în partid. Alături de el era un tip necunoscut, un bărbat destul de vârstnic, mult încărunţit, de la Raion, o fată de la legătorie care a şi deschis şedinţa şi Suciu, care stătea în capul cel mai depărtat al mesei şi învârtea nişte hârtii... Şedinţa fusese convocată cu un obiectiv foarte precis, care s-a dezvăluit însă numai treptat: excluderea din organizaţie a tovarăşului Paximade, un tip care lucrează la Contabilitate şi care, după aparenţe, are şi el peste treizeci de ani, dar a rămas utemist, ca şi Anghelescu, doar pentru că e candidat de partid. Probabil că această tentativă i-a fost fatală; i s-a reexaminat situaţia şi s-a constatat sau reamintit că e nepotul „celebrului" chestor de poliţie Paximade, care s-a ilustrat prin zelul său în reprimarea comunismului, pe vremuri. Dar, oare, acest lucru nu s-a ştiut din capul locului? Din discursul (citit) de Anghelescu, foarte

şovăitor, înecat în accese de tuse, reieşea că individul (care mie, cât l-am văzut, mi se părea un ins în primul rând jovial) se „strecurase" în U.T.M., chiar în birou, dar nu se spunea dacă îşi ascunsese legătura aceea de rudenie atât de compromiţătoare.

Înainte de a se ajunge aici, imediat după lectura „raportului" de către tovarăşa Diaconu, la „discuţii la raport" s-a ridicat în mod intempestiv tovarăşa Jelea, o fată care lucrează la tipografie şi care este de departe cea mai drăguţă femeie din acest Oficiu şi care, pe un ton vehement, a criticat-o sever pe o colegă a ei, dactilografă, cam de aceeaşi vârstă, adică extrem de tânără, şi pe care a prezentat-o ca pe o utemistă nedemnă, superficială în muncă şi refractară la orice sarcină de ordin politic, acuzând-o că vorbeşte tot timpul numai despre băieţi şi despre „randesvousuri". Persoana incriminată a tăcut chitic; e o fată cu totul ştearsă şi te aşteptai ca ea să fie cea care să fi imputat celeilalte păcatele ce i se atribuiau, într-o ocazie în care răfuiala personală se poate ascunde în dosul „principialităţii". Fapt pentru întreaga asistenţă foarte vizibil.

Tovarăşul Paximade nu a fost deloc impresionat de discursul lui Anghelescu şi, la sfârşit, când tovarăşa Diaconu l-a invitat să-şi predea carnetul de utemist, el s-a dus zâmbitor la masa prezidiului, dar, în loc să-l înmâneze secretarei, s-a îndreptat spre Suciu şi i l-a trântit cu un gest ferm în faţă. După care, tovarăşa Diaconu a ţinut un mic discurs despre utilitatea vigilenţei şi s-a referit, ca întotdeauna, la rămăşiţele burgheziei, care trebuiesc înlăturate. Dar când a rostit formula des utilizată „burghezia şi-a trăit traiul", tovarăşul necunoscut de la raion, care tăcuse întunecat şi masiv tot timpul, dar frământat probabil de obligaţia de a-şi spune şi el cuvântul, a făcut gestul de a se ridica de pe scaun şi, sprijinit într-o mână de masă, a întrerupt-o rostind cu voce puternică, aproape strigând: –... Şi şi-a mâncat mălaiul, măi tovarăşi!... după care s-a reaşezat satisfăcut, cu zgomot, de parcă ar fi lovit cu pumnul în masă, ca şi cum ar fi pus punctul pe i. În tot cazul, o contribuţie esenţială la ceea ce s-a întâmplat în cursul şedinţei.

Aşa a crezut şi tovarăşa Diaconu, care probabil că s-a temut să mai continue ceea ce avea de spus (fusese doar întreruptă!), ca să nu-i strice efectul formidabil al frazei hotărâtoare; a declarat pur şi simplu şedinţa închisă.

Să sperăm că lucrurile se vor opri aici, mai ales pentru veselul Paximade.

3 apr. 1957

Mă străduiesc din răsputeri să rezist tentaţiei de a citi ceea ce am scris până acum în acest caiet. Mi-am impus o interdicţie severă în acest sens, plecând de la ideea că trebuie să caut să fac însemnări *pe moment*, ale clipei fugare, care altminteri s-ar pierde.

E mult mai greu decât îmi închipuisem la început, şi probabil că am să încalc această regulă nefirească temperamentului meu. E ca şi cum mi s-ar pretinde, când merg pe stradă, să nu privesc decât înainte, să nu mă uit deloc în jur, să fac din mersul meu altceva decât un scop, – deoarece o ţintă propriu-zisă nici nu există. Absurd şi greu de îndeplinit acest program de a scrie în cazul unui om ca mine care, pe străzi, găsesc maximum de plăcere în a face arabescuri, popasuri, reveniri, şi care regret profund că ocupaţiile mă împiedică să mă dedau acestei voluptăţi altfel decât ocazional.

Să mai vedem... Deocamdată, îmi urmez programul şi nu pot spune decât: – Înainte!

7 apr. 1957

La Zambaccian, duminică dimineaţa, unde am rămas mai mult decât scontasem pentru că o ploaie neaşteptată m-a împiedicat să plec. Am pătruns pentru a doua oară în viaţa mea în „biroul" amfitrionului din dreapta intrării, o cameră parcă mai joasă decât celelalte, unde se aflau câteva tablouri interesante, expuse însă, spre deosebire de toate celelalte, în condiţii mai ingrate, aproape improprii. Jos, în încăperea cea mai mare am revăzut portretul lui Zambaccian de Ciucurencu, cel cu scandalul, a cărui expunere a fost interzisă pe vremuri, spre indignarea proprietarului care-l considera o capodoperă. Nici acum nu-mi place, deşi e expus în condiţii mai avantajoase decât celălalt, în care modelul e mai tânăr, operă a lui Ressu, de prin anii '30, aşezat pe peretele scării spre etaj. Tabloul lui Ciucurencu îl mai zărisem o dată, dar pe atunci, fără ramă, mi se păruse neterminat.

În biblioteca lui Zambaccian m-am uitat mai atent la cărţi şi mi s-au părut acum că sunt puţine. Când am văzut-o pentru prima dată mi s-a părut mult mai bogată. Ce curioasă e această variabilitate a impresiilor... Se mai poate conta, atunci, pe ele?...

Adaos, o oră mai târziu. Să notez totuşi ceva esenţial: e pentru prima oară că mă duc la Zambaccian singur, fără A.; era plimbarea ei preferată, un fel de ritual al iubirii (!?) noastre, pe vremuri; ieşeam prin Tunari în Barbu Văcărescu şi pe acolo până în Piaţa Confederaţiei.

Să consemnez, deci, această omisiune, deşi ar fi fost mai bine ca ea să fie deplină...

8 apr. 1957

Astăzi, prima mea „manifestare" publică de când sunt salariat la acest oficiu şi care mă face „remarcat."

N-a fost nimic premeditat; ce am spus a avut un efect neaşteptat aproape fără voia mea. În fapt, doar o frază care a părut concluzia unei discuţii la care nu luasem parte. Două „tovarăşe" vorbeau în biroul nostru despre plăcutele necazuri de care au ele parte de la cei doi copii de 2-3 ani. Două poveşti care s-au intersectat, pe un ton plin de tandreţe, cu toate că cei doi neastâmpăraţi le-au obligat să se culce, căci erau frânte, mai târziu, după îndemnuri şi ameninţări. Eu, care nu luasem parte la discuţie, am rostit în acel moment de pauză:

– Până la urmă, dragostea e şi obositoare.

Nu am intenţionat să dau cuiva o replică, am pronunţat cuvintele aproape în şoaptă, ca pentru mine.

Patru capete de femei s-au întors mirate, dar nimeni n-a scos o vorbă; lor li s-au adăugat cei doi bărbaţi în aceeaşi tăcere. Fuseseră surprinşi de ceea ce spusesem, ori de lipsa de expresie a mirării „colegelor" lor?

Eu cred că am ajuns în acel stadiu al evoluţiei omenirii în care nu se mai poate spune că Dumnezeu a lăsat oamenilor vorbirea pentru a-şi ascunde gândul: tăcerea e mai mult decât toate, e mai cuprinzătoare, i se poate atribui orice, după cum reieşea şi în cazul meu.

9 apr. 1957

Fugitivă întâlnire cu Dorel care mă invită la el ca să mai ascultăm „ceva muzică" (adică un ce care acţionează în cazul meu ca un drog şi ar trebui să-l am când vreau la îndemână). Voi relua totuşi vizitele la el şi la grupul lui de muzicieni deoarece am aflat acum că toţi întreabă de mine, căci le sunt foarte „simpatic". Poate chiar să le transform într-o cură de dezintoxicare.

10 apr. 1957

A murit bietul nenea Stătică şi m-am dus la ceea ce a mai rămas din familia Mateescu, în Udricani, departe, unde nu mai fusesem de mult. A fost parastasul de patruzeci de zile, şi prezenţa „familiei" noastre era necesară, dat fiind că nici un membru nu asistase la înmormântare. A fost o ocazie s-o revăd pe Magda împreună cu copilul şi cu noua familie, a socrilor ei, care au luat asupra lor organizarea praznicului. L-am cunoscut şi pe bărbatul ei, Radu, un tip eminamente „simpatic" şi pe care până atunci nu avusesem ocazia decât să-l zăresc. Nu ştiu ce este şi ce slujbă are, dar prin toată fibra sugerează un *homo novus,* mult asemănător cu Ştefi. Numai faptul că poseda un câine-lup, cu care acuma se mândreşte orice ţoapă, o dovedea. A ţinut să-l aducă în casă şi să-l vâre sub masa la care eram aşezaţi toţi pentru a demonstra că e aşa de bine dresat încât nu ne va ataca la picioare decât la ordin; până la urmă s-a lăsat convins chiar de tatăl şi mama lui să-l scoată în curte, unde ne-a asigurat proprietarul că dubletul lui canin tresare şi ciuleşte urechile de câte ori îi aude glasul.

Masa care a urmat ceremoniei funebre a fost din punct de vedere alimentar copleşitoare, ceea ce în cazul meu nu e un amănunt de neglijat. Părinţii acestui Radu, care ţineau să li se recunoască meritele procurării tuturor celor consumate, aşteptau probabil şi felicitări. Şi chiar meritau, deoarece totul a decurs foarte bine, preotul a fost reţinut la masă, toată lumea s-a închinat onctuos în timpul lui *Tatăl nostru,* el s-a ridicat ceva mai devreme deoarece mai avea treabă altundeva, a fost răsplătit cu un pachet cu „pomeni" voluminos, aşa cum se cuvine.

Totul a decurs aşa, adică foarte bine, până când, după plecarea preotului, toţi au început să-şi dea drumul, nu mult mai

târziu *au început să râdă.* S-a respectat astfel un neclintit obicei strămoşesc, căci la vechii romani râsul era obligatoriu la finalul oricărei despărţiri de un mort... Dar e semnificativ cum au făcut-o, amicul Radu, tânărul ginere, cu emisia sonoră cea mai puternică şi gâlgâitoare şi care, deşi stătea nedezlipit pe scaun, dădea impresia că se tăvăleşte pe jos. (Cred că afară corespondentul lui a avut ce auzi, căci era singura fiinţă de pe lume care ştia să dea semnalelor justele lor interpretări.)

Interesant e că râsul, acest fenomen tipic uman, poate în exclusivitate uman, consecinţă a unui proces pur intelectual, dezvăluie la oameni animalitatea, la cei mai bine educaţi, mai supravegheaţi... Dar, pentru mine ce mai era nevoie de întâmplarea asta, când ceea ce e vulgar în om e vizibil în mii de ocazii, toată ziua?

12 apr. 1957

Cu cât trece timpul şi adaug încă un an la vârsta mea (considerată de toţi autorii încă „tânără") se accentuează preocuparea chinuitoare pentru „cultura" mea, ceea ce poate fi ea în condiţiile mizerabile în care trăiesc. Faptul că m-am îndrumat spre literatură, schimbându-mi direcţia iniţială, filosofia, m-a dus spre altceva, mult mai riscant, cu atât mai mult cu cât nu-mi pot recunoaşte vreun talent în materie, cât de cât încurajator. „Cultura", ca să-i zic aşa, nu e în ambele variante ceva de nesocotit, dar nu ştiu cât e de hotărâtoare pentru cineva care se *hazardează* pe terenul imaginarului, al „creaţiei" artistice.

Toate gândurile acestea mi-au revenit în minte, dând peste *I crepuscolo dei filosofi,* o carte care doar m-a excitat pe vremuri şi m-a amuzat; revenind la subiectul Kant, marele subiect al filosofiei şi pe care Papini nu-l tratează în stilul cel mai crud pamfletar. Un profesor de provincie onest şi fără auditoriu deosebit (căci omul nu-şi debita *Criticele* la cursuri, cum cred unii, excogitate de el în orele de reverie, ci repeta materie didactică după autori ai vremii) care ducea o existenţă monotonă de burghez satisfăcut şi tipicar, tipul clasic al funcţionarului de stat prusac. (Dacă mă gândesc la „frământările" mele iscate nu atât de procese lăuntrice, cât mai ales de Istorie!) Cultura lui, sau informaţia unui ins ca el, ce putea fi? Nu se ducea la teatre, nu

avea idee de arta picturală sau de cea sculpturală, se delecta cu muzica oferită de fanfara militară în parcul public sau de orga şi corul bisericii pe care poate o frecventa de ochii lumii... Pe când eu!

Şi totuşi, acest om care n-a avut măcar minima curiozitate de a ieşi din urbea sa, de a face obligatoria, pentru un intelectual german, călătorie turistică în Italia, care n-a căutat ca să ajungă în Franţa, ţara în care se vestise o lume nouă, care nu a ştiut ce e dragostea, femeia, muntele sau marea, spaima de moarte sau de boală, nu a avut nevastă, copii, ci doar prieteni de oarecare intelectualitate, care a fost contemporan, fără să-i ia în seamă, cu Voltaire şi cu Goethe, a conceput cea mai profundă încercare de analiză şi reconstituire a filosofiei – peste care Goethe la rându-i a trecut, ori a desconsiderat-o, fapt extrem de semnificativ.

Am făcut însemnările de mai sus pentru a marca diferenţa dintre spiritul artistic şi cel filosofic; am convingerea fermă că într-un an de zile (365 după toate socotelile) eu voi înghiţi conform obiceiului meu cel puţin o sută de cărţi. Cu un folos indiscutabil, dar ce folos? Căci dacă simt că nu mi-a fost dat să devin un Kant, nu e sigur că voi deveni un Goethe... Poate că mai există o variantă pe care doar o întrezăresc, o anume vocaţie situată între cele două. (Constat până una alta că am ajuns să fac din această mare necunoscută a vieţii mele o temă literară – poate şi cu o anume semnificaţie filosofică, unde negativul e aşa de productiv.)

Revin o oră mai târziu cu încă un puseu de revoltă, dar nu împotriva mea, ci a lui Kant, care, fiind aşa de mare, suportă orice: omul nu a auzit vreodată o arie de Mozart, contemporanul său mai vârstnic decât Goethe.

15 apr. 1957

Mi-a rămas în minte o mică dar foarte semnificativă frază a lui Arghezi pe care mă chinuiesc s-o caut în vreuna din cărţile lui, care nu sunt o mie, pentru a-i verifica exactitatea: „Pasul cuvintelor te obligă la adunare...". Într-adevăr, de unde o fi şi ce înseamnă exact? Eu, când scriu, divaghez mai abitir decât oricând, în orice altă împrejurare, atunci când particip la o con-

versaţie – şi mai şi... Obligaţia de a alcătui măcar gramatical o frază e, realmente, o ocazie de a „reglementa" ceva, de a supune gândul spunerii, dar asta nu mă împiedică să sar mai departe de intenţia primă, să nu mă sinchisesc de faptul, care e o obligaţie în conversaţie şi într-un discurs, că trebuie să informezi pe un altul, că trebuie să ergotezi... Mai cu seamă într-un jurnal, lucrurile astea sunt nesocotite, aşa că...

Pasul cuvintelor te duce unde nu te aştepţi, în cel mai rău caz; unde nu ai vrea, în orice caz la risipire...

16 apr. 1957

– La boul sărac nici oamenii nu trag!

Această „glumă" ne-a fost adusă de giganticul inginer S., desigur o propunere de a râde. El este un om de spirit (avem şi aşa ceva la acest Oficiu, şi trebuie să ţin seama!) care nu lasă să i se piardă „inspiraţiile". Interesant este ce a urmat.

Bineînţeles că nimeni nu a râs, aşa cum se aştepta el; doar chimista R. pare a fi răspuns cu un zâmbet. Atunci autorul s-a apucat să „explice" această tâmpenie, răpindu-i tocmai efectul de surprindere şi ingeniozitate care constituie esenţa oricărei glume. Adică ambivalenţa verbului „trage" putând însemna atracţie dar şi tracţiune. De data asta, s-au auzit câteva exclamaţii – eu cred că de politeţe – deşi imbecilii ar trebui pedepsiţi măcar prin tăcere, ceea ce am făcut eu.

În faza a doua, adică atunci când s-au declanşat unele râsete, s-a râs de-a binelea, poate doar pentru că râsul este contagios. Dar poate că tocmai această manifestare să fie o sancţiune aplicată individului. (Să nu uit ideea de a râde „în prostie", care, în mentalitatea populară, vrea să sublinieze că umorul trebuie să fie un fapt al inteligenţei.)

Mă gândesc acuma, când scriu cele întâmplate, cât de săracă, de schematică este analiza lui Bergson din *le Rire,* deşi pentru a fi sigur, ar trebui să iau cartea asta şi s-o recitesc.

...Dar culmea e (dacă pot prezenta lucrurile într-un crescendo) că abia acum, la trecerea atâtor ore, intervenind şi eu, care de fapt mă păstrasem în muţenie, mi-a venit să râd.

20 apr. 1957

Revin la problema „însemnărilor" de față. Acum un an (de Sf. Gheorghe) la expoziția retrospectivă Iser de la Dalles s-a întâmplat ceva interesant. Intrasem într-o doară și am dat acolo peste Dina aflată pe punctul de a pleca. M-a luat de braț și a mai făcut cu mine un tur al expoziției, dându-mi unele explicații și informații în calitatea ei de „specialistă". (Mama ei, cu care venise, ne-a așteptat la ieșire stând obosită pe o banchetă.) În timp ce treceam prin fața tablourilor (care acum am văzut că au început să se numească „exponate"), am dat nas în nas cu A. care venise și ea, singură, și cu care abia ne-am salutat, căci ea nu e în relații foarte bune cu D.

Eu mi-am continuat drumul cu această talentată fată, făcând figură de „cuplu". Pe A. n-am mai zărit-o decât atâta cât să-mi dau seama cât de mult a indispus-o întâlnirea... Când m-am despărțit de Dina și am căutat-o prin sală, n-am mai zărit-o.

Mi-am dat seama atunci cât e ea de sensibilă la capitolul „gelozie" și cum aș putea să adopt în cauză cu totul altă partitură, care să mă ducă cine știe unde.... Dar eram prea obosit și străin de orice manevră întrucât o privește și, acuma, după un an, sunt și mai îndepărtat de această idee și de tot ce ar trebui să pun în practică. Numai că dacă aș fi notat atunci această întâmplare și reflecțiile mele de moment în vreun „jurnal", și aș fi pus în aplicare planul care mi-a fulgerat prin minte, cele câteva rânduri scrise ar fi tradus o hotărâre care poate mi-ar fi schimbat viața... Și ea ar fi meritat să fie consemnată prin... consecințe.

Acuma, când scriu, singura valoare a tot ce nu am făcut se rezumă în momentul acesta de filozofie dezabuzată, care m-ar îndemna să arunc cât colo tot „jurnalul".

22 apr. 1957

Încă ceva ce nu mi s-a mai întâmplat niciodată: Aseară am adormit citind... M-a sculat deșteptătorul, m-a trezit dintr-un fel de neant din care am revenit ca de pe altă lume, cu ochelarii căzuți, sub pernă, cu cartea strivită sub mine.

Notez toată această întâmplare pentru a marca gradul de oboseală la care mă aflu în clipa când adorm.

23 apr. 1957

Cu toate că e un autor atât de prost reputat, eu găsesc multe lucruri interesante în Keyserling, din care am citit mai multe pagini acum, inspirându-mi unele reflecţii. Poate că prestigiul lui se ridică în ochii mei şi datorită limbii, căci nemţeasca dă o anume solemnitate, cu ecouri ample, oricărei banalităţi. Mă gândesc la acel *Vornehmheit,* la care m-am oprit, un termen prin care el deosebeşte pe cavalerul arab de puritanul calvinist. Ce searbăd este echivalentul românesc (latinesc) al acestui cuvânt care exprimă atâtea nuanţe intraductibile!

24 apr. 1957

– *Fingo! Fingo! Fingo!* – o exclamaţie pe care am descoperit-o atribuită lui Voltaire, nu ştiu de cine şi unde. Puţin surprins, m-am apucat să caut pe *fingere* în dicţionarul lui Nădejde şi am descoperit, ceea ce era de aşteptat, mai multe sensuri. Adică nu doar pe a *plăsmui,* ci şi *a ajusta,* (ia te uită!), *a aranja, a potrivi,* adică exact ce mi se pare că fac eu în romanul meu, aşa de peticit, de mozaicat, cu lipituri de cioburi peste care îmi promit să trec înainte şi după dactilografiere.

Aşadar, chiar pentru latini, operaţiile acestea aparent contradictorii se confundă, se denumesc prin acelaşi cuvânt. (Deşi, mă întreb dacă nu e o interpretare abuzivă, a mea, care mă justifică.)

Las totul baltă, pentru că în artă tot ce contează e efectul şi acesta nu mi-l poate comunica decât un străin cândva, nu ştiu când, mă tem că atunci când tot ce-mi va spune nu-mi va mai fi de folos.

25 apr. 1957

M-am dus astă după amiază la păr. N. Buz. ca să-i restitui câteva cărţi împrumutate. Spre ghinionul meu, el tocmai ieşea, aşa că nu am putut să-i fac o vizită, cum intenţionasem, cu scopul de a mai lua ceva.

L-am condus spre centru şi vorbind de feluriţi autori mi-a repetat oroarea sa faţă de evreii convertiţi la creştinism, în frunte cu Şestov, cel mai periculos dintre toţi. (Dar, nu e şi Maritain în aceeaşi situaţie?)

Aşadar, şi el crede că nu e posibilă conversiunea! Ciudată pornire din partea unui preot, care are ca misiune, după câte socot eu, şi apostolatul! (De aici şi până la a refuza tiara papală, preferând turbanul lui Mahomet nu mai e decât un pas.)

Îmi amintesc din Saint-Simon un amănunt din ultimii ani ai lui Ludovic al XIV-lea când acesta, stăpânit de un catolicism habotnic şi obtuz, refuza să-l primească la curte pe nu ştiu ce nobil pentru că se trăgea dintr-o familie de jansenişti. Prinţul Philippe d'Orléans, nepotul regelui, tot insista să-l aducă: „Cum... pe un jansenist!" repeta îngrozit şi indignat regele. „Sire", acuma eu nu ştiu ce a făcut mama lui, dar el nu e jansenist, îl ştiu... Ce jansenist, el nici nu crede în Dumnezeu!" „Eşti sigur de asta? Dacă-i adevărat, atunci poţi să-l aduci!" a aprobat fără ezitare regele.

26 apr. 1957

Reîntâlnindu-l pe Dorel, îmi promit că am să-l vizitez, lucru pe care nu l-am mai făcut de mult; el are o mulţime de discuri şi totdeauna ne petreceam măcar o oră ascultând muzică.

Astăzi mi s-a confirmat o informaţie de care eu ştiam ceva: că el, în ciuda slujbei de inginer la Radio, se ocupă cu acordatul pianelor, o meserie pe care a deprins-o după ce mâna invalidă (de pe urma accidentului de la O.N.E.F. când s-au prăbuşit tribunele şi el a fost aproape strivit) aproape că a încetat să-l mai asculte. E o meserie foarte mănoasă. El mi-a vorbit de vânzarea pianelor aflate în posesia multor familii care au fost ruinate după război şi care le vindeau pe nimic; acuma, dimpotrivă, sunt foarte căutate, ceea ce e o urmare a interesului crescând pentru muzică în noua burghezie şi pe care o încurajează intens chiar şi Statul. Nu e foarte semnificativ?

Înţeleg însă şi faptul că Dorel realizează câştiguri însemnate, în afară de salariul său de la Radio, care e al unui inginer specialist în noua meserie, lucrând cu celebrul Thilemann.

2 mai 1957

Sărbătorirea zilei de 1 Mai a fost compromisă de ploaia persistentă care a început pe la 7 1/2 şi a continuat aşa, până când, pe la 9, s-a anunţat oficial contramandarea. Ceea ce a

bucurat pe foarte multă lume mai ales pe femei care au putut rămâne la treburile lor gospodăreşti. Eu m-am dus la A. pe care eram sigur că o găsesc acasă.

Partea frumoasă e că pe la 10 ploaia s-a domolit şi mai apoi a ieşit un soare radios, cum se putea prevedea în acea zi de primăvară; eu n-am ieşit în oraş dar am aflat că a fost o zi cu adevărat de sărbătoare şi, după obiceiul tradiţional, mulţi s-au îndreptat spre „iarbă verde". De la tatăl lui A. am aflat că M. Ralea, ministru al Muncii (!?) pe vremea lui Carol al II-lea, l-a convins pe rege nu doar să îngăduie această sărbătoare muncitorească, dar să şi o patroneze într-un anume fel. Şi a fost atunci un mare succes „popular", ceea ce pe mine nu mă miră deloc.

Acum câţiva ani pe când eram la M. era cât pe ce să se întâmple acelaşi lucru, dar, după ce plouase toată noaptea şi toţi începuseră să capete speranţe, s-a potolit după 8 şi toată demonstraţia a avut totuşi loc. A fost un moment de ezitare totuşi, s-a aşteptat un telefon, toţi „politicii" fiind puşi pe jar şi urmărind cu ochii chiorâş pe cei care păreau a se bucura de contramandare. Ieri s-a întâmplat altfel şi, mai toată lumea s-a bucurat de sărbătoare, deşi nu se risipise temerea că ziua următoare nu va mai fi „liber", aşa cum se hotărâse iniţial, neprevăzându-se rateul.

3 mai 1957

Stând de vorbă ieri cu tatăl lui A. mai mult ca de obicei (pentru că am ajuns să cred că, după atâta amar de vreme, a sfârşit prin a mă accepta), el îmi dezvăluie soluţia lui de supravieţuire: toată săptămâna e plecat aşa cum ştiu, la serviciu la ţară, unde face pe contabilul sau aşa ceva într-un mediu de oameni inculţi, aproape analfabeţi, într-un post foarte bun, asigurat de protecţia tovarăşului Nu ştiu cum, de la Raion, un mare satrap pe care el l-a ajutat hotărâtor pe timpul lui Antonescu într-o afacere obscură. Îşi petrece toată săptămâna liniştit, dar într-o lume cu totul aparte (pe unde nevastă-sa a călcat doar de câteva ori în toţi aceşti ani, venind de acolo cu impresii oribile), apoi se întoarce la Bucureşti, unde stă de obicei sâmbăta şi duminica sau chiar luni în adevărata lui „lume".

– E simplu, îmi explică el, e ca şi cum ai învârti un buton şi ai stinge lumina într-o cameră şi ai trece alături, în a ta, şi ai aprinde-o acolo.

Ce simplu, într-adevăr! zic eu, la care situaţiile parcă se încalecă. Poate că numai când sting lumina înainte de culcare, mă simt cu adevărat eu, în deplinătatea fiinţei mele (regăsite?).

El mi-a confirmat că în clipa de faţă pensionarea e o perspectivă la care se poate gândi; ar trebui să facă cel puţin zece ani „în câmpul muncii" în actualul regim, cu un efort nu i-ar fi imposibil să depăşească această limită obligatorie... Foarte bine.

Oare, câţi oameni de reală capacitate profesională, precum acest fost magistrat, cu un remarcabil orizont intelectual, nu sunt folosiţi cum trebuie şi se consideră demişi, eliminaţi, aproape decedaţi, în ciuda prezenţei lor nominale pe astă lume!

10 mai 1957

Intru atât de rar prin anticariate, căci ele nu mai conţin nimic din ceea ce m-ar putea ispiti. Nici n-aş mai spune că o oarecare tentativă nu ar avea vreun rost; nu trăiesc, atunci, un sentiment de decepţie, aflu exact ceea ce prevedeam. Dar azi, mai multe observaţii repetate în decursul ultimilor ani mă *obligă* la această consemnare: e surprinzător să vezi o carte precum *Introduction à la vie dévote* a Sfântului Francisc de Sales, în ediţie pentru „doamne", vechea colecţie albă (îmi vine să-i zic şi „parfumată") Nelson... Tocmai această carte! Am fost mirat să o reîntâlnesc, aşa de mirat încât mi-a venit să întreb pe vânzător dacă e cerută de cineva.

Dar m-am oprit ruşinat, curiozitatea mea intrând în mentalitatea celor ce dirijează actuala politică de restricţii în materie de carte; ei ar trebui să se mire de punerea în vânzare a operei unui sfânt, nu eu.

O fisură, aşadar, în sistem, efect al unui mic caz de ignoranţă asupra conţinutului. În fond, dintre aceste excepţii care au scăpat „vigilenţei" mă număr şi eu, ba chiar mă simt una dintre ele... Să mă mai mir, atunci, că trăiesc! Mirarea trebuie să rămână în sinea mea, dacă mi-aş divulga-o, ar însemna că-i invit pe cei în drept să mi-o anuleze. Şi ei n-ar face-o decât într-un singur mod.

15 mai 1957

Aseară m-am întâlnit întâmplător cu B. care mi-a adus ştirea morţii lui Camil Petrescu. Moarte aşteptată de altminteri, deoarece de luni de zile boala i se agravase mult şi sfârşitul acesta era de prevăzut. Camil a fost un bolnav extrem de dificil; nu respecta indicaţiile medicilor, cerea cărţi ca să se informeze asupra bolii sale, avea propriile lui teorii despre tratamente, acuza pe toată lumea de ignoranţă, ajunsese să fie ţinut în clinicile cele mai pretenţioase numai datorită prietenilor şi a calităţii sale de academician. Înainte de a muri, poate având pentru prima oară înţelegerea exactă a gravităţii bolii, începuse să-i acuze pe medici că i-au ascuns adevărata situaţie. E semnificativ că deşi Camil nu era religios, a acceptat asistenţa unui preot, pe care a insistat să i-l aducă in extremis doctorul Trifu, bunul său prieten. După aceasta a declarat că viaţa îi e indiferentă, a încetat să mai ia vreun medicament, a abandonat orice luptă.

Se pare că a suferit de un cancer gastric, adăugat în chip fatal unei boli vechi de inimă, care l-a chinuit în ultimii ani. Pentru aceasta din urmă, cel mai contraindicat lucru era agitaţia, trepidaţia, contrarietatea perpetuă în care trăia şi pe care i le întreţinea şi tânăra sa nevastă. Imediat după naşterea celor doi copii ai săi, Camil a intrat într-un fel de panică specifică bărbaţilor care fac copii la bătrâneţe. (Când i s-a născut primul băiat, situaţia de la ei din casă era de aşa natură, îmi povestea B., încât Camil a fost silit să-şi sfâşie singura lui cămaşă albă pentru a face scutece pruncului sosit de la spital.) Enormul său efort literar de a scrie *Un om între oameni,* un roman interminabil şi de o factură atât de străină artei sale, porneşte de aici, de la nevoia acută de a-şi asigura materialiceşte copiii. I-a pretins un efort de documentare, de scriere şi retranscriere imens, ceea ce i-a mâncat timpul şi i-a distrus nervii în aceşti ultimi ani. (Se pare că există patru sau cinci versiuni ale acestei cărţi ratate, pe care bietul de el le-a scris urmând indicaţiile celor de la editură.) Romanul dezvoltă o piesă de teatru *(Bălcescu)* şi a dat naştere ulterior şi unui scenariu de film, care nu s-a realizat, dar din care autorul a citit fragmente în cadrul unei conferinţe ţinute la Ateneu, la care am asistat şi eu, o conferinţă în chip de lecţie despre cum se fac scenariile de film, cu exemplificări din opera proprie.

Omul nu era un orator şi nici măcar unul cu o dicţiune plăcută. Efectul în asistenţă a fost mai curând comic, pentru mine a fost deplorabil. Mi-a fost ruşine pentru el. Toată seria lui de eforturi în legătură cu exploatarea subiectului Bălcescu nu cred că a dat efectiv vreun rezultat ce poate fi numit artistic. Nu ştiu dacă vreodată am să verific aceasta printr-o nouă lectură, am fost prea dezolat la prima.

Cu banii pe care i-a obţinut din această ucigătoare zădărnicie, Camil şi-a cumpărat cu chibzuială burgheză o vilă prin zona Căii Dorobanţilor, a cărei amenajare i-a consumat ultimele resurse fizice şi nervoase. Îşi dorea cu ardoare o bibliotecă în adevăratul înţeles al cuvântului (deoarece toată viaţa şi-a ţinut cărţile înghesuite, într-o mare dezordine) şi acum a avut în sfârşit banii ca s-o cumpere, fără a mai avea şi parte de ea: B. îmi spunea că exact în clipa în care Camil era adus pe targă de la spital, probabil pentru că nu mai era nimic de făcut cu el, îi sosea în sfârşit în curte şi era descărcat din camion mobilierul bibliotecii comandate de mult. Elle l'a eu!

Evident că sunt afectat de ştirea morţii lui Camil Petrescu şi mai ales de ceea ce s-a petrecut cu el în ultimii zece ani, deşi am convingerea că el nu mai reprezenta în literatură la drept vorbind o forţă reală. În ultima vreme îi citeam până şi cărţile scrise mai „înainte" cu un fel de stânjenire. Chiar şi cele bune.

Şi cu toate acestea, un întreg capitol din viaţa mea spirituală se încheie acum...

17 mai 1957

Am încheiat cel de al treilea volum din Eckersley şi pot spune că mă descurc acum destul de bine într-un text scris în limba engleză curentă, fără pretenţii literare. Pe drum, în tramvai, mai ales la întoarcerea acasă, când am loc pe scaun, pot citi destul de netulburat şi folosesc deci acest timp pentru lecturi. Am încercat o deziluzie cu Oscar Wilde, ale cărui opere complete într-un volum compact le aveam împrumutate de la M.I. Lectura unei piese *(An ideal husband)* a mers uşor, dar eseurile nu le-am putut parcurge în întregime, şi, de altminteri, nici nu mi s-au părut aşa de interesante. Nu mai vorbesc de poezii, inclusiv

de celebra *Baladă a temniței din Reading,* pe care o știam din traducerile în românește foarte bine.

Am luat pentru exercițiile mele de engleză *The trembling of a leaf* de W. Somerset Maugham, pe care o aveam de mai multă vreme de la M.I. E pentru prima oară când, după aproape zece ani, reiau la lectură o operă de acest autor, ale cărui cărți m-au delectat pe la 12–15 ani. Am avut tot ce s-a tradus de el în românește, mai bine de cincisprezece cărți traduse de Giurgea. Le-am dat mai apoi la anticari, la schimb pentru cărți „mai serioase", îndeosebi pentru romane de Zola și de Anatole France, pe care mi le-a oferit Soli Pach. Acum regret acest lucru din mai multe puncte de vedere. Somerset Maugham mi se pare un scriitor rezistent, care oricum nu merită disprețul intelectualilor români care și-au făcut o impresie despre el din acele mizerabile traduceri. Încerc chiar să gândesc situația lui în cadrul literaturii noastre, unde tipul lui de profesionist rutinat, produs mai mult al unui mediu de cultură și al unei bune educații decât al talentului, e ca și inexistent. Nu știu, parcă despre Anatole France însuși, s-a spus că ar fi fost cel mai mare scriitor de mâna a doua din lume. Somerset Maugham e un astfel de excelent scriitor de mâna a doua, care s-a format la școala bună a nuvelei scurte, ilustrată de Maupassant și, mai sigur, de Cehov. În lumea anglo-saxonă asemenea scriitori apar cu necesitate, datorită cerințelor magazinelor literare de a fi umplute cu un anume fel de literatură.

Cred că la noi în țară, unde publicul nu determină apariția scriitorilor, iar aceștia sunt mult mai liberi față de gustul public, scriitori care să îmbine în mod onorabil spiritul artistic cu cel comercial nu există, îmi amintesc de imensul succes de care s-a bucurat Maugham și alți autori anglo-saxoni de același tip în copilăria și adolescența mea, când erau traduși masiv. Dacă aș fi păstrat aceste cărți, aș fi acum un om bogat. Îmi amintesc că pe vremea când lucram la întreprinderea M2, în blocul din Beldiman în care-și mai aveau sediul câteva întreprinderi din sectorul „construcții", venea săptămânal un fost avocat care împrumuta și vindea cărți de acest gen, pentru care găsea amatori în publicul cel mai variat, dar mai ales printre cucoane. Omul trăia din aceste împrumuturi; avea acasă un depozit de „traduceri de Giurgea", care cred că nu-l depășea pe al meu.

Uneori mă încearcă nostalgia de a le reciti, dar îmi lipseşte posibilitatea materială şi nu mai am nici timp. Avocatul acesta, Bercuş, îmi spunea că la talcioc *Pe aripile vântului* ajunsese să se vândă cu fabuloasa sumă de 250 de lei. Aş vrea să recitesc cartea aceasta despre care ştiu că s-a făcut un film ce n-a mai apucat să vină la noi în ţară, un film pe care mi-l închipui însă foarte bine, dat fiind că-i cunosc atât de bine pe actorii distribuiţi în el.

Poate că ar trebui să fac un efort special şi să cumpăr *Pe aripile vântului,* cartea favorită a mamei, de care ea întreabă din când în când, constatând că „s-a pierdut". Eu însă nu sunt cel care a dat-o cuiva vreodată.

18 mai 1957

Continui operaţia începută, de asamblare a diferitelor părţi din romanul meu. A venit rândul unui alt caiet care nu mai e A.R.L.U.S., dar cred că e fabricat după modelul acestuia. Pe ultima copertă, o inscripţie edificatoare pe care trebuie s-o reproduc: „Vizitaţi raioanete de cărţi din librării. Îmbogăţiţi-vă cunoştinţele din tezaurul ştiinţei şi culturii".

19 mai 1957

Îl revăd pentru câteva clipe pe M.I. grăbit ca totdeauna şi pe care ajung abia să-l mai zăresc din când în când (cum s-a şi întâmplat acum o lună – eveniment pe care nici nu l-am consemnat aici). De când lucrează la Agerpres şi are aproape în permanenţă program de noapte, îl văd din ce în ce mai rar, până la anularea prieteniei noastre pe care eu continui să contez. Azi a fost altceva, dar nu prea mult; vorbind de una-alta mi-a spus că a fost amendat cu 500 de lei (ceea ce reprezintă aproape jumătate din salariul lui lunar) pentru că într-un comunicat dat de Agenţia sa presei s-a strecurat o eroare. Dar nu comisă de ei; ci de zeţarii de la *Scânteia* care au transformat într-o frază Partidul Muncitoresc Român în Partidul Mucitoresc. Au fost sancţionaţi toţi cei aflaţi în legătură cu această infamie, deşi vina se limita la tipografii care greşiseră cu o literă.

L-am întrebat cum au fost pedepsiţi aceştia, dacă nevinovaţii nu au scăpat nici ei uşor? M. mi-a răspuns dând indiferent

din umeri... Gest care poate să însemne că toţi cei de la cules şi de la corectură au fost jupuiţi de vii, li s-a turnat plumb topit pe gură, li s-au scos maţele.

Când aflu câte o ştire dintr-astea şi deci, aflu şi eu ce se mai întâmplă prin alte instituţii mai invidiabile, îmi vine să mulţumesc lui Dumnezeu că lucrez la acest amărât de Oficiu, unde sub acest aspect, prin comparaţie, e Paradisul.

24 mai 1957

Am cumpărat mai de mult de la Arş. Act. *Sueur de sang* de Léon Bloy, o carte frumos legată în piele, şi, acum, observ pe cotor iniţialele primului ei proprietar: A.B.P. Deci, am dedus: Al. Bogdan-Piteşti. E o constatare nesigură, neverificabilă, dar care, pe moment, m-a încântat – şi nu prea înţeleg de ce... Poate că trecerea unei cărţi dintr-o mână în alta creează o legătură subtilă şi secretă între doi oameni care nici nu s-au cunoscut în fond, e o afinitate posibilă, dezvăluită astfel... Dar numai în cazul în care o încarci şi cu o doză bună de sentimentalitate. Să crezi că acela care l-a cumpărat pe Bloy, acum trei sferturi de veac, a făcut-o nu întâmplător, ci din aceleaşi motive profunde ca şi tine, divulgându-se a-ţi fi un fel de complice... Ce punte de legătură s-ar putea stabili între Bogdan-Piteşti şi mine?

26 mai 1957

Intrând la Athénée Palace (braserie, unde mai scumpe, se găsesc mereu bere şi pateuri mai mult sau mai puţin proaspete), am zărit la o masă, pe punctul de a pleca, pe Petru Dumitriu – o siluetă inconfundabilă şi inconturnabilă, chiar pentru un tip ca mine. Era cu doi bărbaţi în picioare, cam de statura lui şi cu acelaşi fason; unul mai în vârstă a rămas pe scaun tot timpul cât aş fi putut să-l observ şi să-l identific. (Părea să fi fost Radu Boureanu, cu părul foarte albit şi despre care ştiu că în tinereţe a fost actor.) Ceea ce m-a frapat la aceste personaje (scriitori?) era aerul lor de „domni", de personaje de marcă, de „foşti" care se ţin bine. Nici tânărul de aproape patruzeci de ani nu arăta altfel – mai ales el, care ştia să se pună în relief.

Ce să zic: or fi fost „colegi" de ai lui? Un personaj aşa de odios pentru mine? Respectiv „cazul" lui şi tipul lui să fie mai frecvenţi decât mi-ar fi venit să cred?

Acum un timp am dat la A. peste cartea lui de debut, *Eurydice – nouă proze,* căreia posesoarea (după obiceiul ei) nu-i tăiase decât primele file, pe care le-o fi şi citit. Am aruncat-o cu scârbă, deşi n-ar fi exclus ca entuziasmul criticii oneste de atunci să fi avut unele justificări. Acum mai bine de zece ani. Ignorarea mea nu e voită şi nici tenace; de când am început să scriu eu însumi literatură, mă interesează mai puţin cea pe care o fac alţii, dar mai ales contemporanii mei imediaţi. Iar cei care s-au pus în slujba „vremurilor noi" cu atât mai puţin.

27 mai 1957

„Per l'intellettuale riflessione, comprendere significa conoscere la serie delle mediazioni tra un' appariscenza ed un altro Essere determinato, con cui stà in dipendenza reciproca; vedere il così detto natural corso, cioè il corso secondo le leggi e le relazioni intellettuali, quali p. e. quella di causalità, di finalità. La vita di senso, pur quando si arresti al sapere soltanto formale, come nelle cennate posizioni d'infermità, è proprio la forma di immediatezza in cui si presentano le differenze di subbiettivo ed obiettivo, di una personalità intelletuale a fronte di un mondo esterno, e le finite relazioni tra gli stessi..."

Citesc din Hegel într-o traducere italienească veche de la 1863 şi frazele „sună" de parcă le-aş rosti cu voce tare, trecând în plan secund înţelesul, la care nici nu mai pot fi atent, deoarece ecourile înalte de orgă mă copleşesc literalmente.

„La compresione di una reciproca dipendenza senza relazioni, eppur perfetta, si rende impossibile nella presupposizione di personalità independenti e l'una a fronte dell'altra è rimpetto al contenuto riguardato come mondo obbiettivo; come pure nella presupposizione di un spazio e di una materia in generale assoluti nella loro reciproca esteriorità."

Continui să mă las îmbătat de *Filosofia spiritului,* care mă încacă, dar, în acelaşi timp, mă poartă în sus ca fluxul irezistibil al unei maree gigantice, mişcându-se odată cu toate reperele

fizice posibile, cu întreg universul parcă, într-o respiraţie profundă şi totuşi mereu ascendentă.

28 mai 1957

Plăcerea revederii cu Gigi Oprescu pe care-l întâlnesc în mod neaşteptat pe strada Polonă în faţa Ambasadei Iranului. Nu l-am mai văzut de câţiva ani, de când ne-am întâlnit la Comisariatul Militar din Popa Soare; pe el l-au înhăţat atunci sau mai târziu, eu am scăpat. A făcut serviciul militar în condiţii destul de grele, la D.G.S.M., şi asta timp de trei ani, pentru că era surplus de contingent. Dăduse examen la Medicină trei ani la rând şi tatăl său îi obţinuse aceste amânări. Până la un moment dat, însă...

Îl revăd acum după ce o dată l-am mai zărit în fugă: nu e mult schimbat, dar maturizat, şi-i stă chiar bine o oarecare duritate câştigată, aşa cum se întâmplă cu oamenii blonzi care altminteri par uşor spălăciţi, inexpresivi. E unul dintre singurii mei colegi de la Liceul francez cu care ajung să mă mai văd. S-a întors acasă abia de vreun an şi, deşi l-am întrebat, nu mi-a spus clar ce învârteşte. E sigur că n-are probleme de ordin material, dată fiind situaţia mereu prosperă a tatălui său, celebrul stomatolog. Purta în lesă doi câini (Irish sau Airedale terrier?) absolut splendizi, după care toată lumea şi mai ales cucoanele întorceau capul. Nu cred că ieşise să se plimbe, deoarece ne aflam prea departe de casa sa şi nici nu-mi vine să cred că plimba câinii altora.

Gigi a insistat să ne vedem, întâlnirea l-a bucurat în mod cert şi mi-a vorbit de un „mic restaurant" de la capătul liniei 5 în Floreasca, ceea ce nu e prea departe de sediul Oficiului meu. Gigi inspiră optimism, are o graţie indiscutabilă şi, în ciuda reputaţiei de care se bucură oamenii superficiali, nu e deloc prost. Ce amintiri am de la el! Despărţindu-mă de el, care avea în mod vizibil o întâlnire plăcută şi urmărea cu privirea pe Bulevardul Dacia, în zare, venirea cuiva, m-am simţit brusc reconfortat, mai încrezător. Îl întrebasem totuşi de M., despre care n-ar fi fost exclus să ştie ceva, dar el, ca atâţia alţii, mi-a răspuns că habar n-are „ce a devenit".

Continuându-mi drumul spre Piaţa Romană, am urmărit plin de curiozitate cele câteva siluete feminine mai arătoase care veneau spre mine, dintre care una ar fi putut fi „aleasa" lui Gigi. Întâlnirea cu el mi-a provocat un moment de bună dispoziţie, pentru că Gigi sugerează mai mult ca oricine ceea ce lipseşte majorităţii oamenilor din jurul meu: destinderea, relaxarea, o superioară nepăsare, de care, cel puţin în intervalul imediat următor, mă molipsesc şi eu. Sper să-l revăd.

1 iun. 1957

Scriu aici doar în momentele de „răgaz" pe care le am (extrem de puţine) în mijlocul agitaţiei cotidiene. Scriu mult mai rar şi mai puţin decât îmi închipuisem că am s-o fac iniţial. Dacă ar fi să continui tot aşa, ar însemna să omit din acest jurnal cam tot ceea ce e „mai important" în viaţa mea, începând cu ceea ce e neplăcut şi să mă rezum la a scrie ce? Reversul tuturor neplăcerilor pare a nu exista.

Trebuie neapărat să fac un efort special de voinţă, să-mi forţez puţin mâna, pentru a da acestor prea disparate însemnări adevăratul lor sens.

2 iun. 1957

Astăzi, la terminarea programului de serviciu, în drum spre casă, m-am întâlnit în staţia de tramvai cu „rivala" mea nenorocoasă, fata care s-a prezentat în acelaşi timp cu mine la „concursul" pentru ocuparea actualului meu post. S-a apropiat ea de mine, după ce am salutat-o şi mi-a povestit stând în picioare (!) alături, în tramvai, deşi erau locuri pe scaune, unele amănunte care mă lămuresc, dacă nu total, asupra miraculoasei mele angajări, în tot cazul asupra sprijinului neaşteptat pe care mi l-au dat câţiva funcţionari din Oficiu. Cu ceea ce mi-a povestit ea încep să pricep multe comentarii pe care le făceau Suciu şi Anghelescu şi o întreagă comedie se dezvăluie astfel, în toate articulaţiile ei, aproape de necrezut.

Anume, imediat după plecarea mea, în vinerea aceea, după ce am încheiat „proba" şi a rămas doar ea cu examinatorii, i-a făcut apariţia în birou sora ei mai mare, care (după spusele veninosului Suciu) trăieşte cu un inginer bătrân, Várady, de aici

de la Oficiu. E o femeie pe care am zărit-o şi eu, fără să-mi dau seama ce caută; acum însă am înţeles că venise să amintească examinatorilor cine trebuie să iasă biruitor la concurs: doar postul de traducător pe care-l ocup eu acum a fost creat la insistenţele lui Várady, anume pentru viitoarea sa „cumnată".

Numai că în vinerea aceea fatală a survenit un accident care a răsturnat totul. Várady nu era la birou; totuşi ea a intrat în camera în care se dădea proba şi s-a faţâit câteva minute pe acolo stând de vorbă cu „comisia", pentru a pleca mai apoi sigură de rezultat. Dar peste numai vreo zece minute s-a întors afirmând că şi-ar fi uitat acolo ochelarii, nişte ochelari de soare cu dioptrii, foarte preţioşi, aduşi din Elveţia etc. Au fost căutaţi ochelarii şi nefiind găsiţi, duduia a început să se irite, să facă scandal, ca până la urmă să treacă aproape de-a dreptul la acuzaţii că i-au fost furaţi. Bineînţeles că toţi cei de faţă au fost indignaţi, dar cu deosebire Suciu care fără să fie vizat anume s-a socotit insultat, deoarece el era singurul din birou care poartă ochelari.

S-a iscat un adevărat vacarm, duduia a fost dată afară în ţipete şi, tocmai în acest moment, a picat Várady, care a mai încercat să calmeze agitaţia, să o scuze faţă de ceilalţi pe păgubaşă, să salveze situaţia. Numai că după câteva minute, a apărut în birou căutând-o pe duduie un tânăr cu care aceasta venise şi care fusese lăsat din prudenţă în cabina telefonului public de pe stradă, din faţa instituţiei. Era impacientat de întârziere şi venise să vadă ce s-a întâmplat. Vederea lui l-a scos din fire pe Várady, care-l cunoştea probabil; fapt e că au ieşit în curte ţipând unul la altul, în timp ce Suciu i-a luat în mod brutal fetei traducerea de la nas, spunându-i să se ducă acasă, ceea ce aceasta a şi făcut cu oarecare grabă, cu convingerea că nu mai are ce căuta acolo.

Mi-a povestit toate acestea cu un aer destul de amuzat, convenind de altfel că soră-sa e o „trăsnită", că şi-a găsit ulterior ochelarii, că tot scandalul fusese inutil.

Dar mi-a servit mie, gândesc, în timp ce ea mă asigura că nu regretă pierderea postului, deoarece îşi avea deja găsit unul (bănuiesc că de profesoară) mult mai aproape de casă şi unde va lucra „în meserie".

Acuma înţeleg primirea entuziastă pe care mi-au făcut-o cei din birou când m-au văzut apărând luni dimineaţa la ora

şapte, căci în ziua următoare probei, sâmbătă, mă învoisem, anunţând-o însă doar pe tovarăşa Cătănescu, pentru a-mi aranja formalităţile la Spaţiul Locativ, unde aveam întâlnire cu Nicu Predescu. Or, ei nu aveau cunoştinţă de aceasta, credeau că nu am să mai vin deloc.

Nu se poate spune că jocul sorţii, cascada aceasta de evenimente puţin burleşti nu m-au ajutat în împrejurare. Mă întreb acum dacă, fără ele, sprijinul ocult al tovarăşei Marta ar fi fost suficient ca să mă ducă la succes.

– Soarta sau Marta? îmi vine să zic; dar, pentru mai multă siguranţă, am telefonat azi la A.S.I.T., ca să-i mulţumesc, în speranţa că o voi revedea cândva...

3 iun. 1957

Aranjându-mi cărţile, din care am mai adus un lot – operaţie care parcă nu se mai sfârşeşte – îmi amintesc de cele spuse de încasatorul de la Electricitate, din Toamnei, şi care a exclamat odată faţă cu tata pe care-l crezuse proprietarul bibliotecii mele:

– Nu vă e frică să ţineţi în casă atâtea cărţi?

Poate că atunci când s-a petrecut scena, prin 1950–1951, să fi conjurat un pericol, dar acum... Parcă nu mai am de ce mă teme, cu tot ce se petrece în jur.

Mi-am amintit de Arghezi şi de câtă dreptate avea când scria: „Fereşte-te de acela care nu se îmbată, care nu curvăsăreşte, care nu joacă birlicul, care nu doarme prea mult şi îndură muncile fără murmur. Acela face unul dintre aceste trei lucruri: sau citeşte, sau gândeşte, sau se roagă – şi aceste lucruri sunt funeste, dacă se propagă". Mă opresc aici pentru că memoria m-a trădat, nu pot continua şi nici nu sunt sigur că după „funeste" nu urmează „pentru societate...". Ajunge şi atât.

Căutând *Manualul de morală practică,* nu l-am găsit; nu cred totuşi că am pierdut acest opuscul, care a ajuns în posesia mea acum vreo zece ani, în timpul secetei şi inflaţiei, imediat după editarea lui la Iaşi (?!) şi care la lectură, atunci, m-a nedumerit mai mult decât încântat.

Tot aşa, reaşezându-mi cărţile, dau peste Boileau, în ediţia şcolărească Larousse şi îmi pică privirea pe un fragment din *Satira VIII* (1667). Îl transcriu:

„Le sommeil sur ses yeux commence à s'epancher:
Debout, dit l'avarice, il est temps de marcher.
Hé! laissez-moi. – Debout! – Un moment! – Tu répliques?
– A peine le soleil fait ouvrir les boutiques.
– N'importe, lève-toi. – Pour quoi faire après tout? –
– Pour courir l'Océan de l'un à l'autre bout,
Chercher jusqu'au Japon la porcelaine et l'ambre,
Rapporter de Goa le poivre et le gingembre.
– Mais j'ai des biens en foule, et je m'en puis passer.
– On n'en peut trop avoir; et pour en amasser
Il ne faut épargner ni crime ni parjure (...)"

Versurile m-au surprins prin caracterul lor sprinţar, Boileau, cel cunoscut de mine prin şcoală, e un magistru sever, măcar încruntat, care decretează, cel mult ironizează, pe când aici, legislatorul Parnasului se dovedeşte altceva.

Morala (ca să mă exprim şi eu în stilul epocii) e: toate lecturile trebuie reluate, toţi scriitorii sunt de recitit. Surprizele pot fi infinite, chiar când te contrariază.

4 iun. 1957

Un fel de obsesie a mea – un om care am traversat mai multe etape în viaţă, de la oarecare opulenţă, la sărăcie şi de la indigenţă la posesiunea banilor, de care (fără să fie mulţi niciodată) am fost în măsură să dispun mai mult decât alţii, – rămâne un fel de teamă permanentă de a-mi trăda vreo meschinărie, o socoteală prea chibzuită, pe care aceeaşi soartă m-a obligat să o pun mereu înaintea tuturor cheltuielilor, când le fac. Mi-am dorit în decursul acestor zece ani, cam de când am început să câştig eu bani, să am odată şi odată atât de mulţi, încât să pot să-i arunc pe lucruri absolut inutile – acesta fiind semnul sigur al eliberării mele de o necesitate penibilă, cu atât mai constrângătoare şi umilitoare cu cât eu însumi mi-o impun.

Momentul părea a nu veni niciodată, dar astăzi am izbutit să-mi înfrâng reţinerea şi mi-am cumpărat două cămăşi de vară,

de care nu am absolut nici o nevoie, aşa, în afara oricărei „socoteli" cât de cât fireşti. Trăiesc datorită acestui gest un moment de euforie, poate mult exagerat, dar pentru care găsesc justificată nevoia de a-l consemna aici...

5 iun. 1957

O coincidenţă curioasă, pe care merită să o notez: în momentul în care citeam următorul fragment din *La parole et l'écriture* a lui Louis Lavelle, am auzit de jos acordurile la pian ale lui Paul Pantelli care încerca un preludiu de Bach. (E semnificativă şi trecerea lui aproape inevitabilă de la Bach la Chopin, de câte ori se apucă să cânte, fără vreo tranziţie prin alt compozitor după câte îmi dau seama; constatând-o şi azi, nu mi s-a mai părut scandaloasă, mi-a dat de gândit.) Muzica ar fi impudoarea (expresia prin excelenţă), iar limbajul algebrei abstracţia pură, pudoarea supremă – aşa se formulează schema excesivă a lui Lavelle:

„Le langage crée une sorte de monde public et livré à tous; aussi n'est-il fait que pour la désignation des choses sensibles qui appartiennent à l'expérience la plus commune ou des choses abstraites dans lesquelles la pensée se désindividualise. Le langage le plus beau est celui de la poésie, qui ne connaît que l'image, et le plus discret celui de l'algèbre, qui ne connaît que le signe pur. Tout ce qu'il y a dans l'âme de plus subtil et de plus personnel, le langage le suggère, plutôt qu'il ne l'exprime. Ce serait souvant en lui une sorte d'indécence d'y réussir.

A mesure que le langage devient plus parfait, il cherche à évoquer des états d'âme, au lieu de représenter des choses. Il n'a plus besoin de briser l'unité du réel pour y distinguer des termes séparés. Il nous rend de plus en plus sensibles à des présences secrètes. On peut dire qu'il compte de moins en moins et qu'il tend à s'effacer et à se faire oublier pour réaliser entre les êtres une communication presque immaterielle".

Muzica este expresie pură, pentru că nu transmite, nu comunică nimic, nu se raportează la nimic din lumea materială. În acelaşi timp, ea e la fel de pură ca şi algebra. Şi totuşi, e socotită cea mai impudică artă prin efectele ei sentimentale,

directe, brutale, prin refuzul de a se lăsa tradusă în limbaj conceptual.

De fapt, ce e impudic în muzică? Şi eu am înclinat să cred astfel, pentru că reflectasem prea puţin sau chiar deloc la o asemenea întrebare. Şi pentru mine, mai ales de când am abandonat studiile muzicale (dintr-o insuficienţă a mea, nu pentru că m-ar fi dezamăgit), arta aceasta este o expresie nudă şi indiscretă a sentimentelor, o afacere de inimă albastră; devenise pentru mine un simplu adjuvant al vieţii spirituale, o anexă permanentă dar dispreţuită, de care nu aveam să mă „preocup". Avea totuşi un rol indispensabil, ca drogul pentru unii bolnavi.

Muzica e mai „emoţionantă", transmite emoţiile mai „direct", se adresează mai cu seamă sufletului, firilor „sentimentale", e primită într-o stare de pasivitate, ca o transfuzie de substanţă fermecată: iată tot atâtea adevăruri care pot genera şi întreţine tot atâtea erori, sau mai bine spus pot bloca o cale de înţelegere mult mai complexă. Căci muzica e o artă prin excelenţă, care porneşte de la un fenomen de pură creaţie umană, poate cel mai convenţional din câte există, şi dezvoltă în modul cel mai complicat, printr-o tehnică elaborată, un limbaj cu adevărat pur, care realizează comunicare între suflete (cred că ideea asta a luat-o Lavelle din Bergson) fără a comunica de fapt nimic.

De recitit (şi descopăr acum că nu mai am cartea) *L'Âme et la Danse* de Valéry.

6 iun. 1957

Pentru prima oară îmi pun problema ce să însemn în acest caiet sau, poate, registru (nu ţin minte să mai fi reflectat la acest lucru; în tot cazul, nu când am început să scriu). Deci cu ce trebuie să umplu paginile: notaţii de fapte diverse, consemnări, micile evenimente ale zilei, eventual gânduri (!?).

O preocupare: ideea faptului „important", care lipsind în viaţa mea, ar reteza orice justificare pentru tot ceea ce urmează a fi reţinut, imortalizat. Mi-e imposibil să nu mă gândesc la faptul că o reţinere de acest gen trebuie să fi avut şi Proust înainte de a fi început *À la recherche...*, e cu neputinţă ca el, care ca prozator se formase la lectura romanelor de structură clasică (cu

„cazuri“ interesante, cu personaje determinante în acţiune, cu momente dramatice, cu o succesiune sau o aglomerare de întâmplări semnificative) să nu se fi gândit la felul în care formula lui romanescă contrazice toate acestea. Şi totuşi a izbândit.

Nu am orgoliul de a mă compara cu el şi a-mi pune întrebarea: Cum? Mă gândesc nu doar la înfrângerea punctului de inerţie (pe care l-am depăşit şi eu), ci la ideea că în mod absolut cert începe odată cu gestul lui o literatură a cotidianului, a anodinului, a experienţelor lăuntrice cu valoare strict personală. Poate că o justificare a paginilor mele ar fi de găsit în *Jurnalul* lui Amiel, despre care însă păstrez o amintire prea tulbure, deşi plăcută.

8 iun. 1957

Încetul cu încetul, încep să mă dumiresc asupra structurii instituţiei în care am intrat şi asupra colegilor mei cei mai apropiaţi. Lucrez acum, pentru că am fost mutat de vreo săptămână, într-o sală cu aspect de clasă de liceu, cu birouri individuale dar şi mese de câte două persoane care stau înşirate în dreapta ferestrelor care sunt toate pe stânga, exact ca într-o sală de clasă. La un fel de „catedră“ stă aşezată d-na Munteanu care are în custodie dicţionarele şi lucrările fundamentale de specialitate aşezate în două dulapuri pe peretele din spatele ei. D-na Munteanu bate şi ea din când în când la maşina de scris, dar în genere zgomotele neplăcute nu vin din direcţia ei, ci de la funcţionarii (tehnicieni, traducători) care vorbesc între ei destul de tare, fără a menaja urechile celorlalţi, care eventual ar dori să lucreze. Eu am fost aşezat în locul pe care vecinul meu din stânga, un inginer bătrân, l-a calificat drept „cel mai prost“, anume aproape lipit de unica sobă, o sobă enormă, funcţionând cu gaze. Să vedem când o începe să fie folosită, la iarnă, cât de mare e dezastrul. În principiu, pentru mine care sunt atât de friguros, căldura excesivă ar reprezenta mai curând un avantaj. Nici vorbă însă să mă pot izola, deşi stau în locul cel mai dosit, considerat cel mai dezavantajat.

Colegii mei se împart în două categorii bine determinate. Unii sunt tehnicieni cu pregătire superioară (ingineri constructori, ingineri chimişti, chimişti, economişti), alţii sunt traducă-

tori şi preiau „materialele“ pe care ceilalţi le depistează în tot felul de reviste străine, de diferite nivele ştiinţifice, şi fac acest lucru pe baza unor lecturi mai mult sau mai puţin competente, abia apoi le recomandă pentru a fi traduse. În urma unor şedinţe se decide ca această operaţie să se facă sau nu.

Traducătorii sunt personajele cele mai heteroclite ce se pot închipui, adunaţi ca într-o unitate din Legiunea străină. În principiu, ei trebuie să acopere toate necesităţile de documentare din rusă, engleză, germană, franceză etc. Avem şi un fost zidar, inovator, care urmează acum cursurile Politehnicii şi care e italian. Suciu, care, spre marea lui supărare, a fost adus aici odată cu mine, traduce aşa-zicând din limba maghiară. De fapt şi el, ca şi ceilalţi, inclusiv tov. Catargi care traduce din ruseşte, sunt inşi care, dacă vor fi ştiind limba din care traduc, nu ştiu româneşte sau nu se pot exprima în scris în această limbă din cauza lipsei de cultură literară. (Aproape toate textele lui Suciu le reiau eu, ceea ce au început să observe unii din colegi, dar de cele mai multe ori, el nu e în stare să-mi explice nici măcar ce înseamnă în ungureşte frazele pe care vrea să le traducă.)

Eu traduc mulţumitor, dar imediat s-a dus vestea că sunt cel mai bun traducător din engleză, ceea ce nu e prea greu, deoarece engleza nu o mai cunoaşte decât doar o ingineră chimistă. Sunt însă, categoric, cel mai expeditiv traducător. În primele săptămâni, absolut inconştient, am tradus de cel puţin 3–4 ori mai mult decât pretindea o „normă“ nestabilită oficial dar subînţeleasă şi respectată de toţi. Practic vorbind îmi termin treaba pe care o am de făcut în primele 2–3 ore, la începutul programului.

E destulă gălăgie în sală, mai ales spre prânz când vin cei care au jumătate de normă; aceştia sunt toţi tehnicieni (asistenţi universitari, chiar profesori, salariaţi prin alte părţi). Chiar şi Radian şi Opriţă sunt în situaţia aceasta. După ora 12, practic vorbind, nimeni nu mai lucrează nimic, se distribuie ziarele şi revistele, se discută, se aşteaptă sfârşitul programului, la 3. Însuşi zgomotul firesc pe care ajung să-l facă aproape treizeci de oameni adunaţi într-o sală ar împiedica orice activitate intelectuală.

Singurul care-şi permite să producă zgomote peste ceea ce se admite fără controversă în această încăpere este Suciu, care

în unele momente începe să cânte, fără a se sinchisi că deranjează lumea. De fapt nu intonează decât începutul unui marş de Dunaevski pe care-l repetă la nesfârşit cu voce stridentă şi răguşită, în felul lui:

„Un vânt, draghe libertate!..."

Nimeni nu protestează împotriva acestui atentat sonor; doar tovarăşa Teodorescu, o ingineră tânără care-şi îngăduie multe lucruri, deoarece e nepoata ministrului de resort, i-a atras atenţia o dată mai mult bătând şeaua ca să priceapă iapa:

– Tovarăşul Suciu, dacă tot cânţi, cântă corect:

„Un vânt drag de libertate!"

Intervenţia ei n-a avut asupra cântăreţului nici un efect. Toţi se tem de el şi, după câte pricep, au chiar faţă de mine o oarecare rezervă, deoarece sunt considerat „adus" de el, omul lui. Asta din cauza sprijinului pe care mi l-a dat la angajare şi care a fost, se pare, hotărâtor, în aceeaşi măsură ca şi recomandarea ocultă a tovarăşei Marta.

Suciu e un ins care nu cred că are vreo „simpatie" în vreun domeniu; e un om care detestă pe toată lumea: pe ingineri, pe evrei, pe intelectuali, pe femei. E un tip care nu ştie să se stăpânească şi provoacă uneori scene dintre cele mai periculoase, deşi i-am atras atenţia şi eu şi Anghelescu, atunci când stăteau în acelaşi birou, că asemenea imprudenţe s-ar putea să-l coste mult la un moment dat.

În raporturile lui cu femeile intră şi obiceiul de a da mâna cu ele. O face în fiecare dimineaţă, deşi nimeni aici nu-şi dă mâna când vine la birou. El trece pe la fiecare şi le striveşte mâinile până le face să ţipe. Toate se feresc de el, după o îndelungată experienţă, dar pe câte o fetişcană, pe vreo dactilografă, tot mai apucă s-o prindă.

11 iun. 1957

Acum câteva zile, la A., am încercat s-o dezmeticesc asupra iluziilor pe care ea şi le face despre secolul XVIII-lea (mai ales francez) în care ea trăieşte cu închipuirea. E idealul ei în trecut – et pour cause! I-am spus că totul se înfăţişa de fapt altfel, era o societate abuzivă, nu o dată crudă, cinică (nu doar în conversaţie), ba chiar criminală. Nu doar elegantă, nepăsătoare,

spirituală. Şi am încercat să-i povestesc ce păţeau bietele fete de la ţară ajunse slujnice pe la castele şi cărora la primul furt li se tăiau mâinile. Supliciul avea loc în piaţa publică şi scene de genul acestora, ca şi biciuirea, sau însemnarea cu fierul înroşit au alimentat ura populară împotriva posedanţilor, ceea ce explică multe din excesele din timpul Terorii.

A. m-a întrerupt cu ţipete, n-a vrut să asculte, n-a vrut să ia act de „informaţiile" mele; în fond era vorba de o operaţie tot crudă: îi spulberam nişte iluzii, îi nimiceam o imagine, îi făceam imposibil un refugiu în trecut... Şi cine poate trăi, suporta viaţa, fără aşa ceva?

13 iun. 1957

Recitesc *De la justice politique* de Jacques Maritain, o culegere destul de coerentă de articole publicate de filosof în diverse reviste europene şi americane pe tema conflagraţiei izbucnite în 1939 din vina exclusivă a Germaniei naziste. E apărută foarte prompt, la începutul lui 1940. O mai citisem cu mirarea că gândirea lui Maritain poate conţine atâta naivitate. Ea se cheamă că e şi o justificare a atitudinii creştine în faţa războiului de agresiune, pentru salvarea sau într-ajutorarea nefericitei Polonii. Aşadar, articolele lui adunate aici sunt adresate mai ales „dreptei" franceze care nu înţelegea de ce Franţa şi Anglia trebuie să declare (!) război şi să suporte consecinţele acestei calamităţi de dragul unei ţări străine, respectându-şi un pact de alianţă.

În principiu, desigur că aşa e şi toată pledoaria lui Maritain este justificată, numai că doi ani mai târziu combatanţii se schimbaseră, Finlanda, Franţa şi, bineînţeles, Polonia capitulaseră şi forţele care acum se opuneau Germaniei naziste (dar şi prea catolicei Italii) erau doar problematic „creştine". Necesităţile politice au impus alte alianţe, lupta îşi schimbase ţelul şi foarte curând se va dovedi că în nici un caz cei care luptau împotriva Germaniei naziste nu urmăreau „eliberarea" popoarelor. Şi totuşi, datele enunţate de filosof sunt corecte şi poate că şi eu, pus să gândesc în acea situaţie, dar şi un spirit mult mai perspicace decât mine, ar fi spus acelaşi lucru. Totul avea să se răstoarne foarte curând şi concluzia a venit implacabilă şi dură...

Am recitit totuşi întreaga broşură cu destulă melancolie, fără nici o revoltă... Într-adevăr, împotriva cui m-aş revolta?

Acum, când aştern rândurile astea pe hârtie, mă gândesc dacă nu cumva naivitatea e un păcat şi n-ar trebui pedepsită. Ar însemna să mă revolt împotriva unei şi mai mari injustiţii, aşa că, pentru a evita contradicţia, mă las păgubaş.

15 iun. 1957

Mă urmăreşte întrebarea (pe care o resimt de la un punct încolo ca pe o prostie): Pentru cine scriu acest „jurnal"? Căci e de la sine înţeles că o asemenea antrepriză literară, sau, mai propriu spus: scriptică, se adresează cuiva, chiar dacă acela voi fi eu însumi. Nu mai ţin minte cine spunea că jurnalul rezervat numai celui ce-l scrie se adresează totuşi altui cititor, căci autorul însuşi nu mai e, după un timp, una şi aceeaşi persoană cu cea din momentul în care a făcut respectivele consemnări.

Idee nu lipsită de un anume adevăr, dar pe care eu în nici un caz nu mi-am propus-o: nu contez pe o viaţă lungă şi pe eventualele delicii ale unui om cu barba albă care se miră încântat de ce făcea şi gândea în tinereţe. Dar posibilitatea de a avea unele surprinderi nu o exclud, căci încă de pe acum le presimt.

18 iun. 1957

Scădere catastrofală a apetitului meu pentru lectură; cădere în picaj. Nu mai citesc ca înainte, din oboseală, din nepăsare, din tendinţa mea lamentabilă de a amâna chiar şi ceea ce m-ar interesa, m-ar bucura, ca o promisiune de fericire. După şase luni de la angajarea mea în noul serviciu trebuie să consemnez această schimbare în rău. Şi nu-mi mai găsesc vreo scuză în lipsa de timp. (Poate în faptul că scriu?)... Şi, ca şi altă dată, îmi pun eterna mea problemă: de a mă concentra, de a mă rezuma la esenţial, la o sferă determinată de preocupări, chiar de a adânci o unică temă. Nu reuşesc şi mă întreb dacă n-ar fi totuşi mai bine să mă las pe mâna aceluiaşi demon bine verificat de mine, al dispersării, cu gândul că el nu e şi unul al risipirii. Ceea ce o fi consistent în mine rămâne.

Toate gândurile acestea şi mai puţin eventualele soluţii mi-au fost inspirate de un nou val de căldură şi de lehamite.

20 iun. 1957

Ceva care se numeşte Măgduţa a apărut printre noi, angajată doar de câteva zile în biroul alăturat. Azi a intrat la noi s-o caute pe inginera T. cu care văd că se tutuieşte – ceea ce a făcut şi cu vecina acesteia, care însă nu i-a vorbit decât cu „dumneata". Venise pentru un motiv foarte simplu dar esenţial: să afle de ce policlinică aparţine, ceea ce a aflat cu încântare, dar nu şi că acolo mai lucrează dr. Panaitescu o veche cunoştinţă a sa. Numai că şi în privinţa aceasta lucrurile s-au aranjat: nu era vorba de ginecologul cu acest nume, care a plecat într-adevăr, ci de un neurolog bătrân, angajat cu jumătate de normă şi care acorda cu maximă generozitate tuturor solicitanţilor, mai ales femeilor pe care le dezbracă şi le examinează prin toate părţile unde s-ar ascunde sufletul, concedii de boală. Numita Măgduţa a plecat fericită, chicotind semnificativ. Rămăsese celălalt.

Această nouă a noastră colegă picată din Imprevizibil pare tipul standard de funcţionară română de care nu aş avea de ce să mă tem.

Să sperăm că nu m-am înşelat în impresia mea bazată pe acest foarte scurt contact.

22 iun. 1957

Căldură insuportabilă de mai multe zile, căldură realmente insuportabilă: la serviciu, în ciuda faptului că în încăpere mulţi colegi sunt absenţi datorită concediilor, aşa că ar trebui să fie o atmosferă mai respirabilă – acasă nu mai vorbesc. Locuiesc, mai ales dorm într-o mansardă şi doar noaptea pot deschide fereastra. (Azi am surprins pe un vecin făcând ceva ce ar fi de imitat: arunca apă dintr-o găleată pe tinicheaua acoperişului încinsă.)

Aici la Oficiu, unde, mai scăpat de indiscreţiile celorlalţi, scriu de zor la romanul meu, m-am hotărât să mă mut la biroul rămas liber al inginerului T. lângă fereastră.

...Cu speranţa că noul-venit îmi va lua locul de acum.

24 iun. 1957

Frunzăresc *This above all,* o carte care mi-a plăcut pe vremuri şi pe care acum o posed în original şi o parcurg din nece-

sităţi „de limbă". A mers destul de greu, dar efortul s-a compensat cu atenţia pe care, pentru prima dată, am acordat-o titlului: ştiam că e din *Hamlet,* dar nu în gura cui e pus acest memorabil cuvânt:

This above all: to thine own self the true,
And it must follow, as the night the day
Thou canst not then be false to any man.

Ei, bine, sunt sfaturile date de Polonius lui Laertes! Tocmai cine vorbeşte astfel!

...Şi să te mai miri că unii l-au socotit pe Shakespeare un geniu beat!

26 iun. 1957

Întâlnire scurtă cu Anca; întâlnire fulgerătoare, mă rectific, pentru că i s-ar potrivi mai bine ultimul epitet. Deşi ea nu m-a lovit în plin, a trecut repede pe lângă mine, îndeajuns ca să mă electrocuteze şi mi-a aruncat numai:

– Ei, ce mai faci? Ce devii? Mai dă-mi şi tu un telefon acolo, când ai timp!

Şi a trecut mai departe, eu rămânând cu gândul că fata aceasta, agitată şi veşnic grăbită, e una din sursele mele de melancolizare, e singura fiinţă care-mi poate da vreo ştire, oricât de vagă despre M.

Căci au fost colege, prietene nedespărţite, au stat în aceeaşi bancă ani de zile, şi au putut fi prietene, două fiinţe aşa de diferite pe care abia Timpul s-a însărcinat să le despartă, după ce a făcut-o Istoria... Ca şi pe mine.

3 iul. 1957

În clasicismul francez, cred că Vauvenargues a spus că o mulţime de erori n-ar subzista dacă ar fi exprimate clar. E o încredere raţionalistă tipică; noi ne aflăm în alt ev şi mie îmi vine să spun că o mulţime de adevăruri n-ar mai subzista dacă ar fi formulate clar. Asta în glumă, pentru că o constatare în plus te duce la convingerea într-o realitate intermediară: există adevăruri care se impun pentru că sunt ajutate nu de claritate, ci de confuzie.

E cazul „adevărurilor" artistice, mai ales de la simbolism încoace, fapt pe care-l verific la tot pasul atunci când, recitindu-mi şi rescriindu-mi romanul, constat că momentele de încântare artistică sunt tocmai rodul unor expresii care depăşesc simpla comunicare (transmisiune) şi se validează (sau mă surprind chiar pe mine) prin logica lor, alta însă decât cea comună. O fi asta acea „confuzie" pe care Mallarmé o introducea în orice text ce i s-ar fi părut rodul simplei spontaneităţi de care se ruşina?

8 iul. 1957

La Oficiul meu este pomenit un fost salariat numit Extremul Gioni (eventual: Johnny) şi nu mi-e greu să ghicesc că e vorba de un sportiv, un băiat care a jucat pe vremuri în echipa de fotbal a ministerului la „nivel de Regiune". Evocându-l nu ştiu cum şi eu exprimându-mi oarecare curiozitate faţă de ing. T., acesta mi-a dezvăluit unele lucruri din trecutul acestei instituţii, ceea ce explică multe. Anume că „s-a pornit" de la un grup de tineri care participaseră ca voluntari la construirea stadionului Dinamo şi care fuseseră adunaţi acolo cu promisiunea că vor fi angajaţi la acel „obiectiv", odată terminat. Nu s-a putut respecta promisiunea şi ei au fost „vărsaţi" pe ici, pe colo şi aşa o mulţime a ajuns la tipografia Ministerului Construcţiilor în perspectivă de dezvoltare. Dar în cei câţiva ani următori nu s-a realizat această minune, ba mai mult, au fost aduşi aici câţiva salariaţi din minister, de la Oficiul de presă şi propaganda care trebuia „legat de producţie".

Mai toţi tinerii care îşi căutaseră destinul în branşa sportivă, fie şi ca auxiliari, nu şi-au putut afla aici nici un rost. Au plecat, cei mai inteligenţi, mai ambiţioşi. Cei care au rămas, îmi spune T., nu sunt buni de altceva, se descurcă şi ei cum pot într-o instituţie de cu totul alt profil. (El însuşi a lucrat pe acel şantier şi astfel a obţinut Biroul populaţiei de Bucureşti.)

...Au rămas, aşadar, deşeurile, netoţii, care dau o coloratură aşa de ciudată colectivului nostru. Şi eu trebuie să mă felicit că am ajuns printre ei şi că trebuie să fac tot posibilul pentru a rămâne în această situaţie, cea mai bună din cariera mea de „om al muncii".

10 iul. 1957

În pustiul acestei veri, nu mai întâlnesc pe nimeni şi nici nu e nimeni acasă pentru eventuale vizite la care eram chiar solicitat. Sunt într-o adevărată stare de nelinişte, destul de curioasă pentru că n-am prea experimentat-o până acum.

E vorba şi de o ciudăţenie, cu unele corespondenţe la ceea ce vrea să fie romanul meu: mi se pare că prezintă în proporţie neliniştitoare pe „alţii", trădând egocentricitatea la care ambiţionasem. (Şi în viaţa de toate zilele, eu sunt prea atras de „ceilalţi", prea cedez la curiozitate, care mă duce nu la ceea ce ar fi esenţial, ci la „curiozităţi".)

11 iul. 1957

Nici o pagină scrisă de mine nu-mi da o deplină satisfacţie, chiar dacă pe moment îmi recunosc o reuşită de ordin arbitrar. Când scrii un roman totul e fatalmente amânat până în ultima clipă, a punctului final. Să admitem că am scris o mie de pagini „bune", ele nu justifică reuşita de ansamblu. Perceperea acestui roman nu o am. Scriu foarte precipitat, în contradicţie cu ceea ce ar trebui să fie desfăşurarea lentă a cărţii mele, dar am speranţa că de abia după prima versiune o să-i dau adevăratul contur, completând ultimele spaţii între episoade şi umplând cât voi putea de mult ceea ce acum e prea răsfirat şi neîmplinit.

12 iul. 1957

Senzaţie de apăsare insuportabilă, de parcă deasupra mea nu ar fi fost cerul, ci un plafon de nori de piatră. Am venit în această stare de spirit acasă, grăbit, iritat, să-mi găsesc mai repede antidotul salvator, într-o zonă dintre cele mai banale, la o intersecţie de trei drumuri – loc consacrat însă pentru vrăji – am observat cu uimire o scenă de-a dreptul bizară, prin ferestrele larg deschise ale unei case oarecari. Era la etajul întâi al unei clădiri simple, care nu mai avea şi alte etaje pe deasupra, iar eroii, în ciuda întunericului, a orei înaintate (trecut de 11 1/2) ar fi trebuit să se ferească de văzul lumii, gândesc eu. Sau nu erau nişte inşi care locuiau în acea casă şi deci nu-şi prea dădeau seama că de afară pot fi foarte uşor văzuţi. Un bărbat destul de în vârstă, îmbrăcat, stând pe marginea unei dormeze ca pe un

scaun şi privind în jos, abătut sau curios, la ceva care se va fi aflat la picioarele unei femei sau pe podeaua camerei ieşind din raza mea vizuală datorită pervazului ferestrei. Ce putea fi? Partea senzaţională era că femeia era complet goală, întoarsă cu faţa la partenerul ei şi vorbea însufleţit, făcând mari gesturi cu mâinile. De afară nu se auzea însă nimic, de parcă cei doi s-ar fi aflat dincolo de un ecran gros de sticlă. Indiscreţie şi impudoare inconştientă, la care se adăuga bizareria muţeniei scenei şi a perfectei ei vizibilităţi? Exact invers de cum ar fi trebuit să se întâmple...

Nu ştiu de ce, imaginea, dincolo de aspectul ei insolit, meschin, mi-a sugerat ceva patetic şi grotesc, o confruntare de roman rusesc, între eroi care decid asupra vieţii lor şi a morţii.

Poate că mâine, în oraşul ăsta mare, se va anunţa o crimă, o dramă pasională, o sinucidere care se pregătea în tăcere, în timpul unei scene vizibile şi mute.

14 iul. 1957

B.T. îmi atrage atenţia asupra unui lung articol al lui Tudor Vianu, *Idei trăite,* conţinând pagini autobiografice extrem de preţioase pentru cei interesaţi de viaţa marelui om şi apărut recent într-un număr din *Viaţa Românească*. Îl recitesc, la îndemnul lui, cu toată atenţia, deşi îl cunoşteam. Ceea ce voia el să remarc, şi nu am făcut-o, era absenţa din mărturisirile lui Vianu, privind întreaga sa existenţă spirituală şi publică, a aspectului politic, ataşamentul lui (care nu ştiu şi nici el nu a ştiut să-mi spună cât a fost de mare) faţă de Nichifor Crainic şi de grupul revistei „Gândirea", la care a colaborat susţinut ani de zile, şi, în fine, adeziunea lui, ceva mai târziu la Partidul Naţional-Creştin al lui Goga şi Cuza. Se pare că, mă informează B.T., textul lui Vianu ar fi fost mai amplu şi ar fi trebuit să apară mai de mult, când autorul lui a împlinit şaizeci de ani (1956). S-a publicat aşa, amputat (dacă o fi fost!?) şi, în forma actuală, el nu conţine nici un rând despre adeziunea aceasta politică, acum regretabilă, şi despre justificarea lui, pe care Vianu o dădea în versiunea originală a textului: anume că a fost fascinat de personalitatea lui Goga mai mult decât atras de ideile politice ale acestuia şi de orientarea grupării lui. Ar fi de mirare, ar fi chiar

surprinzătoare această explicaţie care, după părerea mea, nu constituie şi o scuză.

Am regăsit în paginile lui Vianu accentele lui obişnuite, grave şi triste, de data aceasta justificate pe deplin de împrejurarea narării cât mai sincere a existenţei sale „spirituale", destul de discordante, care nici nu ar fi putut fi reconstituită în altă tonalitate, fără a da şi mai multe acute stridenţe. Cred totuşi că e cel mai bun lucru pe care l-am citit din ceea ce a publicat el în ultimii zece ani.

B.T., foarte pornit, şi exprimându-se pe un ton vehement împotriva lui Vianu; din slăbiciune faţă de acesta, nu i-am împărtăşit diatriba, dar nici nu am schiţat vreo apărare.

Mi-am amintit însă brusc de cumplita decepţie pe care am încercat-o acum câtva timp când am aflat că şi Camil Petrescu a trăit în aceiaşi ani o aventură similară, cu o nuanţă hotărâtoare în plus: el ar fi fost înscris în acelaşi partid, înjghebat mai de mult dar devenit de prim-plan printr-un capriciu al regelui Carol al II-lea în ultimele momente de existenţă a democraţiei româneşti (ar fi însă interesant de stabilit exact când s-au petrecut lucrurile). Dar această înscriere nu a fost totul. Pentru a-şi dovedi zelul faţă de idolul său politic şi a-şi pune opţiunea „ideologică" în acord cu viaţa privată, Camil ar fi rupt legătura cu scriitoarea Cella Serghi, cu care era de notorietate publică că urma să se căsătorească. Pentru că aceasta era evreică!

M-a consternat teribil la vremea respectivă aflarea acestor lucruri. Nu i-aş fi bănuit lui Camil Petrescu opţiuni politice de această coloratură. Nici măcar nu aş fi putut admite că a avut opţiuni politice în genere. Ce avea nevoie de aşa ceva? Pe el nu-l puteam vedea nici la dreapta, nici la stânga pe eşichierul politic, ci *pe deasupra.* Era mai în spiritul lui...

Constat şi acuma, pentru a nu ştiu câta oară, că soluţia consecventă, cinstită, în momentele hotărâtoare ale vieţii este şi cea mai avantajoasă. Totdeauna când comiţi o crimă faci ceva mai mult: comiţi şi o prostie. Justiţia supremă sancţionează marile nelegiuiri ale oamenilor care merită astfel de pedepse şi pe planul considerat de ei mai înalt, adică tocmai acela al inteligenţei.

16 iul. 1957

A murit Pallady; am aflat abia de curând acest lucru care s-a petrecut totuşi mai demult, acum vreun an. E drept că nu s-a anunţat nimic în ziare, sau ştirea nu a ajuns în izolarea mea, dar asta nu-mi justifică indiferenţa *acum,* pe care o constat cu destulă mirare. Curioasă indiferenţă pentru persoana lui; era totuşi un artist, să zicem, prea bătrân, practic vorbind epuizat, care de vreun deceniu (cred) îşi supravieţuia. Dar indiferenţă şi pentru „evenimentul" care trebuie să-l fi constituit totuşi înmormântarea lui (unde va fi avut loc?) şi omagiul pe care i-l va fi adus „societatea".

Ce mult m-am schimbat! Acum zece ani, evenimentul morţii unui artist (scriitor, om celebru) de talia lui Pallady ar fi fost „trăit" de mine efectiv, în orice sens aş lua cuvântul, m-ar fi emoţionat cu certitudine, ar fi constituit un moment de reflecţie, de regrete, mi-ar fi impus o participare de ordin social, mi-ar fi dat oricum conştiinţa unui fapt memorabil cu care am şansa de a fi contemporan.

La ce capitol să trec această radicală schimbare în comportarea mea? La pierderi, sau poate, cine ştie?, la câştiguri, dacă mă gândesc că e totuşi îmbucurător să constat eu însumi că, măcar în parte, îmi modific firea. Aşadar, e de presupus, că va fi totdeauna mai bine.

17 iul. 1957

Caverna lui Platon. Titlu pentru ceea ce e acum existenţa mea. Mă gândesc la această fantezie ieşită din capul unui om de geniu, care-şi petrecea aproape tot timpul în agora şi în convorbiri cu cei mai inteligenţi şi mai importanţi oameni ai vremii, cu modèle de umanitate, uneori chiar şi în sensul rău al cuvântului, dar nu era închis faţă de toată această lume numită de el de grad secund. Or, eu, care sunt un tip relaţionist şi deschis spre lume, sunt obligat să trăiesc împotriva vocaţiei mele, cu foarte puţini semeni care nu-mi stau în jur, ci pe care trebuie să-i caut (şi nu ştiu câţi m-ar căuta pe mine la nevoie, sau ar simţi ei nevoia de a mi se adresa măcar!). Nu pot călători, nu pot vagabonda nici măcar cu gândul (adică în continentul numit Speranţă) şi încerc

să extrag tot ce se poate chiar şi din ceea ce mă împrejmuieşte şi nu pot depăşi...

Realitate de grad secund, la modul pe care un Platon nici nu l-ar fi putut bănui. Simbolul lui e, în fond, general şi mai mult de inspiraţie şi aprehensiune decât de constatare. Într-o temniţă sau într-o peşteră nu poţi convorbi, nici citi cărţi, nici asculta muzică atât cât ai dori, nici stabili legături de dragoste şi, în genere, profita de contactele umane, oricum ar fi ele la prima vedere.

18 iul. 1957

Am început să fac traduceri şi din limba germană, a căror necesitate se simte din ce în ce mai mult în acest Oficiu care posedă abonamente din R.F.G. Şi nu trebuie să dispreţuiască nici informaţia din R.D.G. E o noutate care iniţial nu mi-a făcut nici o plăcere dar acum îmi dau seama că e spre folosul meu căci îmi lărgeşte sfera „competenţei", adică ceva ce nu poate să nu fie băgat în seamă.

Dar nu ştiu nici una dintre aceste „limbi străine" aşa cum aş dori-o, ci doar ca pe una de informare culturală, în nici un caz ca un instrument de expresie – ceea ce nici nu cred că ar fi bine pentru un scriitor. Limba mea rămâne cea română.

Toate gândurile şi revelaţiile acestea mi s-au precipitat recent aflând mai multe lucruri despre copilăria lui Hugo. El şi-a petrecut-o mai ales în Spania, unde se afla tatăl său, generalul lui Napoleon, cu trupele franceze de ocupaţie; a fost deci vârât într-un colegiu unde în mod firesc a învăţat spaniola, dar nu oricum, probabil că ea a fost limba propriei sale culturi. În tot cazul, până şi în adolescenţă, când s-a întors în Franţa, a scris câteva zeci de tragedii în versuri sau romane, epopei şi poeme în limba lui Cervantes. Pentru ca abia ajuns „acasă" să facă acelaşi lucru în stil torenţial în limba lui Voltaire, fără să clipească de parcă ar fi închis un robinet şi ar fi deschis pe un altul, la fel de torenţial.

Întrebarea e: O fi vreo legătură între stilul lui şi formaţia spaniolă care a covârşit-o cu mult pe cea tradiţională în ţara sa, adică cea latină? Şi în cazul meu, ce poate să iasă dintr-o con-

joncţie între patru limbi, de fapt cinci, dacă număr şi pe cea maternă?

Nu ştiu ce să zic; îmi exprim doar speranţa că eu exploatez mai ales formaţia franceză, ca fidel proustian ce mă pretind (în glumă mă gândesc: ce ar fi să ţâşnească odată italianul din mine?).

26 iul. 1957

Constat că vara asta infernală, care pare a nu se mai sfârşi, mi-a fost destul de prielnică scrisului, cred că pot număra cel puţin 100 de pagini pe care totuşi nu le pot pune pe seama căldurii toride. Nu mi-am îngăduit nici o „ieşire" măcar la Şosea, necum la Mogoşoaia unde eram înainte ispitit să mă duc poate numai de bicicleta pe care am lăsat-o acum la mama.

Observ însă cu bucurie că scrisul „îmi merge", indiferent de temperatura din jur. Să sperăm că voi face aceeaşi constatare şi după ce va veni iarna, marele meu adevărat inamic.

27 iul. 1957

Mama, care nu prea are experienţa ucigătoare (pentru mine) a statului la cozi, s-a dus astăzi în Piaţa noastră, Traian, şi a pierdut mai mult decât o oră pentru a-i achiziţiona mătuşii Ruxandra nu ştiu ce zarzavaturi dorite. A petrecut acolo într-o atmosferă încordată, cu perspectiva de a nu obţine marfa care „se adusese", dar nu în cantitate suficientă. De aici obişnuitele enervări, discuţii, certuri.

Dar la un moment dat, de relativă acalmie, fiind grupul ei foarte aproape de ţintă, o nenorocită de femeie a oftat din greu:

– Oh, Doamne, de ce nu ne iei odată, Doamne, să scăpăm de toate, de cozile astea...

La care un „înţelept", din specia celor foarte comuni în fauna oraşului nostru, s-a întors către ea cu gravă mirare:

– Bine, cucoană, dar de ce vrei d-ta să mori?... Tocmai acuma? De ce să te ia Dumnezeu? Tocmai acum?

Şi a făcut o pauză pentru a-şi calcula efectul, excitând curiozitatea celor din jur:

– Acum, când au ieşit dovleceii?! Dovleceii, nu vedeţi că e piaţa plină... De ce să mori, tocmai acum?!

A râs toată asistenţa, dar mai ales cea care a auzit-o povestind pe mama.

...Cu care ocazie îmi verific observaţia că marile succese de ilaritate le realizează cei ce nu cultivă obişnuit umorul, cum e mama, dar mai ales era virtutea lui M. care poseda o adevărată artă a rezervei, una extrem de rară, căreia de aceea îi duc dorul.

4 aug. 1957

La sfârşitul lunii trecute, dar şi în cinstea lui 23 August, s-au dat nişte prime speciale, pare-se în legătură şi cu evenimentul naţionalizării mijloacelor de producţie, de la care s-au împlinit un număr de ani. A fost o mare surpriză plăcută pentru mine care nu mă aşteptam câtuşi de puţin la aşa ceva. Suciu a ţinut să precizeze că e pentru prima oară că se dă primă unui funcţionar care nu a lucrat tot semestrul în această instituţie. Nu cred să fie opera lui Suciu această premiere, dar el şi-o atribuie totuşi.

Cu banii căpătaţi am alergat lângă biserica Sf. Gheorghe unde există un atelier particular de confecţii, în a cărui vitrină ochisem mai de mult un balonseide la preţul de 370 de lei. Din nenorocire, nu exista măsura mea, dar patronul m-a trimis la domnul Mişu şi mi-a dat adresa, alături, pe Blănari, după ce l-a prevenit telefonic pe individ de dorinţa mea şi i-a comunicat măsura. Când am ajuns cu acolo (era un apartament oarecare la etajul I al unei case vechi), domnul Mişu, care cred că este cel ce confecţionează în oarecare clandestinitate balonseidele, în timp ce celălalt le vinde, mi-a dat piesa cerută, pretinzându-mi însă 420 de lei, ceea ce abia am fost în stare să-i dau.

Abia pe la prânz, fiind o duminică destul de noroasă, l-am pus pe mine pentru prima oară şi am ieşit la o plimbare prin oraş. Când am trecut de Piaţa Romană, s-a iscat brusc o vijelie, caracteristică toiului verii, şi curând au început să pice stropi mari de ploaie. La marginea trotuarului, în apropierea staţiei de tramvai, se afla un stand de cărţi şi vânzătorul făcea eforturi disperate să-şi strângă în grabă marfa şi s-o pună la adăpost de ploaie. Am sărit să-l ajut şi, cu ocazia asta, am constatat că omul aflat în

juncţie între patru limbi, de fapt cinci, dacă număr şi pe cea maternă?

Nu ştiu ce să zic; îmi exprim doar speranţa că eu exploatez mai ales formaţia franceză, ca fidel proustian ce mă pretind (în glumă mă gândesc: ce ar fi să ţâşnească odată italianul din mine?).

26 iul. 1957

Constat că vara asta infernală, care pare a nu se mai sfârşi, mi-a fost destul de prielnică scrisului, cred că pot număra cel puţin 100 de pagini pe care totuşi nu le pot pune pe seama căldurii toride. Nu mi-am îngăduit nici o „ieşire" măcar la Şosea, necum la Mogoşoaia unde eram înainte ispitit să mă duc poate numai de bicicleta pe care am lăsat-o acum la mama.

Observ însă cu bucurie că scrisul „îmi merge", indiferent de temperatura din jur. Să sperăm că voi face aceeaşi constatare şi după ce va veni iarna, marele meu adevărat inamic.

27 iul. 1957

Mama, care nu prea are experienţa ucigătoare (pentru mine) a statului la cozi, s-a dus astăzi în Piaţa noastră, Traian, şi a pierdut mai mult decât o oră pentru a-i achiziţiona mătuşii Ruxandra nu ştiu ce zarzavaturi dorite. A petrecut acolo într-o atmosferă încordată, cu perspectiva de a nu obţine marfa care „se adusese", dar nu în cantitate suficientă. De aici obişnuitele enervări, discuţii, certuri.

Dar la un moment dat, de relativă acalmie, fiind grupul ei foarte aproape de ţintă, o nenorocită de femeie a oftat din greu:

– Oh, Doamne, de ce nu ne iei odată, Doamne, să scăpăm de toate, de cozile astea...

La care un „înţelept", din specia celor foarte comuni în fauna oraşului nostru, s-a întors către ea cu gravă mirare:

– Bine, cucoană, dar de ce vrei d-ta să mori?... Tocmai acuma? De ce să te ia Dumnezeu? Tocmai acum?

Şi a făcut o pauză pentru a-şi calcula efectul, excitând curiozitatea celor din jur:

– Acum, când au ieşit dovleceii?! Dovleceii, nu vedeţi că e piaţa plină... De ce să mori, tocmai acum?!

A râs toată asistenţa, dar mai ales cea care a auzit-o povestind pe mama.

...Cu care ocazie îmi verific observaţia că marile succese de ilaritate le realizează cei ce nu cultivă obişnuit umorul, cum e mama, dar mai ales era virtutea lui M. care poseda o adevărată artă a rezervei, una extrem de rară, căreia de aceea îi duc dorul.

4 aug. 1957

La sfârşitul lunii trecute, dar şi în cinstea lui 23 August, s-au dat nişte prime speciale, pare-se în legătură şi cu evenimentul naţionalizării mijloacelor de producţie, de la care s-au împlinit un număr de ani. A fost o mare surpriză plăcută pentru mine care nu mă aşteptam câtuşi de puţin la aşa ceva. Suciu a ţinut să precizeze că e pentru prima oară că se dă primă unui funcţionar care nu a lucrat tot semestrul în această instituţie. Nu cred să fie opera lui Suciu această premiere, dar el şi-o atribuie totuşi.

Cu banii căpătaţi am alergat lângă biserica Sf. Gheorghe unde există un atelier particular de confecţii, în a cărui vitrină ochisem mai de mult un balonseide la preţul de 370 de lei. Din nenorocire, nu exista măsura mea, dar patronul m-a trimis la domnul Mişu şi mi-a dat adresa, alături, pe Blănari, după ce l-a prevenit telefonic pe individ de dorinţa mea şi i-a comunicat măsura. Când am ajuns eu acolo (era un apartament oarecare la etajul I al unei case vechi), domnul Mişu, care cred că este cel ce confecţionează în oarecare clandestinitate balonseidele, în timp ce celălalt le vinde, mi-a dat piesa cerută, pretinzându-mi însă 420 de lei, ceea ce abia am fost în stare să-i dau.

Abia pe la prânz, fiind o duminică destul de noroasă, l-am pus pe mine pentru prima oară şi am ieşit la o plimbare prin oraş. Când am trecut de Piaţa Romană, s-a iscat brusc o vijelie, caracteristică toiului verii, şi curând au început să pice stropi mari de ploaie. La marginea trotuarului, în apropierea staţiei de tramvai, se afla un stand de cărţi şi vânzătorul făcea eforturi disperate să-şi strângă în grabă marfa şi s-o pună la adăpost de ploaie. Am sărit să-l ajut şi, cu ocazia asta, am constatat că omul aflat în

dificultate nu e altul decât S.U., unul din vlăstarele aristocraţiei sociale şi intelectuale a laşilor, pe care nu-l mai văzusem de vreo zece ani şi despre care nu mai ştiam absolut nimic. Nu m-a recunoscut, dar mi-a mulţumit cu efuziune şi ne-am refugiat amândoi sub o streaşină timp de vreun sfert de oră.

Când, după încetarea ploii, mi-am continuat drumul, am avut o surpriză dezagreabilă. Pardesiul meu, care fusese udat zdravăn, se transformase într-un fel de hârtie creponată, un fel de pânză încreţită, atât de boţită, încât a trebuit să-l scot de pe mine. L-am blestemat pe cel care mi-l vânduse tot drumul spre casă, căci incidentul îmi retezase orice chef de plimbare. Era clar că pânza era făcută din celofibră sau din cine ştie ce material sintetic şi nu a rezistat nici măcar la prima ploaie.

Numai că, odată ajuns acasă, mi-am dat seama că, de fapt, pardesiul avea faţă dublă şi că deci intrase la apă doar aceea exterioară, care venise în contact cu ploaia torenţială. Am luat un vas cu apă şi l-am pus la încălzit, apoi am înmuiat întregul balonseide, timp de vreo jumătate de oră. L-am întins apoi pe frânghie şi până seara nu mi-am luat ochii de la el, până când nu am avut convingerea că aceasta e soluţia şi că pe măsură ce ambele feţe se uscau, totul revenea la normal. Ce repede se restabileşte fericirea!

E curios ce vehement reacţionez eu la ideea de înşelătorie, deşi ar trebui să fiu mai blazat, mai calm, în faţa ei şi asta pentru multe şi variate motive...

8 aug. 1957

Observ că atunci când găsesc pe masa mea de lucru acest jurnal deschis, lăsat aşa din ziua precedentă (căci acum nu mai trebuie să mă feresc de cei din jur), mă simt atras de el imediat şi chiar inspirat să scriu câteva rânduri, care treptat se lungesc, se prelungesc. Dimpotrivă, când îl ştiu „ascuns" în locul unde-l depun de obicei din prudenţă, resimt o ciudată incomoditate de a-l lua ca pe ceva străin, ca pe o temă şcolărească, oricum, ca o obligaţie.

Hârtia mă solicită, oare? Golul din filele imaculate se cere umplut?... Iată o experienţă care mă duce la ezitările mai vechi, atunci când am început să scriu romanul în prima versiune... Să

cred că dacă aş avea în casă, dacă aş fi înconjurat de tone de hârtie albă, aş deveni un Balzac, un Alexandre Dumas, un Proust? Căci nu erau inspiraţi şi de hârtie aceşti titani?

Aflu de la Jean Costandache despre destinul lui Periş, mort probabil la o vârstă extrem de înaintată, după ce a trecut printr-o perioadă dureroasă de decrepitudine. Anume că un grup de pasionaţi l-au cumpărat cu suma de 500 de lei în momentul când devenise complet nefolositor şi l-au dus la unul din ei care avea o casă cu curte într-o mahala a Bucureştilor, la Andronache, dacă nu mă înşel. Acolo ei îl vizitau din când în când şi-i ofereau tot ceea ce-i era necesar, îi aduceau chiar zahăr, bunătăţi, îl îngrijeau până când a murit.

Povestea m-a emoţionat. N-am pariat niciodată, dacă stau să mă gândesc, pe Periş, dar existenţa lui îmi străbate o bună parte din copilărie şi adolescenţă. Eram copil când, în 1940, Periş a fost aliniat în Derby doar ca să facă trenă favoritului nr. 1 al grajdului regal, care era Boer Bibi, cal de viteză, care de altminteri a şi câştigat cursa. Nu pot să uit nerăbdarea şi emoţia publicului în aşteptarea regelui, care venea de regulă la această cursă a cailor de trei ani, căci era preşedintele de onoare al Jockey-Clubului. Carol al II-lea a sosit până la urmă atunci, dar nu mult înainte de începerea cursei, într-un moment în care se credea că n-o să mai vină. A apărut în uniforma de paradă în care putea fi văzut în fotografii, la manifestaţii publice, pe monedele de 50 de lei şi de 100, şi care-i bomba enorm pieptul, mascând nişte zale foarte complicate pe care lumea spunea că şi le pune de teama atentatelor. Legionarii îi juraseră moartea şi Derby-ul şi ceremonia sfinţirii apei de Bobotează erau printre puţinele ocazii când publicul şi deci asasinii se puteau apropia de el.

Anii au trecut şi Periş a făcut carieră extraordinară, cunoscută pe măsură ce îşi revela calităţile excepţionale de fondist. Nu pot să uit victoriile lui din Premiul Arcului de Triumf, în număr de 4, dintre care trei ani consecutiv, în acea întrecere care era ultima mare cursă clasică a anului, alergându-se pe la mijlocul lui noiembrie pe teren totdeauna greu şi pentru care a trebuit într-un an să fug de la şcoală ca să asist. Oricum, chiar şi sub

îngrijirea acelor oameni miloşi, sfârşitul lui trebuie să fi fost trist, pentru că la bătrâneţe, caii, care apucă vârste înaintate, orbesc înainte de a muri. Datorită faptului că a fost alergat în curse excesiv de mult, în anii de după război, când efectivul cabalin se redusese, Periş n-a dat rezultate ca reproducător, el care avea linia cea mai ilustră, spre deosebire de Boer Bibi, care a fost retras cu inteligenţă la 5 ani, dar care a murit, în 1944, se pare, împuşcat de ruşi.

Mă gândeam la destinul acestui cal, născut în Franţa, în hergheliile prinţului Aga Khan şi care a venit la noi în ţară împreună cu tatăl şi cu mama lui, Firdaussi şi Poor Relation, pentru a-şi sfârşi zilele la Andronache, într-o ogradă oarecare dar înconjurat de asistenţa câtorva din miile lui de admiratori.

9 aug. 1957

Ieri după-amiază mă îndreptam spre Piaţa Romană, aproape strecurându-mi privirea printre marii arbori cu coroanele uşor mişcătoare, care parcă dădeau aerului (dar mai sigur prafului) un tremur de undă marină, când am întâlnit-o pe doamna O., o femeie cel puţin exterior foarte elegantă, pe care îmi face mare plăcere să o văd. Şi ea e în multe privinţe o siluetă deosebită, o apariţie rară în generaţia ei, căreia, datorită fizicului subtil, înclinam să-i atribui mai multă fineţe decât posedă de fapt. (Are o rutină a comportării indiscutabilă şi oarecare „maintien", dar mai cu seamă o ştiinţă a protocolului, dobândită prin educaţie, dar mai ales datorită slujbelor ei de secretară ministerială în vechiul şi noul regim.) Cred însă că-i lipseşte delicateţea adevărată, profundă, şi chiar rafinamentul, în ciuda intelectualităţii ei indiscutabile, căci e licenţiată în drept.

Mi-am dat seama de asta de la primele vorbe, când întâmplător l-am evocat pe Camil Petrescu, a cărui amantă se zicea că a fost într-o împrejurare de vacanţă. Doamna O. a început prin a-mi spune că îl cunoştea foarte bine, pentru că... era să se mărite cu el, ceea ce e mai rău decât dacă ar fi spus lucrurilor pe nume, cu sinceritatea ei obişnuită, sportivă, sau eventual că „s-au iubit". După asta, a urmat tot restul...

Mi-a dat o sumă de amănunte de la înmormântarea bietului Camil, dar şi despre mariajul lui dezastruos, despre soţia lui,

despre existenţa pe care o dusese în ultima vreme, lucruri în genere cunoscute şi de mine, dar mai vag. Doamna O. a vorbit mult, cu evidentă plăcere, despre acest subiect; la un moment dat i-a venit tramvaiul pe care-l aştepta în staţie, dar l-a lăsat să plece, ceea ce m-a obligat şi pe mine să fac acelaşi lucru, când a venit tramvaiul meu, 19. Doamna O. mi-a spus şi unele lucruri neştiute de mine asupra înmormântării. Aceasta s-a făcut la Cimitirul Bellu, unde lui Camil, cel lipsit de familie şi deci şi de strămoşi, i s-a găsit totuşi un loc mai mult decât onorabil. Ar fi fost o asistenţă numeroasă, cineva a numărat douăzeci şi patru de maşini (dacă n-or fi fost douăzeci şi trei sau mai rău: douăzeci şi cinci?) şi la sfârşit mormântul a rămas copleşit de o piramidă de flori. Camil ar fi murit „singur", m-a asigurat doamna O. (adică fără ea alături, mi-a venit să traduc eu impresia ei), copiii lui fiind îndepărtaţi la părinţii mamei lor pentru a nu se mai înduioşa prin contagiune cu cel răposat. De altminteri nici nu au apărut la înmormântare, ceea ce au observat şi alţii. Cel mai mare, care ar fi putut realiza mai bine ce s-a întâmplat în familia lor, a întrebat numai dacă după moartea tatălui său vor mai avea automobilul de care dispuneau înainte, în calitate de familie de academician.

Doamna O. mi-a povestit că, la câteva săptămâni după înmormântare, văduva a convocat la ea acasă mai mulţi „prieteni" ai răposatului, de diferite vârste şi grade, printre care şi pe inevitabilul Al. Rosetti, la un fel de „consiliu de familie". De fapt, a fost o întrunire-parastas, la care soţia, de care el era despărţit legal, dezavantajând-o în unele situaţii, a ţinut să comunice celor prezenţi unele hotărâri, desigur din dorinţa de a para unele eventuale oponente sau măcar comentarii, cum ar fi de pildă faptul că a hotărât să împartă averea răposatului în două, luând ea o parte şi copiii cealaltă, deoarece „derbedeii ăştia", când se vor face mari, or s-o dea sigur afară din casă. Ea locuieşte acum la etajul vilei, ceea ce ştiam şi eu, dar doamna O. mi-a spus că încă mai demult (de când, oare? ar fi de precizat) l-a adus acolo pe pictorul scenograf M.M., care poate că e pentru ea deocamdată un simplu capriciu irezistibil. În tot cazul, doamna ex-Camil Petrescu se bucură, pretinde aceeaşi voce, de reputaţia de a fi una din femeile cu veniturile cele mai mari din Bucureşti, datorită drepturilor de autor ale fostului ei bărbat şi a

ceea ce bietul de el a putut aduna în ultima vreme, motiv pentru care i se spune Văduva Veselă.

– Nici n-a stat până la urmă, încheie veninos doamna O. relatarea înmormântării. S-ar fi declarat prea impresionată de ceremonie, dar de fapt evitând să mai primească condoleanţe sau chiar felicitări de asistenţă.

Or fi multe exagerări în ceea ce am aflat ieri după-amiază, dar şi multe adevăruri care m-au tulburat. De exemplu, ştirea despre acest M.M., care e un notoriu homosexual şi care s-a „ataşat" în mod suspect de copiii lui Camil, cu care e văzut mereu în braţe; omul nu e în nici un caz prezenţa cea mai indicată pentru dezvoltarea şi educaţia celor doi, chiar dacă nu va rămâne multă vreme „tatăl lor vitreg".

Noroc că doamna O. era „grăbită" şi n-a mai lăsat să treacă al doilea tramvai, aşa că întrevederea noastră s-a sfârşit aici.

Mă gândesc la ea acum când scriu toate acestea şi la ciudatul meu interes pentru felul în care anumite femei trec, asemeni florilor printr-o furtună, prin dificultăţile vremurilor, ale istoriei. Silueta atât de deosebită a doamnei O. e pentru mine mereu un subiect de curiozitate, încă de pe vremea pe când o întâlneam la minister aproape lunar, şi ea îmi favoriza cu amabilitate unele contacte. Acum îmi vine şi explicaţia bunei ei dispoziţii: soţul ei nu e doar un modest profesor de matematică şi fizică, ci un ins care câştigă o mulţime de bani din meditaţii pentru candidaţii la intrarea în facultate.

Întâlnirea m-a tulburat însă şi pentru alt motiv. Mă gândesc la maldărul de note pe care le-am scris mai demult despre romanele lui Camil Petrescu şi care, poate, cu puţin efort, ar ajunge să devină un studiu interesant. Chiar dacă nu ar fi tipărit, ar rămâne pentru mine, ca un document al unei mari iubiri literare. Ceva, oricum, ar putea ieşi.

12 aug. 1957

Sunt surprins să constat că, deşi totul în jurul meu mă somează la asta, nu am făcut legătura (sau stabilit puncte de contact) între anumite opere de artă şi evenimentele istorice în mijlocul cărora au apărut şi asta nu pentru a descoperi neapărat determinanţi direcţi în care eu nici nu cred de altfel. Dar măcar

să pun marele sau micul eveniment artistic lângă evenimentul istoric de răsunet. Şi, gândind acum la această problemă, nu mi-a venit în minte decât faptul că toată opera lui Florian, idilistul atât de pur şi de şăgalnic, se înscrie în mediul tumultuos al Revoluţiei Franceze şi că bietul om a scăpat de ghilotină doar în ultima clipă, într-un grup de „foşti", numai graţie reacţiunii thermidoriene. În fine, în aceeaşi serie, mi-am amintit, dar făcând mari eforturi, că *les Liaisons dangereuses* au apărut în timpul Consulatului şi că această floare a stilului galant, caracteristic Vechiului Regim, a fost concepută de un „scriitor" care era de fapt de meserie ofiţer, aflat sub arme, mereu în campanii, şi care a murit cu gradul de general de brigadă într-un moment în care lucra într-o echipă care avea să inventeze o armă nouă, extrem de redutabilă, *obuzul.*

Ce să mai zic? Nu ştiu ce făcea Fragonard în timpul Teroarei, cred că-şi vedea înainte de nudurile lui voluptuoase şi de scenele şocante; poate că tumultul evenimentelor să-i fi inspirat ideea de a marca vaginul femeilor cu o umbră de roşu...

Ce urmă va lăsa în literatură epoca noastră, viaţa oamenilor, aventurile, suferinţele, poate chiar schimbările de mentalitate aşa de vizibile pentru mine. În ce măsură ceea ce se scrie acum „documentează" despre toate acestea şi ar putea fi folosite cândva pentru reconstituirea unei epoci? Şi asta într-o literatură ca a noastră, atât de marcată de vocaţia istorică şi realistă?

13 aug. 1957

Ce mă miră în această comunitate restrânsă, comprimată, în cele din urmă meschină, care este Oficiul nostru, e să descopăr treptat aici aceleaşi ambiţii, rivalităţi, uri pe care te aştepţi să le întâlneşti doar pe planuri sociale mai vaste, cu idealuri mai înalte, cu mize mai mari. Când m-am angajat aici m-am bucurat printre altele şi de faptul că mă credeam ferit de marile furtuni, de cataclismele pe care le-a produs numai uriaşe forţe puse în joc. Credeam că într-un univers mic şi aplatizat nu mai acţionează legi pe care le ştiam, aşa cum în lumea fizică mică se întâmplă ca o insectă cu picioare lungi să nu se cufunde în apă şi să calce ca pe pământ, pentru că în cazul ei, deşi e mai grea decât apa, nu funcţionează principiul lui Arhimede, acesta fiind

anulat de fenomenul capilarității (care anulează și principiul vaselor comunicante în alte cazuri).

Ei bine, m-am înșelat amarnic. Aceleași certuri, rivalități, ambiții feroce se întâlnesc și la nivelul cel mai meschin pentru un mic plus de salariu, pentru o primă neobișnuită, pentru un titlu care n-are nici o valoare intrinsecă, dar te distruge. Uneori disputele sunt provocate de cauze de-a dreptul comice. Așa, de exemplu, azi dimineață a fost un adevărat scandal iscat de nevoia tovarășei Teodorescu, care e o persoană ambițioasă și agresivă, de a ocupa locul cel mai bun din sala noastră, adică biroul tovarășei Goldstein și care nu numai că e situat lângă fereastră, dar e și *primul* când te uiți în sală de la ușă. A pretextat că are o „aprobare", pentru că nu vede bine (motiv pentru care mai degrabă locul acela ar trebui să-l ocup eu sau Siefert), s-a certat cu respectiva ocupantă, l-a chemat pe șeful serviciului administrativ și, în cele din urmă, pe Opriță, care a decis bine-înțeles în favoarea ei.

Tovarășa Goldstein, care nu e decât o traducătoare, s-a retras lăcrimând pe un loc mai „prost", ceva mai în fund, în timp ce, triumfătoare, tovarășa Teodorescu striga:

– Ca să se scobească toată ziua cu creionul în nas, tovarășa Goldstein nu e nevoie să stea în primul rând!

14 aug. 1957

Maximalizarea vieții prin lectură, mai mult chiar decât prin creație. Am reușit să închid în această formulă o observație fundamentală asupra existenței mele (sau poate singurul ei aspect „pozitiv", ceea ce nu i-ar schimba de fapt sensul). Lectura, orice lectură, mă ducea mai înainte într-o stare pozitivă, uneori de euforie. Chiar și atunci când nu sunt de acord cu cele citite; există și atunci un câștig, pentru că necesitatea de a-mi justifica contrarietatea pozitivează o experiență negativă și-mi descoperă o nouă direcție, o deschidere de orizont.

Se spune, de către unii scriitori, că elaborarea, compunerea unei cărți, efortul cu materia, te lasă sleit, vidat pentru o bucată de vreme, asemeni unui consum sau unui transfer spre „altceva" de forțe vitale, în schimb, lectura, cel puțin pentru mine, care nu mi-o pot satisface integral, așa cum trebuie (dar

cine o poate face în sensul absolut al cuvântului?), are exact efectul contrariu.

De comparat cu actul sexual; prezența în cazul acestuia a inevitabilei linii coborâtoare, care nu vine totdeauna din dezamăgire, ci îi e intrinsecă. Poate ar fi de comparat cu iubirea (mai pe larg), cu agitația ei uneori sterilă, cu măcinarea goală, cu jocul dintre imaginar și real, dintre închipuire și luciditate.

Curios că în romanul meu nu speculez cele de mai sus, deși câteva scene se petrec în bibliotecă. Pentru eroul meu de acolo, lectura constituie, ca pentru mulți oameni aflați în restriște, o consolare, un refugiu, o încercare de a se sustrage realităților vieții.

15 aug. 1957

O văd, mai mult o zăresc (așa cum mi s-a mai întâmplat) pe Dudi K. urcând la înghesuială, dar grațios, în tramvaiul în care mă aflam și eu, pe la mijloc. Am crezut că, avansând „înainte", o să ajungă până la mine, că poate o să schimbăm câteva vorbe. Dar ea a rămas pe loc, n-a făcut nici un efort de a se deplasa și, după numai două stații, a coborât pe unde urcase. La fel de grațioasă, într-o înghesuială însă și mai mare, provocată de oamenii care încercau să se suie. La „fel de grațioasă", s-a mistuit în mulțimea care venea din sensul contrar, a dispărut, în timp ce tramvaiul mă ducea pe mine mai departe, tot mai departe.

N-am izbutit nici de data asta să stau de vorbă cu ea; nici nu sunt de altminteri sigur că m-ar fi recunoscut, date fiind relațiile dintre noi atât de vagi. Imaginea ei, *flava et candida*, mereu fugace, rămâne totuși pentru mine una dintre cele mai agreabile. Nu știu cât e de „frumoasă"; e însă remarcabilă în orice împrejurare chiar dezavantajoasă, într-o îngrămădire vulgară de oameni își păstrează aceeași ținută și personalitatea ei e la fel de radiantă, feminitatea îi iese, cred, și prin coate și prin călcâie.

Cred că Dudi K. este singura femeie din câte am cunoscut la care artificialul va fi existând, dar nu se vede, într-atâta e de natural. În tot cazul, e singura femeie care nu mai trebuie să și facă pe femeia. Când mă gândesc la atâtea erori, la atâția hibrizi,

hai să le zic „interesanți", pentru a le găsi o calitate, în primul rând la A. ... Să nu mai vorbim... Orice femeie frumoasă e de fapt o magiciană și e un merit cu atât mai mare al aceleia care știe să lase impresia că acest lucru e în ea ceva firesc.

16 aug. 1957

Fără să vrea, A.B. îmi produce, mai acum câteva ore, când m-am aflat în vizită la ei, un moment de acută iritare. Eu vorbisem de entuziasmul cu care îmi transmit impresiile unei noi lecturi, atașamentul meu față de câte un autor pe care-l descopăr, pasiunea cu care-l susțin, și ea mi-a tăiat vorba cu un zâmbet:

– Da... E vorba de un entuziasm mai curând negativ...

M-am enervat peste măsură, încercând însă să mă abțin de la orice reacție. Cum oare, mă gândeam în drum spre casă, cum de pot lăsa astfel de impresii? Eu care nu pot citi o carte fără să o pasez la cel puțin trei-patru prieteni, eu care încerc să convertesc pe toți cei din jurul meu la admirațiile mele, și înfrunt de cele mai multe ori indiferență, zâmbete sceptice când încerc să-mi împărtășesc impresiile?...

Cred că aceasta se datorează faptului că pun o anumită vehemență în orice admirație și, mai ales, că încerc să *constitui* obiectul acelei admirații, adică îl hotărnicesc în primul rând prin raportări la altele, ceea ce e neapărat în defavoarea acestora, sau, în tot cazul, nu se poate face altminteri decât prin serii întregi de negații.

Dar, în materie artistică, nu se poate să-ți exprimi altfel o admirație, pentru că aceasta e, în primul rând, o preferință, rezultatul unei discriminări și deci al multor eliminări.

18 aug. 1957

Recitesc, de data asta în englezește, *Portretul lui Dorian Gray* și lectura aceasta, cu destule dificultăți (chiar mai multe decât mă așteptam), îmi provoacă destulă neliniște. Încerc să mi-o calmez cu gândul că traducerile pe care le fac la Oficiu din englezește sunt de alt nivel și fac apel la termeni și expresii stereotipe, o limbă de grad inferior... Și totuși...

Nici în povestea dar mai ales în modul cam demonstrativ cum se arată nu regăsesc vechile impresii, acuma o citesc mai degrabă ca pe un manifest estetic şi mă întreb dacă în loc să parcurg toată cartea nu m-aş fi putut rezuma la „introducerea" foarte competentă a editorului, un profesor american.

Înseamnă că s-a schimbat la mine ceva în mecanismul de abordare a unor cărţi şi probabil ca o lectură din nou să-mi dea şi în cazul altor cărţi aceeaşi impresie care o fi şi un semnal de alarmă.

21 aug. 1957

Regret din ce în ce mai mult îndepărtarea de Max (şi chiar de nevastă-sa), deloc dorită de mine, dar implacabilă, mereu mai accentuată. El trăieşte acum cufundat în cel mai întunecat pesimism, care a sporit mult în ultima vreme. De la afacerea de la Budapesta, nu ne-am mai văzut decât de trei ori. Acum, dându-i un telefon, mi s-a răspuns că nu e acasă, deşi cred că nu asta era situaţia... Poate că, făcându-mă că n-am înţeles, o să revin cu un nou apel. Poate.

Regret, pentru că în el am pierdut o prezenţă, un prieten de cel puţin un deceniu, o cunoştinţă decisivă pentru ceea ce sunt eu acum şi chiar pentru ce voi deveni în ciuda faptului că după el totul e pierdut, nu mai e nimic de făcut.

Am trecut astăzi prin faţa blocului în care stă la etajul IV şi-mi aduc aminte că urcând la el atâţia ani de zile, comparam ascensiunea cu coborârea, tot periodică, în subsolul lui B.T.: unul era filosofia şi idealurile şi celălalt sociologia, economia, istoria, eventual politica.

Acuma altitudinea a dispărut din orizontul meu, iar demisiunea e totală; dar de ce îmi refuză pur şi simplu prietenia? Ba chiar asta face şi nevastă-sa, partea pur „românească", deci mai sentimentală decât cea germanică a cuplului...

24 aug. 1957

Am participat ieri cu toată trupa din Oficiu la „parada" şi sărbătoarea lui 23 August. Prezenţa (obligatorie!) a fost maximă în această ocazie care presupune şi o oarecare distracţie. Radian venise (deşi era în concediu) într-un elegant costum sport,

ceilalţi fără o prea marcată schimbare de ţinută – doar în „festiv". Tovarăşelor femei li se recomandase să vină cu flori (de ce numai lor?). Deşi Oficiul nostru e aşa de aproape de locul manifestaţiei, „mobilizarea" s-a făcut la Minister, noi parcurgând apoi o distanţă dublă într-o mare aglomeraţie.

N-o regret, totuşi, căci m-am ales cu două perechi de cremvurşti pe care am izbutit să le cumpăr „pe traseu" şi pe care le-am devorat pe loc, fără muştar, deoarece acesta se consumase de către amatori, unii luându-l pe pâine, ca un aliment în sine. Cremvurştii constituie un privilegiu demn de zilele de sărbătoare.

Interesant a fost că într-o atmosferă de vacanţă şcolară (inginerul B.D. juca şah cu un necunoscut ataşat pe drum) de suspendare neaşteptată a cursurilor, toţi glumeau, se distrau fiecare în felul lui, ocheau prilejul de a se face nevăzuţi cu toate răcnetele celor ce ne conduceau şi ne supravegheau. Bineînţeles că eu n-am făcut nici una, nici alta, dar am fost surprins să-mi aud colegii şi colegele vorbind cu simpatie şi ironică mândrie despre personalităţile ale căror portrete le duceau, cei din faţă, muncitorii de la „ateliere", ca un fel de drept al lor, prioritar, de clasă.

După ce am trecut de tribuna oficială am rămas blocaţi pe o străduţă laterală pentru a îngădui coloanelor de la alte sectoare să se scurgă în mai multe direcţii, evitându-se trecerea, chiar pe oriunde, în selectul cartier cu panouri, camioane drapate festiv şi alte rechizite. S-a discutat despre cei aflaţi în tribune sau absenţi, printre „invitaţi" a fost remarcată Dolores Ibarurri, celebra Passionaria, ceea ce eu nu observasem.

Arată ca o băbuţă! a comentat o femeie decepţionată de actualul stadiu al eroinei. Şi, spre marea mea surprindere, a început să vorbească cu aceeaşi simpatie şi cu oarecare competenţă despre cea „venită de la Moscova" de unde şi acum conduce „revoluţia" spaniolă. Eu am tăcut tot timpul, deşi informaţia mea, singura mai acătării despre marea luptătoare, cred că ar fi stârnit oarecare senzaţie: în timpul războiului civil sau chiar mai înainte, pe când era mai tânără şi încă mai pasională, eu ştiu că eroina noastră a ucis un preot, într-o „acţiune", muşcându-l de gât.

25 aug. 1957

Mă urmăreşte scena uciderii de către gelosul Ydow a amantei sale Rosalba din *À un dîner d'athées,* scenă pe care eu am modificat-o, imaginându-i un final şi mai atroce, şi, în acelaşi timp, mai de efect, pentru că ar constitui o adevărată perplexitate, în versiunea mea, descoperirea cadavrelor celor doi. Ce merit ar fi în asta? Mai ales că nu e prima dată când mi se întâmplă să-mi valorific „imaginaţia", adăugând doar ceva la un subiect care aparţine altcuiva.

Dacă aş putea, reluând o poveste, să o modific într-atâta încât să nu mai fie recognoscibilă prima versiune, aş putea să-mi atribui un merit, deşi de la mine până la Barbey mai e... Arta lui presupune şi o curgere sinuoasă a naraţiunii, aparent indiferentă, spre finalul abrupt. Probabil că voi deveni scriitor cu adevărat abia în clipa când voi scrie asemenea pagini aparent moarte, în care s-ar zice că autorul hălăduieşte în afara oricărei preocupări pentru ce descoperi că şi-a propus. E surprinzătoare inaptitudinea mea, în scris, de a divaga, căci ea nu-mi lipseşte, ba chiar se spune că-mi prisoseşte, în conversaţie.

26 aug. 1957

Noapte neagră. N-o pot numi albă, noaptea trecută, de insomnie deplină, cu eforturi disperate de a adormi şi mai apoi, spre ziuă, cu temerea că m-ar prinde somnul, că m-aş putea lăsa furat de el cu o oră-două înainte de ora la care mă scol pentru a mă duce la serviciu.

A fost pentru prima dată când eram pe punctul de a rămâne acasă. Am fost în continuare ameţit toată ziua...

28 aug. 1957

La A., care s-a întors de curând de la mare... Unul dintre primele lucruri pe care s-a grăbit să mi le comunice a fost că a vrut „mult" să-mi trimită o cartă poştală cu o vedere foarte frumoasă de la minunile pe care le-a văzut.

– De ce nu mi-ai trimis-o? am întrebat-o eu, dacă mai e cazul, cu A., să pun astfel de întrebări.

– Pentru că atunci când am vrut să ţi-o expediez, mi-am dat seama că va ajunge la tine după sosirea mea în Bucureşti... Aşa că m-am gândit să ţi-o dau direct în mână.

Mi-a înmânat o cartă poştală având pe o parte o ilustraţie într-adevăr foarte frumoasă, de la Histria, o coloană simplă, puţin ciuntită, cu un capitel nedefinit, poate doric, pe un cer cu nori uşori, alburii.

Pe verso nu era nici un text, nu era scrisă nici măcar adresa mea.

– Nu ştii ce lucruri frumoase m-am gândit să-ţi scriu... mi-a spus A., fără măcar să zâmbească, sesizându-mi nedumerirea.

Nu am mai întrebat-o:

– De ce nu mi-ai scris, totuşi!?

Ce rost ar mai avea astfel de întrebări? între noi, realitatea e din ce în ce mai mult înlocuită cu: era să fie, am fi putut face nu ştiu ce, era cât pe ce să, aş fi vrut grozav să...

E atâta nerealizare în lunga noastră prietenie, încât nu m-ar mira ca A. să ajungă să o regrete, atribuindu-i altcuiva cauza, mie poate, sau chiar destinului... Cândva poate îl vom evoca pe acesta amândoi cu majusculă.

29 aug. 1957

Efecte mari prin doze mici – le constat importanţa în „arta" mea literară, din ce în ce mai îndepărtată (vai!) de ceea ce-mi propusesem: romanul liric, dar care devine, cu timpul, cu totul altceva: o scriere realistă, chiar dacă nu de tip clasic, punctată numai de „momente" sau situaţii „lirice". După ce voi relua tot textul prin actuala retranscriere, măsura în care voi introduce în el, ulterior, o oarecare liricitate va salva tot restul sau îi va da altă coloratură.

Mă gândesc că frazele de efect într-o textură mai prozaică pot fi o treabă deliberată şi deci bine calculată; o s-o practic pentru a încerca revenirea la vechiul proiect.

...Căci observ că pasajele lirice într-o carte de proză nu trebuie să fie totdeauna de „poezie", ceea ce mie nu cred că mi-ar reuşi: mă gândesc la Mateiu Caragiale care a fost poet în

Craii..., fără să fie la acelaşi nivel în sonete, în toate poeziile de tinereţe, mai degrabă mediocre...

Amuzant e că ideea mi-a venit amintindu-mi de o plimbare la lacuri cu prozaica D., când n-am vorbit decât de lucruri comune, într-o atmosferă deloc „elevată", dar ea, care a comentat în final mersul nostru încetinit, parcă urmând pe cineva, a spus:

– Parcă am participat la o înmormântare, într-un cortegiu funebru! Eu i-am replicat schimbând puţin registrul:

– Parcă am dus trena toamnei!

...O frază care a sunat „bine" în acea atmosferă laică; deşi mai curând banală, a fost de alt efect.

Reţin concluzia şi, după ce voi termina romanul (şi mă voi reapuca de el), o să pun în practică această metodă artistică pentru a mai salva ceva.

30 aug. 1957

Încerc să memorez o scurtă poezie de Rimbaud şi mă poticnesc penibil, cam pe la jumătate, *Bonheur:*

Ô saisons, ô châteaux,
Quelle âme est sans défaut?

Ô saisons, ô châteaux!

J'ai fait la magique étude
Du bonheur, que nul n'élude.

Ô vive lui, chaque fois
Que chante son coq gaulois.

Memoria, aşadar, mă părăseşte. Şi nu e prima dată că observ acest lucru. (Consecinţă a vârstei, zice-se.) Dar astăzi, de necaz, am imaginat o explicaţie: de când am început să scriu în jurnal, nu mai sunt preocupat de ceea ce uit: ceea ce e demn de reţinut se găseşte acolo sau vreau să cred că este.

Din caietul meu de reflecţii „filosofice" nu pot deduce nimic relativ la existenţa mea; acolo sunt gânduri, în conflict,

fără coerenţă, care poate spun ceva; eventual sunt şi „trăiri". Nici una nu „datează", şi doar se semnalează ca aparţinând vagului „trecut".

2 sept. 1957

Azi la plecare, dna T., care foloseşte pentru deplasări bicicleta, a fost apostrofată de C.D., cu vocea ei piţigăiată, dar stridentă:

– Bravo, tu! Faci mişcare, aşa te menţii în formă!...

Se oprise alături şi dna V. de la Contabilitate, care a comentat tot admirativ:

– Uitaţi-vă la ea ce picioare are!

Mi-am aruncat şi eu o privire, încercând să fiu în ton; pe eroină n-o văzusem niciodată sub acest aspect, deoarece în mod obişnuit îşi ţine opt ore de program pe zi gambele ascunse sub biroul ei îngust. E o femeie rotundă, ca un gândac, cu picioarele subţiri. Ce o fi de admirat la ea? Ceea ce „vezi" e cu totul altceva decât picioarele (de acest lucru mi-am dat seama cinci minute mai târziu, când, pedalând de zor m-a ajuns pe şosea şi m-a depăşit).

Ciudat mod de a aprecia „frumuseţea" vreunei femei, ceea ce mă duce cu gândul la mătuşa Ruxandra şi chiar la mama, pentru care esenţial la o femeie e să aibă ochii frumoşi. Pentru ele (mai ales pentru prima) e frumoasă foarte urâta lor nepoată, Sanda, care nici nu s-a măritat din cauza asta, dar care are o privire languroasă, melancolică, datorită originii ei greceşti. Încolo... Oricât ai admite că s-a schimbat în ultima vreme un anume canon al frumuseţii feminine, nu pot să mă institui în admiratorul picioarelor tovarăşei T. Şi nici ai ochilor lirici ai bietei Sanda.

Dar, devin atent la problemă; mă gândesc la berbantul tov. Ieremia de la M.2., cel pentru tineri ridicol, care, având „muncă de teren", când revenea la birou, îşi freca pantofii minute în şir (inclusiv cu steagul roşu al întreprinderii, aflat după sobă şi scos la zile mari).

El afirma, pe baza experienţei lui de cuceritor de pe vremuri, că femeile, fiind „sfioase", se uită obişnuit în jos, aşa că orice bărbat trebuie să aibă încălţămintea impecabil lustruită,

căci ea e ţinta privirii urmaşelor Evei... Mă rog, e şi aceasta o teorie, un mod de a vedea, care, oricum, se propune meditaţiei. Omul cât trăieşte învaţă.

4 sept. 1957

Glumă în doi timpi, sau cu poanta amânată, inteligibilă doar pentru mine care sunt în măsură să cunosc cele două momente ale unei mici istorii. Ieşind duminică în Negustori, am trecut prin faţa casei avocatului Voiculescu, pe care o vedeam zilnic pe vremuri, în drum spre liceu. Avea pe uşa de la intrare o placă metalică puţin cam ostentativă, dar pentru mine impresionantă:

Romulus Voiculescu
doctor în drept de la Paris
advocat
Consultaţiuni în fiecare zi
între orele 17–19

Acum firma a fost înlocuită (sau poate a fost doar acoperită, ceea ce ar fi şi mai semnificativ) cu o bucată ceva mai mare de carton pe care se află scris următorul anunţ:

Vând borş zilnic proaspăt
orele 10–11

Nu ştiu dacă această indicaţie vine de la acelaşi emitent şi, deci, divulgă noua lui profesiune; de la oratorie şi bară la borş e oarecare distanţă. Omul trebuie oricum să trăiască; şi aici ar fi o placare nostimă a mecanicului peste viu, care nu poate să nu trezească râsul, chiar dacă e şi puţin tragică.

Povestindu-i mamei azi la masă de această descoperire şi întrebând-o dacă n-ar fi bine să recurgem o dată, măcar de încercare, la preparatul acela, am fost dezminţit în presupunerea că Romulus Voiculescu ar fi autorul lui. Mama, care cunoaşte bine familia avocatului, mi-a spus că nu poate fi vorba decât de soacra lui, coana Popica, celebră pe vremuri pentru plăcintăria şi patiseria pe care o ţinuse la Hala Traian. Dacă şi-ar mai putea

exercita plenar vechea vocaţie, ar trebui să apară în locul reclamei pentru verbul avocatului, înştiinţarea că în acea casă se produc acuma excelente gogoşi.

5 sept. 1957

Suciu a marcat sâmbătă, la şedinţa organizaţiei de partid din Oficiu, un punct important împotriva conducerii şi în genere împotriva tuturor duşmanilor săi. Anume, a descoperit şi a denunţat în mod public existenţa în Oficiu a unei „cantine clandestine", organizată de Cilinghirov, administratorul instituţiei noastre. Mai precis, nevasta lui Cilinghirov gătea la ea acasă, pe o stradă vecină cu Oficiul, pentru un număr restrâns de persoane simandicoase, precum Opriţă, Radian, contabilul şef, doamna B. Şi alţii şi aceştia puteau lua prânzul la ea, revenind eventual la slujbă după terminare.

Nu prea înţeleg ce crimă s-a comis prin aceasta şi de ce respectiva doamnă nu ar fi mai bine să fie invitată să organizeze şi să conducă o cantină în stil mai mare. Aşa cel puţin gândeşte şi Anghelescu care a venit în biroul nostru şi i-a spus reprobativ lui Suciu – pentru că e unul dintre puţinii care-şi îngăduie să vorbească astfel cu el:

– Ce, dracu', te-ai apucat să faci, tovarăşe Suciu!

Suciu a scuturat din cap mârâind doar ceva şi făcând un gest cu mâna, cu sensul: ştiu eu ce ştiu...

Cazul a făcut vâlvă, am aflat acest lucru abia azi-dimineaţă, şi, spre mirarea mea, mulţi au aprobat gestul eroului nostru.

În tot cazul, Suciu jubilează vizibil în clipele pe care şi le mai petrece în sala noastră. Atunci, toată încăperea răsună de cântecul lui:

– „Un vânt, draghe libertate!"...

E clar pentru mine că el ştia de existenţa acestei cantine clandestine de mult, şi el însuşi, care e bolnav de ulcer, ar fi putut face uz de ea, dar n-a făcut-o doar din cauza costului probabil mai ridicat al meselor. Denunţul lui este în mod evident un act de răzbunare la adresa conducerii care l-a luat din biroul lui şi l-a adus în sala noastră comună, pentru a se face loc unui absolvent de facultate repartizat la Oficiu de minister.

8 sept. 1957

Mi-am ales cea mai improprie, cea mai incomodă metodă de a scrie în acest caiet şi mi-o impun prosteşte de când am început însemnările de faţă, anume de a scrie seara, înainte de a mă culca, aşa-zicând pentru a face un „bilanţ" al zilei respective. Or, seara târziu, înainte de culcare sunt de obicei prea obosit ca să mai fac faţă efortului de a scrie peste ceea ce am mai scris în cursul zilei; uneori sunt atât de obosit încât mă prăbuşesc în pat în imposibilitate de a mai face obişnuita lectură dinainte de a adormi.

Am aplicat cu încăpăţânare procedeul acesta impus pentru că am socotit că ar fi păcatul cel mai grav, cel mai nefast, să notez risipit, la întâmplare, pe diverse foi de hârtie, atunci când îmi vine să fac acest lucru. Scrisul în acest caiet era în intenţia mea o problemă de disciplină (în fine, de disciplină!), de seriozitate, un examen al transformării mele într-un trudnic al efortului constant. În plus, notaţiile mele trebuiau să reflecte ritmul, pulsul existenţei mele în desfăşurarea ei zilnică, surprinsă la intervale cât mai mici.

Toate paginile pe care le-am scris până acum şi din care am recitit o parte, dezmint tocmai ceea ce îmi impusesem să realizez. Dacă voi izbuti ceva, ceea ce totuşi cred că o să se întâmple până la urmă, aceasta va fi rodul întâmplării.

10 sept. 1957

Printr-o mare şansă am reuşit să pun mâna pe *Amintirile unui colecţionar* de Zambaccian, o carte foarte recent apărută. Lectură grăbită, dar plină de interes. Nu ştiam din ea decât unele fragmente, cum e cel despre Bogdan-Piteşti, cel mai copios, citit pe vremuri în „Revista Fundaţiilor Regale". Alte câteva nu sunt mai prejos, deşi mai sumare, aspirând la „portrete" destul de acide, menajându-i însă probabil pe cei încă în viaţă.

E o lectură indispensabilă pentru informarea asupra vieţii artistice din ultimii 40–50 de ani, cu care m-am delectat regretând doar că se isprăveşte aşa de repede.

...Dar şi cu un ciudat sentiment de vetust (fără a fi şi venust, îmi vine să zic) izvorând din tot cuprinsul ei şi chiar din stilul destul de tern. Am parcurs însemnările acestea în grabă, chiar la serviciu, în timp ce în jurul meu se „muncea", dar mai ales se discuta; îmi mai pot îngădui şi jocuri de cuvinte, o impresie de învechit, de prăfuit. Poate că de vină e şi stilul, fără relief deosebit, care nu atrage „materia" spre cititor, nişte evocări doar corecte. Mie mi s-au părut ciudat şi nejustificat de îndepărtate, dar mulţi din eroii cărţii îmi sunt cunoscuţi, inclusiv autorul; altă lume parcă, relaţii care nu se mai pot stabili acum, condiţii de existenţă schimbate mult. Ca şi cum ai vizita un muzeu în preparativele ce preced deschiderea.

Prin contrast, eu trebuie să mă consider pe alt versant al veacului? Nu avusesem senzaţia asta vreodată, până acuma; oare, cartea aceasta mi-a revelat ceva mult mai profund? Că eu aparţin, în ciuda voinţei mele, doar prin vârstă, altei lumi? Şi să constat măcar aşa, cu oarecare regret, că sunt în fond tânăr?

13 sept. 1957

Citesc *James Joyce – his first forty years* de Herbert S. Goronan, o lectură pe care am efectuat-o neaşteptat de uşor. Deşi n-am ajuns la capăt, pot să dau un verdict asupra vieţii marelui scriitor, într-un cuvânt cât se poate de cuprinzător: *nimic.*

Nu cred ca mai încolo să fiu dezminţit, cum nu cred că voi da în biografia aceasta peste întâlnirea cu Italo Svevo la Triest, care a avut loc spre sfârşitul vieţii acestuia. În fond, şi viaţa scriitorului italian se poate rezuma la acelaşi scurt şi elocvent cuvânt: *nimic*.

Mai departe, gândindu-mă chiar la viaţa lui Proust, dintre marii mei favoriţi, nu găsesc altceva pentru a o caracteriza – dar ezit, în cazul lui, să aştern cuvântul pe hârtie.

15 sept. 1957

Am reîntâlnit-o pe Anca D. pe care o văd rar, deşi suntem relativ vecini cu casele; în mod curios şi până la un punct regretabil, deoarece vederea ei îmi face totdeauna plăcere. O dată,de două ori pe an. Între noi se produce atunci o îmbrăţişare

care-mi dă o senzaţie de ameţeală şi în acelaşi timp îmi oferă explicaţia ştiinţifică foarte simplă a modului în care preoţii egipteni care preparau pentru eternitate mumiile faraonilor izbuteau să le scoată creierul, fără să le secţioneze vreun os al craniului: pe nas. Când buzele mele şi ale ei se unesc, se produce din partea ei o absorbţie care mă lasă ameţit literalmente, mi se face negru înaintea ochilor iar urechile îmi ţiuie strident câteva secunde.

Apoi îmi revin, ca şi cum capul meu vidat s-ar fi umplut la loc, şi urmează o conversaţie totdeauna plăcută, dar mai ales plină de neaşteptat. Mă întreb însă ce se întâmplă cu bărbaţii pe care Anca îi mai şi iubeşte, după un astfel de sărut...

Profit de ocazie pentru a mai vorbi despre una sau alta, dar din nenorocire Anca e grăbită să se ducă la o întâlnire.

– Ştii că nu mai sunt cu Radu... mă informează ea asupra fostului ei iubit, desigur. La anul, la o nouă despărţire, voi înţelege probabil unde se duce acum.

O întreb despre M., şi ea îmi răspunde doar că nu şi-au mai scris de mult; e inutil s-o mai întreb de când... Anca are o slujbă în Comerţul exterior, ceea ce înseamnă desigur o leafă foarte bună, dar regretă că nu a putut face studii superioare.

– Dar ce ai fi vrut să urmezi? am întrebat-o eu mirat de o asemenea dorinţă, nebănuită de toţi admiratorii ei.

– Cum, nu ştii? Am fost şi studentă... Un an jumătate, dar m-au dat afară.

– Unde, la ce facultate? am continuat eu să mă mir, până într-atâta încât aş fi putut părea nepoliticos.

– La Institutul de Cultură Fizică şi Sport...

Şi ne-am despărţit fără îmbrăţişare şi fără sărut, dar apropierea de ea m-a lăsat să-i aspir un fel de transpiraţie mai tare decât parfumul rar, amestecându-se cu acesta, sănătoasă, reavănă, ca seva unei plante de câmp.

Mă uitam la Anca şi o fericeam pentru multe lucruri, deşi corpul ei e departe de a mai avea conturul acela superb de la şaptesprezece ani, sau mai dinainte, când am cunoscut-o. Era într-o rochie de vară, cam prea de vară, uitată oarecum pe ea, dintr-un material tip şezlong care e foarte la modă în sezonul ăsta.

Toată lumea se duce acum la mare...

17 sept. 1957

Eu care sunt în mod special preocupat de imaginea artistului *în* şi *prin* propria-i operă am lăsat să-mi scape acum vreo trei luni o notiţă despre ştirea morţii lui Pallady, un pictor pe care nu l-am văzut niciodată prea de aproape, deşi aş fi dorit acest lucru, într-o vreme când aşa ceva nu mă preocupa ca mai târziu, când am devenit şi eu „creator". Îmi amintesc acum de momentul (1956) când a avut loc marea lui retrospectivă, cu puţin înainte de dispariţie; aş fi vrut să-l văd în mijlocul tablourilor sale, tronând ca un patriarh, poate prinzând ceva din convorbirile cu cei care îndrăzneau să-l abordeze.

Când am ajuns la expoziţie, Pallady nu se mai afla acolo şi impresia mea e că se detaşase, dispăruse din operă, tocmai pentru că ea îl omologa de fapt chiar din punct de vedere strict omenesc. Mi s-a şters oricum imaginea „prezenţei" lui cu un singur tablou la expoziţia anuală de prin 1951, o piesă submediocră, care nu dovedea nimic, decât poate că artistul încetase să mai existe.

Prezenţa lui la retrospectiva aceea memorabilă nu ar fi însemnat o resurecţie?

Oare, când moare un artist?

23 sept. 1957

Am primit un telefon azi-dimineaţă de la A., care mi-a comunicat „emoţionată" că m-a visat astă-noapte şi că vrea neapărat să ne vedem. Cum nu pot fi chemat decât cu mare greutate la serviciu, ea trebuie să fi depus o mare străduinţă, încât apelul ei m-a mirat mult, înainte de a-mi face vreo plăcere. Cine putea fi?

Apoi m-am calmat, l-am luat drept ceea ce era: un truc, pe care ea l-a mai întrebuinţat cu mine acum vreun an, dar şi cu mulţi alţi prieteni de-ai ei, pentru că chiar şi mie mi l-a recomandat. (Ba mai mult, mi-a spus că e trucul preferat al lui V., buna ei prietenă cu care se ceartă şi se împacă de cel puţin două-trei ori pe an.) Nu ştiu dacă metoda e infailibilă, dar e uzată.

Nu i-am spus asta; am stabilit o întâlnire. Trebuie să iau gesturile ei doar drept ceea ce sunt, de ce să mă mai gândesc la ceea ce li se atribuie sau la ceea ce ar putea fi?

(Iată, acum, deşi sunt grăbit să mă duc la Dorel, am făcut consemnarea de faţă, pentru a trece la nemurire întâmplarea, dar mai ales pentru că în forul meu interior m-am tot acuzat că aici, în acest jurnal, nu notez fapte petrecute chiar în acea zi, că însemnările mele nu sunt prompte şi nu redau palpitul existenţei mele cât o fi el, – căci totuşi ceva trebuie să fie...)

24 sept. 1957

Cu toate că am luat hotărârea de a nu reciti paginile scrise în acest jurnal (şi am respectat-o, în ciuda ispitelor), de fiecare dată când îl deschid ca să consemnez ceva dau peste prima pagină şi-mi amintesc fraza iniţială, că l-am început exact în momentul când plecam de acasă şi mă mutasem aici, dar şi faptul că tocmai îmi găsisem un serviciu foarte convenabil. De abia acum îmi dau seama că, inconştient, tratasem evenimentele ca pe un început de capitol al unei cărţi, la primele ei file. Numai că semnificaţia faptului mi se va preciza doar mai târziu, atunci când măcar plecarea din mijlocul familiei, de care sunt sigur că rămâne definitivă, se va fi dovedit nu doar un accident oarecare ci începutul unei noi etape în viaţa mea.

25 sept. 1957

Aseară, pe o vreme splendidă, de care nu cred că voi mai avea parte pentru cea mai firească plimbare, m-am vârât în subsolul lui B.T., unde aerul era închis, fetid, cu senzaţia de mucegăit, de atmosferă nesănătoasă.

Discuţie cu el, care, din ce în ce mai accentuat, nu-şi poate stăpâni agitaţia şi care trăieşte singur cuc, deşi ar avea nevoie de atâta ajutor de la cineva, de la un suflet. El are jos acolo un adevărat apartament, o mare cameră comună, plină de cărţi, aşezate chiar pe masa din „sufrageria“ din mijloc şi ghicindu-se de sub o amplă cuvertură de muşama. Mai posedă o cameră de folosinţă strict personală, aflată cam în aceeaşi situaţie cu prima, şi o alta în care „stă“ fictiv o femeie de serviciu; are şi o cameră de baie care pare să nu fi fost folosită în ultimul deceniu şi alta cu un W.C. de serviciu. Ce şi-ar putea dori mai mult?

Dar el mi-a făcut teoria singurătăţii necesare, ca răspuns la îndemnurile mele pe care mai mult le-a presupus. (A refuzat

mai acum un an cu vehemenţă ideea de a face un schimb de locuinţă şi a obţine ceva mai modest, într-o ambianţă mai favorabilă, fără vecini care să-l persecute.) El susţine că modul cel mai simplu de a distruge o personalitate umană este promiscuitatea, practicată acum în proporţie de masă prin înghesuirea forţată a oamenilor unul într-altul în case, în mijloacele de transport, în uzine. Şi ca să mă convingă, s-a dus în camera de alături şi mi-a adus o carte de J. Stuart-Mill (Dumnezeule, ce lecturi are omul ăsta!) şi mi-a citit mai multe fraze, scandând lectura cu un deget osos, îndreptat spre mine. De acolo ar rezulta că numai singurătatea asigură omului adevărata personalitate, tăria de caracter, posibilitatea de a gândi şi a crea. De acord; cu diferenţa însă (şi exemplul cel mai bun era chiar el, B.T., un om cu o uluitoare varietate de contacte) că „singurătatea" ar trebui înlocuită cu altceva: cu retragerea temporară, voită, „în singurătate".

...Căci pentru mine această alternanţă pe care nu o pot realiza după voie e adevărata condiţie a existenţei, chiar la nivel minimal, confruntarea permanentă (eu, care nu mă pot verifica aproape cu nimeni), contactele la care mă împing firea şi curiozitatea, retragerea în baricada proprie îmi lipsesc, şi aspir la ele cu toată îndreptăţirea.

29 sept. 1957

„Mother, mother. I am so happy!

Whispered the girl, burying her face in the lap of the foded, tired-looking woman who, with back turned to the shrill intrusive light, was sitting in the one arm-chair that their dingy sitting-room contained. I am so happy! she repeated, and you must by happy too!; Mrs. Vane winced, and put her thin bismuth-whitened hands on her daughter's head. Happy! she echoed, I am only happy, Sybil, when I see you act. You must not think of anything but your acting. Mr. Isacs has been very good to us, and we owe him money."

Am copiat rândurile de mai sus, din amabilul Oscar Wilde, pentru a marca un eveniment: e pentru prima oară că simt şi afirm categoric în sinea mea citind o anume pagină de literatură: Eu nu voi scrie aşa! De când scriu eu însumi ceva cu pretenţii de literatură simt o accentuată contrarietate în faţa felului

în care au făcut-o alţii chiar dacă „autorii“ care înainte nu-mi puneau astfel de probleme poartă numele cele mai ilustre.

Ce să spun în faţa acestei „hotărâri“? Ce am să fac după ce voi termina romanul sau după ce-l voi considera terminat? Am să revin la vechile lecturi şi am să consider scrierea acestei cărţi un episod, cuprins între nişte paranteze, făcând din el un ce, de care mă voi depărta?

30 sept. 1957

Cred că una din dificultăţile majore ale scrisului în acest jurnal este ideea, care mă urmăreşte, că trebuie să consemnez esenţialul existenţei mele, căci scurgerea ei în totalitate nu poate fi cuprinsă niciodată într-o pagină de hârtie sau povestită de cineva care şi-ar propune asta fie el şi unica persoană martoră a desfăşurării evenimentelor. Numai că ce e „important“ se vădeşte totdeauna, pentru mine, apres coup... Eu scriu destul de cursiv, fără greutate, şi cred că aş câştiga şi mai mult în spontaneitate dacă n-aş fi inhibat de aceeaşi idee de selecţie după criterii pe care le descoperi doar la urmă, cu reproşul care nu mă părăseşte o clipă, că stric hârtia degeaba.

Eu sunt lipsit din toate punctele de vedere de simţul sesizării rapide, sunt lipsit de spontaneitate în reacţii şi mai ales de spiritul de à propos. Iată, acum, aş vrea să formulez în favoarea mea această neplăcută deficienţă, care mă caracterizează sigur, parafrazând sau găsind la repezeală un echivalent al cuvântului lui Talleyrand:

– Nu vă încredeţi niciodată în primele impresii, sunt totdeauna sigure!

Nu găsesc o formulare adaptată situaţiei mele, măcar pentru a face haz de necaz, deşi m-am străduit mult şi simt că marele om are perfectă dreptate. M-am resemnat să-l citez doar pe el... *Altera pars.*

În cazul meu, al unui ins care scrie jurnal, cred că dacă nu cedezi primelor impresii e mai bine să te laşi păgubaş şi să nu mai notezi nimic; trebuie să ai răbdarea de a vedea *după* ce evenimente au putut deveni interesante. Adică, pe moment, să nu le pretinzi nimic.

Însemnare ulterioară, pentru a încheia ziua în bună dispoziţie. Renard, al cărui *Jurnal* l-am răsfoit, pomeneşte de un mic moşier, vecin cu el, care se lăuda că se trage dintr-un senior care a participat la cruciade.

– La care din ele? a întrebat scriitorul.

– Păi, aşa cum îl ştiu eu, a răspuns cel întrebat, la toate...

1 oct. 1957

Am fost aseară la Dorel V. care organizează din când în când la el acasă audiţii muzicale pe discuri, cu invitaţi. Nu am întârziat, dar urcând treptele scării spre el, în faţa apartamentului, mi-am dat seama că audiţia începuse, în tot cazul se auzea o piesă simfonică pe care o cunoşteam, dar în cele câteva minute cât m-am străduit mi-a fost imposibil să o identific. Mi se părea ceva rusesc, poate o piesă de Rimski-Korsakov, ceea ce era greu de admis că ar fi intrat în programele întrucâtva pretenţioase ale lui Dorel, unde se cultivă raritățile muzicale.

După câteva minute de iritare, mi-am dat seama că era *Petruşka* de Stravinski! Am trăit un moment greu de uluire şi umilinţă pentru că nu identificasem imediat o piesă aşa de banală şi pe care doar o am eu însumi pe nişte discuri antichissime, în interpretarea autorului însuşi... Dar mai ales faptul că mă dusesem cu gândul la Rimski-Korsakov!...

Şi totuşi, mă gândesc acum, deşi distanţa dintre cei doi e mare, nu e chiar insurmontabilă şi mai ales confuzia mea are alt sens. Stravinski, care acum vreo zece ani era pentru mine un compozitor greu inteligibil, o sperietoare de care abia mă apropiam, să-mi dea senzaţia de ceva banal, raportabil la un alt compozitor! E drept că era vorba de o atmosferă, de o temă de muzică de bâlci, de un moment „popular", nu chiar aşa de excepţional, dar nici prea caracteristic pentru compozitor. Mă gândesc dacă nu cumva, cu timpul, toate impresiile mele muzicale şi deci şi artistice se vor „toci", îşi vor pierde nu numai acuitatea ci orice funcţie emotivă...

Le-am comunicat celor de faţă impresiile mele, din cursul micului incident, într-o formă însă mai atenuată. Pentru a mă convinge de contrariul, Dorel a modificat programul muzical al serii, a luat din raft *Apollo Musagetul* şi l-a pus în locul nu mai

ştiu cărei bucăţi. Eu am promis să aduc pentru proxima audiţie *Jeux de cartes,* pe care nu o cunoştea nimeni dintre cei de faţă.

Cu această ocazie am întâlnit-o pe Rodica D., care venise de la Cluj, unde de fapt s-a reîntors şi unde am aflat că e măritată cu un medic. Era cu băieţelul ei de vreo şapte ani, pe care s-a scuzat că nu avusese unde să-l lase. A doua zi de dimineaţă urma să plece.

S-a schimbat considerabil, era aproape să nu o recunosc. Ea mi-a spus, când m-a văzut, nişte lucruri flatante, pe care e mai bine să nu le iau în serios.

2 oct. 1957

A fost sâmbătă la prânz o şedinţă trimestrială de analiză a muncii şi s-a iscat un incident care până la urmă s-ar putea să constituie o lovitură serioasă pentru Suciu. Acesta a luat cuvântul la „discuţii" după citirea raportului de activitate al conducerii. În modul lui violent şi necontrolat, s-a dezlănţuit împotriva acesteia, acuzând-o de nepăsare, incompetenţă, absenţă – căci s-a referit şi la faptul că toţi cei din conducere nu vin dimineaţa la 7, ci abia pe la ora prânzului, motiv pentru care salariaţii îşi fac de cap, în Oficiu domneşte dezordinea, haosul. Şi ca piesă probantă a denunţat existenţa unor gunoaie, a deşeurilor de hârtie adunate de nu se ştie când în mormane, într-un colţ al curţii şi de care „domnul" Radian nu are habar, deşi ar putea să le vadă de la fereastra biroului său etc.

Şi a arătat cu un gest vehement fereastra spre locul incriminat.

A urmat o tăcere profundă de câteva minute. Nu s-au mai ridicat decât doi inşi care au vorbit despre cu totul altceva, apoi, ca „răspuns", în loc să ia cuvântul Radian, s-a sculat în modul cel mai neaşteptat Opriţă. Acesta a blamat în termeni categorici intervenţia lui Suciu, susţinând că dacă e ceva criticabil în felul în care direcţia îşi ducea munca, el ar fi trebuit să atragă atenţia la timp, să ridice chestiunea în şedinţele de partid, nu să „atace" direcţia pentru a o compromite în ochii salariaţilor. Ajungând la crima cu gunoiul, el a explicat tuturor celor care nu ştiau că adunarea hârtiilor în acel loc e o iniţiativă a organizaţiei U.T.M. care a hotărât să strângă cu grijă toate hârtiile pentru a le preda

la D.A.C. (Aici, a fost întrerupt de inginerul Ionescu care a precizat că cei de la D.A.C. nu vin cu camionul decât atunci când se strânge cel puţin o tonă, ceea ce nu e cazul încă şi asta explică adunarea lor într-un mic ţarc de plasă de sârmă anume construit.) Tovarăşul Suciu nu ştia toate acestea, deşi în organizaţia de bază are sarcina de a păstra legătura cu U.T.M.-ul şi a-l îndruma. (Acest inginer Ionescu, supranumit mai înainte Mutulică, a fost de o convingătoare elocvenţă, uluind pe toată lumea cu pledoaria lui bine articulată şi decisivă.)

Ceea ce a mirat pe toată lumea în această revelaţie a fost perfectul acord tacit al celor de la masa prezidiului, de parcă s-ar fi înţeles dinainte cum să pareze o lovitură atât de inabilă. Radian zâmbea împietrit, arareori aruncând câte o ocheadă tovarăşului de la raion care, cu o figură întunecată, a luat în final cuvântul, fără a adăuga ceva cu privire la „incident" sau a-l comenta, a amintit doar de problema urgentă a îndeplinirii Planului de Stat în acest an hotărâtor pentru actualul cincinal. Dar, i-a transmis vorbă lui Suciu să vină la el imediat, la sfârşitul şedinţei.

Toată lumea a fost veselă azi-dimineaţă, cu excepţia lui Suciu firește, care a stat cu nasul în hârtii, fără a scoate o vorbă tot timpul şi bineînţeles abţinându-se de la orice performanţă vocală. Pe la prânz a apărut Anghelescu, relativul lui „prieten", şi l-a întrebat ce i s-a întâmplat, cum a fost.

– M-a spălat tovarăşul de la raion, m-a spălat de nu m-am văzut, a spus el, zâmbind acru – şi i-a înjurat cu sete pe toţi cei din conducere.

Maxima lui iritare era însă la adresa lui Lakatoş, pe care-l considera principalul lui aliat în toate „luptele" pe care le dă în acest Oficiu. Din înjurăturile lui, am înţeles că Suciu conta pe ajutorul acestuia, adică al unui om pe care-l ştia obligat, deoarece el l-a propus să fie trimis la studii la Politehnică şi l-a „acoperit" tot timpul, suplinindu-l în chip colegial în muncile de partid. Or, Lakatoş s-a dat în modul cel mai surprinzător şi mai lamentabil de partea „burjuilor", cum le zicea Suciu, de fapt n-a făcut nimic, s-a păstrat în strictă neutralitate, tăcând din gură în tot timpul şedinţei care s-a terminat atât de prost pentru prietenul lui.

De fapt, ce-ar fi putut face? Cu ocazia aceasta însă, l-am putut urmări şi eu, deoarece întâmplător am stat pe aceeaşi bancă chiar alături de el, care îmi arunca din când în când priviri mirate, interogative, desigur pentru că sunt singurul salariat angajat în ultima vreme şi, deci, pe care el nu are de unde să-l cunoască. (Probabil că o să mă cheme la el curând, ca să se dumirească.)

Azi, pe la sfârşitul zilei, Suciu a venit la mine cu un vraf de hârtii şi m-a rugat, ezitând puţin, să-mi „arunc ochii pe ele", adică, practic vorbind, să-i refac traducerile, ca şi în alte dăţi. I-am promis că am să le citesc, ca şi mai înainte. Probabil că el se aştepta ca, faţă de noua situaţie în care se găseşte, să se aleagă cu un refuz sau măcar cu o amânare.

Textele revăzute astfel de mine sunt transmise nu dactilografelor care lucrează pentru numerele buletinului, ci tovarăşei B., care e o persoană discretă şi Suciu are încredere absolută în ea că nu o să le comenteze, aşa cum ar face sigur celelalte. Tovarăşa B. e o adventistă convinsă şi, deci, o mare rigoristă în ceea ce priveşte atât munca ei (bate la maşină ca o mitralieră tot timpul programului, aproape fără să ridice capul din hârtii), cât şi în raporturile cu cei din jur. Cuvântul „discreţie" aproape că nu i se potriveşte; orice secret ce ar ajunge la cunoştinţa ei se înmormântează pur şi simplu acolo, fără nici un risc de a fi divulgat altcuiva.

Revin la seara de ieri; Rodica mi s-a părut ciudat de „pozitivă", de persoană preocupată de lucruri practice, cât mai cu picioarele (ei frumoase) pe pământ.

Deşi acestea parcă s-au mai îngroşat datorită vârstei. Îmi amintesc de impresia pe care o făcea acum zece ani.

3 oct. 1957

Ieri la A., unde m-am înfăţişat cu noul meu balonseide, ceea ce a fost remarcat de întreaga asistenţă ca un succes, am dat peste Dina cu bărbatul său, din păcate, pe punctul de a pleca. Aflată în faţa oglinzii şi expectându-şi ţinuta, Dina şi-a adus aminte de ceva:

– Noi suntem generaţia fetelor care şi-au făcut taioare din smockingurile taţilor!

...Ceea ce a trezit aprobarea generală, bărbatul ei, ajutat de Emil, a adăugat că în cazul lor, în adolescenţă, au apărut inşi cu pantalonii aceia albaştri din uniforma Frontului Renaşterii Naţionale, care nu mai putea fi folosită.

– O culoare imposibilă, şi-au amintit cei doi bărbaţi... Poate numai de folosit la vreo costumaţie de sport, la tenis, de exemplu, cu pulovăr alb... De asta aveam nevoie noi?

Am venit şi eu cu o contribuţie semnalând puzderia de inşi care pot fi văzuţi cu pantaloni kaki ieşind de sub paltoane de altă culoare, sau te miri în ce combinaţie trăznită – consecinţă a numărului mare de ofiţeri „deblocaţi" sau de rezervişti fără speranţă de a mai îmbrăca uniforma.

Aprobarea a fost generală, dar soţul Dinei a invocat o excepţie: Sergiu S., un ins mai vârstnic, un arbitru al eleganţei care a combinat pantalonii kaki cu un sacou de tweed gros, culoarea tabac, şi un fel de vestă bej, de mare efect.

Semnificativ pentru mine a fost mai ales faptul că noi toţi cei mai „tineri" am vorbit ca nişte „foşti", cu destulă duioasă melancolie pentru ceva care s-a petrecut abia acum zece ani!, dovedind că Istoria şi epocile ei se marchează acum cu totul altfel.

5 oct. 1957

Aproape de intersecţia străzii Olari cu Calea Moşilor, am asistat azi la o scenă semnificativă pentru ceea ce e sufletul omenesc în faza lui incipientă. Într-o curte cu grilaj metalic, un câine mare, corcitură de lup, lătra de mama focului la o mică potaie care se învârtea în libertate pe trotuarul de vis-à-vis, abia catadicsind să se uite la el şi fără să-i răspundă. Dar, la un moment dat, câinele cel mic a venit în faţa porţii dulăului pentru că-l simţea sechestrat acolo, în imposibilitate de a-i face vreun rău. Faţă de o asemenea provocare, dulăul a intrat într-o adevărată convulsie de furie, năpustindu-se în grilajul metalic şi în poartă.

În clipa aceea au intervenit doi copii de vreo cinci-şase ani, care urmăriseră scena, ca şi mine; unul dintre ei, mai curajos, s-a strecurat prudent pe lângă gard şi a apăsat clanţa porţii, deschizând-o. Bineînţeles că dulăul s-a repezit în stradă. Numai că scena nu *a* avut urmarea aşteptată de cei doi mici sceleraţi.

Câinele cel mare nu a părut deloc a voi să-l sfâşie pe cel mic, care, de altminteri, a rămas pe loc şi a început să dea din coadă, făcându-i şi alte semne de amiciţie. Cei doi erau buni prieteni, căţeluşul domicilia probabil prin vecini şi datorită taliei sale mărunte nu putea fi reţinut să iasă din curtea sa. Pe scurt, cei doi au început să sară, fericiţi că s-au întâlnit, să se joace, să se fugărească. Întrucât cel mare avea un avantaj zdrobitor asupra celuilalt şi mai ales un avantaj incomodant, îşi lăsa capul în jos ca să poată fi apucat de urechi de prietenul său, se tăvălea, lăsându-l pe acesta să trăiască senzaţia unei victorii, a unei îngenuncheri.

Toată lumea se oprea şi privea amuzată scena, mai puţin cei doi copii, a căror bestialitate nu fusese satisfăcută şi se uitau şi ei, dar miraţi şi consternaţi.

– Mai deştept câinele ăsta decât voi!... i-am mustrat eu, probabil absolut inutil.

Să sperăm mai bine că odată şi odată vor ajunge la acea vârstă a inteligenţei ca să-şi dea seama că răutatea e mai ales o formă a prostiei.

6 oct. 1957

Iau din bibliotecă o carte ignorată complet până acuma (ca atâtea altele!) şi descoperită graţie mutatului şi noii aranjări care a adus-o la vedere: *La Naissance de la philosophie,* un fel de opuscul de tinereţe al lui Nietzsche, nişte fragmente şi note pentru o carte care trebuia să facă pandant *Naşterii tragediei.* Ca toate cărţile lui Nietzsche şi aceasta mă prinde şi o citesc aproape în întregime în seara asta, lăsând-o din mână, covârşit de oboseală, pentru a nota acestea aici, ca pe un eveniment. O fi, sau o deveni...

8 oct. 1957

Am terminat azi lectura cărţii lui Nietzsche, *La Naissance de la philosophie à l'epoque de la tragedie grecque;* de fapt, am luat-o cu mine la serviciu şi am citit-o pe drum şi printre picături, am reluat-o apoi, în după-amiaza asta, parcurgând-o din nou aproape în întregime. Deşi eram prevenit din prefaţa Genevievei Bianquis asupra unor serii întregi de extravaganţe

sau erori de interpretare şi de informare, cartea m-a pasionat; ca orice lucru scris de Nietzsche, pare că sare de pe masă, că te apucă de gât.

Când ajungi să reflectezi însă pe marginea ei, începi să dai înapoi, să-ţi mai temperezi entuziasmul. O filosofie grecească acuzând decadenţa odată cu Socrate, care ar întrerupe seria filosofilor-sacerdoţi, regi sau magi ai gândirii, transformând-o în ceva la îndemâna oricui, democratizând-o, răpindu-i hieratismul. Victoria Atenei şi hegemonia ei nefastă, consecutivă războaielor împotriva perşilor, care a avut drept rezultat impunerea raţionalismului şi preeminenţa artelor plastice, în dauna poeziei, a misticismului şi adevăratei filosofii. În sfârşit, separarea, ruperea filosofiei de artă şi înlocuirea cu intelectualismul sterp, atunci când, la origine, ele erau unite – căci aceasta e de fapt tema „cărţii" lui Nietzsche, oarecum pierdută pe drum, naşterea filosofiei simultan cu tragedia, decadenţa ulterioară, care a însemnat totuşi câteva bune secole de existenţă...

Interesant portret al lui Socrate, pe care ar trebui să-l copiez în întregime: „Socrate era un plebeu incult, şi care nu şi-a reparat prin autodidacticism ceea ce a lipsit educaţiei sale din tinereţe. În plus, mai e şi urât şi, după cum spunea despre sine, înzestrat cu pasiunile cele mai violente. Nasul turtit, buzele groase, ochii holbaţi. Aritoxene /.../ atestă înclinarea lui spre furii. În morală era un autodidact; un suflu de moralitate emană din el. Energie extremă dirijată spre o reformă morală. În asta constă unicul lui interes...

El este primul care filosofează asupra *vieţii,* şi toate şcolile care s-au născut din el sunt, în primul rând, filosofii ale vieţii. O viaţă condusă de gândire! Gândirea slujeşte viaţa, în timp ce la toţi filosofii anteriori viaţa slujeşte gândirea şi cunoaşterea; la Socrate viaţa integră e scopul, la ceilalţi scopul e un grad de cunoaştere exactă..."

Numai când ajunge la moartea eroului detestat, Nietzsche se mai domoleşte, ba chiar dă consideraţiilor sale un accent dramatic incomparabil: (Lăsându-se condamnat la moarte) „Socrate ştia ce face: dorea moartea. Avea un magnific prilej de a arăta în ce măsură era superior oricărei temeri şi slăbiciuni omeneşti şi care era demnitatea misiunii sale divine. Grotius spune că moartea l-a răpit în toată măreţia lui, în toată gloria, ca

un soare tropical la apus. Instinctele sunt înfrânte; luciditatea spirituală guvernează viaţa şi alege moartea; toate sistemele de morală ale Antichităţii se străduiesc să atingă sau să înţeleagă acest act sublim. Conjurând teama şi moartea, Socrate este ultimul tip al înţelepciunii ce ne-a fost dat să-l vedem: înţeleptul biruitor al instinctelor prin *sophia*".

Aşadar, în ochii lui Nietzsche, Socrate se salvează până la urmă doar pentru că încheie seria de *sophoi* originali şi caracteristici, de tipul lui Heraclit, Parmenide, Empedocle, Democrit, „profeţi şi preoţi". Doar prin moarte, Socrate dobândeşte sentimentul propriei sale misiuni, – cuvânt plin de gravitate, de răspundere, ceea ce nu se potriveşte cu viaţa lui.

Mă întreb totuşi, în faţa tabloului atât de neaşteptat şi de întunecat al filosofiei greceşti, de la Platon încoace, dacă introducerea dialecticii, naşterea logicii, cultul, dacă e să-l numim aşa, al raţiunii nu presupun un exerciţiu intelectual echivalent, cel puţin prin dificultate, celui iniţiatic, iar problemele filosofice, căzute din maiestatea lor originară, sunt chiar de domeniul spiritului de piaţă, cu năzuinţe democratice şi generale. Socrate nu e desigur Empedocle; dar dacă după el şi după Platon, spiritul sacerdotal nu mai e specific filosofiei greceşti, nu cumva asta a fost spre dezvăluirea adevăratei ei esenţe, adică diversă de o ploaie sau, în cel mai bun caz, de un cor de enunţuri solemne?

Sigur că s-ar putea spune încă multe despre cartea lui Nietzsche şi despre spiritul ei, dacă nu despre ceea ce afirmă despre filosofia dinainte de Socrate... Cu toată contrarietatea, nu-i exclus să o mai iau la lectură cândva.

Rămâne totuşi ciudat interesul meu, entuziasmul, înflăcărarea de moment pentru astfel de cărţi pe care le consider doar o provocare intelectuală acceptată, ştiind din capul locului că nu trebuie să le iau în serios, ci doar drept un spectacol în sine. În acelaşi spirit îl citesc pe Spengler, al cărui *Untergang des Abendlandes* am reuşit să mi-l procur recent şi pe care-l deschid totdeauna la întâmplare, fără prea mare interes pentru „coerenţa" teoriilor lui sau pentru valabilitatea demonstraţiei.

Datorită „rezervei" pe care mi-o păstrez faţă de ele, nu-mi reproşez asemenea lecturi şi nici plăcerea pe care o găsesc în ele, ci cu totul altceva; faptul că ele înlocuiesc meditaţia, studiul

serios, adevărata aprofundare a filosofiei. Că astfel de lecturi îmi sunt de un oarecare folos, nu mai încape discuţie, ele îmi dau senzaţia de efervescenţă intelectuală, îmi întreţin chiar o anumită vivacitate a spiritului, care nu e de dispreţuit. Cred însă că sunt în situaţia de a recunoaşte că adevărata vocaţie a filosofiei îmi lipseşte, din moment ce mă încântă şi mă ebrietează cel puţin pentru o clipă, sub imperiul lecturii, astfel de cărţi.

9 oct. 1957

În scurta mea plimbare de ieri la Şosea, am remarcat covoarele de frunze căzute, uscate sau încă vii, cu mirosul lor specific şi cu cromatica uluitoare, biruind totdeauna verdele firesc, mult mai celebrat de omul comun, chiar de poeţi. Mă miră şi mă contrariază grăbita eliminare a frunzelor căzute pe toate străzile (pe Pache, pe Ferdinand) ceva ce văd zilnic. Ieri la Şosea am văzut acelaşi lucru, echipe „mobilizate", operând cu râvnă, deşi acolo unde nu e asfalt, ele ar trebui lăsate măcar pentru îngrăşarea solului.

M-am plimbat rătăcind prin „parcul" din spatele Institutului Geologic şi al celui Istoric (ambele nu şi-au schimbat destinaţia) şi m-am înecat în fragranţa ameţitoare a acestei vegetaţii defuncte, în timp ce auzul mi-era încântat de foşnetul paşilor târşâiţi cu intenţie încoace şi încolo.

Impresie indicibilă sau inanalizabilă, ca orice voluptate; „trăirile" mari sau mici nu pot fi explicate, iar pentru a le transmite altora nu cred că am vocaţie literară. Jurnalul acesta o dovedeşte.

10 oct. 1957

Contabilizarea strictă şi generală, acesta a fost gândul meu când am început aceste însemnări. Nu cred că l-am aşternut pe hârtie acum câteva luni, dar, în tot cazul, nu l-am pus în practică. Voiesem să realizez o transcriere seacă, precisă, fără omisiuni a întâmplărilor de toată ziua, de pe urma căreia să ajung la un tablou cuprinzător şi la un bilanţ. Ca în contabilitate.

În nici un caz nu am izbutit asta; zilele care au trecut nu pot fi puse pe o singură coloană şi zero-urile, aşa de numeroase, nu au valoarea pe care le-o atribuie aritmetica; sunt spaţii moarte

într-un şir, sunt ca şi cum nu ar fi, deşi constituie majoritatea. Asta e viaţa! îmi vine să conchid în faţa neputinţei.

N-aş spune că tot ce constat acum la mai bine de o jumătate de an de scris, ar fi pentru mine o surpriză; am gândit lucrurile astea nu o dată, mai ales când decisesem să renunţ la orice consemnări copleşit de decepţia că trebuie să-mi notez mai ales nulitatea. În schimb, tot treptat, mi-am dat seama că, aşa cum e acest jurnal (!?), va fi cândva o lectură surprinzătoare pentru orice cititor, adică şi pentru mine, peste câţiva ani, când îl voi încheia şi poate mă voi fi „schimbat".

...Şi trăiesc o bizară satisfacţie la acest gând care e în absolută contradicţie cu tot acest scris, cu efortul meu de fiecare zi.

11 oct. 1957

Ne-a sosit de câteva săptămâni un nou coleg, un tovarăş Dancu Ionel (nu: Ion, Ionel); numele m-ar fi făcut să cred că e vorba de un ţigan, dar aspectul lui dezminţea această presupunere. E un absolvent al Institutului de Studii Economice şi Planificare; un ins care ne-a fost recomandat de Radian, fostul lui profesor, drept un student excepţional. A întrerupt însă studiile din cauza unei afecţiuni pulmonare, tipice pentru băieţii de la ţară care vin în Bucureşti şi locuiesc prin cămine – marea boală a secolului trecut, de care n-a scăpat nici Dama cu camelii, ba chiar i-a fost fatală. Dancu a absolvit ceva mai târziu facultatea şi acum Radian l-a adus aici, ceea ce înseamnă că-i va întări partida şi deci şi „departamentul economic", atât de precar al Oficiului.

Pare un om de treabă, are un cap colţuros cu maxilare puternice, dar ochii blânzi şi o privire deschisă. Cel de care a încercat în primul rând să se apropie am fost eu, determinat poate şi de faptul că i-am vorbit imediat despre neplăcerile mele cu plămânii, ceea ce a creat un fel de complicitate între noi. Ceea ce îl caracterizează în primul rând este o neîncredere totală faţă de oricine şi faţă de orice sfat, în care ajunge să vadă un dedesubt misterios şi ostil lui. Pare că atitudinea lui fundamentală în viaţă este preocuparea de a nu se lăsa cumva înşelat, ca un elefant blând, dar temător de orice pericol care-i poate veni

din orice direcţie, indiferent că e vorba de un tigru sau de o muscă.

De pildă, azi dimineaţă, vorbind de medicii care-l tratează şi aflând că el se rezumă la acela de la policlinica studenţească, un medic „foarte bun", care i-a descoperit pe vremuri boala (ceea ce, i-am replicat eu, nici nu e prea greu), i-am propus să-i uşurez eu un consult cu doctorul Nasta, eventual rugându-l pe Mihai să mijlocească operaţia.

– Crezi că ar fi mai bine? m-a întrebat el obişnuit-neîncrezător.

– Bineînţeles, i-am răspuns, doar doctorul Nasta e un mare specialist, directorul Institutului de Ftiziologie.

Tovarăşul Dancu m-a privit câteva clipe, apoi a clipit nedumerit de o asemenea perspectivă:

– Şi ce-o să-mi spună?

– Nu ştiu... Oricum, într-o clinică de nivel universitar eşti tratat cu totul altfel, există şi medicamente străine, aparate...

– Crezi?

– Ce să cred?! E absolut sigur, vorbesc eu cu cineva să te pună în legătură cu el.

– Să vedem, a răspuns Dancu, o să discut cu doctorul meu...

– Bine, tovarăşe Dancu, a intervenit atunci puţin iritată doamna Munteanu, care auzise conversaţia noastră, ce mai stai să te gândeşti: doar Nasta e o celebritate... E academician!

Tovarăşul Dancu a strâns ferm din maxilare dar fără să se încrunte, apoi a rostit pe tonul pe care nu-l părăsise nici o clipă:

– Crezi?

12 oct. 1957

Întorcându-mă în seara asta acasă, am observat culoarea extrem de curioasă a cerului: un negru compact, impenetrabil, neobişnuit pentru apusurile în genere prăfos-gălbui ce pot fi văzute vara în Bucureşti, atunci când pot fi văzute, adică foarte rar. De data aceasta, cerul era mai întunecat decât tot ceea ce se vedea afară, parcă înnegrind el tot restul: plopii înşişi de pe bulevard, din faţa casei doctorului Panaitescu, apăreau ca nişte flăcări negre, tulburătoare. În schimb, orizontul era ceva mai

clar, apărând ca o dungă de lumină printre clădirile înalte. Am intrat în casă şi, peste câteva minute, probabil că situaţia de afară se va fi normalizat, toate obiectele vizibile de la sol, case, arbori, străzi, vor fi devenit ele mai întunecate decât cerul, oricum mai luminos. Nu am avut curiozitatea să verific, dar e exclus să fi fost altfel.

Observaţia pe care am făcut-o mai înainte m-a surprins şi m-a dus la nişte reflecţii destul de curioase. Reţin mai ales faptul că e pentru prima dată când, în acest caiet, consemnez o observaţie „meteorologică", privitoare la cer, la vremea de afară, la eventualitatea de a ploua, de a surveni cine ştie ce accident atmosferic. Nu am notat niciodată asemenea lucruri, deşi ştiu că o serie de mari oameni îşi încep însemnările de jurnal cu un fel de buletin de stare a vremii. În cazul meu însă, nu e nici pe departe vorba de aşa ceva, deşi eu sunt extrem de sensibil la accidentele climaterice şi chiar la „climatul" din casă; paginile acestea nu privesc ceea ce se întâmplă afară, ci doar legăturile mele cu tot ceea ce se întâmplă, sau anumite întâmplări care constituie pentru mine oarecare pretext de reflecţie.

Reluând cele de mai sus, îmi dau seama că m-a impresionat întunecimea aceea ciudată, pentru că, venind de unde nu era de aşteptat, căpătase un fel de valoare în sine, o existenţă pozitivă. Negrul există, nu e doar absenţa oricărei culori, ci, dimpotrivă, totalitatea lor, Nuanţele de întuneric sunt infinite şi ele nu se determină prin absenţa luminii. Constatarea aceasta m-a dus la ideea de a gândi altfel absenţa, adică de a ajunge la un fel de pozitivare a inexistenţei, în care, descoperind gradaţii, o să ajung să descopăr şi virtuţi.

Poate că numeroasele goluri din viaţa mea, de care mă plâng totdeauna, să nu trebuiască să fie neapărat trecute la pasivul existenţei, să-şi fi avut totuşi importanţa lor. E o idee pe care va trebui s-o reiau.

13 oct. 1957

Bucurie a lecturii unei cărţi noi, pe care mi-o observ repetându-se fără greş, bucurie cel puţin pentru momentul descoperirii, al intrării ei în posesia mea, mai cu seamă atunci când e precedată de oarecare aşteptare... Nu vreau să spun „feri-

cire", pentru că îmi propun să nu întrebuinţez cuvinte mari. (Până în anii de imediat după război, cărţile pe care le cumpăram trebuiau tăiate şi, atunci, se adăuga acestei plăceri nervozitatea de a mi-o dezvălui.)

Mă întreb ce s-ar întâmpla dacă orice carte dorită de mine mi-ar şi sta la dispoziţie, dacă plăcerea aceasta s-ar repeta la infinit, în timp ce acum (deşi e atât de constantă în existenţa mea) se produce totuşi la intervale mari. Ar înceta, oare, să se mai producă?

În tot cazul, până una alta, aceste bucurii simple, repetabile, sigure, înlocuiesc în viaţa mea iluzia unei mari, posibile fericiri.

14 oct. 1957

Ce eroare gravă se poate comite atunci când te laşi sugestionat de frumuseţea, de expresivitatea unei formule şi n-o mai analizezi îndeaproape!... Printre puţinele câştiguri intelectuale pe care le consideram sigure după frecventarea destul de insistentă a filosofiei lui Blaga era şi caracterizarea artei arhitecturale a Orientului bizantin, deci şi a aceleia din ţara noastră, drept situată în perspectivă „sofianică", un termen dedus de el, pe urmele unor teologi ruşi, din formula arhitectonică a bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol. Eram atât de cucerit de valabilitatea ei încât nu m-am pus niciodată să o verific, cel puţin cu ceea ce intra în câmpul meu apropiat de experienţă, cu ceea ce puteam să văd în fiecare zi.

A fost de-ajuns să o pun la îndoială pentru a avea dovada contrarie aproape fără nici un efort de gândire. Din teoria lui Blaga nu a mai rămas nimic. Am luat *Trilogia culturii* ca să mă verific. E o întrebare chiar dacă „sofianicul" e predominant în arhitectura religioasă românească din trecut. În Moldova în nici un caz; în Ardeal probabil că nu. Dar e discutabil şi faptul că obişnuita cupolă a bisericilor din Ţara Românească e altceva decât o boltă „înălţată", într-un spirit absolut străin celui încorporat de Sfânta Sofia. „Această catedrală, scrie Blaga în capitolul *Perspectiva sofianică* din *Spaţiul mioritic,* prin articulaţiile şi formele ei arhitecturale, e o expresie concretă a sentimentului metafizic al unei transcendenţe care coboară şi se face vizibilă.

Aceasta spre deosebire de arhitectura gotică, în care se exprimă mai mult înălţarea omului spre transcendenţă, şi spre deosebire de arhitectura bazilicei romane care exprimă o viaţă paralelă, dar cu totul exterioară transcendenţei". Dacă ar fi aşa, îmi vine să cred că bolta de tip sofianic constituie o excepţie chiar în perimetrul arhitecturii lumii ortodoxe, dincolo de graniţele Imperiului Bizantin (şi ar fi de verificat, dar eu nu pot, dacă era chiar atât de generală între aceste graniţe). Cei care au adoptat-o şi au aplicat-o constant la mai toate monumentele lor religioase au fost de fapt mahomedanii, moscheile păstrând din toate elementele arhitectonice bizantine bolta emisferică, cu deschidere amplă. Impresia mea e că bisericile româneşti cu bolte emisferice (căci având doar una singură sau predominantă n-am văzut nicăieri) sunt mai aproape de stilul romanic decât de cel al Sfintei Sofia.

În schimb, Blaga scrie: „Goticul, cu formele lui abstractizate, cu materia sublimată, cu liniile ţâşnite spre cer, cu articulaţia sa spaţială descărnată, cu frenezia verticalului pierdut în infinit, înseamnă, înainte de orice, un elan spiritual de jos în sus, o transformare a vieţii în sensul transcendenţei, o transfigurare dinamică şi prin efort uman a realităţii. Dinamica verticală a goticului simbolizează pe omul care realizează în sine cerul prin lăuntrică sublimare" *(Transcendentul care coboară).*

Să fie poporul român, în expresia lui artistică, chiar atât de neaderent la spiritul gotic? Dar toate bisericile de lemn din Ardeal sunt, dimpotrivă, dominate de gotic, poate chiar o adaptare la nivel modest-popular a acestui stil. Verticalitatea bisericilor maramureşene, extrem de îndrăzneaţă, exprimă cel puţin un avânt la fel de patetic spre cer ca şi goticul cel mai autentic, atestat în Franţa şi, în genere, în ţările din apusul şi nordul Europei. „Sofianicul" ar fi de căutat în lumea Mediteranei şi în tot Orientul islamic, – poate şi în ţările limitrofe: Serbia, Bulgaria, Albania creştină. Dar în nici un caz în Rusia, care în expresia ei specifică reprezintă un „gotic" de formulă şi de sorginte bizantină dintre cele mai interesante. Bisericile ruseşti sunt şi ele raportabile mai curând la stilul romanic, la un gotic neogival, dar destul de avântat în comparaţie cu cel italian şi iberic aparţinând civilizaţiei apusene şi, până la urmă, la un baroc

luxuriant, excesiv, care nu ştiu cât ar mai putea fi de sofianic. (Cam acelaşi lucru despre arhitectura armeană şi gruzină.)

Pentru cine ar vrea să facă observaţii spre a descoperi specificul arhitecturii religioase româneşti, ar fi interesant să se oprească la constatarea unei aplicări a spiritului gotic la o formulă bizantină; îmi vine să zic aşa, mai degrabă decât să vorbesc de o sinteză. Elementul predominant sau cel puţin cel mai frapant la bisericile româneşti e *turla,* cilindrică sau paralelipipedică, care, văzută din afară, e destul de avântată spre cer, iar dinăuntru aproape că ascunde bolta înnegurată. (Dacă mă gândesc în clipa asta, nu-mi vine în minte clar nici o boltă de biserică văzută de mine în atâţia ani. Ar fi de verificat la proxima ocazie, nu cred că realitatea pe care aş vedea-o acum să mă contrazică.)

Mă gândesc cu acest prilej la posibilitatea (încă una!) de a interpreta integrarea unor elemente preexistente într-o formulă care serveşte altui spirit drept o notă de autentică specificitate, care poate fi trecută printre aporturile proprii ale culturii româneşti. E şi asta o formă de originalitate. Descoperirea pură şi simplă a acestor elemente ar trebui să cedeze pasul unei interpretări a felului în care sunt ele folosite, descifrării sensului pe care ele îl impun.) (De comparat cu rolul coloanei corintice în arhitectura Renaşterii, a planului circular de bazilică tot atunci etc.)

16 oct. 1957

Printre lecturile mele în tramvai care se continuă în măsura posibilităţilor, la dusul la serviciu şi mai ales la întoarcere, se află acum şi *Point Counter Point* de Huxley pe care îl parcurg pentru prima oară în englezeşte, cu un oarecare efort. (Mai ales că între romanul acesta şi Maugham, s-a intercalat, în curs de vreo lună, o broşură sovietică scrisă în englezeşte, foarte preţioasă pentru terminologia care apare mai frecvent în traducerile ce se fac la Oficiul nostru, în sectorul economic: *URSS – 100 questions and answers.)* Lectura lui Huxley nu m-a mai încântat ca prima oară când am efectuat-o, cred că acum vreo zece ani. Nu cred că noua impresie se datorează în exclusivitate dificultăţilor de a parcurge originalul englezesc, nu o traducere,

ca până acum. Îmi scapă probabil anumite trăsături ironice ale stilului, de care îmi dau totuşi seama că e limpede, sec, inteligent menţinut în limitele unei notaţii voit obiective. Dar procedeul, tehnica aşa-zisului „contrapunct" (pe care l-am descoperit însă ulterior şi la alţi romancieri) mi se pare mai puţin eficient decât prima oară şi, în fond, foarte artificial. Şi Tolstoi îşi muta obiectivul de pe o scenă pe alta şi nu urmărea acţiunea dintr-un singur punct de perspectivă, încât *Război şi pace* e construit de fapt tot caleidoscopic, urmărindu-se feluritele secţiuni ale societăţii ruseşti în decursul a câtorva ani de grave încercări.

În mod inconştient, eu am ales altă metodă, care face ca acţiunea să treacă de pe planul obiectiv pe cel subiectiv şi să se mute din prezentul acţiunii în acela al amintirii, faptele din trecut alternând cu cele prezente în funcţie de o amintire care le reactualizează sau de o situaţie care se lămureşte astfel. „Mozaicul" meu e tot atât de cuprinzător ca şi cel al lui Huxley, fără să presupună o puzderie de mici fragmente agregate factice – în fond, de către o regie care, chiar şi la el, cu toată abilitatea, se simte. Dar, recunosc: fără a deranja.

De fapt, niciodată până acum nu m-am gândit să utilizez în romanul meu vreun oarecare procedeu care ar putea fi socotit original. Niciodată nu m-am gândit să folosesc un „procedeu". M-am lăsat în voia scrisului şi iată că naraţiunea şi evocarea s-au aşezat de la sine într-o anumită alternanţă care, deşi nu deliberat concepută, apare foarte logică şi cred că va fi descoperită de cititor, fără prea multă greutate, atribuindu-mi-se o intenţie anume în acest sens.

20 oct. 1957

Emil, care a asistat la înmormântarea domnului T., bunicul nonagenar (cred) al lui Sandu D., îmi reproduce o vorbă a acestui patriarh, de mai acum câţiva ani, când era un bărbat perfect lucid şi, fiind felicitat pentru descendenţii lui, nişte oameni aşa de reuşiţi, de drăguţi, de vrednici:

– Da, mulţumesc lui Dumnezeu, am trei băieţi straşnici.

– Bine, domnule T., a întrebat cineva, dar parcă aveţi şi două fete?

– Mda... a răspuns bătrânul pe alt ton, ca şi cum ar fi reparat o omisiune uşoară, adăugând la inventar două scaune, am şi două fete...

Ele nu intrau în socoteala domnului T.

– Asta, încheia Emil, spune ceva despre mentalitatea unor oameni... Vezi, de-aia am ajuns unde am ajuns.

N-am ţinut să-l contrazic, dar nu sunt de acord cu el, nu am ajuns unde suntem datorită lui sau altora la fel cu el. Domnul T. a descins din Munţii Pindului în mijlocul nostru, a muncit, a făcut o frumoasă avere, chiar dacă a rămas cu principiile sale morale moştenite din Antichitatea cea mai adâncă, după care femeile sunt cel mult nişte sclave, de care, dacă se întâmplă să-ţi fie fiice, e firesc să doreşti cel mult să te scapi. Dar, că el şi alţii ca el au vreo vină pentru situaţia în care „am ajuns" e ceva care ar mai fi de discutat.

Întrucât mă priveşte, nu cred că soarta noastră a depins de faptul că ar fi trebuit să mişcăm un deget mai la dreapta sau mai la stânga, mai sus sau mai jos. Răul a venit aşa de copleşitor încât nu ceea ce am făcut „noi" mai contează sensibil. Partea cea mai lamentabilă e că şi „binele" survine tot aşa de imprevizibil, dar vine, din păcate, cu picătura, spre deosebire de antonimul lui. Să aşteptăm.

24 oct. 1957

Doamna Conţescu, una dintre cele mai cumsecade femei din acest Oficiu şi care lucrează la Contabilitate, şi-a măritat de curând fata cu un inginer, om foarte serios, băiat de familie, şi a venit în mijlocul nostru ca să comenteze evenimentul cu „fetele". Fără să vreau am auzit o mulţime de lucruri despre acest fericit conubiu.

La un moment dat, când epuizase probabil toate informaţiile ce puteau fi cunoscute, doamna Conţescu a dezvăluit un lucru esenţial, pe care l-a spus cu voce mai scăzută, „ca să nu se audă", dar cu prea vădită satisfacţie, că ginerele ei este descendent al unei familii cu oarecari pretenţii, pe scurt că aparţine fostei bune societăţi, high-life-ului...

De unde, însă? Din Târgovişte, am aflat de la soacră. Şi, cum eu ştiu unele lucruri despre protipendada acestei urbe, am întrebat-o de-a dreptul cum se numeşte ginerele, recte familia.

– Mocănescu, m-a informat ea, ca şi cum ar fi rostit: duque de Medina-Coeli (eventual: y San-Real).

Numele nu mi-a spus nimic, ca să zic aşa, sau mi-a sugerat cu totul altceva decât gândise ea.

E, totuşi, cu putinţă ca acest tânăr Mocănescu să fie un vlăstar din ramura nobilă a familiei, necunoscută mie.

25 oct. 1957

De câte ori notez un fapt dezagreabil în acest jurnal (fapt care de altfel contribuie la „reactualizarea" lui cu efect de obicei dublu), simt nevoia de a mă „purifica" prin câte o lectură care să mă ducă pe un cu totul alt plan al realităţii în alte vremuri sau în alte spaţii. Keyserling îmi slujeşte de cele mai multe ori la această operaţie, căci reflecţiile lui de călătorie au măcar acest deloc neglijabil merit (şi când mă gândesc la stăruinţa lui Max, de când îl cunosc, de a mă face să-l şterg pe K. de pe lista admiraţiilor mele!).

De fapt lecturile din el sunt nu doar recreative, ci foarte incitante, pline de sugestii care-mi pun în mişcare mintea, aş spune, mă pun aproape şi fiziceşte în mişcare. Un autor cu centrul nicăieri, ceea ce eu sunt, recunosc a fi, în ultima vreme, fără nici o jenă.

S-ar putea ca o dată să recunosc acest lucru fără a mai fi şi încântat, dar acum...

26 oct. 1957

Dau peste *Corydon* al lui Gide, despre care am discutat mult la începutul prieteniei mele cu B.T. (bineînţeles, în contradictoriu). Dar, fapt uimitor, nu am mai deschis vreodată această carte şi nici nu-mi mai aminteam de ea.

Acum o privesc surprins ca pe ceva nou, ca şi cum nu mi-ar fi aparţinut şi decid:

– Mare zăpăceală mai e în mintea mea.

27 oct. 1957

Azi, mergând pe strada Zece Mese, care mie îmi e în mod deosebit dragă, dacă nu pentru altceva, pentru faptul că în copilărie a constituit drumul meu consacrat spre locuinţa tuşii Margareta, a cărei alee de altfel e foarte aproape, cum ieşi prin Olari, pe dreapta, m-am întâlnit cu colonelul Popescu, care-şi ducea de lesă şi înarmat cu o cravaşă un câine-lup, aşa cum îl ştiu din copilărie, de data aceasta fiind el mai degrabă dus, sau târât, de vigurosul patruped. Nici nu ne-am putut saluta bine, necum intra în vorbă, deoarece câinele lui acoperea cu lătratul orice alt semnal sonor, şi de data asta vacarmul era dublat de acela al unui alt dulău care îi răspundea de dincolo de un gard metalic, în care ambii se propteau cu labele din faţă.

L-am lăsat pe colonel, nu fără a mă mira că izbuteşte să transforme o „promenadă" proiectată a fi agreabilă într-un prilej de perturbare a liniştii unui întreg cartier şi că nu părea deloc deranjat, ba chiar era satisfăcut, de performanţele vocale ale campionului său.

Acum când notez aceste lucruri, îmi dau seama de ce câinii-lupi îmi sunt atât de antipatici: nu neapărat pentru „meseria" lor, care poate servi tuturor scopurilor, ci pentru faptul pe care azi mi l-am verificat: că privirea, chiar expresia figurii, dar mai ales ciudatele lor sprâncene, atunci când se încruntă, seamănă izbitor cu cele ale lui Hitler. E un amănunt pe care l-am citit nu mai ştiu unde (cred că în Malaparte), dar abia astăzi asemănarea a devenit pentru mine clară.

30 oct. 1957

Ne-a sosit un băiat, un militar în termen de la Unitatea D.G.S.M. din vecini, care lucrează şi pentru noi, adică pentru construirea unei aripi noi, în care se va muta în final tipografia. E un calculator care manipulează o maşină electrică de care profită să se folosească şi Serviciul nostru de Contabilitate în unele momente; de fapt, e o ocazie pentru el de a sta mai la căldură decât în barăcile de afară.

A fost acceptat fără nici o discuţie; e un tip liniştit şi politicos, care se oferă chiar să facă mai ales cucoanelor mici servicii. Dar azi-dimineaţă a fost eroul unui incident caracteris-

tic, şi, de la un punct încolo, fericit. La un moment dat, când, în tăcerea aproape generală, Suciu s-a apucat să cânte, sau mai bine-zis să scoată strigătul lui obişnuit: „– Un vânt, draghe libertate!“, tovarăşul Botoşel al nostru a ridicat şi el glasul mult mai puternic şi a început să cânte, cu toată dezinvoltura, cu totul altă melodie:

Cine dracu' a mai văzut,
Zumbai-zi, zumbai-za,
Iepure trăgând la plug?
Zumbai-zi, za!

S-a făcut o tăcere de mormânt în sală în legătură cu această profanare pe care nimeni n-ar fi putut-o interpreta: ca o încălcare a disciplinei şi a liniştii normale într-un birou, sau ca o sfidare la adresa performanţelor lui Suciu? Acesta a fost de altfel cel mai interlocat; s-a oprit din lucru, şi-a scos ochelarii care-i stau totdeauna pe nas într-o rână, şi s-a apropiat încet de neaşteptatul său rival.

Numai că băiatul, care nu sesizase nimic din situaţia încordată în care-şi adusese auditoriul, a continuat, de data aceasta acompaniindu-se cu două creioane cu care a început să izbească ritmic în scândura pupitrului ca într-o tobă:

Sau student plătind chirie,
Zumbai-zi, zumbai-za,
– Cine dracu' a mai văzut?
Zumbai-zi, za!

Tovarăşul Suciu s-a oprit în faţa lui şi toţi am aşteptat cu răsuflarea tăiată să vedem ce o să se întâmple. Era destul de complicată situaţia în care Botoşel îl pusese pe omul nostru: chiar, ce ar fi putut să-i reproşeze?

Tovarăşul Suciu s-a uitat câteva clipe la Botoşel şi apoi a lăsat să cadă această întrebare absurdă:

– Tovărăşele, pe dumneata te cheamă Iepure?

Botoşel a zâmbit numai la această întrebare; dar, atunci, faţă de „soluţia“ lui Suciu, a izbucnit mult enervată tovarăşa Teodorescu:

– Dar, bine, tovarăşul Suciu, spune-i să nu mai cânte, că doar suntem într-o instituţie, nu la cârciumă!

Băiatul a tăcut ruşinat, Suciu s-a întors la locul lui şi spiritele s-au calmat, fără a mai urma vreun comentariu.

– Doar ceva mai târziu, Siefert s-a întors către mine şi, cu voce foarte scăzută, dar pe un ton de pişicher, m-a informat despre cântecul lui Botoşel, că are în continuare nişte versuri pornografice care pe vremuri făceau deliciul prinţeselor din familia regală română care locuiau în palatul de la Cotroceni şi le auzeau intonate de unităţile militare cantonate în zonă atunci când acestea plecau in corpore sau se întorceau de la manevre.

1 nov. 1957

Citesc *Die Aufgabe unserer Zeit* de Ortega y Gasset (o carte pe care o am mai de mult, dar am neglijat-o în mod culpabil) şi descopăr un studiu, *Reflecţii asupra romanului,* cu multe afirmaţii eronate, dar şi cu altele profunde, interesante, care ar merita o discuţie. Mă opresc la un capitol: *Dostoievski şi Proust,* care prezintă o particularitate de care m-am mai izbit luând cunoştinţă de judecata unor critici, anume că se poate lua principala calitate a unui artist drept defect şi se poate dezvolta cu o logică impecabilă, până la ultimele ei consecinţe, o observaţie fundamentală de fapt greşită. Revoluţia proustiană, intuită în unul din aspectele ei majore, este prezentată de autor drept un impas în arta romanului, principala calitate devenind astfel o insuficienţă. Alăturarea dintre cei doi, Proust şi Dostoievski, este făcută nu pentru a fi comparaţi propriu-zis, ci pentru a se arăta că romancierul francez reprezintă o formă de disoluţie a romanului: „Das letzte grosse Roman – das kolossale Werk Prousts – setzt diese verborgene Struktur noch klarer ins Licht und treibt sie in gewisser Weise über ihr Mass hinaus.

Bei Proust steigert sich die Dehnung bis zum Äussersten. Die Handlung ist gleich null; der letzte Rest dramatischen Interesses ist ausgelöscht. Der Roman wird zur reinen ruhenden Deskription, die mit betonter Beschränkung den diffusen, atmosferischen, spannunglosen Charakter restlos zu verwirklichen trachtet, welcher allerdings zum Wesen der Gattung gehört. Es felt ihm das Skelett, die feste aufspannende Stütze,

das, was die Strahlstäbe für den Regenschirm sind. Der Leib des Romans, aus dem die Knochen entfernt sind, braut umrisslos wie Wolken oder schwebende Quallen. Darum sagte ich vorhin, dass die Fabel oder Handlung allerdings eine verschwindende Rolle im modernen Roman spielt, dass sie aber aus einem zulässigen Werk nicht völling eliminiert werden kann und die – gewiss nur mechanische – Funktion der Schnur an der Perlenkette, der Rippen im Regenschirm zu erfüllen hat.

Meine Meinung ist, dass beim Roman die sogenante Spannung des ästhetischen Wertes entbehrt, aber eine mechanische Notwendigkeit ist. Den Grund für diese Unentbehrlichkeit finden wir in einem allgemeinen Gesetz der menschlichen Seele, das wohl eine knappe Darlegung verdient".

Oare e mai bine să lăudăm fără intuiţie, fără înţelegere, ceea ce simţim (doar) că e o capodoperă şi să ne justificăm judecata cu argumente şi raţionamente clare? Cine ar spune că muzica lui Beethoven e în primul rând suavă şi de aceea e atât de profund impresionantă ar comite o eroare de înţelegere, pentru că altminteri, el ar fi justificat în concluzie. (Muzica lui Beethoven este, deci... impresionantă.) Asemenea inşi sunt în tot cazul mai puţin ridicoli, pentru că admiră, fără justificare, ceea ce totuşi merită să fie admirat.

În schimb, cine ar spune: Muzica lui Beethoven e prea zgomotoasă ca să fie şi profund impresionantă comite o eroare de apreciere întemeiată pe o constatare justă, adică îndreptăţită într-un anume stadiu al experienţei muzicale. (Aceasta a fost reacţia unei mari părţi din publicul instruit contemporan cu el, printre care se afla şi Goethe, la audiţia simfoniilor lui Beethoven.) În genere, aceasta e formula reacţiei specialiştilor „neînţelegători", dar competenţi, la apariţia unei mari noutăţi artistice.

Opinia lui Ortega în cazul în speţă e a unui om „vechi", care a înţeles o noutate drept un pericol, dar a înţeles ce sens are aceasta. Ce valoare s-ar putea conferi totuşi unor astfel de consideraţii („Proust... schreib ein gelähmten Roman"), deoarece o opinie estetică trebuie să fie îndreptăţită de o intuiţie care să ducă la un act de valorizare (de fapt la o judecată existenţială, pentru că, în cazul operei de artă, valoarea se confundă cu existenţa).

Mă gândesc la judecăţile lui Sainte-Beuve asupra lui Baudelaire, remarcând cu bunăvoinţă insolitul acestei poezii, pe care în bună măsură, după unele amabilităţi, o asimilează cu extravaganţa şi o expediază într-o Kamciatkă literară, într-un pavilion izolat, numai al lui („folie Baudelaire"), în bună măsură, judecata lui Sainte-Beuve e îndreptăţită de climatul general al poeziei baudelairiene; ea devine eronată în clipa în care ceea ce e esenţial în ea e asimilat cu extravaganţa, iar poetul e scos din rândurile mari ale literaturii.

Când te gândeşti la asemenea judecăţi eronate, ele îţi apar specifice oamenilor inteligenţi, dar care nu pot înţelege marile revoluţii şi le dau un semn negativ. Circumstanţele agravate sunt ale lui Ortega, care era tânăr la apariţia romanelor lui Proust, n-avea scuze, asemeni lui Sainte-Beuve, că vorbeşte din punctul de vedere al altei generaţii.

Dar cred că cea mai mare serie de astfel de erori se găsesc în *Degenerescenţa* lui Max Nordau, o carte pe care am citit-o de mult, acum vreo zece ani şi pe care o reiau pentru intuiţiile ei pătrunzătoare şi pentru judecăţile eronate, căci e realmente o carte dominată de o rară vivacitate a spiritului, pusă în slujba unor aberaţii. Se pot învăţa multe din cartea lui Nordau, uneori şi sub aspect estetic, pentru că el este totdeauna un analist remarcabil şi un critic ager. Eroarea lui faţă de atâţia artişti mari, pe care-i situează însă foarte exact pe scara valorilor, provine din poziţia sa exterioară artei: Nordau este nu numai un moralist absurd (care întoarce astfel de argumente unui spirit de acelaşi tip, ca Tolstoi), dar şi un pretins „om de ştiinţă", căci era un medic psihiatru, dacă nu mă înşel.

2 nov. 1957

Întâlnire cu domnul Şică, fostul patron al magazinului de mercerie din Piaţa Rosetti, de la care familia mea se „furniza" pe vremuri şi a cărui prezenţă neaşteptată m-a readus dintr-o dată în trecut. (Chiar şi această expresie „a te furniza" a dispărut din vocabularul curent, cred încă din timpul războiului, când au devenit foarte populare: coadă, raţionalizare, preţ legal şi preţ oficial, suprapreţ, bursă neagră, speculă ilicită, toţi aceşti ultimi termeni de fapt nişte nonsensuri.)

Eram pe Lipscani şi mă uitam într-o vitrină, urmărind vag materialele pentru cămăşi expuse. Domnul Şică a venit la mine şi m-a abordat pe neaşteptate, oferindu-mi nu numai tovărăşia pentru vreun sfert de oră, dar şi deliciile vremurilor „bune" de altădată. De altminteri însăşi ţinuta lui era agresiv-anacronică, părea mai mult a unui actor de revistă, total nepotrivită cu ceea ce ar trebui să fie uniforma meseriei lui de acum: o pălărie pusă accentuat pe un ochi, cravată-papillon destul de indiscretă, batistă revărsată la buzunarul de la piept. Domnul Şică este acum şeful unor depozite de „bumbace" de pe Gabroveni, unde stă toată ziua şi se plictiseşte probabil, motiv pentru care e aşa de amator de taifas. Înţeleg că e şi el nemulţumit, ca tot burghezul român, că a decăzut din negustorie, nemaifiind patron, dar se consolează ironic, afirmând că şi acum lucrează „în branşă" – termen pe care de asemenea nu l-am mai auzit de mult.

Domnul Şică a vrut să mă atragă pe strada învecinată, pentru a-mi arăta în ce constă serviciul lui şi în ce decor îşi desfăşoară efectiv activitatea. M-am scuzat că nu am timp, şi el m-a condus atunci câteva zeci de metri, povestindu-mi tot felul de lucruri cu privire la enormele baloturi între care îşi petrece toată ziua. Ar avea în custodie peste patru milioane de metri de pânză pe care „nici dracul nu stă să-i mai numere", pentru că imprimeul urât, desenul fără fantezie şi materialul grosolan le fac foarte greu de desfăcut.

Mi-a povestit de o inspecţie pe care ar fi avut-o la un moment dat şi în cursul căreia doi sau trei funcţionari au măsurat cu un metru timp de câteva zile marfa. Nu izbuteau să facă decât vreo două sute de metri pe oră. Şi au plecat „mulţumiţi" de constatări după o vreme, a încheiat ironic domnul Şică, întocmai ca individul din anecdotă care, având a număra o sută de mii de lei în bancnote de zece, a numărat câteva mii şi s-a oprit satisfăcut, cu presupunerea bine întemeiată că, dacă a fost „bine" până la acel punct, nu mai are nici un rost să mai numere.

Domnul Şică mi-a povestit despre marfa aceasta care se adună în depozite fără speranţa utilizării, deşi mici cantităţi sunt scoase din când în când şi transformate în basmale sau feţe de masă şi vândute prin târguri, la ţară. Dar intervine uneori câte un mare eveniment istoric şi baloturile astea de care nu se intere-

seazã nimeni devin brusc foarte preţioase: anume când moare vreun personaj important şi sunt luate în grabă şi cu toptanul pentru a fi folosite, după vopsirea în negru, ca drapele de doliu. Aşa s-a întâmplat mai demult, când a murit tovarăşul Stalin şi, în tot cursul nopţii care a urmat, marfa domnului Şicã a servit acestui scop. Şi omul meu a zâmbit complice, desigur cu gândul la ce va mai urma...

La despărţire, domnul Şicã mi-a spus cu zâmbetul lui profesional de pe vremuri:

– Să mai poftiţi pe la noi!...

...o expresie mult înduioşătoare, care şi ea a încetat de a mai fi întrebuinţată în momentul când vreun vânzător îţi predă o marfă.

10 nov. 1957

De câteva zile constat un lucru pe care ar fi trebuit să-l înţeleg din primele săptămâni petrecute la acest Oficiu, anume că pot *scrie* în timpul orelor de serviciu, că îmi rămâne îndeajuns de mult timp ca să fac acest lucru, că e destulă linişte şi că nu mă deranjează nici nu mă vede nimeni. Am pierdut deci mai bine de şase luni extrem de preţioase, în care aş fi putut să lucrez în deplină securitate.

De altminteri, aici, cea mai mare crimă pe care o poţi comite este aceea de a fi văzut citind ceva străin de problemele stricte ale serviciului, cu excepţia ziarelor, pe care mulţi le desfac fără nici o jenă încă de la sosirea în birou. E vorba de funcţionarii de categoria mea; ceilalţi sunt exceptaţi şi profesorii îşi pregătesc lecţiile în linişte.

Nimeni nu te întreabă şi nici nu e interesat de ceea ce eventual scrii, pentru că nimănui nu-i trece prin minte că vreun funcţionar ar mai avea chef să compună măcar o scrisoare, după ce stă copleşit opt ore, trudind la traduceri. În cazul meu, singurul care m-ar putea vedea ar fi Siefert, care însă moţăie alături de mine, la aceeaşi masă, cu statura lui impozantă ce-mi serveşte drept excelent paravan.

Descoperirea aceasta mă încântă, cu tot regretul de a nu o fi făcut mai devreme. Nu ştiu dacă romanul meu va profita de ea, dar acest jurnal – sigur. Mai ales că pe cât de mult mă deran-

jează când scriu o muzică intonată oricât de vag, pe atât mă lasă indiferent zgomotul conversaţiei, rumoarea unei săli populate. Cred că aş putea scrie uşor într-o cafenea, şi îi înţeleg acum bine pe scriitorii care făceau cu predilecţie acest lucru, în vecinătăţile cele mai gălăgioase.

Am încercat să scriu de câteva ori la serviciu săptămânile trecute, şi mi-a mers destul de bine, deşi am fost paralizat de teamă la început. Acum, că a plecat Suciu...

13 nov. 1957

Lungă discuţie cu B.T. despre Ralea, pe care el se dovedeşte a-l cunoaşte foarte bine (nu şi pentru că amândoi sunt din Huşi?), cameleonismul individului de care m-a dezgustat şi recenta lui carte de impresii de călătorie, *În extremul Occident,* se explică nu doar prin faptul că s-a ataşat de Dej şi i-a câştigat acestuia simpatia (după ce a fost „poporanist", apoi ţărănist în partidul lui Maniu, parlamentar şi membru al Frontului Renaşterii Naţionale, om al regelui, ministru în două guverne carliste). Eu nu am mai adăugat ce am aflat dintr-o notiţă a lui Nichifor Crainic din *Gândirea,* că a fost procuristul lui Auschnitt, dar a obţinut şi de la nemţi decoraţia Vulturul german; ajunge atât.

B.T., foarte înverşunat împotriva lui, îmi spune că i-a citit teza de doctorat de la Paris *(Ideea de revoluţie în doctrinele socialiste),* o foarte documentată lucrare cu accente hotărâte anti-marxiste.

– Dacă s-ar şti! exclamă naiv B.T.

Ce s-ar întâmpla? Cine ar mai ţine seama de ce a scris cineva acum treizeci de ani, ba chiar acum zece!

Ralea rămâne totuşi cineva prin câteva scrieri ale lui vechi şi acum se bucură de reputaţia de om foarte amabil şi săritor, spre deosebire de patriarhul tribului de ieşeni, M. Sadoveanu.

14 nov. 1957

Siefert, care arată din ce în ce mai rău, mă tot invita la el acasă pentru a discuta ceva „foarte important". Am sfârşit prin a mă duce joi seara şi nu am regretat deloc. Siefert locuieşte doar cu nevastă-sa, căci nu are copii, aproape de Piaţa Confederaţiei

Balcanice pe strada Muzeul Zambaccian. Ocupă etajul întâi, singurul, din vila care a fost pe vremuri proprietatea lui. E o casă frumoasă şi elegantă, construită fireşte de el în anii '30, dar nu e somptuoasă, aşa cum mă aşteptam.

Siefert care se trage dintr-un grădinar neamţ adus în ţară de regele Carol I este căsătorit cu o nemţoaică autentică, o berlineză, pe care a cunoscut-o în perioada studiilor sale la Charlottenburg. Amândoi par destul de speriaţi atât de prezent, cât şi de perspectiva viitorului. În cazul pensionării lui, care e iminentă, nu ştiu din ce or să trăiască. El îmi spune că mai are nişte nepoţi care probabil că l-ar putea ajuta; afară de aceasta, la parter e instalat ambasadorul Republicii Democrate Germane, care îi foloseşte mobilierul pe care-l bănuiesc luxos, motiv pentru care îi plăteşte o chirie pentru uzură, din spirit de solidaritate cu un conaţional aflat în dificultate.

M-a chemat pentru a mă prezenta soţiei sale şi am înţeles de ce: ei au o cameră în plus care prin nu ştiu ce întâmplare nu a fost luată în evidenţă de administraţia Spaţiului locativ; ar vrea să mi-o cedeze mie, în anumite condiţii, de teamă să nu le bage pe cineva.

E o propunere care în principiu m-ar putea interesa, dar problema mutatului din nou mă îngrozeşte. M-am arătat totuşi binevoitor faţă de ce mi s-a spus. În tot cazul, i-am atras atenţia că nu pot lua nici o hotărâre până în primăvară când se schimbă livretele militare, n-aş vrea să râcâi situaţia mea prin cererea de transfer de la un Comisariat la altul, ceea ce ar face ca dosarul meu să fie din nou reexaminat. Cei doi se arată de acord să aştepte măcar o lună-două, cel puţin aceasta a fost impresia pe care mi-au lăsat-o. Oricum, pentru mine ar fi totuşi o afacere să scap din camera actuală, al cărui unic avantaj faţă de ceea ce mi se oferă la Siefert e extrema apropiere de locuinţa mamei.

Azi dimineaţă, la serviciu, în timp ce scriam rândurile de mai sus, pe care acum, acasă, le copiez în „jurnal", am fost întrerupt de o doamnă care nu ştiu unde lucrează şi care venise după o informaţie la cei din biroul meu. Anume ne întrebase de o carte recomandată băiatului ei la şcoală, ca lectură obligatorie şi ne întreba ce poate fi. Cartea se numea *Băltoacă,* un roman.

Nimeni n-a scos o vorbă, nici nu s-a străduit să-şi amintească; eu am tresărit uşor, dar m-am calmat imediat. Decât să mă arăt amabil făcând cuiva un serviciu, dar şi să mă arăt că sunt priceput în ale literaturii, „demascându-mă" astfel, mai bine să tac, arătându-mă ca toată lumea.

Consemnând evenimentul şi felicitându-mă, îmi promit să fac tot aşa, mereu aşa de acum încolo!

15 nov. 1957

M-am trezit acum zece minute din somn pronunţând sau amintindu-mi că am pronunţat în somn această frază absurdă:

– Era mai mult ca sigur englezul şi tabloul!

Apoi mi-am dat seama, repetând-o mental în timp ce mă îmbrăcam, că e un vers.

Îl las pe această pagină de caiet, nu pentru a-i specula cândva posibilele virtuţi „literare" (eventual pentru că e un document absolut autentic, deci aberant, de „dicteu automat"), ci ca o datorie faţă de ideea mea fermă de a încerca să consemnez totul. Şi el reprezintă exact singurul lucru ce merită să fie notat din tot ceea ce am făcut într-o întreagă zi...

16 nov. 1957

Trecând pe strada Armenească, în drum spre Mihai, am urmărit cu privirea o casă simplă, doar cu parter, la a cărei fereastră mi s-a întâmplat acum câţiva ani s-o zăresc pe Ioana S. Nu ştiu nici până azi dacă ea locuia acolo. Atunci stătea lipită de pervazul vertical al ferestrei înalte şi un braţ gol ţinea la oarecare distanţă perdeaua. Nu ştiu de ce, imaginea aceasta am păstrat-o cu preferinţă faţă de altele, căci pe Ioana am văzut-o de atâtea ori şi, de aproape, era o fiinţă francamente prozaică. O aştept, imaginea aceasta, de câte ori trec prin faţa casei (ei?) din Armenească, pentru că a devenit un fel de rezumat esenţial al existenţei unei fiinţe acum dispărute din viaţa mea.

Prin nu ştiu ce mister, această fată gracilă, palidă, parcă nesigură în mişcări, şi care justifica şi cred că se şi bucura în sine de porecla ce i se dăduse, Nimfa Nopţii, a fost văzută şi plăcută la mare mai acum câţiva ani de un scafandru canadian francez, care venise la noi în ţară ca instructor al unei echipe de tehni-

cieni submarini în formare. S-a căsătorit cu ea şi astăzi din Ioana, pentru mine, a rămas această imagine avantajoasă a ei care flatează modelul real, din întâmplare sau prin contribuţia mea naivă. E un fel de prezenţă a absenţei, pe care o constat de câte ori trec pe acolo, în situaţie inversă faţă de teiul din faţa casei copilăriei mele pe care îl reţin numai prin absenţă, deoarece nici nu mai ştiu bine cum arăta.

Mă gândesc acum, când scriu aceste rânduri, la M. Şi la faptul că numai timpul *creează* despărţirea; nu numai că o consolidează, dar îi dă adevărata realitate. În copilărie, în adolescenţă nu te poţi despărţi de nimeni. Sentimentul despărţirii se elaborează în timp, atunci când încerci şi mai apoi reuşeşti să umpli absenţa cu o imagine faţă de care poţi raporta ceea ce a devenit irealitate, asemeni unui punct de reper spre trecut.

Şi, de aceea, despărţirea nu e cu adevărat deplină decât atunci când nu mai e tulburată de nici o speranţă. Când a plecat M., pentru a-şi urma mama în Elveţia, a fost ce a fost, dar nu am avut sentimentul că m-am despărţit propriu-zis de ea. Sunt zece ani de atunci; ea exista, relativ aproape, cu speranţa pentru mine de a se întoarce nu ştiu când, dar oricând. Momentul cel mai (nu zic dureros, ci) dezolant a fost când mi-a parvenit, nu mult mai târziu, ştirea că amantul mamei ei a plecat în Argentina şi că, deci, întreaga „familie" l-a urmat în mod firesc dincolo de Ocean...

Una e să ştii că fiinţa iubită, de care te-ai despărţit, există într-un oraş european, cu străzi pavate, cu lumină electrică şi telefon, şi alta e să afli că a dispărut în pampas, în Kalimantan, în Arachosia, în Maracanda, dincolo de fluviile Iaxarte şi Oxus, sau eventual chiar în acele părţi ale lumii care nici măcar nu au nume şi unde deci e cert că nu voi ajunge niciodată.

17 nov. 1957

Zilele trecute, A., ale cărei lecturi istorice de bază sunt formate din cărţile doctorului Cabanes, îmi relata un caz petrecut în timpul Revoluţiei Franceze: un oarecare Tissot, literat (!?!) ajuns mai târziu până şi la Academia Franceză, a participat în tinereţe la Masacrele din Septembrie şi ar fi fost cel care a purtat în vârful suliţei capul însângerat al prinţesei de Lamballe prin

fața ferestrelor încăperii unde era deținută regina Maria-Antoaneta. În tot cazul, tradiția îi atribuie acest gest glorios. Treizeci de ani mai târziu, sub Restaurație, acest Tissot, aflat la un dineu, a observat că o doamnă se uită cam de sus la el și a mormăit unui vecin:

– Cette dame porte la tête bien haut!

– Oui, i-a replicat cineva, sau chiar respectiva doamnă, mais elle ne porte que la sienne!

Această fină ironie a fost întreaga „răsplată" pentru acțiunea lui patriotică din tinerețe.

Mă gândesc acum la cazul (se pare) lui Talleyrand, prinț de sânge și prinț al Bisericii în Vechiul Regim, participant la Stările Generale în calitate de episcop, apoi membru al cluburilor extremiste, deputat în Convenție, inspirator al asasinării ducelui d'Enghien; ministru pe vremea lui Napoleon, escroc grandios, de milioane, consilierul numărul unu al uzurpatorului și care, totuși, la întoarcerea Bourbonilor, s-a dus în întâmpinarea contelui d'Artois, în așteptarea sosirii regelui Ludovic al XVIII-lea, și i-a spus cu voce tremurătoare:

– Alteță, nici nu vă dați seama cât am suferit în tot acest timp...

Ce o să fie și la noi *după*; n-o să se mai poată număra victimele și eroii, câți o să apară.

18 nov. 1957

Tot frunzărind pe Keyserling, fac unele constatări, căci folosesc ediția germană din *Jurnalul* lui de călătorie: parcă ar fi alt autor! Poate și pentru că citesc mai greu, stărui în fața cuvintelor, caut să le aprofundez sensul, care totdeauna mi se pare că depășește noțiunile curente. Un text german nu se rezumă la a comunica ceva la modul neutru.

Fapt care-mi devine clar abia acum după ce am frecventat atâta vreme pe filosofii acestei sfere culturale. (Să remarc și puținele traduceri în nemțește ale unor autori care au conceput în alte limbi.) Mă întreb dacă nu ar trebui să reiau toate aceste lecturi de cărți în care nu mi s-au dat doar informații.

19 nov. 1957

La mama o revăd fugitiv şi cu destulă plăcere pe foarte agitata doamnă O.T., pe care boala, până la decesul bărbatului ei, a mai fixat-o acasă; acuma îşi reia vechile curse pe care le face de obicei dimineaţa. Îi aduce mamei mai ales „ştiri" sau „ce mai e pe lumea asta", ea fiind ceea ce în limbajul popular (care nu e niciodată al ei) se numeşte o femeie „de uşi multe", Azi ne-a semnalat lucruri interesante la Consignaţia pe unde trece mereu şi poate că şi face unele servicii unor persoane mai greu deplasabile sau mai împleticite. Acuma, fiind mai liberă, va trece şi pe la mama mai des. Sunt convins.

Interesant e că doamna T. nu şi-a pierdut „aerul", ba chiar şi-l menţine eroic; până una alta, el constă în pălăriile demodate pe care le-a purtat totdeauna în ultimii zece ani. „Asta e cuconia mea!" ne explică ea cu oarecare umor. În vizitele ei grăbite nu uită să amintească ce a fost, deşi noi ştim foarte bine, deoarece mama o cunoaşte din copilărie. „Maman nu s-a dus în viaţa ei, niciodată, undeva decât cu trăsura" e o frază pe care chiar eu am auzit-o de mai multe ori.

Acum doamna T. are o mică pensie, ceea ce nu-i dă mare satisfacţie, dar îi conferă oarecare independenţă în familie. „Ce am ajuns cu toţii, comentează ea cu jale, n-o să mă credeţi, am ajuns să mâncăm în bucătărie!"

Şi totuşi vizita ei m-a făcut şi pe mine curios; ar fi să trec pe la Mărie Robelle, unde jos, e o unitate Consignaţia şi eu nu am călcat niciodată, deşi ocaziile nu mi-au lipsit. Acuma, că tot „am bani"...

Doamna T. a mai făcut un pas pe panta decadenţei: „Am ajuns să omor pisici!" ne spune ea. A fost obligată să înece pisoii pe care i-a dăruit „Mussy, o ştii tu", o antică siameză pe care i-a adus-o pe vremuri nu mai ştiu cine de la Monte-Carlo (!?).

Informaţia a fost auzită de o vecină a mătuşii Ruxandra care asistase indirect la discuţie stând lipită de perete, pietrificată de admiraţie. La ultima ştire a intervenit scandalizată: „Dar de ce nu mi i-aţi dat mie! Măcar unul!"

Vecina aceasta, care „ocupă" acuma toată casa lui Soare Oprescu, o ascultase pe vizitatoarea noastră în extaz, cu ochii evadaţi din cap, expectându-i toate gesturile şi mişcările.

...De fapt asistasem la un transfer social, cum probabil că la ceasul de faţă sunt multe altele; posesia unor pisoi cu pedigree-ul la Monte-Carlo echivalând cu o omologare, indiferent că vor fi fost adunaţi de la gunoi. Doamna vecina mamei aşa consideră că stau lucrurile. Şi multe ca ea.

Cuvântul final al doamnei T:

– Am ajuns să fac toate lucrurile cu mâinile mele!... Uite-te la ele!!

21 nov. 1957

Duminică dimineaţă la Bibliotecă am avut alături tot timpul la aceeaşi masă un vecin. Indispoziţie. De fapt nici n-am putut să citesc; ne-am incomodat reciproc. Am plecat devreme. Altă dată să fiu atent când mi se dă de la garderobă locul.

E o situaţie rară, pentru că de obicei, dar mai ales dimineaţa, în cursul săptămânii, sala e aproape goală, cei mai mulţi cititori se înghesuie la periodice ca să citească ce se poate, *L'Humanité, Unità, Lettres françaises* etc.

Dacă stau să socotesc, o singură dată am avut pe cineva alături, cred că era în chiar anul când acest Institut a început să funcţioneze: pe G., cel mai incomod tovarăş „de lectură" ce se poate închipui. Auzisem că făcuse formalităţile de plecare şi, considerându-mă îndeajuns de prieten cu el, l-am întrebat de asta. Mi-a răspuns evaziv, ca toţi cei aflaţi în aceeaşi situaţie, că de fapt e ideea nevesti-si, că nu e nimic sigur deocamdată etc. În tot cazul, mi-a spus că face unele încercări de acomodare în vederea vieţii ce-l aşteaptă acolo: luase şi frunzărea zgomotos paginile cu multe ilustraţii ale *Manualului de istoria artei* al lui Andre Michel, tomul care trata despre arta medievală franceză.

– Toate astea nu-mi spun nimic! a făcut el excedat la un moment dat, lovind cu palma foaia care conţinea o imagine a faţadei catedralei din Reims.

G. e un filosof pur, absolut, aşa cum eu nu o să devin niciodată, şi cum l-au deprins să fie strămoşii lui din *Biblie*. Un om care nu se încurcă în aparenţa sensibilă, nu are nevoie de artă, decor, mediu ambiant, natură şi alte asemenea zădărnicii. Dar are vreo nevoie? Am avut răspunsul pe loc, deoarece la un moment dat, uşa sălii s-a întredeschis şi s-a zărit un cap uscat de

femeie inspectând cu privirea ca un pumnal sala. G. s-a ridicat în grabă şi a ieşit în hol; era nevastă-sa, care-i adusese de mâncare, deoarece filosoful suferea de o colită rebelă şi nevastă-sa îl căuta să-i aducă nu ştiu ce preparat, o supă într-o sticlă...

G. n-a plecat imediat, atunci, din ţară, asta e absolut sigur; l-am întâlnit ulterior de câteva ori pe stradă, dar de vreun an nu l-am mai zărit pe nicăieri. Înseamnă că... Ce va face omul acesta la Paris? Metafizică, aşa-zicând, se poate face şi la Bucureşti.

Ultima dată când l-am întâlnit a fost la ştrandul Ministerului Comerţului Exterior, în vara trecută. Era singur şi ne-am întâlnit la cabine, unde el, aproape de ora deschiderii, se îmbrăca pentru a pleca la slujbă, după o matinală cură de aer şi de soare. Avea la el o sacoşă cu patru sticle conţinând... apă fiartă. Mi-a spus că lucrează la Mogoşoaia, la Muzeul din Palatul brâncovenesc. Acolo apa e sălcie, imposibil de băut. Nevastă-sa, aceeaşi nevastă, poeta Angela C., îi pregăteşte în fiecare dimineaţă tot ceea ce-i este necesar. Este de văzut dacă nu se deplasează zilnic la Mogoşoaia, la ora prânzului şi-i toarnă apa în pahar.

În asemenea condiţii, cum să nu faci filosofie, dar mai ales cum să nu faci abstracţie de împrejurările exterioare ale existenţei?...

În timp ce redactam notiţa de mai sus, scriind cu tot calmul şi cu toată siguranţa la masa mea de traducător din sala mare a Oficiului nostru, am fost martorul unei scene hazlii care merită să fie consemnată. Eroul a fost Suciu care, de când a „căzut", stă mai mult ca înainte printre noi şi traduce cum poate la masa lui, care e situată foarte avantajos lângă fereastră. Azi la ora 2, când iese echipa de dimineaţă de la Ateliere şi Tipografie, un tip, păşind pe movila de pământ rezultată din lucrările la canalizare, l-a zărit pe omul meu, a ciocănit în geam şi l-a apostrofat, hlizindu-se la el:

– Ce faci acolo, bă castravete? Nu pleci acum, cu noi, clasa muncitoare? Sau vrei să spargi norma?

În faţa acestei duble isolenţe, la adresa nasului său enorm şi a jargonului clasei din care el pretinde că a făcut parte, Suciu

nu a reacţionat decât cu un scurt mârâit, eu cred că printr-o înjurătură comprimată.

Mă întreb acum dacă, în noua lor situaţie, de „intelectuali", inşi ca el nu sunt deranjaţi de clasa muncitoare mai mult decât unul ca mine?

23 nov. 1957

Se discuta azi-dimineaţă, la serviciu, despre un film polonez pe care eu nu l-am văzut, *Cavalerii teutoni,* dar în legătură cu care am intervenit cu o rectificare observând că doi dintre interlocutori făceau confuzie între Ordinul Teutonic şi cel al Cavalerilor de Malta. După ce discuţia s-a încheiat şi informaţiile mele au fost ascultate şi în linii mari acceptate, l-am auzit pe Siefert, alături de mine, spunându-mi cu vocea lui gravă şi stinsă că el... a fost cavaler de Malta. Dintr-o dată această mărturisire a lui neaşteptată mi-a deschis curiozitatea pentru subiect, deoarece, deşi am cunoştinţă despre unii indivizi pe care i-am întâlnit că ar fi fost cavaleri de Malta, nu am stat de vorbă niciodată cu vreunul şi aş fi vrut să aflu o serie de amănunte. În afară de curiozitatea mea propriu-zisă, relativ la situaţia lor reală la noi în ţară, acum vreo două decenii, voiam să-mi clarific atitudinea lui Mateiu Caragiale din diatriba sa intitulată *în chestia unei aberaţii,* care mi se părea nedreaptă în aprecieri, cel puţin pentru partea mai veche a existenţei Ordinului, pe care o puteam verifica şi eu cu datele istorice binecunoscute.

Siefert mi-a confirmat unele elemente care dau temei atitudinii lui Mateiu Caragiale, chiar dacă nu-i justifică vehemenţa ostilităţii. Se pare că a fost (cât a fost!) o treabă foarte neserioasă „reînvierea" lui. Siefert nu ştia exact când şi-a deschis Ordinul o sucursală în România, dar, în tot cazul, primele lui manifestări datează de prin anii '30. Ordinul încerca oricum să racoleze personalităţi de vază (după câte cred eu, în primul rând personalităţi politice şi inşi vulnerabili la capitolul snobismului şi vanităţii), oameni bogaţi (căci adeziunea, în felurite grade, era tarifată) şi pe cât cu putinţă de religie catolică. Siefert intra de la început în vederile lor pentru că era catolic şi milionar. I-au făcut deci mai multe invitaţii, în forme protocolare extrem de ispititoare şi, la un moment dat, el s-a dus la „sala" lor de întâlnire, o biată

magherniţă situată nu ştiu pe unde, şi care în zilele obişnuite servea drept sală de licitaţii. Siefert a luat parte doar la o şedinţă prezidată de un personaj cu nume aristocratic, pe care nu l-a mai reţinut şi a plecat de acolo cu intenţia de a nu mai călca vreodată. Dar, ca gest de bunăvoinţă, şi datorită faptului că sala se prezenta atât de mizerabil încât „cavalerii" abia mai puteau să respire, a pus pe un tehnician de pe şantierele lui să cumpere un ventilator şi să-l monteze la unul din oberlichturile unicei ferestre ce putea fi deschisă.

Rezultatul a fost că, după puţin timp, s-a trezit cu o diplomă de „mare maestru", redactată în latineşte şi prevăzută cu toate peceţile asigurătoare, precum şi cu o „sancţiune" a papei. În sfârşit, ar fi primit şi o pelerină şi alte însemne pe care le-a aruncat într-un dulap împreună cu diploma, dar pentru care a trebuit să onoreze o notă de plată, ce i-a parvenit cu toată solemnitatea.

Nu a purtat niciodată, pretindea el, această uniformă somptuoasă, până când, într-o bună zi, s-a întâmplat să-i servească unui interes major. Anume, murind regina Maria în 1938, el a ţinut să asiste printre înaltele notabilităţi, deoarece avea nevoie să ia de urgenţă contact într-o acută chestiune de afaceri cu ambasadorul Suediei pe care nu l-ar fi putut întâlni altfel. Şi-a pus frumuşel uniforma şi, spre marea lui stupoare, a constatat că toate feţele simandicoase, mai mult sau mai puţin pricepute în ierarhiile cavalereşti, se uitau lung la el, aproape jenant de curioase. Îndeosebi se afla în asistenţă un prinţ german (dacă nu mă înşel de Hessa), singurul din familia fostă imperială venit la funeralii. Aceasta deoarece Hitler interzisese formal eventualilor doritori să se ducă în România; prinţul acela încălcase prin excepţie ordinul sau venise cu vreo misiune anume. El se uita contrariat la Siefert, căruia trebuia să-i cedeze pasul, cum se spune în limbajul curţilor feudale şi nu ştia măcar cine este acel domn: Siefert obţinuse cel mai înalt grad în ierarhie! Şi asta doar pentru un simplu ventilator!

Bănuisem eu că trebuie să fie ceva neserios în toată această afacere cu Cavalerii Iohaniţi (era de ajuns să mă gândesc la „contele" C. de M. pe care l-am cunoscut şi despre care îmi închipuisem că era în Ordin prin tradiţia de familie). Acum am confirmarea; dar rămâne neînţeleasă ieşirea lui Mateiu

Caragiale, iscată de ce anume? De simpla idee că acei care au resuscitat Ordinul şi l-au adus şi în România au comis o inadmisibilă uzurpare? Dar în acest caz, de ce vorbeşte atât de rău de istoria Ordinului care rămâne totuşi glorioasă? De ce îi face istoricul în mod atât de sumar şi de tendenţios, eliminând tot ceea ce rămâne la el valabil, indiferent de aprecierea noastră actuală?

La urma urmei, lăsând alte episoade deoparte, dar care nu sunt căutuşi de puţin de ignorat, istoria poporului român începe documentar cu semnalarea lui în legătură cu instalarea Ordinului Iohanit în Transilvania şi cu activitatea lui în această parte a Europei. Istoria noastră mai veche sau mai nouă nu dă evenimentului acest sens, care rezultă din documentele cele mai sigure. Un Mateiu Caragiale ar fi trebuit să ne spună: – Să ne fie ruşine!!

25 nov. 1957

Reuşesc să-mi procur pentru mai multe zile *La tentation d'exister,* pe care am citit-o pentru prima oară profitând de o şansă extraordinară acum vreun an, într-o vreme când reprezenta o noutate mondială, iar la noi era o carte care făcuse senzaţie. Am citit-o, fiind la mare, mai mult ca pe un material „de comentat", deoarece se vorbea despre ea în grupul cunoştinţelor noastre (întâmplarea a făcut ca lectura ei să se interfereze cu aceea a micului roman al lui Kafka, *Dic Verwandlung,* ambele cărţi având în comun că ajunseseră pentru scurtă vreme în mâna mea, pe căi indirecte, de la posesoarea lor, biata V.G.). Atunci, sub imperiul curiozităţii foarte vii, al contrarietăţii şi disputelor, cărora trebuia să le dau un oarecare ecou, cartea lui Cioran mi-a lăsat o impresie acută, contradictorie.

Acum o citesc la fel de grăbit, dar fără a aştepta revelaţia unui text necunoscut; lectura m-a prins şi de data aceasta, dar în cu totul alt sens. Este acum limpede pentru mine că, deşi e scrisă în franţuzeşte, cartea e gândită totuşi de un român, care vine cu o experienţă spirituală şi istorică străină de aceea a intelectualului francez de azi. E scrisă pentru francezi, în primul rând, dar numai pentru faptul că aceştia îl contrariază pe Cioran cel mai

mult dintre toţi occidentalii, şi e scrisă, nu întâmplător, în franţuzeşte.

Cum, e altă problemă, un adevărat mister. Se pare că proza lui Cioran este socotită un triumf actual al limbii franceze (ceea ce nu se afirmă, intercalându-se sau adăugându-se un: vai!), în tot cazul el este socotit un prozator de mâna întâi, un moralist de aşezat printre cei mai mari. Această a doua mea lectură, făcută în cu totul altă stare de spirit, mi-a dat senzaţia unui text de stil „clasic" interesant în primul rând sub acest aspect, desprins cu totul de ceea ce el propune meditaţiei.

Lucru cu atât mai curios cu cât între timp am aflat ceva absolut senzaţional. Aurel Broşteanu, care l-a cunoscut pe Cioran de foarte tânăr, imediat după terminarea facultăţii, mi-a povestit că s-a întâlnit cu el pe vremuri, în calitate de coleg, amândoi fiind profesori la liceul din Zărneşti (dacă nu cumva fac o confuzie de localităţi). Cioran preda filosofia şi Broşteanu era tânăr magistrat, dar şi profesor de limba franceză, având câteva ore la aceeaşi şcoală, unde-l suplinea pe Vladimir Streinu. Or, Cioran, ca mulţi intelectuali ardeleni din epoca de după Unire, avea mari dificultăţi cu această limbă, era un ins refractar culturii franceze, ba chiar făcea teoria (pe care eu cred că am regăsit-o în *Schimbarea la faţă a României)* cu privire la claritatea funestă a limbii franceze, care creează iluzia gândirii limpezi, împiedicând de fapt exerciţiul gândirii profunde. (Mai apoi, altcineva mi-a povestit despre ieşirea isterică de entuziasm a lui Cioran când a aflat, în 1940, de capitularea Franţei, se afla la Corso sau la Café de la Paix şi era cât pe ce să fie bătut de câţiva patrioţi români indignaţi.)

Peste câteva luni, acelaşi om avea să plece cu o bursă de studii la Paris şi să facă oarecare carieră, în tot cazul să devină scriitor de limbă franceză. Cui să i se atribuie meritul şi succesul? Lui sau Franţei? Cred că singurul răspuns posibil e: amândurora. „Talentul" lui Cioran este indiscutabil, se impune oricui, e de forţa evidenţei. Mă întreb însă dacă scriitorul va fi considerat un corp străin în cultura franceză, interesant pentru exotismul lui, asemenea poeţilor africani de limbă franceză, care-şi traduc (poate admirabil) tot chinul şi toată problematica sufletului negru în limba lui Racine, ba chiar a lui Voltaire.

Primul lucru care-i vine omului obişnuit în minte e: Vai de acea cultură în care ajunge să se ilustreze (şi încă, mai mult prin contrarietate) un străin! În realitate, eu văd aici, tocmai dimpotrivă, un triumf, o expresie a uriaşei forţe a unei asemenea culturi. O mare cultură nu se califică doar prin ceea ce produce, ci şi prin ceea ce provoacă şi prin ceea ce atrage. În cazul culturii româneşti, de pildă, sunt o mare victorie manifestările unor personalităţi ca Hasdeu, Xenopol sau Iorga... De ce nu simte nimeni nevoia de a se exprima în limba suedeză? De ce nimeni nu e în dialog cu Portugalia? De ce în timpul lui Carol cel Mare, intelectualii europeni optau pentru limba latină şi nu se exprimau în ceea ce va fi fost limba francilor sau în vreun dialect longobard?

Cioran intră cu adevărat în cultura franceză, chiar dacă o face spărgând câteva vitrine; e în dialog cu ea, în fond, *adaugă* doar ceva din experienţa sa de român, cu geniul său propriu, care, într-un anumit fel, e tot un produs al Franţei.

El însuşi vorbeşte despre cel care vine din afară, cu o anumită libertate, cu unele disponibilităţi, dar nu pune nicăieri problema culturii care-l primeşte, care-l acceptă şi mai apoi îl adoptă, pentru ca, până la urmă, să-l justifice. În asta constă problema relativei lui „singularităţi", în sfârşit a cazului pe care unii intelectuali români îl consideră scandalos.

Cultura franceză pare că l-ar admite doar ca pe un dezacord, dar de fapt îl acceptă că ar fi.

26 nov. 1957

Cumpărat de la Gr. două quartete de Mozart, pe un singur disc. Constat că nici unul dintre prietenii mei melomani nu pare a le cunoaşte şi, desigur, nu le posedă. Iată-mă un privilegiat, aşadar. Naivă mândrie! dar, totuşi, mândrie...

Scriu de zor la roman, fapt pe care-l consemnez aici cu bucurie, deşi în timpul operaţiei mă agasează mult dificultăţile, arareori încheind o pagină deplin satisfăcut, mă gândeam la un anume „desuet" în maniera şi vorbirea personajelor la care trebuie să fiu atent. Azi mi-am amintit de imaginea Ioanei S. notată mai acum câteva luni în jurnal şi pe care o caracterizasem „fată

gracilă", suprimând pe „de complexiune delicată", un cuvânt care îmi venise, dar acuma sună ridicol, deşi cu o sută de ani înainte nu părea aşa, el fiind curent în franţuzeşte. Mă gândesc la „intră ofiţerul Paraschivescu în disperaţia cea mai mare" de pe la 1860 din *Amintirile* colonelului Lăcusteanu; astăzi nimeni n-ar mai spune aşa descriind o domnişoară „gracilă". Călinescu mi se pare că propune râsului în *Istoria...* sa, în mod sistematic, asemenea expresii pe vremuri în curs.

28 nov. 1957

Ieri am petrecut la restaurantul din Florească, unde mă invitase Gigi Oprescu, pentru că-l găseam sigur acolo, în fiecare seară... Văzând că accept pe jumătate ultima propunere pe care mi-o făcuse, mi-a indicat precis locul şi mi-a spus să întreb pe orice chelner de el.

M-am dus aseară şi drumul spre acel restaurant mi-a amintit de primele mele întâlniri cu A., care urmau aceeaşi rută, pentru că ei îi plăcea foarte mult să se plimbe prin acest cartier. Zona s-a transformat mult în ultimii ani, s-au construit bloculeţe, s-au tăiat străzi, cele câteva vile existente au rămas pierdute printre noile construcţii. Restaurantul unde aveam întâlnire cu Gigi era instalat într-o fostă asemenea vilă, destul de improprie pentru a servi drept local public, deşi i se făcuseră unele transformări şi amenajări la parter. Am intrat într-o încăpere mai vastă, dar în care nu se aflau mai mult de şase-şapte mese aproape toate ocupate; alături, în stânga, alta se prelungea cu un fel de terasă, utilizabilă probabil vara. În stânga, făcând pandant cu aceasta, o cameră mult mai mică, având doar patru mese.

Aici am fost îndrumat de chelner când am întrebat de Gigi. M-aşteptam să-l găsesc acolo, dar încăperea era goală şi abia după vreun sfert de oră a venit un chelner să-mi ia comanda. Nici nu terminasem bine şi au apărut două fete care s-au îndreptat spre masa mea. Una a avut o ezitare, dar cealaltă m-a întrebat direct, puţin intrigată:

– Eşti cu Bambino?

În faţa nedumeririi mele, a repetat mai explicit:

– Eşti prieten cu Bambino?

I-am explicat că sunt invitat de Gigi Oprescu.

– Aha, au făcut aprobativ cele două fete şi au început să se dezbrace. Una şi-a aruncat pe spătarul scaunului un mantou scurt de mouton gris; cealaltă a ieşit cu o graţie serpentină dintr-un palton surprinzător de elegant. Amândouă erau într-adevăr neaşteptat de elegant îmbrăcate pentru extrema lor tinereţe, cu lucruri străine şi dovedind o certă experienţă în acest domeniu.

Ce puteau fi? Gigi, care e un băiat cu mari succese la fete, la orice fete, probabil că şi le culege din toate mediile şi indiferent de vârstă.

– Ai venit cu decada?... mă întreabă una din fete, la un moment dat.

Întrebarea, absolut ininteligibilă, m-a dus însă la o serie de presupuneri care s-au confirmat până la urmă: fetele mă credeau un actor venit în Bucureşti cu prilejul Decadei teatrelor din provincie sau aşa ceva. Mi-a părut rău că a trebuit să le dezmint presupunerea. Oricum era prima oară în viaţa mea când cineva se găsise să mă creadă actor. Ele însele ar putea să fie actriţe prin vreun oraş din ţară, dar impresia mea e contrazisă în modul cel mai evident de extrema lor tinereţe. Vor fi fiind studente?... Încă mai puţin probabil.

Amândouă s-au arătat foarte familiare cu chelnerul, care a venit să le întrebe dacă până una alta vor să înceapă cu un coniac mic. Noroc că peste vreo cinci minute a apărut Gigi, extrem de grăbit. Şi-a aruncat paltonul în cuier şi, după ce mi-a strâns mâna, m-a întrebat:

– Le-ai cunoscut pe fete? Nuşa şi Rucky (dacă am transcris eu corect numele)...

Amândouă au surâs încă o dată; dar Gigi a dispărut în secunda următoare pe o mică uşă din colţul încăperii, spre relativa mea neliniştе.

Începuse muzica; o formaţie restrânsă, aşezată pe un mic podium, invizibilă până atunci, s-a făcut auzită şi, spre marea mea mirare, luminile au scăzut în intensitate, au rămas doar câteva becuri aprinse care luminau numai estrada şi Gigi a apărut pe scenă aplaudat destul de vivace de publicul care-l cunoştea pesemne. Gigi avea pe el un sacou roşu stacojiu cu revere argintii, a luat o chitară şi a început să cânte tot felul de şlagăre, cu o voce pe care nu i-aş fi bănuit-o şi acompaniindu-se

cu instrumentul acesta care văd că a devenit indispensabil în astfel de formaţii.

A executat mai multe şlagăre la modă, un întreg repertoriu, apoi, după o mică pauză a cântat *J'attendrai* şi (pe româneşte) *Premier rendez-vous,* dar, mai surprinzător, uitatul *Seul dans la nuit,* pe care nu l-am mai auzit nici la radio, nici în altă parte de mult, de mai bine de zece ani, de parcă ar fi dispărut odată cu filmul. A fost un şlagăr al adolescenţei noastre... Cred că Gigi s-a gândit la mine, căci exact în epoca aceea am fost colegi de liceu.

În pauza mai mare care a urmat, cântăreţul a descins în mijlocul nostru şi a înghiţit în grabă o friptură ce-i fusese pregătită anume, prevăzută cu o cantitate enormă de garnitură de orez fiert. Ne-a vestit că dat fiind publicul redus de la mese îşi va scurta programul încât vom pleca împreună la zece şi jumătate.

Gigi cântă destul de frumos, fără afectare şi fără a-şi forţa vocea, dar nu mai mult decât just. În finalul serii a vrut să încheie pe o notă mai tare şi a atacat (desigur pentru că presupunea o solicitare în acest sens din partea publicului) *O, sole mio!* pe care l-a soluţionat lamentabil.

M-a întrebat la ieşire cum mi-a plăcut. Ce-i puteam răspunde decât că foarte mult...

Mi-a propus atunci să-l acompaniez la pian. Dacă aş intra în „formaţia" lui, aş ajunge să câştig dublu faţă de salariul unui funcţionar obişnuit.

– Bine, dar n-am mai pus mâna pe pian de mai bine de zece ani. El mi-a replicat că n-are a face; pot oricând să reîncep exerciţiile... (Unde? La ce? Căci pianul nostru s-a vândut de mult...)

...Şi mi-a citat cazul lui Brailovski care cică ar fi învăţat să cânte la pian la douăzeci şi cinci de ani.

Am făcut împreună numai câteva zeci de metri şi tocmai când mă întrebam dacă vreuna din fete va „rămâne" cu mine, am văzut-o pe Nuşa că se întoarce brusc, aproape enervată, şi se desparte de noi.

– Am ajuns acasă... mi s-a adresat aproape numai mie, arătându-mi cu un gest vag al mâinii în sus, spre bloculeţul în

faţa căruia ne oprisem. (Poate doar pentru că în cazul celorlalţi, ştirea nu era o noutate.)

Noi trei am mers mai departe, până la capătul liniei de tramvai 5, unde din fericire n-a trebuit să aşteptăm mult.

Gigi şi cu prietena lui au coborât la Romană, unde probabil că locuieşte ea. Eu mi-am continuat drumul singur.

29 nov. 1957

Duminică, la Muzeul de la Palat, fac unele observaţii asupra liniilor lui El Greco, privind *Logodna Sfintei Fecioare.* (Faptul mi s-a relevat întâmplător, privind tabloul mult dintr-o parte.) Am întâlnit însă pe M.S. cu un străin; ne-am salutat numai, cu el mi-am strâns şi mâinile, dar asta a fost de-ajuns ca să *uit* observaţia făcută. Chiar în seara aceea am încercat să reconstitui impresia care mi-o prilejuise, uitându-mă la capul Fecioarei din *Sfânta Familie* pe care-l am într-o reproducere mare, colorată.

N-am reuşit. Asta mă face să convin că nu pot consemna nici mental, dar nici în scris, observaţiile fulgurante pe care le fac. Nu sunt un om al notaţiilor, ci al revenirilor. Asta explică de ce lectura mea în bibliotecă s-a soldat cu atât de puţine rezultate în raport cu efortul şi cu impresia (exact contrarie) de moment.

Revin: Printre cărţi uitate şi cărţi uitabile am dat peste una a lui Alain, „gânditor" de care se făcea mult caz acum un sfert de secol, dar care mie nu mi-a spus mare lucru, *Préliminaires à l'esthétique,* aşa că nu am reluat-o la o nouă citire, ştiam numai că are un capitol „extrem de interesant", dar nu mai ţineam minte nici măcar la ce se referă. Astăzi, încercând să găsesc acestei cărţi uitate şi uitabile un loc în noua bibliotecă, am descoperit un semn lăsat de mine între pagini la prima lectură şi care se referă la locul cu pricina: *La comparaison, soutien des pensée 5.* Mi-am amintit de susţinerile filosofului pe măsură ce citeam: La comparaison n'a pas pour fin d'expliquer, mais plutôt pour dérégler. On ne compare point chose à chose, ni pensée à pensée à chose. Deux termes done, dont l'un céderait à l'emportement, dont l'autre résiste. Toute pensée, par le mouvement libre qui l'a formé, va à l'arbitraire et au convulsif, ce que l'on voit très bien dans les récits des enfants... Şi, Alain laudă

geometria, care oferă securitatea „figurilor" inflexibile, readucându-te mereu la ordine. „Or le poète aussi est à la recherche de figures; avec certe difference que les figures du poète sont tracées par la description verbale seulement..."

Aşa să fie? Acum câţiva ani, la lectură, textul lui Alain m-a surprins, acum încerc să-l contrazic pentru că nu socot comparaţia chiar o readucere la ordine; în literatură ea e doar sugestivă, până la echivoc, poate chiar tulburătoare. În *Patul lui Proust,* Camil Petrescu recomanda Doamnei T. „comparaţia" ca unic procedeu literar într-o relatare romanescă cât mai seacă; dar nu e tocmai ea o poartă deschisă spre necunoscutul sugestiv la care te duce, mai sigur, metafora? De revăzut.

Reflectez la „problemă", după ce am scris un roman de sute de pagini fără să mă gândesc o clipă la toate acestea... Oare, să o fac atunci când îl voi relua, aşadar destul de curând, atunci când voi avea textul dactilografiat, supus obligatoriu unei lecturi atente? Poate voi adăuga ceva, urmând această sugestie, dar să-mi reformulez „estetica" nu mă prea văd în stare.

Am aflat de la B.T. mai acum câteva zile că Ortega y Gasset, scriitorul pe care eu îl consideram încă în viaţă, în plină forţă, a părăsit această lume şi încă de vreo doi ani! Şi nici prea tânăr! Prietenul meu a fost mirat că nu ştiam şi că mă interesez de astfel de „vechituri" (el recomandându-mi încă o dată, ca de obicei, pe Sartre), o curiozitate care, la mine (cum ar putea fi altminteri?), e extinsă şi mai mult în trecut.

Cu toate că m-am întristat pe moment, trebuie să spun că Ortega nu e (dar cine e?) un scriitor pe care să jur. La oricare dintre cei de care m-am simţit mult ataşat pe când abia ieşisem din adolescenţă, am descoperit cu timpul aspecte foarte discutabile şi m-am resemnat (dacă nu mă vor fi şi bucurat!) să nu admit chiar totul, să-i accept critic şi diferenţiat, mulţumindu-le însă şi pentru că mi-au dat ocazia să-mi afirm o idee în afara lor...

Cu Ortega am făcut-o cu privire la problema romanului, dar procesul e în curs, chiar la o natură aşa de conservatoare ca a mea.

E fatal acest lucru în existenţa oricărui homo humanus, dacă e un intelectual şi eu cred că sunt aşa ceva.

30 nov. 1957

Acum câteva ore, un semnal al soneriei m-a făcut să cobor ca să deschid, şi urmarea a fost o întâlnire dintre cele mai interesante şi neaşteptate. În genere, există consemnul în această casă să nu iasă un colocatar pentru altul. Sunase de trei ori, deci pentru Paul Pantelli, şi n-ar fi trebuit să ies eu; dar îl văzusem pe acesta plecând precipitat cu un sfert de oră mai înainte, chemat degrabă de poştaş pentru un mandat desigur primit din străinătate. Eram sigur că fusese o schimbare de program neprevăzută această cursă şi că omul avea să revină imediat. Am deschis, aşadar, eu şi m-am trezit în faţa a două doamne între două vârste care mi-erau ciudat de cunoscute, fără să pot preciza de unde. Le-am invitat să revină sau să-l caute la telefon peste o jumătate de oră cel puţin. Ele, care zâmbeau inexplicabil tot timpul, una de după o pereche de ochelari, mi-au spus că Paul era aşteptat la familia Şerbănescu, dar intervenise pentru ele ocazia de a-şi vizita mama care era internată la spitalul Caritas şi plecaseră în grabă, după ce încercaseră să-l prindă la telefon. Şi mă rugau să-i comunic să nu anuleze vizita, ci doar s-o amâne cu o oră, după 7, când vor putea ajunge înapoi acasă. Le-am asigurat că-i voi comunica cele spuse şi doamnele, dintre care cea mai tânără era deosebit de frumoasă, mi-au mulţumit încântate.

M-am chinuit să-mi amintesc de unde le cunosc, unde şi când le-am mai văzut, asta până a venit Paul Pantelli, ceea ce s-a întâmplat foarte curând după plecarea lor. L-am lăsat vreun sfert de oră să-şi desfacă pachetele primite, apoi am ciocănit la uşă. Mi-a deschis cu vădita neplăcere, obturând spaţiul uşii, îngrijorat probabil de ideea că aş putea vedea ceea ce el întinsese pe măsuţă şi pe dormeză. Mi-a mulţumit şi m-a rugat să-l las zece minute să facă puţină ordine şi să vin înapoi să bem un ceai împreună.

Am dat curs invitaţiei şi astfel am petrecut împreună o oră plăcută, până când el s-a scuzat şi s-a ridicat desigur pentru a începe să se îmbrace. Mi-a oferit un ceai, cu câţiva biscuiţi şi un minuscul pachet de ciocolată Lindt, producătoare de melancolii.

– Astea îţi mai îndulcesc viaţa, într-adevăr, a rostit el cu o uşoară voluptate de epicureu, poate una dintre ultimele pe care şi le mai poate îngădui, şi a turnat câteva picături de rom dintr-un bol.

Ceaiul, englezesc, îl făcuse prea concentrat pentru gustul meu, dar nu pot spune că aş fi regretat participarea mea la această mică şi delicată colaţiune.

Paul Pantelli mi-a arătat o serie de pastile şi cuburi învelite în staniol pe care le-a primit şi care prin fierbere se prefac în excelente supe: în faţa surprinderii şi neîncrederii mele, m-a asigurat că o să-mi facă odată o demonstraţie invitându-mă la masă într-o seară, căci el are obiceiul, englezesc, de a lua o supă seara.

Încurajat de atmosfera amicală ce se crease, l-am întrebat pe amfitrionul meu despre cele două doamne care-l căutaseră şi care mi se păreau de undeva cunoscute. Paul Pantelli a acceptat schimbarea subiectului şi intrarea în cestălalt cu deosebită satisfacţie, oferindu-mi informaţii neaşteptate, mai multe decât îi cerusem. Din povestirea lui şi din cele ce le ştiam dinainte, identitatea celor două necunoscute s-a luminat brusc şi s-a precizat neaşteptat. Ele sunt două din cele patru surori Şerbănescu, dintre care cea mai în vârstă, Nicoleta, a fost colegă nu mai ştiu unde cu mama şi vine în vizită pe la ea o dată, de două ori pe an. Este profesoară de ştiinţe naturale şi n-a fost măritată niciodată ca şi o soră a ei, Adela, care mi se pare că încă din copilărie a suferit de nervi sau de o boală care a scos-o, practic vorbind, din lume. Doamna cu ochelari pe care o văzusem cu o oră mai devreme e Margareta, o farmacistă la farmacia din b-dul Carol, unde s-a întâmplat să intru de câteva ori, şi de aceea mi-era aşa de cunoscută figura ei. A fost măritată, dar bărbatul i-a murit acum câţiva ani, lăsând-o cu o fată care trebuie să fi terminat liceul şi pe care mama mă tot îndemna până de curând să încerc să o cunosc.

Dar marea realizare a familiei Şerbănescu, în care domnul Şerbănescu-tatăl a fost un simplu agent de percepţie, poate doar mai isteţ decât alţii, e Zina Solomon sau Zâna de aur cum i se spunea, cea mai mică dintre fetele sale, exemplarul cel mai reuşit. A fost una din marile frumuseţi ale societăţii bucureştene din ultimele două decenii, o femeie realmente ieşită din comun, pentru care de altminteri familia, inclusiv surorile mai mari au făcut eforturi deosebite de educaţie, trimiţând-o la Viena şi la Paris, unde a studiat pianul cu Cortot, cam în acelaşi timp cu celebrul Dinu Lipatti, cu care cred că era cam de-o vârstă. S-a

ocupat şi cu pictura, e în genere o persoană avizată în toate, literatură, arte, idei. A avut în perioada războiului şi imediat după, unul dintre cele mai cotate saloane, a fost egeria mai multor artişti. Din ceea ce ştiu eu, dar nu mi-a spus Paul, Zina a fost pasiunea crepusculară a lui Tonitza, care i-a făcut portretul; se spune că unul dintre nudurile din Colecţia Dona o reprezintă pe ea, ceea ce nu mi se pare verosimil, deoarece din câte mi-am dat eu seama în seara asta, frumuseţea ei nu e de tip plastic, carnal, sculptural (voi verifica toate acestea la proxima mea vizită la Della Dona, care nu va lipsi să-mi dea amănunte picante despre respectiva doamnă). În timpul războiului Zina Solomon a făcut chiar şi un film, finanţat de propriul ei bărbat, un avocat de mari succese şi cu mulţi bani, corifeu politic al Partidului Naţional Ţărănesc.

Au locuit în acea vreme într-o vilă în parcul Bonaparte; Zina era stăpâna parterului, unde dădea recitaluri de pian ca amatoare şi unde-şi aduna numeroşii admiratori la felurite recepţii. Era vizitată şi de Enescu uneori şi făceau muzică la patru mâini. Avocatul Solomon îi îngăduia maximum de libertate în timpul acestor orgii caste, el însuşi dispărând discret şi făcând în salonul soţiei sale o figură nu de amfitrion, ci de invitat amuzat dar fidel. Avea de altminteri o intrare separată care ducea la apartamentul lui, de la etaj, unde uneori îşi primea în vizite mai grăbite amantele, în genere fete de la Cărăbuş şi de la Alhambra, dintre care nu lipseau nici stelele trupelor.

Paul Pantelli mi-a povestit mai multe despre ceea ce-l interesează, atmosfera de acum de la surorile Şerbănescu, din casa din Episcopul Radu, unde şi Zina s-a întors după arestarea şi moartea bărbatului ei. E o atmosferă de intimitate şi de intelectualism în care Paul se regăseşte, după cum îmi spune, şi eu mă gândesc că trebuie să fie îndrăgostit de Zina, şi n-ar fi exclus ca acest lucru să dateze din perioada sejururilor lui pariziene în care nu se poate să nu se fi întâlnit cu ea, care a stat în Franţa tot pe atunci. E sigur însă că Zina cântă şi cu el acum la pian la patru mâini.

1 dec. 1957

Ciudat mi se pare că atunci când se află de arestarea cuiva, nu urmează întrebarea firească: de ce? Se „află" ceva mai târziu, dacă se află cu certitudine. Eu nu-mi aduc aminte să fi auzit pe careva întrebând asupra cauzei unei nenorociri, dar, ce e drept, nu prea am experienţa lor.

Doar o dată de mult (să fie aproape zece ani de atunci?) am auzit pe cineva că a pus întrebarea de ce? Şi nu pot să uit răspunsul:

– Aşa.

Limba omenească se pare că nu e făcută pentru a exprima orice gând; trebuie să ne mulţumim cu această logică a timpurilor noastre, „noi".

Azi, Suciu şi-a adus aminte de mine şi m-a uşurat de zece lei, costul unui creion mecanic de tipul celor (marca Hardmuth!) ce se găsesc peste tot cu 12 lei şi sunt de excelentă fabricaţie cehoslovacă. Mi-a spus că le fabrică „un băiat" de la atelierul mecanic şi sunt la fel de bune ca şi celelalte. A venit cu două, dar nimeni n-a fost amator de aşa ceva.

După ce a plecat „intermediarul", inginerul S. a afirmat că există la unele magazine aceleaşi creioane cu 8 lei. Şi a adăugat către mine, care sunt pentru el un mare subiect de mirare:

– Vezi ce-ai făcut, măi bărbate!

2 dec. 1957

Constat că am pierdut obişnuinţa statului şi a lecturilor târzii, noaptea. Obosesc mult prea devreme şi, practic vorbind, pe la orele 11 sunt obligat de regulă să sting lumina. Azi m-am chinuit să citesc întreg (?!) volumul lui Petru Dumitriu, *Bijuterii de familie,* pe care-l aveam demult prin casă, cred că de aproape un an, împrumutat mai curând cu forţa şi fără termen de restituire de la A., care a stăruit mult să-l citesc. Mie autorul mi-e atât de odios, încât cu greu m-am apucat să atac cartea. Bănuiam însă, în tot cazul, în afară de ceea ce-mi spunea ea că descoperise, qu'il y a quelque chose là-dedans. Citisem prima piesă din serie, *Davida,* în versiunea apărută iniţial, acum câţiva ani, în *Viaţa Românească,* şi pot spune nu numai că mi-a plăcut, dar că am citit-o cu o mare surprindere contrariată: era cu totul

altceva decât ceea ce îmi oferiseră alde *O sută de kilometri, Drum fără pulbere* sau *Pasărea furtunii* (pe aceasta din urmă, trebuie să mărturisesc a nu fi putut s-o citesc până la capăt). Faţă de textul din *Viaţa Românească, Davida,* în volum, prezintă unele modificări în rău: personalitatea eroului asasin a fost integrată în plasa unei ideologii revoluţionare, într-un complot, şi a fost apoi introdus în acţiune un erou „pozitiv", un teoretician al acţiunii şi al revoluţiei, care e pus să raţioneze şi să blameze gestul nesăbuit al tânărului, considerându-l ineficient, ba chiar păgubitor pentru interesele reale ale „cauzei". Autorul şi-a mutat accentul studiului de la acela al unor psihologii speciale, în care predomină resentimentul, pasiunea cruntă, ura neascunsă şi gustul josnic al răzbunării şi intrigii, la o dramă ingenios concepută şi foarte solid realizată, pe un fundal cu pretenţii ideologice.

Nu e numai rău, e şi păcat.

3 dec. 1957

Ore întregi de necazuri mărunte şi de pierderi de vreme mă fac să reiau abia astăzi *Bijuterii de familie,* pe care o termin precipitat, în aceeaşi stare de contrariere cu care am început-o. O judecată finală dă un verdict indiscutabil pozitiv, deşi nici una din piesele ulterioare nu se ridică la nivelul de coerenţă impecabilă şi de concentrare al *Davidei,* piesa de rezistenţă şi, de altfel, cea mai lungă. Toate celelalte povestiri sunt interesante în felurite moduri, dar par fragmente, momente episodice dintr-un tot, virtualităţi uneori în mod vizibil neduse la capăt. Dar, în sfârşit, e un volum de literatură...

Mi-e cu neputinţă să nu-i recunosc autorului câteva calităţi indiscutabile: simţul exact al mediului descris (ulterior, dacă te gândeşti la tinereţea celui care scrie şi la faptul că literatura lui e totuşi o reconstituire), talentul şi ingeniozitatea epică, tonul firesc întru tot ce priveşte universul ales. Dar mai presus de toate, i-aş recunoaşte lui Petru Dumitriu linia virilă a stilului, ochiul crud în observarea lumii, lipsa completă a sentimentalismului – calităţi extrem de rare la prozatorii români, unde predomină structura feminină (nostalgie, lirism, lipsa de desprindere de universul epic).

Mulţi, printre care şi oameni de foarte bună calitate intelectuală, ca M.I., de pildă, mă îndeamnă să citesc *Bijuterii de familie,* pe care am ezitat să o cumpăr, şi continuarea în trei volume, pentru care se fac „înscrieri", căci va fi un fel de lux editorial care se acordă numai marilor privilegiaţi, cum e autorul meu. Invincibila mea antipatie la adresa lui nu provine din faptul că el, cu nuvela lui nefastă, *O sută de kilometri,* a constituit cel puţin involuntar motivul pentru care a trebuit să părăsesc facultatea, ci omul în sine, pe care l-am văzut de câteva ori, în împrejurări variate şi care pozează cu neruşinare în „prinţ roşu", sfidând pe cei din lumea lui şi dispreţuind ostentativ pe cei de acum, în mijlocul cărora face carieră, dar mai ales figură de privilegiat – el crede că datorită meritelor, mulţi vor zice că doar datorită oportunismului.

Şi, iată, meritele nu-i lipsesc deloc, el e scriitorul care se confirmă, nu cei pe care mizasem eu în imaginaţie, mai acum câţiva ani: Camil Petrescu, cu aberantul său *Un om între oameni,* şi, mai cu seamă, G. Călinescu, marea decepţie pe care trebuie să mi-o consemnez cu toată tristeţea şi de la care aşteptasem atâtea, chiar şi în materie de roman, mai ales după ce citisem în 1947 excelentul fragment *Pendulul lui Saferian,* publicat într-un număr din *Revista Fundaţiilor Regale.*

Mi se vorbeşte de un tânăr romancier de talent, Marin Preda, din care am citit câteva fragmente fără semnificaţie, prin reviste; peste romanul lui cel mai bun, *Moromeţii,* am trecut indiferent cu privirea, deoarece am crezut, doar după titlu, că e o carte tradusă din ruseşte. Se pare că ar fi totuşi un roman bun.

4 dec. 1957

Îndobitocire, treptată şi sigură, aceasta e constatarea pe care o fac văzându-i pe mulţi dintre apropiaţii mei şi, care, poate, mă paşte şi pe mine, numai că n-am găsit persoana avizată care să mi-o şi spună. Oricum, suntem cu toţii *în pierdere,* ăsta e cuvântul cel mai exact, suntem sub nivelul de la care am pornit acum două-trei decenii... Oroare şi dezolare! exclamaţie inevitabilă.

Mi-am adus aminte de mătuşa Teodora, fiinţa aceea aşa de simpatică şi de graţioasă pe care regret mereu că nu o mai revăd.

Ce va fi devenit această femeie frumoasă? Ea, care ştia să fie frumoasă, dădea sentimentul acesta mai mult decât impresia fizică. (Mai ales că uza de frumuseţea ei, fără a avea aerul, ceea ce e cu adevărat rar, hai să nu zic, în contrazicere: remarcabil.) Acum vreo zece ani, am auzit-o povestind cu tot calmul şi tot hazul de o întâlnire cu multe colege de generaţie absolvente pe vremuri ale pensionului Notre Dame din Galaţi. Bineînţeles că unele nu se văzuseră de mult şi s-au descoperit bătrâne, jalnic de invariate de trecerea deceniilor şi nu mai ştiu ce maică superioară (mult mai tânără decât ele) le-a spus cu un zâmbet pe care mătuşa mea îl repeta cu o filosofică resemnare:

– Que voulez-vous, mes filles? Le bon Dieu nous reprend ses dons...

Mereu m-am gândit la această frază mai ales că în cazul meu bunul Dumnezeu mi-a retras din darurile Sale, dar mai ales mi-a făcut să beneficiez de ele nu acum, ci la altă vârstă.

Nu am pierdut, oare, totul? Poate că voi face peste un timp o constatare şi mai amărâtă.

5 dec. 1957

Nu mai contenesc mirându-mă de voga de care se bucură Cioran cu cartea lui fermecătoare (pentru unii) şi odioasă (pentru alţii), dar, pentru toată lumea, atractivă, *Tentation d'exister* (ce titlu!), la care cred că a contribuit mult şi campania autorităţilor româneşti condamnând-o public, cartea e în continuare citită, aspirată pur şi simplu, deşi accesele sale antiromâneşti sunt teribile.

Mai zilele trecute, A. îmi povestea că, la mare, unde l-a cunoscut (sau şi-a întărit legătura cu) M.M., un notoriu afemeiat, care ca s-o epateze, crezând-o o gâsculiţă, i-a pasat o sumă întreagă de bons-mots-uri, ca şi cum ar fi fost de producţie proprie, nu nişte citate, şi şi-a savurat cu repetiţie efectul de mirare pe faţa interlocutoarei sale.

– Eu, îmi povestea ea, care sunt lipsită de memorie, dar sunt o mouche fine, nu i-am putut replica printr-un cuvânt din aceeaşi sursă, dar la urmă l-am turtit cu o replică. La o frază a „lui" care era scoasă ad litteram din *Tentation d'exister* i-am

spus: „Nu-s de acord, dar un autor ca Cioran ar fi, desigur dacă te-ar auzi... poate chiar te-ar felicita!“.

M.M. ar fi rămas cu gura căscată (interlocatus zic eu) dar că s-ar fi şi roşit la faţă nu cred că s-a putut constata, deoarece era bronzat, înnegrit ca un tăciune.

6 dec. 1957

Oricâte neplăceri aş avea şi oricâtă dezolare îmi provoacă atmosfera de platitudine, de mizerie din Oficiul ăsta al meu, trebuie să-i recunosc un mare avantaj: atmosfera liniştită sub aspect „politic“, lipsa de interes pentru ceea ce în alte părţi îţi face viaţa imposibilă, şi de care eu am fost întrucâtva ferit la slujbele mele provizorii, mereu cu profil tehnic.

Dar, n-o fi aşa, ca aici, şi în alte părţi? Nu s-ar mai fi potolit lucrurile?

...Căci, la noi, cei ambiţioşi politici ar căuta un serviciu aşa de nenorocit, într-un Oficiu fără nici o perspectivă, cu remuneraţie submediocră chiar şi pentru cei „de sus“?

Eu n-am fost salariat în primii ani ai noului regim, dar mi s-au povestit (chiar şi de la A. care a fost şi ea un timp în „câmpul muncii“ înainte de a se mărita) ce grozăvii se petreceau pe atunci. Era mai bine pe şantiere!

Era epoca de glorie a „tovarăşei Ana“, modelul suprem, de fapt unic, impus acestor femei care trebuiau mai ales să lase de o parte problemele lor casnice, familiare, meschine şi să se dedice eroic „cauzei“, să răspundă la chemarea în consecinţă, să nu absenteze de la şedinţe, chiar şi când aveau acasă copii bolnavi. Şi se cita o întâmplare (care mie mi s-a părut totdeauna neverosimilă), un exemplu sublim: Anei Pauker îi murise un copil şi se pretinde că a ţinut morţiş să fie prezentă la nu ştiu ce şedinţă a celulei ei de Partid „conspirativă“, şi-a vârât pruncul într-un frigider şi a răspuns la apel. Abia în zorii zilei s-a întors acasă la obligaţiile ei „personale“ de mamă.

Povestea asta o fi adevărată? Un frigider (poate un răcitor cu gheaţă?!) pe vremea aceea, adică a anilor când m-am născut eu... Important e că asemenea pilde se dădeau acum zece ani pentru a le sili pe bietele femei să nu lipsească de la şedinţe, la care cel mult se citea un „material“, şi nu articole de fond din

Scânteia. Acesta e faptul semnificativ, ca şi acela că el pare neverosimil acum, după trecerea vremii, după atâtea schimbări.

În ce altceva să sperăm?...

7 dec. 1957

Am primit în după-amiaza aceasta invitaţia din partea căpitanului Predescu de a-i face o vizită „ca să mai discutăm" şi, pe la 6, am coborât la el plin de curiozitate, deşi invitaţia în sine constituia un început de răspuns la situaţia nou creată în care-l pusesem. Spre mirarea mea, am fost primit de el şi de Jeana; amândoi s-au comportat cu mare familiaritate unul cu celălalt, făcând figură de cuplu, iar cu mine au fost extrem de amabili. Mi s-au oferit prăjituri de cofetărie, cozonac şi cafea. Între camerele celor doi există o uşă cu geamuri de cristal, care stătea deschisă şi prin care se circula, ceea ce nu se întâmpla cu aceea dintre camera căpitanului Predescu şi camera soţiei sale. De altminteri, în timpul vizitei mele, Marina nu a dat nici un semn de viaţă, poate pentru că nici nu i s-a semnalat prezenţa mea: aş fi fost curios să-mi dau seama cum arată şi dacă îşi mai aduce aminte de mine.

Pe scurt, amândoi mi-au propus să rămân „la ei", nu avea nici un rost să plec, eram doar din familie (!?). Căpitanul s-a însărcinat să aranjeze el transferul meu din camera de serviciu în aceea a Rozei, care, aşa cum bănuiam, e ocupată fictiv, deoarece locatara nu dă cu lunile prin Bucureşti. Am fost dus, aşadar, înăuntru să o văd; aşa cum era de presupus, camera e ceva mai mare şi mult mai bună decât a mea. În timp ce mă aflam înăuntru, a apărut şi Paul Pantelli, pus poate în mişcare de „nepotul" său, şi care-şi lăsase studiile de Chopin pentru că ţinea neapărat să „mă vadă"; ne-a urmat apoi în camera căpitanului, întărindu-mi impresia că legătura dintre Jeana şi căpitan e subînţeleasă şi admisă de toţi cei din această casă, cu excepţia poate a inconştientei Marina. Jeana, dichisită şi bine dispusă, făcea oficiul de gazdă; se mişca cu graţie şi lăsa să i se vadă frumoşii genunchi şi chiar mai mult decât atât la fiecare mişcare a unui capot foarte succint.

S-a stabilit să mă mut imediat în camera Rozei, problema plictisitoare a formalităţilor pentru efectuarea legală a acestui

transfer rămânând să fie aranjată de căpitanul Predescu; în viitor, voi putea folosi baia, iar fosta mea cameră, dacă va reuşi manevra, va fi amenajată ca o altă bucătărie a apartamentului.

În ciuda neplăcerii pe care mi-o produce orice schimbare, am neta senzaţie a unui câştig efectiv şi citesc cu elan din Hegel până aproape de miezul nopţii.

8 dec. 1957

Acum, că „am bani" trebuie să mă gândesc serios la dactilografierea romanului, indiferent de starea în care se află manuscrisul, să fac să existe ca text continuu, posibil de citit. Nu de alta, dar de câte ori iau la lectură ceva din el mă duc la paginile foarte puţine, dactilografiate şi fac o mulţime de adaosuri aproape dublând textul, ceea ce nu se întâmplă în cazul celorlalte şi va dezechilibra întregul. Deşi în metoda mea de lucru nu prevăzusem „umflarea", iată că sunt indus fără voie la această operaţie, care se dovedeşte cel puţin fructuoasă. După cum se vede în manuscris, ceea ce tai, rândurile suprimate sau corectate sunt extrem de puţine, o cantitate neglijabilă în raport cu adaosurile mult, mult mai numeroase.

Ce se va întâmpla cu această carte în clipa în care va fi toată un text coerent, inteligibil, asupra căruia voi fi abia atunci ispitit să lucrez?...

Numai că totul trebuie executat cu maximă prudenţă.

9 dec. 1957

Citesc ceva din Keyserling şi mă opresc la un termen *Besinnlichkeit,* ceva tipic german de care mă lovesc mereu şi care m-a dus la ideea că din nemţeşte e greu să traduci în limba noastră; poate chiar e o imposibilitate să traduci în româneşte filosofia cu adevărat germană.

...O concluzie cam pesimistă la care am ajuns în cursul unei convorbiri cu B.T. acum câtăva vreme.

– Eşti sigur, îmi spunea el, că Vernumft este echivalent cu raţiune?

Timpul trecut de atunci mi-a întărit convingerea. Şi ajung să cred că a fost fericit mileniul în care limba culturii europene a fost latina, toţi se înţelegeau şi nu te mai întrebi dacă Anselm

de Canterbury era englez, scoţian sau italian şi nici sfinţii Toma şi Bonaventura, italieni sau nişte produse ale Sorbonei.

Cred că Leibniz a fost ultimul filosof „universal" care gândea în latineşte, chiar dacă s-a folosit şi de alte idiomuri. Limba maternă a fost germana şi în nemţeşte a fost scrisă filosofia excogitată de conaţionalii săi mai ales după el. A fost scrisă într-o limbă „naturală", nu într-un idiom internaţional, fapt sensibil (zic eu) începând cu Kant şi continuat până în clipa de faţă, efectul cel din urmă (pentru mine dezastruos) fiind Heidegger.

10 dec. 1957

Îmi inaugurez paltonul cu mare mândrie în această iarnă întârziată. Anul trecut abia l-am purtat de câteva ori după achiziţie – un adevărat miracol. Acum mă voi fuduli cu el din plin.

Îmi amintesc de spusele tovarăşului Câtârgi care ne informează corect şi bonom (pentru că probabil n-are de ce să se teamă) asupra felului cum stau lucrurile în U.R.S.S. şi, deci urmează să fie şi la noi. – Acolo e aşa: ori mănânci bine şi eşti îmbrăcat prost, ori te lipseşti de mâncarea bună şi în schimb eşti elegant.

Ce poate fi eleganţa în Uniunea Sovietică îmi închipui; iată însă că eu nu umblu în zdrenţe şi mănânc destul de bine, oricum, pe săturate; să zicem, deci, că nu sunt un tip pretenţios? Sau mai sigur că „realizările" în comunism sunt mai imprevizibile decât ce se poate spera după „programe".

Nenorocirea în viaţa oamenilor ar fi tocmai asta: să se îndeplinească strict utopiile.

11 dec. 1957

Scurtă întâlnire cu M.A. azi-dimineaţă; îndeajuns însă de lungă pentru a putea constata, cred, amândoi, că nu avem ce să ne spunem. Singurul lucru pe care l-ar putea sublinia un cronicar al evenimentului e că ne-am oprit ca să ne strângem mâinile exact în faţa uriaşului bloc care poartă numele familiei şi e de presupus că înainte de naţionalizare era proprietatea doamnei A., familia lui M. locuind nu în acest bloc (ceea ce pe nişte oameni

cu pretenţii ca ei ar fi fost ceva dezonorant), ci tot pe acelaşi bulevard, într-o casă boierească, vreo două sute de metri mai încolo.

Avea vreun sens să observ acum acest lucru, marcând coincidenţa? Evident, nu am făcut-o...

Nu l-am mai văzut pe M. de când am terminat liceul, nu ştiu cu ce s-a ocupat în tot acest timp. La un moment dat a fost, se pare, angajat pe un şantier în afara Bucureştilor, ca mulţi din lumea lui; a fost implicat însă într-o afacere de furturi de ceasuri (ceea ce nu s-a mai întâmplat chiar oricui) de a ajuns până la urmă şi la puşcărie.

Bineînţeles că nu l-am întrebat decât „ce mai face". Nu aveam ce discuta. De fapt, el este o justificare pentru o expresie apărută de curând: putreziciunea clasei burghezo-moşiereşti.

Despre mine ce s-o fi spunând?... Căci, desigur, ceva se spune.

La întâlnirea cu M.A. era foarte frig, ceea ce justifica, la mine, graba cu care ne-am despărţit... Încă o prietenie care sfârşeşte precum cursul unei ape ce se pierde firesc într-o mocirlă, în nisip.

13 dec. 1957

Ciudată mi se pare confuzia pe care o fac mulţi între visuri şi speranţe – eventual speranţe deşarte dar privite cu bunăvoinţă, cu aprobare. Cred că latinii n-o făceau, pentru ei *somnium* era altceva decât *vanae species,* ştiu lucrul acesta de la o încercare de traducere a mea a unui text latin în liceu. (Se fac vreo zece ani de atunci.) Visul e fereastra spre trecut şi spre adânc, spun chiar oamenii de ştiinţă. Eu visuri premonitorii nu ţin minte să fi avut. Eu nu visez decât lucruri fără semnificaţie, când nu stupide, doar tulburătoare fără motiv. Iar speranţele... Să nu mai vorbim.

15 dec. 1957

Ciudată şi neplăcută deziluzie (prea generală, însă) atunci când descopăr la un autor stimabil o nerozie, o eroare gravă, ba chiar şi limitele inteligenţei. Fac eforturi enorme de a nu-mi retrage atunci toată *admiraţia,* de a nu-l considera depărtat de

mine. E un mecanism primar, simplificator, pe care, spre marea mea contrarietate, văd că îl aplic totuşi mereu, într-o sumedenie de cazuri. Sau văd că... funcţionează, cu referinţe chiar la marile figuri (din istorie, din domeniul culturii), dar şi la oamenii vii, la cunoscuţii mei. Oamenii sunt de luat aşa cum sunt, – filosofia cea mai simplă, care mă îndeamnă să abandonez acest tip de judecată fără discriminare, în raport cu care, din tot ce-mi vine în minte imediat, ar fi semnalat cazul lui Renard, decepţia pe care am încercat-o atunci când am citit notiţa închinată de el audiţiei *Walkyriei* de Wagner (pe la 1900): nu reţinuse decât *Cavalcada* – ca şi cum din această operă s-ar putea *izola* ceva! Argumentul lui (supremă nerozie!) fiind constatarea că dacă spectacolul nu l-a impresionat pe el înseamnă că opera nu e bună!

Acum îmi aduc aminte că în momentul când am dat peste prostiile lui Renard despre Wagner (agrementate şi întărite cu o glumă de Lucien Guitry) admisesem totuşi, ca pe ceva normal, insensibilitatea lui la audiţia lui *Pelleas,* care se petrecuse nu cu mult mai înainte.

16 dec. 1957

Doamna N., de la Oficiul nostru, a fost eroina unei mici întâmplări petrecute azi-dimineaţă. A venit în sala noastră şi în jurul ei s-a format un cerc de cucoane care şuşoteau şi o examinau mirate, încercând să se izoleze de privirile celorlalţi. De fapt încercau să o izoleze pe ea şi în cele din urmă s-au dus în spatele catedrei doamnei Munteanu, care lipsea întâmplător de la serviciu. În dosul acestui paravan, doamna N. îşi trăgea fusta şi lăsa să i se vadă ciorapii prelungiţi ca nişte chiloţi până la talie. E ultimul ţipăt al modei din Occident şi demonstraţiile erau întovărăşite de exclamaţii şi de comentarii, spre intrigarea celor care nu înţeleseseră despre ce e vorba. Până la urmă au fost silite să se deconspire, deoarece mi-au dat mie să le traduc *Modul de întrebuinţare*. Am făcut acest lucru şi textul l-am luat acasă şi-l reproduc aici ca pe un document istoric:

„Vă rugăm, respectaţi următoarele indicaţii, pentru ca ciorapii dvs. pantalon cu ţesătură fină să stea bine şi dvs. să fiţi satisfăcută multă vreme de ei.

1. Suflecaţi, vă rugăm, cu ambele mâini, cracul drept al pantalonului până la călcâi, pentru ca să adere pe suprafaţa piciorului şi să ia poziţia cea mai bună.

Apoi repetaţi aceeaşi operaţie cu piciorul stâng.

2. Trageţi ciorapii pantalon cu amândouă mâinile întinzându-i până la genunchi.

3. Ridicaţi-vă în picioare şi trageţi ciorapii până la talie. Observaţi ca ambii ciorapi să fie bine întinşi cu dunga în poziţie corectă.

4. Pentru ca ciorapii-pantalon să rămână într-o poziţie corespunzătoare, trageţi-vă chiloţii până la talie în aşa fel încât să se suprapună cât mai exact.

5. Pentru ca piciorul să aibă o satisfăcătoare libertate de mişcare, trageţi puţin de vârful ciorapilor, în sens contrar întinderii din talie.

Atenţiune! Foarte important! Vă rugăm să spălaţi ciorapii dumneavoastră fini numai cu săpunuri de calitate superioară.

KARSTADT AG.-ESSEN"

E o modă care face furori, se pare, în Occident. E o întrebare dacă această invenţie senzaţională nu va revoluţiona viaţa femeilor şi relaţiile clasice dintre sexe.

Două ore mai târziu.

– Am ascultat, înainte de a mă culca, *Simfonia a VI-a* de Ceaikovski, în buna interpretare a Filarmonicii, cu Gogu Georgescu. Absolut nici o impresie. Am urmărit totul cu cea mai mare atenţie, dar fără nici o emoţie, nici măcar asemeni lecturii unui jurnal vechi.

Şi când te gândeşti că nu sunt decât cinci sau şase ani de când, la o audiţie la Casa Universităţii, am văzut-o pe Ileana T. izbucnind în plâns la prima parte şi trebuind să părăsească sala... Şi nu m-am mirat atunci deloc...

Oare am parcurs eu un drum lung, îndepărtându-mă aşa de tare de ceea ce eram pe atunci, sau asta e soarta tuturor emoţiilor artistice în cele din urmă, oricât ar fi fost ele de puternice?...

19 dec. 1957

Martor mi-e numai Cel de Sus că n-am vrut să fac din însemnările astea o carte; am vrut să-mi consum toată vocaţia pentru acest scop scriind, alcătuind, încheind romanul pe care l-am început şi dat gata măcar într-o primă formă (fără formă) acum doi-trei ani şi la care-mi propun să revin deîndată ce voi avea mai mult timp, – angajarea mea în serviciu fiind cel mai bun pretext de a-l lăsa deoparte. Totuşi, n-o regret, considerând că pauza nu e doar o întrerupere accidentală, o vacanţă pe care mi-am luat-o, ci şi un câştig de perspectivă pentru momentul când mă voi reapuca de el şi de „maturizare" – ceea ce se referă şi la text.

...Dar pe măsură ce se adună paginile de „însemnări" zilnice, adică ceva exact contrariu scrisului meu dincolo, simt o oarecare stânjenire care tot creşte şi ea: aici, în ceea ce fac în fiecare zi şi încerc să notez, sunt altul decât în roman şi mă gândesc la anii viitori, câţi voi apuca, dacă nu voi ajunge să scriu încă o carte – culmea trădării pe care acum o simt deja faţă de mine însumi.

20 dec. 1957

Prima zăpadă căzută anul acesta; ne-am trezit cu ea azi dimineaţă fără nici un avertisment. Ne-am mutat în plină iarnă, în forma ei cea mai candidă, cea mai agreabilă, venită pe furiş, de sus, poate ca un dar, de apropiatele sărbători care nu se mai ţin.

Am avut ocazia să străbat Cişmigiul azi dimineaţă la o oră când nu era aproape nimeni şi totul părea un decor ireal care-ţi solicita privirea „în sus", spre coroanele magnifice ale copacilor, pe oameni putându-i trece mai uşor cu vederea... Dar la un moment dat, cineva a aruncat o piatră într-un arbore şi de pe ramurile lui de zăpadă a început să curgă o ploaie de sclipiri, albe, fine, ca printr-o sită deasă. Numai că, înainte de a ajunge jos şi a atinge solul mai impur, ea se transformase într-un abur care întârzia să dispară, ba parcă era amplificat miraculos de zăpada din jurul trunchiului, învăluindu-l.

Efect de numai câteva secunde, ca sub acţiunea unei baghete magice, dar absolut splendid: o fosforescenţă albă, argin-

tie, care făcea ca totul să se piardă în consistenţă, o vrajă care extrăsese din cel mai banal vizibil efecte pe care nu le vezi niciodată...

De ce s-o mai fi spunând că zăpada „cade"?

Pe străzi, lumea păşea mai veselă, uneori cu exclamaţii de bucurie. Ceea ce consemnez eu aici parcă îi urmează exemplul; nu se poate spune că eu evit orice participare la o bucurie obştească.

21 dec. 1957

Surprize survenite la noua mea locuinţă. Evident că aud acum mult mai bine rarele (totuşi) şi capricioasele reverii muzicale ale lui Paul, de al cărui domiciliu mă despart doar un perete prevăzut cu o uşă cu glasvand. În cadrul ei mi-am montat biblioteca, fără a izbuti să împiedic zgomotele de alături să pătrundă fie şi mai atenuat până la mine.

În cursul nopţii se aud însă foşnete curioase în curticica interioară spre care dă fereastra camerei mele. Nu înţelegeam ce poate fi; dacă activitatea magazinelor de jos n-ar fi suspendată la aceste ore, aş fi bănuit că nişte oameni tot împachetează şi despachetează ceva în ambalaje de hârtie. Abia într-o după-amiază mai luminoasă m-am lămurit ce este, adică i-am descoperit pe ultimii şi cei mai nesocotiţi dintre vecinii cu care fac treptat cunoştinţă. Sunt o droaie de şoareci care au cuiburile probabil în subsolul casei şi care ies să se joace, să se hârjonească, să se alerge în cea mai deplină securitate în această minusculă curte de lumină. Se ştiu văzuţi, asta e sigur. Dar ca să văd cum reacţionează la pericol, am aruncat făcând mult zgomot o cutie goală de conserve; efectul a fost nul, poate chiar de amuzament, pentru ei, de mirare oricum pentru mine.

I-am urmărit îndelung de la fereastra mea şi n-am încetat să mă mir de faptul că fiinţele acestea atât de vioaie, care sunt numai muşchi şi agilitate, devin nişte victime sigure atunci când întâlnesc o pisică, un animal atât de indolent, de leneş, de lipsit de orice interes pentru lucrurile exterioare.

22 dec. 1957

Am fost ieri seară la familia Şerbănescu dând curs invitaţiilor destul de insistente şi repetate ale lui Paul Pantelli, de fapt, întovărăşindu-l acolo. Justificare ar fi fost, până la un punct, „recitalul" pe care îl dădea Zina Solomon, ceea ce transforma totul într-o serată muzicală la care puteau veni şi persoane mai străine, ca mine. Mi s-a spus că la sfârşit, la plecare, să dau servantei care mă va conduce suma de 5 lei, ceea ce constituie o formă delicată, mascată, a plăţii, pentru osteneala artistei.

În asemenea condiţii m-am dus, sau mai bine zis, l-am întovărăşit pe Paul. Am ajuns într-un sfert de oră pe Episcopul Radu, în spatele Bisericii Silvestru, o zonă pe care o cunosc foarte bine încă din copilărie, deoarece chiar pe această stradă stătea tuşa Coralia. M-am trezit în faţa unei case sistem vagon care de altminteri nici ea nu-mi era străină. O casă vagon, de mică burghezie bucureşteană, atât de caracteristică, desigur construită pe la 1890–1910 de tatăl surorilor Şerbănescu sau mai probabil de socrul acestuia. Două camere cu ferestrele la stradă, holul cu marchiza clasică, apoi câteva camere înşirate spre fundul curţii unde se aflau dependinţele dar şi o clădire mică, doar cu un etaj, desigur un adaos mult mai recent, devenit necesar o dată cu creşterea numărului membrilor familiei. Ne-a deschis o bătrână servitoare (mai aveau şi aşa ceva!) şi am pătruns într-o locuinţă care mărturisesc că mă intriga. Din hol se vedea în stânga o cameră aproape în întregime ocupată de un pian cu coadă, iar în dreapta „salonul" care cred că noaptea serveşte cuiva de dormitor. Zina ocupă desigur camera cea mai bună, care e una din cele de la stradă, vecină cu baia şi camera cu pianul. Ea a apărut la urmă în stil „vedetă" într-o toaletă de seară care-i lăsa gol unul din umeri, după ce fusesem prezentat surorilor ei şi celor doi-trei musafiri care ne precedaseră.

M-am uitat în jur şi, involuntar, am descoperit straturile „culturale", pe generaţii, ale acestei case şi contribuţia fiecăruia. În prima cameră în care intri tronează dublul tablou-fotografie, cu ramă somptuoasă, a doi soţi aflaţi în faza maturităţii sigure de ea însăşi; intuiţia îmi spune că e vorba de părinţii bătrânei doamne Şerbănescu, probabilii primi-proprietari ai casei. Sub el, un fel de scenă de grădină lucrată la gherghef, înrămată însă şi acoperită cu geam ca un tablou, în aceeaşi cameră, două desene de

Tonitza şi două statuete în teracotă, suite pe nişte piedestale prea înalte. În camera cu pianul, se accentuează prezenţa Zinei; aici se află o mască mortuară a lui Beethoven, un basorelief în piatră în care cred că am identificat efigia lui Enescu, câteva vase orientale, o turcoaică de Tonitza. În salon, un tablou de Dărăscu şi ceva foarte colorat, cred, de Luchian. Mobilierul amestecă unele piese frumoase cu obişnuitele banalităţi incomode, la modă pe la 1900 şi care au un anume stil. În sfârşit, ceva care aparţine tot generaţiei mai vechi şi scoate din banalitate orice interior burghez: oglinzile, multe, risipite peste tot şi de bună calitate, cu acea patină a vremii care le conferă nobilitate.

Există o mare asemănare între cele patru surori Şerbănescu, dar şi între ele şi mama lor, ceea ce e rar în ginta feminină. Adela are aerul puţin rătăcit dar aceeaşi ochi frumoşi, profunzi, ai surorii sale mai mici, şi care şi în cazul Margaretei vor fi existând poate, dar sunt complet obturaţi de ochelarii cu multe dioptrii. Zina e hotărât o frumuseţe şi acum, la cei peste patruzeci de ani pe care-i suportă glorios; a luat din datele familiei, genetice şi materiale, tot ceea ce era mai bun. Nicoleta m-a recunoscut imediat şi astfel a fost mai uşor să facem acea conversaţie banală ce se obişnuieşte în astfel de ocazii. Lumea sosea treptat şi, după vreo jumătate de oră, lucrurile au luat o întorsătură destul de neplăcută. „Recitalul" la care aveam să iau parte nu era susţinut de Zâna de aur, ci de nişte fetiţe (una cred că n-avea nici şapte ani) care erau elevele ei şi veniseră cu părinţii, la un fel de producţie la sfârşit de an. Timp de vreo oră jumătate ele au chinuit în fel şi chip pianul. La urmă, în entuziasmul general, s-a produs şi profesoara lor care a executat bine, dar cu o brutalitate neaşteptată, piese de Chopin.

Înainte de ea, a cântat cam în acelaşi stil, dar fără relativa ei siguranţă, o adolescentă spălăcită, slabă, inexpresivă, lângă care m-am aflat mai apoi pe scaun, când s-au servit prăjituri, timp de vreo jumătate de oră. Am aflat atunci că e fata Margaretei şi se numeşte Zizi; nu e o adolescentă, are peste douăzeci de ani, a dat până acum de două ori examen la Conservator, unde n-a intrat, „datorită originii sociale", mi-a explicat ea. Ia lecţii cu Maria Fotino, ceea ce o costă o groază de bani, dar nu-şi face mari speranţe că o să reuşească ceva, deoarece nu are timp să exerseze suficient.

– De ce? am întrebat-o eu.

– Pentru că am serviciu, un serviciu greu, de opt ore... Şi mi-a explicat că ocupă un post de dactilografă la Ministerul Finanţelor. Deci nu s-a îndepărtat cu totul de claviatură. Se vede că aceleaşi forţe oculte care au împiedicat-o să devină studentă la Conservator au ajutat-o să ajungă pe aceeaşi carieră cu bunicul ei de la Percepţie. Poate că fără să-şi dea seama, a închis un cerc al destinului burgheziei româneşti, gândesc eu, fără bineînţeles să i-o spun. În tot cazul, ecloziunea supremă a familiei Şerbănescu nu s-a repetat în generaţia următoare prin acest boboc incert, deja ofilit, apărut însă din aceeaşi tulpină...

Momentul cel mai aşteptat, aparţinând unui anume ritual, şi răsplătit cu vehemente aplauze a fost finalul concertului când Paul Pantelli a luat loc la pian lângă Zina Solomon şi au cântat împreună *En blanc et noir* de Debussy. De altminteri, în tot cursul serii, Paul a făcut figură de om al casei, mai mult decât de partener al Zinei, dar este imposibil ca între ei doi să fie doar atât. La un moment dat, la începutul seratei, a venit la mine şi mi-a şoptit să laud cu voce tare prăjiturile care sunt specialitatea Adelei şi, se pare, singura ei raţiune de a fi. M-am executat, firește, căci aveam de ce.

– Dar unde e amantul? m-am întrebat eu intrigat, ca în *Paiaţe*. Amantul! Amantul! Cine o fi amantul? Căci nu-mi vine să cred că Zâna de aur şi-ar reduce capitolul sentimental la ceea ce-i poate oferi atât de apaticul sau visătorul Paul Pantelli. Mi-a fost însă imposibil să identific în puţinele siluete masculine care s-au mişcat în cele trei camere pe posibilul fericit de dincolo de „rampă", căruia ea îi adresa efluviile artistice... În duet.

În total o seară interesantă, mai mult decât plăcută, deşi nu ard de dorinţa de a da pe acolo prea curând.

23 dec. 1957

Pe măsură ce-mi „adun" romanul, o operaţie pe care o fac cu multă plăcere, observ ceva poate în legătură cu această operaţie, care, ca tot ce întreprind, nu e exclusivă, observ, adică, la orice lectură, fie că e vorba de o capodoperă sau o inepţie, de deliciu sau de efort ori plictiseală, că îmi zic în sinea mea: eu nu o să scriu niciodată *astfel*. N-o să scriu ca Shakespeare sau

Racine, dar n-am să scriu nici ca Zola (la care am stăruit să-mi reamintesc *Thérèse Raquin* – iniţial o piesă de teatru, mi se pare).

Cum să numesc această ciudăţenie până acuma nemaiîncercată? Voi deveni pe veci intolerant la culme faţă de literatura altora sau e o „criză" pasageră în cariera mea de cititor universal (care totuşi în ultima vreme am părăsit aproape total scrierile senzaţionale, ingenioase şi bineînţeles cele poliţiste, care mi se par intolerabile)? Să sfârşesc romanul şi vom vedea.

În decorul acesta mizer în care mă aflu instalat, cu unicul dar preţiosul avantaj al izolării, ceva întârâtă în mine „artistul" care încearcă o mare contrarietate, în imposibilitatea revoltei: n-am nimic frumos în casă, în această încăpere în care trăiesc cel puţin jumătate din zi. Aşa că un mic incident fericit se cere semnalat: am găsit marea reproducere a *Sfintei Familii* de Leonardo da Vinci, peste care am dat scotocind în bagajele mele aduse de-a valma...

Ce surpriză plăcută! Am prins-o peste poliţele unui corp de bibliotecă, aşa cum mai stătuse pe vremuri în Toamnei. Alături, desenul meu după *Mama* lui Dürer pe care nu m-am îndurat nici acum să-l arunc. (Mama îmi spunea văzându-l: – Ce ţii în casă pe urâta asta, când ai avut atâtea desene frumoase pe care nu le-ai păstrat. Măcar pe câteva, aşa cum te-am rugat, să vadă şi Silvia ce frumos desenai pe vremuri!)

Acuma, mie cele două desene, reproducerea şi „originalul" executat de mine cu multă râvnă şi aplicaţie mi-au inspirat alte gânduri: *Sfânta Familie* (de la Windsor) a lui Leonardo, pe care am lipit-o pe un carton alb, a pus o pată de lumină pe întreg acel perete; efectul nu poate fi numit decât artistic. E o capodoperă, poate cel mai frumos desen ce a ieşit din mâna unui om pentru că de fapt e *o pictură desenată cu creionul,* în timp ce la Dürer şi la atâţia mari artişti e vorba doar de desene, eventual de schiţe pentru nişte tablouri.

Privind-o cu toată atenţia, îmi dau seama că imaginea în întregime nu este executată *cu contururi,* arta aceluiaşi sfumato dovedindu-şi toate virtuţile. Doar umărul gol al Sfintei Fecioare e trasat mai ferm cu două linii nu chiar exact suprapuse.

Ciudată idee a mea: Să fie aici o eroare sau mâna cuiva care a intervenit ulterior?

Mai târziu. Zilele astea am făcut o ordine în notiţele mele disparate despre Camil Petrescu, grupându-le pe teme şi vârându-le în plicuri (ceva nou în felul meu de a scrie!), nici nu încheiasem, cu oarecare satisfacţie, operaţia şi mi-a parvenit ceva prin B.T., o ştire interesantă: Acum câţiva ani, pe vremea când omul meu mai putea inspira asemenea scene (cu care literatura lui nu ne obişnuise), în Piaţa Romană soţia lui s-a întâlnit cu una din marile şi tinerele lui admiratoare, o „scriitoare" G.H., sau redactoare pe la o editură... Şi amândouă erau îmbrăcate la fel, cu acel loden foarte pufos la care râvnesc multe elegante ale lumii noi şi care se găsesc numai la magazinele speciale, cu acces restrâns, cum e acela al Academiei. Doamna Camil Petrescu a priceput într-o clipită despre ce e vorba şi s-a repezit la imprudenta rivală, cele două păruindu-se ca în *D'ale Carnavalului* spre mirarea amuzată a unui anume public, care le-a despărţit până la urmă. (Nu ştiu dacă nu cumva la braţ cu soţia se afla marele om, care ar fi putut încasa şi el la înghesuială câteva scatoalce!)

...În asemenea condiţii să-l tot iubeşti pe Camil Petrescu, dar mai ales să scrii despre el după ce l-ai aprofundat!

24 dec. 1957

– Errare humanum est!

E tot ce am putut reţine, prin contribuţia unuia din oratori, de la lunga şedinţă trimestrială şi de sfârşit de an care a avut loc azi, deci în ajun de Crăciun, pusă intenţionat aşa, şi care a ţinut până la şapte seara... Lung, inutil de lung raport al direcţiei, pe care nu l-a urmărit nimeni, toată curiozitatea ascultătorilor concentrându-se asupra finalului când s-au proclamat fruntaşii în producţie, candidaţi deci la prime. Nici un incident la ulterioarele luări de cuvânt în cadrul propunerilor şi discuţiilor, deşi amatorii de vorbă nu au lipsit.

L-am remarcat însă pe Suciu, pe care nu-l mai văzusem de mult şi care stătea în mijlocul sălii, într-un grup de muncitori de la tipografie şi legătorie, printre care, tot glumind şi râzând, părea a petrece foarte bine. În tot cazul, le dirija aplauzele în

funcţie de propriile lui simpatii şi, pentru a-i face să se impună sonor, îi învăţa să aplaude pocnind ziare împăturite, ceea ce provoca un zgomot mult mai puternic decât cel emis de ceilalţi.

Suciu, la început, în săptămânile care au urmat trecerii lui „la munca de jos", în producţie, voia cu tot dinadinsul să lase impresia că nu s-a întâmplat cu el nimic şi trecea zilnic prin toate birourile, întreţinându-se interminabil cu acei puţini funcţionari care mai acceptau să stea cu el de vorbă. Cei mai mulţi îi întorceau spatele sau reduceau totul la câte o întrebare de politeţe, fără să aştepte de fapt răspuns. Întrucât aceştia din urmă deveniseră cu timpul din ce în ce mai numeroşi, Suciu a început să-şi mai scurteze vizitele, apoi să şi le rărească până aproape de anulare.

În cazul meu, nu mă uita aproape niciodată, avea obiceiul să se oprească în faţa mesei mele şi să rostească invariabil cu voce tare, ca să audă toată lumea:

– Ei, aţi văzut ce băiat bun v-am adus?

Eu tăceam jenat, să zicem din modestie; ceilalţi tăceau gândind cine ştie ce, în nici un caz ceva în favoarea mea.

Când preşedintele sindicatului, în discursul său, a părut a spune că şedinţa s-a sfârşit, înainte de a se confirma însă, toată lumea s-a bulucit la paltoane şi la uşă, absolut fără nici o jenă.

26 dec. 1957

Vizită de Crăciun la naşa mea, tanti L. Acolo vine din când în când domnul Vineş, un om în vârstă, după toate aparenţele fost avocat sau magistrat, în tot cazul cineva care a lucrat în branşa juridică şi are pliul meseriei. L-am mai întâlnit de câteva ori, dar faptul că părea un om de cultură franceză era ceva prea comun la intelectualii din generaţia lui şi din aceeaşi profesie ca să mă lase să bănuiesc ceea ce am aflat acum: că domnul Vineş este de fapt descendentul unei familii de francezi sau elveţieni stabiliţi în ţară de mai multe generaţii şi numele lui reprezintă o stâlcire a originalului imposibil de pronunţat de către valahi (ca şi cei din familia ceva mai ilustră, Lenş). Domnul Vineş care e un bărbat trecut bine de vârsta pensionării (ceea ce nu înseamnă că în mod cert e şi pensionar), îi povestea naşei mele că este epitrop sau aşa ceva la biserica învecinată, Sfântul

Ilie Gorgani, şi că a descoperit un sistem de a refolosi ceara lumânărilor întrebuinţate, ceea ce ar aduce bisericii importante venituri, şi povestea toate acestea cu mult entuziasm.

Dar punctul realmente interesant al divulgărilor lui a fost altul. Venind vorba nu ştiu cum de moartea lui Andrei Ianuarevici Vîşinski, domnul Vineş a dezvăluit amănuntul senzaţional că a fost coleg cu acesta la Universitatea din Paris sau, poate mai exact, din Geneva, unde amândoi erau studenţi sau îşi pregăteau doctoratul. Marele procuror şi ministru de externe de mai târziu a locuit în aceeaşi „pensiune" cu domnul Vineş, exact deasupra lui, cu un grup de conaţionali, în condiţii de boemă studenţească, dar oricum aceasta dovedind că familia sa înainte de primul război mondial avea posibilităţi să-l ţină la studii în străinătate.

– Şi cum se comporta Vîşinski la facultate, ce idei avea pe atunci? l-am întrebat pe domnul Vineş.

– Era un nebun, un apucat, ca toţi ruşii, mi-a răspuns el. Aproape în fiecare zi în camera lui aveau loc întruniri politice, care se terminau cu violenţe, cu ceartă, de trebuia să le bat în plafon ca să se potolească, să pot dormi... Dar să ştii că toţi ruşii erau interesanţi, aveau şi fete în mijlocul lor, era o societate ciudată, dormeau pe jos claie peste grămadă, uneori doar pe nişte jurnale.

– Domnul meu, mi-a spus el ca încheiere, nu ne-am ocupat de ruşii ăştia, i-am lăsat deoparte, nimeni nu-i considera ca făcând parte din Europa, erau în afara civilizaţiei... Ei, şi uite ce-a ieşit. Nu trebuia să-i lăsăm aşa...

Mă gândeam pe drum cu oarecare duioşie la această sfântă naivitate, cea mai simpatică, pentru că e generoasă, a felului de a gândi al domnului Vineş. Este aproape generală pentru clasa conducătoare din trecut, de la noi care a fost silită la reforme de abisul din jur, s-a considerat totdeauna o privilegiată, norocoasă, plină de obligaţii şi de datorii, a căror îndeplinire le enumera: ea a decis să se afirme ca o naţiune la 1821 şi în anii de după; ea a făcut revoluţii, chemând poporul şi dându-i conştiinţa existenţei, ba chiar inventându-l la nevoie, ea a făcut reforme generoase, i-a eliberat pe ţigani, i-a emancipat pe evrei, i-a improprietărit pe ţărani, a introdus votul universal pe care nici

nu-l doreau cei în cauză, a obţinut independenţa de stat, Unirea cea mare etc.

A neglijat un singur lucru: să se ocupe şi de ruşi, să-i educe, să-i civilizeze, aşa cum primise mandat din partea Europei, sau măcar să vadă ce e cu ei. Şi, iată ce a ieşit...

28 dec. 1957

Citesc cu extremă greutate un roman, *Cat's cradle* de Maurice Baring. Plicticos, stil preţios, probabil adaptat materiei „nobile" a cărţii, care nu e însă deloc interesantă. În plus, englezeasca mea scrâşneşte aproape la fiecare frază. Citisem de acest autor pe vremuri în româneşte *Daphne Adeane* şi nu am reţinut nici o impresie; dar nici nu ţin minte să fi făcut atunci o experienţă dezagreabilă, de-a dreptul, acum cel puţin zece ani.

Cine o fi autorul care se bucură de o anumită reputaţie (dar, oare, în ce sfere?) mi-e încă mai puţin lămurit. Nu ştiu de ce m-am gândit la Bourget, acest Baring fiind totuşi mai tânăr, poate chiar din generaţia lui Proust, în a cărui vecinătate îţi vine să-l situezi datorită atmosferei de high-life a mediului cărţilor lui. Dar dincolo de aceasta, Doamne Dumnezeule, alăturarea mea e un imens abuz!

În fond, „apropierea" de un mare scriitor este pentru un contemporan al acestuia dezavantajantă sau pur şi simplu salvatoare, ultimul existând doar prin referire – dar totuşi existând?...

Am impresia că n-o să sfârşesc lectura acestei cărţi care nu merită a fi parcursă până la urmă nici măcar pentru informarea cititorului sau pentru situarea autorului ei într-o anumită epocă literară.

29 dec. 1957

Printre colegii mei mai deosebiţi se află şi un inginer tânăr, de aceeaşi vârstă cu Anghelescu şi care e un tip cel puţin foarte isteţ; e un om care face mereu caz de inteligenţă, de ingeniozitate, cu subînţelesul că el este beneficiarul unor asemenea calităţi. E un ins care se află în permanenţă în conflict cu disciplina de serviciu şi cu anumite obligaţii de colegialitate. E, cred, singurul inginer care are normă întreagă la acest Oficiu, ceea ce-l obligă să vină la ora 7 şi să plece la 15, odată cu grosul

salariaţilor. El susţine că adevărata lectură nu o poate face decât acasă, în pat, în condiţii de comoditate şi dacă i s-ar îngădui să ia revistele acasă, ar soluţiona într-o oră ceea ce se străduieşte să facă stând la birou într-o zi întreagă. „Ideile" îi vin în permanenţă, dar mai ales dimineaţa, imediat ce se trezeşte din somn. Lectura unei reviste e pentru el o treabă de intuiţie rapidă, el neavând nevoie ca toţi ceilalţi să parcurgă toate articolele, deoarece nimereşte dintr-o privire esenţialul.

Cu asemenea calităţi, D.B. este sortit să fie privit cu suspiciune şi antipatie de majoritatea colegilor şi cu o neîncredere amuzată de ceilalţi. E totuşi singurul inginer care, în afară de „capacitate", posedă destul de bine cunoaşterea limbii germane, ceea ce, după plecarea lui Siefert, a devenit foarte preţios, pentru că documentarea din această limbă este precumpănitoare, după rusă, şi chiar şi eu sunt pus uneori la treabă.

Că D.B. e un om ingenios mi-am putut da seama în mai multe ocazii, dar ieri, într-o împrejurare cu adevărat amuzantă. Eram la toaletă, cu inginerul T., şi ne spălam pe mâini, când a trecut pe lângă noi, ca un bolid, B., adus acolo de nevoi urgente. Una din uşile de la cabine era însă stricată; adică se închidea dacă era trântită, deoarece lipsea clanţa. Cei care intră în mare grabă, fără să observe toate acestea, rămân blocaţi înăuntru; cei tineri se caţără pe peretele despărţitor care nu se ridică până la tavan, cum e în astfel de cabinete. Cu oarecari eforturi, bărbaţii mai agili puteau ieşi, fără a mai solicita intervenţia mecanicului sau a unei persoane binevoitoare. În tot cazul, nimeni nu-l vedea ieşind de acolo pe B., care e un bărbat rotofei, cu mâinile şi picioarele scurte şi care se deplasează rapid, în genul burtoşilor vioi din comedii, cu nişte paşi foarte mici. El s-a făcut nevăzut şi, după ce s-au auzit zgomotele caracteristice şi s-a tras apa, au urmat câteva momente, în care eu şi T. ne-am oprit, aşteptând spectacolul.

Acesta însă n-a venit.

S-a auzit un mic zgomot metalic şi B. a ieşit pe uşa deschisă normal, comme si de rien n'etait, spre stupoarea noastră, pe care el a observat-o, firește.

– Cum ai putut ieşi, bă Dane?... l-a întrebat T., neputând să se abţină.

– Ce? s-a strâmbat D.B. la noi, voi aşteptaţi să vedeţi cum o să ies?... He, he, he, asta-i bună, uite ce le-a trecut prin cap!...

Şi ne-a explicat, printre hohotele de râs, că în momentul când şi-a dat seama că a rămas blocat înăuntru i-a venit instantaneu o idee genială: a observat că secţiunea orificiului de la mecanismul care deplasa limba broaştei avea aceeaşi dimensiune ca şi profilul mânerului metalic de tras apa... L-a demontat pe acesta frumuşel, într-o clipită, l-a vârât în gaură şi...

30 dec. 1957

Apropierea „geografică" de Paul Pantelli mă duce la contacte din ce în ce mai frecvente, aproape obligatorii, cu persoana lui agreabilă (dar şi folositoare prin unele aspecte). Vorbesc mult mai mult cu el şi aflu o mulţime de lucruri interesante, dar numai din trecut. Aşa, azi, dând peste el pe scară, el în ţinută de oraş, i-am lăudat costumul de haine, demodat ca toată persoana lui, dar încă „făcând faţă". El mi-a spus o poveste, dar mi-a dat şi un sfat: să profit că la o „cooperativă" Arta Modei (ce nume!) de pe Calea Victoriei, au venit câţiva croitori de mare reputaţie, Cavalciuc, Teodoru, parcă şi Bădescu şi e de profitat acum cât sunt încă liberi de solicitările care vor urma desigur atunci când se va afla că aceşti ultimi „particulari" s-au predat şi ei şi stau la dispoziţia „poporului".

Paul mi-a povestit că, în chiar anul izbucnirii războiului, aflându-se la Atena într-o „delegaţie", a avut extraordinara şansă de a-şi „lucra" două costume de haine la celebrul Kiriazis, un artist cunoscut în toată Europa şi, graţie unei înalte recomandări, a fost acceptat de acesta şi s-a ales cu două costume impecabile.

– Pe unul nu-l mai port (după douăzeci de ani!), dar ăsta de pe mine mă face şi azi să nu arăt ca un cerşetor, după cum ai văzut.

Şi mi-a spus că marele Kiriazis nu lucra cu „probe", îţi trimitea la hotel marfa gata făcută; în schimb, luarea măsurii dura cel puţin o oră, în timp ce maestrul supraveghea uneori operaţiile complicate executate de doi ciraci, el arătând şi desigur interpretând mental cele constatate.

– Am avut atunci un noroc imens, cu care n-o să mă mai întâlnesc... Acuma e un dezastru.

– Omul ăsta, am înţeles eu, era mai mult un anatomist decât un croitor.

– Oh, desigur că el nu mai punea mâna. De altfel te avertizez că marii croitori nu ştiu niciodată să facă pantaloni, pentru că încă de tineri au lăsat treaba asta altora... Chiar şi femeilor...

Şi mi-a amintit de sfatul lui de a profita şi eu de şansa ce mi se oferă... În plin dezastru...

– Şi, încă ceva, mi-a spus el la despărţire: marii croitori nu cos niciodată ca lumea nasturii!

Voi ţine seama şi de acest mare adevăr.

31 dec. 1957

Încep să capăt convingerea că ceea ce dă tonul unei culturi şi face atmosfera ei sunt expresiile ei zadarnice sau gratuite, formele pe care le ia prin unii dintre reprezentanţii ei care se bucură fără scop de unele avantaje ale ei, trăiesc într-un anume rafinament cultural pe care-l propagă fără intenţie anume în jurul lor pe o arie restrânsă, cu nepăsare. Îmi amintesc de felul în care, în cartierul copilăriei mele, trăiam sentimentul acesta totdeauna în legătură cu muzica pe care o auzeam destul de frecvent încă de la colţul străzii, când mă duceam la liceu şi treceam pe sub ferestrele larg deschise ale casei doctorului Bainglass care-şi făcea prea matinalele sale exerciţii de vioară, apoi, în anii de mai târziu, când ieşeam în Popa Petre şi, pe dreapta, eram întâmpinat de strădaniile unei adolescente care descifra la pian partituri destul de pretenţioase, apoi în Spătarului, pe stânga, inevitabilele exerciţii de vioară ale lui Mihai Rădulescu, pentru ca, în momentul în care ajungeam în Alcea Spătarului, să fiu întâmpinat, încă de la colţ, de tumultul vreunui preludiu de Chopin executat la pian de M.I., la care mă duceam frecvent în vizită.

Modificându-mi concepţia despre un anumit rol al culturii, de a constitui o atmosferă şi a reprezenta uneori doar un parfum al vieţii, în afara gravităţii acesteia obişnuite, am început să privesc cu mai multă indulgenţă, ba chiar să-l aprob pe colonelul R. cunoscut de mine în adolescenţă la Târgovişte şi care căpătase prin lecturi şi studii proprii o uluitoare erudiţie în ceea ce priveşte campaniile lui Napoleon, o erudiţie de maniac

pe care şi-o desfăşura în societate, prin localuri publice, şi chiar prin magazine, în faţa unor necunoscuţi care-l priveau admirativ sau cu mirare, uneori însă nu numai cu atât... El îmi oferă acum o amintire înduioşătoare, deşi cazul lui intră într-o serie de monomanii prea frecvente, lipsite de orice semnificaţie atunci când nu iau direcţie culturală.

Reflecţiile acestea le fac ascultând, fără voie, îndepărtatele acorduri la pian ale lui Paul Pantelli, o muzică de acompaniament al inexistenţei, de frumuseţe închisă în sine, de apeluri doar indiscrete. De mai multe minute a încetat, ceea ce e un semn că artistul va pleca în oraş, unde aproape în fiecare seară e invitat pe undeva.

Eu, în criză de melancolie, am pus la picup *Preludiu* la *Parsifal* şi *Vraja Vinerii Mari* de Wagner, în vechea interpretare a lui Furtwaengler pe discuri Electrola. Am lăsat muzica să sune încet, pentru a nu-i lăsa impresia lui Paul că vreau să-i dau o replică – dar şi pentru mister...

Afară, în vecini, lumea a şi început să serbeze, cu urlete şi petarde, venirea Noului An...

1958

3 ian. 1958

Început de an şi pentru însemnările acestea ale mele, despre care tot mă întreb de ce le fac. Au ele vreo valoare, vreun sens? Şi, în genere, ce rost are să-şi consemneze existenţa un om cu o viaţă aşa de vidă, cum e cazul meu – dacă nu (acesta fiind cazul lui Amiel) face din chiar neantul existenţei sale un subiect de literatură. E cert că *n-am* parte de o viaţă normală, ci de una deformată, stâlcită, dacă e s-o raportez la nişte repere să nu zic ideale, dar posibile, virtuale pentru cineva care a pornit de unde am pornit eu. Acest tip al meu de viaţă nu poate fi comunicat decât sub forma unui lung şir de lamentaţii.

...Şi eu refuz să mă abandonez lor, dacă nu pentru altceva, pentru că îmi sporesc tristeţea, îmi adaugă uneori o suferinţă care (să zic aşa?) nu îmi vine totuşi de la mine.

5 ian. 1958

Revenirea la serviciu, cu toate mizeriile lui, pare o dezmeticire după zilele de vacanţă, ca după o pauză de desfrâu. E revenirea la realitate.

Cu câteva zile înainte de sfârşitul anului, în ultimele zile de dinainte de Anul Nou, s-a întâmplat la Oficiul nostru ceva extrem de dezagreabil. Se zvonise că femeilor li se va da drumul mai devreme cu câteva ore, aşa cum se obişnuieşte să se facă înainte de vreo sărbătoare; în sala noastră domnea o atmosferă relaxată, toată lumea era pe picior de plecare, aştepta să vină ordinul, se glumea, se făcea conversaţie. Eroul era tovarăşul Manole, un funcţionar amărât, fără vârstă precizată, cu o mutră tragică de clovn, care de obicei nu stă în birou cu noi, dar venise pur şi simplu să petreacă şi, acum, îşi dezvăluia talente nebănuite, debitând cu mai mult sau mai puţin haz tot felul de glume

printre rotocoalele de fum ale ţigărilor sale de calitate foarte proastă, trase cu voluptate. Era totuşi puţin dezolat, deoarece aflase în mod sigur că nici trimestrul acesta nu va lua primă, din cauza antipatiei pe care i-o arată atât superiorul său, şeful serviciului administrativ, cât şi contabilul şef. În ciuda acestui eşec, era bine dispus şi ne povestea că îşi va cumpăra un costum de haine, pentru care făcuse economii un an întreg şi care avea să-l înlocuiască pe cel de pe el, o arătare mizerabilă, cumpărată cu ani de zile înainte, graţie ultimei cartele pe puncte, de dinainte de desfiinţarea acestui sistem care favoriza oricum pe salariaţii cu mijloace materiale mai modeste.

Numai că atmosfera aceasta de voioşie parcă prevestitoare de mari nenorociri, în care toată lumea povestea câte ceva, spunea glume sau măcar se lăsa antrenată de veselia celorlalţi, a fost întreruptă de venirea tovarăşului Lakatoş care l-a chemat pe Manole afară. Acesta s-a întors după câteva minute palid, dezolat, abia putând să articuleze o vorbă: fusese dat afară. Măsura de „economii" lovise în câţiva inşi, în Siefert care în felul acesta fusese determinat să-şi aranjeze pensionarea şi care nici nu venise la serviciu, căci se află de câteva zile în concediu fără plată, o dactilografă care fusese angajată doar cu câteva luni înaintea mea, o muncitoare de la tipografie care lipsea nejustificat de vreo câteva săptămâni, o traducătoare care mai avea o jumătate de normă în altă parte şi el, Manole, pentru care licenţierea reprezenta cu adevărat o catastrofă.

Scena care a urmat, în care bietul Manole, schimbându-şi complet expresia fizionomică, mai că plângea, m-a impresionat profund şi m-a pus brusc într-o situaţie din literatura unui Brătescu-Voineşti. Dar iată că azi-dimineaţă, tovarăşul Manole a reapărut la serviciu; mai venise într-un rând, dar ca să predea „inventarul", căci el avea în păstrare cărţile, maşinile de scris, mobilierul etc. De data asta a venit însă de-a binelea, a fost reprimit în serviciu, ceea ce a bucurat pe toţi, poate mai puţin pe cei care-l „lucraseră". Dar a fost reangajat, ne-a spus el foarte supărat, nu în vechiul post, ci ca muncitor necalificat la tipografie, unde existase o astfel de posibilitate pe schemă.

Bineînţeles că ne-am exprimat cu toţii bucuria, şi tovarăşul Manole a fost încurajat de unii să creadă că foarte curând se va reîntoarce pe vechiul post, ca unul care e indispensabil în

administrația acestui Oficiu. Numai eu am avut nefericita inspirație de a-l întreba de ce nu ar rămâne „mai bine" pe postul de la tipografie; ar fi scăpat de toate belelele, de toate incertitudinile, în maximum șase luni, s-ar fi calificat în meseria de tipograf, care este mult mai sigură, mai bine plătită?...

Nu pot să descriu reacția lui la această propunere de extrem bun-simț; cât timp am vorbit, m-a privit sufocat de indignare ca un leu căruia i se recomandă să renunțe la prerogativele și la viața lui periculoasă și să accepte condiția mai sigură a unui măgar. A început apoi să țipe, reamintindu-mi că a lucrat în justiție – unde mereu voia să lase impresia că a ocupat cine știe ce post important – că venirea lui „aici" constituie deja o gravă degradare, că ce cred eu despre el, că se poate mulțumi cu orice...? el care...? etc.

Amărâtul erou al lui Brătescu-Voinești se dovedea a avea cu totul altă stofă; nu accepta orice situație, avea anumite pretenții pentru niscai merite sau facultăți pe care nu i le bănuia nimeni și nici nu i le recunoștea cineva...

Psihologia lui mi-a dat de gândit și nu e atât de rară precum s-ar crede. Mi-e imposibil să nu o corelez cu aceea a domnului Năparu, curierul de la întreprinderea M.2, unde am fost acum câțiva ani salariat. Domnul Năparu era doar curier și aspectul lui fizic și vestimentar era și mai deplorabil decât al tovarășului Manole. Dar avea o țâfnă, un aer de superioritate incomparabil. Toată lumea din acea întreprindere își spunea „tovarășe", numai el era domnul Năparu. Fusese portar sau curier ani de zile la Clubul Marei Finanțe de pe Calea Victoriei. Clubul Miliardarilor, cum era numit îndeobște, și adoptase psihologia celor care aveau acces în această instituție înaltă. Deși era un om tăcut, nu mai înceta povestind lucrurile care se petreceau acolo, contactele lui cu unul și cu altul, felul în care era apreciat și respectat.

Mă uitam la fața lui tăbăcită mai mult decât ridată, la mizeria lui fizică, la felul în care-și târșâia pantofii când pleca la minister cu ghiozdanul cu corespondența, dar mai ales nu pot să-i uit cravata devenită cu trecerea anilor „fitil" și pe care cred că nici în somn nu și-o scotea de la gât. Nici disprețul față de restul omenirii, de toți cei ce nu aveau acces în acel club select și pe care el părea a-l determina de la ușă, aerul de superioritate

când pomenea de alte cluburi rivale ce nu se puteau compara cu „noi", în special de prăpădiţii de la Jockey care nu erau în stare să facă faţă situaţiei pentru că la noi, adică la domnul Năparu la club, se juca numai pe mize mari.

El a sfârşit prin a primi până la urmă şi botezul focului; în clipa când clubul a fost naţionalizat, forţele ostile care veniseră să pună sigiliile şi să-i evacueze pe vechii posedanţi l-au găsit la datorie: firește că a refuzat să le dea drumul, a fost arestat şi el la grămadă, împreună cu ceilalţi găsiţi acolo, dar i s-a dat drumul imediat, atunci când i s-au stabilit identitatea şi funcţia pe care o deţinea. Incidentul acesta i-a întărit categoric solidaritatea cu miliardarii alături de care a luptat şi a suferit şi de la care rămăsese acum cel puţin cu nenumărate amintiri plăcute, să-i ajungă până la sfârşitul vieţii.

Mă gândesc la acest mic şi ridicul reacţionar (cu care tovarăşul Manole împarte doar ţâfna – în cazul ambilor, nejustificată) şi trebuie să convin că psihologia lui e neobişnuită, dar nu excesiv de rară; în fond, e psihologia celui ce aderă formal, dar categoric cel puţin la formula de existenţă a unei clase din care nu ajunge niciodată să facă parte, dar faţă de care nu mai are sentimentul umilitor sau dramatic al distanţei. Mateiu Caragiale făcea în mod sigur parte din aceeaşi categorie sufletească.

Substitutul social, indiferent că o ia în sus sau în jos, nu mi se pare că e analizat satisfăcător de psihologi şi nici avut cu adevărat în vedere de reformatorii sociali, oricare ar fi nuanţa lor ideologică, deşi rolul unui asemenea tip uman nu e chiar de neglijat.

Mi se pare extrem de semnificativ că atunci când a fost decapitată Maria-Antoaneta, mulţi francezi vor fi fost consternaţi în mod sincer, dar unul singur a fost cuprins de disperare şi a ajuns să se sinucidă, aruncându-se în Sena: nu a fost vorba de vreo persoană din familie şi nici de vreun prieten, cu atât mai puţin de vreun secret adorator, ci de propriul ei peruchier.

8 ian. 1958

Coşmarurile mele. Ce ciudat e să constat că aproape toate (cât îmi permite memoria să verific) au în ele ceva eliberator, aproape salubru. Visele mele înspăimântătoare sau doar

neplăcute, care mă fac să mă trezesc din somn, sunt mai totdeauna legate de o prezenţă opresivă, prezenţa unui necunoscut, dar de cele mai multe ori a unui cunoscut decedat de mai mult timp. Nu sunt asaltat niciodată de monştri, de duşmani, de fiinţe fantastice; e de ajuns să mă înspăimânte în modul cel mai inexplicabil, cel mai nejustificat, o persoană dintre familiarii mei. Şi când mă trezesc, am un scurt moment de fericire, nu pentru că visul rău s-ar fi curmat, ci pentru că l-am „regăsit" atât de simplu, de firesc pe acel cunoscut, că l-am reîntâlnit. Scena de vis se prelungeşte câteva clipe, plăcut, în starea de trezie.

De aceea, nu ţin minte ca, după vreunul din coşmarurile mele, să nu fi readormit aproape imediat şi să nu fi realizat un somn liniştitor.

9 ian. 1958

Zvonuri despre un accident pe care l-ar fi suferit acum câteva zile Siefert. Aseară am dat telefon acasă la el, dar nu mi-a răspuns nimeni. Acum am confirmarea celor petrecute, mult mai grave decât mi-aş fi putut închipui. Siefert şi nevastă-sa sunt internaţi în spital în urma unui accident produs de explozia unei butelii de *aragaz,* în vecini, pe deasupra lor, unde locuia o pereche, probabil ocupând camera femeii de serviciu din vila fostă în proprietatea lui. Dimineaţa, femeia s-a dus să aprindă aragazul care, din eroare, fusese lăsat deschis pesemne de bărbatul ei, care o precedase cu o jumătate de oră, plecând la serviciu mai devreme. Explozia a adus moartea celei în cauză şi distrugerea parţială a apartamentului, inclusiv a celui de jos. Noroc, dacă se poate spune aşa, e că Siefert şi nevastă-sa se mai aflau în pat, nu se sculaseră încă la ora aceea relativ matinală. Nu au suferit răni, dar fluxul exploziei i-a zdruncinat serios, amândoi continuând să fie în stare gravă.

Anghelescu mi-a spus toate acestea astăzi la prânz. S-a interesat în mod special de toate amănuntele nenorocirii, deoarece, m-a informat el, Siefert îi propusese puţin mai înainte să vină să locuiască la el, în camera lui disponibilă. Anghelescu prezenta toate garanţiile: băiat bun, om cu situaţie, neînsurat...

– Mă întreb, mi-a spus el în încheiere, unde m-aş fi aflat eu acum dacă apucam să mă mut, în partea distrusă, sau dincoace de zidul care a rămas în picioare...

– Mă întreb şi eu... i-am repetat la rândul meu întrebarea, fără să-l las să bănuiască de ce anume m-ar fi interesat pe mine acest lucru.

Pentru plăcerea de a face la infinit tot felul de ipoteze, nu l-am rugat pe Anghelescu să-mi precizeze la ce oră exact a avut loc explozia.

10 ian. 1958

Recitesc *La cité libre* de Walter Lippmann şi regăsesc multe pagini interesante şi mai ales formulări fericite, dar nu şi impresia de acum cinci sau şase ani, când am parcurs-o prima dată şi când m-a entuziasmat. Nu asta însă voiam să notez, pentru că admit o diferenţă de nivel între lectura făcută în două momente ale vieţii mele distanţate suficient de mult în timp. Ceea ce m-a surprins mai mult când am citit pentru prima dată cartea a fost faptul că *adevărurile* conţinute în ea nu au fost acceptate, asimilate, valorificate de cei care au luat act de ele. Pentru că Lippmann este un apostol al democraţiei şi libertăţii, dar la nivelul unui gazetar, care s-a bucurat după câte ştiu de o imensă audienţă prin publicaţia la care scria şi prin emisiunile la Radio. De ce nu a fost ascultat? De ce, după demonstrarea unor adevăruri, s-au făcut totuşi atâtea greşeli?

(Ţin minte că aceeaşi mirare am încercat-o când am citit pentru prima oară *Critica raţiunii pure,* şi ideea m-a urmărit ani de zile: Cum se poate să mai faci filosofie, fără să porneşti printr-o refutaţie sau o acceptare a apriorismului kantian?)

O, sfântă naivitate, zic eu acuma, să-ţi închipui că orice adevăr e neapărat şi un câştig!

12 ian. 1958

Am intrat prin Zalomit şi m-am angajat pe una din aleile secundare pentru a ieşi în Schitul Măgureanu, un drum spre B.T., un mare ocol, pe care nu-l regret, deoarece niciodată Cişmigiul nu mi s-a părut mai magnific – în fapt, nu l-am mai străbătut în timp de iarnă de ani şi ani de zile, poate din

copilărie. Copacii erau copleşiţi de abundenţa zăpezii proaspete, căzute în ultimele zile, poate în ultima noapte. Rarii trecători apăreau şi dispăreau grăbiţi, parcă încercând să iasă din scenă, pentru că prezenţa lor ar fi stricat spectacolul. Tablou de decor teatral dar şi spectral, altceva decât bacovian.

Ca totdeauna în astfel de ocazii, frumuseţea a părut a pune o pauză între mine şi realitate, între acea clipă divină şi tot ce presupun că va urma. ...Dar acum, când fac aceste notaţii, revin asupra „clipei de fericire", mă gândesc nu la raritatea, ci la realitatea ei: o siluetă agreabilă zărită într-o zi, zâmbetul unei femei frumoase, un cuvânt de spirit, o idee ingenioasă sau profundă care mă copleşeşte pe moment sau mă face să mă ridic în picioare (ceea ce la bibliotecă îmi reprim cu destulă greutate), un colţ de natură, ei bine, toate acestea se pot adiţiona, contabiliza, trece la activul experienţelor mele de fiecare zi.

Mă gândesc la existenţa mea fragmentată pe care aş putea-o face astfel cârpăcită: să observ nu când am spart o vază, nici când am izbutit s-o reconstitui, ci când am făcut ceva din capul meu, din atâtea produse ale accidentelor vieţii, din cioburi şi fragmente care nu au aparţinut unui tot, nu ştiu cărui tot.

Adaos. Intrând în Cişmigiu prin Zalomit mi-am amintit de casa lui Istrate Micescu (oribilă!) şi de biblioteca instalată acolo, de care mi-a vorbit admirativ B.T. Ce bibliotecă? Şi cui o fi aparţinut?

14 ian. 1958

Nu mai contenesc discuţiile şi comentariile pe marginea înmormântării lui Petru Groza. Oricât m-aş sili să mă abstrag, trebuie măcar să zic şi eu ceva, să mormăi admirativ şi să mă fac interesat de ce se spune (în cazul femeilor, pe un ton lamentuos). Ceva de cu totul alt interes a venit de la relatarea inginerului R., un tânăr în jur de treizeci de ani, care mi se păruse un ins cu care cu aş putea comunica. El a povestit unele lucruri de cert interes de la unitatea militară unde a făcut câteva ore de gardă la portretul răposatului. Am rămas interlocat, cu atât mai mult cu cât informaţia nu făcuse pe nimeni să tresară. Ce unitate militară? Şi ce căuta R. acolo? Face parte din cadrele ei? Şi se duce doar din

când în când? Dacă o fi ce gândesc eu, cum de am comis o atât de mare greşeală, apropiindu-mă de el şi vorbind destul de liber?

Tot el a comparat cele două înmormântări memorabile la care a „participat" (ăsta a fost cuvântul!) şi a evocat-o pe aceea a „tovarăşului Stalin", când garda s-a făcut trei zile la rând, chiar şi după înhumarea propriu-zisă, până în seara acelei importante zile.

– Da, a conchis doamna D., dar acum a fost mult mai frumos. Şi, după ce lumea s-a mai rărit şi discuţia a fost abandonată, ne-a şoptit la câţiva informaţia că Petru Groza a ţinut să fie înmormântat după tipicul ceremoniei care a avut loc la moartea regelui Ferdinand. Şi i s-a respectat ultima voinţă...

În fine, asta e; încă un amănunt semnificativ care mă avertizează să fiu cu ochii în patru în acest „colectiv" prea numeros şi de a cărui componenţă nu pot fi deloc sigur. Oamenii sunt mult mai simpatici ca la M.2, de acord, dar cu cei de acolo nu aveam nici pe departe asemenea surprize cum a fost cea de azi.

15 ian. 1958

Discuţie despre dragoste cu A., ieri seară, când am petrecut mai bine de o oră împreună. Trec peste amănuntul, deloc neglijabil, că am vorbit despre asta cu ea ca şi cum chestiunea, foarte importantă, nu ar fi privit un raport între noi doi, ci era o treabă care s-a făcut între fiecare şi altul, asemeni discuţiei dintre doi voiajori străini, care vorbesc despre călătorii în sine, unul venind cu experienţa unui drum la Roma şi altul cu cea dobândită pe Yokohama, şi trag concluziile generale. Discuţia noastră a pornit de la amănuntul din Proust de care şi-a amintit ea; anume că la un moment dat Marcel (sau Naratorul), vorbind despre iubirea lui pentru Albertine, spune că deşi se gândea tot timpul la ea, nu-şi mai amintea un lucru aparent elementar, anume culoarea ochilor acesteia...

Asta ar fi o dovadă, zicea A., de supremă abstractizare, când ajungi de fapt să nu mai ai nevoie de contacte cu „celălalt", pentru că le-ai realizat pe deplin în idee. Eu am exprimat îndoieli faţă de o asemenea posibilitate, afirmând că dragostea nu are o atât de mare valoare *în sine,* cât în felul în care determină şi

transformă viaţa unui individ. Pentru asta, orice îndrăgostit are nevoie de a o verifica în celălalt, de a o căuta şi regăsi mereu şi nu de a se proiecta în adversitate pentru a se verifica doar pe sine; ceea ce înseamnă, în sfârşit, că are nevoie să-şi alimenteze sentimentul prin dialog, de fapt prin reciprocitate.

A. a vorbit tot timpul ca o fiinţă nefericită în dragoste, ceea ce, poate că şi e; numai că eu am trecut peste asta, deoarece, oricum, eu sunt mult mai nefericit decât ea şi în nici un caz nu pot să-i aduc fericirea, care de altminteri se vede că nici nu pare a o preocupa.

O discuţie terminată în coadă de peşte, pe care însă nu o regret deloc.

Revin asupra modului în genere de a discuta cu A., de când o ştiu, cu ea care doar în societate respectă cât de cât regulile conversaţiei, adică silindu-se să fie o interlocutoare... Îmi aduc aminte de ce spunea despre ea M., cu atâta dreptate:

Atunci când totuşi îţi răspunde la o întrebare, A. face acest lucru în aşa fel încât ajungi până la urmă să uiţi întrebarea pe care i-ai pus-o!

M. şi A., rar se poate întâlni un contrast mai desăvârşit între două fete pe care le-am iubit: de aceeaşi vârstă, din acelaşi mediu social, cu aceeaşi educaţie. Poate că ele, situate la extremele aceluiaşi spectru, epuizează de fapt, pentru experienţa mea modestă, întreaga gamă a personajului „femeie".

20 ian. 1958

Acum câteva zile, m-am tăiat cu cuţitul de pâine, un cuţit mare, incomod, bun, îmi vine să zic, pentru profesionişti, şi pe care, cu tendinţa mea de a nu mă despărţi, de lucrurile vechi, l-am luat din zestrea gospodărească a mamei, unde zăcea de decenii nefolosit. Era şi puţin ruginit; rana care mi-a făcut-o e destul de serioasă pentru că mi-a atins o venă şi se află situată la articulaţia degetului arătător care, constat acum, e pus în mişcare la aproape orice gest al mâinii. M-am bandajat singur, cum am putut, cu cealaltă mână, mi-am spălat singur rana din care sângele nu mai contenea să iasă. Deşi n-a fost uşor, m-am bucurat că aveam tot ce-mi trebuia pentru a face faţă accidentului şi n-a

fost nevoie să recurg la vreunul din binevoitorii vecini, (şi la cine să fi recurs, mă întrebam îngrijorat, pentru că era aproape miezul nopţii: la Paul, la Jeana?)

Din fericire, rana e la mâna stângă. Şi totuşi mă incomodează, sunt o mulţime de operaţii pe care nu le mai pot face şi pe care le-am amânat până în momentul vindecării. E pentru prima oară că mă gândesc la acest „accident" care nu era prevăzut în scurgerea monotonă a existenţei mele. Nu vreau să exagerez, dar gândesc că poate fi şi mai rău, chiar pentru oamenii care trăiesc în afara marilor pericole, care nu se întâlnesc în mod obişnuit cu adversari, nici măcar cu obstacole, pentru că nu vor nimic, nu aspiră la nimic, nu fac nimic...

15 febr. 1958

Mă întorc la acest caiet. Constat că a trecut aproape o lună de zile de când n-am mai consemnat în el nimic. Nu am avut ce scrie? De fapt, ce este „important" în viaţa mea? Dacă m-aş rezuma numai la atât, n-aş mai avea ce scrie, nu ar mai merita să-l deschid niciodată. Îl ţin pe masa de lucru şi, de multe ori, s-a întâmplat să notez ceva în el doar pentru că hârtia albă, volumul mare care se cere umplut constituiau o provocare. Ce am făcut? Un an s-a scurs aproape de când l-am început şi mi-e greu să recunosc în el timpul care a trecut; citindu-l, nu văd cum ar putea cineva reconstitui viaţa mea din această scurtă perioadă.

Ca să fie o imagine mai exactă a ceea ce s-a petrecut cu mine în acest răstimp, ar trebui să-i semnalez prin ceva numeroasele goluri, să las câteva pagini libere atunci când nu am mai scris nimic într-o mai lungă sau mai scurtă perioadă de timp, ca nişte pete pe o hartă. Să semnalez măcar pustiul. Dar dacă abia aici, sau dincolo de acest hotar, „încep leii", aşa cum glăsuiau acele inscripţii de pe hărţile medievale pentru a se indica necunoscutul, teritoriul pe care piciorul omului nu păşise încă... Poate că ar trebui să semnalez cumva aceste goluri, să le dau o realitate, începând chiar să cred în virtuţile lor.

Ce rol joacă aceste goluri în trecutul meu din moment ce rezultă din nişte omisiuni absolut neintenţionate? Gândul meu a fost să scriu şi, dacă nu am izbutit întotdeauna, golurile intră în

categoria nereuşitelor şi, deci, capătă cu totul altă semnificaţie, ba chiar un anume relief, în sensul subteran al cuvântului.

Voi continua să scriu, pentru că scrisul adaugă totdeauna ceva peste nimic.

17 febr. 1958

De câteva zile, nişte lucrări ce se fac în vecini la conducta de gaz metan care alimentează şi instalaţia de încălzire a Oficiului nostru au dus la reducerea debitului, până într-acolo încât unica sobă din sala unde lucrez abia ajunge să fie puţin dezmorţită pe la prânz. E un bun prilej pentru toţi cei care pot să-şi facă drum în oraş să nu mai dea aproape deloc pe la birou. Rămân eu cu câţiva şi, bineînţeles, doamna Munteanu, care tronează înfăşurată într-o broboadă, aceasta dându-i un aer de focă.

Ieri, în disperare de cauză, am adunat nişte scurtături de lemn de la şantierul de alături şi le-am băgat frumuşel în sobă, izbutind să o încălzesc aproape de normal. Azi-dimineaţă am repetat figura împreună cu S.K.; am aşteptat ca militarii de pe şantier să se adune în careu la apel şi am luat o cantitate mai mare de lemne strecurându-ne prin şanţ. „Angoasa termică" (aşa cum am numit-o eu) ne va duce poate şi la alte acţiuni mai temerare. Dar deocamdată am izbutit să încălzim pe ziua de azi soba şi să ne păstrăm o rezervă şi pentru mâine, pe care e însă bine să n-o descopere administratorul Oficiului.

E totuşi mai bine aşa decât să stăm în frig. Am făcut oricum un mare pas înainte faţă de felul în care mă încălzeam în baraca de pe şantierul I.C.I., primul meu serviciu, din Pantelimon, acum câţiva ani. Acolo aveam o femeie de serviciu care locuia prin zonă şi aduna balegă căzută pe şosea. O usca cu grijă şi apoi alimenta cu ea mica sobă de tablă a „biroului".

21 febr. 1958

Sunt de două zile bolnav; am răcit zdravăn alaltăieri şi astăzi trebuind să mă duc la serviciu dimineaţa şi să stau acolo până la trei, am simţit că mă cuprinde febra. În ciuda faptului că m-am instalat în pat imediat ce am ajuns acasă, şi m-am doftoricit drastic, nu m-am pus până în clipa de faţă pe picioare.

Nu mai am însă nimic de mâncat şi mâine va trebui să ies, dacă nu ca să mă duc la serviciu, în tot cazul ca să-mi scot un certificat de concediu medical măcar pe trei zile de la amabila doamnă Huber. Febra aceasta persistentă se datorează numai emoţiei? N-am mai avut niciodată până acum o astfel de stare.

A fost o întâmplare care parcă a trecut peste mine, de care nu mă consider răspunzător; în multe sensuri nu o regret, însă Dan B. îmi dăduse sâmbătă seara un telefon rugându-mă imperativ să fiu a doua zi dimineaţă pregătit să mergem undeva. Avea neapărat nevoie de mine, de ajutorul meu, fără să-mi explice despre ce era vorba.

– Poţi să refuzi sau să accepţi; nu o să mă supăr în nici un caz, mi-a spus el, lăsându-mă în plină nedumerire. Ai să vezi, a fost tot ceea ce am putut scoate de la el, e ceva în legătură cu tata...

Ce putea fi? m-am întrebat mai apoi fără să ajung unde trebuie cu gândul; ştiam doar că tatăl lui ar fi murit acum câteva luni; poate acum un an, familia fusese înştiinţată ceva mai târziu, adică în toamna anului trecut de nefericitul eveniment.

I-am răspuns că orice ar fi îi stau la dispoziţie şi, duminică dimineaţa, m-am trezit cu el pe la şapte şi jumătate, eram îmbrăcat, dar nu gata de plecare. D. arăta tulburat, avea faţa udă de ploaia cu fulgi de zăpadă care cădea, dar poate şi de lacrimi. Mi-a spus pe un ton gâfâit, dar uitându-se fix la mine, cu o privire de nebun, că a primit îngăduinţa de a-şi dezgropa tatăl şi a-l transporta la cimitir (parcă Bellu militar, dacă am înţeles bine). Era un ordin de „foarte sus" care prevedea însă maximum de rapiditate şi de discreţie a operaţiei. La locul unde era înmormântat colonelul nu erau îngăduite decât două persoane: un membru al familiei şi un „om", adică cineva care să-l ajute pe primul la această operaţie. El mă alesese tocmai pe mine şi, cu ocazia asta, am aflat că eu sunt considerat de unele cunoştinţe ale sale, în cercul prietenilor noştri, „un tip tare".

Aşa m-am şi dovedit, în definitiv, cel puţin în respectiva împrejurare. Am acceptat cu un gest ferm rugămintea lui D. Şi m-am dus să-mi pun paltonul. Când am ajuns în stradă, el, care o luase înainte, s-a întors spre mine şi m-a avertizat:

– Vezi, îmbracă-te gros, o să dureze cam mult...

L-am urmat, căci se deplasa nervos, mai repede decât era nevoie. La colţul străzii ne aştepta o maşină neagră al cărei şofer şi proprietar era un domn maior Vlăduţescu, un fost subaltern „de încredere" al colonelului, care se oferise să-şi pună la dispoziţie automobilul, dar care în tot timpul operaţiei s-a ferit cât a putut să-şi divulge prezenţa. O prudenţă justificată, până la urmă, poate că omul ştie ce ştie şi a vrut să evite orice risc.

A condus rapid şi sigur, şi astfel am ieşit curând din Bucureşti, fără să schimbăm, practic vorbind, o vorbă, fără ca eu măcar să întreb unde ne ducem. Ştiam că ne îndreptăm spre Jilava, dar regiunea mi-era complet necunoscută, aşa că în ceea ce vedeam prin ploaia destul de dezagreabilă nu puteam identifica nimic, pentru că nu puteam raporta la ceva cunoscut mai dinainte. Astfel, am părăsit la un moment dat şoseaua principală, asfaltată şi ne-am angajat pe un drum de ţară, în stânga, într-o zonă cu teren mai accidentat, între nişte coline. N-am mers mult însă, ne-am oprit curând şi maiorul, care părea a cunoaşte drumul, ne-a invitat să coborâm.

Ne aflam la vreo douăzeci de metri de un zid de cărămidă, care putea fi al unei fabrici sau al unui depozit. D. a păşit înainte şi astfel am descoperit un fel de baracă, mai curând decât gheretă de pază, care pare-se că totuşi păzea o intrare. D. s-a dus înăuntru, eu rămânând afară, fără nici o curiozitate la cele din jur, căutând prin absenţă să-mi înfrâng emoţia. Am fost chemat înăuntru după vreo cinci minute; era un birou simplu la care şedea un ofiţer care proceda la identificări.

– Ăsta e omul? a întrebat el de mine, luându-mi buletinul de identitate şi verificându-l. D. a aprobat şi amândoi am fost apoi invitaţi afară să aşteptăm. Ofiţerul dispăruse pe o portiţă care dădea probabil în curte şi abia după vreun sfert de oră a venit cu un soldat înarmat în paza căruia am fost predaţi.

– Numai un târnăcop şi o lopată, a precizat laconic ofiţerul; dacă aţi adus şi altceva lăsaţi aici... Băgaţi de seamă, că vă percheziţionăm.

– Nu am adus decât ceea ce mi s-a spus.

– Ia să vedem pardesiul... a spus ironic ofiţerul şi a luat din mâna lui D. sacul de pânză groasă pe care acesta îl adusese. L-a desfăşurat şi l-a scuturat energic, apoi a început să-l pipăie prijuliu pe la toate încheieturile.

– E în regulă!... a conchis el în cele din urmă şi a făcut un gest cu capul către soldat. Acesta a luat din cui un pistol automat, şi-a trecut cureaua peste umăr şi ne-a spus să-l urmăm.

Ofiţerul ne-a urmărit o clipă cu privirea şi ne-a spus din uşă cu oarecare îngrijorare:

– Dacă lada nu e reglementară, nu o să v-o primească la cimitir. Vedeţi ce faceţi, că aici nu-l mai puteţi aduce înapoi pe client...

Am mers pe urmele soldatului care întorcea din când în când spre noi priviri bănuitoare.

– Aici, a spus el, la un moment dat, oprindu-se. Daţi-i drumul...

Nimic nu lăsa să se bănuiască că acolo s-ar afla vreun cimitir. Nici până astăzi nu înţeleg după ce s-a orientat omul acela când ne-a indicat un anume loc. Am început totuşi să săpăm, dar treaba a mers neaşteptat de greu din cauza pământului clisos şi umed. După vreun sfert de oră abia izbutisem să zgâriem o mică suprafaţă. Soldatul era foarte enervat şi ne îndemna mereu să ne grăbim, ca şi cum am fi fost o bandă de hoţi care comitea o spargere. D. a vrut să-l îmbuneze oferindu-i un pachet de ţigări, dar omul nostru, care pe el l-a lăsat să fumeze, a refuzat darul.

Norocul a fost că la un moment dat eu, manipulând lopata, am dat peste un picior al mortului şi asta ne-a permis să orientăm just toată operaţia. În mod curios, cadavrul fusese aruncat într-o groapă cu fundul mai adânc spre locul capului, încât picioarele ieşeau întrucâtva în sus. Am grăbit dezgroparea şi, în clipa în care am ajuns la mijlocul trupului, nu am mai săpat, l-am apucat de picioare şi l-am tras destul de uşor afară.

Ce garanţie aveam că era tatăl lui D.? În viaţa mea nu asistasem la o deshumare şi nu-mi închipuiam câtuşi de puţin cum poate arăta un cadavru în stare de descompunere, cam la nouă-zece luni de la îngropare. Cu naivitate raportam mereu în minte ceea ce aveam să văd cu imaginea pe care mi-o oferea poza mumiei lui Ramses al II-lea care se afla în manualul meu de istorie de clasa I de liceu de Nicu Jean.

Bineînţeles că acum se vedea cu totul altceva; trupul înecat într-o mâzgă infamă părea mai mult un vierme, o descompunere organică, cu aderenţe la ceea ce era în jur. Ca şi cum

mi-ar fi citit gândurile, D. a rostit la un moment dat cu dinţii strânşi:

– Este el, i-am recunoscut mâinile...

Ne-am oprit o clipă pentru a ne trage sufletul, dacă nu pentru a ne depăşi emoţia, deşi soldatul ne tot zorea, din ce în ce mai enervat.

Am vârât cadavrul cum am putut în sacul încăpător şi, cu greutate, punând peste el şi cele două scule ne-am întors la mica, aproape invizibila intrare. Acolo, ofiţerul, care vorbea la telefon cu cineva, ne-a oprit cu un gest al mâinii, apoi a ieşit să vadă dacă totul e în regulă.

– Ai verificat, soldat? a rostit el către acesta.

Ce era sau fusese de verificat? Soldatul a luat o poză oarecum marţială şi a răspuns:

– Să trăiţi, raportez de executarea ordinului!

Ofiţerul n-a mai făcut nici el vreo verificare şi ne-a spus doar atât:

– Ai, acum... uşcheală!... Şi nici o vorbă!

Am ieşit în drum, mişcându-ne cu greutate, în tăcerea deplină a câmpului. Când mai aveam puţin până să ajungem la maşină, maiorul Vlăduţescu s-a crezut îndreptăţit să apară şi el; a venit şi a apucat iute unul dintre cele două capete ale sacului, mie revenindu-mi să duc la maşină târnăcopul şi lopata, pe care de oboseală îmi venise să le abandonez pe drum.

Cei doi au vârât cadavrul în lada pe care maiorul o dăduse jos de pe capota maşinii şi pe care au fixat-o la loc cu o frânghie dinainte pregătită. Am luat loc în maşină şi am pornit-o fără să schimbăm măcar o vorbă. Când am ajuns în oraş şi mi-am dat seama că ne îndreptăm spre cimitir, am cerut să oprească şi i-am spus lui D. că fac restul drumului cu tramvaiul, se vedea staţia lui 17, prezenţa mea devenise inutilă, de altfel.

D. mi-a mulţumit cu glasul stins, cu o privire sticloasă, aproape oarbă; eu mi-am luat rămas-bun de la cei doi cu o grabă care, în condiţii normale, ar fi putut părea nepoliticoasă, fluturând doar mâna. Am pierdut însă tramvaiul pe care-l zărisem în staţie şi care mi-a plecat de la nas; până la venirea următorului, a trebuit să aştept aproape o jumătate de oră. În colţ, se afla un bufet unde se servea şi la tejghea, aşa că am luat în mare viteză, neliniştit, cu ochii în lungul şoselei, două păhărele de

ţuică, pentru a mă încălzi. M-am gândit să mănânc totuşi ceva, ispitit de ceea ce se vedea într-un galantar curat şi destul de bine asortat. Dar, un anume instinct îmi spunea că în starea în care mă aflam, cu o greaţă persistentă chiar dacă nu acută, era mai bine să nu iau în gură nimic. Afară de asta, nu voiam să întârzii în acel local; era îmbâcsit de fum de ţigară, iar vacarmul era îngrozitor. Un individ, un muzicant amator, rezemat de o masă mai în fund, cânta o melodie cunoscută mie, dar cu textul schimbat, adaptat poate nevoilor lui sentimentale şi adresat întregii asistenţe:

– Ilona, Ilona,
Făceai pe Madona...

De îndată ce omul a început să cânte, s-a făcut în încăpere o relativă linişte:

– Făceai pe naiva,
Mânca-ţi-aş coliva...

Se vede treaba că alcoolul îngurgitat ca un medicament nu m-a ajutat prea mult, deşi, luat pe stomacul gol, m-a ameţit în primul moment şi mi-a dat o oarecare stare de euforie, care m-a ţinut cel puţin până să ajung acasă. Dar de atunci şi până acum nu mi-am revenit din indispoziţie şi, deşi nu mi-am pus termometrul, cred că am avut febră în orele care au urmat.

Îmi amintesc că tatăl lui D., cu care am făcut „cunoştinţă" în clasa întâia primară şi care, pe atunci, îmi inspirase o groază cumplită, aşa pe nevăzute, doar din ceea ce presupuneam despre el când mi-era evocat. Gradul lui de „colonel" mă făcea să cred că era un fel de căpcăun, pe baza experienţelor mele din contactele cu militarii, în speţă cu vecinul nostru din fundul curţii, căpitanul Vlădescu, ale cărui răcnete şi înjurături le auzeam aproape zilnic şi care-şi maltrata crunt ordonanţa, de cele mai multe ori cu concursul doamnei şi aceasta o brută. Credeam că militarii sunt din ce în ce mai fioroşi, pe măsură ce urcă în grad, aşa că a fost pentru mine o mare surpriză când l-am descoperit pe maiorul şi mai apoi colonelul B. pe care nu l-am mai văzut din timpul războiului, dar a cărui privire albastră, de o extraor-

dinară blândeţe n-am s-o uit niciodată. Ţin minte că într-un rând, pe când trebuie să fi avut vreo unsprezece ani, fiind invitat acasă la D., pe vremea când se mutaseră de pe Calea Moşilor pe şoseaua Mihai Bravul, m-am jucat o dimineaţă întreagă cu el şi, până la urmă, am ajuns să ne fugărim şi prin podul casei, unde am descoperit două căşti militare din timpul Primului război mondial şi două puşti, clasicele Z.B.-uri, care mai erau atunci în fiinţă în dotarea armatei române. Le-am luat şi ne-am jucat cu ele, simulând o bătălie, până când am fost chemaţi la ordine de jos, deoarece începuseră să se mişte plafoanele şi lustrele de sub noi din cauza tropăiturilor.

Dar gluma cea mai tare a fost că la sfârşit, când ni s-au luat armele, s-a constatat, de către soldatul care era una din ordonanţele tatălui lui D., că una din puşti era de fapt încărcată...

23 febr. 1958

Răgazul unei „duminici" petrecute acasă îmi îngăduie să pun oarecare ordine în romanul meu care e limpede articulat dar segmentele lui trebuie umplute (dezvoltate) cu puzderia de pagini care n-au fost gândite să intre într-un anume loc dar pot intra – iar mozaic nu vreau în nici un caz să fac. În timpul acestei operaţii, mi-am amintit de o frază din Unamuno pe care mi-e lene acum să o identific căutând în biblioteca mea recent „aranjată" *Vérités arbitraires.* El citează din Carlyle care spunea nu ştiu unde că omul nu trebuie să încerce a se cunoaşte pe sine însuşi deoarece el e o fiinţă incognoscibilă, ci să-şi cunoască bine lucrul pe care-l face, şi să-l facă cu energia lui Hercule. E o expresie tipică pentru mentalitatea protestantă şi deci pentru ideea de datorie, care nu se prea potriveşte cu domeniul artei. De pildă, când pictezi un tablou sau compui o simfonie, ce faci? Obiectul se confundă cu autorul, căci duce, contribuie esenţial la definirea acestuia, chiar dacă Beethoven n-a compus *Simfonia a IX-a* doar pentru sine şi pentru a o asculta doar el însuşi şi nici Michelangelo pe *David* despre care nu ştiu de câte ori l-a mai contemplat după execuţie în decursul lungii lui vieţi.

În cazul romanului meu, lucrurile sunt şi mai complicate, cum se întâmplă cu toată multa literatură în care autorul se spune pe sine. Rezultatul e ceva care nu poate fi controlat în chip

absolut; voința de a face *ceva* nu este echivalentă cu aceea de a ieși din sine, de a depăși fatalul egoism/ci de a se defini mai bine tocmai pe sine. Dar eu, niciodată când scriu, chiar mai multe pagini, nu am impresia că săvârșesc un act altruist.

A scrie, în cazul meu, înseamnă, printre altele, tocmai a te dezvălui și, deci, a te cunoaște pe tine însuți. Iar, în măsura în care izbutesc să fac asta, pot vorbi de o „oglindă"?

Pentru mine chestiunea nu se pune în aceşti termeni, dar ce o fi fost în capul altor „scriitori", printre care încep să mă prenumăr, nu am de unde să știu.

24 febr. 1958

Ce sigură și simplă superioritate o acordă oamenilor, care pot face uz de el la nevoie, zâmbetul! Mă gândesc la Bică Ioanid cu care m-am întâlnit azi pe la prânz și care zâmbește în permanență, chiar fără să vrea, datorită unei anume conformații a buzei de sus. E de-a dreptul enervant, pentru mine cel puțin, aerul cu care mă privește de când ne cunoaștem, deși Bică e unul dintre cei mai simpatici oameni din lume, pe care nu te poți supăra, care leagă prietenii cu oricine (ultima oară l-am zărit în Cișmigiu, jucând table cu Nelu Panama și cu niște prieteni ai acestuia), care formează liantul cel mai rapid între cele mai variate persoane în toate mediile cu putință.

Hobbes avea și nu avea dreptate când semnala că râsul e un semn de superioritate intelectuală, afișată de-a dreptul; în realitate, de el se asociază o dublă acțiune: de respingere și distanțare, dar și de apropiere, de înțelegere indulgentă sau chiar complice. Râsul are totdeauna o încărcătură afectivă. E destul însă că se poate râde de absolut orice, în orice împrejurare; dar aici intră în joc o multitudine de semnificații care contează totuși datorită ambiguității unei expresii ce servește egal de bine mai multor atitudini, uneori chiar opuse.

Râsul lui Bică sau măcar zâmbetul lui, să-i zic involuntar, e totdeauna cordial și tandru, deși pentru mine puțin enervant. (Mă întreb însă cum îi servește acest zâmbet pozei sale de deposedat tragic, de „fost", de umbră și reminiscență inadaptabilă a vechiului regim, pe care o afișează, după spusele unora, față de

cei ce nu-l cunosc mai mult şi mai ales faţă de numeroasele femei pe care el le abordează.)

Ne-am plimbat împreună cam de la Rosetti până aproape de Facultatea de Drept, pe bulevardul cu aspect neobişnuit, deoarece circulaţia pe partea carosabilă e suspendată, se scot şinele de tramvai şi se vor introduce linii de troleibuz, ceea ce s-ar părea că va rezolva definitiv îngrozitoarea problemă a transporturilor în comun. Ne-am amintit amândoi de o plimbare similară imediat după bombardamentul aerian de la 4 aprilie 1944, când tramvaiele nu mai circulau şi strada, cam în aceeaşi zonă, era la fel de agitată, fără a fi străbătută de autovehicule.

Bică mi-a amintit că atunci, pe Bulevard, cam prin faţa Băii Arcului, am găsit o hârtie de o mie de lei. Plutea prin aer, adusă de vânt, după ce fusese proiectată din vreo casă de fluxul unei explozii. Eu, deşi sunt aşa de miop, am zărit-o primul venind spre noi, dar, mi-a adus Bică aminte, am împărţit-o cavalereşte cu el şi cu alţi doi colegi ai lui de la Spini Haret, cu care ne aflam în grup.

Iată că a existat un moment în viaţa mea când mi-a căzut norocul din cer! Uitasem cu totul de întâmplarea aceasta de care mi-am adus aminte acum, amuzându-mă... Poate că zâmbetul sempitern al lui Bică să nu fie numai un tonic care schimbă în veselie o dispoziţie sumbră, dar şi o formulă de a conjura pentru alţii bunăvoinţa destinului!...

25 febr. 1958

Nefasta tendinţă a lui Radian de a dovedi mai marilor lui că Oficiul nostru are „activitate" l-a făcut să umple birourile cu vreo două duzini de „conducători de şantiere", aflaţi în sezon mort şi care au fost aduşi din toată ţara pentru un fel de instructaj, pentru „documentare" la noi sau pe teren. Noroc că toţi profită de şederea în Capitală ca să piardă vremea cum pot, dar, în genere, la începutul şi la sfârşitul zilei sunt aici pe capul nostru. Eu m-am pricopsit cu un vecin incomod, un tip atletic, pe nume Faculete, care ar putea să joace rolul lui Tarzan sau al lui Old Shatterhand, un ins gălăgios şi inoportun, care mă deranjează teribil. Încă din prima clipă mi-a cerut informaţii detaliate despre toate femeile practicabile din Oficiu, de parcă în modul

cel mai vădit ar fi nişte pensionare ale localului. Până la urmă s-a fixat la Florica C., în ciuda faptului că i-am explicat că aceasta e doar un copil, o elevă care face practică, de la un liceu economic; se pare că acest Făculete a adoptat deviza Ducelui din *Rigoletto,* după care, toate femeile sunt la fel.

Deşi e un om care n-ar trebui să trezească nici un interes, se bucură de mare atenţie şi chiar de simpatie; toată lumea îl menajează, deoarece este nepotul sau finul unui personaj foarte important din minister care se numeşte tovarăşul Borş.

Destul de des apare în legătură cu această trupă o femeie tânără, o economistă, care aduce salariile acestor inşi „scoşi temporar din producţie" şi care e special interesată de omul meu, îi şopteşte tot felul de chestii, îl cheamă la discuţii mai însufleţite pe coridor. Se numeşte tovarăşa Burtea şi mă gândesc că ea cu Făculete şi cu Borş par predestinaţi chiar prin nume, în ciuda faptului că ele nu rimează; e un nu ştiu ce în afara omofoniei, care-i leagă şi care e şi foarte semnificativ pentru ceea ce se întâmplă în lumea noastră la ceasul de faţă.

26 febr. 1958

Printre atâtea „persoane" (de fapt prieteni) care au dispărut din viaţa mea ar trebui să fac o selecţie în enumerare, pentru că am ajuns să cred că o să-i uit.

Constatare care...

Aseară am suferit un mic accident care m-a făcut să întrerupt notiţa de mai sus: o mişcare (o simplă mişcare!) greşită a cotului m-a făcut să-mi răstorn tigaia cu cartofi prăjiţi, gata de mâncare, peste care presărasem bucăţele de brânză ca nişte tăiţei şi altele, încă mai abil tăiate, de parizer. Masa mea de seară a fost aşadar compromisă, am renunţat să mai pun ceva în gură.

Enervare enormă, exagerată faţă de realitatea catastrofei. De ce? mă întreb... Şi-mi răspund: foarte simplu, pentru că aşa reacţionez la toate accidentele care-mi survin, dar la care am chiar eu o parte de vină. Mă judec sever pentru tot ce e eşec, neîndemânare, calcul greşit, prostie, pentru că orice nenorocire admit că-mi poate veni *din afară,* dar nu să fie provocată de mine şi mai ales de vreun gest de al meu. Abia pot face faţă adversităţii şi răului pe care mi le produce lumea; asta sunt dis-

pus să suport şi contra lor îmi încordez toate puterile, dar mai cu seamă atenţia.

...Dar să-mi mai vină ceva rău sau măcar neplăcut, lipsit de această cauză generală, pe care nu o mai numesc aici, pe hârtie, e prea mult, e prea de tot...

...Amân şi acuma însemnarea întreruptă ieri pentru că nici nu era prea urgentă. Ca nimic din ceea ce se întâmplă în viaţa mea.

27 febr. 1958

Meşterul Buzoianu, şeful atelierului de legătorie, un tip grăsuliu şi apoplectic, vine aproape zilnic în birou la noi şi ne întreţine cu necazurile pe care i le provoacă fiica lui nerecunoscătoare, Dorina, care a fugit de acasă cu un „golan", de fapt cu un fost coleg de liceu, de care e îndrăgostită, zice tatăl, „ca o proastă". Buzoianu este un ins, din punct de vedere intelectual, net superior mediei în profesiunea sa şi tot ce spune trezeşte interesul celor din jur. Indiscreţiile asupra necazurilor lui, clamate cu voce destul de tare, se justifică prin aceea că stă mai mult de vorbă cu doamna S., care, fiind licenţiată în drept, este luată de el drept specialistă în probleme de ordin juridic, sau chiar avocată. În plus, până anul acesta, când s-a întâmplat nenorocirea, meşterul nostru îşi aducea fiica la Oficiu, în vacanţa mare, pentru a o feri probabil de ispitele care se vede că nu au ocolit-o, dar şi pentru a primi de la ea o mână de ajutor şi a o învăţa meseria. Ceea ce, în fond, nu e deloc rău. Aşa a ajuns ca Dorina să fie cunoscută şi să poată face obiectul curiozităţii doamnelor din Oficiu.

Buzoianu e un tip nu lipsit de o anume şiretenie; recent, ne povestea, a izbutit să amâne nunta celor doi, proiectată mai ales de părinţii băiatului, prin faptul că a reuşit să şterpelească fiicei sale Biroul populaţiei, lăsând-o fără posibilitatea ca, un timp, să îndeplinească formalităţile cuvenite. Apoi, ne explică el cu un zâmbet complice, „golanul" o să fie luat la armată şi... „mai vedem noi".

După oarecare pauză, unele funcţionare au făcut observaţia că s-ar putea întâmpla şi mai rău, ca băiatul să se răzgân-

dească şi să o lase pe prea pasionata Dorina cu buzele umflate şi compromisă.

Buzoianu nu părea deloc speriat de această eventualitate, deoarece e sigur că îi va găsi fetei „un băiat bun", ba chiar a sugerat că l-ar fi şi găsit.

Ce simplu e, într-adevăr!...

Curios mi se pare faptul că Buzoianu e convins că de vină în primul rând pentru alunecarea fiicei sale şi, în general, a fetelor din zilele noastre, ar fi şcoala, cu amestecul ei nefast de băieţi şi fete în aceeaşi clasă şi cu lecturile ce li se recomandă elevilor. Şi ne-a dat şi un exemplu:

– Ce vreţi să iasă din nişte copii care sunt obligaţi la şcoală să citească toate porcăriile... de exemplu, romanele lui Camil Petrescu!

Am ciulit numaidecât urechile, dar n-am putut afla mai mult. Să cred, aşadar, că în liceele actuale se recomandă elevilor din scrierile marelui om şi altceva decât *Bălcescu. Un om între oameni* sau *Turnul de fildeş?* Ar fi ceva, dar nu ceea ce-şi închipuia bietul tată al acestei fecioare rătăcite.

Lectură rapidă, în seara asta, înainte de a mă culca, a micului roman al lui Balzac, *La fille aux yeux d'or.* Nu ştiu când a fost scris; poate în tinereţe. În tot cazul, povestirea mi s-a părut naivă, melodramatică, lipsită de inspiraţie, chiar dacă o raportezi la genul ei. În plus, introducerea prea lungă, amestec de idei generale şi exaltare de neofit, care se miră cu anticipaţie el însuşi de ceea ce oferă şi ar fi trebuit să lase să descopere cititorul...

În amintire păstrasem cu totul altă impresie, de când am citit pentru prima dată cartea, deci din liceu, după toate socotelile.

Dar fraza finală, crudă, decisivă, prin care eroul întoarce spatele întregii acţiuni, e un moment de mare scriitor, care ştie să se ridice chiar şi pe deasupra propriei sale erori.

1 mart. 1958

Bogat e acel om care trăieşte ca un om bogat. Iată formularea generală a observaţiilor mele îndelungate în această materie. O avere blocată, inutilizabilă (sau neutilizată), cum a avut tata până de curând, nu are nici o valoare. El o „păstra", era

sigur de ea, dar nu o folosea, până când schimbarea regimului politic l-a deposedat de ea. Dar dacă un om bogat nu se foloseşte de ceea ce are, mai poate fi numit astfel? Cred că dincolo de felul acesta de a pune problema, există şi unele avantaje indirecte pe care ţi le dă bogăţia, derivate doar din satisfacerea instinctului de posesiune şi din dobândirea unei siguranţe, chiar a unei consolidări lăuntrice, efect al „averii" pe care ştii că o ai. Posesiunea îţi schimbă în oarecare măsură comportarea, poate chiar şi psihologia. Credeam că eu trăiesc în afara tuturor acestor probleme şi că ele nu vor constitui nicicând o preocupare pentru mine, dar, iată, azi am avut un sentiment neaşteptat privind micul şi uzatul meu ghiordez pe care l-am întins pe perete în dreptul divanului. Nu e vorba de efectul estetic (deşi e, negreşit, un obiect frumos), ci de *utilitatea* pe care i-am dat-o, de faptul că l-am pus în valoare, dar îl şi folosesc pentru prima oară acum, după ce a stat făcut sul în toate camerele mele de când am plecat din Toamnei şi chiar şi mai înainte. Covorul nou, în ton cu perdelele şi mobilierul, în care predomină rafturile de cărţi, conferă interiorului meu o notă nu zic de bogăţie, dar de oarecare confort studiat, peste ceea ce vezi în camerele obişnuite şi care nu exista până acum, deşi elementele le posedam demult.

Aceasta nu e ceva mai important decât bogăţia potenţială, blocată sub formă de rezerve inutilizate şi practic vorbind neutilizabile? A fost de ajuns ca să fac o mică mişcare, *aşezând doar altfel* câteva lucruri pe care le posedam deja, pentru ca deodată decorul să înceapă a căpăta alt sens, să înceapă să acţioneze asupra mea. Acum îmi consum în linişte şi cu satisfacţie *bogăţia.*

2 mart. 1958

Mi-amintesc de Camil Petrescu, scriitorul corupător al tinerelor fete şi la a cărei *Addenda la „Falsul tratat"* mă tot duc, atras de textul clocotitor. Consemnez ceva de cu totul alt ordin, dar semnificativ. Mereu am ştiut că el a dus-o greu, că a trăit în condiţii modeste în vechiul regim, chiar şi pe vremea războiului când ocupa un post destul de bine remunerat la *Revista Fundaţiilor Regale* (pe deasupra fiind şi „consilier", cu o leafă superioară unui profesor de liceu). B. îmi povestea că pe când era în liceu, tatăl lui l-a trimis la Camil Petrescu acasă pentru a-i

înmâna nişte acte sau aşa ceva; i-a deschis chiar el, care ocupa o garsonieră ultracentrală, dar foarte sumar mobilată, plină de cărţi, reviste şi ziare răspândite peste tot, dar şi în mari mormane. Scriitorul, care se afla pe atunci la apogeul carierei, era îmbrăcat la ora prânzului cu o pijama (poate pentru a-şi menaja garderoba de oraş, prea sumară) şi s-a arătat foarte jenat de această vizită. Ea nu a durat decât cinci minute, apoi B. a plecat mai departe la profesorul I.C. Şi a putut face deosebirea care se impunea. Omul ocupa un apartament spaţios, mobilat fără pretenţii, dar cu tot confortul burghez; avea o nevastă, crescuse doi copii, avea chiar servitoare – totul dintr-o leafă de profesor secundar (care, ce-i drept, fusese un timp şi director).

De ce Camil Petrescu o ducea aşa de rău, de se plângea chiar în cărţile scrise? Asta să fi fost condiţia unui scriitor român care, în plus, avea o pensie I.O.V.R.? Îmi aduc aminte de maiorul invalid G. din timpul războiului, care locuia pe la Bariera Vergului; tată a două fete, cu nevastă, dispunând de o simplă pensie de ofiţer în retragere, să admitem ceva mai mare decât aceea a unui sublocotenent. Totuşi...

La cei 10–15 scriitori cam de condiţia lui Camil, în casele cărora am intrat eu, nu mi-a fost dat să văd mizerie; cred că nici unul nu s-a plâns de asta. Pe autorul lui *Danton, sărăcia* l-ar fi împiedicat să-şi desăvârşească operele, să-şi dea întreaga măsură, aşa ar reieşi... din ce spune el. Ce o fi adevărat în asta?

Severitatea cu care-l judec eu acuma e pentru mine un avertisment că şi eu voi fi judecat cândva tot aşa, chiar dacă sunt mai sărac decât a fost bietul Camil.

5 mart. 1958

Oare cum am putut iubi o femeie a cărei culoare favorită e movul? Oroarea pe care mi-o provoacă această culoare, nedepăşită decât de orange (ambele mi se par ceva aberant, nişte imposibilităţi, nişte erori ale naturii), ar fi trebuit să-mi interzică orice apropiere de A. Şi totuşi, chiar atunci când am cunoscut-o ea era în mov; e culoarea doliului, pe care A. îl poartă cu deosebită plăcere, îmi vine să zic, dozând negrul şi movul în juste proporţii, după gradul de rudenie cu cel răposat.

Era atunci în doliu după bunicul ei din partea tatălui; era, ţin minte, într-un taior negru, cu o bluză şi cu o eşarfă de gaz mov. Apoi a urmat doliul pentru un unchi, frate mult mai mare al mamei ei, pe care l-am cunoscut destul de bine şi eu şi care era un tip interesant. Fusese ofiţer înainte de război şi comisese nu ştiu ce infracţiune sau fusese eroul unui scandal care-l scosese din armată. Trebuise să fugă din ţară şi să peregrineze câţiva ani prin Franţa şi prin alte locuri, fusese angajat în Legiunea străină, motiv pentru care i se spunea Marocanul. Era singurul din numerosul clan al lui A. care mi-a arătat totdeauna o mare simpatie, poate doar pentru faptul că numai eu îi ascultam cu răbdare povestirile.

Când l-am cunoscut eu era bătrân şi bolnav; se aciuase în casa din strada Icoanei datorită bunăvoinţei nepoatei sale, care-l adunase literalmente de pe drumuri, cu psihologia ei de păianjen, pentru care sistemul afectiv e o pânză lipicioasă dar fragilă. A. intră totdeauna în panică exagerată atunci când este părăsită de cineva şi repară imediat firele rupte; dacă se poate, aduce la fel de rapid, acolo unde trebuie, o fiinţă oarecare în loc, pe care ea, în felul ei, o iubeşte.

A. îşi prelungeşte mult doliul vestimentar, cu mult peste ceea ce pretind canoanele cele mai severe. Negrul cu mov îi stă bine, trebuie să recunosc; nu mai puţin variantele: mov cu alb şi mov cu gri, după anotimp şi moment al zilei. Trebuie să admit că această culoare odioasă îi modifică uşor nuanţa ochilor, din albaştri devin parcă mai întunecaţi, ceea ce e sigur în avantajul lor ...

– Ma io voglio le cose pure! afirm eu, citând din Papini, care se definea astfel împotriva lui ...Shakespeare.

Fac aceste sumare şi inutile constatări, după ce am primit de la ea o înştiinţare prin telefon că trebuie să-mi amân vizita pe altă dată, deoarece i s-a întâmplat în ultimul moment nu ştiu ce.

E a câta oară că se întâmplă acelaşi lucru?...

Am scris aceste rânduri fără nici un accent de regret, literalmente pentru a umple câteva pagini... În timp ce scriam însă, am revenit condus de gândul că ar trebui să consemnez o observaţie importantă: în clipa în care am aflat că nu o să ne vedem, am simţit o ciudată satisfacţie. E desigur oboseala, care în cazul

meu se dovedeşte o soluţie. Poate că tot oboseala îmi va oferi cândva o justificare pentru singura soluţie.

Totul se va rezolva până la urmă, nefăcând nimic... Aceasta e şi soluţia cea mai bună pentru a adormi, pentru a muri... Logica la asta te duce: în orice situaţie, moartea e o soluţie.

În clasicismul francez, cred că Vauvenargues a spus că o mulţime de erori n-ar subzista dacă ar fi exprimate clar. E o încredere raţionalistă tipică; noi ne aflăm în alt ev şi mie îmi vine să spun că o mulţime de adevăruri n-ar mai subzista dacă ar fi formulate clar. Asta în glumă, pentru că o constatare în plus te duce la convingerea într-o realitate intermediară: există adevăruri care se impun pentru că sunt ajutate nu de claritate ci de confuzie.

E cazul „adevărurilor" artistice, mai ales de la simbolism încoace, fapt pe care-l verific la tot pasul atunci când, recitindu-mi şi rescriindu-mi romanul constat că momentele de încântare artistică sunt tocmai rodul unor expresii care depăşesc simpla comunicare (transmisiune) şi se validează (sau mă surprind chiar pe mine prin logica lor, alta decât cea comună). O fi asta acea „confuzie" pe care Mallarmé o introducea în orice text ce i s-ar fi părut rodul simplei spontaneităţi?

6 mart. 1958

Aruncându-mi o privire întâmplătoare asupra numărului de luna asta a *Buletinului* nostru informativ (ceea ce nu era deloc treaba mea), am descoperit nişte năzbâtii la rubrica *Ştiri din toată lumea,* pe care o conduce şi de fapt o şi redactează aproape integral Dancu. Este rubrica cea mai „gustată" de tehnicieni din tot corpul revistei şi e alcătuită din ştiri mai ales din economia construcţiilor, luate şi rezumate după articole mult mai ample din presa străină de specialitate. (Ele nu sunt niciodată verificate de traducătorii profesionişti.) E un subiect de controversă între cele două linii ale conducerii revistei noastre: cea tehnică reprezentată de Opriţă şi cea economică reprezentată de Radian. (Îmi amintesc de crunta privire a primului când unul dintre ingineri a pretins într-o şedinţă că, dacă această rubrică nu ar

exista, nici un inginer sau tehnician de pe vreun şantier nu ar lua în mână *Buletinul.)*

De la venirea lui Dancu, rubrica aceasta de ştiri, interesante dar de nivel tehnic foarte scăzut, mai mult de curiozităţi tehnice, nedepăşind de cele mai multe ori nivelul celor din *Science et vie,* a crescut mereu ca număr de pagini, datorită perseverenţei noului responsabil al ei şi a abilităţii cu care ştie să păstreze relaţii cordiale cu Opriţă, descoperindu-se chiar concitadin cu el, dacă nu mă înşel.

M-am dus deci la Dancu şi, pe tonul cel mai blând, făcându-mă că nu ştiu cine a redactat ştirile, pentru a-i menaja susceptibilitatea, i-am semnalat câteva erori. I-am arătat că s-a tradus probabil din italieneşte (ceea ce în mod sigur a făcut el) nişte notiţe privitoare la străinătate şi toate oraşele au apărut cu numele anapoda: localitatea care apare în text cu numele de Monaca e de fapt München, Stoccarda e Stuttgart şi Amburgo e Hamburg. În sfârşit, Parigi e chiar capitala Franţei, adică oraşul Paris. În sfârşit, s-a făcut şi greşeala inversă, când s-a tradus ceva dintr-o revistă germană (ceea ce poate că n-a făcut el): nu ştiu ce procedeu nou în construcţia de locuinţe s-a aplicat pe scară mare la Mailand, care e oraşul Milano.

Dancu m-a privit cu obişnuita lui neîncredere, dar puţin alarmat:

– Hă? Crezi că e aşa?...

Ar fi fost mai bine să-l las în plata Domnului şi să-mi văd de treabă pentru a nu-mi mai face inimiciţii, dar mă gândeam la faptul că eroarea ar putea fi descoperită, fireşte după imprimare, şi i s-ar putea imputa.

La insistenţele mele, Dancu a luat o coală de hârtie şi a vrut să-şi copieze cuvintele, desigur pentru că voia să le confrunte cu cine ştie ce persoană de încredere:

– Cum zici că le spune?...

I-am explicat că va fi prea târziu pentru rectificări, dacă nu se fac chiar acum pe loc. I-am schimbat eu cuvintele, cu o mână fermă, ca şi cum ar fi fost vorba de nişte banale greşeli de tipar şi am plecat cu dosarul.

În urma mea am auzit vocea puţin alarmată a lui Dancu, încercând să mă oprească.

7 mart. 1958

Seară muzicală la Dorel care se vestise foarte interesantă... Dar, decepţie, piesa de rezistentă *Missa încoronării* de Mozart n-a putut fi adusă de prietenul său, pianistul N. Brânduş, care o imprimase din fondul Radiodifuziunii. În schimb am ascultat o cantată de Bach (tot necunoscută de mine) şi în restul programului Mozart, întrucâtva compromisă de afirmaţiile lui P. cum că imprimarea de pe bandă nu respectă viteza de pe disc. În fine...

Lume multă, fapt pentru mine neliniştitor, aşa de multă că abia după vreo câteva minute am descoperit-o pe Anca a cărei siluetă, mai ales în picioare, e greu să treacă neobservată. Nu o ştiam de melomană şi nu cred că i-a rămas această „calitate" din legătura ei efemeră cu interpretul de muzică uşoară H.M. Ea nu e femeia care să se dea „după bărbat" şi să se ataşeze, în genul snobistic al convertiţilor, la o „artă" pe care nu o pricep.

De altfel când am sosit era pe picior de plecare aşa că foarte curând a făcut ceea ce ştie cel mai bine: să dispară.

8 mart. 1958

Întâlnire cu Sandi M., cu care m-am încrucişat în grabă azi dimineaţă; el m-a salutat cu două degete la pălărie, eu i-am zâmbit fugitiv. Era „în civil", aşa cum îl văzusem şi pe fratele său Adrian mai acum vreun an. Amândoi au „lucrat" la nu ştiu ce instituţie care impunea şi oferea uniforma militară; Adrian mi-a explicat ceva, în legătură cu un sediu al Kominformului, care ar fi pe Popa Nan în jurul vechii tipografii a lui Delafras, într-un cartier care, o ştiu de la B.T., a fost umplut, după golire, de funcţionari exotici, cu familiile respective, necesari la editarea şi tipărirea publicaţiei *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară* (chinezi, spanioli, coreeni, cehi etc.) Dar în ultima vreme, cei doi fraţi par a fi părăsit uniformele sau lucrează undeva „mai sus". Amândoi nu au fost în stare să termine liceul şi, prin repetenţie, eu am ajuns să-l prind din urmă pe Adrian. Acuma, însă, el lucrează foarte sus, unde n-are nevoie de diplome şi alte zădărnicii.

Toate acestea mi-au amintit de o întâlnire a mea de acelaşi tip, petrecută la intrarea în Minister, unde aşteptam pentru servi-

ciul actual, la coadă, să iau bon de intrare. Un individ cu nu ştiu ce treabă pe acolo s-a apropiat de mine, m-a inspectat lung, apoi a zâmbit şi mi-a spus, observându-mi nedumerirea:

– Ei, văd că premianţii întâi nu-şi mai aduc aminte de coada clasei! Am făcut un efort să-mi amintesc de omul din faţa mea, cu care fusesem coleg probabil cândva, în primii ani de liceu. Dar mi-am amintit că ne despărţisem mai de mult: era C. Zamfir cu care fusesem coleg în clasele primare, adică acum aproape două decenii. Omul nu s-a supărat, a părut doar contrariat că nu l-am recunoscut sub noul aspect. Am schimbat, deci, câteva cuvinte banale, eu nedivulgându-i scopul prezenţei mele acolo la o coadă care nu era neapărat una de solicitanţi nefericiţi.

Acest *Zamfir* locuia pe lângă mine, pe Calea Moşilor, aşa că se poate să nu mă fi pierdut un timp din vedere. Odată l-am întâlnit exact după examenul de admitere în liceu, ceea ce i-am şi comunicat, făcând, cred, o gafă.

– Aşadar, ai intrat la liceu, mi-a spus el consternat, ca şi cum aş fi comis o crimă sau intrasem la puşcărie, nu la o şcoală mai înaltă.

Poate că şi comisesem una, de care nu-mi dădusem seama; omul din faţa mea parcă pretindea o reparaţie pentru o astfel de infamie şi, dacă el nu o putea pune în practică, cei doi amici ai mei ex-militari sunt sigur că m-ar fi putut pedepsi pentru că treceam clasa.

Nu pot să uit ce cap a făcut Zamfir văzând că mă duc la bicicleta pe care o lăsasem la intrarea în Minister şi-i desfac lanţul. Din dezolarea lui am înţeles că pentru el, posesiunea ei îmi omologhează reuşita socială. Sunt cineva. Şi continui să fiu.

9 mart. 1958

Eu, care de când m-am angajat la acest Oficiu nu mi-am luat nici un fel de învoire, nici măcar pentru câteva ore, am făcut-o azi pentru a putea fi prezent la tribunal, în calitate de martor la procesul lui Sile frizerul, un proces meschin şi penibil de partaj al „averii" decedatei sale soţii. Împotriva lui era înscris propriul său fiu care revendica o jumătate (cum e legal) din averea dobândită de ambii soţi în timpul celor peste douăzeci de

ani de căsnicie. Acest mic ticălos, pe care eu în trecut l-am ajutat meditându-l „la toate materiile" ca să poată absolvi o clasă şi care drept recunoştinţă se făcea în ultima vreme că nu mă mai cunoaşte, Tibi este el însuşi coafor la o unitate în centru şi câştigă de cel puţin două ori mai mult decât relativ bătrânul său tată. Ţinea însă să-l deposedeze de nişte mizerabile troace uzate şi intentase un proces în acest sens, afirmând că toată averea s-a dobândit graţie mamei sale, o coafeză de mare clasă şi deci trebuia să-i revină lui.

Spre a restabili adevărul, Sile, în disperare de cauză, a recurs la mai multe persoane care-l cunosc „demult", printre care şi la tata, care l-a refuzat net, pretextând starea sănătăţii. Aşa a ajuns la mine, care am acceptat pe negândite şi m-am văzut ajuns azi-dimineaţă în sala Tribunalului mare, unde am pierdut vreo trei ore, după care m-am întors la Oficiu, ca să nu mi se „taie ziua".

Agitaţie penibilă, aşteptare enervantă, atmosferă de tavernă, ceţoasă. Judecător era o femeie, dar în capul mesei, căzut parcă sub ea, şedea un individ cu un profil de uliu, beneficiarul unei deformări a coloanei vertebrale care-l făcea să se menţină încovrigat oarecum „lateral" şi ajutându-se de mâini mai curând ca un papagal de o planşetă. Cred că era un „asesor" sau aşa ceva, un tip ironic sau care încerca să facă pe glumeţul, aruncând întrebări peste capul celei ce prezida – în timpul procesului precedent, retrăgându-se greu, ca un crab, într-o cameră alăturată.

Când mi-a venit rândul, rolul meu a fost să susţin, ceea ce era adevărat, că „averea" se agonisise mai ales de Sile, în atelierul lui, nu de biata Roji, care începuse prin a-i fi salariată. Am descris toate lucrurile pe care le-am văzut, cu minuţie, neomiţând butelia de aragaz, despre care am afirmat că exista dinainte de război, pentru că-i servea la încălzitul apei şi a „fiarelor" de frizat.

Atunci am fost întrerupt de asesor care m-a întrebat câţi ani aveam pe atunci de am înregistrat cu atâta exactitate obiecte aşa de numeroase şi diverse.

I-am răspuns că în jur de zece ani, dar frecvenţa mea în prăvălia lui Sile se explică prin aceea că încă de mai înainte am deprins ciudata obişnuinţă de a mă tunde destul de des.

Replica a stârnit oarecum ilaritate şi individul însuşi m-a aprobat cu un zâmbet onctuos, de om care ştie „să încaseze".

Un moment oarecum hilariant a fost acela al inventarului propriu-zis al bunurilor pe care cele două părţi aveau să le dobândească. Judecătoarea citise destul de repede, grefierul repeta şi cu fiecare obiect sporea nedumerirea tuturor şi mai ales protestele lui Sile asupra „valorii" lor. În clipa când totul ajunsese un vacarm, am intervenit eu (care n-aveam cuvântul) şi am precizat că Tun, Broască ţestoasă, Corabie cu un catarg, Cal în galop sunt nişte bibelouri.

– Da! a răcnit fericit Sile, care nu găsea cuvântul. Nişte *bibilouri,* doamnă judecătoare!

– Aha... a aprobat aceasta şi a dictat grefierului calmă, de parcă se rectificase poziţia unei virgule:

– Următoarele bibelouri... Broască ţestoasă... etc.

Se făcuse lumină şi Sile mi-a aruncat o privire radioasă.

Oare cei de faţă crezuseră altfel? Că sunt nişte obiecte în mărime naturală? În cazul ăsta, i-am făcut un prost serviciu lui Sile: era mai bine să-i cedeze lui Tibi corabia, calul, broasca, tunul şi baletista stând într-un picior şi el să se mulţumească cu restul inconsistent al „averii".

10 mart. 1958

Dezolarea mea veche, eternă îmi vine să zic (în tot cazul, datând de nu mai ştiu când), faţă de constatarea că nu sunt în stare să duc nimic la capăt. De aici, fragmentarismul din viaţa mea, cu nădejdea secretă de a-l îndrepta, nu printr-o schimbare radicală, ci prin cârpăceli şi adaosuri. Mă gândesc, deşi lucrurile par a nu avea relaţie, la observaţia lui Stendhal cu privire la superioritatea conversaţiei în societatea franceză faţă de aceea din societatea echivalentă italiană, pe care o cunoscuse. „La o serată, care a durat multe ore, spune el nu mai ştiu unde, nu am izbutit să aud o singură frază încheiată" (citat aproximativ, pe care nu am cum să-l verific acum şi îl las aşa pe hârtie).

Ce trebuie să fi fost, totuşi! Oamenii se înţelegeau şi, mai mult decât atât, efectul de ansamblu trebuie să fi fost miraculos; asemeni ciripitului unor păsări, oamenii aceia mai mult se subînţelegeau!

În fond, din tot ce se socoteşte îndeobşte a fi fragmente, bucăţele disparate, ar putea ieşi *ceva* prin simpla juxtapunere sau suprapunere, – dacă ele sunt din aceeaşi substanţă, cum era cazul cu conversaţia în saloanele italiene. Pentru mine sper nu doar într-un efect, la urmă, ci în ceva efectiv, pozitiv.

Iarăşi sunt obligat să spun: să vedem...

11 mart. 1958

B. îmi povesteşte ce a păţit în noaptea de revelion, cam la o oră după miezul nopţii, când s-au trezit cu vreo 3–4 indivizi venind să se intereseze cine a tras un foc de revolver (poate în aer) pentru a-şi manifesta bucuria trecerii în cestălalt an. B., care sărbătorea evenimentul mai curând într-o atmosferă funebră, determinată de recenta moarte a mamei lui şi se afla cu o bătrână mătuşă şi un domn tot în vârstă, a răspuns în consecinţă, dar s-a mirat de faptul că cineva a distins printre tiribombe zgomotul unei arme de foc autentic.

– A fost sigur un revolver militar de tip x, a răspuns încruntat un membru al „echipei".

După care, s-au dus la vecinul soţilor B., unde au stat aproape un sfert de oră în „discuţii".

Interesant e că în plin centru al Capitalei, într-un asemenea vacarm, cineva a distins o detunătură provenită dintr-o armă periculoasă, a alarmat autorităţile şi o „echipă" gata constituită (dacă o fi fost una singură) s-a prezentat cu promptitudine să descopere autorul sau măcar... faţa locului, comportându-se ca şi cum s-ar afla în război cu un inamic bine precizat dar invizibil.

Se vede că apărarea vieţii cetăţenilor e mult mai asigurată decât pe vremea lui Conu Leonida, mai ales că şi acum, din pistoale, au tras totuşi oamenii poliţiei.

12 mart. 1958

Găsesc printre cărţi o broşură fără cap şi fără coadă desprinsă dintr-un volum mai gros, am crezut în prima clipă. Apoi am identificat-o a fi o nuvelă (!?) independentă produsă de Camil Petrescu şi care făcea parte din lecturile obligatorii în

1949 la examenul de admitere la Facultate. (Cred că se numea *Cei care plătesc cu viața.)*

Cât m-am bucurat atunci că în „programă" se află ceva de scriitorul meu favorit! A urmat însă decepția, dar nu prea mare, pentru că era vizibil un fragment dintr-o scriere despre care am crezut, justificat, că o să urmeze. N-a fost așa și acum am luat-o în mână cu sentimentul dublu de melancolie; n-am parcurs-o în întregime, dar îndeajuns ca să-mi confirm prima impresie detestabilă, plus aceea de iremediabil stricat, consecutivă performanțelor eroului meu în anii ce au urmat.

Și, totuși, îi sunt îndatorat lui Camil Petrescu, de fapt acela care m-a îndrumat spre Proust; îi datorez punctul de pornire spre romanul pe care l-am scris, deși el a scris, chiar înainte, cu totul altfel decât marele Marcel... Și acum mi se dezvăluie stilul lui precipitat, dramatic, pe deplin anti-proustian, inadecvat evocărilor, totul e dat în prezent (cred că acesta poate fi considerat un viciu și în romanul său istoric), totul e abrupt și concentrat, ca un torent, în scrisul lui.

Mă gândesc să revăd notele pe care le-am așternut pe hârtie despre el în decursul anilor; poate o ieși ceva.

15 mart. 1958

Grație numai Proniei divine ne-am descotorosit de imunda trupă de conducători de șantiere care invadaseră Oficiul nostru și care erau unul la fel ca celălalt– dar printre care se rătăcise și un nume mai exotic, tov. Benție. În ultima vreme, mulți dintre ei petrecând noaptea cine știe pe unde, veneau la Oficiu în zori și se culcau pe birouri, trăgând un pui de somn până apăream noi. Era necesară o oră pentru a face atmosfera respirabilă și încă pe atât pentru a încălzi apoi încăperile „afectate". Sala în care lucrez (și notez acuma toate acestea) era cea mai năpăstuită de prezența acestor animale. Acum am scăpat. Fericire.

Îmi amintesc de povestea evreului sărac, din Șalom Alehem, care se duce pentru o soluție la un rabin și acesta îi spune că pentru a fi fericit să-și bage în casă o gâscă. În săptămâna următoare înțeleptul îi impune să aducă și o capră. La un alt termen un porc, până când îl duce la exasperare, la nebunie. Soluția: după

încă o săptămână e să scoată din coşmelie porcul, după alta capra şi în final gâsca.

– Ei vezi? îi demonstrează bătrânul sapient, vezi că acuma eşti fericit?...

Ceea ce se întâmplă şi cu mine acuma, când am revenit la situaţia iniţială. O lecţie de supremă înţelepciune.

17 mart. 1958

O întâmplare menită a mă dezgusta de o anumită specie de oameni, de umanitate, în fine de specia umană, asupra căreia, nici aşa, nu-mi făceam prea mari iluzii. Pe stradă, azi pe la prânz, un individ trecut de cincizeci de ani, zdravăn însă într-atât încât să nu pară bătrân sau neputincios; prost îmbrăcat, dar mai degrabă neglijent în ţinută, în aşa fel încât să nu aibă scuza sărăciei, şi care mușca lacom dintr-o întreagă franzelă, oferind un spectacol grotesc absolut lamentabil. De fapt, îşi înfipsese dinţii într-unul din capetele franzelei şi cu mâna trăgea de ea, ca un câine care ar fi apucat un capăt de ciolan. Trăgea cu mâna de ea sau trăgea cu dinţii franzela din mână; fapt e că la un moment dat, când pâinea s-a rupt totuşi, sforţarea fusese atât de energică încât individului i-a căzut din cap căciula.

O clipă a rămas descumpănit, intelectualiceşte vorbind; nu ştia ce să facă, pentru că în mâna dreaptă îi rămăsese jumătate din pâine şi în gură cealaltă jumătate, prinsă între maxilare. În mâna stângă, la subsuoară, ţinea strânsă o servietă umflată, conţinând, probabil, lucruri care nu se bagă de obicei în aşa ceva.

Era o „figură" demnă de imaginaţia unui Goya, care nu menajează de obicei slăbiciunile omeneşti şi nu le scuză, înduioşându-se...

Ce să mai zic? Poate că la o nouă mişcare, când va voi să înghită pâinea, omului meu avea să-i plesnească pantalonii în spate, iar la următoarea sforţare i se vor rupe şiretele de la pantofi.

Spectacolul de umor sinistru şi jalnic, chiar pentru mine care nu sunt obişnuit să-mi fac iluzii asupra semenilor mei.

18 mart. 1958

M-a căutat Anca la telefon (de unde-l avea?) şi dând peste mama – pe care n-a văzut-o în viaţa ei – s-a revărsat într-o prelungită conversaţie fără sens, în care a vorbit mai mult singură, narându-i de „prietenia" noastră, căci ne cunoşteam din copilărie; i-a dat informaţii din care mama a aflat o mulţime de lucruri, aproape făcând-o să creadă că încă de la 3–4 ani noi ne ţineam unul de altul de mână.

– Fata asta nu e cam nebună? a încheiat mama interogativ.

Ce-i puteam răspunde? Am aprobat pozitiv.

– Dar să ştii că are haz. E foarte simpatică.

Nici la asta n-am avut de adăugat ceva.

– N-ai putea s-o inviţi pe la noi, să o cunosc şi eu?

Ce să mai zic? De data asta chiar că nu pot să-i dau vreun răspuns.

19 mart. 1958

Recitesc *Vendetta,* pentru a mă împăca cu Balzac, şi nu reuşesc, ba, dimpotrivă, îndepărtarea mi se accentuează. De data asta, toată povestirea, care se află în acelaşi volum cu *La Fille aux yeux d'or,* mi se pare inabil dezvoltată, cu un volum mult prea redus faţă de substanţa care ar fi putut fi speculată altfel. Impresie de *ratat,* de neizbutire datorită nepriceperii, proastei conştiinţe artistice. Nu pot întrebuinţa alt termen, pentru că „ideea" în sine conţine nişte virtuţi artistice care, valorificate cum trebuie, ar fi trebuit să dea un roman mare, o povestire extraordinară.

Mi se accentuează astfel impresia că Balzac e aici (să sperăm că numai aici) un geniu beat, care se bălăbăneşte în jurul subiectului, după ce l-a enunţat, îl pierde din mână, nu mai ştie ce să facă cu el, în sfârşit, nici măcar *nu-l înţelege!...*

21 mart. 1958

Vorbind cu B.T. despre una şi alta, am ajuns şi la „jurnale" (subiect care nu mă interesa decât pe mine). Mi-am lămurit unele gânduri pentru cine se scriu astfel de lucruri şi cine e adevăratul cititor, echivalat cu un profitor? Gânduri pe care le-am rumegat singur, pe drumul de întoarcere acasă. Totul s-ar putea

rezuma în fraza: Virtutea principală a oricărui jurnal e discontinuitatea.

25 mart. 1958

Doamna B., care este, hotărât, o femeie fină şi interesată de lucruri artistice (poate chiar mai mult, dar eu nu-mi pot da seama, deoarece n-am putut stabili cu ea vreo înţelegere), împrumută mai multor funcţionare *Le Petit Prince* de Antoine de Saint-Exupéry, copiat la maşină şi având şi desenele copiate de o mână relativ experimentată pe hârtie de calc şi lipite la locurile respective. Am citit şi eu, dar numai o singură dată, această carte, şi nu cred că merită să o cumpăr, aşa cum mi se da a înţelege, că s-ar putea întâmpla contra unei sume destul de mari însă. E o lectură agreabilă, dar nu ceva după care să te prăpădeşti; întrucât mă priveşte, nu simt nici măcar dorinţa de a o citi a doua oară.

E curioasă voga acestei cărţi şi mai ales mediile prin care se difuzează. O carte fără anvergură, o poveste frumoasă şi poetică, dar nu mai mult. Va fi fiind o compensaţie de ordin psihologic pentru femeile care astăzi duc cu totul altă viaţă? Nu ar fi normal ca nişte fiinţe de felul lor, care au trecut prin încercări neplăcute, uneori chiar dramatice, să se îndrepte spre alte cărţi, să facă din lectură altceva decât un sirop pe care-l iei ca să-ţi îndulceşti alte medicamente mai amare, după ce ţi-ai fracturat oasele şi zaci inert în ghips – în cel mai bun caz aşteptând vindecarea?

Mă gândeam de multe ori la succesul paralel şi cam în aceleaşi medii de cultură de care se bucură *Pe aripile vântului*. E un succes pe deplin justificat, indiferent de valoarea cărţii, care ar mai fi de verificat printr-o nouă lectură, pentru că în adolescenţă, când am citit-o pentru prima dată, mi-a plăcut mult. Romanul acesta pune o problemă pe care în felurite chipuri o trăieşte multă lume de azi şi mai ales unele femei, cărora li se cere să facă faţă unor situaţii pentru care nu au fost pregătite, determinate de prăbuşirea clasei lor sociale, a lumii lor. Şi, în plus, eroina principală, cu adevărat activă, e o femeie care a fost educată, pregătită pentru cu totul alt stil de viaţă şi care intră

într-un rol de bărbat sau, oricum, de fiinţă care trebuie să se descurce cu alte arme şi în cadrul altui sistem social.

A fost un examen foarte greu pe care cea mai mare parte l-a trecut cu bine sau chiar neaşteptat de bine; de multe ori, câte o fostă domnişoară de pension (devenită te miri ce, în imposibilitate de altceva: dactilografă, secretară în cel mai bun caz, profesoară de pian sau de limbi străine în noile familii) ţinea în spate o cohortă de rude sau măcar propria-i familie, în aşteptarea întoarcerii capului, care uneori nici nu a mai venit.

Nu pot să uit revelaţia pe care am avut-o descoperind virtuţile de talciocăreasă ale lui A., cea pe care nu aş fi crezut-o măcar în stare să-şi vândă sandalele uzate doar într-un sezon, pentru a face rost de bani ca să-şi cumpere altă pereche pentru următorul. Am întovărăşit-o pentru prima oară la talcioc în 1951 şi am fost stupefiat să o văd evoluând în mediul pentru care nu fusese hărăzită asemeni celei mai patente teleleice, în timp ce eu, care prenumăr printre strămoşi câteva generaţii de negustori, nu aş fi ajuns să vând nici cea mai neînsemnată boarfă, dacă nu era ea să mă ajute, bineînţeles, cu gura.

Mă gândesc la A., pe care am cunoscut-o când avea doar şaisprezece ani şi făcea pe îngerul împreună cu alte eleve, într-o pantomimă spirituală de sărbători la pensionul ei, Notre-Dame; A. descindea din cer într-o profuziune de voaluri transparente, în timp ce un cor de fetiţe intonau nu mai ştiu ce melodie religioasă. Şi ea a trecut prin situaţia „Scarlett o'Hara", o situaţie pe care însă faţă de ea n-am invocat-o niciodată. Salvarea şi apoi relativa redresare a familiei ei s-au produs treptat şi, în oarecare măsură, s-au datorat căsătoriei ei, realizată nu din interes, dar care, în tot cazul, a fost în avantajul ei, pentru că a scăpat-o de multe răspunderi. Faţă de alte fete, de aceeaşi condiţie, A. a avut totdeauna şi are un atu decisiv, ca şi eroina Margaretei Mitchell: e, dacă nu frumoasă, în tot cazul seducătoare şi ştie să speculeze orice avantaj, fără a avea niciodată aerul unui om interesat.

E ciudat că ea, care nu a citit prea multe cărţi, nu s-a gândit niciodată la similitudinea aceasta de situaţii. Ea făcea un caz imens, când ne-am împrietenit mai strâns, de Charles Morgan, pe care-l socotea un mare scriitor, spre marea mea nedumerire, dar a citit absolut sigur şi *Autant en emporte le vent,* pe care nu

a comentat-o propriu-zis niciodată faţă de mine şi cu care nu a ajuns să se simtă solidară în forul ei interior.

26 mart. 1958

S-a transferat inginera Teodora V., o tânără destul de graţioasă, o prezenţă plăcută, cel puţin pentru mine, în cele câteva ore petrecute de ea zilnic în Oficiu. În locul ei a apărut un tovarăş Lascu Sofronie, angajat tot numai cu jumătate de normă şi care e din toate punctele de vedere exact contrariul celei care a plecat, se pare, la un institut de cercetări. O fericită avansare, deci, pentru ea...

Dar nu aceasta a fost tema comentariilor abundente ce s-au făcut pe seama transferului, astăzi dimineaţă, ci misterul care înconjoară personalitatea noului-venit, despre care nimeni nu ştia absolut nimic, dar se poate bănui ceva din aceea că angajarea lui s-a făcut în mod sigur la un ordin „de sus", chiar de la ministru, după câte s-a putut afla, împotriva voinţei conducerii Oficiului nostru.

Fiecare a făcut tot felul de comentarii, după capul lui... Asta până în clipa în care tovarăşul Simion de la Plan ne-a lămurit, ca să zic aşa, pe toţi, rostind această frază grea de înţelesuri:

– Tovarăşul Lascu a venit pe linie de Transporturi!

Toate discuţiile şi mai ales aprecierile au încetat subit, de parcă se aflase că omul descinsese din Lună sau venise din centrul Pământului. A urmat deci o pauză de mai multe minute, reculeasă, profundă, aproape religioasă, parcă impusă. Apoi lumea a reînceput să vorbească în modul cel mai firesc, dar despre cu totul alte lucruri. O frază care nu lămurea bineînţeles nimic, dar ţinea foarte bine loc de orice explicaţie. Nu e mai bine aşa?

27 mart. 1958

Jurnalul acesta (din care cred că am scris vreo 200 de pagini) nu izbuteşte să mă închidă, să mă fortifice, necum să mă şi *baricadeze* în solitudine. Toţi singuraticii care au scris pentru ei şi-au transformat caietele de însemnări în interlocutori, în prieteni. La mine nu s-a întâmplat aşa ceva. Poate că se va petrece

cu timpul. (Începând cu pagina 1000?) La el vin din când în când, scriu câte ceva, dar o fac fără nici o atracţie de a sta de vorbă *cu cineva*. Şi fără ca prin acest act repetat, intrat în obişnuinţă, să dau o justificare exterioară, obiectivă, care să fie altceva decât o consolare, insuportabilei mele singurătăţi.

28 mart. 1958

Mă cred un ins prudent, avertizat, atent la tot ce se întâmplă şi deloc dispus de a mă lăsa surprins de ceea ce se petrece în jurul meu. Şi totuşi, prezenţa atâtor colegi de serviciu, cu care mă aflu într-o relativă intimitate, îmi oferă necontenit surprize. Azi, inginerul D. povestea colegului său Vlad V. cu care a lucrat în timp la Ministerul Petrolului (D. fiind petrolist sau cam aşa ceva) o sumedenie de lucruri, cu destulă indiscreţie ca mie să-mi pară provocatoare. Unul mi s-a părut interesant nu doar ca informaţie despre o lume de care eu nu am habar. Anume că de câte ori apărea în mijlocul serviciului lor, care era ceva foarte secundar, şi unde ei nu puteau deţine posturi importante, deoarece erau extrem de tineri, consilierul sovietic al Ministerului, vizita acestuia era precedată de apariţia „tovarăşului de la Protocol", o funcţie ea însăşi surprinzătoare pentru un om ca mine, dar de care trebuie să iau act. Individul venea ca să-i dăscălească asupra comportamentului pe toţi cei cu care marele om urma să intre în contact:

– Când intră în birou, toată lumea să se ridice în picioare, chiar şi tovarăşele femei! Şi, cum D. (povestea el, dar nu ştiu cât o fi fost de adevărat) ar fi răspuns cu un zâmbet, tovarăşul de la Protocol ar fi stăruit:

– S-a înţeles, tovarăşe D.?

– Am înţeles, am înţeles... Doar am şi eu cei şapte ani de acasă.

Scena aceasta a fost povestită cu oarecare ironie, pentru că acum, se pare, puterea consilierilor sovietici e mai scăzută, ca un act de curaj... Pentru mine, însă, ea divulgă nişte raporturi pe care eu le ignor, un stil al comportării în sferele înalte complet străine mie, cu alte reguli care ar califica un act cu adevărat de curaj. Scena nu pot să spun că m-a înspăimântat, nici mentalitatea celor care discutau despre „atitudini"; mi s-a părut numai

anormală, imposibil de tradus la scara mea. Şi câte or mai fi tot de acest soi...

30 mart. 1958

Mi-am cumpărat, graţie unei şanse extraordinare, de la Librăria Academiei, *Lecţiile de istoria filosofiei* ale lui Hegel, într-o traducere franceză apărută anii trecuţi la Gallimard. Un noroc absolut miraculos, – din nefericire, doar o întâmplare în cadrul posibilităţilor mele de a-mi achiziţiona cărţi.

Sunt însemnări ale unor auditori ai lui Hegel la diverse universităţi unde acesta a profesat în epoci destul de diferite; sunt şi texte redactate chiar de el, lecţii de deschidere la respectivul curs. E o carte făcută din bucăţi, din rezumate, nu e un expozeu sistematic propriu-zis, dar coerenţa există totuşi. Şi ce stil de anvergură, ce ton înalt domină tot acest vraf de hârtii! Sub acest aspect, Hegel îi e superior lui Kant, deşi în privinţa radicalismului gândirii, acesta îl depăşeşte probabil.

1 apr. 1958

Plimbare la şosea cu A., dar şi cu S., o fostă colegă a ei de serviciu – o plimbare în trei, deci, o formulă din capul locului neplăcută mie. Ce puteam face toţi trei împreună o oră şi jumătate, două? Chiar de la început s-a produs un incident care a dus la o duminică pierdută, ratată. S. a cerut la un moment dat să luăm troleibuzul pentru o porţiune din drum pe care eu aş fi parcurs-o mai firesc pe jos, deoarece pe ea o dureau picioarele. I s-a făcut pe plac, dar când ne-am dat jos, am constatat că mi-am pierdut mănuşile noi sau că mi-au fost furate la înghesuială. Mare consternare din partea mea, recunosc, dar şi enervare în crescendo a lui A., care mi-a reproşat lipsa de delicateţe faţă de S. care s-a simţit prost din cauză că ea se afla la originea acestui accident regretabil.

Sunt gata să cred că e aşa; dar dacă A. nu atrăgea atenţia cu vehemenţă acuzatoare asupra reacţiei mele, incidentul nu s-ar fi curmat mai devreme, sau poate nici nu ar fi devenit demn de comentat? Evident, după aceasta, şi-a putut întări argumentele *împotriva* mea, aşa cum face totdeauna.

Când am ajuns pe aleile parcului, ne-am încrucişat cu Tudor Vianu, care se afla într-un mic grup, în ţinută degajată, în fond normală, dar surprinzătoare pentru mine care îmi fixasem imaginea lui doar privindu-l vorbind la catedră. L-am salutat şi mi-a răspuns, dar nu cred că m-a recunoscut; pe drum m-am tot gândit: din fericire, nu m-a recunoscut. Ultima oară când am stat de vorbă cu el a fost ca să-mi spună că e o mare greşeală în hotărârea pe care am luat-o... că trebuie să tratez survenirea tuturor evenimentelor cu înţelepciune, dar... dar, în acel moment a apărut nu mai ştiu ce cirac al lui care i-a atras atenţia că e aşteptat de André Wurmser, cu care avea o întâlnire la Casa Universitarilor. N-a mai apucat să-mi spună ce avea de spus...

Ce ar fi putut să-mi spună?... Ce mai aveam să ne spunem?

4 apr. 1958

Caut fără succes acel loc din Proust în care „povestitorul" ironizează pe romancierul modern (desigur pe cel din succesiunea realist-naturalistă) care, pătruns într-o lume (societate), priveşte dintr-un colţ în dreapta şi în stânga, ascultă cu aer detaşat, păstrând distanţa ca şi cum ar spune: „Observ". Nu găsesc fragmentul, aşa că nu sunt sigur că acest personaj, care nu se identifică cu Proust, ar observa „o lume" cu monoclul. Poate că acest ultim amănunt o fi vreo invenţie de-a mea, accentuând într-un fel ceea ce a vrut să spună romancierul, dar parcă detaşându-l şi mai mult de universul cu care ar fi trebuit să se confunde.

...Ceea ce nu e cazul în *À la recherche du temps perdu,* decât parţial, o bună parte din această epopee e una a Eului, aşa cum mi-am dorit şi eu să fie romanul meu.

Mai mult decât atâta: pe măsură ce pregătesc (amplificându-i, din fericire!) textul, constat că adaug mult mai mult la partea lui „balzaciană", de roman curent, în tradiţia secolului XIX, şi mult mai puţin la cea „proustiană", deşi îmi propusesem contrariul. Dar, acum nu mai am ce face, căci de suprimat nu sunt capabil, în eventualitatea unei noi refaceri. Mă las dus înainte ca în toate ale mele, voi vedea ce va ieşi, ce va fi de fapt.

5 apr. 1958

Pentru a învedera climatul de uşoară nebunie care se instalează într-o comunitate supusă unei constrângeri, unei discipline chiar acceptate, să nu uit a consemna aici o scenă petrecută la serviciu mai acum câteva zile (şi din care, pe vremuri, la şcoală am trăit nenumărate), o scenă care prin burlescul ei s-ar zice că nu poate surveni în atmosfera austeră a unor birouri aparţinând unei instituţii de stat.

Pe la sfârşitul zilei, S.K., un tânăr chimist, considerat „om serios" şi care-şi pregăteşte aspirantura, a pornit de-a buşilea, în patru labe, din fundul sălii şi a ajuns pe sub mese şi pupitre, nevăzut de cei interesaţi, dar urmărit foarte amuzat de toţi ceilalţi, până la prima masă, din faţa doamnei Munteanu. Acolo ţinea şedinţă colectivul gazetei de perete sub conducerea grasului tovarăş Cristescu şi se studia noul număr. Era de faţă şi doamna B., diva de la Contabilitate, o tânără şi plină de graţii persoană, pentru care tovarăşul Cristescu are o vădită slăbiciune şi pe care o tratează mereu patern şi protector. Ajuns sub ei, S.K. a agăţat cu o sforicică piciorul tovarăşului Cristescu de masa pe care era întinsă macheta gazdei. Apoi a ieşit din încăpere şi s-a întors după câteva minute strigând:

– Tovarăşul Cristescu! De urgenţă la telefon!...

Cel chemat a făcut în grabă mişcarea de a se ridica şi a se îndrepta spre uşă, spre a ajunge pe culoarul unde se afla instalat singurul telefon care ne e accesibil nouă, celor din sală.

Bineînţeles că masa s-a răsturnat în râsetele generale.

Tovarăşul Cristescu s-a oprit încurcat, fără să înţeleagă; nu îşi dăduse seama că e vorba de un accident pus la cale de cineva care a vrut să-şi bată joc de el. A ieşit pe culoar şi după un minut s-a întors în camera noastră rostind plin de regrete şi neînţelegând nici de data asta nimic:

– M-am grăbit degeaba... Se închisese telefonul.

...Ceea ce a făcut pe toată lumea să se prăpădească şi mai tare de râs.

Se vede încă o dată, aşadar, că viaţa e frumoasă...

8 apr. 1958

Citesc cu totul întâmplător, aşa cum fac din ce în ce mai frecvent în ultima vreme, *The woman who rode away* de D.H. Lawrence, ceea ce constituia o adevărată revelaţie şi mi-a schimbat complet opinia despre acest autor, care nici aşa nu era proastă. E o povestire, de fapt un adagio lent, ritmat cu artă, admirabil condus spre un final de o tragică împăcare, o trecere spre moarte; o povestire care se încheie într-o atmosferă aproape supranaturală, după ce a debutat în modul cel mai prozaic cu putinţă. Tranziţia aceasta de la o tonalitate la alta, schimbarea insesizabilă a registrelor m-a captivat îndeosebi; ea mi se pare o mare reuşită artistică.

Nu-l credeam pe Lawrence capabil de astfel de performanţe în acest gen. Voi citi şi celelalte piese din volum, dar piesa titulară mi-a redeschis gustul (reprimat în ultima vreme) pentru prozele scurte de oarecare fantezie, nici fantastice, nici fanteziste, şi care mi-au încântat mai ales adolescenţa. Povestiri cu elemente insolite, strecurate în realitatea cea mai plată – singurul mod pentru epoca noastră de a le face de acceptat, în tot cazul, strecurate în modul cel mai ascuns, fără efectul obişnuit de mare surpriză şi perplexitate pe care îl găseşti, chiar cu abuz, în literatura fantastică de tip clasic.

20 apr. 1958

Astă-seară am fost invitat la „o gustare" de Jeana şi, în ciuda bunăvoinţei ei şi a trataţiei copioase, am părăsit-o cu un sentiment de nemulţumire, chiar iritat în unele privinţe. Mi-am satisfăcut însă astfel o sumă de curiozităţi cu privire la familiile Predescu şi Pantelli, am aflat multe lucruri pe care nu le ştiam, deşi ar fi trebuit să nu le ignor.

E clar acum pentru mine că Jeana e amanta lui Nicu Predescu, dar nu oricum, ci oficializată, acceptată şi asta de multă vreme, probabil chiar de când a intrat în această casă, în anii de după război, ca „îngrijitoare" a bolnavei mele verişoare, care începuse încă de atunci să dea unele semne de alienare mintală. Este tot atât de limpede că Predescu nu se rezumă nici acum la ea, şi n-a făcut-o nici în trecut. Poate că are chiar o legătură constantă cu vreo „cucoană" de rangul lui, care însă n-ar accepta

situaţia relativ umilitoare în care el o ţine pe cealaltă. Lucrurile nu s-ar limpezi decât în clipa în care bolnava ar muri, ceea ce nu pare a fi cazul, şi s-ar pune deci problema căsătoriei celor doi supravieţuitori.

Jeana mi-a vorbit de numeroasele partide pe care le-a avut şi le-a respins, de sacrificiul pe care-l face doar pentru Nicky, de a-i ţine pe „ăştia" pe cap. Nu prea înţelegeam bine şi ea, care mă consideră pe mine mai solidar cu ea decât cu ei, mi-a spus că ea „ţine" o tutungerie în Sfântul Gheorghe şi că, fiind remizieră, câştigă de două ori cât un salariu obişnuit. Asta explică de ce poate fi văzută când dimineaţa, când după-amiaza acasă, ca un om care n-are serviciu.

– Acuma o să se întoarcă şi generalul... Îţi dai seama ce o să fie... mi-a comunicat ea consternată.

Nu prea înţeleg şi nici nu-mi vine să admit că ea, chiar posesoare a unor venituri mai deosebite, „ţine" casa aceasta, într-adevăr, grea. Paul Pantelli este, oricum, un salariat, chiar dacă nu e un spirit aprig la câştig. Cumnata sa, soţia generalului, realizează ceva venituri din lecţiile de franceză şi, de altminteri, ca una care în Elveţia a deprins religia muncii la pensionul unde şi-a făcut educaţia, roboteşte toată ziua prin casă, ca o furnică, nu se dă în lături de la nici un efort, coase la maşină, tricotează admirabil. Cei doi arhitecţi nici nu mai intră în discuţie...

Jeana m-a invitat sub cuvânt că Predescu m-a lăsat în grija ei; el a plecat pentru câteva *zile* la Popeşti-Leordeni, unde se pare că este sediul oficial al afacerilor lui şi de unde nu va lipsi să se întoarcă plin de bunătăţi. E limpede pentru mine că atât el cât şi ea vor să mă capteze, să-mi creeze o ambianţă mai favorabilă, pentru că dacă ar fi să plec de aici, li s-ar lua camera pe care o ocup, ceea ce pentru restul locatarilor ar constitui un adevărat dezastru.

Jeana m-a tratat cu multă amabilitate şi cu o familiaritate aproape nepotrivită. Sub pretext că o dor picioarele şi că ameninţă să facă varice, din cauza statului toată ziua la tejghea, şi le-a întins nonşalant pe un taburet, lăsându-mă să-i văd la fiecare mişcare genunchii care tresăreau şi se calmau ca nişte fiinţe vii. Mă gândeam la linia elegantă şi nervoasă a acestor picioare, la mâinile ei fine, pe care şi le îngrijeşte cu un interes îmi vine să-i zic profesional; Jeana este hotărât o frumuseţe de

vitrină; ar putea să fie o mică actriță sau chiar mai mult; dar, oare, nu în mediile acestea o fi cunoscut-o căpitanul Predescu?

Mă gândeam prin contrast la atâtea fete din „lumea bună" care ar invidia-o nu numai pentru frumusețe, dar și pentru un anume stil, pentru amestecul ei fermecător de eleganță naturală și eleganță făcută.

Mă gândesc, acum, când scriu aceste lucruri, la surorile T. și eventual și la verișoara lor, prințesa S. Le-am cunoscut împreună, am fost pe la ele de mai multe ori prin 1952–1953, întovărășind-o pe A. Surorile T. te deranjează nu prin urâțenie, ci prin discordanță, ca un joc greșit sau grotesc al naturii pe care nu-l întâlnești decât la rasele proaste și care face ca frații să nu semene între ei, întocmai cum pisicile de maidan fată un pui alb cu negru, unul tigrat, altul roșu, altul complet gri. Irina T. este înaltă, brună, mătăhăloasă; fin n-are decât nasul, care e totuși prea lung. Sora ei Sanda e mai în vârstă, dar mai măruntă mult ca ea, e scundă, îndesată, fără gât, cu un cap oarecare pe un corp dizgrațios de mic. Și pe deasupra... e blondă. Nici vara lor nu trădează vreo „rasă", deși nu e urâtă, dacă n-ar recomanda-o educația și numele, ar trece drept o femeie oarecare.

Or mama lor, doamna Olga T., a fost una din frumusețile remarcabile ale societății bucureștene de acum 20–30 de ani, despre care pomenește și mama, și lucrul se mai vede încă și acum. Pe cât îl știu eu pe domnul T., este mult mai frumos decât pretind canoanele populare, adică decât dracul... Mă întreb nu cum s-au putut eventual combina atât de nefericit unele elemente fizice ale celor doi părinți, deoarece nu aceasta deranjează, ci faptul că urâțenia fetelor nu corespunde cu vreun legat al familiei. Pare venită din altă parte, făcând abstracție tocmai de ceea ce în imaginația naivilor ar impune „linia" familiei.

Îmi amintesc acum de conturul atât de cald, de lipsit de asperități al Nușei, la extremitățile ei rămase fine în ciuda unei oarecari tendințe spre îngrășare, la conturul șoldurilor ei tras aproape artificial, fără cusur. Când mă gândesc la atâtea fete urâte din fosta lume bună bucureșteană, ale căror mame au fost și mai sunt uneori foarte frumoase, conchid că e vorba de-o pedeapsă divină pentru faptul că aceste mame s-au măritat și au făcut copii cu bărbați urâți, din motive care constituie legea

acestei clase sociale: situaţia socială înaltă, bani, profesiunea lucrativă a respectivului.

Ceea ce-i reproşez eu în gând Jeanei e nu atât vulgaritatea, cât faptul că nu a făcut nimic cu propria ei frumuseţe, nu în sensul că nu şi-o exploatează, ci că nu ştie să-i dea un sens şi nici nu simte nevoia de aşa ceva, nici măcar nu bănuieşte că acest lucru e la orice femeie *obligatoriu.* La Judecata de Apoi, cu certitudine, femeile vor fi întrebate şi ce au făcut cu frumuseţea ce li s-a dat.

În seara asta m-a deranjat complicitatea Jeanei cu mine, în care ea mă trăgea cu insistenţă, fără să-mi presupună vreo rezervă (pentru că totuşi adevărata mea rudă aici în casă e nevasta generalului Pantelli) şi ea nu s-a decis încă ce atitudine să adopte faţă de mine: de mătuşă sau de verişoară, ci eterogenia persoanei ei, desperecherea pe care o descopăr într-altminteri şi la urâtele surori T., lipsa de congruenţă între graţia fizică şi tot restul, care-i lipseşte în mod regretabil. Am păstrat atunci, ca o compensaţie salvatoare, amintirea genunchilor ei armonioşi şi puri, vii, comunicativi, de parcă aş fi stat de vorbă cu ei, numai cu ei.

21 apr. 1958

Peisajul cu case foarte puţin înalte, caracteristic pentru multe zone din Bucureşti, ajunge să pună în valoare vegetaţia, arborii mai înalţi, teii, castanii, mai ales plopii. Am avut o mare surpriză plăcută să observ acest lucru în Cotroceni, parcurgând destul de grăbit drumul spre staţia lui 14.

Apoi am descoperit acelaşi lucru apropriindu-mă de casă, ajutat de soarele din ce în ce mai declinant care accentua profilul tuturor coroanelor, mai ales pe cele distanţate. Dintre toate, plopii apăreau ca nişte mari flăcări negre, răsucite spre cer, într-un adevărat avânt.

Ce curios să observ asemenea minuni de-abia acum, deşi de când mă ştiu le-aş fi putut vedea, căci drumurile m-au purtat tot printre ele. Să conchid că nu ştiu să văd, sau că nu mai disting nimic dincolo de banalitatea cotidiană?

22 apr. 1958

Zvonuri din ce în ce mai persistente şi care par din fericire a se confirma că, odată cu terminarea construcţiei noii aripi a Oficiului, tipografia se va extinde în toată clădirea, iar noi, ceilalţi, vom pleca la un nou sediu, în oraş după câte se spune, în locul sediului sindicatului din ramură, pe strada Theodor Aman, se *precizează* chiar. Ar fi ceva absolut formidabil, la care nici nu îndrăznesc să mă gândesc. (De aceea nici nu am notat nimic aici, considerând toate frământările inutile.)

Lumea din jurul meu a început deja să se agite pentru a se aranja să facă parte din echipa care urmează să plece. Tot serviciul de traducere şi redactare se va muta absolut sigur în noul local, dar mă întreb care va fi soarta celor de la administraţie, planificare şi contabilitate, care practic vorbind sunt mai legaţi de atelierul de legătorie şi de mica tipografie, devenite acum „unităţi productive", cu perspective de dezvoltare. Mă gândesc cu oarecare regret la doamna B., de care nu m-am putut niciodată apropia, dar a cărei siluetă, întrezărită când şi când, aproape în fiecare zi, constituie totdeauna pentru mine un spectacol agreabil.

24 apr. 1958

Aflu de la tata (pe care l-am văzut cu ocazia „zilei mele" şi care mi-a dăruit o pereche de butoni de manşetă foarte frumoşi, dintr-un aliaj cred de argint) că s-ar fi făcut o mişcare la Ministerul Agriculturii, care a adus în fruntea nu ştiu cărui departament un personaj mare, iubitor de cai, şi că acesta s-ar fi arătat favorabil ideii de a se reconstrui la Bucureşti un hipodrom pentru alergări de trap şi de galop, relansându-se astfel problema curselor de acest soi. Ştirea mi s-a părut neverosimilă (de ce s-a mai tăiat atunci şi de ce s-a desfiinţat mai apoi Hipodromul de galop de la Băneasa?), dar am descoperit în tata un entuziasm pentru asemenea lucruri, greu de asociat cu spiritul lui depresiv şi sceptic. După ce a pierdut atâţia bani la curse şi în afaceri legate de cursele de cai, iată-l acum interesându-se de resuscitarea acestui sport şi chiar entuziasmându-se de nişte „proiecte" care s-ar putea să se dovedească iluzorii. El însuşi mi-a povestit acum câteva luni că s-a dus cu Puiu P. la o herghelie nu

departe de Bucureşti (Periş? Scroviştе? Ruşeţu?), unde s-ar afla adăpostite ultimele exemplare care au alergat pe Hipodromul de galop, dar şi cai care, fiind mânji la desfiinţarea curselor, nu au mai apucat să apară în competiţii, deşi au fost pregătiţi şi antrenaţi pentru asta. Ei s-ar afla sub o bună supraveghere şi îngrijire. Dar tot tata mi-a povestit că a luat la el vreo două kilograme de zahăr cubic, pentru a le oferi cailor, cunoscută fiind irezistibila atracţie pe care o dovedesc ei pentru aşa ceva. Or, mai toţi pensionarii din acea herghelie se uitau nedumeriţi sau nepăsători la bucăţelele albe, din care nu gustaseră niciodată în viaţa lor, pentru că nu le oferise nimeni niciodată...

Asta ar fi trebuit să-l lămurească pe tata despre posibilitatea de a transforma caii aceştia în exemplare de performanţă...

Mie însă, mai mult decât orice, mi-a displăcut afacerea cu „grupul" care s-a constituit ca să încerce ceva, în care au intrat şi câţiva notorii membri ai Jockey-Clubului, în frunte cu nenea Alec Zănescu, în sfârşit cu „cererea" în acest sens pe care a semnat-o şi tata şi care a fost înaintată ministerului de resort. Nu i-am spus lucrurile astea atunci, când trebuia: dacă am să i le spun totuşi, când l-oi mai vedea, mă tem că tata o să aibă obişnuita reacţie de refuz, pe care o adoptă automat, de câte ori îi fac eu vreo sugestie, indiferent cât de judicioasă.

25 apr. 1958

Am ajuns să dorm sistematic, în fiecare după-amiază; dar acest somn este în unele zile foarte scurt, nu agitat, dar ciudat de neliniştitor. Nu mă calmează, mai mult mă irită. În schimb, la câteva zile o dată, parcă m-ar ajunge oboseala, şi dorm greu, profund, ore în şir. Mă simt atunci bine; poate mai satisfăcut de ideea că am dormit bine, nu de faptul în sine.

Interesant e că şi atunci, seara, la orele mele obişnuite, adorm la fel de uşor, ca şi cum aş fi greu obosit. Parcă mi-aş fi plătit doar o datorie, parcă somnul ar fi doar o sumă ce se cere reîntregită după unele risipiri.

26 apr. 1958

Ce fericit trebuie să fie Vlad G., care şi-a rostuit (dar şi reglementat) cu ajutorul nevestei sale existenţa, până la a-şi

împărţi tot „timpul“ în modul cel mai strict: orele de birou, masa, odihna de după-amiază, apoi studiul. El face „studii“. Cel mai fantastic lucru e că poate să se culce în fiecare seară, fără excepţie, la ora opt şi jumătate. Unui inoportun care l-a chemat la telefon odată la nouă fără un sfert i-a răspuns chiar el foarte iritat şi, neţinând să ştie cine a fost apelantul, i-a spus categoric:

– Da, eu sunt la telefon, dar aţi telefonat la o oră cu totul nepotrivită! Şi i-a trântit telefonul în nas.

Din câţi oameni cunosc, Vlad G. este cel în gura căruia apare cel mai frecvent expresia „cultură sistematică“. Atunci când ne întâlnim şi eu îl întreb, banal, ce mai face, îmi răspunde ferm, cu maxilarele încleştate:

– Acumulez... Deocamdată acumulez...

Apoi, privirea lui trece grăbită (şi nepoliticoasă) peste mine spre obiecte sau orizonturi mai substanţiale.

Ce diferenţă de atitudine faţă de ceea ce e viaţa mea! Aşa trebuie să-şi organizeze existenţa cineva care e pus pe fapte mari, care nu vrea să piardă nici măcar o clipă poate preţioasă. În timp ce eu...

Dar, în definitiv, eu aş avea scuza că nu fac „studii“, ceea ce mă scuteşte de orice grijă şi anihilează orice reproş. Ce fac eu, în fond? Să nu mă mai gândesc. (Mai ales acum, în faţa acestui caiet, când, de fapt, în literatură, se cheamă că mă aflu în faţă doar cu mine însumi.)

27 apr. 1958

Mereu preocupat de ideea „lacunelor“ pe care le implică acest jurnal cu notaţii atât de sincopate care se înmulţesc totuşi pe măsură ce avansez (cum-necum) cu scrisul, nu am ţinut seama de o altă problemă, într-un fel conexă: parţialitatea judecăţilor mele asupra unor oameni pe care-i pomenesc aici într-o împrejurare sau alta, tot sumar şi probabil în situaţii care s-ar putea să nu le fie caracteristice. Fără să vreau, caricaturizez tot ceea ce văd, menţionând pe hârtie prin reducţii şi eliminări întrucâtva arbitrare. E o operaţie care scapă voinţei mele, dar chiar şi aşa „evocările“ de pe hârtie au acest caracter.

Mă gândesc acum la voluptatea rea pe care o simţeam mai lunile trecute făcând unele notaţii în biroul meu de la Oficiu,

fără să fiu bănuit de nimeni, mai ales nu de cei în cauză, prezenţi în faţa mea. Nu că-mi vine să mă „înduioşez" de situaţia lor, notez numai şi numai satisfacţia mea, pe care până atunci nu mi-aş fi bănuit-o.

Acum, încercând să reflectez asupra ei, îi dau sensul de cruzime „artistică", absolut necesară în actul de creaţie, care nu trebuie să ţină seama de adevăr, de justiţie şi nici de morală, ci să urmărească doar ceea ce omologhează prezumţia artistică: reuşita.

(Pentru asta însă ar trebui să mă verific cu cineva; eu nu am distanţa necesară pentru a-mi judeca propriul scris.)

28 apr. 1958

Am făcut astăzi după-amiază o lungă vizită lui Petru Comarnescu, pe care astfel l-am cunoscut mai bine, şi, în ciuda interesului suscitat de el şi de discuţia în trei care a avut loc, am plecat stăpânit de o vagă dar persistentă nemulţumire, pe care încerc doar să mi-o clarific, nicidecum s-o înlătur. Vizita a fost neprevăzut de lungă; nu bănuisem iniţial că vom sta mai mult de un sfert de oră. M-a luat cu el S. A., care de fapt avea o răfuială cu el şi se ducea să-i ceară socoteală pentru o mică infamie pe care acesta o comisese la adresa lui. În studiourile cinematografice documentare de la noi se fac un fel de filmuleţe de popularizare, dedicate câte unui artist plastic (Grigorescu, Tonitza, Aman etc.) şi S. obţinuse să facă el filmul despre Luchian (parcă). Şi iată că intervenise (zicea S.) Comarnescu pe fir şi, cu autoritatea lui de specialist, obţinuse să i se dea lui această mică treabă fără glorie, care, în final, din discuţia celor doi, se deducea că urma să aducă autorului o remuneraţie de numai vreo 500 de lei.

Cauză meschină, dar în legătură cu ea se putea isca o ceartă. Ceea ce din fericire n-a fost cazul. Faptul se consumase deja mai demult şi Comarnescu îl invitase insistent pe fostul său rival la un fel de praznic de împăcare. S. m-a luat cu el, fără să-mi spună toate dedesubturile acestei afaceri, desigur neplăcute, şi care nu te bine dispunea la adresa amfitrionului.

Comarnescu, care locuieşte aproape de A., pe lângă Biserica Icoanei, ne-a primit cu multă amabilitate, dar a ţinut să pre-

cizeze că e un om care are mare nevoie de bani, ceea ce explica, dar (după părerea mea) nu şi scuza ineleganţa gestului său; are o mamă în vârstă, pe care o întreţine el – deşi s-ar putea ca, după aceeaşi logică, şi eventualii săi rivali să aibă şi ei rude cu nevoi şi mai stringente. Dincolo de toate acestea, discuţia cu el a fost profitabilă. De fapt, a vorbit numai el, aproape neîntrerupt, despre o mulţime de lucruri care în majoritate sunt foarte interesante.

Comarnescu nu e un causeur şi nici interlocutor de cerc restrâns, aşa cum nu e nici un orator pentru public. L-am auzit odată vorbind la o conferinţă (la Căminul Artei? în 1946 sau 1947, despre Şirato, dacă nu mă înşel) şi altă dată la vernisajul unei expoziţii colective, cam tot prin acei ani. Comarnescu nu e nici un scriitor cu har, de asta pot să-mi dau seama mai bine, deşi multe din articolele şi eseurile sale (nu am citit nici *Homo Americanus,* nici *Kalokagathon)* sunt surprinzătoare cel puţin prin problematica abordată şi prin informaţia cu totul inedită care-l diferenţiază net de alţi critici români. El a scris, într-un moment în care la noi în ţară nici nu se pomenea de ei, despre teatrul lui Gabriel Marcel, despre O'Neill, despre Jacques Maritain, despre Louis Lavelle.

Informaţia lui în materie de poezie şi de estetică este cea mai modernă, mult superioară unui Călinescu care s-a oprit la Balzac şi la Hugo, sau a unui Cioculescu sau Streinu care n-au trecut de Mallarmé.

Dar este ceva deranjant în el, ceva mai grav decât dacă ar fi ceva neînchegat. Ce este Comarnescu, de fapt? Mă tem că un nou Aderca, venit cu o generaţie mai târziu; un Aderca format în altă parte, în ambianţă universitară... Totul în el este precipitat şi dezordonat, parcă fără busolă şi fără direcţie hotărâtă, deşi omul e interesant şi ştie multe.

Ca orice intelectual care a stat sau stă încă (ne-a explicat el) pe tuşă, vedetele zilei îl deranjează poate mai mult decât ar trebui. Din galeria acestora, reţin o diatribă împotriva lui Oprescu, căruia i-a contestat orice merit, până şi calitatea de colecţionar şi amator de artă (ceea ce i-a concedat însă lui Zambaccian şi lui Dona, dintre numele cunoscute de mine) şi una şi mai vehementă împotriva lui Călinescu.

Aici, ridicându-se o oarecare oponenţă din partea noastră, Comarnescu s-a însufleţit exagerat, s-a roşit brusc la faţă ca un curcan, parcă anticipând prin reacţia fizionomică enervarea, şi s-a dus să ne aducă un număr din *Contemporanul,* în care Călinescu îl ataca pe Brâncuşi, un articol căruia S.A., necunoscându-l, îi contestase existenţa. Comarnescu s-a întors fără articol, dar l-am asigurat eu pe S. că există, îl citisem acum vreo doi ani şi am rămas atunci surprins; acum aproape că-l uitasem. Călinescu îi contesta lui Brâncuşi calitatea de artist (afirmând că face nişte sculpturi care nu sunt desprinse din natură) şi calitatea de român, trimiţându-l în Polinezia, în lumea sălbaticilor, a primitivilor. În afară de tonul persiflant nu-mi mai amintesc nimic din articol, dar ştiu că există.

Acum, Comarnescu ne dă unele amănunte neştiute de noi şi pentru S.A., care-şi mai face unele iluzii, incredibile, că articolul a fost scris la „comandă", şi a apărut la un loc cu altele scrise de diverşi, pentru a se justifica manopera unui înalt funcţionar din Ministerul Artelor care a dus la refuzul statului român de a accepta moştenirea, se pare, integrală a operelor lui Brâncuşi, lăsate la Paris prin testament în regulă statului român.

E curios că eu, care nu am văzut decât foarte puţine sculpturi de acest Brâncuşi, am *certitudinea* că e un mare artist – aceasta căpătată din mica monografie a lui V.G. Paleolog, din eseul lui Pandrea şi, bineînţeles, din articolele lui, ale lui Comarnescu, în timp ce Călinescu... (Mi-amintesc o scenă petrecută mai acum vreo doi ani la Muzeul de Artă, unde, în faţa celor 3–4 sculpturi de Brâncuşi aflate acolo, am auzit o discuţie între două doamne. Una, care era cred muzeografă la Muzeul din Craiova, i-a spus celeilalte că şi la ei la muzeu există câteva piese de Brâncuşi, dar nu sunt expuse toate; în depozit s-ar afla cele „mai trăsnite".)

I-am semnalat lui Comarnescu regretul meu că nu pot vedea sculpturi de Brâncuşi, că în ţara noastră se află aşa de puţine, în ciuda vâlvei iscate de numele lui şi a faptului că el însuşi n-a rupt contactul cu România, îşi frecventa compatrioţii, revenea din când în când în ţară. Comarnescu mi-a răspuns că numărul admiratorilor lui reali (printre care era desigur în primul rând el) nu se confunda cu cel al admiratorilor utili, care aveau bani şi erau dispuşi să cumpere. Afară de aceasta, sculp-

torul ar fi cerut preţuri exorbitante pentru produsele sale, aşa cum se deprinsese să fie plătit în America, adevărata ţară care i-a stabilit gloria. În sfârşit, că omul se despărţea foarte greu de ceea ce făcea. Ca şi Leonardo da Vinci, dar şi pentru că era se pare extrem de avar, îşi ţinea la nesfârşit piesele în atelier, chiar şi pe cele vândute, sub pretextul că nu sunt terminate sau că-i servesc drept inspiraţie pentru altele, le dădea greu, după multe ezitări.

29 apr. 1958

În *Jurnalul* lui Renard am întâlnit pe vremuri fraza: „Orice jurnal e un roman avortat". Azi, încercând să-i verific exactitatea şi neputând să descopăr locul în noianul de notiţe înghesuite în cele peste opt sute de pagini ale cărţii, m-am întrebat dacă nu suna cu totul altfel: „Orice *însemnare* într-un jurnal e un roman avortat".

Amândouă enunţurile constituie subiect de meditaţie; sunt susceptibile de a fi acceptate din respectivul punct de vedere. Ideea că un jurnal e un roman avortat poate veni doar unui romancier care posedă calităţi verificate: fantezie, ştiinţa construcţiei şi are gustul revenirii asupra frazelor pentru a le face mai clare, mai sugestive. Pentru cine e în această situaţie, romanul nu e ceva complementar vocaţiei romaneşti, *este chiar romanul,* pentru că poate avea unele din virtuţile acestui gen, făcând abstracţie de toate cele menţionate mai sus, sau refuzându-le, dar invocând în schimb autenticitatea, sinceritatea, expresia spontană. (Mai e şi cazul când materia existenţei celui care scrie e în sine romanescă, – ceea ce, de pildă, nu e cazul meu căţuşi de puţin.) Lor le rămâne consolarea de a face din ceea ce le trece prin cap o aventură a spiritului, a existenţei, a conştiinţei întoarse spre ea însăşi... dacă nu vor neapărat să facă literatură...

Cealaltă ipoteză: orice însemnare într-un jurnal e un roman avortat e specifică poate lui Renard, care a umplut cu mici anecdote, observaţii mărunte, dar uneori pătrunzătoare, cuvinte de spirit atâtea şi atâtea pagini – ajutat şi de faptul că trăia la Paris, într-o societate de oameni eminamente spirituali. Dezvoltându-le, ar fi ajuns însă în cazul *fiecăreia* la un roman? Mi-e greu să-mi închipui că el credea efectiv aşa, – în ipoteza că voi găsi vreodată această enormitate în textul lui.

În tot cazul, luându-l azi în mână, mă gândeam că *Jurnalul* lui Renard este cazul tipic al unei cărți pe care îți vine să o *frunzărești* nu s-o citești, (și asta nu e deja mult?) E dosarul complementar al unui scriitor de imaginație (e și un dosar de materie primă?) și mare caz nu am făcut niciodată de el, cu toate că achiziționarea lui m-a bucurat imens și el a marcat începutul relațiilor mele cu Arș. Act., acum câțiva ani. Am dat pe el cea mai mare sumă de bani (cred) din câte am cheltuit vreodată pe o carte și, în plus, fiind într-o stare deplorabilă de conservare a trebuit să-l dau la legat. E un jurnal în care autorul parcă nu găsește niciodată prilejul de a sta față în față cu sine însuși, oferind însă din abundență dialoguri, relații, întâlniri cu unul și cu altul, propos-uri și mici însemnări, chiar maxime. Prin contrast, mă gândesc la *Jurnalul filosofic* al lui Constantin Noica, pe care continuu să-l consider una din lecturile de bază ale vieții mele. Și totuși, acum când îl evoc asemeni unui argument contrar pentru un anumit tip de literatură, mi se relevă caracterul lui *literar,* de operă închegată, ceea ce poate să însemne exact opusul felului în care se constituie un jurnal.

1 mai 1958

Noapte petrecută, sau pierdută, la Oficiu, unde am fost de gardă. Îmi adusesem o carte de citit, în speranța că am să pot face așa ceva, dar n-am putut nici să citesc, nici să scriu, nici să dorm sau măcar să ațipesc. M-am plimbat de colo-colo prin puținele încăperi care nu aveau intrarea sigilată, am dat un ocol clădirii (intra în obligația mea), descoperind astfel liniștea *rustică* a acestui colț al Bucureștilor, la ora aceea matinală, în sfârșit, am făcut conversație cu portarul de noapte, care însă, imediat după douăsprezece, a adormit buștean, așa cum probabil face de obicei, într-o cămăruță de la intrare, bine strâns într-o șubă cuprinzătoare care mie mi-a lipsit.

Nimic, așadar. Și această constatare o aduc aici pentru a o trece la nemurire, printre alte însemnări, fără sentimentul că ar fi mult deosebită de cele din alte zile.

2 mai 1958

Mi-am cumpărat *Convorbirile lui Goethe cu Eckermann* într-o ediţie apărută în R.D.G. şi nu mă mai satur citindu-le. Din Goethe nu cunoşteam decât *Werther* (citit o singură dată în adolescenţă, dar aflu cu destulă mirare că autorul însuşi nu şi-a mai recitit cartea decât o dată), apoi *Faust, Poezie şi Adevăr* (aceasta în recenta şi magistrala traducere a lui T. Vianu), *Wilhelm Meister.* Personajul pot să spun că mi-era mai cunoscut decât opera. Impresia se întăreşte prin lectura acestei ultime cărţi, care parcă din toate îmi merge cel mai mult la inimă. Saltul de la una la alta, faptul că Goethe avea idei despre toate lucrurile din lume şi totuşi „universalismul" lui era al experienţei şi al vieţii, nu al unui enciclopedism de cabinet, mă încântă, mă fascinează, îmi dă sensul adevărat al culturii, pe care eu nu o pot disocia de societate.

Fragmentarismul acestei cărţi atât de ample îmi „convine" parcă mai mult decât orice tratat sau expunere sistematică (şi, totuşi, mă gândesc, păstrând fireşte proporţiile, la *Oceanografie* de Mircea Eliade, care a stat la mine câţiva ani, până cred că am asimilat-o cu desăvârşire şi de care m-am despărţit atât de greu restituindu-i-o lui Mircea I., fără a face totuşi vreo tentativă de a o reţine, deoarece aparţinuse fratelui său, Emil; ei bine, ultima lectură m-a dezamăgit întrucâtva, am fost mai sensibil la contraziceri în probleme esenţiale, la contrasensuri, la diferenţa dintre unele „îndemnuri" conţinute în ea şi stilul general, de nepăsare faţă de incoerenţă, mai mult decât la lipsa unei definiţii generale pe care totuşi o cred necesară la o carte de ideologie).

Să mai vedem; toate lecturile sunt de reluat, asta începe să devină pentru mine cert.

4 mai 1958

Acuma că ne-am scăpat de toţi acei ostrogoţi „conducători de şantiere" care ne-au infectat Oficiul atâtea săptămâni, să notez că prezenţa lor m-a lecuit de gândul că ar fi trebuit să plec la Cluj când s-a desfiinţat acum câţiva ani M.2; mi se garantase (nu doar de consolare!) că în scurt timp voi avansa, voi avea alte posibilităţi pe un şantier nou deschis. Adică să ajung ca ăştia!!

Aş fi avut leafa mai bună; mi se garanta, o „calificare“ precisă câştigată cu timpul.

Mersi de aşa perspective. N-am ezitat atunci nici măcar o clipă în faţa perspectivelor acestora roze. Dar acum mă felicit şi nu doar atât: îmi dau seama că succesele mele în viaţă sunt mai ales de ordinul refuzului, al inacceptării, în timp ce pentru cei mai mulţi ele sunt consecinţa unui salt înainte pe baza unui oportunism bine inspirat.

Eu am rămas aşa cum sunt până astăzi şi nici nu cred că mă voi schimba: cu circumferinţa pretutindeni, cu centrul nicăieri.

5 mai 1958

Azi, pe la prânz, un incident semnificativ sau poate semnificativ doar pentru că e legat de nişte oameni de culoare. În ciuda faptului că se văd foarte rar pe străzile Bucureştilor, negrii nu sunt chiar scutiţi de orice accidente. În vară, într-o noapte, am văzut pe unul dintre aceştia agitându-se şi vociferând pe româneşte (!) în prezenţa unui miliţian, a doi tineri şi a unei fete care discutau în contradictoriu. Ce se putuse întâmpla? Deşi curiozitatea mă ispitea să mă opresc, am trecut pe lângă micul grup (scena se petrecea pe C. A. Rosetti) şi mi-am văzut de treabă.

Azi a fost altceva, şi mult mai clar. La colţul străzii Regale cu Academiei, unde s-a redeschis un hotel (cred că pe vremuri îi spunea Union), un grup de tineri, mulatri sau sud-americani, poate arabi, a lovit din greşeală, în trecere, pe un chefliu român, care stătea rezemat de vitrina hotelului. Nu a fost nimic grav, tinerii şi-au cerut probabil scuze, dar nu s-au abţinut să izbucnească în râs de această întâmplare şi de mutra celui lezat. Acesta însă, care era un om pe la cincizeci de ani, cu figura consacrată de chefliu, pe care o găseai în *Veselia* sau în *Gluma* de acum douăzeci de ani: cu pălăria într-o parte, lăsând să-i scape un smoc de păr în dezordine, cu haina descheiată, cravata strâmbă, gesturi nesigure, a avut o reacţie neaşteptată şi profund semnificativă. I-a lăsat pe tinerii negri să se depărteze vreo douăzeci de metri, s-a proptit energic în bară şi a strigat după ei cu un glas ameninţător:

– Băă, fire-ar mama voastră a dracului de turci! Ce credeţi că nu pot să vă dau şi eu una după ceafă?!

Am reţinut această apostrofă pentru că mi s-a părut că vine din străfunduri, din necunoscutul adânc al istoriei, ca şi vorba de ocară a Penei Corcoduşa la adresa Crailor de Curtea-Veche, dezvăluind o mentalitate, o psihologie.

Să-i numeşti pe nişte străini exotici tocmai „turci", adică să vezi în ei neapărat nişte persecutori şi nişte privilegiaţi abuzivi, care se bucură de imunitate; să-i laşi să se depărteze şi apoi să-i ameninţi că o dată şi o dată o să le arăţi tu cine eşti; să-ţi verşi năduful în înjurături, evitând acţiunea – iată ceva specific unei anume categorii de oameni, felul lor de a reacţiona în faţa unui incident care aiurea s-ar fi soluţionat cu totul altfel, dar mai ales ar fi dus la apelul la forţa publică, pusă să apere persoana cetăţenilor din respectivul stat.

Scenă amuzantă, desigur, dar nu numai atât...

6 mai 1958

Revăd *Hamlet* cu Laurence Olivier, singurul film pe care izbutisem să-l „prind" şi eu în timpul Festivalului de pomină din 1953. Acum s-a reluat şi joacă normal la mai multe cinematografe din Bucureşti. Îmi verific deci impresiile şi nu regret a doua vizionare.

Numai copia actuală mi s-a părut mai ştearsă; o clipă m-am gândit că în versiunea originală filmul să nu fi fost în culori. O clipă numai, pentru că imediat, mai apoi, mi-am dat seama că ar fi fost o imposibilitate, o tragedie ca aceasta nu putea fi în culori, o tragedie în genere pune la contribuţie contrastele extreme şi stilul simplificat, cât mai departe de orice pitoresc. La urma urmei, un film în alb şi negru te scoate puţin din realitate, te avertizează asupra unei voite şi necesare esenţializări. În ciuda contrastelor parcă mai şterse (sau era de vină aparatul de proiecţie?), *Hamlet* nu poate fi decât în alb şi negru.

7 mai 1958

Remarcabil stil al admiraţiei la Goethe pe care-l descopăr peste tot, dar mai ales în întâlnirile lui cu Napoleon şi în toate referirile la marele împărat. Deşi n-am terminat *Convorbirile* lui cu Eckermann, iau indicele cărţii şi caut toate aceste referiri – şi nu sunt dezamăgit. În schimb, sunt întrucâtva dezamăgitoare

curiozităţile şi preocupările lui Napoleon, de exemplu discuţia despre *Werther*, în care împăratul se comportă ca un curios, ca un gazetar, ca un reporter. Te-ai fi aşteptat ca aceşti doi oameni în puţinul lor contact personal să fi discutat despre Tragedie, despre Istorie, despre Destin... Partitura lui Goethe e totdeauna admirabilă, superioară.

E ceva de învăţat aici pentru mine, care sunt înclinat să abordez totul cu drastice discriminări.

Mă gândesc prin contrast la caricatura lui Napoleon, aşa cum reiese din *Război şi pace,* în care marele cuceritor nu e nici măcar un Om al Războiului, al Destinului, ci un anonim produs al conjuncturii, care-l cocoaţă într-o poziţie de prim-plan. Concepţie meschină...

Revin: comportamentul lui Goethe pare a ilustra maxima lui La Rochefoucauld, după care, prin admiraţie, te ridici la nivelul obiectului admirat. E formula socială, laică, de legătură cu valorile, diferită totuşi de cea specifică artistului, care se află în alt raport cu ele şi care procedează prin disocieri, discriminări, respingeri şi asimilări cel mult parţiale.

Rămâne totuşi la Goethe ceva remarcabil: faptul că legitimează, că îngăduie admiraţia, ceea ce nu e la îndemâna oricui. El însuşi o spune: „Aber das können diese Sans-culotten nicht begreifen, und was uns anderen gross erscheint, erscheint ihnen grob. Das Grosse ist ihnen unbequem sie können es nicht dulden".

8 mai 1958

T. îmi semnalează o „evocare" a lui Ion Sava, un regizor azi dispărut şi despre care eu nu ştiu nimic decât scandalul de pe vremuri în legătură cu prezentarea spectacolului cu *Macbeth* cu măşti la Teatrul Naţional, şi asta din cronica politicoasă dar plină de rezerve publicată de Alice Voinescu în *Revista Fundaţiilor* pe care cred că-l mai am. T. a insistat asupra „evenimentului" la care au vorbit nu ştiu câţi intelectuali de marcă.

– Nu înţelegi ce importanţă are?...

Nu prea înţelegeam, aşa că T. a continuat aproape agresiv:

– Da pe ce lume trăieşti, omule? nu-ţi dai seama ce se întâmplă, azi cade o interdicţie, mâine alta, azi e reabilitat un nedreptăţit, mâine altul. Până la urmă...

– Oare?

Eu nu ştiu în legătură cu acest regizor nimic exact şi dacă lucrurile trebuie interpretate în sensul dorit de T. ... Şi chiar şi de mine...

9 mai 1958

Sunt din ce în ce mai neplăcut impresionat, pot zice alarmat şi revoltat împotriva mea însumi, descoperind în mine o parte „străină" pe care o pot constata în varii împrejurări, dar totdeauna cu extremă luciditate, reacţionând altfel decât pare să-mi fie firea. Poate că momentul cel mai acut când am făcut pentru a nu ştiu câta oară această constatare a fost acum doi ani, la înmormântarea lui Dan B.

În atmosfera aceea tulburătoare, de durere absolut dramatică pentru o moarte absurdă, a unui om care-şi lăsa familia, logodnica, prietenii, singurul meu sentiment, singura mea emoţie pe care mi-am putut-o urmări cu un fel de voluptate rea, străină, a fost acela de grandoare pe care mi l-a dat slujba religioasă, execuţia impecabilă, sugestiile muzicale ce m-au aruncat brusc în copilărie când familia mea îşi îngăduia asemenea ceremonii şi am asistat încă de atunci la destule. Nu numai că la înmormântarea lui Dan am fost cu o parte din mine străin de tot ceea ce se petrecea acolo, dar prin aceasta am participat, efectiv m-am simţit atras de cu totul altceva. Şi nu a fost un oarecare moment al meu de uitare, de absenţă, ci tocmai această „dublare" pe care mi-o descopeream împotriva mea însumi.

Acelaşi sentiment l-am trăit acum o săptămână când m-am trezit că unchiul V. mi-a lăsat moştenire câteva piese din mobilierul său, şi aceasta desigur pentru că ele nu-i puteau servi nevestei sale absolut la nimic. Mi-a lăsat biroul şi două corpuri de bibliotecă (vor fi fost mai multe?) şi un fotoliu ataşat acestora. Aflasem de fapt că el mi-a lăsat o „moştenire" încă de acum o lună, dar nu ştiam şi nici nu aş fi fost în stare să ghicesc despre ce putea fi vorba. Or, de câteva zile lucrurile s-au precizat şi împrejurarea m-a umplut de o bucurie pe care mi-e ruşine să o

recunosc, deşi sunt obligat să nu o ascund. Dispreţul meu, indiferenţa pentru ceea ce îmi lăsase s-a transformat în bucurie, atunci când mi s-a revelat că am devenit posesorul acestor lucruri de care am efectiv nevoie, şi încă mare nevoie.

El nu şi-a redactat propriu-zis un testament, ci a scris o simplă hârtie (procedeu oarecum imprudent la un avocat) pe care i-a încredinţat-o soţiei lui şi lui Sandu S. Amândoi nu au găsit cuvenit să mă anunţe şi pe mine, cel mai favorizat beneficiar. Au făcut-o abia după parastasul de un an de la moartea testatorului. Nu mai stau să fac presupuneri de ce au procedat aşa; poate că această clauză se afla cuprinsă în testament. Fapt e că a mărit oricum efectul de surpriză care şi aşa ar fi fost mare.

Abia l-am cunoscut pe acest văr al mamei, care avea se pare o mare simpatie pentru mine, nu ştiu pe ce anume întemeiată, pentru că noi doi abia ne văzusem. Capriciul acestui sentiment nejustificat poate să se fi născut pe când eu eram copil, dar acum nu ştiu care a fost eventuala mea contribuţie, nu mai îmi aduc aminte de nimic. Şi nici nu mă mai întreb de ce a fost justificat să facă acest gest. M-am trezit deci cu acest cadou picat din cer şi oricât aş încerca să-mi fabric o inexistentă recunoştinţă, e mult mai copleşitoare bucuria profitului în sine şi ideea subsecventă că omul a făcut bine că a murit la timp.

Este, totuşi, pentru prima dată în viaţa mea că „primesc" ceva de asemenea anvergură, că mă pot bucura de un dar neaşteptat pentru care nu am făcut nici un efort ca să-l obţin. În loc să mă simt emoţionat, să mă înduioşez de gestul unchiului meu aproape necunoscut, să-mi amintesc (!?) de el (care s-a gândit la mine, care nu m-a uitat, care a vrut să-mi facă o plăcere etc.), primesc satisfăcut cele două corpuri ale bibliotecii între care am aşezat, cu faţa la perete, biroul şi pe care mă gândesc să le unesc pe deasupra lui cu încă vreo cinci-şase poliţe de lemn.

...Ceea ce-mi dă un plus de bucurie, pentru care din nefericire nu pot să-mi inventez în compensaţie nici un regret.

11 mai 1958

Inginera C. de la „secţia de chimie" a Oficiului nostru povestea astăzi un accident petrecut ei acum câteva zile în autobuz şi care se vede că nu e chiar aşa de rar cum ar părea la prima

vedere, pentru că alţi salariaţi au semnalat cazuri similare (eu am auzit de unul, acum un an, de la Silvia) şi s-a ajuns să se discute până la urmă de ceva care constituie un fenomen general. Anume că există indivizi (bărbaţi? femei? mie îmi vine să cred că mai curând tineri), care, la înghesuială în tramvaie sau în autobuze, taie cu lama îmbrăcămintea cucoanelor elegante, care se aventurează în mijloacele de transport în comun, sau le pătează grav cu cerneală, cu vopsele etc. E o expresie a urii împotriva „celui care are" sau care îşi etalează bogăţia; o ură generală, indistinctă. E de mirare totuşi că ea se poate naşte într-o societate ca a noastră, dacă nu egalitară, în tot cazul mai egalitară decât aceea de violente contraste de prin 1938, de acum douăzeci de ani, să zicem, când bogăţia şi sărăcia se aflau la şi mai mare distanţă.

Deci resentimentul provocat de micile diferenţe de ordin social s-a reconstituit sau a supravieţuit – întreţinut de cine? împotriva cui? Difference engendre haine, spunea încă demult Pascal. Omul care detestă în genere tot ceea ce simte diferit de el, superior, frumos, nobil, elegant, norocos, reprezintă o categorie psihologică eternă; probabil că nici nu are vreo legătură cu vreun sistem social sau politic anumit. Doar formele lui de manifestare diferă, categoria rămânând. Un ins cu posibilităţi de a-şi exercita pe seama altora instinctul de răzbunare, setea de revanşă, s-ar putea spune că e mai puţin nociv (în ipoteza că, mai curând sau mai târziu, sursa „pornirii" sale violente şi oarbe seacă) decât unul care e stăpânit de o ură mocnită, permanentă, împotriva „altora", invizibilă, dominată cu greu, dar de natură să-i deformeze toată comportarea în relaţiile cu aceştia.

Mă gândesc la ofiţerul acela de la unitatea D.G.S.M. din vecinătatea Oficiului nostru, pe care l-am surprins într-o dimineaţă vociferând în faţa soldaţilor adunaţi în careu; nu le vorbea despre treburile lor mai mult sau mai puţin ostăşeşti, nici despre disciplină, despre rezultatele pe care aceşti sclavi în uniforme le dădeau la locul de muncă; nu le ţinea nici măcar un discurs politic, ci se lansase într-o diatribă împotriva doamnelor elegante (!?) care pot fi văzute pe... străzile Bucureştilor şi răcnea, ameninţând nu se ştie exact pe cine, că o să vină momentul, n-aveţi grijă, când o să le aranjăm noi, o să le rupem toate hainele de pe burghezele astea, care-şi bat joc de noi... etc., etc.

(Ar fi interesant de precizat dacă prin „burgheze" el înţelegea pe rarele supravieţuitoare ale vechii societăţi distruse după 1948, sau pe noile beneficiare ale schimbărilor survenite, care adoptaseră aşa de rapid „uniforma" celorlalte. Mai mult ca sigur e că nu făcea nici o distincţie între cele două categorii; pentru el, eleganţa, frumuseţea, eventual stilul, dacă se mai întâlneşte pe undeva, erau nişte ofense personale, ce i se adresau lui.)

Mă gândesc la cazul relatat de Scheler în cartea sa despre *Resentiment* (una dintre cele pe care regret cel mai mult că nu le am, deşi am citit-o şi răscitit-o, având-o împrumutată doar pe un termen extrem de scurt), anume la cazul acelor indivizi care, într-o seară, pe o şosea ce ducea la Berlin, înainte de primul război mondial, întinseseră de-a curmezişul, între doi arbori viguroşi, un cablu de oţel, pentru a decapita pe eventualii „posesori de motocicletă" care se întorceau pe acolo de la o promenadă în viteză. Caz clasic de crimă fără nici un profit pentru cel ce o comite, de indeterminare a victimelor...

Dorinţă pură de a face rău, sau refuz al unei „ordini" care e vizibilă pentru oricine, dar nu şi uşor recunoscută, aceea a „inegalităţii" funciare a oamenilor?...

Şi, oare, un asemenea sentiment să stea la baza ideii de justiţie socială? Dar, ce o fi aceasta? Foarte suspectă această noţiune...

12 mai 1958

Poveste amuzantă astăzi la serviciu, eroul fiind tovarăşul Cristescu, un imbecil simpatic, poate şi inofensiv, în tot cazul unul dintre puţinii de acest gen care par astfel. E şeful Contabilităţii, o titulatură bizară pentru rolul lui în această instituţie, deoarece există „peste el" şi un contabil-şef al Oficiului. Tovarăşul Cristescu este exemplul cel mai tipic de funcţionar corect şi lipsit de orizont pe care l-am cunoscut în viaţa mea. Îşi îndeplineşte cu stricteţe obligaţiile serviciului, se supune tuturor regulilor, chiar celor mai stânjenitoare, şi încearcă să le aplice la rândul lui subalternilor săi. Rezultatul e că nu mai poate fi luat în serios şi că el însuşi sfârşeşte prin a admite „abaterile", desigur doar pe ale altora. Aşa se întâmplă cu aplicarea „măsurilor de economie", una din sperietorile care au aplicaţie în orice ser-

viciu. În afară de ce va mai fi făcut, el a dictat sever refuzul pentru serviciul său al rechizitelor, de pildă al gumelor, sub cuvânt că „nu e nevoie de ele", deoarece în Contabilitate nu se admit ştersături. Bineînţeles că toate fetele din subordinea lui se duc în celelalte servicii şi iau de acolo gume, creioane şi hârtie care în tot Oficiul nostru se distribuie din abundenţă.

Tovarăşul Cristescu posedă o gumă pe care o păstrează şi o întrebuinţează probabil de pe vremea când era elev în clasele primare: a ajuns de dimensiunile unei boabe de mazăre şi omul se chinuieşte cu ea de câte ori are nevoie, fără a face apel la una mai potrivită. O ţine încuiată într-un penar în care-şi păstrează cele două-trei creioane, lame de ras uzate, sugativă şi chiar o sticluţă de cerneală. Penarul e o reclamă a „Oţelăriilor Poldi", S.A.R., ceea ce înseamnă că datează de dinainte de război, poate de când posesorul lui actual purta pantaloni scurţi. Se închide cu o cheiţă pe care tovarăşul Cristescu o poartă mereu la sine într-o legătură amplă cu altele, poate de la sertarele secrete de acasă.

De când am devenit coleg cu el, acest brav străjer al rigorii s-a ilustrat cu o măsură de „economie" care a fost comentată mai apoi de toată lumea: Conducerea Oficiului făcuse o comandă de ştergătoare de picioare, de pus la cele cinci sau şase intrări în corpul administrativ şi în ateliere. După ce comanda se făcuse şi se aştepta livrarea, tovarăşul Cristescu a descoperit într-un „nomenclator" de produse că la Timişoara nu ştiu ce cooperativă fabrică aceste preţioase „articole" cu vreo zece lei mai ieftin. A anulat comanda şi a făcut una nouă, realizând deci o mică dar preţioasă economie pentru „instituţie", ceea ce a costat-o însă o aşteptare de vreun an în plus, până respectivele produse au sosit.

A fost un indiscutabil succes pentru prevăzătorul nostru coleg, numai că abia pusese ştergătoarele la locurile cuvenite şi s-a trezit cu o „notă" din partea cooperativei care le livrase şi în care se punea Oficiului în vedere că dată fiind valoarea redusă a comenzii, el era obligat să restituie la Timişoara lădiţele în care fuseseră expediate ştergătoarele, ceea ce se numea pretenţios „ambalaj special C.F.R. – coletărie". Am asistat şi eu la scena în care tovarăşul Cristescu umbla prin curte după resturile lădiţelor, nişte scânduroaie de fag care fuseseră distruse sau risipite chiar în clipa sosirii. Cred că preţul acestora şi al trans-

portului lor înapoi pe calea ferată a fost mai mare de cel puţin două ori decât presupusa „economie".

Dar nu acest spirit îi e caracteristic tovarăşului Cristescu – deşi ar trebui să nu uit situaţia specială în care se pune frecventând doar cinematograful „Timpuri noi" unde rulează numai filme documentare, şi biletul de intrare costă cu 75 de bani mai puţin, pentru ca apoi să se mire că filmele ce se comentează în jurul lui la serviciu nu ajung să fie niciodată văzute de el, deşi el, în sinea lui, continuă să le aştepte, în timp ce toate minunăţiile cu care el ia contact săptămânal nu trezesc la ceilalţi nici un ecou. Tovarăşului Cristescu îi e caracteristic o filosofie proprie, exprimată prin „vorbe" şi prin „zicale", care îl consolează de orice şi înlocuiesc orice act de gândire.

Când îl întreabă cineva de mersul serviciului său, el răspunde invariabil:

– Ei, cum să meargă?

Hopa-hopa!
C-aşa vrea popa!

Când se anunţă că a venit casierul de la bancă şi încep să se dea salariile, el se ridică de pe scaun şi pune capăt automat oricărei discuţii despre micimea sumei:

– Nu e mult, dar nu dau, iau!

Când îşi împrumută guma minusculă şi beneficiarul se miră de dimensiunile ei, tovarăşul Cristescu replică:

– Bună, rea, îţi faci treaba cu ea!

Toată viaţa lui e întovărăşită de formule stereotipe, mai mult sau mai puţin amuzante, care-i întreţin buna dispoziţie, fericirea la el realizându-se doar treptat, prin adiţiuni infinitezimale:

Câte-un pic, câte un pic
E mai bun decât nimic!

recomandă el la toată lumea.

Astăzi i-am oferit un prilej de perplexitate, „încuindu-l" fără posibilitatea de a-şi mai lua vreo revanşă. Fusesem chemat şi eu în cadrul colectivului gazetei de perete şi se emisese propunerea să fiu cooptat în comitet, datorită presupuselor mele talente grafice. Eu am obiectat spunând că nu mai are rost să fiu

numit din moment ce peste scurtă vreme plec cu grupul de salariaţi ai Oficiului la noul sediu.

Tovarăşul Paximade, care-şi îngăduie unele glume la adresa şefului său, a insinuat că nu vreau să colaborez cu acesta.

– Dar de unde, am replicat eu imediat. Nici vorbă de aşa ceva. Chiar aş dori mult

Să *lucrez cu tovarăşul Cristescu!*

Toată lumea a izbucnit în râs şi acesta a rămas literalmente cu gura căscată, ceea ce-i sporea într-un grad comic mutra de peşte. Părea omul reputat mare echilibrist, care anunţă cu surle şi trâmbiţe că va trece peste Cascada Niagara pe o sârmă, adună lume, întinde cablul, primeşte felicitări cu anticipaţie, dar când dă să facă primii paşi se trezeşte în faţă cu un necunoscut venind de vizavi şi care a efectuat deja cursa şi-i întinde surâzător mâinile.

Îi luasem, cum s-ar spune, tot caimacul, şi tovarăşul Cristescu m-a privit câteva clipe, apoi a căutat o replică, dar n-a găsit-o.

– To'a'ăşu... To'a'ăşu... Dumneata eşti ceva... ceva... foarte spiritual...

Bine că n-a zis „spiritist", termen care în argoul actual a început să-l înlocuiască pe primul.

Acest tip de om şi felul în care manipulează oportun stereotipiile verbale explică stilul literaturii orale, probabil felul cum se întreţine folclorul, chiar cum se naşte.

La terminarea şedinţei care a prilejuit scena de mai sus, l-am văzut pe tovarăşul Cristescu punându-şi grijuliu în penar creioanele, guma, ascuţitoarea sub formă de broască, un fel de bisturiu cu care nu ştiu exact ce face şi mi-a venit să-i spun:

– Marine, Marine,
Ascunde-le bine!

Dar m-am temut că încă un „succes" ca acesta al poetului din mine să nu-l facă pe bietul om să nu mai îndrăznească să deschidă gura, sau chiar să pice lat.

13 mai 1958

Aflu un amănunt extrem de curios şi de revelator asupra psihologiei lui Sadoveanu şi, în genere, a scriitorului român de factură provincială, anume că la începutul secolului nostru, atunci când a debutat în capitală şi şi-a realizat primele succese care l-au impus ca pe o primă vedetă a literaturii „noi", el a oscilat între a se stabili definitiv aici sau a se întoarce acasă (la Fălticeni?). A optat pentru cea de a doua soluţie, deoarece capitala i s-a părut un loc al infernului, un viespar de intrigi, o aglomeraţie artificială de ziduri, care leza sufletul lui naturist... Or, aflu acum că locuinţa unde Sadoveanu a stat şi pe care a părăsit-o pentru deliciile patriarhalităţii de la el de acasă era pe... Toamnei, strada mea! Am trecut ieri întâmplător pe acolo şi am încercat să identific care anume „palat" i-a putut inspira omului nostru asemenea oroare. Unde o fi stat?

Mă gândesc la destinul lui Sadoveanu, la realizările lui, la caracterul patriarhal şi primitiv al operei lui, şi mă întreb dacă pentru anumite spirite atitudinea de apărare şi de fugă faţă de realitate nu înseamnă totuşi salvarea fiinţei lor. Azi, când marele om locuieşte pe Pitar Moş, la umbra blocului ucigător ARO, lăfăindu-se în vila lui Franasovici, ce a mai scris el, totuşi?

15 mai 1958

S-a întâmplat ceva în Franţa, se pare ceva foarte grav, o rebeliune a armatei din Algeria, cu ameninţarea de a se extinde şi în metropolă (Corsica fiind deja cucerită), deci ceva asemănător cu rebeliunea lui Franco în 1936. Ziarele nu te lămuresc, dar „comuniştii" sunt consternaţi, în timp ce toţi ceilalţi îşi fac speranţe.

Ceva s-a întâmplat totuşi şi confirmarea o am de la M.I. pe care l-am întâlnit, la fel de întâmplător ca totdeauna, în ultima vreme. Dar el mi-a oferit şi un amănunt amuzant: aparatul lor vechi de radio pe care-l ştiu prea bine, marca Mende, de care tatăl său a stat lipit de la război încoace pentru a prinde „Radio Londra", a ieşit brusc din senescenţă şi a transmis comunicatul generalilor insurgenţi chiar de la Alger, în clipa declanşării revoluţiei.

...Dar eu sunt prea obosit ca să mai urmăresc asemenea lucruri şi să mai sper ceva.

16 mai 1958

Se dărâmă Muzeul Simu, am constatat azi-dimineaţă acest lucru ducându-mă la I.D.T., care e situat la doi paşi. Piesele din muzeu fuseseră desigur evacuate, clădirea era goală şi, în mod curios, demolarea începuse pe o latură, nu de sus în jos, de la acoperiş, aşa cum consider eu că ar fi fost firesc, pe latura dinspre bulevard, în care se practicase o enormă spărtură. (Poate că prin ea se încercase numai rezistenţa construcţiei, pentru a se şti ce unelte să se folosească.)

Am avut cu această ocazie o dezagreabilă surpriză: muzeul nu era făcut din blocuri de piatră, cum aş fi crezut, în „tehnica" unui templu grec, cu care doar exterior semăna. Zidurile exterioare erau din beton armat sau dintr-un alt material compact, întărit cu armături metalice, parcă de plase metalice. Sugera ideea vulgară că e din chirpici, cu metal însă în locul împletiturii de răchită.

Îmi aduc aminte de vizitele mele la Muzeul Simu şi la casa Simu, încă din copilărie – cred că pe atunci văduva donatorului mai trăia încă şi locuia acolo. În primăvara anului 1944, când autorităţile noastre parcă au presimţit începutul bombardamentelor asupra Capitalei şi au dat ordin să se încheie anul şcolar pe la 15 martie, în cele câteva săptămâni care inaugurau „vacanţa" aceea insolită, până la 4 aprilie, când bombardamentele au şi început, am făcut un tur al tuturor muzeelor din Bucureşti, inclusiv al Pinacotecii Statului care se afla la Ateneu, aşa de greu vizibilă din cauza iluminatului defectuos, şi al Muzeului Kalinderu, care avea să fie avariat foarte grav în cele ce au urmat. A fost un fel de acţiune de „culturalizare", cum se spune astăzi. Am fost şi la Simu, singurul muzeu care s-a deschis mai repede decât celelalte, dacă nu mă înşel imediat după 23 August. Scăpase în chip miraculos neatins de bombele care nu au prea ocolit zona. Şi iată-l acum pe ducă... Am fost şi pe la Muzeul Antipa, marea pasiune a copilăriei şi adolescenţei mele, care avea să fie avariat de bombardamente, după ce fusese

încercat şi de luptele pentru ocuparea Preşedinţiei în timpul rebeliunii legionare.

Ciudat mi se pare că sentimentele mele de regret se îndreaptă mai degrabă spre Casa Simu, de alături, o casă „autentică", în stil tradiţional bucureştean de la sfârşitul secolului trecut. În drum spre ea, când dai în bulevard, venind din spatele Ateneului, din strada N. Golescu, există o altă casă, cam în acelaşi stil şi ai cărei proprietari mi-au rămas necunoscuţi, deşi existenţa lor m-a intrigat de mult, de ani de zile. De câte ori treceam pe acolo şi asta (observ acum), se întâmpla numai seara, vedeam luminile la ferestrele unei singure camere care dădeau în stradă şi o siluetă vagă, însufleţind interiorul, abia zărindu-se dincolo de vitraliile policrome, predominant stacojii.

Niciodată nu am surprins altă imagine decât asta, a unei case care părea aceeaşi, rămasă aşa în ciuda anilor, a evenimentelor. O singură dată am surprins, tot noaptea, ferestrele deschise. M-am înălţat în vârful picioarelor, m-am uitat cu toată indiscreţia înăuntru, dar de data aceea în încăpere nu era nimeni; camera era un birou-bibliotecă somptuos, în stilul încărcat, incomod, al veacului trecut; plafonul şi pereţii aveau stucaturi aurite, tablouri, draperii, candelabre, un întreg aparataj anacronic. Dar nimeni, nici o persoană acolo, în acea împrejurare. Mai apoi, în cele două-trei rânduri când am mai văzut-o, în cameră era oarecare mişcare, dar totul se petrecea dincolo de vitraliile ferestrelor închise...

19 mai 1958

S-a împlinit un an de la moartea lui Camil Petrescu, dacă am calculat eu bine. Nu cred că era semnalată, undeva în presă, această tristă aniversare; deşi nu mi se pare posibil ca el să fi fost „uitat", dar în felul în care ar fi evoluat acum, poate că e mai bine să fie măcar lăsat în pace. T. care e mult mai bine informat, mai spune că se pregăteşte o ediţie amplă din scrierile lui; o voi urmări, deşi mi-e greu să cred că-mi va aduce ceva nou.

20 mai 1958

O eroare de regie în desfăşurarea lucrurilor face ca în cursul unei vizite la Paul Pantelli să dau peste nepoata sa,

Marina, pe care am ajuns să o văd acum mai bine, după atâția ani. E vizibil îmbătrânită, ofilită, cu părul deja complet albit, în oarecare dezordine, ieşindu-i de sub un tulpan. În momentele de calm, nu scoate nici o vorbă, dar e atentă la ceea ce se discută în jur. Şi mama ei se află de multe ori de faţă. Câteodată lucrează amândouă. Marina manipulând agrafele cu destulă abilitate şi se pare cu dorinţa de a face ceva. Dar după un timp, se întrerupe şi începe să strige numele fiicei ei, din ce în ce mai puternic, până totul se transformă într-un ţipăt prelung: – Unde m-aţi dus? Unde m-aţi dus?...

Paul mă invitase ca să mai stăm de vorbă şi să-mi ofere un nescafé preparat de el, ceea ce trebuie să admit că-i reuşeşte foarte bine. Mi-a vorbit foarte mult despre cariera lui diplomatică din prima tinereţe, când a avut legături cu Titulescu, al cărui elogiu mi l-a făcut în fel şi chip, prezentându-mi-l drept o personalitate de importanţă mondială care ar fi ilustrat un moment suprem în istoria diplomaţiei române, poate fiind afirmarea cea mai înaltă pe plan internaţional a României.

L-am întrebat însă ce valoare a avut „Mica Antantă", aşa de mult lăudată şi care s-a pulverizat în chiar momentul în care Hitler şi-a accentuat ameninţările şi a trecut la fapte? Ce a realizat efectiv Titulescu? Paul a tăcut fără răspuns. Se vede clar că începând din 1938 politica Europei a fost determinată exclusiv de marile puteri, din ce în ce mai puţine, a primat politica de forţă. Societatea Naţiunilor a dispărut ca şi statele mici, care au fost zdrobite sau nesocotite de interesele celor mari. Ce valoare au mai avut micile alianţe pe hârtie, care n-au rezistat nici măcar formal ultimaturilor lui Hitler?

I-am spus apoi, ceea ce ştiam de la Pandrea, că toată politica aceasta a semănat teribil cu imaginea negrilor care poartă jobene pe cap şi umblă în picioarele goale şi că promotorul spectaculos al ei a fost Titulescu, pe urmele maestrului său Take Ionescu. Deşi evenimentele anului 1940 sunt încă vii şi au fost hotărâtoare pentru situaţia noastră internaţională, se pare că n-am înţeles nimic sau nu ne-am dezmeticit nici până astăzi din lovitura pe care am primit-o şi ne amăgim cu tot felul de aiureli.

Paul mi-a povestit mai multe momente petrecute alături de maestrul său în Elveţia, la Geneva sau la Montreux, dacă am reţinut eu bine; cu ocazia aceasta mi-a confirmat câte ceva din

ceea ce-i obiectasem mai înainte: stilul boieresc, seniorial pe care-l cultiva cu ostentaţie Titulescu şi-l imprimase diplomaţiei româneşti (pe seama cui, însă?). Cu ocazia aceasta, mi-am adus aminte de ceea ce spunea tata într-o discuţie cu Radu Xenopol, anume că atunci când se ducea la Londra sau în altă mare capitală a lumii, şi trăgea la cele mai somptuoase hoteluri, Titulescu închiria întregul etaj, precum şi pe câte unul de sus şi de jos ca să nu fie deranjat din meditaţiile lui cu privire la soarta ţării pe care o reprezenta, sau pur şi simplu pentru a nu fi deranjat din somn, ceea ce e greu de crezut că i s-ar fi putut întâmpla în atari stabilimente. Conducătorul diplomaţiei româneşti ar fi fost şi atacat în presă pe chestiunea asta, ca şi pe aceea a recepţiilor ultracostisitoare pe care le dădea, cu sute de invitaţi, şi prin care urma să ne „impunem" în ochii Europei.

Şi în acest caz ar trebui să se măsoare rezultatele... Mult mai liber mi-a vorbit Paul despre celălalt personaj important cu care a avut de-a face în tinereţe, Constantin Argetoianu, pe care mi l-a prezentat ca pe un „boier" la modul particular în care e posibil în ţara noastră acest lucru. Din tot ceea ce am aflat de la el, dincolo de puţinele lucruri pe care le ştiam, rezultă că Argetoianu a fost mai curând un fel de bădăran cinic, nu lipsit de o anume inteligenţă şi mai ales de abilitate politică şi de simţul oportunităţii, acesta din urmă lipsindu-i însă cu totul în împrejurarea finală, care l-a dus de altfel la moarte.

El ar fi ştiut să „facă atmosferă", nefiind nici orator, nici om de cultură (aflu cu stupoare că era licenţiat în medicină, dar nu profesase niciodată această meserie), nici om cu prestigiu moral. Şi Paul mi-a povestit atunci o istorie destul de incredibilă, anume că în 1939, când ameninţările la adresa ţării noastre deveniseră de mare gravitate, Carol al II-lea l-a trimis dacă nu mă înşel să-l însoţească în Franţa pe patriarhul Miron Cristea care, bolnav de cancer, avea să moară chiar în vara aceea la Cannes. Asta pentru că Argetoianu era un om cu mari legături în Occident şi îndeosebi în Franţa. Nu ştiu ce o fi făcut pe acolo şi, mai puţin încă, ce a „realizat", dar la întoarcere a provocat o scenă care caracterizează prea bine mentalitatea politicienilor români din vremea aceea. Când trenul (nădăjduiesc că nu era ataşat de el şi vagonul mortuar cu trupul neînsufleţit al răposatului patriarh, *in sella gestatoria*) a trecut de Curtici, pe terito-

riul ţării noastre, s-a produs o oprire bruscă: Argetoianu trăsese semnalul de alarmă şi se dăduse precipitat jos din tren. În faţa spectatorilor uimiţi, care se temuseră de un atentat, el s-a dus pe terasamentul şinei de alături şi fără nici o jenă şi-a dat jos pantalonii şi şi-a făcut nevoile în cea mai perfectă linişte. Când a terminat, a salutat triumfător cu pălăria şi a strigat ceva de genul:

– M-am ţinut în atâtea ţări străine, ca să mă pot c... pe pământul sfânt al patriei mele!...

Paul Pantelli găsea haz în asemenea incidente şi ţinea să-mi dovedească „utilitatea" lor în anumite momente, când pot contribui la nu ştiu ce mai mult decât niscai argumente logice, susţinute cu talent şi cu dreptate. Şi mi-a povestit de „Conul Costică", un succes al acestuia obţinut numai datorită comportării sale degajate în nu mai ţin minte ce împrejurare gravă, chiar dramatică. Era aşteptat la sosirea sa cu avionul parcă, de mai mulţi oameni politici francezi, care erau îngrijoraţi de „atitudinea României", în condiţiile presiunii tenace a nemţilor. A coborât din avion sau tren complet debutonat (la propriu), într-o dezordine vestimentară care a liniştit pe toată lumea, chiar pe ministrul de externe al Franţei: avea descheiaţi până şi nasturii de la pantaloni.

Până la urmă, Paul văzând că nu mă convinge, a renunţat să încerce a-mi justifica asemenea isprăvi şi „succese" care, în final, au avut deznodământul ştiut. Mă întreb dacă pe vremea unui Al. Lahovary, Carp, T. Maiorescu sau mai ales Take Ionescu, care era fiul unui cârciumar, dar avea alura şi comportarea unui lord, ţara noastră nu era mai bine reprezentată şi nu a obţinut micile dar foarte temeinicele ei succese, în ciuda presiunilor şi pe atunci foarte puternice ale marilor puteri vecine... În tot cazul, mă întreb ce „talente" punea în joc el însuşi, Paul, în cariera sa diplomatică; poate vreo abilitate nedivulgată de dansator şi o vocaţie pentru dineurile copioase, prea prelungite, la care mulţi rivali ai săi nu puteau face faţă.

Am simţit un fel de îndepărtare uşor dezgustată de toată această lume care mi s-a părut totdeauna inconştientă din nepăsare, dar mai sigur din prostie. Deşi cu sau fără ea, nu ştiu dacă nu tot acolo am fi ajuns. E senzaţia de penibil pe care-o trăiesc de câte ori trec pe Calea Victoriei pe la Consignaţia sau pe Edgar Quinet: toate vechiturile expuse, amintesc de oarecare

rafinament şi de prost-gust, vândute acum la preţuri de nimic, după un naufragiu, mă fac să mi se strângă inima pentru destinul unei lumi cu care nu mă pot solidariza întru totul, deşi îi aparţin.

Toate contactele mele cu Paul, un om care trăieşte atât de nedespărţit de trecut, de un trecut al lui, îmi dau un sentiment de stânjenire datorită aceleiaşi ambiguităţi – participare şi respingere.

Cât timp am fost în camera lui şi am vorbit împreună, am avut impresia că pe la uşă, de afară, dă târcoale cineva, că stă şi ascultă. E de presupus că Nicu Predescu sau Jeana, în nici un caz Marina, se arătau îngrijoraţi de vizita mea la unchiul lor şi că nu văd cu ochi prea buni apropierea şi poate ataşarea mea de clanul rival. Absolut ridicol...

22 mai 1958

Mai acum câtva timp, frunzărind vechiul meu caiet, destul de compact, de însemnări „filosofice" (de care nu mă apropii decât cu oarecare jenă), am dat peste o „cugetare" pe care o transcriu aici pe cât de exact îmi permite memoria: „Iubirea există şi valorează doar prin sine, nu prin subiect, nici prin obiect". Mi-am amintit de ea zilele astea pentru că în paginile romanului pe care-l transcriu exprim cu totul altceva, poate chiar contrariul. Atunci, acum câţiva ani, gândeam altfel şi ultimul atestat vreau să-l consider expresia definitivă.

O mare şi supărătoare surpriză: să constat că mă dezic într-o chestiune aşa de gravă, că mi-am schimbat radical părerile, că nu stăpânesc eu însumi ceea ce părusem a-mi însuşi!

Controlul absolut al scrisului! Ce idee vană!...şi nu e prima dată când am să mă plâng de acest lucru.

25 mai 1958

„– Aci sosi pe vremuri!..."

Adagiu sentimental: adagiu mereu cu valoare sentimentală... Repetarea şi deci rememorarea unor drumuri făcute de mult îmi provoacă totdeauna emoţie, chiar dacă nu am de străbătut decât zone de cea mai strictă banalitate, fără absolut nimic pitoresc sau interesant. Mă gândeam la drumul pe care

l-am făcut astă iarnă la locuinţa familiei Şerbănescu, exact acelaşi, cu vreo cincizeci de metri în plus faţă de drumul spre dentistul Wolfsohn, pe când aveam 7–8 ani şi eram dus la el, iar ceva mai târziu o duceam eu de mână pe Silvia până la el, pe Romană... Acum, aproximativ acelaşi itinerar, ducându-mă la M.I., fără grabă, în pas de plimbare, îmi dă o inexplicabilă, ca să nu spun: stupidă, emoţie. Amintiri banale, amintiri plăcute (care or fi acelea?) sau chiar neplăcute, au totuşi o valoare sentimentală neaşteptată prin simplul fapt că timpul colaborează cu insignifianţa lor.

De data asta, drumul nu a însemnat absolut nimica nou, doar repetarea unor gesturi deja făcute.

Banalitatea repetării unei experienţe cu desăvârşire banale, făcute în banalitate.

26 mai 1958

Am trecut azi din nou prin faţa casei foste a colonelului Polizu-Micşuneşti (era să scriu iniţial, pentru că-mi venea mai uşor: „fosta casă a lui Polizu-Micşuneşti", ceea ce ar fi fost însă incorect) şi, fiind fereastra dinspre Olari deschisă, am revăzut superbul tablou al lui Petraşcu reprezentând un ghiveci de flori– unul dintre cele mai mari pe care le ştiu de acest artist din perioada sa de după 1932. În mod cert, o piesă de muzeu. Era cât pe ce să intru în această clădire în care acum îşi are sediul una din circumscripţiile de Miliţie ale raionului 23 August şi să atrag atenţia vreunui funcţionar de acolo, mai mare în grad, asupra valorii excepţionale a tabloului. Sunt convins că nimeni nu e conştient de acest lucru şi tabloul e inventariat în cadrul bunurilor de mobilier foarte simplu: „tablou flori înrămat", la un loc cu multe altele, dintre care nu poate lipsi vreun bust din ipsos al tovarăşului Stalin, pe care nimeni nu îndrăzneşte să-l dea la casat, din respect desigur, după atâţia ani de la plecarea dintre noi a marelui om.

(Îmi aduc aminte că acum câteva luni, ajutând echipa de inventariere a Oficiului, care lucrează la fiecare sfârşit de an, am constatat că instituţia noastră ţinea într-un fel de cameră-depozit, la un loc cu tot felul de troace, trei asemenea busturi ale lui

Stalin, de diferite mărimi. Când am ajuns la ele şi eu am dictat foarte firesc:

– Stalin, bust ipsos!

Tovarăşul Manole a schimbat o privire speriată cu contabilul-şef Gheorghiu, iar acesta a scris întunecat şi respectuos în mica rubrică ce-i stătea la dispoziţie: „Portretul tovarăşului Iosif Visarionovici Stalin, bust din ipsos", ceea ce a ieşit cu mult din spaţiul în care abia încăpuse mai înainte „Dulap metal, Fichet" şi „masă lemn 3 picioare".)

Am mai pătruns în clădire acum doi ani, când expirase Biroul Populaţiei şi a trebuit să-mi scot altul. Era şi atunci să atrag atenţia unui ofiţer asupra comorii din camera de la stradă. Dar nu am făcut-o.

A fost o vizită a mea neutră, calmă, îngheţată. Forfota lumii din jur, vacarmul îmi interziceau orice emoţie.

Asta în chip de explicaţie...

27 mai 1958

Pentru a marca şi impresia de dereglare pe care mi-o dă scrisul în acest „jurnal" (şi care nefiind zilnic nu-şi merită nici sub acest aspect numele, dar care a căpătat volum, a devenit o „carte", cu şansa de a fi privit chiar aşa de mine, după trecerea timpului), să spun că, negăsind altceva mai important în seara unei zile, nu mai consemnez nimic, deşi viaţa mea prin asta se defineşte, prin nimic important... N-ar trebui totuşi o mărturie a realităţii ei efective, indiferent cum e?

...Aproape o săptămână am consumat zilnic câte un kilogram de vişine, cumpărate din acelaşi loc, până la saturaţie, care n-a survenit decât în clipa când a secat sursa. Am fost tot timpul, măcar vag, preocupat doar de eventualele consecinţe digestive. Şi faptul mi-a amintit că mai acum două luni am mâncat zilnic macaroane numai pentru a mă delecta cu parmezanul oferit într-un plic de Paul Pantelli, un „primo gusto" pe care l-am adăugat produsului nostru autohton, altfel aşa de fad, motiv pentru care nu e unul din preparatele mele culinare (!?) favorite.

Macaroane şi vişine! Vişine şi macaroane! Ce semnificaţie să descopăr, făcând această legătură? Decât că abuzul de

ambele o fi însemnând ceva... Filozoficeşte vorbind, nu pot conchide decât că „les extremes se touchent".

28 mai 1958

Îmi cade în mână un număr destul de recent din „Preuves", o revistă franţuzească surprinzător de necomunistă, în care descopăr un fragment din jurnalul publicat postum al Soranei Gurian. Aflasem că a murit, dar nu bănuiam decât vag când s-a întâmplat acest lucru şi de ce. Interesant şi surprinzător e mai ales faptul că înseamnă că-şi făcuse o oarecare reputaţie la Paris din moment ce o revistă literară publica un text autobiografic, de interes mai degrabă personal.

Sunt pagini de jurnal dinaintea morţii, notaţii dintr-un sanatoriu de canceroşi, unde ea a fost internată pentru vreun tratament sau pur şi simplu ca să-şi sfârşească zilele... Observaţii crude asupra celor din jur dar şi asupra ei înseşi, într-un stil de extremă luciditate, al unui om inteligent, dar lipsit de orice speranţă.

Mă întreb dacă ea lasă în literatura română vreo urmă mai substanţială, eventual cu romanul ei, pe care nu l-am citit, cu nuvelele de care făcea caz Lovinescu – pentru că traducerile din Eşenin figurează sub numele lui Stancu, care le-a dat ultima formă.

29 mai 1958

Este uluitoare constatarea tot mai frecventă că pentru unii oameni inteligenţa se echivalează cu şmecheria, cu abilitatea, cu capacitatea de a te descurca. Mă întreb care va fi fiind cota mea în sistemul de apreciere al celor mai variate inteligenţe din jurul meu; probabil foarte scăzută. Mi-am dat seama de aceasta pentru a nu ştiu câta oară în legătură cu Nicu Predescu, un om s-ar zice peste media obişnuită şi orişicât frecat de mult cu o anumită lume, cu o societate de oameni de bună calitate intelectuală.

Acum vreo zece zile ne-am trezit cu o inspecţie din partea celor de la Administraţia locativă a imobilului. Un bărbat foarte agresiv şi o femeie care-l întovărăşea şi-i consemna constatările. Ei au venit să vadă cum „ţinem" apartamentul şi, văzând mica estradă pe care mi-am construit-o în cameră, bărbatul a

început să ţipe, cerându-mi să desfiinţez imediat „porcăria asta". În timpul acesta, femeia tot nota de zor într-un registru ceva; dar, pronunţând la un moment dat numele „şefului", mi-am dat seama cine este, l-am identificat a fi un fost coleg al meu din primele clase de liceu, Olaru. M-am uitat mai atent la el şi l-am întrebat dacă nu e el, deşi eram sigur că nu greşesc.

Brusc, individul din faţa mea s-a calmat, a lăsat supărarea, a trecut la atitudinea contrară, ne-am îmbrăţişat de „bucuria" revederii. Bineînţeles că toată discuţia care a urmat a luat cu totul altă direcţie. După ce am depănat unele amintiri cu el, l-am întrebat dacă nu poate face ceva pentru soba din cameră, care e în modul cel mai vădit nu defectă, ci prost construită. Mi-a explicat că în cazul locuinţei noastre este exclusă orice investiţie, pentru că se prevede evacuarea tuturor locatarilor şi transformarea întregului etaj în încăperi pentru birouri (deci un zvon care circulă de mult mi l-a confirmat el astfel!). Şi asta o să se întâmple cel mai devreme într-un an, deoarece există în acest sens o cerere a unei unităţi comerciale care tutelează magazinele de sub noi, şi care a şi fost aprobată de Sfatul Popular.

Aşadar, va trebui să plecăm de aici foarte curând! Dumnezeu ştie ce va mai fi, pe unde vom mai ajunge.

Mi-a promis însă că va trimite pe cel mai bun sobar din unitate, un cunoscut al lui, care să-mi facă treaba la mica înţelegere. Azi s-a făcut operaţia şi despre ea căpitanul Predescu a aflat abia acum. A rămas surprins, nevenindu-i să creadă că eu mi-am putut modifica soba aducându-i o îmbunătăţire ingenioasă care-mi va permite să-mi încălzesc la gaze mâncarea şi că am relaţii utile de specia celor cu Olaru, un coleg al meu cu care în cei doi-trei ani cât am fost la acelaşi liceu nu cred că am schimbat zece vorbe. Era un idiot, şi mai departe n-a izbutit să treacă, în tot cazul nu la Liceul Mihai Vitezul, pe care l-a părăsit.

Căpitanul Predescu a examinat soba când a fost gata şi mi-a spus să-l pun în legătură cu Olaru, cu care ar avea el de „aranjat" nu ştiu ce chestii importante.

31 mai 1958

Seară petrecută la I., în casa lor de pe Polonă, atât de închisă, de retrasă, cu perdelele veşnic lăsate, cu obloanele ace-

lea metalice, exterioare, verzi pe vremuri, acum ruginite, atât de neobişnuite locuinţelor bucureştene... Atmosferă îmbâcsită de mirosul florilor din curte, putrezite parcă, un miros funebru de crini ofiliţi... Nimic interesant în toată seara, în care vedeta a fost copilul lor, pe care au întârziat mult, inadmisibil, să-l trimită la culcare. Doar momentul întâlnirii mele cu Sanda D., căreia i-am spus:

– Eşti frumoasă şi în roşu!...

Compliment aparent absurd, pentru că ea era într-o rochie de jerseu gri. Dar îşi vopsise părul în roşu, aşa că după o secundă de nedumerire, a izbucnit în râs, un râs strident, indiscret, atât de încântată a fost de ceea ce auzise. M-a pus să repet, ceea ce eu am şi făcut destul de stânjenit şi fără a obţine efectul scontat de ea.

Nimic interesant în toată seara. Oare de ce m-am mai dus?

– Dar m-am dus pe mine!... aş putea răspunde spre a mă justifica faţă de mine însumi şi folosind fraza favorită a lui A., care se duce la tot felul de inşi în vizite, dintre cele mai absurde (mătuşi bătrâne, propria ei croitoreasă care stă prin Dămăroaia, o fostă colegă din clasele primare, pe care o ştiu şi eu şi mi se pare o perfectă imbecilă, cu mulţi copii). Ea se şi „amuză" acolo, dincolo de contactele umane propriu-zise, nu se rezumă la voluptatea egoistă a unui actor care are nevoie de public, de vedetă care se simte bine numai „în reprezentaţie".

Chiar dacă şi eu uneori „mă duc doar pe mine" în astfel de ocazii, cel puţin la întoarcere simt un gust amar, al inutilităţii, al zădărniciei.

Să mă acuz atunci tot eu de egoism, recunoscând incapacitatea mea de a mă „dărui" în ocazie, sau măcar de a-mi suspenda pretenţiile (!?), închizându-mă singur într-un soi de paranteze? Poate că aş conveni să fiu mai indulgent cu ceilalţi, dacă n-aş fi silit să fac acest lucru permanent, în viaţa de toate zilele.

9 iun. 1958

Revine eleganţa; nu numai că e îngăduită, dar e chiar încurajată de stăpânire în modul cel mai direct. Am descoperit că în spatele statuii lui Mihai Viteazul, într-una din clădirile

simetrice care închid piaţa aceasta plină de ecouri istorice, s-a deschis probabil de mai multă vreme la parter un magazin al Comerţului Exterior (!?) sau căruia i se spune aşa, deoarece în clădire se află instalat ministerul cu acest nume. Nu am verificat toate acestea; am trecut doar prin faţa vitrinei cu articole de damă, galanterie, tricotaje, parfumerie şi m-a frapat bunul-gust al prezentării, aspectul neaşteptat de luxos, care-ţi lua ochii. Nu cred că mă înşel, că exagerez, deşi nu am ca termen de comparaţie decât amintirile din copilărie, probabil mult deformate de trecerea vremii.

E de fapt un magazin mai deosebit; şi, totuşi, nu mi-a mai produs impresia de insolit pe care mi-a provocat-o apariţia primului magazin Romarta, de lângă fostul Dragomir Niculescu. Atunci, prin 1951–1952, tot ce putea fi văzut acolo era inabordabil, vitrina constituia mai mult o barieră spre o lume de vis; tot magazinul părea o insulă exotică, inaccesibilă omului comun, cu venituri modeste, cum eram eu. Te întrebai: pentru ce a fost făcut, cui i se adresează toate acele mărfuri? Acum, un magazin de anvergură net superioară trece nebăgat în seamă. Lumea s-a obişnuit; ce repede a căzut neobişnuitul în banalitate!...

În legătură cu „eleganţa" care era considerată pe atunci o crimă, îmi amintesc de ce îmi povestea prin acei ani poetul Marcel G., care era salariat sau colaborator permanent la E.S.P.L.A., şi care şi-a pierdut, dacă nu mă înşel, postul, pentru că cineva la o şedinţă l-a criticat şi l-a demascat pentru că... purta pălărie.

Mi-a spus că ieşind din respectiva sală, profund tulburat, a luat pălăria, a mototolit-o cât a putut şi a vârât-o într-o cutie de gunoi atârnată de un stâlp, la un colţ de stradă.

Mă întreb însă dacă, prin acest gest, a câştigat ceva...

În tot cazul, ce mult e de atunci...

10 iun. 1958

Doamna Munteanu îmi face reproşuri amicale chiar materne cu privire la viaţa pe care o duc. Îmi recomandă să renunţ la sedentarism, să practic sporturi, să fac mişcare în aer liber. Îi răspund că n-am timp, că totuşi mă plimb în timpul liber, că merg pe bicicletă.

– De ce nu te duci mai des la ştrand? Eşti atât de palid, de slăbit... I-am explicat că paloarea e o caracteristică a familiei noastre, care nu are nici o legătură alarmantă cu starea sănătăţii.

Ea şi-a continuat lungul discurs, vorbindu-mi de viaţa ei, de educaţia germană pe care a primit-o, de obiceiurile sănătoase deprinse la Cernăuţi, de unde e, şi de alte asemenea lucruri care, în final, au dus-o (cred eu) la cele 90 sau 100 de kilograme pe care le are în clipa de faţă, când prenumără nu am ştiut niciodată câţi ani.

Punctul cel mai senzaţional a fost informaţia că ea a făcut tot felul de sporturi încă din fragedă copilărie, că a avut o educaţie de grup şi de tabără în sensul acesta, ba chiar că a făcut parte din „Asociaţia internaţională a nudiştilor".

– Să mă vezi fotografiată în Danemarca, pe o plajă „a noastră" lângă Odensee...

M-am uitat la ea cu un aer imbecil. Îmi venea să o întreb dacă nu mai face şi acum parte din acea asociaţie şi, dacă nu, de ce a renunţat la plăcerile ce i se ofereau, ei şi altora...

Încerc (dar mă opresc chiar la început) să-mi închipui cum va fi arătat ea în tinereţe, dezumflată din carcasa actuală, topăind zglobie pe plaja aceea daneză. Totul devine fantastic, asemănător cu situaţia doamnei colonel Stelian, ferventa spiritistă, care pe vremuri venea în vizită destul de des la noi şi ne asigura că într-o viaţă anterioară ea fusese nu oricine, ci însăşi Cleopatra.

Scriu aceste rânduri şi mă uit zâmbind la doamna Munteanu, care stă în faţa mea şi îmi răspunde de asemenea cu un surâs. Zâmbetul e însă o armă tare ambiguă. Poate să însemne complicitate, distanţare, mişcarea afectivă cea mai cordială, ironia cea mai asasină.

O las pe buna doamnă Munteanu să aleagă, gândind că ea nu ar putea să-mi surâdă decât amabil.

12 iun. 1958

Scriu pentru mine, scriu despre mine, scriu doar pentru un cititor care n-aş putea fi decât eu, acum sau peste zece–douăzeci de ani. Aceasta e formula, cred, a jurnalului în genere – în tot cazul a jurnalului meu.

Evaluând puţinătatea paginilor de consemnări, caracterul lor spontan, sunt obligat să constat, să recunosc: atâta e. „Omiterile“ le bănuiesc doar eu, nu intră la socoteală; doar textul vorbeşte. Devine din ce în ce mai clar pentru mine că nu posed aptitudinea de a scrie ca să scriu, de a şti să mă las în voia scrisului. Probabil că şi asta e o deprindere care se învaţă: spontaneitatea.

Dar acuma scriu mai uşor? Nu am impresia; prima versiune a romanului meu care e anterioară începutului acestui „jurnal“ (mereu între ghilimele, datorită nesigurei definiţii autentice) n-a mers mai greu – ori nu mi s-a părut datorită certitudinii că pot reveni asupra lui. Dar parcă acum, în paginile de faţă, am ajuns să scriu cu destulă uşurinţă.

De notat înclinaţia mea permanentă de a face fraze lungi, adică exact contrariul stilului telegrafic de „notaţie“; de cele mai multe ori nu le recitesc, fiind sigur de reuşită. Iar aceasta, atunci când totuşi pun punct, dă impresia că mi-a trădat proiectul, ba chiar mă contrariază ca la pasenţele care ţi-au ieşit prea uşor; ai pus carte după carte jos şi tot aşa, până când, fără nici o dificultate şi fără nici un merit, ţi-a ieşit.

13 iun. 1958

Căldura de afară îngăduie femeilor din acest Oficiu să apară din ce în ce mai decoltate, dar şi cu fuste din ce în ce mai succinte, fapt privit foarte chiorâş de unii moralişti. Azi, la plecare, eram într-un grup şi am fost depăşiţi de durdulia tovarăşe T., care, foarte grăbită, a trecut spre staţia de tramvai. O femeie din spate a comentat silueta ei cu voce destul de puternică pentru a fi auzită chiar de eroină:

– Fir-ar a dracului de hoit! uite la ea cum umblă îmbrăcată!

Surprinzător a fost pentru mine, încă o dată, că şi acum, ca în multe alte împrejurări (când se înjură, de pildă), constat nu doar exactitatea şi pregnanţa expresiei, dar şi nuanţa de „trouvaille“ pe care o pune în valoare. Dincolo de a caracteriza ceva, astfel de expresii dovedesc un ingeniu indiscutabil, o vocaţie aproape poetică la autori sau colportori.

Revin. Ziarele sunt pline de comentarii entuziaste şi de articole de fond închinate aniversării unui deceniu de la „naţionalizarea mijloacelor de producţie", adică de la trecerea în mâinile statului a fabricilor, întreprinderilor, băncilor, societăţilor de asigurare, de transport etc. Culmea este că toată lumea a comentat aprobativ acest lucru, ca şi planul care a rezultat de aici, de industrializare rapidă, ba chiar cu entuziasm. În tot cazul, mai ales bărbaţii ingineri au făcut-o, spre mirarea mea care ştiu ce gândesc ei despre regimul de acum.

În fapt, a fost ceea ce nu credeam că este posibil: o şedinţă „spontană", toţi au lăsat orice treabă şi s-au concentrat asupra subiectului. Şi să notez că de faţă nu a fost nici unul dintre „politicii" din acest Oficiu; doar Anghelescu a venit cu nişte hârtii, a stat un timp şi apoi s-a întors la treburile lui. Eu amuţisem, firește, deşi aş fi avut multe de spus. Apoi m-am gândit că e mai bine să intru şi eu în discuţie cu câte o frază de mirare, sau chiar aprobativă de tipul: „Fabrica aceea de tananţi, *Argeşul,* parcă, nu s-a construit la Piteşti?"

Doar la un moment dat, când masivul inginer S., pe care-l cunosc cât e de reacţionar, dar care comenta cu glasul cel mai sonor, a spus că numai graţie unui uriaş „combinat" de îngrăşăminte azotoase, făcut nu ştiu unde, am izbutit să scăpăm de cartele de pâine, mi-a venit să-l întreb dacă nu cumva toate restricţiile alimentare au fost impuse tocmai de acest program de industrializare, graţie căruia, abia acum, am scăpat de ceea ce pe vremuri nu existase. Dar e mai bine că m-am abţinut fără a mă păstra în tăcere, care ar fi fost şi mai acuzatoare.

14 iun. 1958

I-am restituit lui Vlad C. cartea împrumutată pe termen foarte scurt şi care aparţine Facultăţii de Biologie. Voiam să mai văd cum stau lucrurile în ştiinţa care până acum vreo zece ani îmi fusese aşa de dragă şi din care mai frunzăresc pe ici, pe colo câte ceva, când mai am ocazia. (Acum, fusese şi o dorinţă a mea de a-mi pune la încercare cunoştinţele de limbă engleză; examenul a fost trecut mai mult decât satisfăcător.) Cartea, scrisă de trei americani, toţi de înaltă calificare profesională, era dominată de darwinismul cel mai strict, l-aş numi chiar dogmatic, despre

care ştiam că este filosofia oficială a universităţilor americane în materie de ştiinţe ale naturii. Dar dezvăluirea cu adevărat surprinzătoare a fost altă observaţie în clipa când i-o restituiam lui Vlad: că de fapt e un manual pentru cursul superior, căci asta înseamnă „college" în America şi în ţările anglo-saxone. Asta m-a mirat la culme şi ar fi trebuit să mă confirm cu amicul meu, să o comentez. Căci eu luasem cartea drept una de nivel universitar, oferind o lectură chiar de mai înaltă specialitate!...

Aşadar, acesta este nivelul de învăţământ în Statele Unite, într-un domeniu pe care eu îl pot verifica! Şi, mai ales, asta ar explica superioritatea acestei ţări, în lume, în materie de ştiinţă şi de tehnică! Avusesem în mână un simplu manual de liceu... Şi să mai notez că el nu prezenta „materia", nu era doar un expozeu de cunoştinţe ce trebuiesc reţinute de elev, ci era unul care prezenta şi propunea discuţiei ceea ce nu făcea în nici un caz vreunul dintre manualele după care am învăţat eu, indiferent în ce ştiinţă m-am iniţiat.

15 iun. 1958

Doamna Munteanu văd că-mi poartă de grijă: mi-a adus şi oferit spre lectură (dar cu multe recomandări să-l înapoiez) un anuar al revistei *Der Naturarzt* din anul 1934. O publicaţie serioasă, venerabilă, care a ajuns la al 64-lea Jahrgang. Era condusă de un domn Oskar Mumert, care nu e medic, dar toţi colaboratorii aparţin acestei tagme. Am frunzărit acest volum conţinând sfaturi imperative graţie cărora îţi păstrezi sănătatea şi-ţi fortifici corpul. (De fapt ca să slăbeşti, ceea ce mie nu mi se recomandă.) Am făcut acest lucru şi acasă, fără a mă lăsa prea cucerit de cele citite. Dacă ar fi să le luăm în serios, nimeni n-ar mai trebui să moară, sau măcar cititorii ei din Germania ar trebui să trăiască minimum 100 de ani.

...Şi totuşi starea sănătăţii mele, adică cea fizică, ar trebui să mă preocupe. Sunt însă un tip silit la sedentaritate atât prin profesie, cât şi prin „preocupările" care fac din mine un om de bibliotecă...

Mi-amintesc de telefonul primit de la Anca acum câteva luni, o chestiune pe care am lăsat-o baltă, tot ceea ce se leagă de această fată zglobie intrând în categoria *incognoscibilului abso-*

lut. Nu pot să cred că e vorba de criză de parteneri, deoarece destui îi fac mai mult decât curte şi ea niciodată nu a ezitat să-şi păstreze măcar un amant de rezervă... Să fie vorba de un apel sentimental, pur şi simplu, absolut gratuit? Ar fi la ea ceva contra naturii, contra ei însăşi, dar, mai ştii? Mă întreb, mai curând, cum poate arăta un om îndrăgostit de Anca?

16 iun. 1958

M-am întâlnit azi dimineaţă cu colonelul Dimitropol, în mare grabă, încercând să scurtez întrevederea, ceea ce nu mi-a reuşit în măsura în care aş fi dorit-o. Voiam să-mi îngădui un mic ocol, străbătând Grădina Icoanei, pe care o zărisem pustie şi pe unde nu mai călcasem de ani de zile; el m-a întors din drum, lucru care mie îmi face o mare neplăcere şi ţine de o adevărată superstiţie. Colonelul m-a apucat de braţ cu o mână şi m-a ţinut tot timpul, aproape strângându-mă ca într-o cange şi făcându-mă să-i simt tremurăturile nestăpânite.

Observasem că avea în buzunarul hainei un ziar străin şi, atunci, eliberându-mă o clipă, l-a scos şi mi l-a arătat: era *Daily Worker,* pe care el izbuteşte să-l achiziţioneze din când în când de la o tutungerie (specială?) care s-a deschis vis-à-vis de ARO, într-un bloc în coasta casei care a aparţinut pe vremuri lui Mitiţă Sturdza şi care şi dădea numele străzii. E o tutungerie unde, preţioasă informaţie!, s-ar găsi zilnic *L'Humanité* şi *Unità.* E de văzut, oricum...

Am făcut imprudenţa de a-i spune colonelului Dimitropol că acum vreo doi-trei ani, la Sinaia, printr-o coincidenţă, l-am surprins pe Grégoire Duca făcând coadă la o tutungerie, pentru acelaşi ziar, pe care-l cumpăra cu acelaşi scop: pentru că urmărea cursele de cai din Anglia. Interlocutorul meu a găsit atunci prilejul de a se lansa într-o diatribă împotriva acestuia şi a lui Alexandru Ghica, cei doi domni de la Jockey care deţineau funcţia de comisari ai alergărilor, în care calitate controlau uneori pista. Îmi amintesc de ambii că veneau, invariabil, în ţinută londoneză, cu galoşi, pardesiu, joben gris-perle şi umbrele, chiar şi în cele mai toride zile ale verii şi că se deplasau până la locul unde se dădea startul numai în trăsură, deşi de la tribună până acolo nu erau mai mult de două sute de metri.

Colonelul Dimitropol avea nu ştiu ce cu ei, îi acuza de incorectitudini şi, despre ultimul, mi-a spus că ar fi şi fost suspendat din funcţie din această cauză, până la urmă. O fi adevărat? Despărţindu-mă totuşi de el, mi-am exprimat mirarea că un om ca Grégoire Duca se mai află în ţară. Colonelul a făcut un gest de lehamite cu mâna:

– Nu, nu a plecat... Nici el... Ei, cine s-ar fi gândit la asta?

Şi a adăugat, după o pauză, o frază care conţinea un detaliu amuzant:

– Vezi, de-aia îi admir eu pe evrei... Ei ştiu totdeauna să lichideze... Îşi fac bagajele foarte rapid, fără sentimentalisme...

(Pentru că, într-adevăr, evreii pleacă în clipa de faţă pe capete.)

– Noi, însă, a adăugat el cu un oftat profund, suntem legaţi de glie... Cuvântul acesta, cu care mi se împuiau urechile la şcoală, la radio, în copilărie, în adolescenţă, nu l-am mai auzit de mult! L-am resimţit cu melancolie, pentru naivitatea dezarmantă pe care o presupune.

Pe drum, mă gândeam totuşi: colonelul Dimitropol (chit că unchiul meu C. nu-l scotea din „bulgar tâmpit") o fi fost un ins socialmente convenabil, un tip realizat în felul lui, un produs al lumii lui: un brav ofiţer de cavalerie, poate chiar un erou, un patriot sincer, un cultivator al stilului elegant, un om al datoriei măcar faţă de mediul său... Dar eu?

Şi totuşi, colonelul Dimitropol şi cu mine suntem legaţi de glie...

20 iun. 1958

Întâlnire, sper că ultima, cu tov. Cristescu, imbecilul de la Financiar, în cadrul sâcâitoarei comisii de predare a inventarului, în care am fost vârât. Eu nu ştiu cum să scap mai repede de această „sarcină", el caută s-o prelungească cât mai mult cu pedanteria lui minuţioasă. (Se bucură totuşi şi el că plecăm, pentru că în acest fel avansează şi el, luând locul lui Gheorghiu.) Cu această ocazie (de n-ar mai fi fost!) îmi reaminteşte o idioţie pe care am mai auzit-o de la el de câteva ori şi pe care el desigur că a debitat-o în viaţa lui de mult mai multe ori. În fiecare luni, când „fetele" din această instituţie nu discutau altceva, la prima

oră, decât despre ce făcuseră sâmbătă seara au duminica, el se băga în vorbă şi întreba invariabil:

– Şi, mă rog, unde aţi fost? La un ceai dansant sau la o cafea jucantă?

Când am auzit prima oară această „glumă" s-a zâmbit în auditoriu, chiar s-a râs. Apoi, firește că nimeni nu a mai făcut haz...

Dar dacă te gândeşti, „cafea jucantă" nu e mai stupid decât „ceai dansant"; cu ultima ne-am obişnuit, asta e tot. Cam toate idiotismele unei limbi au produs iniţial surprindere şi au devenit apoi formule acceptate inconştient, tocite de elementul surpriză prin folosirea îndelungată. A te revolta împotriva lor nu e semnul cel mai bun al inteligenţei, deşi e totuşi o formă de revoltă împotriva prostiei. (Să nu uit, că baronul Charlus speculează chiar pe această temă într-o împrejurare când este invitat la un ceai dansant. „Ce poate însemna asta? se întreba el. Pe când eram tânăr şi agil, poate că aş fi putut dansa cu o ceaşcă de ceai în mână, dar acum?" În sfârşit, adaug eu, poate că a „juca" ţinând o ceaşcă de cafea în mână să fie şi mai greu.)

Procesul intentat unor astfel de formule e la îndemâna oricui şi oferă un material infinit; deşi se produce rar, căci altele, mult mai grave sunt păcatele inerţiei în materie de gândire, a minţilor inactive sau pur şi simplu nepăsătoare faţă de ideea de a inova.

21 iun. 1958

Printre cei care lucrează la *Buletinul* nostru, fără însă a fi salariaţi, ci angajaţi pentru fiecare număr pe baza unui contract, se află şi un domn destul de în vârstă, în tot cazul bine trecut de 50 de ani şi care afişează o mare şi inexplicabilă familiaritate cu mine, mă abordează mereu cu zâmbete complice, pomeneşte mai ales de tata şi de fraţii săi, ca şi cum i-ar fi cunoscut foarte bine. Se numeşte Radu Rădulescu şi este corectorul *Buletinului,* după câte am înţeles.

Azi-dimineaţă pe când plecam de la Oficiu, m-am auzit strigat din urmă de el şi apoi fluierat (?) pentru că mă grăbeam să prind tramvaiul care se zărea în lungul şoselei. Mă duceam la Minister cu dosarul *Buletinului,* spre obişnuita aprobare.

Operaţia aceasta se face în fiecare lună şi, pe rând, mai mulţi funcţionari îl duc la Minister împachetat şi sigilat, de parcă ar conţine cine ştie ce secrete. Acolo e lăsat la registratură şi luat de nişte funcţionari care, după ce-l citesc (un lucru imposibil, după opinia mea), îl depun în acelaşi loc, cu apostila: „Numai pentru uz intern", de unde e luat de funcţionarul nostru. Asta îi îngăduie fericitului curier să piardă prin oraş câteva ore şi să vină a doua zi pe la zece, sub cuvânt că abia dimineaţa a fost gata verificarea şi i s-a predat preţiosul dosar.

Radian mi-a acordat încă o dată favoarea de a mă pune să mă ocup eu de el, pentru că sunt printre puţinii funcţionari care nu pot ieşi altminteri din incinta Oficiului, neexistând în cazul meu vreun motiv. Domnul Rădulescu m-a întovărăşit la Minister şi eu l-am invitat mai apoi să luăm o bere alături, la restaurantul meu favorit de pe vremea când lucram în Beldiman, „Constructorul". Pe drum şi acolo mi-a povestit o mulţime de lucruri. Am înţeles astfel de unde ne cunoaşte, casa părinţilor lui situată pe Popa Petre dă cu fundul curţii spre cea a familiei noastre în copilărie, domnul Rădulescu i-a cunoscut foarte bine pe părinţii tatălui meu pe care eu nu i-am mai apucat; tatăl lui a fost sergent de stradă, probabil în acelaşi cartier. El însuşi a început prin a fi ofiţer de poliţie, dintre cei cu care colonelul Gavrilă Marinescu a încercat să îmbunătăţească pe vremea lui Carol al II-lea componenţa acestei tagme şi care presupunea să ai licenţa în drept – sugerându-mi astfel că şi el ar fi în aceeaşi situaţie. A fost păstrat în poliţie şi după 1944, ca „tehnician", îmi precizează el, dar în 1950 au început buclucurile. Acum a scăpat şi se mulţumeşte cu acest aranjament provizoriu care-i asigură o libertate de mişcare cu mult peste ceea ce poate realiza un funcţionar, deoarece a depăşit vârsta de retragere din armată şi are certitudinea că va fi reabilitat şi chiar avansat la gradul de colonel etc. A făcut mai multe memorii şi e sigur de succes, deoarece face parte dintr-un grup de funcţionari ai poliţiei care au avut un rol hotărâtor în înăbuşirea rebeliunii legionare din ianuarie 1941.

Domnul Rădulescu este un bărbat extrem de agreabil şi care ştie să povestească pentru că a trăit o mulţime de lucruri. Aşa, de exemplu, mi-a povestit despre debuturile sale în slujba poliţiei, când a făcut parte pentru un timp din garda personală a regelui. Era vremea când acesta începuse să nu mai fie integral

mulţumit de graţiile poate declinante ale doamnei Lupescu şi căuta tot felul de variaţiuni cu alte partenere, întrucât cucoanele mai răsărite îi cunoşteau o anumită reputaţie şi se fereau de el, regele pleca pe seară pe străzi, în căutarea unor naive sau a unor profesioniste ale amorului care voiau să-şi încerce astfel norocul.

Dădea târcoale prin zona Arcului de Triumf, Hipodrom, pe şoseaua Kiseleff, care nu era nici prea aglomerată, nici complet pustie. Pentru a nu risca un incident penibil, ca de pildă vreo femeie de bună-credinţă să-i dea cu poşeta sau cu umbrela în cap, regele era supravegheat de agenţi nebănuiţi nici măcar de el şi care stăteau pitiţi prin boschete. Domnul Rădulescu îmi spunea că în cadrul acestei acţiuni „delicate" de urmărire, numele cifrat al lui Carol al II-lea era „Domnul Popescu". După ce omul meu a îndeplinit câtva timp acest oficiu, el a fost promovat spre probleme mai înalte.

Plin de bună dispoziţie, mi-a spus o mulţime de alte lucruri, îndeosebi despre Nicu Predescu, pe care-l cunoştea prea bine, de multă vreme. Aflu acum că „vărul" meu a fost scos din armată în timpul războiului nu din cauză că Antonescu îl ştia de „carlist", cum îmi tot spunea el, ci pentru că a fost prins cu o afacere de medicamente pe care le obţinuse din rezervele comandaturii germane şi nu le livrase chiar pe toate Ministerului de Război român. Era cât pe ce să-şi piardă capul, dar a scăpat ieftin datorită mai ales socrului său, generalul, fără măcar să-şi piardă gradul, a fost trimis într-un fel de unitate de pedeapsă. Noroc că a venit actul de la 23 August 1944, care l-a scăpat, fără a-l duce la reabilitare, căci era vorba totuşi de o infracţiune de drept comun.

Nea Radu, cum am început să-i spun, îmi povestea toate acestea cu o vagă maliţie, amestecată însă cu oarecare admiraţie pentru ceea ce el numeşte „spiritul ingenios" al lui Predescu.

– E un om care reuşeşte să facă bani din absolut orice... mi-a explicat el puţin mai însufleţit. Şi mi-a debitat o lungă poveste, din care reieşea că Nicu Predescu, prin 1952–1953, când butelii de aragaz se mai găseau la preţul oficial în anumite regiuni ale ţării, în timp ce la Bucureşti ele ajunseseră să se plătească de aproape zece ori mai scump, dibuise pe un fost sergent dintr-o unitate pe care o comandase cândva şi se ducea cu acesta cu maşina în Valea Jiului, luând la rând oraşelele de-acolo

şi cumpărând butelii, care se găseau din abundenţă în magazine, deoarece locuitorii din regiune aveau cu toţii gaze în sobe şi nu se interesau de acest produs.

În timp ce domnul Rădulescu îmi povestea toate acestea, mi-am adus aminte că Nicu Predescu, în fiecare an, pe la Crăciun, se duce, după câte am auzit, cu câte un membru al familiei sale la Sfatul Popular şi, pe baza unor declaraţii ale celorlalţi, demonstrează că solicitantul nu posedă butelie şi e lipsit de mijloace materiale, că nu are gaze la bucătărie etc., şi-i obţine una, pe care o vinde apoi cu preţul de la negru. Oare, mă întreb eu acum, de ce nu mi-a propus şi mie această manevră? Pentru că s-a temut că o să-l refuz sau că am să reţin pentru mine butelia? Sau, pur şi simplu, pentru că s-a jenat de mine, ceea ce ar însemna că are la adresa mea o oarecare stimă?

23 iun. 1958

M-am întors după o vizită la Muzeul de Artă de la Palat. Amestec de impresii contradictorii, satisfacţie pentru unele lucruri văzute, tristeţe, regrete pentru ceea ce ar putea fi, pentru ceea ce ar fi trebuit să fie.

Mă gândesc mereu la povestea aceea cu testamentul lui Brâncuşi, pe care până la un punct nu vreau să o accept; şi asta pentru că mi se pare o monstruozitate, o absurditate rea. Cine au fost cei care au decis în numele statului să se refuze legatul sculptorului? Vorbind despre asta cu Aurel Broşteanu, întâlnit de mine zilele trecute la Arş. Act., el nu mi-a dat un răspuns satisfăcător; nu ştie decât vag ce s-a întâmplat atunci, la moartea lui, dar, în linii mari, mi-a confirmat ceea ce aflasem şi eu. În tot cazul, au apărut în presă în afara articolelor lui Călinescu din *Contemporanul,* unul al unui sculptor, parcă Ion Jalea, şi unul al unui „expert", G. Oprescu, toate într-un unison, care să justifice refuzul statului. Primiseră ordin (şi ce fel de ordin? Şi de la cine?) ca să scrie? Se pare că acela care a maşinat totul a fost un oarecare imbecil de director sau aşa ceva în Ministerul Artelor, ceea ce, după câte spun unii, te lasă să presupui scuza că nefiind român (?!) a procedat în consecinţă. O fi adevărat că numai el e de vină?

Dar toţi ceilalţi, cât sunt oare de vinovaţi, la rândul lor? Dar, mai cu seamă, cât e de vinovat Călinescu, de care mă simt cel mai aproape?... Mi se pare că e inadmisibil, stupid, să accept ca o scuză că e vorba de un caz de opacitate artistică. E oare posibil să nu înţelegi un artist de reputaţie universală sau măcar să nu te laşi sugestionat într-o apreciere personală de ce au spus atâţia oameni de gust, de autoritate? În cazul că a fost sincer, Călinescu n-a făcut doar o prostie, a făcut şi o crimă, pentru că, pe baza unei aprecieri estetice greşite, a provocat o pagubă gravă culturii româneşti. Nimeni şi nimic nu-i scuză inconştienţa, incomprehensiunea...

Mărturisesc că am simţit un fior gândindu-mă la consecinţele unor erori care par foarte simple şi sunt probabil mult mai frecvente decât se ştie, majoritatea lor rămânând necunoscute marelui public. Mă gândesc la distrugerea sistematică a bisericilor medievale în Franţa în secolul al XVIII-lea, a vitraliilor şi mai ales a altarelor, care lezau prin „urâţenia" lor gusturile artistice ale publicului, pentru că erau mai la vedere, operaţie care a fost dată de autorităţi pe mâna unor antreprenori de demolări. (Nu mai spun ce s-a întâmplat în timpul Revoluţiei, căci atunci, la incomprehensiunea artistică s-a adăugat şi o acţiune de răzbunare pentru cele mai caracteristice expresii ale vechiului Regim – cazul jefuirii barbare a Palatului de la Versailles. Nu, mă refer strict la crimele pe care le-au comis „oficialii" în timpul domniei unui Ludovic al XV-lea sau Ludovic al XVI-lea.)

Mă întreb însă ce i-a blocat lui Călinescu înţelegerea la adresa lui Brâncuşi, o înţelegere vagă, intuitivă, pe care o am însă eu, cel are n-am văzut de acesta decât vreo cinci-şase piese, poate nu dintre cele mai caracteristice? Educaţia lui oprită la un anume moment al istoriei artei? Dar această educaţie este oricum superioară celei cu care m-aş putea lăuda (?!) eu, care am înţeles aproape pe nevăzute că Brâncuşi e un mare artist? Pe ce baze şubrede stă orice verdict de ordin estetic, ce greu e să justifici sau să infirmi o afirmaţie de acest ordin! Eu mă felicit cu înţelegerea (ce fel de înţelegere?) lui Brâncuşi, fără să mi-o pot demonstra şi deci impune ca pe un adevăr, care, în materie, are valoare doar atunci când încetează de a fi numai al meu.

Această „facultate" a mea e valabilă în orice împrejurare? Mă gândesc la cazul raporturilor mele (ca să le zic aşa) cu pic-

tura lui Salvador Dali, din care nu am văzut decât reproduceri, şi acelea nu de prea bună calitate, prea mici, de cele mai multe ori monocrome şi care totuşi mi-au dat ideea, *convingerea,* chiar, că e un foarte mare artist. Şi asta, de la început, de când nu aveam mai mult de şaisprezece ani şi mi-a căzut privirea pe o reproducere aproape liniaturală a tabloului său *Enigmatic Elements in Landscape* din catalogul unei expoziţii care a avut loc în California prin 1937. Este Salvador Dali un mare artist? Dacă da, de ce am reacţionat atât de fulgurant, de instantaneu la vederea unei oarecari pânze ale sale, şi nu s-a întâmplat acelaşi lucru cu Picasso, care este totuşi un pictor de reputaţie superioară? Şi dacă ar fi să fiu obligat să decid între ei doi şi mi-aş afirma preferinţa pentru Dali, nu m-aş afla astfel în punctul de la care a început şi eroarea lui Călinescu? Dar cred tot atât de ferm că asta nu ar constitui şi scuza. Poate doar explicaţia unei erori... Să mă fericesc de faptul că erorile mele mă privesc doar pe mine.

24 iun. 1958

La sfârşitul săptămânii trecute ne-am mutat în fine în Theodor Aman şi acum degust în fiece dimineaţă deliciile traversării centrului, ale trecerii printr-un peisaj nou. Pentru mine fericirea e echivalentă cu lumina, cu luxul, cu strălucirea, încât mersul la serviciu în fiecare dimineaţă, în Colentina, prin întuneric, într-un peisaj mereu mohorât şi mizer, mă melancoliza dintru început. Tot ce se asociază cu sediul vechi al Oficiului îmi dă senzaţia de frig, de întuneric, de pâclă. O toamnă şi o iarnă întreagă am variat singura distracţie pe care mi-o putea oferi drumul în tramvai: ori mă aşezam la ferestrele din stânga, ori la cele din dreapta, ca să încerc să ies din monotonie.

Mutarea a fost destul de obositoare, pentru că, în calitate de „bărbat", printre singurii utili în această operaţie, am fost utilizat din plin. Odată operaţia terminată, sâmbătă pe la prânz, toată lumea, indiferent de gradul de oboseală şi de participare la efort, s-a simţit justificată să plece acasă mai devreme. Oarecum semnalul a fost dat de inginerul S., un adevărat atlet, care a contribuit mai ales la urcarea mobilelor la etaj. Necunoscând sensul adevărat al expresiei „a trece Rubiconul" şi crezând că înseamnă o transbordare dificilă dintr-un loc în altul, nu o mişcare teme-

rară, împotriva unei reguli convenite, implicând riscul, el a exclamat privind mobilele ajunse sus şi nepuse încă în ordine, lăsate momentan aşa de ceilalţi:

– Ei, am trecut Rubicondul!

25 iun. 1958

Într-un anume stabiliment găsesc un petic de hârtie provenind de la un ziar foarte vechi, după culoarea îngălbenită deduc că e o publicaţie dintre cele două războaie mondiale. Peticul conţinea în partea de jos titlul unei ştiri care mi-a atras atenţia, motiv pentru care l-am luat acasă:

ÎNCĂ O ISPRAVĂ A SATYRULUI N.D. COCEA

şi cu litere ceva mai mici, dar tot majuscule:

Bătrânul scelerat a izbutit să o seducă pe fiica domnului ministru Manolescu-Strunga cu care a fugit din cauza scandalului în Bulgaria, luând cu el şi pe guvernanta tinerei fete, căreia i-a sucit de asemenea capul.

Urmau probabil amănunte care m-ar fi interesat teribil, dar care se aflau în continuare în partea ruptă a ziarului. Azi am găsit în buzunar acest petic de hârtie şi, fără să-mi divulg originea curiozităţii, l-am întrebat pe Paul Pantelli despre acest scandal şi cam când a avut loc.

Paul ştia, aşa cum mă aşteptam, o mulţime de amănunte pe care le-a servit cu mare plăcere. Lucrurile s-au petrecut cu câţiva ani înainte de război, doamna născută Manolescu-Strunga nu a fost „sedusă" de bătrânul satyr, ci trăia cu el de câţiva ani şi a rămas însărcinată. În faţa perspectivei de a se alege cu un moştenitor care ar fi purtat numele altuia, N.D. Cocea a încercat să-l convingă pe Manolescu-Strunga (căruia eu ştiu că glumeţii de pe vremuri îi spuneau Strungărescu-Manolunga) să înăbuşe scandalul; cum acesta nu a fost probabil prea încântat de un asemenea ginere şi să se solidarizase cu soţul legal, acceptând soluţia cea mai convenabilă, Cocea a transportat-o pe tânăra lui iubită în Bulgaria (de ce, oare, în Bulgaria?) şi, pentru că aceasta avea foarte curând să devină mamă, au luat-o cu ei şi pe bătrâna guvernantă nemţoaică a acesteia.

Lucrurile nu au fost lipsite totuşi de un oarecare aventuros, chiar şi în această versiune, pe care o consider cu mari şanse de a fi cea reală. Paul a cunoscut-o bine pe eroină şi-i făcea elogiul cu încântare:

– Ah, Gina, o fată superbă! Ce inteligenţă, ce graţie!

Şi, ca dovadă, mi-a povestit că, în noaptea nunţii, această Gina Manolescu-Strunga şi-a drapat patul nupţial cu cearceafuri din satin negru, pentru a-şi pune în valoare mai bine paloarea tenului şi a risipit în aşternut petale de trandafiri roşii, cu un rost evident simbolic.

La aceasta, eu i-am replicat că gestul mi se pare nu de cine ştie ce rafinament estetic, ci demn mai curând de o cocotă. Paul s-a întrerupt brusc şi a tăcut, fără însă a mă contrazice sau a marca vreo enervare reţinută. E reacţia lui obişnuită în astfel de ocazii, pe care o observ şi merită s-o notez: el nu se angajează în controverse aproape niciodată, ci se închide într-un zâmbet uşor crispat, nemaicontinuând pur şi simplu discuţia, părând a aproba tot ce s-a spus cu un aer indulgent, dintr-o dată depărtat.

E diferenţa dintre mine şi el; Paul e un om de lume care ştie bine că nu trebuie să-ţi contrariezi interlocutorul şi nici să te înverşunezi pentru vreo cauză în genere. Eu nu sunt aşa ceva, probabil de aceea trezesc atâtea antipatii, şi nu voi deveni niciodată un om de lume. Ce mă miră puţin la Paul este că nu are nici fizionomia, nici atitudinea unui om care „a trăit intens", după formula baudelairiană, adică o tristeţe glacială şi puţin batjocoritoare; el pare dominat doar de o anume melancolie, pecetluită de un zâmbet fără definiţie, fără expresie, în tot cazul fără bucurie.

26 iun. 1958

O discuţie cu G. Pav., un băiat deştept, poate chiar un arhitect eminent care-mi face o teorie a comodităţii intelectuale destul de surprinzătoare. M-am apropiat de el încă de pe vremea când eram la M.2, îndeosebi datorită cunoaşterii lui Proust, de care el dădea dovadă; mai târziu însă, am aflat că era vorba de unul dintre puţinii romancieri pe care i-a citit sau mai bine zis pe care-i mai citeşte. Discutând cu el de mai multe ori mi s-a dezvăluit un fapt destul de curios. Deşi e un om abia trecut de treizeci de ani, s-a fixat la numai câţiva romancieri: Stendhal,

Balzac, Proust şi Roger Martin du Gard... E o „selecţie" destul de curioasă, aparent arbitrară, dar explicabilă la un om care iubeşte în primul rând Franţa şi visează să ajungă să vadă Parisul. Romancierii aceştia prezintă în felul lor aproape o „cronică" a ultimei o sută cincizeci de ani de existenţă ai Franţei.

Dar de ce-i citeşte numai pe ei? Poezia nu-l interesează pe G. Pav., literatura dramatică o reduce la ceea ce se poate vedea la spectacolele teatrale. Romancierii aceştia iubiţi îi provoacă cele mai mari voluptăţi, pentru că acestea sunt, îmi explică el, cele mai verificate, cele mai sigure. L-am întrebat de ce nu încearcă să citească pe alţii, oarecum din aceeaşi serie: pe Zola, pe fraţii Goncourt, pe Jules Romains, pe François Mauriac...

Mi-a răspuns că poate fi vorba de un câştig prin aceste lecturi noi, dar nu vrea să-şi strice unele habitudini, că preferă să se limiteze la autorii lui favoriţi tocmai pentru a nu pierde ceva de care e absolut sigur.

– Bine, i-am spus eu, dar o schimbare de opinie te-ar duce în mod atât de sigur la alte voluptăţi, chiar dacă ţi-ai pierde o parte din buna impresie pe care ţi-o produceau vechile preferinţe. Pe acestea nu le-ai pierde *decât* în momentul în care ai câştiga altele... Şi astea cu certitudine îţi vor părea mai preţioase.

– Eu nu sunt aşa de sigur... N-am curajul de a încerca ceva nou... Poate că sunt laş, dar îmi convine aşa, să nu-mi schimb gusturile.

E un refuz al confruntării (de fapt, cu sine) pe care nu mi-l explic la un om atât de inteligent, un om care poate să disece cărţile pe care şi le-a ales şi în lumea cărora trăieşte, ca într-un vis lucid. Am simţit la el un gest de neplăcere, neurmat însă de vreo replică, atunci când i-am spus că Roger Martin du Gard e un scriitor merituos, dar nu demn de ceilalţi pe care i-a vârât el în acelaşi sac. Că ar fi mai în spiritul preferinţelor lui să se intereseze de Gide, de Sartre, de... Şi, de ce numai romancieri francezi?...

N-ar fi exclus ca mulţi intelectuali să gândească şi să şi procedeze ca el (la bătrâneţe, mai sigur), fără însă a o şi mărturisi. Mă întreb totuşi cum de e posibil acest lucru. Ca să te „fixezi" asupra unor cărţi, unor autori, trebuie să faci o selecţie, să

procedezi la o eliminare dintr-un număr mult mai mare de opere supuse examinării lucide, ceea ce presupune în primul rând spirit critic şi acel curaj de a renunţa la unele preferinţe, la unele idei artistice înrădăcinate.

Continui discuţia cu G. Pav., aici, pe aceste foi de hârtie: certitudinea, în critică, e o îndelungă, necurmată analiză, o permanentă punere în cauză, un dialog cu alţii şi cu tine însuţi, o insurecţie împotriva ta însuţi, în care certitudinea nu apare decât ca o rezultantă a unui proces mereu înteţit. Mă gândesc la o pasiune a mea din adolescenţă pe când mă declarasem un mare (absolut) admirator al lui *Hamlet.* Ce însemna pentru mine asta? Spre onoarea mea, trebuie să spun că încercam să-mi verific impresia în orice ocazie, cu oricine, ceea ce însemna nu numai că nu evitam să mă confrunt cu opinia contrară, dar o căutam anume oriunde aş fi putut-o afla. Descoperisem printr-o referinţă indirectă că Papini a scris un articol distrugător despre *Hamlet;* nu ştiam unde şi cum să-l găsesc. Abia după ani de zile am izbutit să dau peste el în *Stroncature,* mi-am procurat chiar volumul, îl am şi acum, şi m-am repezit asupra lui cu aviditate.

Papini şi Shakespeare! Şi totuşi, chiar dacă eram sigur de rezultat, am căutat opinia celui care ar fi putut să o zdruncine, s-o anihileze pe a mea. Citind articolul nu pot spune că nu am fost impresionat; e un articol scris în 1916, cu ocazia tricentenarului morţii marelui brit şi mi-a rămas în minte teribila frază cu care se încheie „analiza" prilejuită de o ultimă lectură: „Mai vi fu per me più triste riletture di questa e confacente perciò alla malinconia naturale d'ogni commemorazione. Oggi, per me, non e morto soltanto lo Shakespeare uomo, ma è morto nel mio spirito il suo più inquieto figliolo". Observaţiile, uneori atingând chestiuni fundamentale, ale criticului, merită să fie reţinute şi discutate: ideea că geniul shakespearian e legat de forma hibridă a teatrului, că poezia lui e simplă retorică şi dezvoltă amplificând monstruos stilul genurilor minore, madrigalul şi jocul rimat, că teatrul lui tragic se perimează datorită faptului că presupune o credinţă, o lege, o posibilitate de oponenţă între acestea şi viaţă, ceea ce în lumea noastră a dispărut sau s-a atenuat, în sfârşit, obiecţiile la *Hamlet:* incoerenţa personajului, răzbunarea de ordin inferior, la antipodul ideii de justiţie, seria de crime care se produce (în număr de şase) pentru a pedepsi

moartea unui singur om, cruzimea faţă de mama sa şi faţă de Ofelia, filosofia atât de precară a propriilor sale reflecţii şi discursuri. Nu ştiu dacă pe atunci, am fost în stare să răspund, să resping toate aceste obiecţii, dacă am găsit imediat temeiuri noi sau mai sigure pentru admiraţia mea faţă de *Hamlet.* E probabil că nu; ce pot să-mi amintesc e că unele lucruri le-am descoperit juste; pentru a nu le considera defecte, a trebuit să le integrez într-un sistem care să le justifice.

Chestiunea nu e aici, ci în precocea mea deprindere, care nu m-a părăsit până acum, de a nu mă lăsa liniştit în apele dulci ale admiraţiei faţă de nimeni, de a opta pentru dispută, în instabilitatea cea mai fecundă, zic eu, pentru spirit şi pe care, dacă ar fi să comunic cu cineva, aş recomanda-o...

Desigur că în cei zece ani care au trecut de la prima lectură a textului lui Papini am mai dat peste critice de acest soi şi chiar de critice la adresa capodoperei shakespeariene. Cu o judecată mai matură, am plasat obiecţiile lui Papini într-o anume categorie mentală, pe care am descoperit-o mai apoi a fi destul de generală: exceptând câteva observaţii reale, critica lui se sprijină pe ideea destul de veche cum că omenirea evoluând dispar nu numai condiţiile care au putut da naştere vreunei capodopere, dar şi cele care ne îngăduie să le înţelegem, să participăm efectiv la universul lor, deci să le şi admirăm. (Cred că puţin mai înainte de a apărea articolul lui Papini, Remy de Gourmont, un critic de acelaşi spirit cu italianul şi, de altminteri, unul din maeştrii lui, a adus obiecţii similare, parcă lui *Macbeth;* n-am însă timp să verific acum. Îmi amintesc însă de critica tangenţială şi succintă a lui Villiers de l'Isle-Adam, care spunea cam aşa: ce mai problemă meschină în *Hamlet;* un individ care a apărut în faţa lui Dumnezeu (şi care era Shakespeare însuşi, căci el a jucat rolul Spectrului, al regelui mort, la premiera piesei), care l-a văzut pe Dumnezeu în faţă şi care se întoarce pe pământ ca să vorbească despre... Danemarca, despre o damă care i-a preferat propriul său frate, un scelerat şi un beţiv, şi acum se preocupă de repararea unei ticăloşii...

Oricum, pentru mine *Hamlet* n-a fost niciodată o lectură odihnitoare. .. O preferinţă de-a mea înseamnă analiză, discriminare, confruntare şi eliminare.

– Bine, îmi spunea G.P., dar nici tu nu ai citit toate cărţile din lume!...

Ceea ce-i adevărat.

Poate cândva această frază va ajunge să fie şi pentru mine o consolare... Îmi voi justifica însă printr-o scuză preferinţele.

27 iun. 1958

– Îmi dorm existenţa! îmi spunea deunăzi Ily.

Cuvânt sintetic, memorabil, cum să mai spun? care aproape că nu-i aparţine, dat fiind gradul ei scăzut de inteligenţă. Şi totuşi, de la ea l-am auzit, rostit pentru ea şi pentru mulţi alţii, care sunt în aceeaşi situaţie. Îmi povestea că seara cade în pat de-a dreptul în somn, sleită, trudită şi dormitul este singura ei acţiune *pozitivă*. Ily are un serviciu greu, în afara Bucureştilor, şi acum a aflat că Nelu, pe care-l credeam întors acasă, a mai primit un an fără judecată, pedeapsă „administrativă", cum se zice. Trebuie să iasă la primăvară... Va fi probabil prin aprilie, dacă lucrurile decurg normal, adaug eu mental, pentru că ştiu ceva din cazurile altora; ei îi spun că de o prelungire a detenţiei cuiva, după condamnare, nu am auzit până acum.

– Am început să număr zilele, îmi spune ea. Nici nu mă pot gândi la altceva...

Eu, cu inconştienţa omului fericit, o întrebasem ce mai face Nelu, sperând că răspunsul va fi „bine" sau ceva de genul ăsta, pentru că îl credeam deja acasă.

Ily mi-a spus că de când s-a confirmat amânarea întoarcerii lui Nelu, doamna B., care locuieşte pe lângă gara Obor, aproape că şi-a pierdut minţile, i se pare că fiul ei trebuie să fie în oricare din trenurile care sosesc în gară, deşi i s-a spus că Nelu nu are să mai vină din direcţia aia, deoarece şantierul Canalului a fost abandonat şi el e închis în altă parte. Doamna B. nu mai doarme de luni de zile aşteptând şi ascultând fluierele trenurilor.

Eu nu-mi dorm existenţa, trebuie să recunosc: mi-e greu totuşi să afirm că aş face ceva anume, încă mai greu că aş fi fericit.

Notaţie pentru „literatura" mea: ochii lui Ily au devenit apoşi din strălucitori cum erau în primii ani când am cunoscut-o;

mai mult încă: parcă nu ar reflecta nimic, ca şi cum expresia s-ar fi cufundat într-un abis de durere.

Prin contrast: râsul Sandei D., cu care m-am întâlnit la Irina acum câtva timp: când râde nu explodează, nu se contractă, ci parcă ar încerca să muşte pe cineva. De folosit.

28 iun. 1958

Mă opresc la acest „gând" al lui Pascal, pe care nu ştiu să-l fi văzut comentat undeva: „Les hommes sont si nécessairement fous, que ce serait être fou par un autre tour de folie, de n'être pas fou". Constat că acest limpede paradox nu figurează pe lista celor celebre, neimpus nici măcar de numele autorului, alături de paradoxul mincinosului.

În continuare, lectură cu multe hârtoape din Pascal, un autor la care simţi nevoia de a te opri, ceea ce nu eram în dispoziţie să fac atunci când i-am luat cartea, – în nici un caz să-l parcurgi şi nici să te laşi „dus" de el.

...Nu mai pot continua, e o căldură sufocantă, care-mi aduce aminte de sfârşiturile de an şcolar pe când eram în liceu. E pentru prima oară că-mi suspend activitatea din cauza căldurii. Nici măcar nu-mi vine să ies să mă plimb, după ce soarele o apune cu adevărat; la mare nu m-am gândit niciodată din acest punct de vedere, ci doar pentru a mai ieşi din monotonie, din plictiseala aceloraşi întâlniri, mă preocupa prea puţin schimbarea „climatului". Acum parcă aş dori să fi zburat deja la mare...

29 iun. 1958

Vizită la unchiul meu, P. Totdeauna vederea lui îmi provoacă o anumită milă sau măcar sentimentul de duioşie pentru candoarea şi absurditatea ce-l caracterizează, aceasta din urmă inepuizabilă sau chiar în creştere (constat eu, odată cu trecerea anilor) şi de care m-am convins încă o dată cu acest prilej. Nu-l mai văzusem de aproape doi ani, căci eu nu mă duc decât foarte rar pe la el iar el, în vizitele lui pe la tata, dacă cumva le mai face, nu mai are cum să dea peste mine. S-ar putea eventual bucura de prezenţa celuilalt nepot al său şi ar fi interesant pentru mine să văd dacă faţă de el se comportă aşa cum făcea cu

mine acum vreo douăzeci de ani. Cu timpul a devenit (dacă n-o fi fost dintotdeauna) un fel de copil mare, în care predomină inconştienţa, de la un punct încolo, mai ales în ceea ce o priveşte pe nevastă-sa, devenită iresponsabilă şi grav culpabilă.

Mă dusesem la el să-i duc un mic cadou de ziua lui care va fi mâine, duminică, o sută de lei şi o cămaşă pe care n-am purtat-o niciodată, deoarece am luat-o din greşeală cu un număr prea mic şi dând-o la apă a devenit neutilizabilă. Am folosit intrarea secundară a casei (cealaltă fiind în ultima vreme o zonă periculoasă datorită colocatarului care i-a fost băgat în apartament şi care-l terorizează de-a dreptul şi pe el şi pe nevastă-sa, aşa că nu trebuia „deranjat"). Am pătruns deci prin bucătărie, unde se afla un ins între două vârste, cu aspect de om venit de la ţară; l-am salutat cu o scurtă înclinaţie a capului şi nu i-am dat nici o atenţie, îl bănuisem venit la vecinul unchiului meu, sau un individ din cercul posibil al acestuia de relaţii...

Dar nu a fost aşa, aveam să mă lămuresc ceva mai târziu. În timpul vizitei mele, unchiul P. a dispărut de câteva ori la bucătărie, nu doar pentru a se îngriji de prepararea acelei cafele pe care în final mi-a adus-o, ci ca să continue o probabilă conversaţie cu omul rămas acolo.

Şi când s-a întors, m-a întrebat cu aerul lui candid obişnuit:

– Ştii cine e?

Habar n-aveam; de unde aş fi putut bănui revelaţia care a urmat?

– E un fals Petrache Lupu, mi-a spus în şoaptă unchiul P., aruncând priviri alarmate în direcţia bucătăriei, e un om care se dă drept Petrache Lupu...

Şi unchiul meu mi-a explicat că individul acesta pe care-l cheamă Bălănescu, dacă am înţeles eu bine, se dă drept Petrache Lupu, are audienţă şi face prozeliţi prin diverse zone ale ţării, dar mai cu seamă pe linia Bucureşti–Snagov (!). În sfârşit, poposeşte foarte des în Capitală, deşi locuinţa sau locul lui de origine ar fi prin zona Buzăului.

Mi-am permis, cu oarecare prudenţă, pentru că nu puteam prevedea care i-ar fi reacţia, să-l întreb de ce îl mai primeşte în casă dacă ştie că e un escroc, de ce nu-l goneşte sau nu-l dă pe mâna miliţiei?

– Dar nu e deloc un escroc! mi-a replicat unchiul meu, pe un ton mai însufleţit, dar totuşi misterios, mirat de naivitatea pe care o dovedeau spusele mele. E un om care nu înşală pe nimeni, el însuşi crede foarte sincer că e Petrache Lupu. Nu înţelegi ce se întâmplă?

Nu prea înţelegeam, ce-i drept, sau ceea ce bănuiam eu şi-mi venea să-i răspund, era greu să exprim cu voce tare.

Unchiul P. s-a ridicat în capul oaselor pe fotoliul pe care stătea şi mi-a şoptit cu voce tremurată de emoţia unei mari revelaţii:

– Omul ăsta este stăpânit de Satana!... Diavolul a intrat în el şi i se substituie în tot ce face!.. E o jucărie a diavolului, fără să-şi dea seama, ca un medium...

Şi unchiul meu mi-a explicat că la început acest Bălănescu poate să fi vrut să înşele în mod interesat lumea. Relativa lui asemănare fizică cu Petrache Lupu l-o fi ajutat. Dar cu timpul, s-a produs o substituire prin lucrarea continuă, persistentă, a Satanei asupra sufletului său atât de lax.

Revelaţia aceasta m-a cam interlocat, trebuie să recunosc; dar nu era de înţeles, chiar dacă aşa stăteau lucrurile, de ce unchiul meu îl mai frecventa, de ce stătea de vorbă cu el, dacă era convins că revelaţiile lui nu sunt autentice, ba chiar, mai mult, că sunt mesaje ale diavolului. I-am spus-o.

Unchiul meu mi-a explicat din ce în ce mai însufleţit că tocmai aici intră în acţiune subtilitatea jocului diabolic. Diavolul nu minte totdeauna, în chip absolut, aşa cum cred naivii, incompetenţii în materie de demonologie. De cele mai multe ori, el doar înşală sau încearcă să scrântească minţile oamenilor. Pentru aceasta are nevoie să fie crezut, şi deci e obligat să dea oarecare plauzibilitate spuselor sale, strecurând unele lucruri adevărate. Ceea ce sugera diavolul poate avea o parte de adevăr. Şi afară de asta, îmi spuse unchiul P. la capătul unei lungi respiraţii, pentru a pregăti lovitura finală, ştii că diavolul are în oarecare măsură darul profeţiei?

Nu ştiam şi se pare că aici e partea tare a lucrurilor pe care le debitează acest Bălănescu. Mă întreb însă cum de poate deosebi unchiul meu ce e adevărat şi ce e minciună; probabil că în prima categorie intră toate lucrurile pe care-i convine să le creadă...

Nu mai ştiam ce să spun, mai ales că unchiul P. o luase oarecum razna cu logica lui, explicându-mi de ce omul acesta care e de prin Buzău se îndreaptă în mod „instinctiv" spre Snagov, unul din centrele reputat satanice ale ţării (!?), deşi nu cunoaşte pe nimeni pe acolo şi nu urmăreşte un scop anume... Până la urmă, i-am spus totuşi că măcar din milă ar fi bine să se ducă cu falsul Petrache Lupu la vreo biserică, acolo puterea diavolului e mai scăzută şi omului s-ar putea să-i vină mintea la cap...

Unchiul meu s-a luminat la faţă de o mare fericire, auzind ce am spus, probabil pentru că o nimerisem aşa de bine, s-a ridicat şi s-a apropiat de mine. Ceaşca pe care o ţinea în mână începuse să tremure, mai să-i scape jos.

– L-am dus la biserica Dichiu, în timpul slujbei de duminică. Atunci puterea diavolului e mai mică, dar nu dispare cu totul. Ştiai că Satana poate pătrunde şi în biserici, dar în nici un caz în altar?...

Nu ştiam, şi a trebuit să mai stau să-l ascult pe unchiul meu povestindu-mi pe larg ce a făcut cu acest Bălănescu în biserică, când s-a străduit de fapt să-i capteze „mesajele" (pe jumătate false, pe jumătate adevărate) în condiţiile acelea privilegiate, când sufletul lui chinuit ar fi avut nevoie, după părerea mea, de cu totul altceva... Mi-a explicat că transele lui sunt intermitente, dar „cade în ele foarte uşor", ceea ce e un caz extrem de rar. Şi a plecat la bucătărie, poate cu speranţa de a prinde unele profeţii asupra evenimentelor ce va să vină.

Noroc că era altceva: nevastă-sa, Tanti, care intrase cu zgomot, fusese la nişte rude prin vecini, unde de obicei se duce să joace pocker, aşa că toată interesanta noastră conversaţie s-a întrerupt, datorită unei copleşitoare invazii de proză. Tanti, care trăieşte ca şi unchiul meu cu capul în nori, dar în alţii decât el, m-a întrebat ce se mai aude cu războiul, când începe, ce mai spune la Radio Londra sau la Vocea Americii – pentru că ei şi-au vândut aparatul de radio acum câtva timp, nemaiputând plăti taxa, aşa că sunt complet rupţi de lume...

– China, China... Ce se întâmplă în China?... Ai? Începe ceva? Nu se poate să nu înceapă...

I-am dat un răspuns în doi peri, pentru a nu-i anihila orice speranţă şi a-i strica buna dispoziţie. (Era vizibil că nici de data

asta nu-şi pierduse vremea la masa de joc.) I-am spus că habar n-am, că zvonurile care circulă sunt vagi, contradictorii, imposibil de verificat etc.

Mi-am încheiat aici vizita şi am ieşit prin faţă, fără să-l mai văd pe omul cu demonii, pe care, acum, după ce am aflat atâtea despre activitatea lui, mărturisesc că l-aş fi privit cu alţi ochi.

30 iun. 1958

Casă nouă. Suntem vizitaţi de o fostă salariată a Oficiului care acum „lucrează" alături la Clubul „Metalul" şi pe care alura o trăda a fi o sportivă. A fost plimbată prin toate încăperile, ea arătându-se încântată de noua clădire în care ne-am „extins", cum se zice acum. E o graţioasă persoană, plecată nu de mult de aici, poate chiar imediat după angajarea mea, pe care aş fi remarcat-o; mersul, alura, vioiciunea cu care a urcat şi coborât scările îi trădează profesiunea – deşi mă întreb ce o fi făcut această Harpalice cu aptitudinile-i caracteristice în Oficiul nostru amărât în stadiul în care el se afla în Colentina?

Am aflat şi ce sport practică: e campioană de popice şi a urcat din greu pe culmile acestei arte, devenind chiar membră a lotului naţional. Asta a ajutat-o să evadeze de aici şi să fie privită de toate femeile care au purtat-o în alai asemeni unei foste pensionare a unui bordel venită la vechile-i colege după ce a izbutit să-şi schimbe viaţa prin căsătorie cu „un domn serios, bine situat", care a scos-o din cloacă.

Acuma, seara, când transcriu această notiţă, mă gândesc dacă nu cumva „amabilitatea" de care s-a bucurat popicăreasa noastră, cu vedetismul ei, recunoscut ca un drept, nu e şi o formă de a mulţumi sorţii, din partea tuturor femeilor care au scăpat de un etalon al juvenilităţii şi graţiei ce le sublinia prin contrast propria lor mizerie fizică.

2 iul. 1958

Unii cunoscuţi de ai mei care l-au citit pe Cioran sunt teribil de afectaţi de unele afirmaţii ale acestui scriitor, îndeosebi de acelea care ne privesc pe noi, românii. E un amestec de îngrijorare şi spaimă, deoarece toţi simt cel puţin în mod obscur că în

acele afirmaţii sunt unele adevăruri pe care între ei, în societatea românească, mulţi şi le schimbau în mod curent, dar pe cale exclusiv orală. Divulgarea aceasta brutală, în ochii lumii, apare multora drept un act deopotrivă inoportun şi antipatriotic. Am auzit de la cineva că elogiul evreilor şi denigrarea românilor în cartea lui Cioran, s-a făcut cu o socoteală oportunistă, pentru a i se face uitat autorului trecutul de om de dreapta (poate chiar de simpatizant foarte activ al legionarilor), pentru a-i facilita luarea sa în antrepriză de casa Gallimard.

Dar „adevărurile", câte sunt, trebuiesc recunoscute, şi nenorocirea pentru noi e că în actuala fază a lucrurilor ele nu pot fi *asumate,* pentru că a fi ignorate nu e nici posibil, nici recomandabil. Lectura paginilor din *Tentation d'exister* mi-a excitat curiozitatea şi m-a dus la cele trei cărţi ale lui publicate în ţară. Prima, *Pe culmile disperării,* e greu de digerat, practic vorbind mi-a devenit ilizibilă, *Amurgul gândurilor* începea să arate ceva, dar multe, prea multe vorbe pentru un text cu pretenţii aforistice. În schimb, *Schimbarea la faţă a României,* pe care n-o citisem niciodată şi pe care am avut-o câteva ore azi la Academie, a constituit o mare surpriză, o adevărată revelaţie. Am copiat câteva pagini, mult prea puţine, după o lectură pasionantă, şi-mi propun ca la proxima ocazie favorabilă să o reiau.

Cioran spune lucrurilor nu doar pe nume, ci pe un ton mai acut, dând impresia de analiză *mai profundă,* în tot cazul mai lipsită de menajamente:

„Doamne! ce vom fi făcut o mie de ani?! Toată viaţa noastră de un secol încoace nu este decât procesul prin care am ajuns să ne dăm seama că n-am făcut nimic... Comparaţia cu ce s-a făcut în alte părţi ne-a revelat neantul trecutului propriu şi inexistenţa culturii noastre. Dacă Ortega y Gasset găseşte că Spania, din începuturile culturii ei, trăieşte o continuă decadenţă, atunci ce mai putem spune despre România, care s-a născut la viaţa istorică, pe când ceilalţi începeau să se stingă. O mie de ani s-a făcut istoria peste noi: o mie de ani de sub-istorie. Când s-a născut în noi *conştiinţa,* n-am înregistrat prin ea un proces inconştient de creaţie, ci sterilitatea spirituală multiseculară. Pe când culturile mari pun omul în faţa creaţiei din nimic, culturile mici în faţa *nimicului* culturii. Din punct de vedere

istoric, am pierdut o mie de ani, iar din punct de vedere biologic n-am câştigat nimic".

Ultima frază e inexactă şi se vede contrazisă în bună măsură în cele ulterioare:

„Vitalitatea României va trebui să-şi găsească odată o expresie, deoarece ne-am înjosit prea mult în trecutul şi prezentul nostru pentru ca într-o explozie să nu ne trăim o adevărată metamorfoză. Am fost totdeauna pesimist când am vorbit de România; dar cred că viaţa este destul de iraţională ca să înfrângă un ireparabil al istoriei şi al destinului nostru", sau în cele de la p.60: *„Deficienţele actuale ale poporului român nu sunt produsul «istoriei» sale; ci istoria aceasta este produsul unor deficienţe psihologice structurale.* Particularitatea condiţiilor istorice şi gravitatea lor au adâncit numai dispoziţii iniţiale şi au scos la lumină *an*-istoria noastră. Timpurile «vitrege» prin care am trecut au fost astfel fiindcă n-am fost destul de tari şi de capabili să le înfrângem. Dacă în noi ar fi fost o pornire de a ne individualiza şi de a ne afirma categoric în lume, aşa cum au făcut toate popoarele «mari» ca destin, iar nu ca număr. Un popor contează prin număr; dar mult mai mult prin forţa lui agresivă".

În fond, Cioran e un patriot exaltat, cu această particularitate originală că vrea să scoată ţara din ea însăşi ca şi cei de pe la 1848, dar nu „trezind-o" doar ca aceştia, pentru a-i pune în mişcare forţele latente, ci transformând-o radical în sensul unei revoluţii de jos în sus: *„Un popor care n-a creat decât o cultură populară n-a trecut treapta istorică.* Şi cum să o treacă dacă orice cultură populară identifică *valorile* cu *etnicul?* O cultură populară este o sumă de creaţii, care se nasc din rădăcinile adânci ale sufletului şi păstrează aderenţa la ele, pe când efortul reflectat al spiritului dă naştere în culturile istorice la valori ce-şi iau zbor autonom în lume. Culturile populare respiră în mituri, în aceste presimţiri de istorie. Ele concep devenirea substanţial şi astfel se dispensează de istorie, prin eternitate. Culturile populare nu cunosc progres, ci numai transformări; iar din punctul de vedere al autenticităţii, aceste transformări sunt falsificări. Neavând valoare decât primordialul – suma aceea de elemente telurice şi chtonice din aurora unui neam, – culturile populare sunt primitive şi reacţionare. *Rămân în ele însele.* Rostul unui

salt istoric este să le elibereze de propriul lor blestem. Va scoate cineva România din ea însăşi? Va ieşi ea din sine?"

Cioran propune un mai accentuat „modernism", cu o negare şi mai radicală a trecutului, aşa cum nimeni n-a îndrăznit s-o facă, deşi istoria ne-a obligat la aceasta şi în trecut: „Fără *forme,* adică fără Europa (minus substanţa ei), toată România n-ar fi decât o sumă de presimţiri de cultură. Ele au actualizat şi au pus în mişcare atâtea energii nebănuite, încât mersul nostru – oricât de exterior şi de superficial – în ultimele decenii răscumpără ceva din somnolenţa atâtor secole. Formele occidentale şi nu fondul oriental au fost salvarea noastră. Aşezaţi la periferia Europei, în cel mai mizerabil climat spiritual, nici Orient şi departe de Occident, singura ieşire au fost ochii îndreptaţi spre Apus, vreau să spun, spre *răsăritul* nostru. Este greu de conceput şi greu de înţeles, cum au existat unii ideologi care au găsit o originalitate valabilă aşa-zisului orient al nostru. Nu s-a putut observa că sud-estul Europei are o tradiţie spirituală dintre cele mai nesemnificative? Apartenenţa noastră exterioară şi geografică la lumea sud-est europeană a fost unul dintre cele mai mari blesteme. Cerc de cultură de Asie Mică, eredităţi turceşti şi greceşti în moravuri, agonie de cultură bizantină, incapabilă să ne vitalizeze spiritul, toate alcătuiesc componente ale acestui blestem balcanic, de care va trebui să ne elibereze viitorul. Orientarea spre Orient? Dar acesta este orientul nostru, acesta este plaga noastră seculară. Căci nu este vorba de spiritualitatea specific orientală, cu care n-avem nici o afinitate, ci de scursorile mici-asiatice şi de acest centru de periferii spirituale, numit balcan, unde răbufneşte doar ecoul marilor respiraţii spirituale. România trebuie să se degajeze de toate lanţurile eredităţii sud-est europene. Exploatându-şi disponibilităţile de modernism, ea se va salva, rând pe rând, exterior, pentru ca mai târziu să-şi închege un sâmbure lăuntric".

E de gândit şi asupra modelului propus de Cioran, un act al lui de originalitate: „România n-a avut conştiinţa misiunii ei în lume, pentru a se putea împlini cât de puţin printr-o revoluţie de mesianism social şi universal. Revoluţia rusă este experienţa cea mai bogată de la Revoluţia franceză. O Românie viitoare care n-a învăţat nimic din «cazul» rusesc, nu poate fi decât o construcţie fictivă. Naţiunile mari fac revoluţii, ca să scutească

pe cele mici de suferinţe. Revoluţia franceză a «salvat» aristocraţiile altor ţări, acceptându-şi moartea de la sine, precum Revoluţia rusă a cruţat viaţa tuturor burgheziilor, condamnându-le la o agonie voluntară, fără sânge. Toate revoluţiile care se nasc în umbra unei mari revoluţii sunt «raţionale». Clasa dominantă renunţă treptat. Orice post-revoluţie este compromiţătoare; se face prin convingere. Burgheziile lumii ar trebui să fie recunoscătoare Rusiei, fiindcă ea le-a învăţat să moară la timp".

În fond, cu ochii noştri asistăm la o lichidare totală pe care Cioran nu numai că a prevăzut-o, dar a şi dorit-o. „Ţărănimea nu mai poate fi decât rezerva biologică a unei naţiuni, o simplă sursă de alimentare. A crede că, în formele viitoare de cultură, ea ar putea să se realizeze original şi valabil, este mai mult decât o iluzie, o ignoranţă. Satul n-a fost istorie, decât în formele primitive de viaţă, care exclud istoria propriu-zisă. În numele ţărănimii se mai poate lupta numai pentru dreptate, dar este imposibil a construi o viziune mesianică pe realităţile ei sufleteşti. Cu cât se diferenţiază mai mult o naţiune, cu atât ţărănimea devine mai mult un *suport,* dar nu un centru dinamic. Urbanizarea satelor este singurul mijloc de a pune ţărănimea în circulaţie. Căzută în desuetudine, din lipsa unei conştiinţe politice şi a unei orientări moderne, ea trebuie adusă cât mai mult la ritmul general şi trepidant al vieţii."

Pe cât îmi pot da eu seama, în problema raporturilor dintre sat şi oraş, aproape tot ce a scris Cioran duce la extrem linia antiruralizantă şi antiorientalizantă a lui Densusianu–Lovinescu (eventual şi Zeletin), adică a unor gânditori mai mult literaţi, care nu au avut nici o influenţă asupra gândirii politice cu adevărat determinante – deşi aceasta, în mod obscur, nemărturisit, a mers practic vorbind tot în aceeaşi direcţie (Partidul Liberal făcând doar concesii oportuniste în „problema agrară", el, de fapt, fiind urgent preocupat să edifice *quand même* o societate urbană, o clasă burgheză; acelaşi lucru l-a făcut, într-o formulă moderată, şi Junimea):

„Entuziasmul pentru sat este nota comună a intelectualilor noştri de totdeauna, este nota lor proastă. Căci dacă aceşti intelectuali ar fi avut cât de puţin spirit politic, ar fi înţeles că satul nu reprezintă absolut nici o funcţie dinamică, iar pentru accesul la mare putere, este de-a dreptul o piedică. Satul este

substructura şi baza biologică a unei naţiuni; el nu este însă purtătorul şi motorul ei. Un an din viaţa unui oraş modern este mai plin şi mai activ decât o sută din viaţa unui sat. Şi nu numai din cauza marelui număr al populaţiei, ci şi din felul de viaţă al oraşului, care îşi accelerează ritmul din substanţa lui internă. Oraşul şi industrializarea trebuie să fie două obsesiuni ale unui popor în ascensiune.

Cine colindă satele noastre nu se poate să nu le considere ilustrative pentru soarta românească. Fie ele satele de munte – şi atunci casele înghesuite se sprijină şi se reazemă unele de altele, scunde şi turtite ca de o frică seculară, cu uliţe monotone care plimbă truda oamenilor şi cu ferestre mici şi închise ca inima ţăranilor, inconştienţi din mizerie, – fie ele sate de şes, cu case răsfirate şi curţi fără garduri, reliefând prin depărtările lor şi mai bine un deşert răspândit în suflete, cu vânturi învolburând praful prin străzi şi curţi, asimilând totul unei atmosfere de inutilitate şi de părăsire, – în amândouă felurile, satul românesc oferă, ca şi ridurile ţăranului, o tristă verificare a existenţei noastre de până acum. Satul este suspendare istorică; inactualitate substanţială. O aşezare care se diferenţiază numai gradual de realităţile cosmice şi nu cunoaşte timpul decât din auzite. Dacă istoria este o chestiune de ritm, atunci este negaţia ei.

Vai de ţara împânzită numai de sate! Scutită de mari conflicte sociale şi străină de problemele dureroase ale vieţii moderne, ea nu cunoaşte, în schimb, nimic din deliciile grandorii, ale forţei organizate, ale ofensivei măreţe. *Oraşul este istorie de fiecare clipă;* de aceea, numărul oraşelor agravând problemele unei naţiuni o saltă, totuşi, la un nivel inaccesibil ţărilor agrare. Mobilitatea şi trepidaţia pun viaţa încontinuu în faţa unor noi întrebări şi noi soluţii. Ultimul orăşan *ştie* mai mult decât un primar de ţară. *Cunoaşterea* a apărut între zidurile cetăţii. Satul s-a mulţumit totdeauna cu sufletul..." (p. 108–109). E greu să descoperi în aceste rânduri ceva care ar semăna cât de vag cu „programul" legionar. Cioran este şi în gândirea politică un ultramodernist, un excesiv al unor formule de renovaţie socială... M-am oprit aici, nu am mai putut copia, covârşit de oboseală. Acum când transcriu ceea ce am copiat de la Academie, şi încercând să datez momentul când a fost scrisă cartea, am recurs la *Istoria* lui Călinescu, ale cărui informaţii şi opinii mă

influenţaseră în ceea ce-l priveşte pe Cioran. Şi am descoperit cu surprindere că *Schimbarea la faţă a României* a apărut nu în 1940, cum crezusem, ci în 1936, ceea ce e de-a dreptul uluitor, pentru că înseamnă că a fost gândită şi mai înainte... Şi o apropie încă o dată de *Jahre der Entscheidung* a lui Spengler, o carte de acelaşi „spirit". Mai nimic din puţinele lucruri pe care le spune Călinescu despre ea nu se potrivesc cu ceea ce am descoperit eu.

Şi îmi imput aceasta cu tărie. Când, oare, o să încetez de a-mi mai face o opinie despre cineva, citind doar ceea ce a spus critica despre acel cineva? Adoptând măcar în unele cazuri o opinie autorizată?...

4 iul. 1958

Secretara Oficiului, care-şi părăseşte arareori biroul pentru a veni „în secţii", apare cu o rugăminte presantă: trebuie să înainteze un tabel cu elevii care au făcut practică la noi şi printre care a existat o fată cu un nume indescifrabil: Siromaşenco sau Siromaşcenco, ba chiar trecută pe o listă Simiricenco. Nimeni nu poate să răspundă, nici măcar tov. Catargi, mai obişnuit cu fonetismele slave.

– Cum, naiba, o chema pe fata asta? (pe care eu cred că nici măcar n-o văzuse, căci toţi „cursanţii" îşi făceau veacul la Contabilitate şi plan).

– De ce nu şi-o fi schimbat numele ăsta imposibil, căci acuma se poate? întreabă cineva.

...Pentru mine a fost un bun prilej de a-mi aminti şi a nota aici ce am aflat despre plecarea lui Suciu din Minister, unde a lucrat acum câţiva ani în nu ştiu ce birou. El nu era în stare să reproducă numele secretarei ministerului, tovarăşa Weiselberger, aşa că, odată, aceasta, telefonând şi dând peste el, omul nostru a strigat pe cel chemat:

– Tovarăşe Cutare, te caută jidoavca aia de la cabinetul tovarăşului ministru, cum dracu' o cheamă! fără să-şi dea seama că, lăsând receptorul jos, a fost auzit de respectiva persoană.

Apelul a fost înregistrat şi transmis cui trebuia... Încât, amicul Suciu a fost chemat peste un timp de mai marii lui care i-au imputat „unele lipsuri", ceea ce l-a făcut să ajungă la munca de jos, adică în slujba unde l-am găsit eu...

Dacă el a contribuit cu adevărat la angajarea mea, trebuie să admit că Providenţa se foloseşte de căile cele mai misterioase, dar şi de persoanele cele mai neaşteptate, în anume demersuri decisive.

5 iul. 1958

Ce mă amuză, printre altele, la Anca, e că ea a rămas cu impresia, de când ne ştim, că eu sunt îndrăgostit de ea sau în tot cazul că-i fac curte, că sunt pentru ea un posibil viitor partener. Impresia asta se bazează pe o întâmplare din adolescenţa noastră, de foarte curând de după ce ne-am cunoscut şi de care ea nu se poate elibera. Anume, eu m-am dus într-o duminică la capela de la Notre-Dame, unde am dat peste ea care se afla acolo, împreună cu multe alte eleve, participând la serviciul divin, cred că nu dintr-o mare vocaţie, ci dintr-o obligaţie de disciplină şcolară. Bineînţeles că m-am uitat şi la ea, dar n-am urmărit-o „tot timpul", cum a pretins ea câteva zile mai târziu, când s-a întâmplat să ne întâlnim nu mai ştiu exact unde şi ea mi-a făcut un adevărat scandal. Mi-a reproşat în tot cazul că am venit după ea la biserică, profanând cu gândurile mele păcătoase un lăcaş divin; că ea n-are nimic împotrivă să se întâlnească „cu un băiat", dar nu la biserică, pentru că e foarte credincioasă, pentru că nu-i place să amestece lucrurile şi multe alte chestii de genul ăsta.

Fireşte că eu am protestat împotriva unei atari imagini care repeta situaţia din *Înger şi demon;* ea, fecioara neprihănită care se dusese la biserică să-şi înalţe rugile ei pioase Madonei şi eu sub forma unui personaj demoniac şi perfid care înţelegeam să profit de starea ei de surescitare spirituală pentru a-mi strecura gândurile tenebroase. Era într-adevăr prea mult! Nu era infinit mai simplu să presupună că şi eu ca şi ea venisem să mă rog lui Dumnezeu?

Ciudat e că Anca a rămas de atunci cu imaginea aceasta fixă şi cu ideea că oricând s-ar putea ca ea să dea curs unor invitaţii insistente, deşi, ce-i drept, nereiterate în deceniul ce s-a scurs. Probabil, dacă mă gândesc la viaţa ei sentimentală, că eu, în tabloul acela fals sau falsificat de imaginaţia ei, reprezint singura imagine cu adevărat romantică! N-ar fi exclus să devin cu

timpul un „refugiu", în accidentele ei prea dese şi să înceapă să spună şi chiar să creadă că mă iubeşte...

Mă gândesc la „sinceritatea" ei absolută şi nu numai la a ei, la felul scindat în care personalitatea umană trăieşte în modul cel mai plenar şi autentic, în paralel, pe două sau chiar mai multe planuri distincte anumite situaţii, de specia cea mai evident contradictorie. De aceea nu-mi trece prin gând să-i suspectez religiozitatea, pe care o constat a fi de aceeaşi esenţă cu aceea a lui A. şi a lui M. (pe cât am putut verifica la ea asta). Toate au în comun un respect absolut pentru tot ceea ce priveşte problemele religioase, viaţa religioasă şi formalismul ecleziastic şi chiar dacă glumeau uneori între ele uşor pe tema asta, nu îngăduiau vreunui intrus să le profaneze cercul lor ideal prin lipsa lui de respect. (Nu pot să uit o scenă povestită de Anca, dacă nu mă înşel chiar faţă de M. cu care fusese colegă de clasă, o scenă petrecută pe vremea când era internă la acel pension şi una din maici a surprins-o făcând baie goală, ceea ce era sever interzis, fetele fiind obligate să intre în apă într-o cămaşă lungă de in, şi să se spele cum puteau, deoarece altminteri erau văzute de Maica Domnului care s-ar fi simţit jignită. Hohotele de râs ale Ancăi, reproducând situaţia, nu intrau în conflict cu credinţa ei sinceră şi cu respectul aproape habotnic pentru formalismul religios.)

Mă uitam zilele trecute la Anca, nedespărţită de cruciuliţa ei de aur pe care o poartă la gât atât de bine asortată cu sânii ei exuberanţi şi gândeam că e imposibil să-i *reproşezi* ceva. Ar fi o naivitate să disociezi planurile ei de existenţă; încă mai mult: ar fi o imposibilitate, nu numai pentru ea, dar pentru o mulţime de oameni. Anca e aşa cum e, în perfecta ei incoerenţă, şi poate că reuşita ei umană, atâta câtă va fi fiind, constă în armonizarea celor mai contradictorii lucruri. Mă uitam la ea zilele trecute şi mă întrebam dacă sistemul ei de apărare atât de vizibil nu funcţionează pe baza unui mecanism identic multor oameni, mai disimulaţi, mai abili, mai calculaţi.

Dacă, într-adevăr, conştiinţa umană ar avea rolul de a unifica în fiecare moment totul, viaţa ar fi imposibilă altfel decât în forma unui compromis acceptat. Sinceritatea, autenticitatea, spontaneitatea firii unui om sunt, de fapt, în multe cazuri, forme de a eluda examenul de extremă luciditate care l-ar duce la deza-

stru. Printr-un profund paradox, tocmai ele îl ajută să se disimuleze, realizând ceea ce în fond e mai de dorit: condiția normalității, firescul.

6 iul. 1958

Mă aflu prins în fatalitatea verbului *a fi* și mă gândesc la asta nu doar că m-aș pretinde un filosof care să încep de aici să construiesc ceva sau să tai firul în patru ori patruzeci și patru, ci pentru că *simt* că e ceva anterior existenței mele și care-mi scapă și-mi va scăpa în veci, deși îmi aparține dar mă și determină într-un raport presimțit, de secret absolut. Îmi vine să aștern pe hârtie această constatare sub forma unei scheme (la care recurg uneori filosofii, de exemplu, Blaga), deoarece instrumentul conceptual ca să o exprim prin vorbe îmi lipsește. (Evident: cu speranța că reluând acest text cândva, peste câțiva ani, voi putea formula ceea ce nu izbutesc acum.)

Discuție, mai acum câteva zile cu A., care observase dispariția din limba română a cuvântului *gentil*. Avea dreptate, ca și în cazul lui *șic*, adus în discuție de mine, dar e și un semn al vremurilor în care trăim. Eu susținusem că *gentil* vine din italienește, franceza fiind doar intermediarul; am verificat azi în Larousse de curiozitate, amintindu-mi, și se pare că nu e cum susținusem eu.

Într-adevăr, cuvintele acestea două au dispărut, dar fenomenul s-a petrecut firesc și justificat de ce se întâmplă în lumea noastră, nu cu forța, cum este cazul lui Dumnezeu...

7 iul. 1958

Citesc cu mare încântare *On the edge* de Walter de la Mare, autor ce nu mi-era cunoscut decât cu numele, dar al cărui op zăcea în biblioteca mea de mai bine de șase ani. (Am cumpărat această carte, țin minte bine momentul, în toamna lui 1950, la Anticariatul de stat care tocmai se deschisese la intrarea în Pasajul Român.) Am luat-o la întâmplare, doar pentru că era scrisă în englezește, împreună cu una de Martha Ostenso și alta de Clemence Dale (!?), alături de care stătea pe același raft, foarte sus. Toate trei sunt apărute în Editura Tauchnitz și au același format; în momentul când le-am dat jos ca să mă duc cu

cle la casă, o domnişoară care pesemne voia să facă ea acest lucru a exclamat înciudată, adresându-se cuiva, oarecum ironic:

– Domnul a fost mai înalt!...

Pe moment m-am bucurat doar pentru „achiziţie", deşi ar fi fost politicos să fac gestul de a le ceda domnişoarei, care poate şi-ar fi ales una din ele. De atunci, deşi a trecut atâta amar de vreme, nu m-am atins de cele trei cărţi; cea a lui Walter de la Mare mi se pare deosebit de interesantă şi trezeşte în mine dorul operelor de fantezie – categorie în care admit să intre orice scriere, de la romanele de aventuri la literatura fantastică. E un aspect pe care l-am pus în umbră şi, în ceea ce am scris până acum, nu m-am gândit niciodată să exploatez atari virtuţi (nepresupunând de altminteri că mi-ar fi proprii). Ba chiar cred că mi-am impus o oarecare restricţie în acest sens; Svevo, Proust care au jucat un rol primordial în cristalizarea ideilor mele despre stilul epic şi construcţia romanului mi-au blocat prea de tot accesul la domeniul fanteziei.

(Îmi amintesc de bucuria aproape copilărească cu care am parcurs, cu totul întâmplător şi fără efecte imediate, *Le départ de l'hôpital* de Max Jacob!)

Bucuria resimţită la lectura unei literaturi „de fantezie", deşi îmi aduce prea mult aminte de copilărie şi adolescenţă, nu se limitează doar la atât şi cred că nu se explică prin recăderea mea în altă vârstă.

8 iul. 1958

Astăzi am trăit în modul cel mai acut şi mai clar un moment care explică sau măcar dezvăluie mecanismul unei forme de antipatie pe care cred că unii oameni o trezesc multora nu atât prin superioritatea afişată, cât prin situarea lor voită într-o poziţie sigură şi, în acelaşi timp, ambiguă faţă de care cei contrariaţi nu ştiu ce atitudine să adopte tocmai pentru că nu se pot considera şi direct lezaţi. A lua lucrurile în glumă e desigur o soluţie (de „apropiere" de oricine), dar aceasta nu-i vine acestui gen de oameni în mod spontan să facă; atunci, totul s-ar „lichida" ca un lucru lipsit de importanţă, echilibrul s-ar restabili, pentru că lucrurile s-ar clarifica.

Am trăit acest sentiment în timpul unei scene petrecute în biroul „cel mare" din actualul sediu al Oficiului nostru, situat acum într-o veche casă boierească de pe strada Theodor Aman, o casă cu un etaj şi cu numeroase dependinţe. Eu am norocul să lucrez, ca şi dincolo, în cea mai mare încăpere, probabil „salon" de la etaj, unde se dădeau balurile, unde aveau loc petrecerile de familie (ale cărei, oare?). Există un difuzor care transmite, talmeş-balmeş, ce-i convine secretarei din programele celor două posturi de emisiune româneşti la care e conectat. Asemenea difuzoare se găsesc instalate în toate camerele şi, graţie lor, prin intermediul staţiei de amplificare, unde se află şi un microfon, se poate comunica de la direcţie la salariaţii aflaţi oriunde în acest Oficiu risipit prin atâtea camere, ceea ce înlocuieşte parţial reţeaua de telefoane interioare.

De obicei se dau emisiunile postului de radio Bucureşti I; muzica uşoară şi populară predomină. Acest fapt mă deranjează teribil, dar sunt obligat să-l accept, deoarece pentru toţi ceilalţi fondul sonor constituie o distracţie, o necesitate, şi nu vor în nici un caz să reducă volumul „audiţiei", chiar când nu o urmăresc propriu-zis, necum să suprime muzica.

De câte ori se dă la radio muzică simfonică, se trece automat pe celălalt post, unde este totdeauna un comentariu vorbit sau un program de muzică mai accesibilă. Azi însă, nu ştiu ce s-a întâmplat la secretariat cu persoana care manipulează butoanele şi s-a putut auzi în întregime uvertura *Leonora nr.3* de Beethoven, care a fost ascultată de toată sala noastră într-o tăcere cel puţin respectuoasă. După ce speakeriţa a repetat titlul bucăţii transmise, s-a iscat o discuţie pe tema: de ce se numeşte *numărul 3?* Şi, după mai multe minute, s-a găsit cineva care să dea explicaţia. Numai că, în timpul discuţiei, s-a spus că opera, adică *Fidelio,* nu s-a bucurat de nici un succes la premieră şi de aceea Beethoven a reluat uvertura şi a rescris-o.

Ideea că o piesă de un compozitor atât de mare n-a avut succes a produs surprindere şi a prelungit disputa în contradictoriu şi nedumeririle. Deşi de faţă se afla şi inginerul Tohan care, în mod curios, e un ins care s-a apucat de inginerie după ce a absolvit Conservatorul la clasa de clarinet şi deci putea lămuri totul şi face ca discuţia să ia sfârşit, am intervenit eu care, pe un ton calm şi grav, deloc teatral, am explicat persoanelor celor mai

înfierbântate că exact aşa s-au petrecut lucrurile, opera n-a avut succes şi acest fapt l-a afectat pe compozitor destul de mult.

– Doar am fost de faţă, am asistat chiar la premieră... Sala era pe jumătate goală, în public predominau ofiţerii francezi în uniforme, care ocupau lojile familiilor nobile, fugite din Viena de frică.

Şi cum ar fi putut fi altfel? Premiera lui *Fidelio* a avut loc cu numai o lună înainte de bătălia de la Austerlitz. Împăratul Francisc I părăsise capitala şi prinţul Schwartzenberg, comandantul garnizoanei, declarase Viena oraş deschis. Peste tot nu vedeai decât siluetele soldaţilor francezi de sub comanda mareşalilor Murat şi Lannes, care intraseră cu vreo săptămână înainte. Toată lumea era tulburată, consternată... Gândiţi-vă câţi erau în doliu... Nimeni nu mai avea chef de muzică sau de spectacole de teatru. Nu pot să vă spun în ce hal era Beethoven; parcă-l văd şi acum, nici nu te puteai apropia de el, era numai nervi, aproape că alerga pe culoarele teatrului An der Wien, fără să vadă pe cineva, cu privirea în pământ. Aş fi vrut să-l opresc să stăm puţin de vorbă, să schimbăm unele idei. Credeţi că a fost chip? Abia i-am putut spune că, în vederea unei noi reprezentaţii, să schimbe titlul operei. Era absolut necesar. El mi-a răspuns enervat că el o botezase *Eleonora,* dar cei de la teatru s-au opus, pentru că mai exista o operă cu acelaşi titlu şi acelaşi subiect de Ferdinand Paer.

În auditoriul meu au urmat câteva clipe de tăcere; nu cred că a existat cineva care să fi luat în serios ceea ce am spus, dar avalanşa de vorbe şi de informaţii precise, rostite cu glas ferm, a suspendat pe moment orice manifestare de surprindere, orice reacţie. Până când, a intervenit tovarăşa Goldstein care, cu un zâmbet larg şi cu bonomia ei de femeie grasă, mi-a spus lat:

– Ei, tovarăşe G., ia mai termină-te cu bancurile dumitale!...

Ceea ce am făcut. Întorcându-mă liniştit la locul meu, am scris rândurile de mai sus, ca un comentariu de o natură pe care nu o bănuieşte nimeni.

...E totuşi o mică răzbunare a mea împotriva proştilor, fie ei şi inofensivi (adaug acum, seara, în momentul transcrierii), care îmi dă o satisfacţie pe care desigur că foarte curând am s-o plătesc în vreun fel.

9 iul. 1958

...c'est une chose indigne, lâche, infame.

De s'abaisser ainsi jusqu'à trahir son âme, îi spune Alceste lui Philinte. „Trahir son âme" înseamnă aici a fi lipsit de sinceritate. Ce formulă frumoasă!... Şi, totuşi, ce valoare are „sinceritatea" în artă? E un concept secund, dedus, un efect transformat în cauză explicativă de martorii unei izbânzi care o omologhează astfel şi-i dau o justificare întrucâtva normală. Şi fac dintr-o calitate generală o cauză de succes în cadrul unei acţiuni specifice, de cu totul altă factură.

Sinceritatea e indiscutabil o virtute morală; dar în artă, ce rol joacă ea? Nu doar acela de a justifica ceva ce poate să nu fie deloc efectul unui act de sinceritate? Şi nu e asta o infamie, prin care, conştient sau inconştient, cel care beneficiază de ea „şi-a trădat sufletul"?

Dar ce mai înseamnă „sufletul" în cazul unui autor? Mă gândesc la ceea ce-mi spunea Ad. (iar eu contraziceam vehement) acum câţiva ani, că arta e un teren al damnaţiunii, calea cea mai sigură spre pierzanie, nu prin demonia ei spectaculoasă, vizibilă pentru oricine şi mult blamată de rigorişti, ci pentru că uzurpă creaţia, rolul creatorului, printr-o activitate similară, paralelă, presupunând o anumită iniţiere, un tip de asceză, – lucruri la care eu nu m-am gândit niciodată, deşi sunt angajat oarecum în ele. Mi se părureră, până de curând, ceva în ordinea firescului. Acum îmi verific în roman dreptul şi capacitatea de a minţi.

Să nu uit, în aceeaşi ordine de idei, orgoliul lui Baudelaire, care spunea că orice artist trebuie să înceapă prin „a protesta" în tăcere, în taină, eventual în inscienţă...

15 iul. 1958

Oare există un limbaj universal, o înţelegere universală a gesturilor pe care le facem, sau acestea măcar nu ţin seama de hotarele idiomurilor şi nu se lasă înţelese de ceea ce se cuprinde într-unul singur, pentru a izbuti în schimb să lege pe oameni, aparent cei mai îndepărtaţi unul de altul? Poate că în anumite împrejurări e mai uşor să te înţelegi cu un japonez sau cu un locuitor de la antipod, în timp ce faţă de un om de care te izbeşti

toată ziua rămâi complet străin, de vreme ce înţelegerea voită nu se face pe linia unei norme convenţionale sau măcar convenite...

Îmi amintesc de o întâmplare petrecută pe când eram în primele clase de liceu, prin februarie 1944, cu nici două luni înainte de începerea bombardamentelor aeriene la Bucureşti şi închiderea şcolilor. Fugisem într-o dimineaţă de la şcoală cu un grup de patru-cinci colegi şi ne duseserăm pe marginea lacului (cred) Băneasa, acolo unde se aflau pe atunci puţinele cabane sau cluburi nautice care după război au proliferat până a lua în stăpânire toate malurile disponibile. Am intrat pe porţile vraişte ale unui club unde nu se afla fireşte nimeni în acea zi de sfârşit de iarnă; nu exista nici pază, deşi tot stabilimentul era afectat ofiţerilor din armata germană care nu obişnuia să-şi lase treburile chiar aşa la vedere.

Ne-am plimbat pe mal cu bucuria de a prinde primele raze mai puternice ale unui soare care vestea primăvara. Aerul înşelător cald, adia puţin vântul, dar la sol temperatura era scăzută şi zăpada nu se topise încă peste tot, amestecându-se curios cu verdele firav al peticelor de iarbă. Am hoinărit nepăsători vreo jumătate de oră, am aruncat cu pietre în apă, dar la un moment dat unul dintre noi a zărit în stânga, în depărtare, un obiect rotund care plutea pe lac şi ne-a semnalat descoperirea, punându-ne la încercare perspicacitatea. Ce putea fi? O geamandură, cel mai probabil; numai că obiectul părea a veni spre noi. O pasăre, un pescăruş eventual, a opinat unul...

Până la urmă, totul s-a lămurit, era cineva care făcea baie la vremea aceea, era un înotător căruia i se distingeau din ce în ce mai clar gesturile regulate, dâra pe care o lăsa în apă tăind-o voinicește. Se îndrepta chiar spre noi şi, când a ajuns la câţiva metri de ponton, surpriza noastră a devenit şi mai mare, ne-am dat seama că e o femeie, care brava în felul acesta anotimpul, frigul şi poate şi alte pericole.

Femeia a ieşit în modul cel mai firesc din apă; era o tânără de cel mult douăzeci şi cinci de ani, având pe ea un tricou lucios verde-marin ceea ce sporea impresia de făptură acvatică. Alături, la câţiva paşi, am descoperit că-şi lăsase un prosop amplu, pe care l-a luat fără grabă şi a început să se şteargă şi să se frece cu gesturi energice. Am înconjurat-o stupefiaţi; ea ne privea fără nici un fel de jenă, parcă ar fi fost o fiinţă aparţinând

altui regn, ceva ce pogorâse de pe altă planetă şi triumfa la fiecare gest, prin simpla ei prezenţă.

Am întrebat-o dacă nu i-a fost frig, cum e apa, ba chiar unul dintre noi, încercând să facă pe galantul, a schiţat gestul de a-şi scoate paltonul pentru a i-l oferi.

Femeia a râs amuzată, ne-a răspuns într-o românească foarte corectă că nu-i e frig, de fapt a vorbit din întreaga ei splendoare fizică, apoi s-a îndreptat spre cabana de lemn, urcând nişte trepte de piatră, pentru ca în secundele următoare să se facă nevăzută înăuntru, unde desigur exista posibilitatea de a face un duş, de a bea un ceai cald.

Noi am rămas aiuriţi în faţa acestui spectacol, nemaiştiind ce să spunem. Cred că toţi am simţit acel impuls simplu, foarte firesc, care mi-a venit în tot cazul mie şi care consta în a o *atinge* măcar, de a lua într-un fel contact cu substanţa ei, asemeni unui mic miracol.

Mă întreb până în ziua de azi, ce s-ar fi întâmplat atunci, dacă vreunul dintre noi ar fi ajuns să pună mâna pe ea? Ar fi înţeles femeia aceea să primească gestul acesta firesc, aşa cum merita, ca pe un omagiu ce i se datora, ca pe propriul ei suprem triumf?

22 iul. 1958

Casierul nostru, tovarăşul B., mă întâlneşte în apropiere de locuinţa sa din Armenească şi mă atrage la o vorbă, aseară, vârându-mă într-o mică garsonieră la demisolul unui bloc, lipită de un garaj dezafectat. Cu ocazia aceasta îmi spune că îi sunt foarte simpatic (oare de ce, căci aproape nu am schimbat o vorbă de un an şi jumătate de când suntem colegi). El mă atrage în conversaţia tipică unui „fost", în complicitate deschisă cu mine, care nu mă afirm niciodată a fi aşa ceva, dar pesemne că las impresia. Fapt care nu-mi provoacă o maximă plăcere, dar aflu unele lucruri despre şantierele de petrol, unde tovarăşul B. a fost pe vremuri tot casier dar într-o epocă în care această funcţie, azi dispreţuită, ar fi fost aproape echivalentă cu aceea a directorului general.

Mi-a oferit o mică băutură, preparată de el într-o antică şi somptuoasă sticlă de Cointreau (pe care nu ştiu de unde o are,

pentru că nu cred totuşi că datează din „vremurile bune"). Nu pot spune că licoarea aceasta necunoscută, un fel de vişinată, nu m-ar fi încântat. L-am întrebat ce e? Şi B. după chicote de râs şi ezitări a pronunţat acest cuvânt senzaţional;

– Cointreauţky!

M-a amuzat această combinaţie măcar în titulatură a unei băuturi franţuzeşti cu numele lui Troţky, adică Vechiul Regim şi Revoluţia în ceva care este în fond o vişinată făcută cu votcă în loc de alcool pur.

La această sinteză cred că de fapt m-a amuzat să verific încă o dată nu ingeniozitatea fabricantului, ci geniul limbii române.

28 iul. 1958

Un artist este acela care, între două cuvinte, ştie să aleagă totdeauna pe cel mai scurt, zice, aproximativ, Valéry. Mie mi se pare că artist este acela care, având de ales între două cuvinte, izbuteşte să găsească un al treilea. Este satisfacţia mea literară (când se întâmplă!) cea mai mare.

Şi apoi, ce concepţie plată, artizanală în ideea de a căuta şi „găsi" cuvinte, în a le potrivi, în a traduce prin ele o idee!... Ce curios că o asemenea preocupare poate să-l muncească pe un discipol al lui Mallarmé, care spunea că literatura se face cu cuvinte, nu cu idei.

Eu aş zice nu că literatura se face cu cuvinte sau din cuvinte, ci că doar cuvintele fac literatura. Când ai pus pe hârtie un *cuvânt* potrivit înseamnă că i-ai găsit justificarea. În artă, realizarea e totul; ea nu numai că justifică intenţia, îi dă chiar naştere.

21 aug. 1958

Am găsit un fragment de ziar vechi, cu un articol iscălit de G. Călinescu, din *Naţiunea,* de mai bine de zece ani (pe care cred că mi l-a dat B.T. puţin după apariţie, căci e subliniat de cineva în unele locuri, ceea ce eu nu fac niciodată) şi m-am gândit să-l intercalez integral în însemnarea purtând data 14 iulie din acest jurnal, căci este vorba de Revoluţia Franceză. Nu am făcut-o la timp şi acum, după întoarcerea de la mare, l-am recitit

şi am reţinut cu totul altceva: nu comentariul tendenţios, falsificator, în stil comunist al căderii Bastiliei, ci unele cuvinte mai aparte, precum „omenitatea" cu care erau trataţi deţinuţii privilegiaţi. „Ei puteau veni cu mobilele şi servitorii lor, puteau fi vizitaţi şi obţineau contra cost o pensiune fină. Închisoarea avea chiar o cofetărie. Lui Marmontel cel puţin, care a stat o vreme închis pentru bănuiala de a fi bârfit pe ducele d'Aumont, i-a făcut o impresie bună. Fortăreaţa poseda o bibliotecă din care servitorul filosofului nostru, Bury, îi alegea romanele abatelui Prévost. La ora prânzului, soseşte serviciul: lingerie fină, un potage, o felie de boeuf suculent, o pulpă de clapon fiert, fraged şi gras, anghinare marinate, spanac, o pară eminentă, struguri, o butelie de vin vechi de Bourgogne, cea mai bună cafea de Moka. Acesta era însă regimul lui Marmontel.

Tratamentul, foarte scump, la Bastilia era în direct raport cu calitatea deţinutului. Erau privilegii şi în pedepse, şi un aristocrat putea să joace comod cărţi şi să dea audienţe şi dineuri.

Dar, în unghere mucede, putrezeau reumatizmaţi osândiţi necalificaţi social." Lectura acestui fragmenţel din care Călinescu ştiu că mai risipeşte şi astăzi pe ici, pe colo, m-a încântat o clipă, dar nu mi-a înlăturat gândul că poate asta e tot ce a mai rămas din infamul autor, care continuă să scrie *stilul*. Să notez, aşadar: „pară eminentă".

25 aug. 1958

Printre cele mai preţioase persoane pe care le-am cunoscut de când am devenit salariat la Oficiu se prenumeră un oarecare Grünwald, un bărbat de vreo patruzeci de ani, care lucrează la „tehnicul" instituţiei noastre, adică în atelierul de tipografie, litografie şi legătorie, cu care eu nu prea am avut de a face, şi de care „redacţia" s-a separat acum prin mutare. E un tip cu nişte ochi teribil de spălăciţi, cu o gură tremurândă, cu o figură nehotărâtă sau speriată care sugerează evadarea sau salvarea de undeva, eventual scăparea accidentală, fără voie, dintr-o încercare de sinucidere. Şi, într-adevăr, tovarăşul Grünwald a fost închis, dar nu ştiu pentru ce, deoarece el nu se grăbeşte ca atâţia alţii să precizeze cu mândrie: pentru motive politice. Îşi vede de treaba lui la tipografie şi nu prea vorbeşte cu nimeni. Îl zăream arareori,

dar totdeauna într-o salopetă strălucitoare, de mătase, pe care o purta triumfător, ca pe o uniformă a integrării sale în mediul muncitoresc.

Dar informaţia pe care o deţinea de la inginerul Tohan cu care e mai prieten, cum că pe mine mă interesează muzica, ba chiar că aş fi dispus să cumpăr discuri, ne-a apropiat şi, acum, deşi nu mai lucrăm împreună, am ajuns la unele legături pentru că el are, nu am înţeles multă vreme de unde, numeroase discuri noi, microsillon, şi aşa i-am devenit client, poate unul dintre puţinii lui clienţi.

De câteva luni mă duc la el acasă, sau aşa îmi vine să zic, deoarece apartamentul unde ne întâlnim nu îl are pe el ca titular, ci pe o doamnă cu alt nume.

Abia după ce i-am câştigat bine încrederea, tovarăşul Grünwald a ajuns să-mi explice de unde are discurile, numai că mărturisirea lui e atât de fantastică, încât mi se pare şi acum de necrezut. Poate că toată povestea doar maschează adevărul asupra originii acestui depozit preţios, care a ajuns la el cine ştie de unde. Anume, mi-a spus că înainte de război (dar ce vârstă avea el pe atunci?) a fost reprezentantul la Bucureşti al unui consorţiu internaţional de articole muzicale cu sediul în Statele Unite, Columbia parcă. A rămas şi acum în relaţii cu foştii patroni, are şi niscai rude pe acolo care, la comunicarea lui că îşi va putea „reface comerţul", i-au trimis gratuit mostre, discuri-reclamă, în număr de sute.

Oare omul acesta e nebun? mă întrebam gândindu-mă la bizareria, la extravaganţa acestor „relaţii".

Bizareria e sporită, cel puţin pentru mine, de condiţiile în care au loc tranzacţiile noastre. Grünwald locuieşte pe lângă Liceul „Spiru Haret", la etajul I al unui bloc. Atunci când mă duc la el sunt introdus din vestibul într-o încăpere mare cu un perete făcut numai din ferestre care dau spre un balcon, dar care sunt permanent acoperite de draperii impenetrabile. Totdeauna, când avem întâlnire, se află de faţă un bărbat de aceeaşi vârstă cu el, care seamănă extraordinar, à s'y méprendre, cu actorul acela american care s-a făcut celebru în seria de filme cu Misteriosul Mr. Motto, numai că poartă nişte ochelari de soare, în ciuda întunericului, care-i acoperă o parte din faţă. Stă retras şi fumează

tot timpul în cursul convorbirilor noastre; el nu scoate o vorbă, dar urmăreşte atent tot ceea ce se discută.

Misterul este sporit şi de întunericul din cameră sau mai bine zis şi de iluminarea ciudată, căci toată lumina vine de la un singur bec foarte puternic al unei veilleuse care-şi trimite razele numai în jos, ca un proiector, toate mişcările persoanelor din încăpere transformându-se într-un straniu joc de umbre. O singură dată l-am văzut pe prietenul lui Grünwald mai bine la faţă: când (era a treia sau a patra oară când sunam la uşă) mi-a deschis în mod excepţional el. Am crezut că m-a recunoscut şi că pot intra, dar misteriosul om m-a blocat în vestibul şi m-a întrebat pe un ton ceremonios şi sever:

– Pe cine să anunţ?...

Omul acesta s-ar putea să fie adevăratul proprietar al discurilor pe care Grünwald numai le vinde...

Există şi alte fireşti nedumeriri în legătură cu desfacerea discurilor; de ce Grünwald nu se adresează specialiştilor care au oricum mai mulţi bani decât mine şi care poate că i le-ar achiziţiona pe toate odată? Pentru că preţurile cerute de el sunt foarte ridicate, cel puţin dublu faţă de piaţa curentă? Oare se fereşte să i se propage numele şi ocupaţia în lumea muzicienilor tocmai pentru că are ceva de ascuns? Cu toată stânjenirea mea, relaţiile cu Grünwald au fost pentru mine extrem de fructuoase, dacă e să fac un bilanţ. Primul disc pe care mi l-a vândut el a fost exact acelaşi cu care mi-am început pe vremuri colecţia de discuri cu turaţia 78: *Simfonia a VII-a* de Bruckner, cu acelaşi Eugen Jochum la pupitru; de data asta într-o înregistrare evident mai nouă şi cu altă orchestră. Am luat şi continuu să iau discuri de la Grünwald mai curând la întâmplare, credincios principiului meu de a mă arăta cel puţin la început „client serios", dar şi din grija de a nu pierde vreo ocazie cu care n-o să mă mai întâlnesc. Aşa, m-am ales cu o discotecă pestriţă, în care cineva ar putea descoperi că dintre toţi compozitorii, îl prefer pe... Stravinski.

Azi m-am ales cu *Quintetul cu clarinet* de Brahms, pe care de fapt nu ardeam să-l cumpăr, dar s-a întâmplat să fie. Misteriosul Mr. Motto învârtea în mână un caieţel, din care a părut a citi ceva şi a deschis gura, schimonosindu-şi faţa mon-

goloidă, ca să-mi spună să trec neapărat pe la Emil săptămâna viitoare.

1 sept. 1958

În drum spre mama, la intersecţia Căii Moşilor cu Bulevardul, m-am întâlnit cu Nuşa, pe care o mai văzusem o dată, acum vreo lună, chiar bine dispusă la adresa mea, de m-am şi întrebat: – Cât? Acuma era proaspăt sosită de la mare, în formă deci, dar totuşi cu faţa trasă, acoperită de nişte ochelari enormi de soare, din „plastic", adică din acest material fiind turnate şi lentilele şi rama. (O noutate!) Am făcut împreună câţiva paşi, dar mă grăbeam să ajung la cofetăria din colţ, pentru că ştiam că are frişcă, ceea ce trebuia neapărat să cumpăr. Nuşa avea chef de vorbă, mai ales dorinţa de a se lamenta. I-am spus că sunt extrem de grăbit, că rămâne pentru altă dată să ne vedem; numai că intrând în cofetărie, am invitat-o totuşi la o îngheţată şi astfel am petrecut vreo jumătate de oră, în care am schimbat câteva impresii, iar ea şi-a debalat toate nemulţumirile.

– Gigi, m-am despărţit de el, cred că ştii...

– !?

– ...s-a purtat mizerabil cu mine, la mare, la Mamaia, abia m-am întors acum o săptămână.

Şi Nuşa, care-şi închipuie că eu mă ţin cu Gigi de mână sau că măcar ne vedem toată ziua, mi-a spus o întreagă poveste din care reieşea că au plecat amândoi la mare, dar acolo ea, îmbolnăvindu-se şi aproape neputând să iasă pe plajă şi să-l urmeze pe la diferite localuri, a stat în casă, în timp ce el şi-a făcut de cap.

Chiar pentru medicamente trebuia să se ostenească ea singură şi aşa a ajuns o dată, în ultimul hal, la Constanţa. Până când a fost în stare să se mai pună pe picioare şi să se întoarcă la Bucureşti.

– Ei, asta mi-a făcut Bambino al dumitale. Şi toate astea pentru oafa aia, pentru o nenorocită cu care i-am făcut cunoştinţă tot eu... Şi pe care o credeam prietenă.

Duritatea purtării lui Gigi nu mi se pare neaşteptată; poate că aşa se poartă în genere cu femeile un Don Juan ca el, poate că era şi egoismul omului care venise la mare, „în vacanţă",

făcând un anumit efort, ca să se „distreze". Am încercat să o consolez cu un argument de cu totul altă natură şi crezut de mine mai eficace: anume să nu fie supărată pe această întâmplare, pentru că, dacă a izbândit momentan Rucky, ea, Nuşa, îşi va lua revanşa, ea rămâne mult mai frumoasă decât norocoasa ei rivală...

– Ce Rucky, ce tot spui... Nu de ea e vorba. Gigi e încurcat cu nenorocita aia de Lola, n-o ştii? A fost la noi la Galaţi, acum face pe vedeta la Constanţa, pe litoral.

Şi Nuşa mi-a spus că legătura aceasta a lui Gigi e „cu socoteală", pentru că se etalează pe un teritoriu depărtat. În Bucureşti el face figură de logodnic al uneia dintre fetele academicianului Vasiliu („S-o vezi pe aia cum e! Nu, că bărbaţii sunt nişte tâmpiţi!") şi probabil că intenţionează să se căsătorească cu ea.

Nu-i exclus să fie aşa; ideea că Gigi face o prostie e însă numai una din interpretările posibile. Cunoscând anumite moravuri care bravează timpul şi transformările sociale, cred că mai curând această căsătorie a fost pusă la cale în beneficiul celor doi de părinţii lor, cu chibzuială.

– Are şi Wartburg, nenorocita! mi-a confirmat Nuşa bănuiala, prin replica finală, pronunţând Warburg.

M-am despărţit de Nuşa, deşi ea avea să-mi spună multe. Mă uitam la ea şi mă gândeam la sincera ei indignare sau neînţelegere şi am admirat-o, pentru că, deşi a vorbit fără nici o reţinere şi mi-a povestit necazurile ei cele mai mari, a evitat cu abilitate şi pudoare să pronunţe cuvântul care traducea nenorocirea ce se abătuse asupra ei, o imobilizase în camera din Mamaia şi, până la urmă, o făcuse să-l piardă pe Gigi, anume: diaree...

Am reţinut acest punct în favoarea ei mai mult decât m-am lăsat surprins de invitaţia de a o întovărăşi la... ediţia Festivalului Enescu, care o să înceapă peste vreo săptămână: – Se spune că o să fie ceva formidabil!...

Cred că vacanţa de anul acesta petrecută, ca o noutate, la mare, a fost prima din ultimii zece ani pe care mi-am îngăduit-o în adevăratul sens al cuvântului: fără griji, căci acuma sunt sigur de serviciu, fără să fi lăsat ceva acasă, cu alte cuvinte m-am dus acolo numai pe mine, cu câteva cărţi luate la întâmplare, pentru

pura mea distracţie... Acuma încep să mă cuprindă grijile, aproape remuşcările, că am lăsat la Bucureşti neglijând, amânând rezolvarea, romanul meu neterminat, nepregătit pentru dactilografierea proiectată. Şi acuma trebuie să refac totul, sunt la ceasul marilor hotărâri, trebuie să-l perfectez, să-l aduc în faza de a fi lizibil. Hotărâre fermă.

12 sept. 1958

Omul care nu ştie să se vadă pe sine – iată un titlu sau o concluzie la conversaţia mea de aseară cu A. (Fapt pe care am vrut să-l consemnez cu toată răceala, ca pe o constatare ştiinţifică.) Dintr-una în alta, nu ştiu cum venind vorba, ea mi-a spus că tatăl ei a avertizat-o pe vremea când devenise adolescentă şi începuse să aibă unele succese, în tot cazul să nu lase indiferenţi pe tinerii cu care venea în contact:

– Vezi, să fii atentă, i-ar fi spus bătrânul, să nu devii o *allumeusă!*

– Cel puţin în privinţa asta, ştiu că nu l-am decepţionat pe papa, a conchis interlocutoarea mea.

E nemaipomenit, într-adevăr!... Căci ea tocmai asta a devenit, de fapt asta a fost dintotdeauna, de când o ştiu... Eu spusesem mai demult că e tipul femeii care nu face dragoste decât cu vârful buzelor, care nu se înfige în bărbat...

Am vrut să las notaţia asta pe hârtie aşa, simplu, cum am şi făcut-o aseară. Numai că timpul care a trecut m-a dus la ceva care de obicei anulează întreaga spontaneitate a acestor însemnări. M-am apucat să reflectez, să fiu atras de vechile mele gânduri pe această temă: Cum poţi să te vezi, necum să te cunoşti pe tine însuţi? Şi cum să nu-ţi sară în ochi rezultatul dezastruos, când tu scrii romane confesive, romane în care chipurile te dezvălui, *te spui pe tine*... Şi, în plus, mai ţii şi jurnale, adică un gen de scriere care ar fi de comparat cu toate celelalte şi unde (cândva) s-ar putea să fii căutat de un altul, de vreun cititor care nu ştie nimic altceva despre tine.

Revin. Constat (şi nu e prima dată când fac acest lucru) că am căpătat o oarecare sprinteneală în scris, că pana mea (sau stylou-ul, ca să evit nonsensul) merge mai iute, a ajuns să prindă

aripi. Ciudată satisfacţie pentru mine care, din cu totul alte motive, am început să ţin un jurnal.

15 sept. 1958

Singurătatea lui Bloy, de care acesta se plânge continuu în termeni vehemenţi şi patetici. Citesc *Méditations d'un solitaire en 1915,* una din puţinele cărţi ale lui Bloy pe care nu le am şi pe care trebuie să i-o înapoiez cel mai târziu într-o săptămână lui C. De ce singurătate? în mijlocul unei familii, în contacte sporadice dar afectuoase cu prietenii, publicând unele cărţi care se bucurau constant de o anumită audienţă... Şi mai departe gândind: Bloy aparţinea unei comunităţi religioase, unei biserici, unei ţări, unei culturi. Pe când eu...

(În acest moment, am fost chemat de Nicu Predescu să-i fac o vizită generalului Pantelli, care s-a întors acasă alaltăieri; ieri a fost un adevărat pelerinaj la el, vizitele cele mai diverse, de care am luat cunoştinţă doar prin ecouri şi prin frecvenţa apelurilor soneriei. Nicu Predescu mă anunţase că socrul său vrea să mă vadă, dar nefiind chemat până la opt, am crezut că vizita s-a amânat pe altă dată.

Căpitanul a venit însă şi m-a avertizat în grabă în timp ce mă conducea: Bagă de seamă, generalul nu e o cizmă, nu e chiar o hahaleră, o nătăfleaţă, dar e unul dintre ăia care ţin la onoare, patrie şi alte chestii d-astea. Vezi cum vorbeşti cu el...

Nu a fost nevoie să fac vreun efort ca să mă pun la acelaşi diapazon cu el; am stat vreo jumătate de oră la el în cameră, nevastă-sa a condus conversaţia, amândoi m-au întrebat de tata, de familia mea cu o curiozitate politicoasă, convenţională. Curiozitatea aceasta părea cu atât mai nejustificată în cazul Nenei cu cât aceasta, în cele unsprezece luni de când convieţuim sub acelaşi acoperiş, nu a schimbat cu mine nici zece vorbe. Să însemne această „bunăvoinţă" primul pas al scoaterii mele de sub obrocul clanului Predescu? Nena Pantelli e vara tatălui meu; dar de ce şi-a amintit de asta aşa de târziu?

Generalul era slăbit, în ţinută de casă, a stat tot timpul într-un fotoliu. Mi-ar fi greu să spun că l-aş fi recunoscut după ce nu l-am văzut de mai bine de zece ani, de la sfârşitul războiului. Pare un om doar obosit, cu o voce nealterată, dar e extrem

de palid, ca şi cum ar fi stat tot timpul acesta la întuneric, ceea ce de altminteri nici n-ar fi exclus.

E curios că recomandarea, făcută în stilul său de Nicu Predescu, coincide în linii mari cu ceea ce o dată mi-a spus, pe alt ton şi în alţi termen, fratele mai tânăr al generalului, Paul:

– Grégoire e un om pe care trebuie să-l iei aşa cum e. A intrat la puşcărie pentru o prostie. Armele alea n-aveau nici o valoare, decât sentimentală, pentru el. Erau două pistoale ale căpitanului Pantelli, cel de la Plevna şi un revolver de argint, un fel de jucărie, amintire de la Bonn, cu care el s-a bătut pentru prima oară în duel... I-am spus de atâtea ori să arunce prostiile alea din casă... Le ţinea în panoplia din hol. Bine că nu ne-au arestat pe toţi.

Întorcându-mă la Bloy, mă gândesc la relativa lui izolare într-o societate de densitate intelectuală, de contacte inevitabile nu doar cu adversari şi cu prieteni, cu spirite congenere şi, nu în ultimul rând, cu discipoli. Singurătatea lui e a unui ins care se consideră în avangarda unei armate, care precede ca un model o întreagă lume posibilă de discipoli, de aderenţi, asemeni unui profet care formulează anumite adevăruri generale cu câteva ore mai înainte ca acestea să devină comune. Îmi amintesc de fraza lui superbă: Je chemine en avant de mes pensées en exile dans une grande colonne de Silence...

Pe când eu... Lăsând la o parte celelalte multe deosebiri, la mine e vorba de o singurătate impusă, pentru care nu am nici o vocaţie şi pe care o resimt dureros tocmai pentru că nu mi se pare că aş avea ceva de comunicat altora. Poate că aş avea ceva de primit (conform chiar vorbei lui Bloy că niciodată nu se ştie cine dă şi cine primeşte ceva), dar cred că mai curând e o iluzie pe care îmi îngădui să o întreţin: ar fi cu totul *altceva* şi, deci, ar fi mai bine decât să fiu singur.

20 sept. 1958

Sunt un citadin incurabil, iremediabil. Fac remarca asta prea evidentă observând în fiecare dimineaţă, când plec la slujbă, aviditatea cu care privesc totul în jur. Nu pot face drumul decât pe jos, nu am un tramvai cu care să ajung în Theodor Aman, aşa cum mă duceam cu cele două, în Colentina-Tei,

înainte. Drumul pe jos e destul de lung, dar îmi oferă plăcerea trecerii printr-un peisaj variat, care mi se oferă privirii deopotrivă prin contribuţia caselor, a arborilor, a cerului – pe cer fiind totdeauna altceva.

Astăzi a fost probabil ultima zi frumoasă de toamnă, parţial senină şi cu temperatură oscilantă, mereu sub ameninţarea unui vânt uşor care, pe seară, s-a intensificat, prevestind poate schimbarea firesc-aşteptată a vremii. Ne aflăm totuşi la sfârşitul lui septembrie... Mă gândesc la „vacanţa" mea, petrecută la Constanţa, pe care o revedeam după ce nu mai fusesem pe acolo de douăzeci de ani, din copilărie, când vara eram dus invariabil la mare. Nu mi-am notat relativ la acest eveniment totuşi tulburător absolut nimic, necum să-mi treacă prin minte să iau cu mine acest caiet. Nu merita? Desigur că aşa îmi vine să răspund din moment ce nu l-am consemnat. Aşadar, nici nu a existat.

22 sept. 1958

Acum câteva zile, în sala Ateneului, domnul Barbu B. se întoarce entuziasmat spre mine (deşi aproape că nu ne cunoaştem) şi exclamă plin de încântare la sfârşitul audiţiei *Sonatei nr. III pentru vioară şi pian* de Enescu:

– De-abia când îl asculţi îţi dai seama cât de mare compozitor e Enescu!

O exclamaţie aparent lipsită de sens; în realitate doar paradoxală, care pe mine m-a amuzat. Comentariile care-l „înconjoară" pe Enescu, la ora actuală, ajung să te facă să-i neglijezi audierea propriu-zisă a muzicii lui, sub cuvânt că o cunoşti. Probabil că nu doar din comoditate... Cât e oare de cunoscută această muzică dincolo de cercul specialiştilor?...

Mă gândesc la situaţia (aproape aceeaşi) a lui Arghezi, scriitor despre care se vorbeşte toată ziua, dar la care reputaţia acoperă cu mult cunoaşterea efectivă a operei, a scrisului său. Mă gândesc la *Pagini din trecut,* volumul acela masiv, dar totuşi aşa de insuficient, apărut acum vreun an. E foarte interesant şi profitabil, dar e trunchiat, eteroclit şi poate cel mult să-ţi dea o oarecare idee despre ceea ce e în realitate publicistica lui Arghezi. Or, aceasta e de-a dreptul extraordinară, poate mai

interesantă decât poezia lui. Chiar şi pentru mine, care urmăresc atent tot ce publică Arghezi, „opera" lui adevărată rămâne în ceaţă, din imposibilitatea mea de a-mi verifica impresii de lectură vechi.

Şi când te gândeşti că am avut în adolescenţă *Biletele de papagal* colecţia completă, de la Claudiu N., care mi-o împrumutase fără gândul de a mi-o cere înapoi, pentru că habar nu avea ce comoară poseda. Colecţia aceasta o avea de la tatăl lui, muncitor la stabilimentul care o tipărise! Şi eu, care nu am făcut nimic pentru a intra în posesia ei, deşi mi-ar fi fost destul de uşor!

30 sept. 1958

Mare agitaţie de câteva zile pentru vecinii mei de apartament. S-a întâmplat ceva care le afectează pe ambele familii, Pantelli şi Predescu, şi nu-mi dădeam seama ce. Azi, prin indiscreţia Jeanei, am aflat ceva, mi s-au confirmat unele bănuieli. Se tot pomenea, fără nici o reţinere, de nişte „gumari" şi nu înţelegeam despre ce putea fi vorba, credeam că sunt o specie de peşti. Aflu acum că sunt un fel de pantofi de cauciuc negru pânzat, ca nişte galoşi cu talpa mai solidă, care se vând mai ales în mediul rural, ţăranii noştri renunţând, se pare, la opincile tradiţionale şi cumpărând cu entuziasm acest nou tip de încălţări. După câte am înţeles, Nicu Predescu a organizat un atelier clandestin de astfel de produse într-un garaj de pe strada Vaselor unde lucrează cu cauciucul sustras din depozitele cooperativei sau deturnat de la destinaţia lui iniţială, care era aceea de a fi materie primă pentru mingi şi păpuşi de cauciuc. El punea în vânzare respectivii „gumari" printr-o serie de interpuşi, prin târguri, la ţară, chiar prin tarabe pe strada Lipscani.

Se pare că au fost prinşi şi vor avea neplăceri. Predescu stă tot timpul acasă şi îl surprind în tot felul de colocvii înfrigurate nu numai cu Jeana, dar şi cu Paul Pantelli. Acum când scriu toate acestea, fac legătura dintre toată afacerea şi maiorul (sau colonelul) Mihălţeanu pe care l-am zărit într-o seară aici în casă, în vizită la probabilul său fost camarad de arme. Maiorul Mihălţeanu e cel mai tipic ofiţer de cavalerie pe care l-am cunoscut în viaţa mea: statură uscăţivă dar ţeapănă, mers bancal, faţă brună,

profil dominator, cu un nas clasic de om care ar putea să poarte monoclu, maniere decise. Îl cunoscusem cu mai bine de zece ani în urmă şi doar ne-am salutat. L-am întrebat în seara aceea pe Nicu Predescu dacă e într-adevăr căpitanul M. din timpul războiului şi el mi-a spus că da, că el e într-adevăr, dar că acum nu mai e în armată, „lucrează în cauciuc".

E o expresie grozavă acest „în cauciuc", deşi mi-e imposibil să nu-mi amintesc ce satisfăcut eram şi eu, acum câţiva ani, când am început să lucrez „în construcţii".

Acum însă încep să mă gândesc la propunerile insistente ale „vărului" meu, de-a intra într-o combinaţie de-a lui: îmi propusese la un moment dat (şi propunerea o sprijinea şi Paul, care părea introdus în acest secret) să lucrez la ei în cooperativă într-o echipă în care era şi o doamnă C., „cea mai frumoasă femeie din Bucureşti".

De ce nu din ţară, de ce nu din lume? (Aici, în ceea ce mă priveşte, ar fi intrat în concurenţă cu Dorothy Lamoor – dacă aceasta o mai fi în viaţă). O fi şi doamna C. implicată în afacerea „gumarilor"? Bine că n-am intrat! Parcă era totuşi vorba de altceva, pe cât mă ajută memoria... În tot cazul, să trebuiască, oare, să consemnez că de cele mai multe ori în viaţă mă pot felicita doar pentru inacţiune, pentru un gest de renunţare, pentru un refuz?

1 oct. 1958

Şedinţa trimestrială de dare de seamă s-a ţinut, după câteva amânări, datorită programului „încărcat" al lui Radian, abia acum. A fost o şedinţă de triumf pentru acesta, care trona vizibil satisfăcut în timpul lecturii dării de seamă, făcută de preşedintele sindicatului. Am luat primă, aşteptarea a fost însă cu emoţii, deoarece mai luasem şi în trimestrul trecut. Dar am avut norocul să nu am concurenţi, dintre cei cinci traducători propriu-zişi din acest Oficiu; doi avuseseră lungi concedii medicale, iar unul e în concediu de studii, deoarece e student la fără frecvenţă.

Satisfacţie a lui Radian care a adăugat câteva vorbe, ţinând să precizeze că Oficiul nostru, în plină expansiune, a ajuns să aibă şaizeci de salariaţi... Aici, însă, a fost întrerupt de

tovarăşul T., care s-a adresat şefului, ridicând două degete ca un elev de şcoală, şi a precizat:

– Tov director, daţi-mi voie să vă corectez: suntem şaizeci şi doi! Radian a zâmbit condescendent şi a aprobat această rectificare binevenită cu o mică plecăciune din cap şi cu aerul că spune:

– Mai greşim şi noi, cei mari; e bine că ne criticaţi voi cei de jos, altfel unde am ajunge?...

Alături de el, în prezidiu, Opriţă mustăcea continuu, cu aerul încruntat, ceea ce nu înseamnă în cazul lui că ar fi supărat, după cum zâmbetul sempitern al celuilalt nu arată neapărat că ar fi în orice clipă bine dispus.

2 oct. 1958

Nicu D. în faţa câtorva trilobiţi, cu cochilii aproape identice, numărând zice-se zeci şi zeci de milioane de ani de reproducere fără nici o modificare semnificativă, după care a urmat dispariţia lor bruscă de pe faţa Pământului, evident din cauze necunoscute:

– E îngrozitor că o Fiinţă a gândit această vietate şi a repetat-o ca pe o aberaţie mecanică atâtea milioane de ani... Şi a suprimat-o, tot aşa, fără nici o justificare...

Eu:

– Şi nu e mai bine că, în locul ei, pe noi oamenii, la capătul celălalt al evoluţiei ne-a osândit la libertate?

– E la fel de îngrozitor...

Nu ca să mă liniştesc, am trecut pentru vreo jumătate de oră chiar cu interes, prin faţa colecţiei de fluturi Karadja, în mai multe săli inaccesibile publicului obişnuit din cauza obligaţiei de a fi ţinute în întuneric şi pe care şi eu le văd pentru prima dată. Varietatea desenului şi coloritului, atât de inutilă, n-o fi şi ca înspăimântătoare?

Frumuseţea e oricum un miracol, care te împacă dacă nu cu tine însuţi, cu lumea. Am părăsit Biologia pentru Artă, un succedaneu în fond, dacă n-o fi cu totul altceva: acum e pentru prima oară că mă gândesc la această „trecere" şi le pun în cumpănă. Poate că a fost o amăgire întreţinută de un secret orgoliu: că voi urca o treaptă mai sus: în loc să mă ocup cu viermii şi cu

fenomenele intracelulare, studiez Creaţia artistică, ba chiar o fac eu însumi.

Terenul artistic este tocmai acela care îngăduie sau chiar încurajează prezumţia, cel ştiinţific te duce la umilinţă. Din punct de vedere al inteligenţei, poate că această constatare să fie şi ea înspăimântătoare.

3 oct. 1958

În fiecare zi, sub pretextul că am de căutat vreun termen mai complicat iau din rafturile doamnei Munteanu spre nedumerirea acesteia câte un tom din *Enciclopedia italiana,* care se află prin nu ştiu ce miracol în dotarea fondului documentar al Oficiului nostru, neaccesibilă oricui. În timp ce răsfoiesc paginile, mă apucă un dor aproape adolescentin (şi la mine datând realmente din adolescenţă) de a cunoaşte, de a mă documenta pe toate teritoriile mele de vis părăsite. Un dor însă pe care nu mi-l pot satisface şi care desigur că ar fi şi prea târziu să-l iau în serios.

Citesc la întâmplare ce-mi cade sub ochi şi, azi, de exemplu, am citit paginile închinate papilor care s-au numit Pius, stăruind asupra celui mai interesant, Pius al II-lea. E o lectură de pură distracţie care până la urmă îmi va fi de oarecare folos. Ochii îmi alunecă de la una la alta, şi aşa mai trece vremea. Evident, nu prin enciclopedii îţi faci o cultură, dar lectura aceasta cabriolantă îmi este poate mai mult decât oricare alta la îndemână în stadiul în care mă pot eu informa.

Mi-am adus aminte de ceea ce spunea Giovanni Papini despre adolescenţa sa în *Un uomo finito* şi despre felul în care se apucase să citească enciclopedii de la A la Z. Era pentru el doar un punct de pornire, deoarece la fiecare cuvânt se „documenta", citea cărţi, făcea studii în legătură cu el. A început cu puzderia de râuleţe din Germania care încep cu Aa, a trecut la o dinastie de savanţi olandezi care se numesc van der Aa, apoi a ostenit studiind lista abrevierilor latine care încep cu A. În sfârşit, când a dat peste cetatea de peste mări Abila, a fost o adevărată eliberare. Tot aşa s-a întâmplat cu personajele din *Noul Testament:* prea evlavioasa Abigail şi profetul Abacuc. Abisinia, când a ajuns la ea, a echivalat cu paradisul; în tot cazul a fost mult mai

interesantă decât istoria lui Abbiategrasso, care totuşi era şi ea ceva.

Papini s-a dezmeticit la timp din furioasa lui eroare; l-a copleşit studiul pe care a fost silit să-l facă despre impetuosul şi eroicul Achile. Dar chiar, dacă ar fi mers ceva mai departe, nu asta e cultura. Fascinaţia informaţiei rămâne şi pentru mine oricând vie; fără ea, cred că nu aş lua în mână tocmai *Enciclopedia italiana,* probabil că m-aş fi mulţumit cu un roman poliţist – specie de scriere din care n-am mai parcurs nici una de pe când aveam 12–13 ani, şi pe care ar fi interesant să încerc a o relua.

Când mă gândesc totuşi la visele mele de „cultură" şi la ceea ce am realizat (la ce am ajuns? dar lucrul acesta e cu putinţă de stabilit?), mă cuprinde o nemulţumire atât de vie, încât „subiectul" acesta devine pe zi ce trece unul dintre cele mai neplăcute.

Şi în acest domeniu, ca şi în altele ale vieţii mele, mă consolez lăsându-mă în voia soartei – ceea ce e mai onorabil decât gândul de-a dreptul laş,că ea e *împotriva* mea.

7 oct. 1958

Multă lume dar mai ales persoanele în vârstă consideră că ceea ce se întâmplă cu noi şi în jurul nostru are asemuire cu evenimentele Revoluţiei Franceze şi eu am crezut, cu anumite speranţe (?!?) că e aşa. Acuma se vede că nu, mai ales că nu se întrevede o fine, dar tema mai apare în conversaţiile mele diverse, campionul fiind B.T. cu care acum câteva zile am pomenit de scriitorii care au fost prinşi pe muchia dintre Vechiul şi Noul regim, curmându-li-se cariera: Beaumarchais, Florian, Rivarol, Chamfort dar mai ales Sade şi Laclos. (El este un mare admirator al lui Sade şi, culmea e, că, deşi nu prea primeşte sugestii de la mine, eu sunt cel care i l-am dezvăluit prin cartea lui Pierre Klossowski, pe care i-am împrumutat-o acum mulţi ani.) Acum are o altă informaţie şi a reuşit să-şi procure aproape o duzină de cărţi de, şi despre acest autor, pe care eu nu-l prea prizez, deşi-i recunosc importanţa. Poate că şi sub influenţa lui A., pentru care sfârşitul Vechiului Regim echivalează cu sfârşitul lumii, i-am spus lui B.T., în timpul unei lungi conversaţii, că Laclos este cel mai tipic exemplu al „temei" noastre, lăsând o capodoperă per-

fect caracteristică pentru societatea intelectuală distrusă (oare, care ar fi fost soarta lui Sade, dacă nu venea Revoluţia, care totuşi l-a scos de la Bastilia? Nu cumva mai rea decât cea pe care i-au oferit-o marile prăbuşiri istorice?). Eu am avut un cuvânt fericit despre Laclos, pe care-l transcriu:

– Pare a fi fost cel care, părăsind camera mortului, a stins luminile şi a închis uşa după el... După el, însă, n-a fost chiar moartea, a fost altceva.

8 oct. 1958

Cu toate că nu mi-a făcut plăcere folosirea mea aici la Oficiu ca traducător din nemţeşte, se iveşte acum ceva foarte în avantajul meu: o serie de publicaţii tehnice în această limbă sunt accesibile doar la I.D.T. şi Opriţă (chiar el!) avansează propunerea ca eu să mă duc acolo şi pe baza indicaţiilor lui, care e informat din fondul Politehnicii, să le copiez acolo, adică să le traduc. Ar fi ceva cu totul fantastic această libertate, descătuşare de program pentru un om ca mine!

Ieşirea din cuşcă!

Să aşteptăm, să sperăm. Fericirea făgăduită să nu fie de o clipă.

Odată cu mutarea în centru, Oficiul nostru pare a începe să fie ţinta preocupărilor unor persoane de cu totul altă anvergură decât cele de mai înainte, care se mulţumeau să-şi câştige o pâine ducându-se în fiecare zi până la capătul Bucureştilor. Printre figurile noi care s-au alipit la grupul nostru se află de vreo lună şi un bărbat remarcabil, tovarăşul K., un ins care se spune că va conduce o aşa-zisă secţie de traduceri, creată anume pentru a fi pusă sub şefia lui, de indiscutabilă autoritate, şi mai probabil să-i justifice salariul foarte ridicat cu care „a venit" nu ştiu de unde. E un bărbat de vreo patruzeci de ani, care ştie în orice caz foarte bine englezeşte, deoarece a studiat în Anglia (zvonul public stabilind că nu oriunde, ci chiar la Oxford), iar în timpul războiului a lucrat la Radio Londra, la emisiunile în limba română. Nu înţeleg însă ce a făcut în deceniul următor un om cu asemenea antecedente. Singurul lucru pe care l-am aflat

e că „a lucrat în presă", dar unde? Semnătura lui n-am întâlnit-o nici în publicaţiile politice, nici în cele culturale. În ciuda prezenţei lui mai mult decât agreabile printre noi, tovarăşul K. îmi dă un semnal neliniştitor că prăpăditul şi eteroclitul meu Oficiu a devenit un teren de interes pentru alt soi de ambiţioşi.

9 oct. 1958

Am trecut bine de jumătatea acestui (nu ştiu cum să-i mai spun) caiet de însemnări şi abia acum mi se revelează un lucru, după ce scrisul meu aici s-a definit totuşi într-un anume fel: că nu l-am considerat o clipă ca un aide-mémoire, ca un material de fapte, informativ, la care m-aş putea referi cândva, folosindu-l ca ajutor. Viaţa mea nu comportă lucruri şi întâmplări „importante"; dacă totuşi ele ar surveni, e prea uşor pentru mine să cred că nu le voi uita. Şi, atunci, ce rost mai are să le fi notat?

Şi, totuşi, mă amuz cu anticipaţie că peste câţiva ani (dacă-mi va fi dat să trăiesc) voi reciti rândurile acestea întrerupte şi că voi descoperi, în cine ştie ce sens, ceva interesant sau cu un anume haz „amintirile" fiind prin definiţie surprinzătoare.

Tot ce scriu acum mi-a fost inspirat de relativa uşurinţă cu care lumea a uitat de tatăl lui Dan, de acţiunea noastră de a-l dezgropa şi toată aventura mea ca auxiliar, care în modul cel mai firesc nu ar fi trebuit să mă aflu în treabă.... Jurnalul meu va păstra pentru posteritate, ca unic document, toată această neînsemnată faptă, încheiată în cârciuma aceea sordidă, pe al cărei zid apărea, de sub zugrăveala nouă, vechea firmă: „birt naţional".

Va deveni ceva pe veci (ah, acest cuvânt!) prin... consemnare.

Apropo de firme, observ o firmă caraghioasă la un atelier de reparat biciclete: *RECHILibrăm roţi.* Să nu uit pe cele văzute mai demult, avizul de la restaurantul lui Gherghiceanu de pe Calea Moşilor: *în timpul verii grădina se mută în curte.* „Reclama" unui croitor de pe Griviţei: *Prin profunde studii anatomice, maestrul Constantinescu eschivează în ritmul modei orice defecţiune corporală.* În fine, avizul de la unitatea Igiena de pe bulevard: *Executăm pedicqüere.* (Mă întreb, la aceasta din urmă, de ce nu a transformat i-ul în y, era mai „corect". Eventual, să adauge un k.)

Să nu uit tragica firmă de la Sfântul Gheorghe *Peşte sărat* şi *peşte afumat* vopsită în alb pe două geamuri ale vitrinei şi care l-a dus pe responsabilul Alimentarei în puşcărie; la un 7 noiembrie, s-a apucat să pună sub ele, fără să-şi dea seama, portretele lui Lenin şi al lui Stalin. În tot timpul manifestaţiei zeci de mii de oameni au trecut prin faţa ei şi au văzut-o... Universul comic, – eu îi aparţin...

12 oct. 1958

Noapte petrecută cu Nuşa, cu care mă întâlnisem întâmplător aseară şi care m-a invitat în modul cel mai direct la ea, dar după ce pleacă de acasă mătuşa ei care lucrează în tura de noapte, la o fabrică de produse farmaceutice. Nuşa locuieşte acolo unde bănuiam când m-am despărţit în noaptea aceea petrecută la restaurantul din Florească. Ocupă de fapt podul unei vile, transformat în spaţiu de locuit; locatarii urcă pe o scară de serviciu până se ajunge în faţa unor uşi ale unor camere, foste dependinţe, şi apoi într-o încăpere vastă care e aceea amenajată de ea.

Nu era nimeni acasă şi camera aceasta mare, cu pereţii în parte de scânduri, acoperiţi cu afişe de spectacole şi poze de actori de cinema, mi-a dat ideea fanteziei ei, cultivată de exemplele văzute prin revistele ilustrate şi prin filme. Dar ea nu doarme aici, ci într-o mică odăiţă care se deschide în dreapta, o încăpere mansardată care abia izbuteşte să cuprindă un pat. Am vrut să cumpăr ceva de mâncare şi eventual bere, dar negăsind ceva ca lumea, am luat numai nişte pateuri de la cofetărie, de jos, la recomandarea Nuşei, care m-a asigurat că sunt bune.

– De băut am eu! mi-a întrerupt ea căutările, parcă grăbită.

Am petrecut o noapte cel puţin agitată, dacă nu şi foarte agreabilă; a fost şi vina mea, care, în ciuda asigurărilor Nuşei că „nu e nimic", mă temeam să nu se întoarcă mătuşa ei. Nu ştiu dacă fata aceasta este ceea ce s-ar putea numi o „profesionistă" a dragostei, deoarece îmi lipseşte o mai mare şi variată experienţă în această privinţă. Dar am descoperit în ea o neaşteptată pasiune, o sinceritate *fizică* pe care nu cred că o simulase, dar şi cu atât mai puţin nu-mi venea să cred că eu i-aş fi inspirat-o.

Când mă gândesc la stilul iritat, nerăbdător, expeditiv al lui A. Şi tot ceea ce urma după aceea...

Am remarcat, ca o dovadă de tact neaşteptată din partea unei fete ca ea, care-mi împuia capul cu ieremiadele la adresa lui Gigi, că în cursul întregii noastre întrevederi nu a pomenit măcar numele acestuia. E o notă bună pentru ea, deşi explicaţia acestei neaşteptate invitaţii din partea ei ar fi un mic „aconto" pentru o petrecere a noastră în doi la mare – la care mi-a făcut aluzie... Chiar la mare nu, pentru că pentru mine dusul la mare are o semnificaţie deosebită şi, apoi, a trecut sezonul. Dar mă gândesc la o escapadă la Snagov, dacă apucăm un sfârşit frumos de săptămână.

Dimineaţa, când am auzit-o pe mătuşa ei venind, Nuşa a sărit repede alarmată din pat şi a urmat între ele, dincolo de uşă, o conversaţie scurtă, în şoaptă, după care ea s-a întors făcându-mi un semn să stau liniştit, deoarece începusem să mă îmbrac.

După câteva minute, mătuşa ei a strigat-o din camera învecinată scurt:

– Lenuş!

Şi Nuşa s-a sculat din nou, fără grabă însă, întorcându-se de data aceasta cu o tavă cu două cafele cam prea diluate, pe care le-am băut totuşi, alternându-le cu licoarea preparată de ea.

Când am ieşit, marele living-room era gol; mătuşa Nuşei se dusese să doarmă în altă parte, poate chiar în bucătărie, având probabil experienţa acestor situaţii. Nuşa m-a întovărăşit până la tramvai. Deşi îi spusesem cu mult înainte că am treabă la serviciu, mă felicit că am izbutit să-mi ascund nerăbdarea de a mă despărţi mai repede de ea. (Et sans trompette.)

13 oct. 1958

Am fost chemat insistent la mama pentru sâmbătă seara la masă la ei; nu mi-a explicat anume de ce, oricum şi fără atâtea insistenţe aş fi venit. Am descoperit însă că e aniversarea căsătoriei Silviei, care se serba în cerc intim, adică numai între noi, cei din familie, dar pentru care ar fi fost bine să vin întrucâtva pregătit. Uitasem. Eveniment fericit pentru toată lumea, inclusiv pentru mine care totuşi din cauza extinderii noii familii a trebuit să plec din mijlocul lor pentru a face loc cel puţin lui Dănuţ, care

solicita şi el un spaţiu în această lume. Silvia e foarte satisfăcută de căsătoria ei şi are de ce; Ştefi câştigă foarte bine şi toată seara aproape nu s-a discutat decât despre motocicleta IFA pe care o posedă şi despre perspectiva de a-şi cumpăra automobil, fapt care cică ar fi devenit posibil şi pentru care se fac „înscrieri" sau aşa ceva, pe baza unei aprobări speciale pe care el a şi obţinut-o, dată fiind situaţia lui înaltă în Ministerul Transporturilor. (De altminteri, când am sosit eu, după ora 7, l-am găsit pe Ştefi în curte meşterind la motocicletă şi murdar de ulei pe mâini, motiv pentru care mi-a fluturat un salut de la distanţă.)

Nu vreau să spun că am fost tratat ca o rudă îndepărtată, care a venit din provincie, dar triumful Silviei (situaţia materială excelentă, reuşita în viaţa de familie, perspectiva strălucită în carieră şi pentru ea şi pentru bărbatul ei) contrasta aşa de violent cu apatia mea şi a oamenilor cu care am de obicei contacte, încât mama, ca să dirijeze cumva atenţia şi conversaţia spre mine, m-a întrebat de două ori, în mod stupid, ce mai fac, cum mă simt.

De fapt, m-am simţit bine; sunt cred incapabil să invidiez pe cineva şi reuşita Silvici, departe de a mă contraria, mă bucură, îmi dă o anumită siguranţă şi încredere în „posibil", chiar dacă nu mi-e şi mie accesibilă. Până de curând aveam „grija" ei şi a mamei; văd cu satisfacţie că am fost exclus din acest rol, că acum ele au aerul că s-ar „ocupa" de mine.

Este uluitor să constat că încă din adolescenţă, din momentul în care în capul Silviei s-au înfiripat asemenea probleme, eu am constituit pentru ea un model negativ: s-a ferit de absolut tot ceea ce o îndemnam eu să facă, a evitat orice sfat, orice sugestie utilă în formaţia ei intelectuală sau sufletească. Cât de mult mă contraria asta într-o vreme; acum îmi pare bine.

Mi-a părut deci bine s-o văd tronând în timpul acestui festin, ca la un fel de victorie a ei, deşi în capul mesei stătea biata mătuşa Ruxandra care se rezumase în materie de consumaţie la o farfurie de puré de cartofi, fără sare şi la un pahar de vin pe care abia l-a atins cu buzele, dar urmărise tot timpul cu o privire stinsă castroanele, platourile, piramidele, devastate, treptat, de victualii.

În tot acest vacarm de veselie s-a strecurat şi o notă mai melancolică, cu care eu am intrat numaidecât în rezonanţă: a apărut bătrânul Dodo, care de când s-a instalat în casa aceasta

Ştefi, nu mai e primit înăuntru, sub pretext că are purici şi că prezenţa lui nu ar fi „igienică" pentru copil. A fost exilat în curte, unde ce-i drept cumnatul meu i-a confecţionat un coteţ din lemn cu acoperiş din tablă în două pante, după toate regulile artei. Interesant este că Silvia, care se socotea „mămica" lui Dodo, s-a asociat cu promptitudine acestei hotărâri, lichidând după opinia mea mult prea repede o legătură de dragoste care păruse a înfrunta veşnicia şi care-i consuma înainte aproape tot capitalul sentimental.

Câinele s-a resemnat cu greu să accepte noua situaţie şi îşi petrece acum ultimele zile ale vieţii privind trist, mai de la distanţă, pe membrii familiei, din noua sa locuinţă. E aproape orb şi, în tot cazul, la fel de surd; nu a luat măcar act de venirea mea în seara asta, ceea ce l-ar fi pus sigur în mişcare. Blana i s-a rărit considerabil, cu excepţia cozii care este la fel de stufoasă şi de triumfală. Surzenia lui e totuşi intermitentă sau capricioasă, ca la mulţi bătrâni. Ceva a simţit totuşi că se întâmplă în casă, aşa că, înfruntând toate interdicţiile, s-a strecurat împingând cu botul uşile închise şi a apărut pe culoar, pe la bucătărie, ca să nu rateze întâlnirea cu mine, care îl mângâi totdeauna când îl văd şi ştiu să-l scarpin în punctele sensibile.

La plecare, am ieşit cu el, împingându-l cu greutate afară, dar totuşi fără ceea ce s-ar putea numi picioare în spate. M-a condus prin curte şi, în întuneric, la despărţire, privirea lui s-a fixat asupra mea cu o tristă bucurie, adăugându-se mai mult tenebrelor decât străpungându-le. După toată veselia din seara asta, Dodo mi-a dat sentimentul „lichidării", ca un fel de adagio malinconico, după acel allegro scherzoso.

15 oct. 1958

Lectură în mare grabă a unei cărţi de Malaparte, *La peau,* pe care mi-a lăsat-o doar pentru un număr minim de zile Vlad C. Cu totul altă impresie decât atunci când am descoperit *Kaputt* (deşi şi această impresie ar trebui verificată acum). S-a accentuat până la defect lipsa de ritm, tărăgăneala de dragul povestirii. Şi, totuşi...

Un martor al atâtor evenimente sau situaţii are un oarecare merit în a le comprima sau reflecta în anecdote.

În schimb, lectură copleşitoare, o carte de a mea: *Gente nel tempo* de Massimo Bontempelli. Trebuie neapărat să-i găsesc nuvelele, povestirile; geniul lui pare a fi în primul rând acela al unui povestitor.

Oare cum de l-am ignorat complet până acum?

16 oct. 1958

Cele trei sertare ale biroului meu sunt supraaglomerate, în aşa măsură încât uneori câte unul se înţepeneşte în modul cel mai ferm, de nu-l pot trage afară decât forţând, smucindu-l sau zgâlţâindu-l pentru ca o parte din conţinut să se taseze şi să lase alunecarea liberă. Se află vârâte în el mai cu seamă lucruri necesare, dintre cele pe care vreau neapărat să le ţin sub cheie.

Sertarul din stânga a fost ocupat până de curând de o serie de hârtii şi dosare pe care le-am găsit înăuntru, aparţinând unchiului P. Sunt lucruri fără nici o valoare, în genere acte, hotărâri ale tribunalelor, piese de la procesele lui de pe vremuri. Nu m-am îndurat să le arunc niciodată. De ce? Dintr-un fel de delicată atenţie faţă de cel care-şi permanentizează prezenţa prin aceste hârţoage absolut inutile? (Deoarece această mobilă a fost temeinic scotocită de „moştenitori" înainte de a-mi fi cedată.)

Le-am lăsat în sertar de când am devenit proprietarul biroului şi nu m-am atins propriu-zis de ele. Apoi, după câteva luni, necesitatea m-a determinat să le împing în fund, pentru a face loc altor lucruri poate la fel de inutile, dar care-mi aparţin. Încetul cu încetul, copertele dosarelor s-au rulat de la sine în jurul hârtiilor şi formează un fel de compact pachet cilindric, de care mă împiedic ori de câte ori deschid sertarul respectiv. Cu ocazia mutatului, mă hotărâsem să le arunc, numai că luând la mână hârtie cu hârtie, acum vreo oră, pentru a le examina şi tria, am dat peste o însemnare pe un fel de foiţă îngălbenită la margini, ciudat de subţire, parcă de trecerea vremii, asemeni unui mesaj ce-mi parvine în mod ocult din cea mai profundă Antichitate.

„Aprilie 1944. Poporul român este supus la o mare încercare, dar puterile lui nesfârşite vor izbuti să înfrângă ceea ce soarta nemiloasă ne-a adus azi.

Am rezistat totdeauna în faţa nenorocirilor şi acum ne aflăm confruntaţi cu mari evenimente, care au fost vestite, complet zdrobiţi, dar tocmai aceasta ne va face să ne regăsim pe noi înşine.

Eu am cea mai neclintită încredere în viitorul poporului român. Până la urmă vom izbândi."

Textul prezintă o grafie tremurată, febrilă. La prima vedere, lasă impresia unei însemnări spontane, pe care i-ar fi inspirat-o primele bombardamente aeriene asupra Capitalei. Apoi, m-am gândit că n-ar fi exclus să fie câteva rânduri copiate din vreun articol apărut în presa vremii. Stilul aparţine acesteia, dar el nu e nici străin de felul de a gândi şi de a se exprima al generaţiei bietului meu unchi. Să fie începutul vreunui articol pe care a vrut sa-l scrie cu ocazia acelor tragice evenimente, dar pe care nu l-a dus la capăt? Nu cred că unchiul meu a avut vreo activitate de acest gen.

În tot cazul, această mică enigmă emoţionantă mi-a oprit mâna care era cât pe ce să arunce hârtiuţa împreună cu tot restul.

În continuarea acestei însemnări se mai află următoarele rânduri în acest stil şi care în mod cert au fost copiate din vreun ziar al vremii:

„Bursa. Închiderea temporară (după 11 aprilie). Declaraţiile vicepreşedintelui, ing. T. Iorgovici: «Opţiunile bursiere au luat în ultimul timp o dezvoltare foarte mare. Capitalurile din saffeuri sunt (cuvânt indescifrabil) în bursă. Lumea caută acum plasamente sigure şi în această ordine de idei valoarea intrinsecă a acţiunilor reprezintă ceva şi este în directă legătură cu puterea de achiziţie a monedei noastre. În ultima vreme şi capitalurile din provincie măresc rulmentul operaţiunilor. Disponibilităţile de capital atrase înainte de operaţiunile comerciale, actualmente din lipsă de mărfuri, nu pot găsi plasamente, astfel că inerent se îndreaptă către bursă, unde se mai pot obţine investiţiuni reale, fiind totodată şi uşor lichidabile. Cursul actual al acţiunilor nu este deloc umflat, ci caută să se apropie de realităţi, încercând să se adapteze încontinuu la puterea de cumpărare a leului.

Nu trebuie uitat că statul realizează 100 milioane lei pe zi, adică pe an 25 miliarde.

Trebuie să fim optimişti, continuă unchiul meu analizele, dar numai redeschiderea Bursei ne va dezvălui situaţia reală. De

plasat Urbanele". Pe dosul acestei însemnări, o alta pe care n-o observasem, datată tot aprilie 1944, dată fatidică:

„A fost citat pe naţiune soldatul Goina C. Vasile din Batalionul 6 Vânători de Munte, care la Kerci, rămânând singur, a respins un atac de noapte inamic, fiind găsit în zorii zilei mort, cu puşca-mitralieră în braţe, având în juru-i 16 cadavre de inamici, seceraţi de el.

Frumos şi drept ar fi ca Batalionul 6 Vânători de Munte să se numească Soldatul Goina Vasile".

Cele trei hârtiuţe par foarte disparate, ca şi însemnările mele de aici; dar, sunt în ton. Preocupările unchiului meu: Bursa şi Patria.

19 oct. 1958

„Sper că nu te gândeşti la ce nu mă gândesc eu?"

Mi-am amintit acuma de fraza aceasta rostită demult de A., dar nu pentru frumuseţea ei ambiguă, ci pentru că s-a făcut auzită într-o epocă când noi eram „îndrăgostiţi", după cum spune ea de la o vreme, şi o şi crede, ceea ce mă face să râd. Ea, care este o persoană lipsită total de capacitate imaginativă, îşi dovedeşte totuşi această virtute în a interpreta fantezist (cel puţin în raport cu mine care, din păcate, am sigur memorie) tot felul de întâmplări din trecut. Aşadar, după opinia ei de acum, noi am fost cândva „îndrăgostiţi".

Ea ar admite (dar numai în alte cazuri) că fraza de mai sus traduce un sentiment în reciprocitate, ceea ce după opinia mea n-a fost cazul nici măcar un minimum de secundă. În viziunea ei actuală, „noi" am fost pe vremuri îndrăgostiţi şi asta îi dă ei nu doar o certitudine dar îi face şi viaţa mai frumoasă.

Cred că la mine raportul dintre fantezie şi memorie e cu totul altul, poate exact invers.

20 oct. 1958

Vizită la Max, căruia aveam să-i restitui două cărţi, luate cu împrumut de prea multă vreme. Între timp, nici nu l-am mai zărit, scuza deci exista pe jumătate.

Vizită neplăcută pentru mine şi din cauza semiobscurităţii în care ne-am aflat cam o jumătate de oră şi în care el de obicei

lucrează. M-a primit distrat, fără prea mare plăcere, într-o cămaşă-halat, cu mânecile suflecate. De cele două cărţi nici nu-şi aducea aminte, ceea ce m-a determinat să regret că i le mai restituisem. Le-a apucat cu vârful degetelor (era ud pe mâini de chimicalele lui) şi le-a lăsat pe un scaun, unde au rămas până la plecarea mea şi poate şi mult după, accentuând inutilitatea prezenţei lor în această casă.

Max e un fotograf acum, ceva foarte precizat, a devenit un fotograf. Mi-a comunicat numai lucruri despre meseria, combinaţiile şi câştigurile lui, despre nevastă, despre copii; vorbea cu destulă aprindere, chiar cu entuziasm. Poate pentru că are motive; Max e un fotograf. Din fericire, eu nu pot spune ce sunt. Deocamdată, cel puţin, scap oricărei definiţii. Vai de mine când oi ajunge să am şi eu una!

Ne-am despărţit deci, eu cu regretul doar de a-i fi lăsat pe Gurwitch şi pe Blondel, cu care el nu mai are ce face şi de care eu nu eram în stare să-mi dezlipesc privirea.

Laboratorul lui care într-o vreme mi-a părut ceva impresionant, acuma nu mi-a mai sugerat decât o oarecare cameră de lucru, în nici un caz ceva de tip faustic, care să mă ispitească să-mi caut şi eu un loc în ea, alături de magistru.

Revin cu o amintire a unui mic incident pe care mi l-a povestit nevastă-sa mai acum câţiva ani şi care nu trebuie uitat; s-ar putea să-mi folosească pentru „literatura" pe care o scriu. Era după primul lor an de căsnicie şi ea era gravidă în luna a noua. Într-o duminică se duseseră în vizită la soacra ei, care, rămasă singură după mutarea lui Max, avea nevoie de aceste vizite rituale o dată pe săptămână. În situaţia în care se afla viitoarea mamă, ar fi trebuit să stea acasă, să evite orice drum, mai ales că în dimineaţa aceea era un polei straşnic şi orice pas însemna un pericol. S-a dus, totuşi, în ciuda recomandărilor contrarii, şi l-a întovărăşit pe soţul ei într-o vizită de obligaţie, fără sens, care nu-i putea face în nici un caz plăcere.

La plecarea celor doi, observând şi ea poleiul de afară şi aspectul de patinoar al străzii, mama lui Max a deschis fereastra şi a strigat după ei, care se ţineau de braţ, târşindu-şi tălpile pe drum, până spre staţia de tramvai:

– Max, Max, fii atent să nu aluneci şi să cazi, Max!

– Şi eu, care eram ca un ou fragil, gata să se spargă la orice atingere... şi-a încheiat femeia povestirea.

Eu ce să zic? „Dragoste de mamă" ar fi cel mai potrivit titlu al acestei anecdote. Cel mai sublim sentiment care există între noi, muritorii...

22 oct. 1958

De vreo lună de zile a aterizat în mijlocul nostru un tovarăş Pompilică, un ins „simpatic" sau cel puţin foarte simpatizat de Anghelescu, care-l cunoaşte demult. E un tip care seamănă uluitor cu Lucian Popescu şi n-ar fi exclus să aibă chiar vârsta la care acesta a ajuns campionul Europei. E un tovarăş „de la Raion", care a supravegheat până acum „activitatea U.T.M." din Oficiul nostru şi deci e cunoscut şi de alţii ca un ins de treabă. Nu e de crezut că ştie vreo limbă străină, nici că are pregătirea tehnică pentru a lucra măcar ca documentarist, dar ni s-a explicat că venirea lui întăreşte „sectorul politic". Chiar asta ne trebuia!

El l-a înlocuit pe inofensivul tovarăş Bârdeş, un ins taciturn cu care n-am schimbat decât vreo câteva cuvinte de când sunt aici; el era silvicultor, adică aşa-zis specialist... „în lemn" şi nu puteam avea cu el a face. (Ţin doar minte că atunci când mi-am cumpărat fulgarinul, el, ajungându-mă pe drum din urmă, m-a oprit să-l pipăie, s-a interesat cât am dat pe el şi apoi mi-a spus dezamăgit:

– Dacă tot v-a costat atâta, de ce nu l-aţi luat, dom'le „sanjan"?) Acest „dom'le" se intercalează în toate frazele lui şi i-a întovărăşit şi ultimele declaraţii, când a venit în sala noastră să-şi ia rămas-bun de la toţi:

– Nu mai puteam, dom'le, să rămân, eu nu sunt om de birou, îmi place viaţa în aer liber, îmi place munca pe teren, dom'le, nu să stau închis în fumăraie şi îmbâcsală.

Şi-a văzut visul cu ochii, a obţinut un transfer la Rădăuţi, pe undeva în zonă forestieră, unde e locul lui, deşi nu prea înţeleg ce o să facă, şi nici ce înseamnă „aer liber".

Înlocuitorul lui e tot ce se poate mai diferit; a izbutit să cucerească pe toată lumea, mai ales ginta feminină de o anumită categorie. Mie nu-mi place deloc, cum nu-mi place nici rolul pe

care a şi început să-l joace în această instituţie. E un „activist", cum se spune, în sensul cel mai autentic al cuvântului; are mentalitatea asta şi felul de a vorbi, de a glumi, de a povesti ceva. În numai câteva zile ne-a plasat un întreg repertoriu de stereotipii caracteristice unui anumit limbaj:

– Ei, ce ziceţi de tovarăşa? Nu e lămurită, tovarăşa...

– Cutare e băiat bun, e bun de comitet.

– Bravo, ce deştept e dumnealui... Nu merită să-i dăm o primă? Şi aşa mai departe.

Eu îl evit cât pot, dar azi a fost prima noastră întâlnire. Tovarăşul Pompilică venise cu o listă pentru a convoca pe utemişti la şedinţa de luni şi s-a mirat că eu nu sunt membru U.T.M.

– Am depăşit vârsta, i-am explicat eu, lăsând să se înţeleagă că aş fi fost înainte de o anumită dată, ceea ce nu era adevărat.

Ce a aflat l-a mirat pe omul cu convocatorul mai tare decât orice refuz. Şi am înţeles de ce: pentru oamenii din lumea şi cu mentalitatea lui, nimeni nu părăseşte organizaţia de tineret, ci îşi prelungeşte şederea (ca şi Anghelescu), pentru că e trambulina firească a intrării în Partid. Tovarăşul Pompilică mi-a întors spatele, dar s-a oprit în uşă, într-un picior, ezitând puţin, ca şi cum ar fi vrut să zică ceva. Dar a ieşit, fără o vorbă. Oricum, trebuie să mă feresc de el cât am să pot.

23 oct. 1958

Prezenţa mea dimineaţa pe unele străzi centrale îmi dă posibilitatea de a revedea măcar în treacăt o mulţime de cunoscuţi pe care, pierzându-i din vedere ani de-a rândul, îi credeam dispăruţi şi cu care nu mă puteam întâlni în perioada petrecută de mine în construcţii şi la Oficiu, pe vremea când lucram în Colentina. Ioana Z. e una din aceste cunoştinţe; e posibil să nu ne fi văzut de patru-cinci ani. S-a căsătorit cu un „domn serios, bine situat", cum glăsuiau anunţurile matrimoniale de pe vremuri, un inginer sau un înalt funcţionar în Comitetul Planificării. Am făcut câţiva paşi cu ea pe stradă, prin toamnă, şi, la despărţire, am întrebat-o:

– Spune-mi, ce s-ar fi întâmplat cu noi dacă ne-am fi căsătorit *atunci,* am fi fost fericiţi?

Am exagerat enorm, pentru buna dispoziţie a momentului, căci n-a fost nici o clipă vorba de aşa ceva între noi. Dar ea a intrat în joc şi mi-a răspuns pe acelaşi ton, cu promptitudine:

– Oho, sigur că da, nu-ţi dai seama ce soţ formidabil ai putea fi!...

– Îmi pare rău, atunci... După cum vezi, nimeni nu s-a grăbit să profite...

– Şi mie îmi pare rău, acum nu mai sunt liberă.

Fraza din urmă, la fel de convenţională, ar fi putut trăda chiar sinceritate.

Şi să mă mai plâng că sunt un om lipsit de succes!

Îmi aduc aminte de ceea ce mi-a spus Zizi odată, mai acum vreo două luni, rezumând eventual opinia întregii familii Şerbănescu. Anume că aş fi un om foarte inteligent, ea precizând că sunt cel mai inteligent om pe care l-a cunoscut, cu excepţia a doi bărbaţi remarcabili care mă depăşesc: G. Călinescu şi Mişu Popescu.

Văzând capul meu mirat, m-a întrebat dacă nu-i cunosc?

– Pe primul întrucâtva, da, i-am răspuns, dar de al doilea habar n-am cine e.

– Oh, a făcut Zizi mirată de ignoranţa mea, e un om extraordinar. Şi a început să-mi explice că e un scriitor, un om de spirit, un tip absolut fantastic.

În cele din urmă am reuşit să înţeleg că e vorba de un oarecare autor de texte umoristice, de sketch-uri comice, de texte pentru reviste muzicale, probabil foarte gustate de public şi am ajuns să-l identific mai bine abia în clipa în care am aflat că e vorba de una şi aceeaşi persoană cu Mişu Popper, un „coleg" al meu ceva mai vârstnic de pe vremuri, pe care l-am cunoscut vag în cercurile studenţilor de la Facultatea de Drept, unde se dansa mult, imediat după război, şi care putea trece drept un om inteligent. Să mă consider mai aproape de acest tip spiritual sau de Călinescu?

(Mă gândesc acum că metamorfoza lui Mişu Popper în Popescu s-o fi petrecut în modul cel mai legitim prin „măritişul" individului, cum se spune în anumite zone ale ţării noastre, ceea

ce i-a dat posibilitatea de a-şi lua el numele soţiei, o eventuală domnişoară Popescu.)

În tot cazul, am avut neta dezvăluire a criteriilor de apreciere ale lui Zizi. Ceea ce e amuzant în această afacere e că însuşi G. Călinescu spunea odată că, întâlnindu-se cu un admirator al său care-l mitralia cu cele mai exaltate complimente, s-a simţit cucerit şi flatat de conţinutul lor, dar asta doar până în momentul în care acelaşi mare admirator al său s-a exprimat la fel de admirativ despre un oarecare imbecil. Dintr-o dată, tot ceea ce-i debitase mai înainte i-a devenit lui Călinescu absolut indiferent.

...Mie nici atât, îmi vine să zic, reflectând la „inteligenţa" unor oameni, dar mai ales a unor femei...

25 oct. 1958

E de mirare simpatia pe care i-am inspirat-o din prima clipă tovarăşului Dancu şi care se menţine în ciuda sincerităţii uneori brutale cu care eu discut cu el. E o simpatie care mie îmi e extrem de preţioasă, pentru că, după toate probabilităţile, Dancu va lua locul lui Radian avansat „mai sus" în fruntea „secţiei economice", deşi are doar o jumătate de normă, şi aceasta nu datorită vechii sale afecţiuni pulmonare, ci pentru că a obţinut cealaltă jumătate în învăţământ, la acelaşi Institut de Studii Economice şi Planificare unde funcţionează şi Radian, poate tocmai la catedra lui.

E curioasă simpatia lui la adresa mea, pentru că eu trezesc o antipatie aş zice inexorabilă proştilor, aş putea să servesc fără greş drept unitate de măsură pentru identificarea lor, pentru descoperirea lor rapidă. Aşa mi s-a întâmplat în şcoală, la facultate, în viaţa de toate zilele. Dancu vine zilnic la mine cu o mină surâzătoare, mă întreabă mereu cum o mai duc cu sănătatea, deşi necazurile mele pulmonare nu mai există demult, din adolescenţă, mă ajută sau se oferă să mă ajute ori de câte ori am nevoie. În schimb, eu nu-l menajez aproape deloc, în chestiuni pentru care oricare altul s-ar supăra.

Aşa se întâmplă cu o notiţă ştiinţifică pescuită cine ştie de unde şi pe care o propune cu tenacitate la fiecare număr nou al Buletinului nostru, încă de pe vremea când abia venise, dar mai

abitir acum de când are un cuvânt şi mai greu de spus. Anume e vorba despre construcţia experimentală efectuată în Japonia a unui avion... din beton armat, o ştire care n-are cum să intereseze pe români şi nici industria noastră. I s-a explicat aceasta de Radian însuşi încă de la început şi mai acum câteva luni de Opriţă pe un ton mai casant, mai categoric, la o şedinţă de fixare a materialelor la care am asistat şi eu. Dancu stăruie întruna să se publice, fără nici un argument, dar cu o perfectă încăpăţânare. O strecoară şi acum în portofoliul numărului ce urmează a fi alcătuit şi discutat. Îi spun câteva vorbe despre această tâmpenie, pe care nu e exclus să fi cules-o din *Science et vie* şi el mă priveşte neconvins dar zâmbind. Probabil că nu altfel ar reacţiona şi dacă i-aş da odată cu ceva în cap.

27 oct. 1958

Pe măsură ce romanul meu câştigă în consistenţă, dar capătă şi contur, înţeleg că mă depărtez, tot adăugând pagini, de proiectul meu nebulos, nedefinit, al unui roman al EULUI; el devine, ca şi la Proust, un roman PRIN EU, ceea ce e cu totul altceva. Şi-mi dau seama că nu se poate ajunge la ceea ce am gândit şi am năzuit în timpul scrierii, dacă-l amplific nemăsurat, pe urmele lui... Proust, vechiul meu vis. Cartea se configurează devenind altceva, pe măsura ce capătă... contur, adică îşi precizează limitele, cât ar fi ele de dilatate.

Nu am cunoştinţă de o astfel de experienţă, făcută vreodată de alt scriitor, desigur şi pentru că mărturiile lipsesc în acest sens: e desigur vorba de un eşec.

...Dar, chiar şi cu sentimentul nereuşitei, observ cu bucurie cum paginile se adună. Până când şi constituind ce?

Căci a ieşit ceva, iar bucuria mea nu mi-o pot ascunde în confuzia pe care o trăiesc – mai ales acum când fac această însemnare.

O observaţie certă: am făcut din „cel care îşi spune eu" un ins prea receptiv, un martor al altora, nu un tip destul de reflexiv. Mă gândesc să accentuez partea „filosofică" a cărţii şi dacă se poate să scad pe cea a „acţiunii"...

E de văzut ce o să iasă, dar împlinirea se poate realiza, se poate amâna; mai am timp.

1 nov. 1958

M-am întâlnit azi pe la prânz pentru numai câteva minute cu Gigi, care mi-a reproşat că nu am mai trecut prin Florească, nu ca să-l „văd", ci ca să-l „ascult", – ceea ce poate să pară de oarecare haz. Şi m-a îndemnat să nu scap să mă delectez cu noul său repertoriu.

– S-a dat drumul la engleză!... mi-a spus el la despărţire, ca un argument convingător. Adică, acum se cântă prin localuri şi prin sălile de spectacol şi în această limbă, ceea ce fusese mai înainte interzis. Era o dovadă de cosmopolitism... Întâi s-a îngăduit să se cânte în italieneşte şi în franţuzeşte, considerate probabil limbi mai progresiste. Acum a venit şi rândul limbii lui Shakespeare, pentru moment cu oarecare discreţie.

O nouă interdicţie care cade. Progresăm... Progresăm...

Mi-am adus aminte că exact aşa ceva am putut auzi de la pictorul P.C. pe care l-am întâlnit imediat după moartea lui Stalin şi după prima plenară sau şedinţă mai importantă a Uniunii Artiştilor Plastici, care a avut loc prin 1953. La întrebarea mea, ce s-a întâmplat mai important la acea şedinţă, el mi-a strigat doar aceste vorbe, sărind grăbit în tramvai:

– Lucruri foarte importante: S-a dat drumul la natură!

2 nov. 1958

Găsesc printre cărţi un fascicol de 32 p. desprins dintr-una necunoscută. Încercând să o identific îl frunzăresc şi după mai multe fraze destul de prost scrise dau peste numele Ladima, ceea ce mă duce la Camil Petrescu. Ce ar fi putut să fie? În sfârşit, dau şi peste foaia de titlu şi citesc *Cei care plătesc cu viaţa,* o proză fabricată de omul meu imediat după trecerea lui de partea noului regim. O nuvelă în care se vorbeşte (şi în ce termeni!) de manifestaţia muncitorilor tipografi, grevişti în Piaţa Teatrului Naţional.

Asta a fost surpriza dezagreabilă, dar a urmat încă una, de alt fel: am descoperit în stânga în colţ semnătura lui A., şi anul 1949. Aşadar ea a citit această mizerie pe când era elevă şi mi-a împrumutat-o mie fără a-şi mai aminti de ea! Eu, încă mai puţin.

O descopăr acum şi întrucât cunosc dragostea şi admiraţia ei pentru Camil Petrescu sunt îndemnat de un demon pervers să

i-o restitui şi să o îndemn la o nouă lectură... Poate că ce va găsi ea să spună mă va răcori şi pe mine.

5 nov. 1958

Cred că am descoperit cauza indispoziţiei mele continue, pe care o atribuiam noului decor, incapacităţii mele de a mă acomoda la noua mea cameră. De fapt, neplăcerile sunt mai vechi, ele datează exact din momentul în care am înlocuit vechea mea masă cu biroul unchiului P., moştenit de mine într-un mod atât de neaşteptat. Faptul că nu m-am putut acomoda cu un corp „străin" ar putea veni împotriva intenţiei bunului meu donator, care în nici un caz nu şi-a închipuit că o să-mi îngreuieze astfel munca, ba, dimpotrivă, mi l-a lăsat doar cu gândul că o să-mi transmită în mod ocult virtuţile sale, aşadar ajutându-mă.

Şi totuşi, de când am intrat în posesia biroului, nu-mi găsesc vechea cadenţă, ceva mă stânjeneşte tot timpul, simt că în mecanismul scrisului, care funcţiona destul de bine, ceva nu e în regulă. De fapt, şi în asta constă descoperirea!, nu biroul mă incomodează, ci fotoliul amplu, greoi, capitonat cu o piele în stare destul de bună. Dar aşa ceva nu e pentru mine; e o mobilă cu pretenţii somptuoase, menită să facă impresie în cabinetul unui om al legii, care dă celui aşezat pe el o anumită prestanţă, un aer poate solemn, de duhovnic sau specialist în consilii şi expozeuri grave. Dar nu se poate scrie ca lumea stând în acest fotoliu şi folosind biroul în faţa căruia e aşezat. Nu se potriveşte deloc cu stilul meu de lucru care mă face să mă ridic după fiecare frază şi să mă plimb prin camera asta – vai! atât de mică. Mobila aceasta impresionantă mă obligă la rigiditate, poza fixă, la meditaţii îndelungate. A fost de-ajuns să-l dau la o parte şi să-l înlocuiesc cu cel mai banal scaun pentru a avea sentimentul unei adevărate eliberări, al unei reintrări în firesc.

Pentru mine, cea mai proprie soluţie ar fi să am vreo patru mese, câte una în fiecare colţ al camerei şi să mă plimb de la una la alta în mod liber. Faptul de a scrie simultan la mai multe lucruri, ceea ce presupune în respectivele colţuri cărţi lăsate deschise, notiţe, însemnări la care mă refer, hârtii dispersate, nu se potriveşte cu stilul aşezat la care te obligă acest fotoliu ideal însă pentru intelectuali calmi, stăpâni pe situaţie, care aştern pe

hârtie, fără nici o precipitare, concluzii grave. (Poate că tot atât de bună ar fi o masă pătrată, aşezată exact în mijlocul camerei şi lăsându-mi spaţiu să mă învârtesc în jurul ei; pe fiecare din laturi să-mi pot etala materialele necesare unui anume gen de preocupări, caiete deschise, cărţi cu semne între pagini, dicţionare etc.)

Mă gândesc, notând aceste lucruri, că felul meu agitat de a scrie, ca să nu zic incoerent, şi de a citi, trebuie să fi fost acela al lui Camil Petrescu, despre care îmi închipui foarte uşor că scria în picioare; în nici un caz nu aşa făceau Sadoveanu sau Rebreanu, pe care-i văd umplând hârtiile, uşor sau greu, dar într-o poză neclintită. Proust scria sigur în pat, lucrul acesta se simte din orice punct i-ai considera opera. Probabil tot astfel Mateiu Caragiale – ar fi de verificat la cei care l-au cunoscut, dacă se poate. Tot în pat are aerul că scria şi Vinea. Şi la el se vede...

Mă opresc aici, deoarece în mod cert Arghezi contrazice toate presupunerile ce se pot face, în genul celor de mai sus. În pofida violenţei, a tensiunii sale stilistice, ştiu că el scrie aşezat ferm, ca Sadoveanu, cu calmul exterior cel mai desăvârşit, ca un contabil, care ar face şi ar verifica nişte socoteli. Nu mi-l pot închipui sărind de la masa de scris, nici transpirând, nici întrerupându-se pentru a căuta o idee şi a se întoarce la textul răcit, ca să-l poată privi ca pe un corp străin.

6 nov. 1958

– Bă! ăsta are capul numai ca să nu-i curgă ploaia în gât!

O „vorbă" pe care o pescuiesc astăzi în contactele mele zilnice cu „poporul" sau, mai pretenţios spus: cu geniul popular. O depun aici pentru că face parte din viaţa mea şi mi se impune cu oarecare agreabilă surprindere, ca şi idioţeniile tovarăşului Cristescu, de care soarta m-a despărţit recent.

... Şi ca şi atunci când luam cunoştinţă de ele, nu mă pot împiedica să admit că astfel de „vorbe", prin caracterul lor surprinzător în limbajul comun, stau la originea poeziei.

7 nov. 1958

Nu se mai serbează cu vechiul fast aniversarea Marei Revoluţii din Octombrie (care, spre contrarietatea unora, a avut

loc în noiembrie). Nu mai are loc obişnuita manifestaţie, dar nu ni se dă nici ziua următoare liberă. La Oficiu, în liniştea pe care mi-o oferă sala aproape goală, înşirui aceste rânduri.

...Anume că despre Enescu se scriu o sumedenie de articole acum, după ce festivalul care-i poartă numele a constituit un imens succes, cu ecouri pare-se şi pe plan internaţional. Un termen care apare în unele articole e că el trebuie *recuperat*. La început înţelesesem că e vorba de opera sa, rămasă din diferite motive necunoscută publicului în genere, dar şi specialiştilor (de pildă, se spune că *Simfonia* a *II-a* nu e doar o schiţă nedusă la bun sfârşit, ci o operă importantă, pe deplin realizată, pe care Enescu, nu mai ştiu de ce, şi-a dezavuat-o), să fie editată, executată, pusă în scenă. Încetul cu încetul, înţeleg că e vorba de altceva, de a-l reintegra pe Enescu patrimoniului naţional, – ca şi cum se pusese în mod serios problema ca această apartenenţă să-i fie contestată, să-i fie refuzată!

Şi totuşi, din ceea ce pot deduce eu, alarma aceasta nu e absolut gratuită; se ridică o gravă întrebare: Cui îi aparţine Enescu? Ştiu că unii muzicologi străini îl consideră compozitor francez aparţinând unei cosmopolite şcoli franceze.(Pe mormântul său de la cimitirul Père Lachaise se pare că e o simplă inscripţie: Enesco, cu datele naşterii şi morţii, fără altă specificare.) Răspunsul la întrebarea mea ar trebui să fie: Atâta timp cât el era ignorat în propria sa ţară, Enescu nu mai aparţinea acesteia. Adevărul aserţiunii lui Remy de Gourmont, după care o carte există în măsura în care e citită şi, deci, una necitită încetează de a mai exista, se dovedeşte valabil şi în cazul acesta. Vergiliu era un autor al romanităţii medievale, pentru că era mai citit pe vremea lui Dante decât în Antichitate, cu toate că scrisese în latina clasică, limba unui popor şi a unei civilizaţii stinse de veacuri.

La noi s-a comis crima de a-l expulza parţial pe Enescu, dar el a trăit, oare, în conştiinţa publicului larg, care nu-i putea asculta lucrările cele mai semnificative, şi a specialiştilor, care nu-l puteau avea ca model sau nu se puteau raporta fructuos la opera lui?

E o problemă gravă, de expropriere şi adopţiune, ce trebuie avută în vedere. Kierkegaard a fost mai mult al filosofiei germane decât al propriei sale ţări, unde n-a fecundat spiritele,

n-a avut urmaşi, nu a iscat controverse cu adevărat fertile. Mă gândesc mereu la Emil Cioran şi la soarta tuturor celor care fac act de apartenenţă la o altă cultură decât aceea pe terenul căreia s-au născut: acolo, „se înţeleg" mai bine pe ei înşişi în cadrele ei. În fond, în bună măsură, Cioran îşi traduce gândurile şi chiar textele elaborate în ţară. Cred că acelaşi lucru se poate spune şi despre Mircea Eliade, care continuă să lucreze şi pe tărâm literar, nu ştiu cu ce rezultate. După câte am aflat eu, el scrie în româneşte. Alţii, cum e Constantin-Virgil Gheorghiu, scriu anume o literatură bună numai pentru Occident, alimentată de experienţa lor de viaţă românească. Nu cunosc situaţia lui Eugen Ionescu, despre care văd că se face oarecare caz. Tipul îmi e, dintre toţi, cel mai suspect: cred că reputaţia lui rămâne, în alte împrejurări, aceeaşi ca pe vremuri, în ţară, adică a unui scriitor de scandal.

„A aparţine" prin aderenţă, problemă complicată. „A participa" înseamnă deja o acceptare a literaturii străine de care te ataşezi. Mi se pare că Eugen Ioneseu a făcut-o cu cel mai mult vacarm. Sunt oare aceşti scriitori pierduţi pentru noi, românii? (Pentru că Mircea Eliade a fost scriitorul meu favorit în adolescenţă, mă întreb dacă el mai poate fi citit dincolo de această vârstă. În mod curios, acum, când mi-am definit mai bine propriile mele limite, m-aş simţi atras mai mult de *Lumina ce se stinge,* cel puţin pentru începutul cărţii care în mod cert a acţionat asupra vocaţiei mele de romancier, încurajându-mă să încep o carte de la nimic.)

9 nov. 1958

Sunt din nou somat de unul din visele mele stupide, de *realitatea* lor agasant-imperioasă, măcar să încerc o „explicaţie" dacă nu le fac cinstea de a le reproduce în scris: probabil că tot ceea ce e cu adevărat esenţial în procesele mele onirice se varsă inconştient în cartea pe care am scris-o şi pe care o revăd şi amplific acum, nu mai rămân decât resturi, sau fenomene cărora nu le-am lăsat timp să se aprofundeze.

10 nov. 1958

L-am întâlnit la intersecţia unde se află acum doar grădina Pake şi unde înainte exista şi o statuie pe D.T., fostul meu profesor de istorie din liceu, fostul diriginte al clasei şi, la un moment dat, director. Am ezitat să-l salut; el a trecut pe lângă mine cu o indiferenţă de miop, imediat mai apoi, drept scuză pentru inconvenienţa mea, mi-am zis că nici nu m-a recunoscut, deşi nu cred să mă fi schimbat aşa tare în ultimii zece ani de când nu ne-am mai văzut. Poate totuşi, să zicem, să admitem că...

Dacă l-aş fi identificat din vreme, aş fi făcut totul ca să-l evit. Întâlnirea cu el nu are de ce să-mi producă plăcere, dintre toţi foştii mei profesori el este cel care m-a decepţionat cel mai crunt, nu prin ştiinţa sa care s-a probat a fi eminentă şi care de altminteri l-a şi dus la Universitate, ci prin atitudinea morală. Că mă dorea în continuare „discipol", eventual prieten, se vede din faptul că, deşi nu ştia ce am devenit – mă credea probabil încă student al Facultăţii de Filologie – mi-a trimis prin 1952–1953 un opuscul pe care l-am aruncat fără să-l citesc şi care era intitulat *Răscoalele dacilor împotriva cotropitorilor romani* sau cam aşa ceva.

Pe când mi-era profesor în liceu, se dovedea campionul ideii romanităţii, pe care încerca să ne-o inculce şi nouă – ceea ce nu era de altminteri prea greu, pentru că era absolut firească şi deci uşor de acceptat de minţile noastre încă fragede, iar acum se luptă la un nivel ştiinţific mult mai înalt pentru a impune ideea contrarie, adică de a resuscita o fantasmă – dacă n-o fi decât atât. De fapt, toată politica de exaltare a dacilor este doar, prin efectele ei reale, o formulă negativă (pentru că nu e în stare s-o înlocuiască pe cealaltă cu nimic pozitiv), anume de a nesocoti sau chiar denigra, pe cât posibil, civilizaţia latină şi ideea apartenenţei noastre la ea. Ce sunt în fond aceşti daci, care ne sunt impuşi acum cu forţa, după ce n-au reuşit să existe prin realitatea lor efectivă, istorică?

Mă gândeam la discuţia cu T.M., avută astă-vară, când l-am cunoscut la mare, la Schitul, şi înflăcărarea lui de a pleda cauza unei himere. O discuţie pe care am prelungit-o, dar nu mai mult de un sfert de oră, acasă la Puiu C., alaltăieri, de ziua lui, şi pe care n-am mai putut-o continua de enervare:

– Uită-te, îmi aducea el argumentul hotărâtor, la Monumentul de la Adam Clissi, un monument de fapt al înfrângerii, înrobirii şi, în final, al exterminării unui popor! Ce risipă de cruzime, de tenacitate a distrugerii de o parte, ce oponenţă dârză, ce vitejie, ce spirit de sacrificiu de alta!

Mă gândesc şi acum la aceste argumente naive, pe care şi le dă unor vise un om totuşi foarte inteligent, şi pe care, în discuţia cu el, nu le puteam combate, faţă de atâta lume, aşa cum meritau, adică spunând lucrurilor pe nume: că sunt în totalitate o zădărnicie, bazată pe ignoranţa istoriei, în cazul că sunt susţinute de oameni de bună credinţă. (Ceea ce nu se întâmplă cu D.T., care nu poate ignora că informaţiile pe care le dă despre „barbari" istoriografia clasică sunt dominate şi deformate de spiritul de exagerare al „adeversarului", unul din locurile comune ale retoricii greco-latine, perpetuate cu scopul de a spori astfel, uneori până la neverosimil, meritele proprii.)

Ce sunt, în definitiv, dacii? Unul dintre acele popoare care constituie gunoiul istoriei, alimentul marilor civilizaţii, existente doar ca nişte umbre ale marilor evenimente. Romanii nu i-au „distrus", cum se spune, le-au dat singurul certificat de existenţă, i-au adus în singura ipostază onorabilă, aceea a unei morţi, pe care istoriografia latină a transformat-o în „glorioasă". Numai cine n-are habar de istorie poate să-i plângă, numai cine nu recunoaşte cruzimea istoriei poate în genere să „deplângă" soarta cuiva, oameni sau popoare.

Victoria legitimează tot ceea ce a precedat-o, scopurile, mijloacele cu care a fost obţinută. Ea îşi dă singură toate justificările. Dacă a fost deplină, se vede că a fost în cel mai înalt grad îndreptăţită: e cazul finalului războaielor romanilor cu cartaginezii. Dacă a fost parţială, lasă oarecare speranţă înfrânţilor, o amânare care poate fi suportată cu indiferenţă sau cu demnitate: cazul înfrângerii de către ei a galilor, a populaţiei iberice. Dacă poporul învins a supravieţuit de-a binelea, înseamnă că victoria a fost doar iluzorie, aparentă: cazul Greciei, care s-a reconstituit după câteva secole într-un imperiu, paralel Romei. Care e locul dacilor în această schiţă nici nu mai trebuie să amintesc...

Dacii nu trăiesc decât pe monumentele învingătorilor; aceştia i-au scos din anonimatul istoriei. Dacă nu s-ar fi pierdut

Comentariile lui Traian la războaiele sale cu dacii, cucerirea ar fi devenit şi un subiect literar mai mult sau mai puţin excelent. Totul depindea de talentul celui care a stat să le povestească moartea.

Pe inexistenţă se poate edifica un mister? E ceea ce fac mulţi intelectuali de la noi, oameni de bună calitate, tocmai acum, în ceasul când, îndepărtându-ne cu forţa de Roma, nu regăsim în afara ei nimic autentic, ci doar cădem şi sub forma asta în braţele sciţilor.

12 nov. 1958

Încep să cred că am comis o mare eroare încăpăţânându-mă să-mi reduc şi să-mi concentrez activitatea literară la scrierea romanului, adică a unei singure cărţi. Am făcut-o din ideea că o carte de stil confesiv, scrisă la persoana I şi în care personajul „care spune eu" (după vorba lui Proust) trebuie să se confunde cu autorul, împreună cu tot ceea ce acesta ar avea de spus îl înghite şi, bineînţeles, îl epuizează.

Ficţiunea eroului care-l divulgă cât mai pregnant şi mai deplin pe autor avea nevoie de absenţa altor manifestări ale acestuia din urmă, şi mai ales a unora de gen similar care ar fi compromis absolutismul ideii de autentic în relaţia sa unică cu realitatea. Îmi amintesc de neplăcerea cu care am aflat că Proust a mai scris şi alt roman înainte de *À la recherche du temps perdu;* o carte destul de consistentă, zice-se, poate chiar foarte interesantă. Mie însă mi s-a părut o profanare a unui ideal pe care mi-l formasem (mult prea rapid?) urmând modelul lui.

Revin asupra acestor însemnări, deoarece îmi dau seama de caracterul lor excesiv. Am recitit paginile scrise azi – ceea ce nu mi se întâmplă totdeauna (alt obicei stupid al meu: de a încerca astfel să le las în toată genuina lor „spontaneitate") şi mi-am dat seama că nu mai sunt chiar de acord cu cele scrise. Poate că, încă şi mai grav, nu ştiu ce să decid asupra lor: sunt la o răscruce a destinului meu literar.

În tot cazul, îmi umblă prin cap o mulţime de „povestiri", de subiecte, care ar putea deveni nişte nuvele, în tot cazul au o structură îndeajuns de fermă, de închegată, ca să depăşească stadiul de schiţă. Le voi nota cel puţin într-o formă brută pe un

caiet, ca să nu se piardă, aşa cum de la un timp îmi propusesem (fără să mă ţin de cuvânt) să subliniez pasagiile din cărţile citite care m-au interesat dintr-un motiv sau altul. Dacă mi-aş fi notat tot ceea ce am găsit interesant prin cărţi, azi aş fi departe!

În afară de aceasta, mi se pare că situaţia mea excepţională, de autor care scriu în orele libere, pe apucate, oarecum pe furiş, îmi impunea un act de concentrare asupra unei opere majore, nu risipirea în activităţi paralele sau ocolişuri riscante, oricât de seducătoare şi aparent facile. Căci voi muri tânăr. Nu am timp să experimentez, să mă joc sau să-mi permit aventuri care să mă distragă de la marele efort total în care încerc să investesc totul: cultură, experienţă, talent. Reuşita mea n-ar fi fost cu putinţă fără o strictă, bine calculată şi inteligentă economie a forţelor.

Ani de-a rândul am fost ispitit uneori să încerc şi altceva; nu numai poezie, la care am renunţat şi cred că bine am făcut, rămânându-mi însă după recomandarea lui Camil Petrescu un avantaj din practicarea ei în ucenicia mea literară. Am renunţat la ideea de a scrie proză scurtă pe care am considerat-o în tot acest timp cu dispreţ, ca un gen minor, cu care nu merita să-mi pierd vremea.

Acum, pentru moment abandonat, sau pus între paranteze.

Treptat, însă, pe măsură ce romanul meu căpăta consistenţă şi amploare, începeam să mă gândesc la posibilitatea de a face în paralel un volum de povestiri fără mari pretenţii, ale căror subiecte mi-au venit în minte în răstimp. Cred că o să realizez acest lucru, deşi multe subiecte „le-am pierdut" între timp, nu-mi amintesc de ele, pentru că în mod prostesc le-am eliminat din cercul preocupărilor mele, ca şi cum acestea le excludeau.

Nu mi-am verificat-o, însă cred că am vocaţie în acest sens. Nu pot să citesc opera vreunui prozator de acţiune (romancier sau autor de proze scurte, eventual povestitor) fără să nu-mi inspire unele schimbări în desfăşurarea lucrurilor pe care le citesc şi care, după o oarecare perioadă de eliberare, să nu mă aducă în situaţia de a-i da chiar o replică. Aşa mi s-a întâmplat cu seria lui Pirandello, *Novelle per un anno,* apoi cu Bontempelli, cu Hans Heinz Ewers, ca să nu mai pomenesc de vechiul meu prieten Villiers de l'Isle-Adam.

Se pare că literatura se naşte din literatură; e formula exact contrarie celei care a stat la baza ideii mele de a începe să scriu romanul. Pe atunci îmi închipuiam că literatura valorează atât cât viaţă izbuteşte să încorporeze şi că deci stilul autobiografic (cu toate obligaţiile lui) este cea mai sigură garanţie de autenticitate. Şi mi se părea că aceasta este semnul care validează arta literară, creaţia, în sensul de adaos sau ordonare, lucrurile imaginate căzând pe un plan cu totul secundar. Odată cu trecerea timpului mi-am modificat în mod subreptice, şi fără să-mi dau decât mai la urmă seama, această concepţie. Am devenit mai indulgent cu virtuţile livrescului şi chiar am ajuns să le găsesc demne de exploatat. Gândindu-mi romanul şi mai apoi scriindu-l, m-am depărtat cu fiecare zi care trecea, cu fiecare pagină, cu fiecare episod, de ideea romanului autobiografic, de la care pornisem. Cartea mea tinde să devină din ce în ce mai mult ceva desprins de mine; mai grav încă: o carte, cartea autorului care a scris-o, îmi dau seama că aş putea scrie mai multe şi poate aş fi făcut-o deja dacă nu mi-aş fi impus restricţia aceea categorică şi absurdă.

Merg mai departe cu gândul şi spun că abia după ce voi termina acest roman de amplă respiraţie voi putea deveni scriitor, verificându-mă în alte întreprinderi mai mult sau mai puţin similare.

13 nov. 1958

M-am dus la cinema să văd *Aida,* un film în care apare o actriţă de mare reputaţie, Sophia Loren, pe care nu o văzusem niciodată până acum. Filmul e o ecranizare fidelă a operei lui Verdi şi Sophia Loren era doar prezenţa fizică a eroinei titulare, vocea aparţinând bineînţeles unei mari cântăreţe de operă, care i-o împrumuta pentru circumstanţă.

Dar ce prezenţă fizică!

Impresia pe care mi-a făcut-o a fost cu adevărat copleşitoare, până într-atât încât la sfârşit, când am dat să mă ridic, mi-am dat seama că mi se întâmplase ceva absolut extraordinar: din cauză că atenţia îmi fusese sechestrată de apariţia de pe ecran, cineva profitase de aceasta şi îmi furase un pantof dintr-un picior! Situaţie absolut stupidă, nemaiîntâlnită; nu ştiam literal-

mente ce să fac, cum să mă întorc acasă, aşa, sărind într-un picior.

Dar s-a făcut lumină în sală şi lucrurile s-au lămurit, era totuşi altceva: deoarece stătusem tot timpul filmului înţepenit, pietrificat pe scaun, îmi amorţise piciorul drept atât de straşnic încât am încetat să-l mai simt, de parcă îmi fusese amputat. Când am izbutit să-l pun jos, pe podea, am avut doar senzaţia înşelătoare că-mi lipseşte pantoful şi calc direct cu talpa pe podea.

Scenă absolut stupidă, până la urmă amuzantă, de care am făcut în modul cel mai sincer haz. Am dorit pe moment să povestesc cuiva cele întâmplate, dar fireşte că nu am avut cui.

Fac însemnarea aceasta aici, într-un moment când eram cât pe ce s-o „elimin", ca atâtea alte lucruri ce-mi survin, pentru că nu o mai socoteam „interesantă".

Ce o fi însemnând acest cuvânt?...

14 nov. 1958

Legea simpatiei şi antipatiei este la fel de misterioasă pe cât de generală; se observă şi la animale, cu deosebire la câini, o specie care e atrasă de contactele diverse cu oamenii şi cu alte lighioane. Eu nu mă prea bucur de simpatii, aşa că le observ şi resimt cu acuitate atunci când mă privesc pe mine.

...E cazul servitoarei din vecini, o ţigancă bătrână şi masivă, care intră mereu pe la spate în curtea Oficiului nostru şi schimbă câteva cuvinte cu omoloaga noastră mult mai tânără. De câte ori mă vede, ochii acestei femei, care seamănă cu nativele din Madagascar în viziunea lui Daumier, sclipesc de bucurie şi anunţă un zâmbet larg cu gura ei ştirbă, la care eu răspund totdeauna, dimineaţa.

Azi, la venire, scena s-a repetat, dar bătrâna mea simpatizantă a fost înecată în mijlocul unei fraze de o tuse convulsivă.

– Mai lasă, bre, şi dumneata, fumatul, i-a spus cea tânără.

– La mine nu e vorba de tutun, a replicat bătrâna, înecându-se încă o dată. Eu tuşesc a groapă!

Curat îndemn de a fi reţinut! Deşi nu e departe nici el de „zicerile" amicului Cristescu, vin din acelaşi fond şi de fapt aveau un indiscutabil efect... Când râzi eşti cel puţin surprins şi

de asta ajungi uneori să te ruşinezi. Ceea ce nu e cazul meu acuma, dar...

Chiar dacă nutresc ideea de care abia m-am despărţit, că asemenea „devieri" stau la baza poeziei, ba poate le admit şi mă las încântat: ce face un artist începe abia de aici încolo.

15 nov. 1958

La Biblioteca Academiei mi se întâmplă să citesc în două numere aproape consecutive din *Cronica* (1915) două poeme de Vinea, cu totul ieşite din comun prin modernitatea lor, la data respectivă greu de raportat la ceea ce se scria în poezia noastră: *Soliloc* şi *Stelele*. Pe ultima am copiat-o şi o transcriu acum; deşi amândouă meritau, aceasta corespunde mai bine actualei mele stări sufleteşti.

Tăcerea a înmărmurit luna.
Păsările de curte au alarmat de trei ori satul,
au tăcut şi vacile cu ochii greoi, –
tălăngile, apoi carele, bicele, oamenii, într-un târziu şi câinii
şi tăcerea e atât de veşnică încât aud vrabia timpului
foşnind scurt între ramuri.
S-a culcat în cortul penelor?
Luna înmărmureşte.

Şi iată că, vis sau demenţă,– nu mai ştiu pentru cine mă întreb
căci mă gândesc că cerul e opac ca pleoapele ei
că liniştea asta n-a mai simţit-o de demult.

Iubita mea cu nervii negri,
gura închisă şi dură,
părul de fier încordat pe creştet,
ce vedenii sapi în perne cu fruntea,
ce durere sugrumi crispând mâinile pe sâni,
ce filtru îşi îneacă sufletul?
Sufletul tău e un porumbar în care au intrat corbii,
e un puţ în care se încurcă şerpii,
e un horn înfundat cu crivăţ,
e o aripă de moară ce se zbate şi cheamă pustiul,

– eşti o pasăre prinsă de toamnă,
sora, sora mea de dimineaţă,
prietena mea de sieste,
iubita mea de solitudine,
balconul meu de urât, clopotul meu de vis,
biblia mea de bunătate, ştergarul de istovire, hanul
meu de drum necunoscut, foc roşu în gândul beznelor,
vale cu schit de lemn pentru reculegere,
iubita mea, ascultă prelung cugetul polar al lunei
pe satul de marmoră,
vezi cum s-au destins şi dorm pe umbre şi lacrimi crengile,
cum cad fructele grele lângă garduri,
cum se umilesc movilele de fân şi miresme,
cum se sting luminile la ferestre,
cum se netezeşte totul mărginit în liniile lui clare,
acoperişurile geometrice şi cupolele de stuf,
muchia dealurilor cu păsuri măreţe şi rouă,
mătasea cerului tăiată de taina zărilor şi stelele,
stelele
stelele
stelele.

Regret acum că nu am „adus-o" în acest caiet şi pe cealaltă. (Acum, când am retranscris-o pe asta, îmi dau seama că am pus mult mai multe semne de punctuaţie, în special virgule, decât avea textul din revistă.) Îmi place atât de mult această poezie, încât mă bate gândul s-o învăţ pe dinafară.

Şi e curios acest gând, pentru că, după câte îmi dau seama, e prima oară în viaţa mea, când mi-a venit să memorizez vreo poezie...

18 nov. 1958

Mi-aduc aminte mereu de vremurile când îmi efectuam lecturile fără tensiuni şi alte interese decât acela al cărţilor pe care le aveam în mână; mă gândesc cu duioşie chiar şi la fotoliul acela de piele din ce în ce mai jerpelit, în care mă cufundam şi între ale cărui spătare încăpeam cu totul, în copilărie, mai apoi, în adolescenţă, în poziţia aceea chircită, cu genunchii la

gură. Uitam de toate, mai ales să mănânc, deşi uneori aveam lângă mine o tartină, un sandvici... Cât am regretat atunci când, întors în Bucureşti, în 1947, nu l-am mai găsit la locul lui, pentru că ai mei îl aruncaseră!

Acuma, adică de ani de zile, citesc numai în grabă, necontenit împins de la spate de urgenţa restituirii câte unei cărţi pe care am obţinut-o, Dumnezeu ştie cum. Nu mai citesc aproape deloc pentru delectare, ci pentru informare, dintr-o obligaţie pe care nu mi-o impune nimeni, dar pe care o simt ca pe o apăsare. Nu am avut la mine nici trei zile la dispoziţie *Le saint, le génie, le héros,* pe care am devorat-o în alt fel decât aş fi dorit. Am luat notiţe, bineînţeles, dar ce înseamnă asta?

Să notez şi un moment de decepţie la adresa lui Scheler, capitolul despre geniu, total nesatisfăcător. Mi-a inspirat mie însumi o definiţie pe care sper s-o pot relua şi dezvolta cândva. Nu pot să nu pun în legătură această pretenţie a mea de noua experienţă trăită, de scriitor, pe care cu certitudine am dobândit-o. Nu trebuie să fii neapărat geniu pentru a avea o psihologie de scriitor şi să-ţi fie caracteristice unele date pe care mai înainte nu le aveai.

Şi nu cred că aceasta e o simplă şi nejustificată prezumţie, am certitudinea că e vorba de altceva...

19 nov. 1958

La A., o întâlnire cu tatăl ei care vine arareori în mijlocul nostru, poate pentru a nu ne „deranja", poate şi din lipsă de interes faţă de persoana mea, dar desigur şi datorită faptului că lipseşte atât de des din Bucureşti. Vorbind despre una şi alta, aseară, el a ajuns să pomenească despre un om politic român dintre cele două războaie mondiale, un tip cu un nume relativ exotic în nomenclatura epocii, Eduard Mirto, care a fost şi ministru, cel puţin o dată, la Departamentul Comunicaţiilor. Tatăl lui A. e omul cel mai străin din lume de ideea de a bârfi, de a vorbi de rău oamenii din trecut, în mijlocul cărora a început oarecare carieră, deşi ştie o mulţime de lucruri. De data asta ne-a povestit ceva amuzant, anume că acest Mirto, în clipa în care a ajuns la acea demnitate, a început să fie atacat de ziare, descoperindu-se şi dezvăluindu-se că pe vremuri, nu ştiu în ce împreju-

rare, ar fi furat cuiva un ceas. Interesant e că după această revelaţie, ministrul nu şi-a dat demisia din funcţie, nici nu a fost considerat de colegii săi, eventual scandalizaţi, nedemn de a o mai ocupa. Mai mult încă, omul ar fi dat în presă o explicaţie, o „scuză", arătând că... a dat ceasul înapoi păgubaşului. Şi s-ar fi făcut atunci tot felul de glume pe tema întârzierii cronice a trenurilor din ţara noastră, scuza fiind că ele merg de fapt după ceasul ministrului care a fost dat înapoi...

Amuzant, dar numai amuzant? Sunt surprins că nimeni nu vede într-o asemenea „întâmplare" mai mult decât un subiect umoristic. (În sfârşit, fapt caracteristic, nimeni dintre noi nu a întrebat ce s-a ales totuşi după aceea cu acest Mirto.)

O altă informaţie preţioasă. Emil mi-a confirmat că Mişu Popescu e tot una cu Mişu Popper, e un foarte apreciat autor de glume versificate şi piese satirice. Mi-a citat începutul unui astfel de produs:

Pleacă fata la Sovata
Ca să-şi tràteze ficata...

... Scriind rândurile de mai sus, simt că mă cuprinde nostalgia, mai de multe ori invocată, a „muntelui" pe care de câţiva ani l-am trădat de dragul mării. Să reţin mai ales că nu-mi revine în memorie perspectiva înălţimilor şi a zărilor vaste, ci a drumurilor (de un oarecare exotism pentru mine, un om al câmpului) prin pădurile bătrâne, în care n-am mai intrat de ani de zile şi pe care în definitiv le-aş găsi sau regăsi destul de uşor, păduri mari şi dese, cu poteci podite cu multe generaţii de frunze, minunile acelea vegetale care par a-şi trage seva din necunoscutul acumulat al adâncurilor, dar, de fapt se hrănesc şi mai miraculos: cu propria lor substanţă.

21 nov. 1958

O plăcere nouă pe care o descopăr şi care e o consecinţă a libertăţii din programul de lucru, de care mă pot „bucura" în ultima vreme, aceea de a mă duce la cinema pe la ora prânzului, ceea ce până acum câteva luni nu mi se mai întâmplase niciodată în viaţa mea, căci totdeauna nu m-am dus altminteri decât seara.

E o plăcere nouă pe care o descopăr, e lume mai puţină, uneori sălile în care intru sunt aproape goale, ceea ce mă transportă miraculos în copilărie, pe vremea când aproape toate vizionările de filme le făceam în aceste condiţii. Când ies, însă, pe stradă, la sfârşit, lumina de obicei orbitoare a zilei îmi loveşte ciudat şi neplăcut privirea, îmi dă senzaţia de intervenţie profanatoare, de accident în petrecerea mea, mă face să trăiesc aceeaşi senzaţie ca atunci când se rupe brusc filmul în mijlocul unei reprezentaţii şi se aprind luminile în sală.

Azi m-am dus la Aro la filmul *Trapez* şi deşi era ora unu şi jumătate, holul cinematografului era plin de lume. M-am aşezat la coadă – şi după mai puţin de o jumătate de oră mi-am luat bilet. Am fost însă martor la o scenă destul de interesantă. În faţa mea se afla un tânăr care venise cu o rudă mai în vârstă, poate bunicul său, de la ţară, pe care se angajase să-l distreze. Bătrânul aştepta alături de coadă, nemişcat, cu ţinuta corectă şi decentă a ţăranului care vine la oraş; putea fi considerat un funcţionar rural sau chiar un învăţător.

La un moment dat, tânărul din faţa mea şi-a descoperit câţiva cunoscuţi de aceeaşi vârstă, a început să vorbească cu ei, apoi a plecat cu aceştia să-şi cumpere ţigări, lăsându-şi „bunicul" să păstreze locul la coadă. Bătrânul s-a aşezat în locul tânărului, care promisese că se va întoarce imediat. Dar n-a fost chiar aşa. Pe măsură ce coada se scurta şi ne apropiam de casă, omul meu se impacienta vizibil, îşi dădea seama că nu-i vine nepotul şi începuse să fie frământat de gânduri.

Nu înţelegeam ce are, de ce nu şi-ar putea cumpăra biletele singur; era greu de crezut că n-avea la el suma de bani necesară. Până la urmă, bătrânul întrebă pe un ins de alături:

– Oare ne dă şi nouă bilete?

– Păi de ce să nu vă dea? replică puţin mirat vecinul.

– Nouă... continuă el dubitativ şi ezitând să spună şi nefiind în stare să găsească un eufemism: celor de la ţară. Nouă... care nu suntem din Bucureşti...

– De ce să nu-ţi dea? Cine te întreabă de asta?...

– Păi văd că îţi cere Biroul Populaţiei...

– Dar de unde, moşule, unde vezi dumneata aşa ceva? Bătrânul a tăcut, dar a continuat să urmărească cu maximă anxietate ce se petrece la casă. Ca să-i curm chinurile, am inter-

venit eu: l-am lămurit că acolo nu se cere Biroul Populației viitorilor spectatori, ci cartea de student celor care solicită bilete cu preț redus. Asta era ceea ce vedea petrecându-se la casă.

Bătrânul mi-a mulțumit satisfăcut. Și, ca să repare impresia că ar fi un novice în materie de dus la cinema și ignoră unele reguli elementare, mi-a spus că ar vrea să obțină un loc bun.

– Când am mai fost, mi-a explicat el, a fost foarte frumos, dar veneau toți peste tine și te asurzeau și căruțele și caii...

Am înțeles că mai fusese cel puțin o dată la cinema, dar avusese noroc de un bilet chiar în primul rând; fusese poate la un western și caii și căruțele îi dăduseră impresia că se prăbușesc peste el de pe ecran și-i tulburaseră toată plăcerea.

– Lasă, l-am asigurat eu, îți iau eu un bilet, o să am grijă să fie pe la mijlocul sălii.

Noroc că i-a venit nepotul care i-a luat locul la coadă; peste vreo zece minute ne-am mistuit cu toții în mulțimea care pătrundea în sală.

Filmul mi-a plăcut, dacă nu prin altceva, prin spectaculosul unei acțiuni bine încadrate într-un mediu de pericole reale, de încordare și dinamism real, dar și prin foarte potrivita distribuire a rolurilor.

La ieșire, lumina m-a orbit ca de obicei, readucându-mă la realitate. Cred că pentru a prelungi impresia spectacolului, mai mult decât pentru a evita brutalitatea luminii, am închis ochii și am făcut vreo douăzeci de pași așa, urmând pe cei ce mergeau pe stradă într-o direcție care nu era aceea pe care ar fi trebuit să o urmez. M-a amuzat însă să mă gândesc la bătrânul acela, în timp ce pe ecran se desfășurau peripețiile acțiunii din film; nu știu dacă locul pe care l-a avut n-a fost totuși așa de aproape de ecran încât să-i dea senzația că vine peste el Gina Lollobrigida cu toate grațiile ei și-i cade în brațe.

Revin la ideea de roman „al Eului", pe care eu desigur că n-o ilustrez în ceea ce e cartea mea. Ca să scriu „despre mine", îmi dau seama abia acum că trebuie să pun centrul subiectiv în relație, cu mulți alții, ceea ce te duce la a scrie despre alții așa cum stau lucrurile și în existența mea. (Și se poate ca tocmai aceștia să fie de mai mare interes pentru cititor.) Am numărat cel puțin două duzini de personaje în acțiune, nu simple apariții sau

menţionări nominale (chiar şi acestea, fantome din trecut, nefiind de dispreţuit).

Mă gândesc la afirmaţia lui Léon Bloy, exagerată şi genială, ca mai toate cele spuse de el, cum că Sf. Ignaţiu de Loyola (vizionar foarte mediocru, dar analist excepţional al posibilităţilor sufletului omenesc) este vinovat, prin celebrele sale *Exerciţii spirituale,* de apariţia romanelor „psihologice" în literatura de la el încoace. Concentrarea asupra eului propriu, cu precădere, analismul şi contemplarea lăuntricului au dus la romanul modern, cu forma sa cea mai pretenţioasă care ar fi... Paul Bourget.

(Remarcabilă rămâne la Bloy intenţia întemeiată pe un material faptic aşa de redus şi până la urmă concentrat în omul succesului detestabil, cu care el însuşi fusese bun prieten şi alături de care debutase pe scena pariziană cu vreo trei decenii înainte, amândoi săraci lipiţi.)

Revin la literatura mea cu mai multe personaje, cu prea multe, după ce am visat să nu-l cuprindă decât pe unul singur.

22 nov. 1958

Toamna, anotimpul meu, anotimpul melancoliei, al tristeţii convenţionale, ca şi impuse. Şi totuşi, nu mă pot sustrage ei, sunt silit să-i cedez ca totdeauna. E anotimpul meu; iarna e prea decisă, prea violentă, prea copleşitoare. Vara e îngrozitoare în Bucureşti, de-a dreptul; primăvara aproape că nu există în sine, durează doar o clipă, ca un semnal, ca o auroră... Rămâne toamna, care e mereu înşelătoare, indefinibilă, ambiguă şi pe care o iubesc mai mult din clipa în care am găsit-o astfel caracterizată de Remy de Gourmont. De la el am învăţat oricum că toamna pe franţuzeşte este fie de genul feminin, fie de cel masculin; se poate spune *la automne,* dar şi *le automne.* Cum ar fi corect? El, cu spiritul lui decis, a tranşat dilema: din spirit de simetrie, întrucât *le printemps, l'été* şi *l'hiver* sunt cu toate masculine, a optat deci pentru acest gen, mai forte.

Pentru a pune ordine în gramatică, nu şi în realitate; căci el însuşi îi recunoaşte ambiguitatea, dar eu cred că nu ştia să se complacă în ea. Cu toate că era un solitar prin forţa împrejurărilor şi nu ieşea din casă decât noaptea, ca să ia aer, nu ştia să se plimbe. E şi aceasta o artă, al cărei alfabet cel puţin eu îl

cunosc – tot prin forţa împrejurărilor sau, mai pe românește, silit de ele. Gourmont o numeşte „o profesiune"! Întrebaţi-i ce au văzut pe aceşti oameni care nu caută nimic, la capătul unei plimbări, şi o să vedeţi că nu o să poată să vă răspundă nimic.

Dar asta e arta! Ah, dacă aş putea să răspund şi eu după o plimbare mai prelungită *că nu am văzut nimic!*

Pot răspunde însă ce *am simţit.* Asta e absolut sigur. Dimineaţa ploaie, vânt intermitent dar destul de puternic, măturând asfaltul de frunze, mişcând ca pe nişte valuri covoarele de iarbă deasă pe unele porţiuni. Credeam că o să ningă până la urmă, dar, la prânz, s-a luminat brusc, cerul s-a limpezit parţial, ne-am întors cu cel puţin o lună calendaristică în urmă. Şi, acuma, seara, ne-am cufundat într-o beznă cu fiori, cu ceaţă...

Am simţit că mă cuprinde încet o răceală ambiguă, plăcută aproape, ca şi toamna, şi, în ciuda pericolului, nu m-am gândit să mă grăbesc spre casă, să mă retrag la „adăpost", m-am plimbat vreo jumătate de oră, doar aşa, ca să simt miracolul anotimpului, verificând însă pentru a nu ştiu câta oară adevărul enunţat şi repetat stăruitor de Schopenhauer după care nu există nici cel mai scurt moment de voluptate în viaţa omului fără ca lui să nu i se asocieze o oarecare suferinţă.

23 nov. 1958

E fantastic cât sunt de lipsit de prezenţă de spirit, sau cel puţin de talentul de a reacţiona prompt, aşa cum trebuie, în faţa unei situaţii neplăcute, în sfârşit, că, din slăbiciune, nu pot face nimic pentru a le evita. (Efect al aşa-numitei de toată lumea, laudativ, „bune creşteri"?) Azi am fost de-a dreptul revoltat pe mine de un incident ce s-ar fi putut soluţiona din capul locului, cu totul altfel, foarte uşor. La întoarcerea acasă, m-am întâlnit pe Maria Rosetti cu Giminică, pe care nu-l mai văzusem de câţiva ani, deşi el stă pe vechiul meu drum de ieşire în oraş. – Întâlnire plăcută deci, în tot cazul, neanunţând ceea ce a urmat. Şi ziua era superbă, luminoasă, poate ultima de acest fel în toamna asta.

Giminică s-a mai rotunjit la faţă, s-a mai îngrăşat, iar chelia, care avansează galopant, i-a accentuat asemănarea comică pe care şi aşa o avea încă din adolescenţă, datorită ochilor holbaţi, ca greierele lui Walt Disney (ah, ce n-aş da să revăd

acum acel minunat *Pinocchio!)*. După câteva cuvinte schimbate cu el într-o atmosferă plăcută, adică atunci când eu socoteam că ar fi trebuit să ne despărţim, a început să-mi povestească de moartea (tragică) a fratelui său mai mic, care a sfârşit de tuberculoză, surprinzător, deoarece şi el era, cât mă ajută memoria, un băiat rotofei, cu tendinţe de îngrăşare. Deşi asta s-a întâmplat prin penultimul an de liceu (l-am văzut pe colegul meu apărând în doliu), l-am ascultat acum cu răbdare şi chiar cu oarecare interes, deoarece mă privea şi pe mine: moartea în cazul tuberculozei e groaznică, deoarece survine prin asfixie lentă – trebuia să-mi închipui!

Mi-a evocat însă şi un amănunt lugubru, dacă mai era nevoie: că fratele lui în agonie voia şi nu putea să cânte un şlagăr de pe vremuri, *Iubesc femeia,* şi Giminică s-a apucat să-l fredoneze, apoi, parcă nedându-şi seama unde se află, să intoneze cântecul cu voce puternică spre mirarea trecătorilor de pe stradă:

Iubesc femeia,
Blondă sau brună,
De dor nebună,
Cu ochi de foc!
Dar şi femeia
Cu ochi ca marea...

– Cum e, mă, mai departe, că văd că am uitat? s-a întrerupt el contrariat.

Habar n-aveam, dar chiar de aş fi ştiut, nu voiam să prelungesc scena penibilă, să mă dau în spectacol, pe stradă...

– Hai, spune, stăruia Giminică, nu se poate să nu ştii...

De ce trebuia neapărat să ştiu? Am încercat să mă scuz, să mă despart de el, dar mi-a fost imposibil. Mă ţinea de mână ca un cleşte şi stăruia din ce în ce mai tulburat, cu ochii în lacrimi, să-mi amintesc textul melodiei cu pricina pe care din solidaritate fraternă ar fi trebuit el să nu-l fi uitat.

– Ultima strofă parcă e aşa, a stăruit el în vizibila mea enervare:

Iubesc femeia
Căci e femeie,
Ea este cheia...

Ai? Cum e mai departe? Nu ştii?

Abia am izbutit să scap, lăsându-l pe fostul meu coleg să zbiere de la cap acel cântec, în mijlocul trotuarului, fără a izbuti să-l calmez sau să-i ofer soluţia salvatoare cu memoria mea. Am făcut numai câţiva paşi de tigru până la colţul străzii, ca să dispar mai repede: cred că aş fi fost în stare, bravând ridicolul, să o iau chiar la fugă.

Unde să trec acest incident şi „atitudinea" mea? În contul a ceea ce e mai rău în mine, desigur, la capitolul cuprinzător: „inumanitate".

24 nov. 1958

Citesc cu mare tulburare *L'Esprit de la liturgie* de Romano Guardini, din colecţia *Le Roseau d'or,* pe care, graţie lui Arş. Act., am ajuns să o posed aproape în întregime (a cui o fi fost oare?). Nu pot să-mi consemnez impresiile, oricât de succint, de rezumativ (mai ales nu rezumativ). Cartea mă obligă să-mi schimb toate ideile despre un întreg teritoriu de probleme, ceea ce parcă ar echivala cu schimbarea stăpânirii unei ţări cu o alta. Asta, în loc să fie un tonic, un balsam, o soluţie tămăduitoare. În tot cazul, „anarhia eului" meu este atât de accentuată şi de dureroasă, încât o carte nu e în măsură să mă vindece, chiar dacă prin conţinutul de idei m-ar convinge.

Cred că e o carte pe care ar trebui s-o cunoască orice „intelectual" cu oarecare pretenţii, care intră în vreo biserică.

De revenit asupra acestei lecturi, neapărat.

25 nov. 1958

La d-nul şi d-na Radu A., în salonul mobilat „modern", în stilul anilor '30, văd un mare tablou reprezentând un peisaj veneţian. El îmi explică însufleţit şi încântat, dar şi cu multe amănunte, că e un tablou „de Corot", adică a fost pictat de un unchi al său, maior în retragere din timpul primului război mondial, după o cartă poştală ilustrată cu respectiva reproducere, dar pe care a mărit-o de zece ori.

– Văd că-l admiraţi... îmi spune nevastă-sa, constatând că în timpul vizitei nu mi-am putut lua ochii de la el (mă aşezasem, fără să vreau anume, exact în faţa lui).

Sunt cel puţin o duzină de moduri de a interpreta sensul acelei fraze. Să zicem că a fost o glumă... Dar ce glumă!

SPARTACUS

Orele unsprezece bătură în orologiul din turnul înalt al catedralei, exact în clipa în care Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale pătrunse în cafeneaua din piaţă. Încăperea vastă, cu mesele aşezate la distanţe destul de mari, cu câteva situate în faţa vitrinelor largi, nu era la ora aceea plină. Cafeneaua din piaţă se afla puţin mai la dreapta, în raport cu faţada bisericii şi dinăuntru se putea vedea mişcarea trecătorilor, a rarelor trăsuri atât în mica piaţă, cât şi pe strada care se deschidea. Era un admirabil post de observaţie, deoarece toate evenimentele din urbe se semnalau acolo, erau aduse şi comentate de cei care se perindau pe la diferite ore. Dimineaţa cafeneaua era mai mult pustie, frecventată fiind mai ales de provinciali, de rătăciţi care nu-i ştiau rosturile şi programul consacrat. Adevărata ei activitate începea la ora intrării omului nostru; atunci se puteau vedea întâlnindu-se gazetari şi oameni de afaceri, politicieni şi actori; aceasta cam până la orele două când localul îşi schimba clientela şi caracterul, devenind un fel de restaurant de lux, frecventat doar de protipendada politică şi intelectuală a capitalei, de bogătaşi, de femei de lume, de personaje cu blazon...

Momentul acesta nu-l prindea niciodată înăuntru, întârziat la vreo masă, pe Reporterul nostru. Omul venea cam o dată pe săptămână numai, la acea oră când mijloacele lui modeste îi îngăduiau, iar curiozitatea îi putea fi satisfăcută de lumea pestriţă ce se afla la mese şi care nu depăşea cu mult propria sa condiţie. Afla noutăţi, pălăvrăgea cu unul şi cu altul, arareori se întâmpla să rămână singur la masă, fără nici un partener de discuţie, în răstimpul destul de scurt petrecut acolo.

Şi de data aceasta Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale intră în cafenea la ora obişnuită lui. Se aşează la o masă discretă şi îşi verifică ceasul scoţându-l din buzunarul vestei şi deschizându-i unul din capace:

– Măcar de asta e bun! gândi el, uitându-se cu ură la orologiul catedralei care se înălţa în vârful uneia din turlele dominatoare. Măcar la asta e bun, îşi zise el închizând ceasul şi stre-

curându-l înapoi în buzunar. Reporterul nostru era un spirit radical, un ateu şi un revoluţionar ştiinţific. Ura biserica, pe care o considera o expresie a despotismului, o complice perfidă în acţiunea tiranilor de a ţine în întuneric minţile proletariatului. El făcea tot posibilul să strecoare asemenea idei în gazeta la care scria, numai că această gazetă importantă, cel mai mare ziar de opoziţie, nu era decât o tribună antiguvernamentală, ea ataca pe oamenii politici, pe conducătorii ţării, pe personalităţile de marcă uneori cu toată vehemenţa, dar nu în chestiuni de principii, ci doar în problemele personale sau de conjunctură politică. Niciodată această gazetă gălăgioasă de opoziţie nu punea în cauză fundamentele sistemului, cauzele profunde ale răului care pentru modestul ei colaborator care se întreţinea din remunerarea unor articolaşe, publicate când şi când, erau aşa de clare, după cum clar îi era procesul care avea să le ducă la pieire.

Dar Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale nu-şi limita doar la atâta activitatea, la dezvăluirea racilelor lumii de sus din care-şi recruta subiectele: crime pasionale, furturi de bijuterii, drame de alcov, divorţuri scandaloase, decese intempestive sau suspecte. Aceste materiale îi furnizau doar micul lui venit de fiecare zi, din care-şi ducea în modul cel mai modest dar sigur existenţa. Adevărata personalitate omul nostru şi-o dezvăluia în articolele politice pe care le risipea pe ici, pe colo în mici gazete sau fiţuici efemere, repede interzise de străşnicia organelor guvernamentale şi în care el spunea limpede şi răspicat ce avea pe suflet. Erau articole fulminante pe care le iscălea Spartacus, şi care denunţau în modul cel mai direct crimele regimului, ticăloşia conducătorilor, racilele sistemului, şi vesteau zorile unei lumi noi.

Numai că ziarele acestea care se arătau dispuse să-i publice articolele, ba chiar i le cereau cu stăruinţă, nu aveau difuziunea marilor cotidiene, apăreau în tiraj restrâns, nu puteau pătrunde în masa mare a publicului, avid mai curând de scandaluri, intrigi de culise sau de palat, cancanuri. Totuşi, personajul care scria asemenea articole nu putea trece nebăgat în seamă de cei care vegheau la menţinerea ordinei publice, şi el ştia aceasta. Intrând acum în cafenea şi aruncând o privire circulară asupra încăperii, el zări imediat un grup de indivizi, cinci bărbaţi, care stăteau la o masă de patru persoane şi păreau a fi veniţi acolo

doar pentru a lua ceva în grabă. Pe unul dintre ei, ziaristul îl identifică imediat drept un om al poliției; îl cunoscuse într-o anumită împrejurare și, deci, îl și salută, cu aparentă indiferență.

În cafenea, era o animație neobișnuită acelei ore; parcă mai multă lume, o atmosferă de concentrație și îngrijorare. Chelnerul veni aducându-i ceea ce se obișnuise de atâta vreme să-i aducă: o cafea, la care cel care iscălea articole politice cu numele de Spartacus mai adăuga arareori câte ceva de ale gurii. Sorbind din ceașca aburindă, el se calmă de ușoara neliniște; în interiorul localului atmosfera deveni treptat cea obișnuită, rumoarea celor care vorbeau cu glas scăzut, mișcarea firească într-un restaurant în care lumea venea în primul rând să tăifăsuiască.

Doar o siluetă puțin neobișnuită atrase omului nostru atenția; era un bătrân cu aspect nedefinit pe care el îl mai văzuse o dată sau de două ori, un ins cu un aer de mărunt funcționar, poate de pensionar. El trecu o dată spre oficiul cafenelei, se opri o clipă la masa celor cinci, unde schimbă câteva cuvinte cu omul poliției, care zâmbi ușor, apoi se mistui printre cei de la mese.

– Un cerșetor?...

Reporterul de la rubrica de știri senzaționale îl pierdu din vedere, fără ca să se mai preocupe de el. Dar deodată, după un timp, în clipa în care isprăvise cafeaua și se pregătea tocmai să mai comande una, auzi o voce în spatele lui:

– Dragă domnule, aș vrea să-ți spun câteva vorbe...

Era bătrânul a cărui figură o vedea acum pentru prima oară mai clar. Un bărbat cu trăsături destul de fine, cu o barbă frumoasă și o ținută destul de îngrijită față de modestia vestimentației și de aerul oarecum umil. Era limpede acum pentru reporter că îl mai văzuse cândva, figura lui îi era ciudat de cunoscută. Înainte de a-i fi putut însă spune ceva, îi auzi din nou vocea rugătoare:

– Sunt un cititor al articolelor dumitale... Un admirator, dacă îmi dai voie...

Omul care semna articolele incendiare sub numele de Spartacus rămase surprins. Cine putea fi acest bătrân care afirma despre el că îl cunoaște, că-i citește articolele? Oare știa de el ca de un revoluționar dinamitard sau ca un reporter oarecare de la rubrica faptelor diverse a unui ziar?

Îi făcu un semn vag să ia loc şi bâlbâi intrigat o invitaţie...

Bătrânul se aşeză cu oarecare grabă în gesturi, dar fără nici o schimbare a apelor limpezi de pe figura lui blajină.

Îşi aprinse calm o ţigară şi urmă:

– Îţi citesc cu multă plăcere articolele, îţi admir sinceritatea, bunele intenţii, mai ales curajul... Nu e puţin lucru să te pui împotriva tuturor, să-ţi alegi singur adversari atât de puternici, care te-ar putea nimici în orice clipă. Trebuie să te felicit pentru îndrăzneală...

Era limpede acum – şi înspăimântător, gândi Reporterul. Omul acesta îl cunoştea mai bine decât şi-ar fi putut-o închipui în prima clipă; era cert că îl identificase sub pseudonim, îi citise cel puţin câteva articole pentru a-şi fi putut face o idee justă despre ceea ce scria.

În clipa aceea sosi chelnerul care-l întrebă pe bătrânul necunoscut dacă i se serveşte comanda la acea masă. Reporterul aprobă în grabă, cu o generozitate imprudentă.

– Aici! confirmă bătrânul cu voce mai ridicată şi adăugă: o sticlă de Xeres 23, e singurul vin din lume care pare că te ameţeşte, dar în realitate îţi ridică altitudine spiritului, te face mai lucid... Apoi se întoarse spre convivul său înspăimântat:

– Îţi admir curajul, dragul meu, îmi place mult cum scrii... chiar dacă nu sunt totdeauna de acord cu ideile dumitale cam... neobişnuite, cam exaltate.

Urmă o tăcere încurcată pentru că Reporterul nu mai avea literalmente ce să zică.

– Îmi plac articolele dumitale, repetă bătrânul... Toate m-au impresionat, m-au surprins uneori, dar, decât toate, cel mai mult mi-a plăcut ultimul, cel din *Alerta!*... Îl ştii dumneata care... Grozav!...

Omul care semna cu numele de Spartacus îşi privi interlocutorul încremenit. Ceea ce afla acum i se părea de neînchipuit; erau aşadar oameni care-l citeau cu atenţie, cu interes, care-l putuseră identifica, pentru că ceea ce scria el merita să cauţi să-l cunoşti pe autor! Orgoliul de a fi ieşit din rândul anonimilor şi teama pentru consecinţele acestei situaţii pe care s-ar fi putut ca poliţia să nu o ignore, îi îngheţaseră sângele în vine.

– *Caracatiţa cu şapte capete!* Admirabil titlu! continuă bătrânul însufleţindu-şi vocea. Foarte bine găsit! Şi, pe ton mai ridicat, rosti:

– „Toate caracatiţele din lume au opt tentacule dar un singur cap, ceea ce înseamnă un singur stomac şi o singură gură..."

– Mai încet, vă rog... rosti înspăimântat Reporterul, căci tocmai sosise chelnerul care le întinse pe masă şi în farfurii colaţiunea şi le destupă sticla de Xeres.

Bătrânul începu să mănânce, dar nu abandonă ideea care-l adusese la masă:

– „Toate caracatiţele din lume afară de una singură, care are opt tentacule dar şapte capete şi deci şapte pliscuri fioroase, şapte guri enorme care înghit, şapte stomacuri veşnic nesătule, pe care nu le-ar putea umple nici măcar o sută de tentacule."

O imagine, într-adevăr, bine găsită...

– În sănătatea dumitale!... închină solemn bătrânul, ridicând cu mâna tremurândă paharul.

Reporterul abia şi-l putu duce pe al lui la gură pentru a-şi umezi puţin buzele uscate.

– Credeţi... Credeţi... abia izbuti el să articuleze, că publicul... cititorii şi-au dat seama despre ce e vorba?

– Bineînţeles, răspunse zâmbind uşor complice bătrânul, cum ţi-ai închipuit altfel, toată lumea a înţeles că e vorba de rege, de familia regală...

– Mai încet, vă rog încă o dată, vorbiţi mai încet, rosti Reporterul cu o voce chinuită. S-ar putea să fiţi auzit... S-ar putea să...

Bătrânul făcu un gest de nepăsare şi continuă netulburat peroraţia, pe un ton totuşi mai scăzut:

– Regele... familia regală... Într-adevăr articolul dumitale loveşte bine... Dar crezi că nimereşti la ţintă?... Crezi că regele e de vină de tot ce se întâmplă rău în ţara asta?

Reporterul, care era atât de înspăimântat încât i se părea o gravă imprudenţă să mai adauge vreun cuvânt la cele ce spusese sau scrisese, se strădui totuşi să răspundă, adunându-şi ideile sale de socialist revoluţionar:

– Bineînţeles... Regele... Monarhia... ea e cheia de boltă a sistemului şi, prin tradiţie, prin falsa legitimitate cu care specu-

lează naivitatea poporului, un duşman mult mai redutabil... mai perfid...

– Un duşman redutabil, perfid... repetă cu voce abia şoptită, ca pentru sine, bătrânul. Vezi, dragă tinere, cuvântul „duşman" este ceva foarte grav, foarte primejdios... Spune-mi ceva! Dumneata îl cunoşti pe rege?...

– Cum?... Cum, adică, să-l cunosc? făcu Reporterul buimăcit de întrebare.

– Da... L-ai văzut vreodată?

– L-am văzut şi eu o dată, de două ori, aşa, de la distanţă, la parăzi, ca toată lumea, la deschiderea sesiunii Parlamentului, acolo ceva mai de aproape.

– Ei bine... asta e... eram sigur... rosti bătrânul pe acelaşi ton liniştit ca un oftat. Deci nu-l cunoşti pe rege, mi-am închipuit şi tocmai de aceea am ţinut să stăm de vorbă. Eşti un naiv, amice... dacă l-ai cunoaşte, dacă l-ai fi cunoscut ca mine, te asigur că n-ai mai fi scris asemenea articole... Sfântă ignoranţă! Regele are şi el unele păcate, dar nu e aşa cum crezi dumneata, e cel mai bun om din lume!

Omul care semna articole incendiare sub numele de Spartacus avu o uşoară revoltă la auzul acestor cuvinte pentru care părea a-şi fi pregătit un răspuns:

– Dar nu e vorba aici de regele ca persoană... ci de instituţia regală, de monarhie, de rolul nefast pe care ea îl îndeplineşte în stat... să zicem, fără să vrea, inconştient, dacă vreţi...

– Nu... murmură în continuare bătrânul. Regele e cel mai bun om din lume... Te asigur. Şi nimeni în locul lui n-ar fi mai bun. O, sfântă ignoranţă!

Apoi, după pauza în care îşi goli paharul, necunoscutul zâmbi:

– Caracatiţa cu şapte capete!... Ce nedrept eşti, tinere, ca orice ignorant. Te asigur eu că regele nu mănâncă nici cât dumneata într-o zi, iar obezitatea reginei pe care dumneata credeai că o ridiculizezi în articol nu e produsă din prea multă mâncare, ci din cu totul alte cauze. Regele e bolnav de ani de zile şi, încă din tinereţe, o afecţiune ereditară a ficatului l-a silit să respecte o dietă foarte strictă... Pentru el sunt interzise multe din plăcerile cele mai comune... O masă ca aceasta nu-i e îngăduită nici în vis... O sticlă de Xeres, care e la îndemâna celor mai mulţi muri-

tori, el nu o bea nici măcar o dată pe săptămână. Ţi-o spun eu. Regele stă în palatul lui şi se gândeşte la nenorocirile supuşilor lui, încearcă să le aline durerile, e consternat de orice nedreptate... Şi în timpul acesta, oameni ca tine îşi închipuie că...

Bătrânul făcu o pauză şi se uită la interlocutorul lui cu un aer de consternare şi imputare.

– Regele e cel mai bun om din lume, cel mai milos... dacă l-ai cunoaşte... Spune-mi, ai încercat să-l cunoşti?

– Cum? răspunse tânărul buimăcit. Cum să-l cunosc?... N-am încercat, nici nu credeam că e posibil...

– Nu ai încercat... repetă bătrânul vizibil mâhnit. Ei bine, deşi nu-l cunoşti pe rege, el, care e aşa de bun, a vrut să te cunoască, să stea de vorbă cu tine, să te facă să renunţi la rătăcirile tale. Ştii tu cine sunt eu?

– Nu, bâigui Reporterul, cu ochii holbaţi de mirare... Nu v-am întrebat...

– Eu sunt regele, rosti ferm necunoscutul, cu o voce parcă mai solemnă, dar lipsită de severitate, aşa cum se cuvenea augustei sale funcţiuni. Sunt regele. De ani de zile citesc articolele injurioase pe care alde de tine şi de alţii le scriu prin gazete. Le-aş fi putut interzice, aş fi putut pronunţa sancţiuni. Dacă s-a întâmplat uneori aşa ceva, nu eu sunt de vină, ci zelul slujbaşilor mei, ai mai marilor ministerelor şi poliţiei. Eu nu sunt în stare să fac nici un rău nimănui... Am citit şi articolele pe care le risipeşti prin tot felul de foi imunde... Sunt mai violente decât altele şi uneori mai bine scrise... Dar, câtă nedreptate... Ce absurdităţi, ce prostii spui tu acolo, ce judecată strâmbă ai!

Reporteul se uita la rege năucit. Era regele, acum îl recunoscu. Trăsăturile nobile, barba albă tăiată ca în poze, favoriţii atât de caracteristici. Omul din faţa lui se oprise din vorbă şi făcuse semn chelnerului să mai destupe o sticlă de vin. Când rămaseră din nou singuri, el încercă să lege o vorbă:

– Sire, ştiţi... eu...

– Cu toate că medicii mi-au interzis acest lucru, să bem un ultim pahar pentru cunoştinţa noastră... Azi am făcut o nouă faptă bună, pe care merită s-o cinstim cu această divină licoare.

Reporterul se ridică respectuos în picioare şi cu o mână tremurândă apropie paharul său de cel al regelui.

– Te puteam zdrobi, băiete. Era aşa de simplu, rosti regele pe acelaşi ton de părintească mustrare. Aşa mă îndemnau să fac toţi... Dar eu am preferat să aleg calea blândeţii, a mizericordiei... Te puteam aduce la Palat să-ţi trag o muştruluială cel puţin, dar, nu, eu am vrut să te conving printr-o iertare generoasă de absurditatea căilor pe care ai apucat-o...

– Sire, eu...

– Îţi puteam smulge orice promisiune, dar am preferat să te *conving* eu însumi, ca să fiu cu adevărat sigur că n-o să mai faci de acum încolo.

– Sire, vă asigur că n-o să mai scriu...

– Nu, nu, respinse regele cu un gest august orice scuză. Nu e nevoie de nici o promisiune. Sunt sigur de ceea ce vrei să spui.. Ştiu ce vei face *pentru că te-am iertat.* Şi asta e totul...

Şi duse din nou paharul la buze, ceea ce şi omul care iscălea Spartacus se simţi obligat să facă, deşi abia se mai ţinea pe picioare.

– Doar un singur cuvânt, adăugă regele zâmbind uşor, cu aceeaşi infinită bunătate. Caracatiţa cu şapte capete... Să ştii că familia regală nici măcar nu e formată din şapte persoane... Biata prinţesă Isabella e, aşa cum toată lumea ştie, cu mintea rătăcită din copilărie... aproape nici nu mănâncă, iar sora ei, prinţesa Maria-Tereza, s-a călugărit în taină şi duce cea mai ascetică existenţă din lume.

– Sire, se bâlbâi Reporterul, incapabil să mai articuleze o frază, eu... vă promit... sunt cel mai supus slujitor al Maiestăţii Voastre...

– Lasă, zâmbi regele la fel de îngăduitor, te cred. Acum încearcă să te linişteşti.

Reporterul se rezemase cu spatele de perete în timp ce o pâclă deasă i se lăsase asupra ochilor. Se pare că vinul Xeres nu îşi exercita asupra tuturor virtuţile sale de înălţare şi limpezire a spiritului. Cu o mână tremurândă, nesigură, lăsă paharul jos, silindu-se să se sprijine de spătarul scaunului pentru a nu aluneca sub masă.

După câteva minute de confuzie, mai ferm instalat pe scaun, îşi înmuie mâna în frapiera cu gheaţă şi îşi frecă uşor fruntea cu palma. Abia atunci începu să vadă mai clar, îşi dădu seama că rămăsese singur. Îşi şterse ochii plini de lacrimi, şi-i

frecă cu putere. Regele îl părăsise. În local, aceleaşi figuri oarecum cunoscute, aceiaşi inşi care vorbeau între ei cu voce tare, chelnerii dintotdeauna care se strecurau cu agilitate profesională printre mese. I se păru că într-un grup la ieşire zărise silueta regelui, dar nu avu puterea de a se mai scula de pe scaun pentru a alerga să-i ceară încă o dată iertare. Singurul lucru cert e că grupul celor cinci bărbaţi de la masa de lângă fereastră se făcuseră şi ei nevăzuţi; acum pricepuse: erau desigur garda celui care risca să călătorească incognito. Şi probabil nu numai aceştia cinci...

Dar Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale se dezmetici de-a binelea abia în momentul în care chelnerul care-i servise veni cu nota de plată. Suma consumaţiei era atât de mare încât doar cu mare greutate, scuturându-şi toate buzunarele, el izbuti să o acopere integral.

– V-a costat cam mult, zâmbi ironic chelnerul, distracţia cu... regele. Reporterul îl privi buimăcit, refuzând să înţeleagă.

– Cum? Regele... Şi dumneata ştii... Îl cunoşti?

– Dar, bineînţeles, cine nu-l cunoaşte?

– Pe rege?

– Ce rege? râse chelnerul, vârându-şi banii în buzunar. E un cerşetor pe care aici îl ştie toată lumea. De aia, în ultima vreme nu mai venea, pentru că toţi îl luau la goană. A cutreierat ani de zile pe la alte cafenele... Acum s-a întors şi aici, sperând să mai găsească un naiv căruia să-i spună poveştile lui răsuflate...

– Cum, e un cerşetor?

– N-aţi ştiut? Nu-l cunoaşteţi? E un bătrân nebun. În tinereţe cică ar fi fost angajat în garda palatului, sau în personalul de serviciu al Curţii, de acolo ştie o mulţime de lucruri despre familia regală. L-au dat afară demult, nu se ştie de ce. La început pretindea că e frate cu regele, că ar fi chiar geamăn sau că e frate vitreg, născut dintr-o legătură nelegitimată... Cine mai ştie?... Poliţia îl lasă în pace, chiar îl menajează, pentru că nu face nimănui nici un rău. N-aţi observat totuşi că aduce la figură cu regele?... Dacă l-aţi vedea în uniformă, cu decoraţii, cu coroana pe cap, aţi putea crede că e chiar regele... Cu aerele pe care şi le dă... Ha, ha, ha!... Mori de râs, nu alta!

Tânărul ziarist amărât ieşi din cafenea împleticindu-se.

– Să-l vedeţi când se îmbată şi începe să dea proclamaţii!... auzi el ultimele cuvinte ale chelnerului, care avea chef de vorbă, de explicaţii. În prag, trase aer în piept înainte de a face primii paşi în stradă. În stânga, în faţa catedralei, observă silueta bătrânului cerşetor, era întors cu spatele, dar putea fi limpede identificat, stătea de vorbă cu grupul celor cinci bărbaţi din serviciul poliţiei... Părea că vorbeşte destul de animat; în tot cazul, cei cinci îl ascultau cu oarecare curiozitate.

Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale se răsuci pe loc şi se îndreptă în direcţia contrară.

„Bunătate, iertare, mizericordie..." Cuvintele acestea îşi prelungeau ecourile în conştiinţa omului care, dacă ar fi putut, ar fi dinamitat tot universul. Se poate conta pe ele sau rămâneau nişte simple vorbe, aşa cum pretindea învăţătura lui revoluţionară?...

Se depărta de cafenea cu paşi şovăitori, în timp ce ceasul din turla catedralei vesti, cu obişnuita lui exactitate, orele douăsprezece...

1 dec. 1958

Am dat forma unei nuvele, pe care aş intitula-o *Spartacus,* acestei anecdote care îmi umbla prin cap de ani de zile, de am ajuns să nu mai ştiu dacă am imaginat-o eu sau am citit-o undeva, demult. Cred că amintirea, sau elaborarea, datează din adolescenţă. Acum vreo câteva zile, la Bibliotecă m-am hotărât să o schiţez rapid, cât de sumar, pe câteva foi de hârtie, pentru a nu o „pierde". Dar aducând acasă aceste foi, le-am transcris, amplificându-le mult, ieri, duminică, – un efort literar cumplit, de care nu m-aş fi crezut capabil. Am stat în casă pentru aceasta de dimineaţă până seara, când am ieşit totuşi puţin, doar ca să mănânc ceva, nemaiputând să adaug nici un cuvânt şi bruscând finalul, pe care intenţionez să-l reiau, să-l fac mai „de efect".

Pot, oare, considera această povestire „opera" mea? De ani de zile o povestesc la toţi cunoscuţii mei, pentru a-i putea dibui adevăratul autor, dacă o fi existând. În cazul că el există sau în cazul că în „prelucrare", contribuţia mea ar fi substanţială, m-aş bucura mult gândind că am devenit inventator de proze scurte, adică ultimul lucru pe care l-aş fi bănuit despre vocaţia mea literară.

Mai am un subiect în minte, poate şi mai „tare", dar cred că nu e bine să mă grăbesc; mă silesc să-l amân, ca să-l reiau mai târziu. Să văd ce-o ieşi, deoarece anumite virtuţi i le bănuiesc încă de pe acum.

2 dec. 1958

Întâlnire azi după-amiază la expoziţia lui G.C., de la sala de lângă Teatrul Armatei, cu doi graţioşi tineri care veniseră şi ei (nici nu ştiu cum îi cheamă, despre băiat doar atât: că i se zice Vio), pe care i-am cunoscut de mult şi fugitiv în primele luni ale angajării mele la M.2. Ce făceau acolo nu am ştiut niciodată exact; fata parcă lucra la Serviciul Plan, mai sigur cred că nu făceau nimic, nici unul, nici celălalt. Erau cam de aceeaşi vârstă şi erau îndrăgostiţi unul de celălalt; asta era suficient. Cred că priveau cu perfectă nepăsare toate problemele şi obligaţiile de „serviciu", ca şi nemulţumirea pe care o trezea felul lor de a munci. Arareori vreo pereche mi-a sugerat ca ei impresia de firesc într-o întâlnire şi unire miraculoasă. Erau frumoşi amândoi, candizi, îndrăgostiţi; mai mult încă: semănau frapant unul cu celălalt, de parcă ar fi fost fraţi.

Ştiu doar că unul dintre ei, parcă băiatul, dăduse examen de admitere la Facultatea de Medicină şi nu reuşise; a repetat încercarea în toamna anului când m-am angajat eu. Curând după acest nou eşec au dispărut amândoi, au renunţat la serviciu; se spunea că ar fi devenit elevi ai unei şcoli din învăţământul postliceal. M-am întrebat în decursul anilor ce vor fi devenit; ce altceva puteau face decât să continue să se iubească? Să se ocupe doar cu iubirea lor.

Imaginea acestei perechi „ideale" de îndrăgostiţi m-a urmărit cu intermitenţe şi m-a dus cu gândul la una echivalentă, aceea a lui Marcel C., pe care am avut ocazia să-l cunosc puţin mai apoi, tot fugitiv, dar îndeajuns pentru a mi se fixa şi el şi ea ca una de „cuplu fericit", dacă nu ca una a dragostei pasionale. Am fost o singură dată la el acasă, în tovărăşia lui S.K., care-i era bun prieten, la domiciliul lui improvizat din strada Dumbrava Roşie. Era, cred, vara lui 1953 şi în seara aceea, pe o căldură toridă, tânăra şi fermecătoarea lui nevastă a apărut într-o simplă cămaşă bărbătească, suflecată la mâneci, destul de scurtă

pentru a-i lăsa picioarele complet libere la vedere şi a-i acoperi, dar nu totdeauna, slipul foarte succint. Era o imagine superbă şi în felul acesta s-a mişcat prin cameră, a făcut onorurile casei, s-a dus şi s-a întors de la bucătărie, pentru ca, la sfârşit, de oboseală şi plăcere, să se lase să cadă pe braţele soţului ei, ca şi cum s-ar fi aşezat transversal pe un fotoliu.

Mă gândeam mereu cu oarecare nostalgie la această tânără pereche, aşa că nu mică mi-a fost mirarea când, în vara asta, la mare, l-am regăsit pe el cu noua lui soţie, actriţa Gina P., şi cu cele două fetiţe pe care aceasta i le dăruise între timp. Cu tot acrul lui sportiv, neconcordanţa în decor a doamnei, net mai în vârstă ca el, grija ambilor în primul rând pentru copii, programul lor de „distracţii" transformaseră totul într-o imagine de fericire familială, burgheză. Ce decepţie!...

Şi tinerii întâlniţi de mine azi aveau să-mi ofere una, dar de cu totul alt ordin... Rămăseseră la fel de candizi, de frumoşi, de îndrăgostiţi; dar am făcut la un moment dat imprudenţa de a-i întreba ce şcoală au urmat, ce profesiune au acum. Mi-au răspuns că au absolvit amândoi o şcoală de autopsieri, că s-au specializat deci în pregătirea cadavrelor pentru autopsii (ceva foarte interesant!), că fac şi îmbălsămări sau doar toaleta defuncţilor pentru ceremonia înmormântării...

Ce să zic? Mă uitam la servieta foarte plină a băiatului; cine ştie ce s-o fi aflat acolo, poate nu doar instrumente pentru practica lor profesională.

Cei doi erau însă la fel de tineri, de nevinovaţi, de îndrăgostiţi.

Oare o fi contribuit şi această oroare la a le consolida iubirea? Mai ştii...

6 dec. 1958

Dacă ar fi să ţin seama de proiectul meu iniţial în ceea ce priveşte acest jurnal sau măcar de ceea ce am crezut în primele zile, ar fi trebuit să renunţ de mult la a-l mai ţine, a mai scrie, atâta cât am făcut-o. Observ tendinţa mea de a înlocui notaţia de fiecare zi cu amintirile din care am destule şi care mă ispitesc mai cuceritor decât fleacurile cotidiene ale unei existenţe vide, fără sens. Şi totuşi, am scris înainte şi continuu împotriva mea,

dar fără să-mi forţez voinţa de a duce mai departe ceva ce ştiu că nu are sfârşit.

Nimeni, în afară de mine, nu va ajunge vreodată să înţeleagă asta; nimeni nu poate pune ceva în golurile atât de numeroase dintre fragmentele unui jurnal care, dacă nu e un continuum, nu e nimic, sau e altceva decât un jurnal.

De la un timp, observ la mine în genere că tot ce există ţine de obişnuinţă, rutină, activitate mecanică îndeplinită; apoi totul îşi găseşte treptat o justificare printr-un proces obscur, de acceptare, ceea ce nu o fi cumva o formă specifică de laşitate? Accept totul fără satisfacţie, dar şi fără să mă mai supun imputărilor printr-o întrebare fără răspuns. Vorba lui Dancu:

– Hă? Crezi că e bine?

9 dec. 1958

La A., acum câteva zile, îl întâlnesc la venire pe C.D., aflat pe punctul de a pleca. E un om pe care nu-l cunosc decât foarte vag. Nu s-a pomenit de el toată seara, dar când ne-am despărţit şi ea m-a condus prin curte, a ţinut să-mi strecoare următoarea „explicaţie“:

– C. e un tip neutru la adresa mea, un tip confortabil, fără personalitate, ca o cameră de hotel...

Cine o întrebase ceva? De ce a ţinut să se justifice făcând din bietul om o sofa? Eu nu i-am cerut în nici un fel acest lucru.

Toată povestea m-a iritat uşor; o reproduc totuşi aici doar pentru pregnanţa (caracteristică ei) cu care A. poate caricaturiza un om din care e pe cale să-şi facă un element util, măcar de decor.

11 dec. 1958

La atelierele noastre din Colentina lucra un ins curios numit Gheorghiade, pe care eu l-am cunoscut puţin şi l-am evitat pentru bune cuvinte. Făcuse puşcărie cu ani în urmă, nu am înţeles pentru ce motive, dar, spre deosebire de toţi cei aflaţi în această situaţie, era un om incapabil să-şi ţină gura, care comenta de obicei prea sonor şi exprima nemulţumiri. Nu ştiu exact ce „lucra“; fusese, după câte mi s-a spus, la un oficiu cartografic al armatei, cel puţin în timpul războiului, înalta lui calificare făcân-

du-l să scape de front. La atelierul nostru, îşi dovedea (verificat şi de mine) calităţile de caligraf, destul de căutate, se pare. În tot cazul, el făcea „felicitări" scrise cu cerneală tipografică pe cartoane cât o cartă poştală, pe care, am aflat eu cu uimire, şi le trimit acasă, de sărbători, la aniversări, tot felul de amatori care plătesc. În preajma Crăciunului şi a Anului Nou, omul avea o abundenţă de cereri – şi e probabil ca ginta feminină din Oficiu să fi aglomerat cutia poştală a lui Radian cu asemenea produse, ceea ce pe mine nu m-a ispitit o clipă.

Dar abia acum am aflat, evocându-l pe tov. Gheorghiade, de ce a fost el închis: ca duşman al Uniunii Sovietice! Adică serviciul acela cartografic al armatei fusese desfiinţat prin 1947–1948, la ordinul expres al ruşilor, care ne interziseseră să mai fabricăm hărţi ale ţării noastre, la nu ştiu ce scară. Ştirea m-a uluit şi m-a consternat; bănuieşti o serie de lucruri, dar există mult mai multe pe care nici nu ţi le poţi măcar imagina. Aşadar noi, românii, nu mai avem dreptul să facem hărţi ale ţării noastre pentru Statul Major!...

Oare mai e în ţara asta ceva care să fie al nostru?...

Singura dată când l-am remarcat pe acest coleg al meu aşa de neobişnuit a fost la o şedinţă acum vreo câteva săptămâni. S-a ridicat, în legătură cu „sugestii" pentru „mărirea producţiei", o chestiune oricând de actualitate. Am reţinut atunci gesticulaţia lui abundentă, dar şi ceea ce a spus. Anume că dacă direcţia (nu „noi") vrea să obţină producţii mai mari, să arunce la gunoi cele mai multe din maşinile de la tipografie care sunt nişte vechituri (şi a pomenit de un „Boston" cu an de fabricaţie 1886) şi să cumpere din Germania câteva piese – şi a indicat firmele de reputaţie mondială, al căror nume l-am uitat.

Faptul că s-a făcut o asemenea „propunere", dar mai ales că tehnica supremă se află în altă parte a lumii decât Uniunea Sovietică a fost socotită aşa de fantastică, încât a trecut peste capul întregului auditoriu ca şi cum nici nu ar fi fost făcută.

Ceea ce nu mi l-a făcut mai simpatic pe tov. Gheorghiade, ba chiar mi s-a părut un ins nu prea întreg la minte.

Revin cu o observaţie asupra felului meu de a scrie: dacă iau în mână acest ceaslov, ajung să fac unele consemnări, dacă iau romanul să-l frunzăresc, aproape totdeauna adaug ceva... Nu hârtia albă mă ispiteşte şi mă incită, ci felul meu de a scrie, care

e de a *continua.* Totdeauna într-o treabă de acest ordin începutul e greu. Din câte ştiu, scriitorul este mai curând acela care aşterne pe hârtie ceva gândit anterior, de fapt acela care transcrie. Cazul meu o fi rar, dar nu e unic.

13 dec. 1958

De câte ori îmi arunc privirea asupra paginilor cu aceste însemnări, nu pot rezista curiozităţii (perverse? îmi vine să zic) de a citi „ce urmează", de parcă nu tot eu aş fi scris şi nu despre lucruri prea bine ştiute de mine ar fi vorba. Astăzi mi s-a întâmplat încă o dată asta şi, după câteva pagini, m-am oprit, dar am dus observaţiile mele şi mai departe. Anume, că orice scriere (dar mai ales cea imaginară, constituind romanul meu lăsat momentan de o parte) înseamnă o *transcendere* a *eului,* fapt cu atât mai curios cu cât eu am intenţionat să fac din el un roman al eului, iar în acest jurnal să mă divulg cât mai deschis, cât mai neocolit pe mine. Gândind la toate acestea şi depăşindu-mi contrarietatea, trebuie să recunosc cel puţin faptul că reuşita artistică, atâta cât o fi, în asta constă: „obiectul" nou creat mă cuprinde şi pe mine, nu ştiu dacă aşa cum sunt (mai degrabă nu), mă înglobează ca pe un element ce poate fi căutat, descoperit, identificat, iar pentru mine constituie ceva de interes.

Revin. Am din nou confirmarea că ruşii ne părăsesc, pleacă masiv după toate aparenţele, cel puţin armata, care nu e totuşi forma cea mai vizibilă a prezenţei lor. Se confirmă ce-mi spuseseră Silvia şi Ştefi, astă-vară, după întoarcerea de la Constanţa, unde amicii noştri au lăsat nu regrete, ci tot felul de lucruri de vânzare la preţ ieftin, aparate electrocasnice, locuinţe golite, clădiri ocupate, dar mai ales, din mare abundenţă, care le divulgă numărul: butelii de aragaz. Ai mei s-au ales şi cu aşa ceva, în afară de felurite alte mărunţişuri preţioase. În tot cazul, prezenţa „în familie" a încă unei butelii, îi face pe ei să nu mai râvnească aşa de acut cele două piese ale mele...

Dar ce este această „plecare" a ruşilor? Trecerea, de fapt, a Prutului, cu perspectiva de a se întoarce oricând, cum au făcut-o mai anii trecuţi, în Ungaria. În ceea ce mă priveşte, să trebuiască să-l regret pe Bubnik? Mai ales că nu sunt deloc sigur că un

altul de aceeaşi specie şi cu aceeaşi misiune nu i-a luat locul, cu singura deosebire că acesta va fi ştiind mult mai bine românește.

20 dec. 1958

M-am întors acasă după o vizită la Arş., de la care am cumpărat mai multe cărţi, ca un fel de „cadou" pe care m-am hotărât să mi-l fac de Crăciun, suportând eu cheltuiala şi reluând un obicei din copilărie şi adolescenţă, când eram fericit să mi se dea de sărbători bani ca să-mi pot cumpăra ceea ce doream eu, deoarece ai mei nu aveau niciodată fantezia pentru asemenea lucruri sau cunoaşterea mea corespunzătoare. Observ un lucru ciudat, un sentiment care întovărăşeşte totdeauna aceste achiziţii în ultimii ani. Există cărţi asupra cărora mă arunc imediat, citindu-le în orele sau în zilele imediat următoare achiziţiei. Altele, însă, mi le rezerv „sigur" pentru mai târziu, asemeni unor conserve alimentare puse la păstrare pentru alt anotimp. Şi contactul imediat cu unele şi prezenţa celorlalte, care aşteaptă, îmi dau un fel de sentiment de „siguranţă", de întărire de parcă aş mai fi adăugat o piatră zidurilor unei fortificaţii. Nu prevalează plăcerea, satisfacţia pentru un profit imediat, curiozitatea pentru ceea ce mă aşteaptă sau am să descopăr, ci acest curios sentiment de fortificare, în sine, de consolidare lăuntrică.

Tot ceea ce fac eu în experienţa mea intelectuală, toţi paşii (cred eu) înainte au ceva neobişnuit, înseamnă ceva împotriva realităţii imediate. E totuşi altceva decât felul în care mi-am făcut educaţia muzicală, de felul în care o audiţie muzicală îmi dădea până nu demult sentimentul participării la o operaţie magică, mai ales între 1948 şi 1953, când alergam de la Facultatea de Farmacie la Politehnică şi de acolo la Casa Universităţii sau la Puiu T., ba chiar şi la Andrei Spirea pentru a căuta să ascult şi altceva decât muzică „până la Brahms", care se dădea oficial la Radio, la concertele Filarmonicii sau ale Orchestrei Radio. Îmi amintesc astfel de extraordinara impresie la audiţia *Boleroului* lui Ravel, executat de Silvestri prin 1951, de *Wotan's Abschied* şi *Feuerszauber* din *Walkiria* de Wagner cântate de Goangă la teatrul în aer liber din Parcul Herăstrău şi, în sfârşit, prin 1953, prima audiţie a *Simfoniei a III-a* de Saint-Saëns, cu Gogu Georgescu la Ateneu. Bietul Saint-Saëns, s-o fi gândit el

vreodată că simpla şi luminoasa lui simfonie o să ajungă să constituie o piesă de ceremonial ezoteric, smuls interdicţiilor, tenebrelor unei „ideologii", pentru un public naiv şi avid de „cultură" – iar pentru mine, un moment excepţional, care mi-a rămas în amintire ca un semn de speranţă, ca o auroră!

Cu cărţile altfel stau lucrurile. Ele îmi dau, ca şi banii când îi am şi îi port la mine, un sentiment de siguranţă, bazat probabil pe impresia mea că, odată cu fiecare carte, „adaug" mereu ceva, că ele, aflate acum în posesia mea, nu se anulează una pe alta, aşa cum probabil se petrec lucrurile în realitate.

Notez aici cărţile cumpărate. Poate cândva, peste mulţi ani, voi putea face o socoteală retrospectivă şi judeca la ce exact mi-au folosit:

Jacques Maritain, *Art et scolastique,*
Leon Chestov, *L'Idee de bien chez Tolstoi et Nietzsche,*
Stanislas Fumet, *Notre Baudelaire.*

26 dec. 1958

Crăciun curios, poate cel mai neobişnuit din viaţa mea, care nu păstrez amintirea unor Crăciunuri fericite. Fără să fi convenit ceva, aveam o întâlnire cu A., despre care ştiu absolut sigur că se duce în fiecare an la Catedrala Sf. Iosif în noaptea de Crăciun, apoi se întoarce acasă. (Ştiu că această obişnuinţă a luat-o din copilărie, din timpul războiului, când, întovărăşindu-şi la Viena mama grav bolnavă într-o clinică, a făcut un asemenea „legământ" faţă de Maica Domnului.) E o ocazie de a ne reîntâlni, de a ne împăca, deoarece ea urma să fie sigur acolo, căci e foarte bisericoasă. E vorba de un ritual pe care ea îl respectă în mod strict, ştiu asta, cu consecvenţă, şi căruia şi eu mă supun de când o cunosc, şi care, în primul an, a contribuit la consolidarea prieteniei noastre. Eu mă duc totdeauna mai devreme, ca să-i păstrez un loc, deoarece aglomeraţia e enormă; apoi ne ducem acasă la ea, unde, de când s-au căsătorit, Emil ne aşteaptă cu cozonac, cu vin.

De data aceasta am plecat şi mai devreme şi am mers în pas de plimbare, pe străzile ude de ploaia de la prânz, ca şi cum ne-am fi aflat în septembrie. Mă gândeam la persistenta absurditate a legăturii noastre şi la inerţia sentimentală care e expre-

sia cea mai jalnică a naturii mele conservatoare. Ar fi trebuit de mult să-i pun capăt; ar fi trebuit, dar eu nu mă pot supune unei hotărâri drastice, chiar când mi se impune.

Când am ajuns în faţa cinematografului „Miorița", m-am oprit atras de afişe; juca un western, pe care-l mai văzusem într-o versiune anterioară, datând cel mai târziu din 1940. Mă gândeam să revin şi să-l văd într-una din zilele următoare, când deodată, fără să-mi dau prea bine seama ce fac, m-am îndreptat spre Casă şi deşi ultima reprezentaţie începuse, conform orarului, de vreo zece minute, am cumpărat bilet şi am intrat.

Cinematograful, în genere, dar mai ales acesta, îmi evocă anii copilăriei, singura perioadă a vieţii mele când m-am dus la cinema singur; instalat pe un scaun, cam prin acelaşi loc ca acum douăzeci de ani, mi-am amintit de prima mea venire aici. Pe atunci frecventam asiduu cinematografele şi am fost surprins că unul nou a apărut în cartierul meu, fără ca eu să ştiu. Am aflat de la o babă care ne-a spus nouă, unui grup de copii, că s-a deschis, aproape de bulevard, pe Calea Moşilor, un cinematograf, „Maiolita". Aşa i-a ieşit cuvântul din gura ei complet edentată. Nu m-a intrigat numele, deoarece toate cinematografele aveau pentru înţelegerea mea nume insolite, de la Aro, la Roxy şi de la Scala la Arpa. Maiolita nu era ceva de natură să mă sperie prin exotism. Am văzut în linişte filmul într-o sală aproape goală (cine putea fi la cinema în seara de Crăciun?) în care privirea mi se oprea, nu fără o anume melancolie, la doi tineri înlănţuiţi care stăteau la câteva rânduri în faţa mea. La terminarea filmului, era abia trecut de 11, deci, cu un anume efort, aş fi putut să ajung la Catedrală ca să nu ratez complet întâlnirea mea tradiţională cu A. Puteam pretexta ceva, un accident care mă împiedicase să fiu punctual. Dar m-am simţit obosit, vid de orice dorinţă de a mai face vreun efort.

Am ieşit prin curtea cinematografului, în Strada Latină, urmând şirul de oameni, într-un întuneric aproape compact. Dar după ce am făcut primii paşi pe stradă, nu ştiu de ce pe dreapta, deşi drumul meu spre casă e acum în direcţia contrară, am zărit şi am ridicat de jos, din puţina zăpadă rămasă netopită lângă un gard, un portofel, un portofel plin de bancnote. În jurul meu nu se afla nimeni, aproape nimeni nu o luase în acea direcţie, mai toată lumea se îndreptase spre Calea Moşilor, spre Bulevard.

Dacă nu l-aş fi ridicat eu de jos, ar fi fost găsit a doua zi, la primele ore ale dimineţii, căci e o zonă în mod normal destul de frecventată, alături sunt magazine, vis-à-vis un aprozar.

Arareori în viaţa mea am trăit vreun moment de asemenea confuzie, de mai mare tulburare. Ce trebuia să fac? Să mă bucur tocmai în noaptea asta de un chilipir care-mi pica din cer, într-un moment în care am o nevoie disperată de bani? Să profit tocmai eu, care nu sunt destinat noroacelor, de un bun care nu e al meu? Şi asta, mai cu seamă pentru că aveam certitudinea misterioasă că portofelul cu bani aparţinea tânărului aceluia care venise cu fata la cinema, acelei perechi fericite asupra căreia mi se fixase privirea la ieşire şi care mă precedase probabil pe stradă cu câteva minute.

Numai mie mi se putea întâmpla aşa ceva! Era o încercare la care mă vedeam supus, ca replică imediată şi teribilă la trădarea comisă faţă de A., care pentru prima oară de când ne cunoşteam mă aşteptase inutil la o întâlnire prezumată şi care desigur că petrecuse o seară contrariată în continuare, după ce se întorsese singură acasă, poate mă şi căutase la telefon, în sfârşit poate că fusese îngrijorată aflând că totuşi am plecat de acasă, la ora cuvenită, fără să ajung însă la Catedrală...

Mă gândeam la toate acestea străbătând scurta distanţă până în Călăraşi, strângând în buzunar cu o mână tremurândă portofelul ud şi burduşit de bancnote. Mergeam încet, cu paşi neobişnuiţi de rari pentru mine, ca şi cum aş fi vrut să las Destinului posibilitatea de a rectifica totul: nu voiam să fug de la locul crimei, nu voiam să mă depărtez de posibilitatea ca adevăratul proprietar să mă găsească, să-şi ceară ceea ce nu avea cum să-mi aparţină. Aşa, am ajuns totuşi acasă, am intrat în camera mea prin dos; luminile erau aproape peste tot stinse. Deşi în încăpere era cald, pentru că soba continua să emane căldură, am reaprins gazele şi am băgat şi reşoul în priză.

Am întins pe masa de lucru un ziar, ca să pun să se usuce pe el bancnotele ude, cu aerul unui răufăcător care se bucură cu febrilitate de marea lui pradă şi de faptul că nimeni nu e martor, nici o prezenţă umană nu-l tulbură nici măcar de la distanţă. Apoi am început să depun conţinutul cu grijă pe ziar.

Numai că în portofoliu nu se afla nici o bancnotă, nici un ban. Era o colecţie enormă de fotografii ale unui băiat, de la

primele poze cu părinţii săi în copilărie, până pe la vârsta de douăzeci şi ceva de ani. Fotografii făcute pe stradă, în Cişmigiu, în timpul serviciului militar, fotografii de şcolar, fotografii de la legitimaţie, în sfârşit mai erau şi unele ale unor persoane străine ce-i fuseseră dăruite probabil acelui tânăr sau lăsate în păstrare. Le-am întins cu calm, cu grijă, îmi vine să zic: fericit. Până a doua zi s-au uscat....

Nici una nu avea menţionat numele proprietarului. Pe câteva erau scrise notaţii de tipul: „Cu Gică la Mamaia, august 1958", sau cel mult: „Lui Nelu, cu mult drag". Numele acesta revenea de câteva ori, putea fi deci al proprietarului fotografiilor, care le adunase în seara Crăciunului de prin casă şi le adusese să le vadă şi fata aceea cu care venise la cinema.

M-am dus azi dimineaţă la cinematograful „Mioriţa" şi am întrebat-o pe casieriţă dacă a venit cineva să reclame pierderea acelor fotografii. Mi-a răspuns că nu; am vrut să i le las ei, dar ea a refuzat să le primească. Atunci i-am lăsat adresa şi numărul de telefon dacă această eventualitate va surveni în zilele următoare. Am redactat două anunţuri pe care vreau să le lipesc pe stâlpii de la intrarea cinematografului pe Calea Moşilor şi la ieşire.

Totul, astfel, va intra în normal, poate că a şi intrat în normal. Pe seară mă gândesc să-i dau un telefon lui A., să aflu măcar cum a petrecut noaptea de Crăciun.

27 dec. 1958

Aseară mi s-a întâmplat ceva curios, până la urmă neliniştitor. Citeam nişte rânduri ale mele aşternute pe hârtie acum vreo doi ani şi mi-a venit o idee extraordinară, ca o revelaţie, în legătură cu ecuaţia: conştiinţă = alienare, o idee ce se cere neapărat dezvoltată, întregită; era punctul de plecare pentru o întreagă teorie asupra iubirii şi posesiunii. Era însă seara târziu şi mi-am dat seama că *nu pot să gândesc* mai departe. Mi-am făcut atunci câteva mici însemnări pe aceeaşi hârtie, aproape că am formulat ideea, fără a-i da însă forma care se impunea, fără a-i putea gândi toate virtualităţile, pe care le simţeam totuşi ca şi cum aş fi avut cunoştinţă de ele, şi care, sunt convins şi acuma, că ar putea duce la ceva extrem de interesant.

S-ar putea ca azi, mâine sau oricând s-o reiau, s-o duc la capăt, dar faptul că am cedat atunci în faţa oboselii m-a alarmat ceva mai târziu. De altminteri, nici nu am adormit imediat, am mai pierdut vremea, am citit ceva înainte de a mă culca. Am înţeles că ajunsesem la o limită a gândirii, nu legată de un accident, ci datorită neputinţei. (Evit să întrebuinţez expresia „imposibilitate de a mă concentra".) Poate, îmi zic, că voi găsi forţă să continuu – dacă de „forţe" e nevoie în acest caz. E altceva decât pe vremea şcolii, când memorizam greu poezii, stăruind să le învăţ seara, pentru ca a doua zi când mă sculam, să constat stupefiat că le ştiu ca pe apă. E un mecanism care nu a funcţionat mai departe, după ce a învârtit un angrenaj, pentru că el nu este adaptat la operaţia pentru care l-am solicitat.

Gând dezolant, pe care trebuia să-l accept, în cazul că nu am să izbutesc să-l contrazic peste un timp.

29 dec. 1958

M-am întors dintr-o vizită pe care o amânasem nepermis de mult, din motive felurite, la Michi şi Tudor T. Amândoi sunt la fel de drăguţi, deşi în moduri total diferite; el mereu copilăros, distrat şi, în fond, iresponsabil şi insesizabil, ea mult mai „pozitivă" şi de multe ori ironică, aproape maliţioasă, în ciuda perfectei bunei creşteri.

Azi am constatat din nou acest lucru. Michi are o adevărată artă de a spune drăguţ lucruri dezagreabile, cu aerul ei de păpuşă candidă şi mereu mirată. Sunt singurii mei prieteni care n-au avut de suferit mai nimic din cauza regimului. E o întâmplare că şi el şi ea sunt odraslele unor medici cu cabinet şi cu abundentă clientelă – mai mult ca sigur, şi cu foarte mulţi bani. Locuiesc în vila lui (or mai fi proprietari? în tot cazul, nu au fost evacuaţi de acolo, ca atâta lume, la naţionalizare) într-un decor somptuos, cu mobile îndeajuns de eteroclite şi de uzate pentru a da impresia unor relicve ereditare. Totul la ei în casă emană fericirea conjugală, dar mai ales cea „casnică", pe care probabil că o întâlneai frecvent în casele oamenilor mai avuţi în perioada dintre cele două războaie mondiale şi în care îmi recunosc şi eu atmosfera copilăriei.

Când am sunat, mi-a deschis domnişoara Margareta R., care s-a arătat foarte încurcată că mă întâlneşte (s-a făcut până

la un punct că nu mă recunoaşte). Şi am înţeles mai apoi de ce: e un fel de guvernantă cu ora în casa T., ocupându-se de educaţia micului Tudorel.

În finalul unei tratații copioase, Michi mi-a oferit cea mai concentrată şi mai aromată cafea pe care am băut-o în viaţa mea şi când i-am spus-o, mi-a explicat că le-a rămas „nişte cafea" de la bunica soţului ei, decedată cu câtva luni înainte. Şi mi-a povestit că bătrâna doamnă D. avea noptiera burduşită de pachete de cafea primite din Germania, unele chiar sparte şi vărsate pe jumătate, încât patul ei mortuar a mirosit ca o râşniţă. Bătrâna, imobilizată în pat în ultimele ei zile de viaţă, continua să ţină acest preţios depozit în folosinţă exclusivă şi doar arareori invita pe câte un membru al familiei să se delecteze cu câte o „cafeluţă". Când, la apropierea morţii, care sosise inexorabil, deşi cu paşi mai lenţi, a trebuit să i se facă fişa medicală la Policlinica de cartier şi a fost chemat medicul de Circă, doamna Huber Michi, cu totul greşit inspirată, a întrebat-o dacă, pentru a recompensa deranjul doctoriţei, n-ar fi bine să-i ofere un pachet de cafea. Muribunda s-a crispat de oroare şi a răspuns că n-are pe moment aşa ceva, dar să se ducă la vecina lor de la mansardă, doamna Dumitrescu, şi să-i ceară cu împrumut, pentru că o să i-o restituie imediat ce se va face bine.

Michi a povestit toate acestea cu o voce mică, muzicală, incomparabilă, mai dulce decât mierea. Tudor nu a avut deloc aerul că s-ar fi simţit cumva vexat de aceste dezvăluiri; a pufăit din pipa lui tot timpul şi s-a ridicat de câteva ori din fotoliu şi s-a reaşezat, aşa cum face de obicei. Atunci când nevastă-sa a încheiat povestea, a exclamat (poate admirativ?), adăugând şi râsul lui puţin behăit:

– Mama mare era, într-adevăr, formidabilă!

Bineînţeles că e aşa; eu nu m-am îndoit de asta nici o clipă. De altminteri şi fiica ei, doamna Lolica, i-a călcat pe urme cât a fost în viaţă. Îmi povestea mama că, într-o vară, pe când eu nu aveam decât vreo doi sau trei ani şi Silvia nu se născuse încă, am închiriat nişte camere în vila acestei doamne la Călimăneşti, unde tata îşi trata afecţiunea lui la rinichi. A trebuit să ne mutăm după câteva zile, deoarece doamna T. „ţinea" vila sub o straşnică supraveghere; umbla îmbrăcată ca o servitoare şi zornăia o legătură de chei prinsă la brâu, conţinând cel puţin o sută de piese.

Erau nu numai cheile de la toate camerele dar şi de la toate sertarele, uşile dulapurilor, şifonierelor pe care le ţinea încuiate, de nu le puteam folosi. De câte ori ieşea dintr-o cameră, îi încuia uşa cu mare grijă, nici bucătăria nefiind exceptată de la această regulă, motiv pentru care mama aproape că n-o putea folosi.

(Nu-mi amintesc de şederea noastră în vara aceea la Călimăneşti decât sub forma unei mici statui de piatră într-un parc; aş vrea să verific acum la o eventuală vizită dacă am păstrat fidel în memorie ceva real sau e vorba de o închipuire.)

Mama îmi mai spunea că această doamnă Lolica îi lua bărbatului ei, marele chirurg, toţi banii, lăsându-i pe zi o sumă fixă, cam în jur de cinci lei la valoarea actuală, ca să-şi cumpere probabil ţigări şi bomboane.

Mă gândesc la aceste două femei formidabile şi e imposibil să nu conchid că, fără mentalitatea lor, familia n-ar fi posedat, printre altele, vila aceasta splendidă, nici blocul uriaş de pe Take Ionescu şi nici Tudor n-ar fi fost tânărul nonşalant, copilăros şi etern amabil pe care-l iubeşte toată lumea – dar mai ales eu. În tot cazul, aceste calităţi, dar şi atmosfera generală din această familie fericită, mă face (dar probabil nu doar pe mine) să mă simt extraordinar de bine la ei în casă. Ce diferenţă faţă de toţi ceilalţi, nenorociţi, iritaţi, temători de toate, crispaţi...

Fericirea unora e contagioasă, poate şi inspiratoare sau cauza fericirii altora. Îmi amintesc de gluma aceea a lui Villiers de l'Isle-Adam, din nu mai ştiu ce povestire, în care un personaj se rosteşte asupra eliminării tuturor necazurilor, dând ca reţetă cazul bancherului Lafitte, marele financiar al lui Louis-Philippe. Acesta, pe patul de moarte, a fost întrebat de unul dintre fiii săi cu admiraţie şi cu spaimă:

– Tată, cum Dumnezeu ai putut să faci atâtea milioane?

– Foarte simplu, copii, a răspuns bogătaşul, dându-şi sufletul, nu am frecventat decât oameni fericiţi!

Excelentă metodă, îmi dau seama, dar eu de unde naiba să-i găsesc? Iată, deci, unul... Ce bine e să te tragi dintr-o familie de oameni formidabili!

La plecare, T. m-a condus prin biroul tatălui său, marele chirurg, unde mi-a arătat o gravură de Rembrandt, într-un tiraj din care n-ar exista decât douăsprezece exemplare în toată lumea. Şi asta n-ar constitui singurul motiv ca să revin la ei, să-i

frecventez mai susţinut. (Domnişoara R., care venea pe vremuri frecvent la noi în casă, căci era bună prietenă cu mama, şi căreia cu nu-i spuneam altfel decât Tante Margot, nu s-a mai arătat. Amintirea mâinilor ei, cu arsuri de la crătiţi sau diverse ustensile de bucătărie, ca şi la biata mama. De folosit.)

30 dec. 1958

După atâtea dezastre ale memoriei, reţin aceste versuri, printre puţinele pe care le mai ştiu pe dinafară din *Andromaca:*

Tel est de mon amour l'aveuglement funeste;
Vous le savez, madame, et le destin d'Oreste
Est de venir sans cesse adorer vos attraits,
Et de jurer toujours qu'il n'y viendra jamais.
Je sais que vos regards vont rouvrir mes blessures.
Que tous mes pas vers vous sont autant de parjures;
Je le sais, j'en rougir. Mais j'atteste les dieux,
Témoins de la fureur de mes derniers adieux,
Que j'ai couru partout où ma perte certaine
Dégageait mes serments et finissait ma peine.

Mi le amintesc pentru că îmi evocă perioada când plecam disperat şi contrariat de la A., de cele mai multe ori noaptea şi îmi ritmam fără voia mea mersul spre casă cu aceste versuri, pe Occidentului, prin Piaţa Gemeni, pe Maria Rosetti. Acum, amintirea acelor zile şi a prostiei mele enorme, invincibile, pe care o comentează în stil nobil versurile lui Racine, ajunge să-mi dea fiori de gheaţă,

Je le sais, j'en rougis...

Dar ce folos?... Regretele vor fi fiind chiar totdeauna inutile?... Distanţa care mă separă de ceea ce făceam acum câţiva ani şi clipa de faţă, mă face să mă simt nu fericit, ci bătrân.

1959

1 ian. 1959

– Observ materia plângând.

Un vers destul de frumos, la urma urmei, pe care mi l-a inspirat dezgheţul de la amiază. (Aş putea spune: – Observ materia curgând... tot un vers este.) Afară e foarte cald şi se scurg ţurţurii de la fereastră; parcă se prelungesc mai degrabă, pentru că până să se desprindă în picături şi să cadă jos, o bună parte din ei îngheaţă la loc şi ce s-a prelins se încheagă.

O idee: Picături de ploaie care se condensează în stropi mai mari, în şiroaie, în cursuri de apă, din ce în ce mai mari, dar şi cu o configuraţie imprevizibilă... Acesta pare a fi procesul prin care notaţiile într-un jurnal ajung a nu mai putea fi considerate în parte şi în ele însele, dar nici elementele unui tot.

Mi-a venit ideea asta aseară, când a început să plouă, fenomen rarisim la această dată calendaristică. A fost o ploaie stranie, pentru că eu m-am tot străduit să văd „apa" transformându-se în fulgi, un fenomen totuşi insesizabil cu ochiul liber sau cu privirea mea defectuoasă, pe care am acuzat-o încă o dată de deficienţa neplăcută.

Când am ajuns să aud şi chiar să văd şuvoaiele, totul mi s-a părut dintr-o dată lipsit de interes.

Dar, în definitiv, nu există şi scriitori care scriu, în sensul cel mai propriu al cuvântului, torenţial?

2 ian. 1959

Vis ciudat, pentru că se repetă, acum câteva nopţi. Mi-a apărut în vis S.B., care, ca şi altădată, era vesel, sigur de el, mă încredinţa că nu i s-a întâmplat nimic, eventual că e în viaţă. Şi eu mă trezesc de tot atâtea ori într-o stare de uşurare, după „vederea" lui.

Recurența acestei imagini, în felurite variante, dar mereu în ton optimist, mi se pare stranie, când o judec. De ce îl visez tocmai pe S.B.?

Despărțirea noastră dramatică să fie motivul pentru care amintirea lui a devenit pentru mine o obsesie? (Și îmi verific cu această ocazie observația mea mai veche după care nu capeți conștiința despărțirii decât odată cu trecerea vremii și cu dificultatea din ce în ce mai mare de a-l revedea pe cel drag.)

Să notez și faptul că, deși am fost colegi de școală aproape opt ani de zile, imaginea lui se fixează numai în câteva scene; una e întâlnirea noastră în clasa I de liceu, momentul când am avut intuiția clară că el este un personaj deosebit. Dar cel mai ades îl evoc la începutul unui nou an școlar, cred că pe când eram într-a șaptea. Eram în amfiteatrul liceului, în timpul sfeștaniei la care asistau toți elevii și întreg corpul profesoral, în timp ce părintele Buzescu oficia pe scenă. Ne aflam la balconul al doilea și, profitând de întâlnirea de după vacanța mare, schimbam cu el unele impresii, fără a tulbura serviciul divin la care participam totuși.

Eram cu el într-un grup de vreo patru-cinci elevi din clasa noastră și conversația pe ton scăzut a atras unui „pedagog", cum mai erau atunci prin școli, unul dintre acei indivizi puși să ne supravegheze, dar care cu băieții mari se purtau mai curând camaradereşte; acesta era în mod special un tip care căuta să se impună prin purtarea lui obsecvioasă, gravă, mai mult decât prin autoritate. Cred de altminteri că era student la teologie.

S-a apropiat de grupul nostru și ne-a întrebat cu o voce scăzută, pentru a nu deranja cercul mai mare al băieților din jur:

– Pe dumneavoastră nu vă interesează slujba? Sunteți liber-cugetători?

– Ba ne interesează, a răspuns prompt S.B. Dar dumneavoastră de ce întrebați? Sunteți poate duhovnic?

Pedagogul s-a uitat la el cu o privire voit zdrobitoare și i-a spus ironic, după o pauză bine calculată:

– Nu, sunt... psihiatru.

La care, S.B. i-a replicat în modul acesta senzațional:

– Da?... Și când ați ieșit de acolo?

Incidentul n-a avut nici o urmare, decât unele ușoare zâmbete în grupul de elevi care auziseră ultimul cuvânt.

Îmi amintesc mereu de el; mi s-a fixat ciudat în memorie cu o halucinantă exactitate, şi el revine şi în prelungirea viselor mele tulburi, în care S.B. apare, din când în când, şi mă asigură că nu i s-a întâmplat nimic, că nu e închis, ci se află de fapt printre noi, ca şi mai înainte. E una dintre cele mai vii şi mai limpezi amintiri ale vieţii mele de elev, în care s-au petrecut totuşi multe...

Şi, acum, acest vis, care, într-adevăr, îşi merită din plin numele...

3 ian. 1959

Magia cuvintelor, mai ales a formulelor verbale, cu atât mai eficiente atunci când sunt mai inexplicabile, mai indescifrabile, dar servesc de minune în multe împrejurări.

Revin cu o amintire la cele întâmplate zilele trecute la Tudor: pomenisem de poetul R.V. pe care el îl cunoaşte de multă vreme şi mult mai bine ca mine care abia l-am văzut pe ici şi colo. (Michi se oprise în cadrul uşii, ascultând cu atenţie, fără să-şi precizeze vreo atitudine, deşi avea şi ea părerea ei.) Tudor, enervat de-a binelea că eu l-aş putea admira pe un tip ca R.V., mi-a povestit tot felul de lucruri despre el, mereu defavorabile... La un moment dat, ca argument suprem, mi-a spus:

– Dragul meu, ştii ce e cu omul ăsta? Nu zic că ar fi o nulitate, nu e un tâmpit, nu; dar e... e...

Şi, cum eu aşteptam argumentul măciucă, mi l-a oferit:

– ...e, e de prin Witting!

Eu nu ştiu ce e Witting, parcă numele unei farmacii sau al unei străzi, de prin cartierul Gării de Nord, dar m-am lăsat convins de forţa sugestivă a acestei precizări care nu preciza nimic. Funcţia magică a unei formule, care nu trebuie analizată.

Dar, m-a satisfăcut; de acum înainte şi eu voi spune despre acest poet că e din Witting şi cu asta se cheamă că l-am caracterizat. Totul e să nu-mi vină în minte vreo întrebare de genul:

– Şi, ce-i cu asta? Ce dacă o fi de prin Witting?

Conflictul dintre logică şi poezie trebuie menţinut şi, dacă se poate, întărit, dar nu scos la lumină prin încercări de analiză.

4 ian. 1959

Mă consolez de eşecul meu în dragoste prin „prietenii", substitut cel puţin onorabil, recomandat chiar şi de experţi. De deziluziile pe care mi le procură tot mai frecvent acestea mă apăr (cel puţin) descoperind în desfăşurarea cotidiană a lucrurilor unele momente privilegiate de bruscă înţelegere între mine şi un necunoscut, asemeni descoperirii unei virtuale posibile legături sentimentale, care se semnalează în scurte şi acute instantanee, ca reflexele ce trădează prezenţa îndepărtată dar certă a filoanelor de aur. Îmi amintesc de o mică scenă petrecută astă-vară în tren, când ne aflam pe la jumătatea drumului spre Constanţa şi, în compartimentul nostru, atmosfera se putea considera destul de „relaxată". (Cred că nu dau proporţii exagerate scenei, nici nu-i atribui iluzoriu o prea profundă semnificaţie.) Exact pe locul din faţa mea stătea aşezată o fată graţioasă, cu o rochie de vară destul de sumară; privirea îi era acoperită de ochelari de soare impenetrabili. Vorbea puţin, doar cu cei doi din familia ei, un domn şi o doamnă mai în etate, prea tineri însă pentru a-i fi părinţi. Fata avea o ţinută degajată, nepăsătoare; citea o carte, ceea ce nu era prea uşor în mijlocul conversaţiei indiscrete din jur.

La un moment dat, şi-a dat seama ce citeam eu: *Virginibus puerisque* de Robert-Louis Stevenson şi am zâmbit amândoi; ea citea un roman de Jerôme K. Jerôme tot în englezeşte, în colecţia populară arhicunoscută Tauchnitz. Situaţie rară, dar tocmai de aceea, de natură să creeze o anumită complicitate între noi, dincolo de „momentul" care nu angaja prin sine însuşi nimic; era un mic dar sigur semn al unei mult mai imprevizibile în posibilităţi legături. În clipa în care fata a observat că citesc o carte similară cu a ei, între noi a trecut parcă un curent de contact, nu neapărat de simpatie, ci de înţelegere, care ne-a legat invizibil, inaparent – şi am fi putut ajunge aşa până la Constanţa, dacă, la un moment dat, lucrurile nu ar fi luat-o în cu totul altă direcţie.

Anume, fata a ieşit pe culoar să se mai dezmorţească şi, după mai multe deplasări încoace şi încolo, s-a fixat în faţa uşii, la fereastra corespunzătoare. În clipa aceea, nerodul de N.C., care fusese în mod special atent la prezenţa aşa de aproape a acelei tinere, dar nu o putuse „studia", nici aborda, pentru că se afla pe aceeaşi bancă cu ea, în acelaşi rând, despărţiţi însă de o

persoană străină, s-a ridicat şi el şi a ieşit pe culoar. Nu mi-am putut da seama ce s-a întâmplat între ei, acolo; după vreo cinci minute, fata s-a întors şi s-a reaşezat la locul ei, cu un aer uşor bosumflat. Şi-a luat cartea, s-a cufundat în lectură, dar, aşezându-se, a făcut gestul de a-şi trage cu o mână peste picioare fusta, acoperindu-şi mult şi inutil genunchii, între care a şi strâns-o pentru câteva clipe.

Acest gest de pudicitate convenţională şi zadarnică se adresa cui? Mie, care fusesem până atunci beneficiarul spectacolului ei, oferit cu nonşalanţă? Şi cu care ea stabilise o înţelegere? Jocul încetase oricum şi nu s-a mai putut relua. Înainte cu vreo zece minute de a ajunge la punctul terminus, fata s-a ridicat în picioare, s-a întins după valiza de deasupra ei, a dat-o jos din plasă şi şi-a vârât cartea înăuntru. Printr-o coincidenţă neintenţionată, eu am făcut acelaşi lucru cu a mea, exact în acelaşi moment. Să cred că, dacă m-ar fi observat, ar fi zâmbit ca la început? Dar era întoarsă cu spatele.

Prin gestul lui atât de neghiob, N.C. făcuse ca legătura dintre noi să se rupă... E păcat sau, îmi vine să zic: la urma urmei, poate să fie mai bine că nu a fost decât atât; *mai mult* ce putea fi? De teama unei noi deziluzii, e preferabil să rămână doar la virtualităţi, eventual să dau unui început de eşec valoarea unui mic succes în sine.

Subiect de meditaţie şi de melancolie, dacă mai aveam nevoie de aşa ceva...

5 ian. 1959

Observ la mine, în ultima vreme, ciudate forme de distracţie, de amnezie, care-mi modifică în rău comportamentul faţă de oameni, în societate mai bine zis. Nu-i mai salut cum trebuie pe cunoscuţi, nu întreb de toţi cei faţă de care se cuvine să o fac atunci când întâlnesc pe cineva, în lume, nu ascult ce mi se spune, nu pot urmări o discuţie până la capăt, mă plictiseşte prea uşor o conversaţie banală, nu mă mai pot preface că mă interesez de tot ceea ce preocupă pe alţii...

E un reproş pe care mi l-a făcut aseară A., şi are dreptate, deşi, pe moment, m-a iritat. Este drept că la ea întâlnesc o mulţime de oameni care nu mă interesează, începând cu mem-

brii numeroasei sale familii care mă antipatizează cu toţii şi terminând cu unele persoane necunoscute, asupra prezenţei cărora nu mă avertizează din timp ca eventual să pot da înapoi.

– Ai devenit un om de tête-à-tête-uri, îmi spune ea cu aceeaşi dreptate... Într-adevăr, am ajuns să nu mai respect regulile de conversaţie, de comportament şi am tendinţa de a mă izola într-un dialog cu vreun interlocutor.

– Ai să devii un tip dezagreabil până la urmă, mă avertizează cu un sincer regret, dar ca pe un copil care nu ascultă îndemnurile înţelepte ce i se fac.

Pentru cine voi deveni dezagreabil? Pentru cine am fost altfel?

Mai alaltăieri, ea mi-a făcut o lungă teorie după care la vârsta noastră nu-ţi mai poţi face prieteni atât de buni încât să-ţi tolereze orice comportare. Şi, totodată, cu vârsta, trebuie să înţelegi că nu se poate să nu-i admiţi pe oameni aşa cum sunt, că trebuie să iei numai o parte, bună, din ei şi să te mulţumeşti doar cu atât.

...Şi încă ceva: zvonuri foarte optimiste şi persistente cum că s-ar redeschide Institutul francez. Eu trec rareori prin faţa lui şi n-am văzut nici o mişcare, nici un semn din locul care, dacă nu-l evitam la 1 martie 1950, ar fi constituit motivul arestării şi probabil al morţii mele. Am întrebat-o pe A., încercând să mă confirm, căci ea trece aproape zilnic prin faţa acestei instituţii zăvorâte. Mi-a spus că n-a observat nimica nou; clădirea îşi menţine vechea firmă pe care o ştiu eu: *Légation de France-Annexe.*

Dar acum câteva zile A. a trăit un eveniment amuzant: trecând cu caniche-ul ei ţinut în lesă, din fundul curţii a apărut un câine identic şi cei doi au început să se latre cu atâta violenţă încât Institutul francez a dovedit astfel că nu e lipsit de viaţă. Numai că, smucindu-se violent, Tommy s-a încurcat într-o sârmă a grilajului metalic; aşa a trebuit să intervină un trecător s-o ajute pe A. să-l elibereze. Hărmălaia a atras şi alte priviri, nu însă vreuna din lăuntrul dezafectatei instituţii.

– Bine că m-a ajutat acel domn, îmi povestea A., altfel acest grav conflict poate că ar fi dus la un incident diplomatic. În fond, câinele din curte apăra un teritoriu al Franţei.

Ori mai rău: s-ar fi putut crede că cei doi şi-au transmis în limbajul lor intraductibil secrete de stat.

6 ian. 1959

În sala în care lucrez, pe peretele din spatele doamnei Munteanu se află un calendar banal, plasat destul de neobişnuit într-o asemenea încăpere. Azi dimineaţă, la venire, trecând pe lângă el, am văzut că rămăsese fixat la 3 ianuarie şi m-am apucat să-i rup cele trei foi, pentru a-l aduce la zi. Dar, din inabilitate, l-am desprins din cui şi a trebuit să-l ridic de jos... Cu care ocazie am evaluat volumul de hârtie, am tratat „zilele" ca pe nişte cărţi de joc pe care le filezi şi am exclamat:

– Uite, câte ne mai aşteaptă!

Un caz rar, de când sunt în acest Oficiu, când mă ia gura pe dinainte şi rostesc cu voce tare o frază care nu era adresată altora... Ambiguitatea ei l-a făcut pe inginerul S. să zâmbească.

– De ce?... Ce ne aşteaptă?

Pentru el viitorul nu e o succesiune de nenorociri sau măcar una de zile albe, abia întrerupte din când în când de una roşie. El „trăieşte".

Nu râsul, ci zâmbetul e cea mai indescifrabilă expresie a omului. (De revăzut *le Rire,* care totdeauna mi-a dat o anume insatisfacţie, dar şi senzaţia de extremă subtilitate, în care maestru e Bergson, dar care aici a scris parcă mai mult pentru a justifica arta lui Charlot.)

10 ian. 1959

Enervantul tov. Pompilică, un ins care în modul cel mai vizibil nu are ce face în mijlocul nostru, nefiind în stare să desfăşoare vreo activitate „de profil" (asta probabil până când va ajunge oficial în conducere), vine în mijlocul salariaţilor pe care în calitate de „agitator" ar trebui să-i dinamizeze şi ne întreţine cu tot felul de fleacuri, poate în acest fel încercând să ne cunoască „opiniile".

Astăzi însă a avut un subiect copios şi nu pot spune că vorbele lui n-au fost instructive. A venit literalmente cu o „bombă", scandalul de la Minister, victime fiind vreo duzină de „tovarăşe femei" care au îndrăznit să adopte coafura „infi-

delele", cea care face furori acum în ginta feminină. Printre hohote de râs, omul ne-a povestit cum au fost „bubuite" câteva vinovate de această crimă la o şedinţă „lărgită" U.T.M., la care au venit şi candidaţii de Partid, cei mai mulţi tineri, întrucât unele victime erau cunoscute, ce s-a întâmplat la acea şedinţă a interesat, pentru că a consternat pe câteva omoloage ale lor, informate astfel de tov. Pompilică.

Ce-i interesant la acesta e că nu are în nici un fel simţul realităţii, adică al lumii în care „lucrează" aici; pentru că nimeni nu-l dezaprobă şi nici nu-l contrazice, toţi prefăcându-se din prudenţă, el îi consideră complici, în perfectă înţelegere. Aşa că atunci când a epuizat povestea, nu şi-a dat seama de penibilul situaţiei, cu râsetele lui în cascadă a acoperit consternarea auditoriului. Numai doamna C., în calitate de membră de partid, s-a crezut obligată să-l aprobe, fără entuziasm, mai mult mirându-se de principala acuzată, pe care de altminteri o cunoaşte foarte bine şi cu care se tutuieşte:

– Ce curios!... La urma urmelor, tovarăşa X nici nu mai e aşa de tânără, ar fi putut fi mai serioasă...

Asta a împins comentariile pe altă pistă, mai ales după plecarea agitatorului nostru. Toate femeile au început să discute despre vârsta şi frumuseţea principalei incriminate: de la „drăguţă" la „e frumoasă foc", opiniile au fost numai admirative. „Acum vreo doi-trei ani, X era utemistă, ca mine, nu cred că a împlinit treizeci de ani..."

În felul acesta a apărut brusc şi pentru mine morala fabulei, una nostimă: numita X trebuia să plătească într-un fel crima de a fi frumoasă, ba chiar de a nu-şi ascunde acest profund viciu. Trebuia „bubuită", dacă nu va fi curând şi asasinată, mai precis: linşată de miile de femei „revoltate" de purtarea ei incalificabilă.

16 ian. 1959

Mi-am cumpărat de la Grünwald câteva discuri preţioase: *Simfonia* de Franck cu Barbirolli, *Quartetul opus 131* de Beethoven, cu un ansamblu din Viena, şi *Concertele* de Grieg şi de Schumann, cu Lipatti. În plus, am găsit la magazinul „Muzica" de pe Bulevard un recital Lipatti. Am rămas lefter; e cea mai mare achiziţie de discuri pe care am făcut-o vreodată

într-o singură zi. M-a îndemnat ideea că nu trebuie să scap ocazia, că în astfel de împrejurări nu trebuie să am nici o ezitare, pentru că orice pierdere o voi regreta mai târziu, şi va fi zadarnic.

Dar, în fine, o mică îngrijorare a venit din altă parte. Grünwald mi-a arătat un magnetofon şi e pentru prima oară că văd de aproape un astfel de aparat şi mi se explică funcţionarea lui. E ceva extrem de simplu, pentru mine aproape o minune: o panglică foarte subţire, din nu ştiu ce material plastic, (magnetizată, de unde şi vine numele: magnetofon), din care ies sunete în momentul când trece printr-un dispozitiv anume. E miraculos de simplu şi îmi dau seama că unor astfel de aparate muzicale le aparţine viitorul, că pick-upurile vor fi aruncate atunci la gunoi. Încep să cred că am făcut o imensă prostie cumpărând atâtea discuri; va fi posibil cândva ca întreaga mea discotecă să fie trasă pe câteva benzi de magnetofon, care vor costa o nimica toată.

Mă împac cu gândul că până „atunci" va trece totuşi mult timp şi eu nu pot să aştept. Iar bani ca să cumpăr un magnetofon nici în vis nu o să am. L-am întrebat totuşi pe Grünwald cam cât poate să coste un asemenea aparat şi el mi-a răspuns că în cazul că „un prieten" al său se va hotărî să-l vândă, va cere pe puţin 3500 de lei, ceea ce e o sumă exorbitantă şi m-a liniştit pe deplin.

18 ian. 1959

Mătuşa Ruxandra, aşa de tăcută şi de rezervată, ne istoriseşte o întâmplare cu mare haz, petrecută în familia verişoarei sale Emilia, cea care nu iese din casă şi pe care ea însăşi o vizitează extrem de rar. (Pentru o fiinţă aşa de retrasă, fără contacte cu lumea, decât cu „apropiaţii", simpla vizită în Dorobanţi echivalează cu un voiaj în provincie.) A fost vorba de înmormântarea lui nenea Sterică, foarte vioiul şi simpaticul soţ al Emiliei, pe care l-am cunoscut mai bine şi eu, deoarece înainte de război învârtea afaceri în branşa lemnelor de foc şi ne aproviziona casa din Toamnei cu cel puţin două vagoane de lemne excelente. (Ce mult m-a surprins ca elev când am aflat că aceste produse se măsoară în „steri" şi credeam că poate fi vreo

legătură între această unitate de măsură şi simpatica noastră rudă îndepărtată.)

Era oprit totdeauna la masă şi i se dădea altă consideraţie decât unui furnizor onorabil, dar cam privit de sus. Ştiam că biata Emilia a avut o căsătorie foarte nefericită cu el, un afemeiat şi un cartofor, un timp el trăind cu altă persoană în afara căminului conjugal. S-a întors însă acum câţiva ani, odată cu mizeria postbelică, determinat şi de rude care au stăruit pentru „împăcare" la bătrâneţe, în ultimul moment. Inspirată idee! Eu îl întâlneam foarte rar în ultima vreme şi îmi rămăsese la fel de simpatic, în ciuda surdităţii lui aproape complete. Acuma s-a dus şi multele lui păcate vor fi uitate de supravieţuitori, chiar dacă i-a amărât cu inconştienţa.

În revanşă poate, la înmormântarea lui s-a petrecut ceva neobişnuit. Când familia s-a întors acasă, după ce l-a condus pe ultimul drum, la văduva care, la gradul ei de ramolisment, nici nu prea înţelegea ce se petrece, s-a constatat ceva inexplicabil: că dispăruse coliva, un element totuşi esenţial în ocurenţă şi care doar parţial fusese împărţită la cimitir. Toată lumea s-a pus pe căutat şi s-a consumat în presupuneri: că a fost uitată acolo, sau în taxi, că a fost furată (!?) dar nu s-a ajuns la nici o soluţie.

Abia când s-au aşezat la praznic, rudele îndoliate au avut explicaţia: ridicând-o pe văduvă de pe fotoliul unde se aşezase, s-a descoperit sub ea coliva buclucaşe, gest de care, în agitaţia generală, ea nici nu-şi dăduse seama.

Mătuşa Ruxandra a povestit totul fără vreun comentariu, pe un ton egal, punctat de obişnuitul ei zâmbet trist. Auditoriul, în schimb, a explodat în râs, a copleşit-o literalmente pe povestitoare, parcă punând-o într-o situaţie jenantă. Eu, care sunt filosoful familiei, încerc acum să „adâncesc" problema în loc să las explicaţia cea mai simplă ivită la urmă. Poate un freudist ar bănui o acţiune obscură, inconştientă, dar perfect coordonată în această poznă a bietei bătrâne, care va fi extras vreo voluptate din această sigură răzbunare a sorţii.

27 ian. 1959

La Biblioteca Academiei îl zăresc pe dr. T.C. fumând în preajma telefonului public şi aflu că a venit pentru o „docu-

mentare", ca şi mine de altfel. Ne-am vorbit să plecăm împreună, ca să mai stăm puţin de vorbă şi să facem câţiva paşi.

...Ceea ce am şi făcut cu un oarecare ocol prin zona Palatului Regal, unde se pare că vor avea loc mari transformări edilitare. Ceva a început... El mi-a povestit unele lucruri, dar mai ales mi-a explicat prezenţa la Academie: e vorba de o lucrare despre dr. N. Lupu (care e bolnav la spitalul Colentina, la Institutul care-i poartă numele), o lucrare executată de un colectiv, cum e moda acum. Consultând presa anilor 1933, când acesta fusese numit nu ştiu exact ce la un minister, T.C. a dat peste o relatare a grevelor de la Griviţa din februarie al acelui an şi mi-a transmis şi mie ceva de tot hazul: un deputat din opoziţie, atacând guvernul, s-a referit la Virgil Madgearu, ministru, dacă nu mă înşală memoria. Acesta fusese în toiul evenimentelor invitat la Legaţia americană, unde petrecuse bine, cu toată inconştienţa. Deputatul interpelator îi ceruse socoteală şi-l întrebase dacă ştie că muncitorii grevişti i-au nemurit comportarea în versurile: „în timp ce pe noi gloanţele ne dă tumba, domnul ministru Madgearu joacă rumba."

S-a iscat un vacarm uriaş în sală, au izbucnit urlete de indignare şi de protest, fluierături.

Când s-au mai potolit spiritele, d. ministru Madgearu a cerut cuvântul şi, ajuns la tribună cu ajutorul confraţilor din majoritatea ţărănistă, a declarat solemn doar atât:

– Domnilor deputaţi, am de făcut doar această precizare: Nu ştiu să joc rumba!

După care s-a întors, în râsul destins al adunării, la locul lui. Am râs şi eu. Ce se putea face? Dar T.C. a adăugat:

– Ei, vezi, de-aceea am ajuns aici.

Aşadar, acelaşi cântec! Acelaşi cântec pe care-l aud mereu, dar nu-l admit defel, căci nu e nici o legătură între cele întâmplate atunci şi situaţia de acum, în care „am ajuns".

Pentru că ar fi fost prea greu să-l conving pe T.C., am schimbat vorba, cerându-i amănunte despre cele relatate în ziarul acela.

– A, nimica interesant, mai nimica... Doar faptul că în atâtea zile, pe atâtea pagini, numele lui Gheorghiu-Dej nu era nici măcar o dată pomenit. Doncea, da, era; mai erau vreo doi-trei cu nume ungureşti, dar Gheorghiu-Dej nu...

Probabil că rolul lui major în revoluţie a survenit mai târziu, după proces; mai sigur e că s-a produs după 23 august sau abia acum când au trecut 25 de ani de la măreţele evenimente.

29 ian. 1959

Zilele trecute mi-au căzut în mână cele două numere din *Revista Fundaţiilor* conţinând pagini din jurnalul lui M. Sebastian. (Regret nespus că am pierdut fragmentul apărut cam tot atunci în *Lumea* şi rămas în Toamnei şi pierdut astfel, pentru că Aurelia şi mama ei, ocupând „spaţiul", nu s-au îngrijit să-mi semnaleze existenţa întregii colecţii a revistelor în bufetul din sufragerie de unde sigur că l-au aruncat.) Am recitit doar respectivele pagini cu aceeaşi încântare, dar şi cu un sentiment nou; când l-am parcurs pentru prima dată aveam 16–17 ani şi nici o clipă nu mi-a trecut prin minte să compar situaţia lui cu a mea deoarece nimica nu se potrivea.

Acuma am fost frapat de atmosfera de dezolare pe care o exală vechile lui notaţii, defetismul, dar mai ales oboseala (pe care şi eu mi-o consemnez), în fine, faptul că se simte „bătrân". Or, aseară, făcând o mică socoteală mi-am dat seama că, atunci când scria, omul meu avea vârsta mea de acum, adică puţin sub treizeci de ani! Mă gândesc doar la „oboseala" şi la blazarea lui, un ins care totuşi va scrie în anii următori trei piese de teatru de indiscutabil succes. El nu pomeneşte de moarte care pentru mine e o certitudine că-mi va curma existenţa încă de tânăr. M. Sebastian e un destin neîmplinit, dar, în ciuda tonalităţii sumbre a jurnalului său, se vede că nu şi-a luat în calcul sfârşitul.

Dacă eu voi dispărea zilele acestea, cine ar găsi tot ce am lăsat pe hârtie, de fapt, lucruri scrise în aceşti câţiva ani, ar putea spune şi crede că am „lucrat" (ceea ce nu e şi impresia mea) sub iminenţa morţii.

2 febr. 1959

Deşi sunt un simplu traducător în acest Oficiu şi nu un documentarist, precum colegii mei care au studii şi titluri tehnice, mi se face hatârul de a mi se îngădui să mă duc la biblioteci pentru o aşa-zisă documentare, ceea ce pentru absolut toţi ceilalţi constituie pretextul subînţeles cel mai frecvent de a se

plimba prin oraş, eventual de a ajunge în final şi la I.D.T., lângă Muzeul Simu, unde poate fac cel mult un popas mai lung. (Încalte, e absolut notoriu că tovarăşul Catargi, care datorită vârstei şi situaţiei sale îşi permite multe, trece în fiecare zi pe acasă, pe Calea Victoriei, şi îşi ia căţelul la plimbare într-o scurtă cursă, deoarece acesta, în caz contrar, exact la orele 11 începe să urle de se ridică în picioare toţi vecinii.) Îmi propun deci să nu abuzez de acest privilegiu şi să procedez cu tact, pentru a nu trezi invidia colegilor într-o instituţie în care şi aşa nu sunt prea simpatizat.

Mi-am scos, deci, permise pentru toate bibliotecile mai mari, inclusiv pentru Biblioteca Centrală de Stat, de câţiva ani înfiinţată şi care se află instalată în mod foarte impropriu dar relativ aproape de casa mea, în clădirea fostului Tribunal. Până acum însă, nu mi s-a întâmplat să mă duc decât la Biblioteca Academiei; am regăsit, după atâţia ani, scaunele şi mesele ei metalice atât de incomode, dar şi impresiile de demult, din ultima clasă de liceu, când, datorită reformei acestei instituţii, am putut să-mi scot permise şi să o frecventez. Dar am făcut lucrul acesta mult prea sporadic, preferinţele mele îndreptându-se spre Biblioteca Fundaţiei şi spre cea a Institutului pentru Relaţii Culturale cu Străinătatea.

Apropierea de un fond mare de cărţi continuă să-mi dea o senzaţie de uşoară ameţeală euforică, dar şi sentimentul zădărniciei, al neputinţei. „Cultura" mea o fi existând, după atâtea lecturi? Îmi vine să râd... Mă copleşeşte sugestia ploii de atomi ai lui Democrit, concepuţi fără declivitate, ideea căderii în haos, după ce s-au născut inutil, a pierderii lor. Ce-mi rămâne mie după atâtea lecturi?

În loc de cultură, mi se pare mai cert să vorbesc de ceva mai puţin preţios dar mai sigur, o calitate pe care mi-o verific aproape în fiecare clipă şi care-mi dă posibilitatea de a mă folosi de elementele ei, de sugestiile ei, ceea ce ajunge să dea unor naivi iluzia unui fond adânc, infinit. Dar eu, care cunosc realitatea... Să nu mai vorbesc...

Ieşind din sală, l-am văzut, aşezat la una din mesele din faţă, pe... Paul Pantelli. Surpriză de mari proporţii, într-adevăr. Ce l-o fi determinat să vină aici să citească, să se afle pe la ora

prânzului în sala de lectură a unei biblioteci? De ce nu era la slujbă?

Dar ce fel de slujbă? În fond, eu nu am ştiut niciodată prea multe despre el, cu ce se ocupă, din ce trăieşte acest om retras, discret, care pare a se eschiva de la orice efort, dar care trebuie totuşi să facă ceva. O fi având o slujbă echivalentă cu a mea? În tot cazul, deşi l-am urmărit doar câteva secunde cu privirea, am avut neta senzaţie că m-a văzut şi el şi nu a ridicat capul, anume ca să nu ne salutăm, de teama unor presupuse întrebări din partea mea.

4 febr. 1959

V.R. mi-a dat o informaţie preţioasă, graţie căreia am ajuns să-l regăsesc pe domnul Costică, mai vechiul meu croitor, care îşi practică acum meseria într-un fel de semiclandestinitate, în primul rând, datorită faptului că nu-şi divulgă actualul domiciliu, pentru a nu fi găsit de fosta sa soţie, care-i pretinde bani sau, cum se spune acum: pensie alimentară. Domnul Costică a fugit de acasă, de vreo doi-trei ani, şi se află instalat la noua lui „nevastă", o femeie mult mai tânără decât precedenta. S-a bucurat mult văzându-mă, deoarece se pare că în actualele condiţii e lipsit de clienţi. M-a primit într-o locuinţă modestă, poate chiar mai lipsită de confort decât cea pe care o abandonase, nu ştiu de ce, eventual doar pentru a căuta fericirea. Să sperăm că a şi găsit-o.

Proba la oglindă s-a făcut în dormitorul său şi, cu această ocazie, am descoperit pe o măsuţă o fotografie a regelui Carol I, din tinereţe, din primii ani ai venirii lui la noi în ţară, o poză mai neobişnuită, înrămată destul de pretenţios.

Observând direcţia privirii mele şi nesesizând cauza nedumeririi şi insistenţei cu care contemplam poza, domnul Costică s-a simţit obligat să-mi dea o lămurire:

– E un unchi al soţiei... A fost ofiţer de cavalerie; acolo în fotografie e mai tânăr, pe vremea când era maior...

Mi-a venit să-i rectific informaţia, spunându-i:

– Nu, domnule Costică, nu cunoşti gradele la uniformele vechi... E chiar general, ţi-o garantez eu... Trebuie să fi fost un tip grozav.

Dar de ce să-i spun omului meu toate acestea, care l-ar cufunda în perplexitate? Nu-i mai bine să-l las cu mândria şi cu fericirea lui?

Notez însă pentru mine acest termen „soţia", în locul comunului „nevastă-mea", care, ca şi „soţul", face furori în clipa de faţă printre toţi cei care vor să-şi dea aere de distincţie, să evite „vulgarităţile".

Fiecare cum poate şi cu ce poate... În definitiv, pentru toată lumea trebuie să fie valabilă ideea de progres.

7 febr. 1959

Aseară la Dorel, la sfârşitul audiţiei muzicale, el ne-a pus, pour la bonne bouche, *Panis angelicus* de Franck şi mie nu ştiu ce mi-a venit să spun, în treacăt, că tema aceasta sublimă ar putea fi exploatată în tempo de marş. S-a iscat o mică discuţie: semnificativ e că A., aflată şi ea acolo, a intervenit, constituindu-se numaidecât parte *împotriva mea*. (Deşi nici nu auzise ce am spus, căci ea se afla în dormitorul lui Lucy, într-o conversaţie animată.) Cât de tipic ei a fost totul!...

Am ieşit, dar după numai câţiva paşi, am virat la dreapta, spre Calea Moşilor, salutul meu de despărţire de grup fiind redus în consecinţă. (În definitiv, ea venise cu Emil, aşa că nu intra în obligaţiile mele să o conduc acasă.) Cât mă enerva pe vremuri comportarea ei mereu aceeaşi, în astfel de ocazii...

Nu ştiu ce să consider mai lamentabil: întâmplarea trăită, sau mândria de a-i fi arătat indiferenţa măcar relativă printr-un act de voinţă, în fine, comentariul pe care-l fac acum, seara, la atâtea ore după consumarea faptului. Oricum, în bilanţul pozitiv să trec totuşi cel mai important lucru: trecerea timpului.

Fluier vesel, în clipa acestor notaţii, divina melodie a lui Franck, poate pentru a prelungi şi a mă revanşa prin grotesc o scenă care ar fi trebuit să fie dureroasă.

8 febr. 1959

Paul Pantelli îmi dezvăluie o reţetă deosebită pentru preparat cafeaua şi, în timpul unei vizite la el în cameră, îmi face o demonstraţie: lasă să fiarbă apa în clocot, abia apoi pune încet, cu o linguriţă, cafeaua, care rămâne câtva timp să plutească la

suprafaţă, numai o parte dizolvându-se imediat. Asta ar fi partea ei cea mai substanţială. Abia după un nou interval învârteşte totul cu linguriţa şi îi pune un vârf de cuţit de sare (!?).

Cafeaua a ieşit bine, recunosc, dar acest fapt, presupun eu, s-a datorat în primul rând calităţii superioare a materiei prime. I-am promis însă din politeţe lui Paul că voi folosi reţeta lui de acum înainte (dar de câte ori survine în viaţa mea acest eveniment?). I-am admirat însă eleganţa mişcărilor în împrejurările cele mai prozaice şi intenţia de a obţine chiar şi în treburile comune o oarecare performanţă. Prepararea acelei licori a fost o adevărată ceremonie artistică.

Dar, din nenorocire, în discuţia care a urmat, am comis o gafă. Cum el se foloseşte aproape de toate prilejurile când stăm de vorbă pentru a-mi evoca situaţii interesante din trecut şi eu îl urmăresc foarte atent, l-am întrebat la un moment dat de ce nu-şi scrie memoriile. Paul a zâmbit vădit incomodat şi mi-a replicat cu obişnuitele argumente: lipsa de interes general a „amintirilor" lui, lipsa de timp pentru a şi le scrie, faptul că e acaparat de lucruri mai urgente. (Cam aceleaşi gânduri mi le inspiră şi unchiul P., martor şi participant la atâtea evenimente interesante; nu i-am făcut niciodată asemenea îndemnuri, deoarece ştiu cu certitudine că n-ar fi în stare să scrie vreodată un rând.)

Paul s-a simţit cam stânjenit de propunerea mea, în fond, el e un om „încă tânăr" pentru mentalitatea lui, abia a trecut de cincizeci de ani. A face propuneri de genul celor exprimate de mine unui asemenea om înseamnă a-l proiecta şi mai mult spre „sfârşit", a-l crede capabil în primul rând de retrospecţii, tipice pentru un ins fără nici un viitor.

Acum, la o oră după cele întâmplate, când scriu rândurile de faţă, îmi dau seama că mai e ceva, de ordin mai profund şi mai subiectiv, care-l face pe un om de minimum orgoliu să nu se simtă îndemnat să povestească întâmplări pe care le ştie chiar foarte bine. Dacă n-ai fost eroul unor evenimente, le poţi consemna, dar cu ce titlu? Lipsa de relief a celui ce le-a trăit iese mai bine în evidenţă în măsura în care nu le-a determinat el, singurul lui merit fiind că a existat, că s-a aflat întâmplător „pe acolo". Toţi memorialiştii îşi falsifică rolul pe care l-au jucat în desfăşurarea evenimentelor, şi-l augmentează în cel mai bun caz, ba se şi „introduc" în evenimente.

A fi doar martor e ceva penibil, iată adevărul; să te salvezi din anonimat doar pentru că ai asistat la ceva ce s-a petrecut la altă scară decât aceea care-ţi măsoară ţie dimensiunile, – tristă afacere...

10 febr. 1959

Şedinţă anuală de dare de seamă a activităţii A.S.I.T.-ului, la care caut să nu lipsesc niciodată, cu atât mai mult cu cât participarea „tehnicienilor" veritabili din acest Oficiu e totdeauna slabă şi prezenţa nominală a cuiva dintre salariaţii săi contează. M-am dus, deci, în după-amiaza asta, la sediul din Piaţa Romană. Crezusem că am să o revăd şi să pot sta puţin de vorbă cu tovarăşa Marta, eventual să discut cu ea măcar ceva despre soarta mea, în cazul că lucrurile aici vor continua să evolueze prost, aşa cum se pare. N-am apucat nici măcar să schimb cu ea două vorbe; abia ne-am salutat, ea era aferată, deoarece „pregăteşte" totdeauna aceste şedinţe, chiar dacă nu e niciodată prezentă la masa prezidiului.

În schimb, mă aştepta o relativ plăcută surpriză: l-am reîntâlnit pe Xantopol, fostul meu coleg din clasa a patra de liceu, cu care am avut o întrevedere dintre cele mai semnificative. Îl mai zărisem odată, dar fugitiv, tot în sala A.S.I.T.-ului, acum vreo trei-patru ani, când mai eram la M.2; nu am avut timp să-l întreb cum se explică prezenţa lui „printre noi", căci nu era de presupus că urmase între timp vreo facultate tehnică şi era membru al A.S.I.T.-ului în această calitate; era funcţionar pe acolo sau, ca şi mine, secretar al vreunei comisii de inovaţii la vreo întreprindere, care ţinea şedinţe în acea sală.

Şi prima noastră revedere şi aceasta de acum erau de natură să-mi facă, în principiu, plăcere. Din 1945 nu-l mai văzusem decât în toamna lui 1949 când ne pregăteam amândoi să dăm examen de intrare la facultate. Dar adevărata noastră întâlnire s-a petrecut atunci, în liceu, când el mi-a oferit mie şi altor colegi, care am fost sensibili la situaţie, un moment extrem de impresionant. Ne-am trezit cu el în clasa a IV-a, în anul şcolar de imediat după 23 August 1944. Era un băiat slab, cu un prognatism accentuat al figurii, cu ochii supărător de ieşiţi din orbite; era un tip vioi şi agitat, care învăţa destul de bine şi era

îndeobşte bine dispus. Aceste detalii ca şi numele, Xantopol Eugen, nu avertizau pe nimeni asupra a ceea ce avea să se întâmple într-o bună zi.

Anume, pe la sfârşitul anului, la una din orele de limba română (pe care atunci le suplinea o doamnă al cărei nume l-am uitat, în absenţa profesorului nostru titular, Valeriu Grecu) a fost scos la tablă Xantopol şi a fost pus să citească o „compoziţie". Ni se dădeau de către această profesoară să dezvoltăm unele teme acasă, cu subiecte care mie mi se păreau imposibile: Ce e patriotismul? Cum o iubesc pe mama? Şi alte asemenea tâmpenii. De data aceasta subiectul fusese „Cea mai tristă zi din viaţa mea", şi toţi elevii s-au resemnat să asculte, fără nici o curiozitate, ce anume mare nenorocire i se putuse întâmpla vreodată lui Xantopol Eugen.

Colegul nostru s-a dus la tablă şi a început să citească cu o voce sonoră, chiar puţin cam prea forte, ceea ce scrisese. Textul lui se recomanda de la început, cel puţin pentru mine, prin calitatea lui literară: era bine scris, era net mai bine scris decât ceea ce se putea auzi într-o clasă obişnuită de liceu. Dar nu aceasta ne-a sechestrat la toţi treptat atenţia, ci conţinutul „compoziţiei". Din ceea ce auzeam se dezvăluia un lucru neprevăzut, că amicul nostru cu nume grecesc era descendentul unei familii de moşieri basarabeni şi, în câteva pagini succinte, el ne-a evocat anii copilăriei fericite petrecute la conacul strămoşesc.

Numai că lucrurile luau la un moment dat acea întorsătură tragică, pe care „tema" compoziţiei o lăsa să se presupună: cea mai tristă zi din viaţa colegului nostru fusese aceea în care fusese silit, în condiţii de precipitare şi de groază, să-şi părăsească locul natal pentru că ruşii ne dăduseră ultimatumul cunoscut, în vara anului 1940. Atmosfera de jenă în care lectura întregii compoziţii se desfăşurase, din clipa în care clasa noastră începuse să audă evocată Basarabia, s-a transformat curând într-o spaimă îngheţată; profesoara se uita la inconştientul nostru coleg, care-i dădea înainte, şi nu ştia literalmente ce să facă, probabil că-şi blestema momentul de inspiraţie când se apucase să-l cheme tocmai pe el la tablă.

Dar lucrurile s-au soluţionat până la urmă, dacă nu în mod fericit, în tot cazul în mod convenabil şi neprevăzut. Colegul nostru, care pe măsură ce lectura înainta, îşi pierdea din ce în ce

mai mult suflul şi siguranţa tonului, s-a întrerupt singur la un moment dat, înainte cu mult de finalul compoziţiei care mergea mereu spre tragic şi, copleşit de emoţie, a izbucnit în plâns. Profesoara a profitat de ocazia oferită şi l-a trimis în bancă, fericită; nici nu mai ţin minte dacă i-a pus vreo notă. Mă întreb însă acum: care ar fi putut fi acea notă?

Nu mi-a mai rămas în minte nici un detaliu din impresionanta povestire a colegului nostru; ceea ce m-a mirat însă la extrem era că tot ce scrisese acolo era real, trăit, de cu totul alt ordin decât ceea ce putusem citi în cărţile noastre şcolare de lectură şi unde se afla o poveste inspirată de aceleaşi evenimente şi intitulată aproximativ *Ultima lecţie de limba română* şi pe care aveam să descopăr mai târziu că e o adaptare după o schiţă de Alphonse Daudet scrisă după 1870, în legătură cu cedarea de către Franţa a Alsaciei şi Lorenei.

În zilele care au urmat, Xantopol a fost privit dacă nu cu oarecare consideraţie de către ceilalţi colegi sau cu milă, în tot cazul cu o anumită distanţare, pe care o adopţi faţă de un om cu un trecut încărcat. Apoi, lucrurile au intrat în normal. În anul următor, el a dispărut dintre noi, nu s-a mai înscris la liceul nostru şi l-am pierdut astfel din vedere, deşi nu l-am uitat. M-am reîntâlnit cu el în toamna, pentru mine de mari speranţe şi elanuri, a anului 1949 când am dat examen de admitere la facultate. A fost o bucurie să-l revăd şi ţin minte că ne-am plimbat într-o dimineaţă prin Cişmigiu şi în curtea Facultăţii de Drept. Cu ocazia aceasta l-am întrebat şi ce mai face, pentru că bănuiam că nu o poate duce bine; dacă nu mă înşel, era orfan, tatăl său murise poate încă mai demult şi situaţia familiei nu putea fi bună.

Mi-a răspuns că într-adevăr o duce greu, că mama lui asigură singurul venit al familiei, din leafa ei de dactilografă, dar că... Şi aici, Xantopol a ţinut să mă asigure că moralul lui e intact, că nu şi-a pierdut speranţele, că a rămas ferm pe vechea poziţie, că odată şi odată... etc.

L-am felicitat şi l-am îmbărbătat şi eu cum am putut, apoi ne-am despărţit, el zâmbindu-mi complice, pentru a nu ne vedea decât acum, în timpul acestor şedinţe care ne aduc pe ambii, de la două instituţii diferite, în aceeaşi sală.

Am avut o clipă impresia că amicul Xantopol e funcţionar aici, în administraţia A.S.I.T.-ului, căci îl zărisem strecurându-se

printre rândurile de bănci, cu o hârtie în mână, şi discutând cu unul şi cu altul din asistenţi tot felul de lucruri. Părea un familiar al locului şi a continuat operaţia şi după ce şedinţa începuse.

La un moment dat a apărut în spatele meu şi m-a bătut pe umăr; m-am bucurat să ne vedem, i-am strâns mâna şi i-am făcut loc lângă mine, crezând că ar vrea să se aşeze. Dar Xantopol venise pentru cu totul altceva.

S-a apropiat de urechea mea şi mi-a spus enervat, cu o voce şoptită însă imperativă:

– Te înscrii în A.R.L.U.S.?

– Ce spui?... am răspuns eu cu o voce mirată, începând abia atunci să-mi dau seama că fostul meu coleg era responsabil cu A.R.L.U.S.-ul şi profita de acea şedinţă ca să facă noi înscrieri.

– Te înscrii sau nu te înscrii? mi-a repetat el tot mai enervat.

– Hai, scoate odată banii...

Am plătit cei treizeci de bani, deşi mai fusesem înscris de vreo zece ori până atunci în respectiva asociaţie. Aş fi vrut să-l întreb totuşi, în timp ce el îmi trecea numele pe o listă:

– Bine, coane Evghenie, dar cum rămâne, ca să zic aşa, cu Basarabia noastră?...

El îmi tăiase orice posibilitate de replică. Mi-a luat banii şi, pe un ton precipitat, dar sigur, mi-a spus că la sfârşitul şedinţei să trec pe la nu ştiu ce birou unde carnetele cu numele posesorului urmează să fie predate după ce li s-a aplicat o ştampilă şi timbrul pe anul în curs.

Am înţeles că amicul meu Xantopol e responsabil A.R.L.U.S. în această instituţie. Oare n-o fi cumva şi profesor de limba rusă?

11 febr. 1959

Se desfiinţează treptat, dar foarte de zor, ultimele cabinete ale medicilor „particulari", chestiune care nu mă afectează mult în interesul meu personal, dar e o dovadă în plus că independenţa de orice fel, fie şi relativă, trebuie curmată până la urmă. (Se dezvăluie că această măsură va asana viaţa medicală, deoarece cabinetele particulare erau nişte surse de afacerism, de

jecmăneală a naivilor care călcau pe acolo impresionaţi de „aparate“ etc. Se dau numeroase exemple.) Ne-a comunicat vestea dr. Lupovici care în felul acesta şi-a grăbit plecarea din ţară – a dat a înţelege.

Sandu D. care locuieşte pe dr. Lister ne povesteşte că vis-à-vis de el avea cabinet dr. Theodorescu, radiologul care a golit toată casa, deoarece el stătea cu familia altundeva. O echipă rapidă a venit să dezinfecteze până şi curtea şi boschetele, deoarece cabinetele radiologice sunt o sursă de propagare a razelor nocive care produc cancer. (Aşa s-o fi procedat peste tot?)

După care, tot aşa de repede, s-a deschis o „unitate“ specială, un magazin rezervat „fruntaşilor în producţie“, după câte au aflat vecinii, căci la intrare nu e nici o firmă. (De fapt, nu e la stradă, dar la intrarea în casa propriu-zisă se zăreşte ceva greu de descifrat de afară. Oficiul acesta nu pare interesat de clienţi, care sunt informaţi totuşi pe căi oculte, deoarece intră toţi înăuntru fără dubii şi ezitări, cu pas ferm.

Sandu D. ne povestea că într-o zi a urmărit de la fereastră timp de o oră „mişcarea“ ce putea fi observată. Şi a reţinut un lucru foarte curios, că au intrat o duzină de bărbaţi, dar au ieşit în interval tot doisprezece clienţi, însă numai femei. Nimeni nu şi-a putut explica fenomenul.

Mie, care sunt lipsit de prezenţă de spirit, nu mi-a sugerat informaţia nici un comentariu, dar acuma, când scriu, îmi vine să spun:

– Partea într-adevăr enigmatică ar fi fost dacă intrau într-o oră vreo doisprezece bărbaţi, dar ar fi ieşit de acolo de două ori mai mulţi.

(Întrebare pentru altădată: De ce o *casă* ajunge a fi mai misterioasă decât o *peşteră?)*

23 febr. 1959

Ce valoare poate avea iubirea pentru cineva, iubirea mea pentru A., de pildă, constantă, absurdă, care durează de atâta vreme? Şi, în genere, e vreun merit în faptul de a iubi sau a pretinde că iubeşti? De a rezista tuturor accidentelor, necazurilor, eclipselor, nopţilor de întuneric? În cazul naturii mele atât de conservatoare (ciudat că e aşa, dar nu e şi retardatară),

iubirea aceasta, cu toate accidentele ei, se explică prin inerţie şi mai apoi prin oboseală, toate la fel de absurde sau măcar inexplicabile.

Aproape de fiecare dată când o văd pe A., de câte ori mă duc la ea, uşor iritat împotriva mea însumi (dacă n-ar fi decât permanenta neplăcere de a trebui să dau ochi cu unchiul ei P., un bătrân răutăcios şi bizar, pe care toată lumea îl menajează din respect faţă de vârsta lui şi din „afecţiune", dar mai ales din motive interesate, căci el e proprietarul casei şi A. o va moşteni), dar şi de câte ori plec de la ea, de cele mai multe ori seara, la ore târzii, întorcându-mă acasă, am destul timp să fac o serie de reflecţii, să rumeg tot drumul asemenea triste şi contrariante gânduri.

E sigur că, mai mult decât orice altceva, nu mă pot despărţi de ea, în ciuda atâtor ocazii, atâtor justificări pe care ea mi le-a oferit cu inconştienţă sau cu nepăsare – şi, dacă nu ar fi vorba de ea, aş zice: cu dispreţ. Şi, atunci, insuficienţa mea, lipsa mea de voinţă, într-o împrejurare care ar pretinde decizie, promptitudine şi care mi-ajunge să-mi dea sentimentul acţiunii doar pentru că mă las în voia soartei, când de fapt e vorba de un automatism, de o suită de gesturi mecanice, înconjurând, întreţinând o vechitură inutilă, pe veci inutilizabilă.

Îmi aduc aminte de acea mătuşă a mamei pe care eu nu am cunoscut-o, Tante Mane, de pomină în familia noastră prin aceea că păstra absolut totul, lucrurile cele mai vechi şi mai nefolositoare, aşa că la moartea ei s-a găsit printre alte curiozităţi amuzante sau înduioşătoare o cutie de carton, destul de voluminoasă, plină cu bucăţi de sforicele şi purtând o etichetă: *Bouts de ficelles – ne servant à rien.*

Incapacitatea mea de a schimba, de a tăia brusc, de a adopta o atitudine netă care să-l oblige pe partener să ia el o hotărâre o dată pentru totdeauna, să mi-o trec în bilanţ la *activul* existenţei mele?... Am ajuns să-mi fac din ea un merit, să consider că orice prelungire a situaţiei actuale mă menţine la un nivel sublim, înălţător... E limpede că nimeni nu poate fi liber dacă trage după sine balastul acceptat al nefericirilor fie ele şi trecute. El ar trebui anulat nu prin obnubilare, ci printr-un act decis, de care nu mă văd capabil. De câte ori ne certăm, ori am întrerupt legăturile şi am încetat de a ne vedea nu numai că

m-am simţit uşurat pentru acel răstimp, dar am avut totdeauna senzaţia că puneam stăpânire pe ceva, că-mi ofeream mie fiinţa mea.

Uneori îmi pun problema ce s-ar fi întâmplat dacă iubirea mea pentru A. s-ar fi realizat în adevăratul sens al cuvântului, adică în desăvârşită reciprocitate, dacă ne-am fi căsătorit, de pildă, sau am fi petrecut o mai lungă perioadă de timp împreună, dacă totul între noi ar fi fost frumos, împlinit şi stabil. Răspunsul meu e totdeauna afirmativ, pentru că nu întrevăd o altă alternativă. De fapt, în dragoste, adevărata probă este însăşi dragostea, capacitatea de a o înţelege, de a o accepta, de a o întreţine.

Îmi amintesc de acea minunată închipuire a lui Villiers de l'Isle-Adam, *Les amants de Tolède,* povestea a doi tineri îndrăgostiţi pe care nu mai ştiu ce problemă de familie sau de alt ordin îi împiedica să se căsătorească, dar care refuzau să se despartă, să pună capăt iubirii lor. Părinţii lor au recurs la celebrul cunoscător şi investigator al sufletelor oamenilor care era marele inchizitor Dom Arbuez d'Espila. Acesta a stat un timp să reflecteze, apoi a luat o decizie genială: a pus ca cei doi tineri să fie arestaţi şi vârâţi în aceeaşi celulă. Apoi i-a dezbrăcat şi i-a legat unul de altul, faţă în faţă, în aşa fel încât să nu poată face decât un anumit lucru. Apoi i-a lăsat singuri şi nu s-a mai întors la ei decât peste trei zile. A pus să fie dezlegaţi, să li se dea să bea şi să mănânce, dar mai ales să fie spălaţi, ceea ce devenise imperios necesar. Apoi le-a dat pur şi simplu drumul.

Rezultatul a fost că fata s-a decis să intre într-o mănăstire, iar tânărul a rămas un fel de năuc, un om cu mintea puţin aiurea, cu o comportare bizară pentru tot restul vieţii... oarecum ca Lazăr cel înviat din morţi.

Dragoste care n-a izbutit să treacă de proba prin dragoste. Şi astăzi am fost la A. cu acelaşi sentiment al zădărniciei cu care m-am şi întors după circa două ore în care l-am trăit din plin. Dacă aş aduna toate întâlnirile noastre, toate momentele, bune şi rele, nu ar rezulta nimic. Bouts de ficelles – ne servant à rien.

26 febr. 1959

„De la sottise dans l'esprit", iată încă un cuvânt franţuzesc intraductibil. Îl întâlnisem în Chamfort, dar am crezut tot

timpul că e o expresie răspândită, nu o creaţie a lui. Nu am găsit-o ca atare în dicţionare, am verificat zilele trecute la Bibliotecă. (Vag îmi aminteam şi de „de la betisse dans l'esprit", dar nici pe ea nu am găsit-o.) Nu am pentru nici una traducerea exactă, deşi sensul mi-e foarte clar şi nu ştiu dacă dezvăluirea unui nivel al prostiei rezultând din acţiunea omului „cu haz" nu ar trebui să mă ducă la afirmaţia scumpului meu Camil Petrescu, după care „spiritul" chiar în expresiile cele mai înalte, de pildă în cea anatole-franceană, ajunge să dea impresia de „rece imbecilitate".

Eu constatările mi le-am făcut mult mai jos, în lumea în care îmi petrec cele opt ore de serviciu. Dar, oare, numai acolo, în acest răstimp? Mereu acuz vremurile astea, care m-au adus în contact cu asemenea oameni, care nu fac glume pentru a-şi demonstra neapărat inteligenţa (ceea ce duce de foarte multe ori exact la contrariul), ci doar pentru a petrece, pentru a-şi consuma mai agreabil, mai uşor timpul. Faptul că mă aflu adus de grave necesităţi între ei, mă face să uit că aş fi dat peste prostia rezultată din haz şi altminteri, în lumea largă, neexcluzând nici lumea „mea".

27 febr. 1959

Unul din motivele „liniştii" de care am beneficiat din punct de vedere politic aici la Oficiu este nu doar faptul că el e alcătuit din „specialişti", cu preocupări prevalent ştiinţifice, aşa cum s-ar fi putut crede şi dintre care unii, având câte o jumătate de normă în alte părţi (facultate, şcoli), susţin că „activează" pe acolo; nu, la asta se adaugă un altul: numărul mare de femei între două vârste, ele constituind un mediu compact, fără ecou, în care se înfundă orice iniţiativă a câte unui zelos, precum tov. Pompilică, un ins de altă formaţie şi care nu dezarmează aşa de uşor. Numărul şedinţelor a crescut, se tot vorbeşte de un învăţământ politic (ce ar putea fi el?) şi omul se dovedeşte plin de dinamism, de planuri, pe care ceilalţi le primesc cu apatie, doar câte un Anghelescu aprobând de formă, fără a se ataşa efectiv la ceea ce în cazul iniţiatorului e singura lui raţiune de a fi.

Eu, însă, trebuie să fiu foarte atent la ce ar putea urma.

7 mart. 1959

Cunoaşterea şi apropierea mea de simpaticul domn Rădulescu (eventual prietenia cu el) se dovedeşte unul dintre marile chilipiruri din viaţa mea, dacă înţeleg prin asta că o serie de avantaje le-am obţinut fără nici un efort din partea mea şi fără nici un merit. El e un tip cu o sumă fabuloasă de relaţii şi competenţe în cele mai felurite domenii, chiar dacă pe sine n-a putut să se „aranjeze" pe măsură. Cu el mă întâlnesc frecvent la fostul restaurant „Constructorul", redus acum la proporţiile unui local mai modest, unde însă pentru favoriţi se serveşte oricând bere, nu doar la anumite ore, aşadar şi atunci când, la intrare, un aviz descurajează pe amatori. Nea Radu m-a „introdus" în secret: dincolo de colţul cu casa sunt câteva mese exceptate. Şi graţie unui mic bacşiş şi eu îmi ud cu această băutură (care în copilărie mi se părea repulsivă) porţia de plăcintă cu carne şi cea cu brânză, de altminteri şi ele foarte bune, fabricate chiar acolo la un preţ scăzut.

Amicul meu mai vârstnic are totdeauna mare chef de vorbă, mai ales de povestit.

Azi mi-a servit o porţie grasă, cu recomandarea că e foarte secretă, neştiută la vremea ei decât de puţini din poliţie. Anume e vorba de chiar şeful acestei instituţii în anul care a precedat plecarea lui Carol al II-lea din ţară şi marele păzitor „ministru al ordinei publice" era generalul Gavrilă Marinescu, devotatul lui absolut. El trăia pe atunci cu o doamnă Mastero (de care mi-a vorbit şi mama) în Cotroceni, pe Lister, şi bravul ofiţer îşi ţinea la ea, unde poposea frecvent, o parte din echipament: pelerina şi casca de paradă cu coada de cal, un rând de uniforme, cizme bine lustruite etc.

La un moment dat subreta doamnei în chestiune a scăpat din mână coiful generalului-ministru şi acesta s-a turtit spre disperarea ei. Numai că atunci a intervenit un agent aflat în casă şi care păzea locuinţa în secret de cine ştie ce agresor, deoarece cred că legionarii căutau să-l omoare în egală măsură ca şi pe rege. Omul i-a promis fetei să-i aducă el un altul nou, până îl va „repara" el (deşi, în realitate, nu se întâmplase nimica: el se turtise pe principiul clacului, ca un joben, şi putea fi adus imediat la starea iniţială).

Fata şi-a şters lacrimile, dar a fost invitată de salvator să „plătească", bineînţeles în natură. În fine, după ezitări, căci ea se plângea că „o să se supere coniţa", că „e fată mare" etc., cei doi au coborât la subsol unde se afla camera ei. Numai că acolo în nu ştiu ce moment al fericirii, agentul alarmat de nişte zgomote în curte a ridicat capul şi a zărit nişte picioare la nivelul ferestrei: era o echipă de purificatori ai neamului care veniseră puşi pe fapte mari; în loc să-i surprindă sau să descarce câteva focuri de armă, a dat alarma, i-a speriat şi vitejii s-au făcut nevăzuţi lăsând în curte un bidon de benzină (!) cu care veniseră probabil să incendieze casa.

Afacerea n-a avut nici o urmare: poliţia a înăbuşit orice informaţie, căci totul era de natură să o compromită şi pe ea şi pe marele şef. Iar legionarii au tăcut de partea lor, căci nu aveau de ce să se laude în cazul acestei acţiuni eşuate, mai mult burleşti.

Eu am râs; povestitorul a încheiat şi el cu un zâmbet, mai mult de melancolie, ridicându-se.

– Ei, ce bine era pe atunci...

E adevăratul final; şi de el se poate zâmbi.

10 mart. 1959

Am pierdut azi-dimineaţă câteva ore ducându-mă la Academie, în vederea posibilei mele angajări acolo. Primisem o înştiinţare oficială prin poştă redactată într-o formulă care, dacă nu aş fi ştiut cum stau în realitate lucrurile, m-ar fi putut face să cred că am şi fost angajat. Scrisoarea era însă doar o „formă", un simplu act birocratic, răspuns la cererea pe care o adresasem acum o lună, într-o doară, în momentul în care M.P. m-a sfătuit să „încerc" şi acolo, în eventualitatea că Oficiul acesta se va desfiinţa, ceea ce devine pe zi ce trece iminent. Am luat hârtia şi, pe drum, tot recitind-o, mai să cred eu însumi că „s-a făcut".

Nu regret însă vizita, chiar dacă se va dovedi o pură pierdere de vreme. Nu intrasem în viaţa mea în localul Academiei, care este după câte se pare o înnădire de mai multe proprietăţi boiereşti donate acestei instituţii în secolul trecut. În stânga, am pătruns pe un culoar, gen intrare într-un liceu şi am ajuns foarte curând în faţa biroului de Cadre unde trebuia să mă prezint.

Tovarăşul care avea să decidă soarta mea nu era acolo, avea să vină, ceea ce s-a întâmplat, după vreo oră. El se numeşte Parmac şi numele lui mi-a dat o idee confuză despre ceea ce-i poate fi persoana. După Cracă (de fapt: Kracker), Mitace, Lakatoş, iată şi întâlnirea mea cu acest Parmac, directorul (!) Cadrelor în Academie. (Îl uitasem pe bravul Coşconie, cel de la M.2, care intra în fiecare dimineaţă în birourile noastre sau numai îşi vâra capul pe uşă şi ne îndemna pe toţi, invariabil: – Ei, tovarăşi, ce facem? Îi dăm un şut?!...)

În timp ce aşteptam, mişcându-mă de colo-colo pe culoar, a apărut un domn cu o servietă, o mutră de altă specie decât cele întâlnite de mine în genere prin birourile de Cadre şi personal; arăta a ceva între medic psihiatru şi jucător decavat la cărţi; era cât pe ce să-l abordez şi să-l întreb dacă nu cumva era omul de care aveam nevoie... Dar, nu; s-a mistuit într-o cameră de alături, salutat cu o plecăciune de femeia de serviciu. Am întrebat-o pe aceasta cine e necunoscutul şi mi s-a răspuns că se numeşte Garcea (sau Garcia) şi e consilier juridic al Academiei (hm!), ceea ce poate e la fel de impresionant.

Individul a ieşit din cameră, după ce s-a uşurat de palton, şi a revenit peste vreun sfert de oră cu un bărbat în vârstă, zdravăn dar sigur în mişcări, pe care nu l-am identificat imediat, deoarece la reîntoarcerea lui Garcea, mi-am îndreptat privirea în altă direcţie, oarecum jenat de presupunerea pe care o făcusem mental cu privire la identitatea persoanei sale şi la funcţia pe care o îndeplineşte în această instituţie. Cei doi au intrat într-o cameră unde se mai afla o femeie, cred o secretară, lăsând însă uşa de pe culoar deschisă larg.

A fost greu să mă sustrag curiozităţii de a urmări ceea ce discutau cei doi; cu atât mai mult cu cât bărbatul nou-venit avea o voce tunătoare şi atrăgea atenţia asupra a ceea ce povestea dacă nu prin altceva măcar prin hohotele de râs care-i întrerupeau monologul (pentru că Garcea vorbea încet, aproape şoptit, încât nu puteam auzi absolut nimic din ceea ce spunea).

Încă de la primele accente percepute de urechea mea, am devenit atent – şi am avut de ce!... Căci noul-venit era Alexandru Rosetti (l-am recunoscut în minutele următoare) şi de mirare nu era că aveam să-l întâlnesc la Academie, ci ceea ce mi-a fost dat să aud. Anume Rosetti venise la Garcea să-i ceară un consult

juridic. Încercând din pură obligaţie, zicea el, un demers de care era sigur că se va solda cu un eşec. Era vorba de prietenul său, G. Călinescu, despre care auzisem că e grav bolnav, dar care, după câte reieşea din spusele lui, totuşi acum e în afară de orice pericol. Bolnavul îl implorase pe prietenul său să încerce un ultim şi disperat demers pentru a-şi aranja printr-o înfiere chestiunea „amorului" său recent. Nu ştiu ce i-a răspuns Garcea, căci nu distingeam nimic din accentele vocii lui afone, dar eu ştiu că nu pot fi înfiate decât persoane minore.

Poate că povestea asta aşa de urâtă nu se opreşte aici, dar eu am pierdut firul, a apărut omul meu şi a trebuit să trec în biroul lui, unde m-a chemat după vreo cinci minute. Parmac este o figură „neutră", greu de descifrat, fără ceva precis, ca să-mi dea vreun semnal asupra posibilei lui comportări: cap rotund, ca un pepene turchestan, linii nedefinite, spălăcite, maxilarul inferior aproape absent. Probabil că individul lucrează de foarte multă vreme în mediul acesta al Academiei şi are de-a face cu oameni aflaţi în situaţii mai complicate decât mine. Aceleaşi gesturi de om neobişnuit să lucreze la un birou: în sfertul de oră cât am vorbit a învârtit nişte creioane, a mutat inutil nişte hârtii dintr-un loc într-altul, a potrivit nişte dosare, şi-a îndreptat de nu ştiu câte ori ochelarii pe nas.

Singurul punct din cererea mea asupra căruia s-a oprit a fost acela din care reieşea că eu sunt totuşi angajat undeva, că am de fapt o slujbă, ceea ce probabil că nu se aşteptase. I-am explicat că Oficiul unde lucrez e în plină dezagregare, că salariaţii îşi caută alte servicii, că încearcă să se transfere, şi asta încerc să fac şi eu.

Parmac a părut satisfăcut de această informaţie, mai precis de faptul că nu era silit să-mi dea un răspuns imediat, cât de cât concludent. Mi-a spus să mai trec pe la el, mi-a cerut numărul de telefon, mi-a promis chiar că o să mă aibă în vedere, că o să vadă el etc.

Ne-am despărţit amândoi la fel parcă de uşuraţi de încheierea unei simple formalităţi care nu angaja cu nimic una din părţi şi care putea fi luată drept un succes de cealaltă. Pe drum, m-am gândit la povestea aceasta grotescă şi nefericită a lui Călinescu şi la toate comentariile atât de indiscrete pe care le făcea Al. Rosetti; oricât ar fi de ridicolă toată afacerea, mi-e greu

să nu fiu surprins de nuanţa de grosolănie şi mahalagism cu care o tratau amândoi (în final, la fel de vinovaţi de ecourile pe care ea le va avea dincolo de zidurile acestei instituţii). Când mă gândesc la râsul zguduitor al lui Rosetti povestind unui străin, cu care nu putea fi solidar, ce i se întâmplase bunului său prieten G. Călinescu, îmi amintesc de o întâmplare petrecută la Casa Universitarilor cam prin 1951, când mă duceam des pe acolo, la audiţiile muzicale, organizate în mica sală de spectacol construită în prelungirea vechii clădiri. Într-o zi, în cursul unei asemenea audiţii, dacă nu mă înşel, precedată de o „prezentare" pe care atunci a făcut-o Andrei Tudor şi în care se discutau şi de fapt se disculpau sub aspect ideologic piesele date ascultătorilor, sub ferestrele sălii, un camion cu pietriş, dintre cele care aduceau materiale pe micul şantier, a demarat cu zgomot îngrozitor, făcând să zbârnâie ferestrele şi acoperind cuvintele vorbitorului, în timp ce pocnetele eşapamentului îţi dădeau impresia unui atac cu arme de foc.

Toată lumea s-a privit nedumerită sau contrariată, scandalizată de acest vacarm şi, atunci, Catinca Ralea, care se afla aşezată pe un scaun cu vreo trei-patru rânduri în faţa mea, s-a întors către o prietenă mai din spate şi a explicat cu voce destul de tare:

– Mais, c'est Sandu Rosetti qui a fait un renvoi!...

11 mart. 1959

Astăzi, la Oficiu, surprind o conversaţie între d-na T. de la Contabilitate şi o fostă colegă rămasă la Minister, venită pe aici şi care-i reproşează că a plecat din acelaşi serviciu optând pentru locul de aici.

– Mda, răspunde neconvinsă d-na T., dar aici sunt aproape de casă, am scăpat de controlul de acolo, doar ştii cum era, parcă erai la puşcărie. Monotonia de acolo...

– Bine, bine, i-a replicat vizitatoarea, dar acolo aveai sfârşiturile de trimestru... Ce era atunci...

– Ce era atunci?

– Cum, ce era, draga mea? s-a însufleţit colega necunoscută. Erau dobinzile, dobinzile... Ce, ai uitat?!

(Doamna în chestiune, fiind dintre acei evrei care au dificultăţi cu *â*-urile, transformase respectivul sunet într-un categoric *i*.)

Dar eu mă gândesc: ce or fi aceste dobânzi indiferent cum pronunţate? Problema, probabil calcularea lor să fie, undeva pe lumea asta, foarte aproape de mine, o chestie de interes, poate de voluptate?

...Oricum, trebuie să conchid că Misterele acestui univers sunt mai numeroase şi mai felurite decât mi-ar fi trecut mie prin cap... Şi „dobinzile" astea constituie doar o particulă neînsemnată la o diferenţă de o literă.

14 mart. 1959

Există o lumină murdară şi un întuneric murdar; am experienţa acestor două fenomene „atmosferice", cum îmi vine să le zic, pentru că aşa era lumina aceea care nu înfrângea cum trebuie urâtul şi mă întâmpina pe la orele 31/2–4, când ieşeam de la serviciu şi mă grăbeam în Tei, spre linia lui 17. Iar celălalt, întunericul din fiecare dimineaţă şi care era un fel de ceaţă a murdăriei, o emanaţie de vapori veniţi de jos care se combinau hidos cu lumina de sus.

Sunt fericit acum că nu-i mai înfrunt, deşi începutul şi sfârşitul programului meu de lucru mă obligă să traversez Bucureştii cam pe la aceleaşi ore. Acuma savurez drumul, peisajul e cu totul altul, lumina şi întunericul nu mi se mai par nici maculate, nici emanând din imundiţii. Mă gândesc la acel „cruel soleil" şi la „les fleuves de charbon" ale lui Baudelaire; faptul că văd acest soare la prânz mă bucură ca un har al Domnului. Poate că el exista şi mai înainte, dar eu nu puteam fi atent la el. Hotărât lucru, cele mai interesante peisaje le oferă oraşul, căci acesta e făcut din intersecţii, ceea ce e tot una cu permanenta surpriză a tablourilor vii. Mie tocmai asta mi se pare fermecător în Bucureşti, căci, altminteri, nu voi comite prostia de a-l socoti un oraş frumos. Centrul lui îţi dă indiscutabil o anume dispoziţie.

(Mă întreb dacă, din tot ce am citit eu în materie, am găsit la vreun autor antic afirmaţia că Atena ar fi fost un oraş frumos; răspund: nu, cel mult i s-ar fi putut lăuda unele monumente, ceea

ce e cu totul altceva. După cum şi faptul că dădea locuitorilor ei o anume dispoziţie, o anume stare de spirit.)

15 mart. 1959

Am primit aseară un telefon de la Anda, imprevizibilă în „semnalele" ei ca totdeauna, dar şi imperativă. Ce voia Anda? (Căreia eu îi spun aşa, pentru că refuz să-i pronunţ adevăratul nume care e Amanda.) De data asta s-o întovărăşesc la Şcoala Veterinară de pe chei, ca să asist la consultul medical de care avea nevoie Blacky, adorabilul ei caniche negru. Era silită să se ducă neapărat dimineaţa, mi-a explicat ea, deoarece numai atunci au loc consultaţii – şi, de altminteri, bărbatul ei nu se deranjează pentru asemenea lucruri, deşi are toată afecţiunea pentru căţelul familiei. Dar de ce era totuşi nevoie de mine, când ei locuiesc la doi paşi, în Cotroceni? Pentru că ea (Anda, nu Blacky), dacă aceasta din urma ar fi supusă la o încercare dureroasă sau la o intervenţie dureroasă, ar „leşina".

Am întovărăşit-o, aşadar, cedând în faţa unor asemenea argumente; nu mai fusesem pe acolo din ultima clasă de liceu, când am dus-o pe biata Prinţi, pe care a trebuit să o şi las la spital; de la poartă, toţi medicii cu care ne-am încrucişat m-au avertizat alarmaţi că e turbată, ceea ce se putea observa dintr-o privire. Nu avea turbarea furioasă, agresivă, ci aceea paralitică; i se încleştaseră maxilarele şi-i curgeau uşor balele caracteristice. Nu putea muşca, nu avea accese de furie. Din fericire, era absentă, abia la despărţirea noastră va fi înţeles poate ce i se întâmplă, căci i-am întâlnit privirea îndurerată, deşi neintrată în panică.

După mai bine de zece ani, iată-mă în incinta aceleiaşi instituţii, admirabil pusă la punct, după părerea mea. La poartă, un medic de serviciu te îndrumă exact unde trebuie, aşa că după câteva minute ne-am aflat în sala de aşteptare a secţiei de „Animale mici". Ceilalţi pacienţi erau tot câini, plus un motan ţinut în braţe de o cucoană şi al cărui cap abia ieşea din scutece. Era o atmosferă de reculegere şi suferinţă acceptată demn, aşa cum nu se prea vede prin policlinicile umane. Un câine, căruia i se făcuse o injecţie cu doză greşită de ser antirabic, paralizase de picioarele din spate şi era adus la un tratament complicat, labo-

rios, în speranţa redresării. Un câine-lup mâncase un creion şi se încerca acum scoaterea aşchiilor care îi perforaseră intestinele. Câinele era în mod vizibil dement, m-am întrebat de ce, şi stăpâna lui, complet inconştientă, mi-a dat indirect răspunsul: îl ţinea toată ziua închis pe un balcon şi doar, din când în când, coborau cu el afară din casă. Cu vreun an înainte sărise peste balustradă şi îşi fracturase labele din faţă.

– Să-l fi văzut, săracul, preciza acea criminală, când încerca să meargă, pica în cap. Nu cădea în bot, cădea în cap.

Acum stătea şi el liniştit, aşteptând, ca şi toţi ceilalţi, să-i vină rândul la consultaţie. Nici o notă discordantă în comportarea acestor fiinţe lovite de nenorocire. Doar la un moment dat motanul a scos un „Mau!“ gutural, baritonal, din văgăuna lui de cârpe, ceea ce a făcut ca privirile celor cinci sau şase camarazi canini să se îndrepte spre el pentru câteva secunde. Când te gândeşti la sălile de aşteptare ale policlinicilor, spitalelor pentru oameni, la atmosfera de nervozitate, de suspiciune mereu acuzatoare, de încordare indistinctă, la pânda continuă în jur, la indiscreţia cu care fiecare dintre cei prezenţi îşi *etalează* mizeria, neajunsurile!...

Înainte de a ajunge să intrăm la medic, acesta, care era o doamnă cu un aer în primul rând de cochetărie şi eleganţă, a ieşit din cabinet şi a trecut superficial în revistă situaţia celor care aşteptau, mângâindu-şi pacienţii cu graţie şi compasiune pe cap. Unde vezi într-o clinică umană aşa ceva? Din fericire, când i-a venit rândul, Blacky nu a fost supusă la cine ştie ce cazne, aşa că nici Anda nu a leşinat. (Şi, apoi, mă întreb, dat fiind volumul ei fizic, la ce i-aş fi putut fi eu de ajutor: să o adun de jos, în nici un caz; poate că nici măcar să-i amortizez prăbuşirea.)

Am ieşit toţi trei foarte bine dispuşi, Blacky zburdând de fericire pe aleea spitalului, ca şi cum ar fi fost conştientă că boala ei, deşi serioasă, e tratabilă şi mai ales că tratamentul nu constă în injecţii, ci în regim alimentar, supozitoare şi hapuri.

Bucuria acestui câine părea contagioasă, cuceritoare, ca şi primăvara, care te somează, te obligă la fericire.

Unul dintre cele mai luminoase şi mai pline de speranţă momente din viaţa mea.

18 mart. 1959

Am văzut un film nici mai bun, nici mai prost decât multe altele de acest gen despre Schubert sau inspirat din viaţa lui Schubert – nu ştiu cum să zic mai bine – şi care prezintă toate liniile convenţionale ale unei biografii de artist nefericit. Evident că n-avea ce să mă impresioneze şi nici să mă intereseze; poate doar cu excepţia momentului final care a precedat cu mai puţin de un an moartea lui: anume, Schubert, în plină restrişte sufletească din cauza insuccesele şi a dificultăţilor existenţei, îl caută pentru prima oară pe Beethoven, concitadinul său mai vârstnic, care-şi trăia ultimii ani în aceeaşi Vienă în care şi el se născuse, în Viena bunului împărat Franz. După unele codeli, determinate de timiditate, Schubert hotărăşte să se ducă, dar nimereşte exact în ziua când Beethoven, mort în ajun, primea ultimele omagii ale publicului pe catafalcul lui mortuar, încât Schubert va face parte din cortegiul funebru şi chiar îi va duce sicriul la groapă.

Amănuntul acesta nu ştiu dacă e atestat istoriceşte; rămâne însă o bizarerie că aceşti doi mari compozitori nu s-au cunoscut personal, că Schubert, deşi obsedat de personalitatea lui Beethoven, nu a făcut nimic pentru a ajunge să-i fie prezentat, pentru a înjgheba cu el cât de cât o legătură. Judecând după situaţia „socială", după reputaţie, după cota lor în acei ani, nu după valoare, compozitorul mai tânăr era un fel de şoricel care se învârtea prin tot felul de medii prin care circula şi elefantul, (se adăpau chiar amândoi în aceleaşi locuri), dar mereu la alte ore şi fără a se încrucişa cu el, în tot cazul fără a-şi semnala prezenţa (din orgoliu? din discreţie?). Este foarte stranie această atitudine la un artist de oarecare sociabilitate faţă de o personalitate copleşitoare desigur, dar nu chiar inaccesibilă.

Este cert că pentru Schubert, Beethoven a fost încă dintru început, de când i s-a precizat vocaţia de artist, un model, un rival, un antagonist, un permanent punct de raportare. Deşi mult mai tânăr, Schubert era în primul rând contemporan cu Beethoven, activitatea lor s-a desfăşurat multă vreme, în perioada cea mai rodnică de creaţie a ultimului, în paralel, ca două ape care curg în aceeaşi direcţie, şi au murit la un an unul după celălalt. N-ar fi fost exclus ca Beethoven, apucând vârsta unei bătrâneţi normale, să-i fi supravieţuit celuilalt un deceniu.

Mă gândesc la această situaţie pentru că ea precizează poziţia adevărată a existenţei artiştilor: contemporani cu cine? rivali cu cine? nu cumva cu toată lumea? Byron, de exemplu, nu era contemporan cu Shakespeare? Un artist trebuie să aibă modele, rivali, contacte spirituale pe măsură. Nivelul acestora este un indice al ambiţiilor dar şi al obligaţiilor sale profesionale. Este drept că istoria consemnează în primul rând distanţarea unuia de altul, diferenţierea de multe ori voită sau presupusă, dar şi ideea de discipolat, de influenţă de acţiune determinantă a unui artist mai vârstnic asupra celuilalt.

Nu ştiu dacă în corespondenţa lui Schubert se pot găsi rânduri admirative despre Beethoven, echivalente cu ceea ce va scrie mai târziu Wagner într-o întreagă carte. Atitudinea lui Schubert mi se pare mai specifică marelui artist care trebuie să se gândească la altul, ca să se regăsească pe sine, să-şi afirme personalitatea într-un inteligent raport cu alţii. E ceea ce în mod sigur au făcut fiii lui Bach şi în primul rând Philip-Emanuel, care a întors spatele operei tatălui său, nu dintr-o puerilă şi prostească răzvrătire, ci pentru că drumul lui mergea în altă direcţie decât dezvoltarea contrapunctului şi aşa a ajuns el un artist cu o contribuţie esenţială în constituirea simfoniei, în stabilirea formei de sonată.

Problema aceasta a contactelor, raporturilor, dialogului este extrem de importantă, e determinantă pentru ceea ce se numeşte o cultură. Pe vremea lui Schubert, Viena era un oraş mare, cu multe posibilităţi de contact oferite celor care se aflau în cuprinsul ei, dar era un centru secundar din multe puncte de vedere faţă de alte centre intelectuale, era de fapt un mare oraş de provincie, în ciuda situaţiei sale de capitală a unui imperiu. Era însă un mare centru muzical, poate chiar cel mai mare din acea vreme, căci concentra un public pasionat şi competent, profesori şi pedagogi, posibilităţi de educare, de instruire, instituţii muzicale de primă mână.

Dar nu asta mi se pare esenţial; prezenţa lui Beethoven era ceva de alt ordin, mult mai înalt: el avertiza pe orice compozitor, pe orice muzician, ce este creaţia muzicală, care este nivelul adevăratei ei existenţe. El constituia un termen de comparaţie obligatoriu şi, pentru că unii îl simţeau (în mod poate inconştient) strivitor, atunci s-a creat legenda „bizareriei“,

extravaganței lui, ceea ce însemna o justificare pentru o nesocotire, o excludere din lașitatea de a nu accepta confruntarea.

Prin adolescență (cred), Schubert a îndrăznit să compună un lied pe versurile lui Goethe, *Adelaida,* deși avea cunoștință că Beethoven făcuse același lucru într-o pagină nemuritoare, care își câștigase încă de pe atunci celebritatea. Mai interesant mi se pare altceva, de care sunt absolut sigur: că exact în anii în care Beethoven compunea *Missa solemnis,* Schubert a compus și el una, fără să știe de rivalitatea cu celălalt, a compus-o chiar în aceeași tonalitate: mi bemol major. E semnificativ pentru ideea mea de dialog și de rivalitate pe care artistul trebuia s-o întrețină, că în cazul celor doi lucrurile au mers atât de departe, încât Schubert trebuia să ajungă la o confruntare cu Beethoven pentru că respirau pur și simplu amândoi același aer!

Un mediu de cultură (și ce este o cultură altceva decât un mediu?) este acela care îți oferă contactele necesare dialogului, sensul raporturilor cu alții, dar, în cele din urmă, nu te ajută doar prin densitate și varietate, el te *somează* la o rivalitate, ca un act implicit al definiției unei contribuții proprii la acea cultură, nu se limitează la a ți se impune. Cât privește situația mea, la care reflectez de multe ori, în ciuda faptului că întreținun raport, pot să spun pasional cu atâția autori, cu atâtea cărți, cu atâtea opuri literare sau filosofice, a faptului că mă gândesc pe mine în corelație cu ele, nu pot spune nimic mai mult. Iată, gândul acesta, ajuns aici, mă găsește complet nepregătit pentru un răspuns la o întrebare care este totuși esențială pentru întreaga mea existență de „scriitor".

25 mart. 1959

Aseară am întârziat mult la A., mai mult ca de obicei. I-am povestit, printre altele, de aventura mea cu angajarea la Academie și deci și despre ce aflasem cu această ocazie că i s-a întâmplat lui Călinescu. Nu ținusem însă neapărat să aduc vorba despre el, un scriitor pentru care A. cultivă o admirație exaltată, fără sens. Tot ce știe ea este din lectura *Istoriei literaturii române* și a celor două romane: *Enigma Otiliei,* care i-a plăcut mult, și *Cartea nunții,* care i se pare absolut ridicolă, și-mi citează cu voluptate din ea pasagii subliniate, ca și cum eu aș

susţine contrariul, dar o scuză socotind-o o eroare de „tinereţe". *Istoria* rămâne aşadar documentul decisiv pentru justificarea unei admiraţii fără margini. În zadar i-am tot explicat eu că pentru a aprecia o carte de critică literară trebuie să fi citit şi cărţile la care ea se referă şi în cazul unei „istorii" e obligatoriu să cunoşti şi opiniile altor critici. Ea, care aproape că nu a citit în româneşte şi nu are habar despre ce e literatura noastră, e încântată la culme de capitolele scrise de Călinescu despre Cezar Petrescu sau Ionel Teodoreanu, mai puţin de cel despre Zarifopol, deoarece am izbutit s-o fac să citească *Pentru arta literară,* care a surprins-o şi a încântat-o de asemenea. În asemenea condiţii, e foarte greu să discuţi cu ea, s-o clinteşti din vreo convingere.

Conversaţia cu A. nu-ţi prea permite să te gândeşti la lucruri aflate în discuţie, aşa că nu am făcut imediat legătura între cele discutate cu ea şi care probabil că survin în viaţă mult mai des decât se crede îndeobşte şi ceea ce mi s-a întâmplat mie însumi cu M. pe vremuri. În fond, m-aş putea flata cu ideea că eu sunt cel care am creat-o, care am scos-o nu de-a dreptul din găoace, dar cel puţin am scos-o în atenţia lumii, adică i-am schimbat statutul în cercul ei de prieteni de-atunci. Poate că totul s-ar fi petrecut la fel şi dacă nu „interveneam" eu, prin scurgerea firească a lucrurilor. M. părea o fată „ştearsă", când am cunoscut-o eu la 12–13 ani; deşi ea era propriu-zis amfitrioana, deoarece ne adunam în genere la ea, în casa rudelor (?!) ei din Bulevardul Ferdinand, ea părea mai mult figurantă, era o prezenţă doar tăcută, atentă, fără nimic afişat, fără nimic ieşit din comun. Era totuşi mai frumoasă decât celelalte? Mie îmi vine să răspund afirmativ, măcar dacă o compar cu verişoara ei, N., şi cu Rodica, prima având însă avantajul strivitor al unui debit verbal uluitor, care copleşea orice conversaţie. Anca era însă de pe atunci explozivă, net mai maturizată, fiziceşte vorbind, decât celelalte, încât era categoric cea mai direct-atrăgătoare. Monica D. era ceea ce se numeşte o fată frumoasă, dar fără „caracter", fără acea particularitate decisivă care dă definiţia frumuseţii şi pe care M., hotărât, o avea (sau abia mai apoi a căpătat-o?).

M. era rezervată, tăcută, mai mult sublinia replicile cu un zâmbet decât emitea vreuna; avea totuşi un spirit real, conţinut, o inteligenţă şi o personalitate fermă, care depăşeau nevoia de a

se face remarcată cu orice preţ, de a fi în continuă reprezentaţie, ca urâta şi stridenta ei verişoară, N., ba chiar de a se manifesta propriu-zis, în formula obişnuită unei „fete" de minimum orgoliu.

Când eu mi-am dirijat opţiunea asupra ei şi am devenit partenerul ei preferat, recunoscut în micul nostru cerc, a fost o mare surpriză pentru toţi cei care ne cunoşteau, aparent inexplicabilă, dar în tot cazul i-a ridicat dintr-o dată acţiunile. Poate ca eu să-i fi dat o anumită încredere în ea însăşi, fără ca, cinstit vorbind, să o fi influenţat decisiv în vreun fel. Despărţirea noastră, la sfârşitul lui 1947, o despărţire de fapt pregătită de absenţele mele prelungite din Bucureşti în tot cursul acelui an, a făcut ca lucrurile să rămână în mod ciudat acolo unde erau: eu să „dispar" în chip misterios din cercul ei, ca şi cum după ce-şi făcuse datoria era normal ca maurul să trebuiască să plece, şi ea, la rândul ei să dispară foarte curând mai apoi din lumea mea.

În fond, a fost o fatalitate care a lucrat în sensul felului ei de a se manifesta: tăcerea, absenţa, înţelegerea mutuală în ciuda aparenţelor, în fine surâsul ei mereu prezent, toate acestea continuă să existe în acelaşi fel în care existau pe vremuri – la fel de sigur acum în amintirea mea netulburată cu nimic de cele petrecute în jur, care *pe noi doi,* care ne ştim, care ne înţelegem, care, îndrăznesc să spun: ne iubim, aproape că nici nu ne privesc. Ea îmi surâde şi acum.

3 apr. 1959

Voluptăţile tactile, ceva foarte firesc, banal, ceva de care eu nici nu prea ştiusem că există. Azi mi-am făcut cadou de ziua mea, din ultima amărâtă chenzină, nişte batiste chinezeşti de mătase albă, pe care le râvneam demult şi la care m-a indus vechiul meu gând nesatisfăcut de a-mi cumpăra lucruri inutile doar pentru a-mi înfrânge în felul acesta seria nesfârşită de reţineri pe care tot eu mi le impun. Am cumpărat de la Romarta o cutie cu şase asemenea piese, pe care proletarii chinezi le-au fabricat pentru a face deliciul proletarilor din toate ţările, chiar şi celor din România noastră. Sunt mai subţiri, aproape transparente, în ciuda ţesăturii foarte dese, decât vechea mea serie de batiste de mătase japoneză, destul de obosite şi fără şanse de redresare după atâtea spălături şi apretări. Sunt de un alb

aproape pur, ceea ce nu e mai bine; le-am pipăit cu voluptate şi, umblând în cutie am făcut o descoperire: nu erau şase, aşa cum crezusem când le-am cerut vânzătoarei şi când le-am plătit, ci douăsprezece! Şi mie care mi se păruseră scumpe!

Descoperirea şi-a produs o satisfacţie mai mare decât voluptăţile tactile. (Cu această ocazie mi-am amintit de fularul lui M. care îmi place aşa de mult, primit de ea prin ajutorul Crucii Roşii elveţiene, pentru bunica ei! Şi pe care l-a confiscat folosindu-l ea; emblema: *pura lana vergine* pare o melodie adăugată în comentariu sau pentru a dubla plăcerea când îl iei în mână...)

– *Dar, spune-mi, la crepuscul, încet, sunt fericit?...*

Acest vers l-am pus aici în final nu doar pentru că se potriveşte; l-am adăugat, după oarecari ezitări, ideea fiind inspirată dintr-o însemnare din jurnalul lui M. Sebastian, reţinută de mine acum mai bine de zece ani. Şi, când te gândeşti că nu ştiam atunci, la şaisprezece ani, cine e autorul magnificului vers! În tot cazul, ideea că şi la M. Sebastian e vorba de un citat din inspiraţia altuia m-a hotărât să-l pun aici. La toată urma, cineva, dacă va citi cândva aceste pagini „ale mele", va putea să observe cât sunt de lipsit de spontaneitate şi de putinţa de a face literatură. Mă ajut şi eu cu ce pot, eventual cu marii poeţi pe care am meritul că-i cunosc... la nevoie.

Dar poemul continuă:

– *Attenzione, lavare con cura.*

4 apr. 1959

Clasicismul francez. Mereu e acuzat că a ignorat esenţa tragicului, că, mai rău, l-a transformat în subiect de discuţii şi de discursuri, că l-a raţionalizat, în fond.

Mă gândesc la figura extraordinară a abatelui Rance, care îi aparţine; mă gândesc anume la clipa în care i-a sosit sicriul în care se afla trupul neînsufleţit al doamnei de Montbazon, mai bine zis: lada în care se afla trupul acesteia tăiat în bucăţi, după obiceiul stupid şi grotesc din acea epocă, de a se transporta aşa cadavrele la distanţă. El a avut tăria să ridice capacul şi să contemple îndelung cadavrul ciopârţit aşa barbar, îngrozitor şi fetid, al amantei sale pentru ultima dată...

Momentul tragic este dat de valoarea omului care-l trăieşte, de caracterul lui şi al împrejurării, excepţional. Mă gândesc la acest bărbat teribil, despre care Bossuet spunea cu un fel de spaimă:

– C'est un homme contre lequel on ne saurait avoir raison! (În difuziunea, cred, a lui Chateaubriand.)

Dacă nu ar angaja excepţionalul, tragicul ar dispărea, ar fi o treabă de toată ziua. El apare în momentul în care oamenii încep să vorbească de raţiune, să o simtă, nu doar să facă uz de ea, – căci asta a fost încă de la începutul timpurilor. Mă întreb, de aceea, dacă tot ceea ce se întâmplă acum cu mine, cu cei din jurul meu, poate fi considerat tragic.

5 apr. 1959

Gravă indispoziţie, provocată de un incident penibil, care ar fi trebuit să rămână neconsemnat. Pe stradă mă trezesc brusc îmbrăţişat de un individ care îmi spune cu voce teatrală:

– Tinere, te salută foştii profesori! Şi-mi cere să-i dau un mic ajutor ca să-şi achite o datorie făcută desigur în cârciuma de alături. Deşi mi-am dat seama imediat de mistificaţie, am dus mâna la buzunar cu gândul de a-i da o hârtie de cinci lei. Am văzut însă că scosesem una de zece, dar nu m-am oprit şi i-am întins-o. Înainte de a i-o înmâna, am observat că era una de douăzeci şi cinci. Totuşi i-am dat-o, deşi în starea mea financiară e aproape o nebunie; n-am fost în stare să refac gestul pentru că mi-a lipsit voinţa. Sau prezenţa de spirit, ceea ce pentru vremurile în care trăiesc e de-a dreptul catastrofal. Oricât m-aş scuza că era întuneric sau că individul semăna până la confuzie cu Ţicnire (aşa cum era el acum 15 ani, când i-am fost elev), scena mi se pare şi acum inadmisibilă şi nu-mi revin din indispoziţie.

Cuvântul Cardinalului de Rohan:

– Ştiu în fiecare clipă a vieţii ce trebuie să fac, dar niciodată ce voi face.

Un intermezzo:

O mică discuţie în camera vecinilor de alături. Generalul şi Paul Pantelli nu se certau de-a dreptul, dar aveau ceva să-şi reproşeze şi nu-şi dădeau seama că, deşi nu ridicaseră prea mult tonul, eu îi auzeam, n-am stat să ascult anume, dar unele replici

mai violente au ajuns până la mine. Vocea aproape stinsă a generalului era abia perceptibilă, dar răspunsurile lui Paul le distingeam clar. Am reţinut ceva foarte caracteristic: fratele său mai mare îi reproşa lui Paul inactivitatea din trecut, delăsarea, poate lipsa de ambiţie.

– Dar ştii foarte bine câte belele am avut pe cap... i-a replicat acesta.

– Ce ai avut pe cap?

– Cum ce? Pe tata... moşia... Tu nu aveai niciodată timp...

Un răspuns care divulgă ceva interesant, ininteligibil pentru cei ce n-au trăit situaţia respectivă: că un părinte ancombrant putea să fie un dezastru pentru un fiu mai slab de înger, şi că o moşie era uneori o „belea". Unui romancier socialist de astăzi nu i-ar putea intra în cap o asemenea situaţie, el crezând că „moşie" era pe vremuri echivalent cu suprema avere.

Nu ştiu ce „vinovăţie" îi revine lui Paul pentru aceasta şi de ce el trebuia să preia sarcinile neplăcute ale familiei. În tot cazul, eu, scuzându-l, mi-am amintit de „severitatea" cu care-l judecam pe tata pentru că a lichidat moşia de la Videle, moştenită de la tuşa Zoe, la numai câţiva ani după ce o dobândise, fără a schiţa măcar efortul de a o pune în exploatare, de a o fructifica. Asta înainte de a ne naşte noi, copiii lui.

Acum îmi amintesc că biroul tatei avea mai multe sertare cu etichete, puse acolo cu spiritul lui metodic: pe cel mai de jos din dreapta se păstrase următoarea inscripţie: ANGARALE – MOŞIA.

S-au lichidat toate între timp, eventual cu concursul Istoriei care trebuie mereu invocată, dacă vrem să înţelegem şi ne consolăm de ceva.

6 apr. 1959

Împlinesc douăzeci şi nouă de ani. O zi ca oricare alta, de care nu ţine seama de obicei nimeni, în primul rând nu eu. Nu mi-am „sărbătorit" niciodată în vreun fel care să merite acest nume aniversarea zilei de naştere, pentru că nimeni nu s-a gândit vreodată să o sărbătorească.

O zi obişnuită, deci, în care nu am de consemnat nimic notabil.

N-am intenţia acum, la încheierea ei, să fac un bilanţ al celor douăzeci şi nouă de ani; acestea sunt mai justificate atunci când se împlinesc cifre rotunde. Nu vreau să arunc o „privire" înapoi asupra vieţii mele, dar mi se impune constatarea, pe care nu vreau să o las să treacă, anume că sunt un om care nu are nici trecut, nici viitor, nici o perspectivă, dar mai ales nici o idee precisă de urmărit în viitorul apropiat şi nici vreo nostalgie pentru ceea ce a fost. Din moment ce nu am nici o speranţă, am tăria de a nu mi-o închipui nici în trecut. Nu-mi „propun" nimic (ăsta e lucrul cel mai cert), pentru că aflu în tot ceea ce văd în jurul meu justificarea deplină pentru o astfel de atitudine.

Dar, nici măcar nu cred că ar fi vorba de o „atitudine". Mă las în voia sorţii şi, în măsura în care pot spune că am făcut ceva, constat că nu a fost vorba de o acţiune concertată şi precisă, de un fapt concret, ci mai degrabă de rezultatul aproape inconştient, oricum nescontat, al unor mărunte şi prea obişnuite fapte de toată ziua, care se aglomerează ca un câştig al vârstei, la un moment dat, se precipită poate şi ajung să dea impresia unor „realizări" pe care le-aş putea consemna, evident cu oarecare bucurie. Sunt omul cel mai străin din lume de ideea de „obiectiv" precis urmărit; nu sunt omul care să mă gândesc serios la a-şi propune ceva. De altminteri nici nu am vreo situaţie sau o profesiune lucrativă, măcar declarabilă dacă nu declarată; nu am sprijinul nimănui şi nu depind de nimeni. Orice om la vârsta mea a lăsat în urmă unele etape, ceea ce e tot una cu a spune că a realizat unele adiţiuni. Eu trăiesc într-un adevărat gol; nu pot spune nici măcar că m-am zbătut în vid pentru neant, nu m-am zbătut pentru nimic, ca să ajung să am sentimentul vidului. (S-ar putea ca peste mulţi ani să ajung să admit că viaţa unui om se poate împlini şi prin câştiguri lente, prin transformări insesizabile care nu presupun un efort anumit, succese prea vizibile, s-ar putea...)

În mod curios, acum, la această aniversare, îmi vine să-mi fac dacă nu un inventar complet al lecturilor filosofice, în tot cazul unul al lecturilor esenţiale. De fapt, nu cunosc mulţumitor decât şase filosofi: Platon, Kant, Hegel, Bergson, Husserl şi Scheler – pe acesta din urmă, după cum constat cu mare regret, nimeni nu-l trece printre cei mari. (Nu m-am putut ataşa niciodată de Kierkegaard şi nici chiar de Descartes, pe care totuşi i-am citit.) Mai apropiaţi îmi sunt eseiştii, categorie în care îl

trec şi pe Nietzsche, dar mai ales pe Berdiaev, pe Ortega y Gasset, pe Valéry şi pe Spengler. (Pe Huxley, pe Gide sau pe Bloy îi consider în primul rând nişte literaţi.)

E departe de a fi un bilanţ mulţumitor; totuşi aceştia mai mult mă „ajută" decât constituie pentru mine subiecte de meditaţie, de studiu. Cred de altminteri că eu sunt un om inapt de aşa ceva. Mă folosesc de ei, adoptându-i, nu luându-i ca punct de pornire şi nici asimilându-i. Nu cred că am motive să mă consider mândru de această „apropiere", dar le datorez cel puţin recunoaşterea aceasta lucidă acum când nu am ce face şi mă gândesc la faptul că împlinesc douăzeci şi nouă de ani.

7 apr. 1959

Se discuta ieri seară la A. despre gafe şi aproape că a fost un mic tournoi, cei de faţă povestind pe întrecute asemenea cazuri. Totul plecase de la afirmaţia ei (pe care o şi pune copios în practică), anume că oamenii trebuie să se bârfească, măcar uşor, fără răutate (ceea ce ea nu face întotdeauna), pentru că, altminteri, nu află anumite secrete despre cei din jur şi pot face cele mai năstruşnice sau penibile gafe.

S-au povestit apoi tot felul de gafe şi eu am venit cu una care a recoltat un imens succes de ilaritate. Numai că, la sfârşit, P.H. a venit şi el cu una şi mai tare decât a mea şi trebuie să o consemnez. Lucrurile s-au petrecut mai demult, pe când el era student şi, la întoarcerea acasă, pe Schitul Măgureanu, se întâmpla să facă drumul de multe ori împreună cu o colegă de an care avea să devină doctoriţa Doralina B. şi de care se despărţea cam în faţa blocului propriu, ea continuându-şi drumul în sus.

Până când, într-o zi, P., în momentul despărţirii, şi-a adus aminte de ceva ce voia s-o întrebe demult şi a reţinut-o pentru câteva clipe:

– Doralina, voiam să-ţi spun ceva... De ani de zile mă ţin să te întreb. Acum câtva timp în dreptul blocului de colo mi s-a întâmplat ceva. Veneam acasă şi, la un moment dat, un bărbat nebun s-a aruncat pe fereastră de la etajul şapte, a căzut exact în faţa mea pe trotuar şi a murit pe loc... A făcut o telecopie de toată frumuseţea, nici n-a mai fost nevoie să se deranjeze Salvarea... Nu ştii tu cumva cine o fi fost?

La care, interlocutoarea lui a răspuns perfect calmă, aproape bucuroasă că-i putea satisface o atât de veche curiozitate:

– Bineînțeles că știu... Era tata, veniseră să-l ridice; a murit exact așa cum ai spus.

Mă întreb și eu acum dacă pentru evitarea unor asemenea gafe nu e mai avantajos că încalci anumite reguli inocente de comportare socială cu riscul de a fi considerat doar o gură rea...

Consemnând acestea, încerc să fac abstracție de unele lucruri care sunt neplăcute fără a fi și de râs. De câteva săptămâni se produc tot felul de frământări la Oficiul nostru, care, practic vorbind s-a desființat, oricum pare a fi pe cale de lichidare. Asta de la plecarea lui Radian (care, spun cei din partida adversă, ar fi fost trimis la munca de jos și a devenit strungar într-o uzină, alții că ar fi simplu economist pe undeva, alții că e mai sigur responsabilul unui magazin de pe Lipscani) și care datorită legăturilor sale ținuse tot Oficiul ca un organism independent, zice-se parazitar. Toate persoanele mai sus-puse trec cu posturi cu tot în cadrul A.S.I.T.-ului, care ne și tutela în ultima vreme, și e de așteptat ca toți documentariștii să nu aibă o soartă prea de plâns. Puținele persoane din administrație sunt legate mai mult de clădirea aceasta mare decât de instituția-fantomă pe care a găzduit-o. Iar noi, ceilalți...

Încă o dată, toată nădejdea mea rămâne în bunăvoința tovarășei Marta, numai că ea, în cadrul instituției, e, după câte mi-am dat seama, mai mult un om informat decât deținătorul unei puteri efective.

Sper să scap și acum, deși mă agasează nespus ideea de a depinde mereu de ea și de intervențiile ei oculte, pentru care aproape că nici nu-i pot mulțumi.

8 apr. 1959

M-am întors acum câteva clipe acasă și simt nevoia de a consemna cât mai *spontan* cele întâmplate, menționând însă și faptul că din ce în ce mai mult am părăsit acest mod imediat de a scrie (poate tocmai de dragul „scrisului"?). În fine... Am fost la profesorul N.N., unul dintre rarii oameni care mi-a fost foarte util, fiindu-mi în același timp și foarte antipatic. Totul e neplăcut

la el: fizicul, caracterul, ţinuta, locuinţa (ocupă, prin ce abuz? o cameră imensă şi un hol şi mai mare în vila lui Trancu-Iaşi, familia acestuia stând înghesuită probabil în restul apartamentului şi folosindu-se de intrarea din dos). Nu avem ce discuta, el mă primeşte flatându-se probabil că i-am fost scurtă vreme elev. Omul e un ipohondru care vorbeşte numai de sănătatea lui, care o fi precară, şi l-a împiedicat să desfăşoare o activitate mai susţinută. Are însă o bibliotecă, mică, dar strict în specialitatea lui, de student la filosofie în timpul războiului, extrem de interesantă. Cred că N., înainte de a face facultatea, a absolvit Seminarul teologic, nu dintr-o vocaţie religioasă, ci urmând tendinţa elevilor săraci care voiau să înveţe şi să obţină o diplomă cu tot dinadinsul. De la acest om, care acum a devenit „marxist" şi se învârteşte în aceste sfere, am, dăruit, *Cursul* din 1930 al lui Nae Ionescu şi, împrumutată, *Teoria cunoaşterii* de N. Bagdasar. Azi m-am ales cu *Six meditations sur l'existence* de Berdiaev şi *Traité du desespoir* de Kierkegaard, pe care ştiu că pot să le păstrez sine die.

La N. este frig în permanenţă, chiar şi acuma, primăvara; el nu face foc, deoarece instalaţia de calorifer e defectă de când o ştiu şi sobe nu există. În plus, mai totdeauna găsesc la el pe cineva, ceea ce e încă mai neplăcut decât simpla prezenţă a amfitrionului. Azi am dat peste un tip masiv, cu aer de măcelar, care lucrează la „raion" unde se duce şi N., ca activist benevol, dacă nu o fi renunţat la catedră şi o lua leafă chiar de acolo. Noroc pentru mine că individul a plecat curând, spre uşurarea mea. Acum câţiva ani am găsit la N. o „tovarăşe" Tatiana Bulan, o basarabeancă ca şi el şi care, în afară de eufonia numelui, se recomanda prin caracterul ei fioros, vorbea cu un accent rusesc puternic, în tot cazul ca un om a cărui limbă maternă nu e româna şi la un moment dat s-a lansat într-un discurs vehement chiar în direcţia asta, anume şi-a exprimat indignarea asupra felului în care „românii" pronunţă numele ruseşti, Tolstói, în loc de Tălstoi, ba chiar, culmea ororii, Stalín în loc de Stălin. Chiar şi la Radio se fac asemenea erori inadmisibile, a afirmat tovarăşa indignată.

– Lasă, ne-a asigurat ea, până la urmă o să înveţe toţi limba rusă, o să-i învăţăm noi cum trebuie să vorbească!

A plecat şi ea foarte repede, spre norocul meu, care începusem să mă angajez într-o discuţie cu ea, ceea ce îmi promit să nu mai încerc cu vreuna din persoanele întâlnite la N. Acesta a condus-o cu multă deferenţă la ieşire pe invitata sa, pe care o ascultase în tăcere, probabil el însuşi jenat. La întoarcere, m-a „lămurit" că această Tatiana Bulan e o persoană cu funcţii importante în Cultură, poate adevărata conducătoare a vreunui departament. Mă gândesc acum că, dat fiind zelul ei, e de mirare că nu vorbim cu toţii ruseşte.

La N. urma însă să vie Osvald T., fiul lui I.T., un fost coleg al lui de facultate. Mi-am prelungit vizita ca să-l văd şi eu, deoarece eram destul de curios. Din păcate, când a sosit, n-a urcat sus, a schimbat doar câteva cuvinte cu N. în hol, şi s-a dus, căci era foarte grăbit.

...Aşa am înţeles eu, dar peste câteva minute, când am plecat şi eu, am descoperit la scară un ins prăbuşit acolo, greu de distins de un câine mai mare în întuneric şi care zăcea liniştit, sforăind. Mă aşteptam ca N. să mă roage să-l transportăm sus pe prietenul lui beat mort, dar el nu s-a sinchisit prea mult de această scenă şi mi-a spus: – Lasă-l în pace, nu e nimic, se trezeşte el până la urmă...

Aşadar, în toată această inserţie a mea temporară în spaţiul slav, am avut parte şi de o scenă gorkiană profund caracteristică...

9 apr. 1959

Îi dădusem tovarăşului V., dactilograful de la M., cu care am rămas în bune raporturi, dată fiind şi vecinătatea apropiată în care locuiam: pe Aleea Spătarului, aproape vis-à-vis de casa lui M.I. pe care-l vizitam foarte frecvent. V. îmi păruse un profesionist bun, de încredere; azi mi-a dat, terminate în sfârşit! două fragmente (capitole) din roman, dar m-am abţinut să-i propun şi continuarea: pentru cât mi-a dactilografiat (treabă promisă a fi efectuată „în câteva zile"), el m-a ţinut aproape o lună!

Şi nici nu sunt foarte sigur că el nu le-a bătut la serviciu, cu acea maximă prudenţă, recomandată de mine... Aşa că am lichidat socotelile şi adio! Trebuie să găsesc pe altcineva, ceea ce nu-mi va fi prea uşor. (Am aproape 100 de pagini scrise de

mână, transcrise foarte citeț de mine, așadar putând fi lăsate deocamdată de o parte.)

19 apr. 1959

Citesc aproape în fiecare duminică dimineață la Bibliotecă *Doctor Faustus* de Thomas Mann. E singurul loc unde poate fi găsit acest roman apărut relativ recent și cu cea mai „de actualitate" acțiune din câte a compus Thomas Mann, după știința mea. Lectura merge surprinzător de greu, deși textul e mereu interesant. E însă cu totul altceva decât romanul precedent pe care-l socoteam capodopera autorului și până una-alta rămân la această idee.

În pauzele lecturii mă gândesc că, pe vremuri, la I.R.R.C.S., în sala aceea improprie, sub privirile Antoniei Boești-eanu, cu ochii ei grei și adânci de cadână, dar cu vreo zece ani mai tânără, am avut sentimentul unui eșec destul de surprinzător cu privire la formula voită, provocată, care m-ar putea inspira. Luasem atunci *Caietele lui Malte Laurids Brigge* de Rilke, care, la prima lectură, constituise pentru mine prima încurajare și primul îndemn de a mă apuca să scriu eu un roman confesiv. A fost cu adevărat punctul de plecare al romanului meu, care, credeam cu, pe atunci, putea exploata atmosfera unei săli de lectură, așa cum era și în Rilke. Numai că în ciuda faptului că am ținut cartea pe masă ședințe la rând, până la urmă, din plictiseală, dublându-mi lectura cu câte altceva, nu a ieșit nimic din această pregătire pentru acțiune.

Și cu toate acestea, în mod absolut inconștient, lectura cărții mi-a servit la ceva, chiar în sensul urmărit de mine inițial. Întreg capitolul III al romanului meu e o dezvoltare a unui nucleu, care pe vremuri, deși îl voiam debitor lui *Malte Laurids Brigge,* a rămas atunci în această fază redusă, fără să-și poată dezvolta prezumatele virtuți. Lucrurile s-au realizat mai apoi, încetul cu încetul, mult mai simplu și mai ușor decât mi-aș fi putut-o închipui, fără aparenta colaborare a textului rilkeian, dar totuși în legătură secretă cu el, în mult mai mare măsură cu ajutorul timpului.

Mă gândesc că aceasta a fost schema pe care s-a putut edifica întregul meu roman. În construirea lui, rolul important l-au

constituit dezvoltările cu totul neprevăzute în „planul“ meu inițial. E o minune totuși că și-a păstrat aparențele unei structuri ferme, decise, chiar supărător de simetrice. Încep să cred, văzând rezultatele, că scriitor e tocmai acel om care poate să scrie, contrariu opiniei comune, atunci când nu are și nu-și propune nimic de spus, și ajunge să alcătuiască o carte contrazicându-și ideea cea mai fermă pe care și-o făcuse inițial despre ea.

Și totuși făcând aceste observații de natură să-mi flateze până la un punct orgoliul, am sentimentul că nu voi mai putea scrie un alt roman, că în general n-am să mai scriu vreo pagină de literatură.

20 apr. 1959

Se evocă azi la Oficiu moartea neașteptată, fără să fi fost bolnav, a tovarășului Panaitescu de la Minister, pe care la noi multă lume îl cunoaște. Regretele sunt unanime. Ce om drăguț! Era încă tânăr! Ce frumos se purta cu toată lumea etc., probabil aprecieri care corespund realității, chiar dacă la peste cincizeci de ani câți avea răposatul, nu te mai poți numi tânăr. Se pare chiar că omul era favorabil Oficiului nostru, obțineai de la el tot ce se putea, conducerea noastră depindea cel puțin pe linie administrativă de acest om amabil.

Apoi, discuția devine mult mai laică și sunt elogiate alte calități ale tovarășului Panaitescu: îi plăceau grozav femeile, nu lăsa să treacă pe lângă el vreo fustă, fără să se repeadă după ea, etc. Dar era om de casă, își iubea familia, nevasta, ce era al lui era al lui. Ținea la copii mai mult decât la orice.

– Da, dar ținea și la băuturică, spune ing. D. Ținea paharul, nu-l lăsa așa ușor...

În fine, un om plin de calități. Cineva pune această concluzie:

– A știut să trăiască, s-a respectat, omul...

Mă gândeam, prin contrast: eu n-am ce...? Ce pot spune despre mine în același plan de comparație? Mi-a venit să invoc scuza că sunt încă „tânăr“, deși eu nu am impresia. M-am maturizat, m-am consolidat?

Aici însemnarea mea de azi dimineață, pe care o transcriu acum, a fost întreruptă de apariția tovarășului Pompilică, care cu

obişnuitu-i zâmbet şi pe un ton înalt, imperativ, ne-a anunţat o şedinţă sindicală fulger la care să nu lipsească nimeni. Aşadar, o oră de pierdut vremea, în cel mai bun caz, ceea ce a făcut pe toată lumea să se întoarcă la mese.

Dar şedinţa a fost interesantă. Tov. Pompilică, este clar pentru mine, încearcă să facă tot posibilul pentru a-şi marca ascensiunea pe linie sindicală, cu dorinţa neacoperită de a-l disloca pe bătrânul şi inactivul inginer Bd., care cred că i-ar oferi cu plăcere locul său de preşedinte acestui tânăr impetuos, care a pătruns firește în comitet, fiind „cooptat" şi e prea nerăbdător pentru a mai aştepta cuvenitele alegeri care se apropie. Totuşi Bd. a deschis şedinţa, care s-a limitat la o scurtă comunicare a tovarăşului Pompilică. Acesta avea de fapt să ne admonesteze pentru cel mai inimaginabil dintre subiecte, anume scăderea sensibilă a abonamentelor la *Scânteia,* în dauna celor de la *România liberă,* de parcă acest din urmă ziar ar spune altceva, sau ar fi emanaţia unor forţe ostile!

– *Scânteia* Partidului este *Scânteia* noastră, a conchis tov. Pompilică. E bună şi *România liberă,* dar ăsta nu e un motiv ca să nu ne mai abonăm la *Scânteia.*

Şi a început să facă tot felul de consideraţii şi ironii la adresa celor care pretind că sunt abonaţi „acasă", sau că există în familie un abonament la organul central al Partidului. Şi, după ce a aruncat priviri sclipitoare celui cu care se afla în prezidiu, a spus, ajungând la ce îl interesa mai mult:

– Ei, ia să vedem, tov. Bd., te pomeneşti că şi soţia dumnealui e abonată la *Scânteia?*

Cel întrebat, care este un pasionat dezlegător de probleme de şah, cu care-şi petrece multe ore pe zi, dar mai ales în timpul şedinţelor, s-a făcut că întârzie cu răspunsul, s-a uitat lung la Pompilică şi a răspuns calm:

– Eu sunt abonat la *Viaţa sindicală – Munca,* doar e o obligaţie pe linie de sindicat... Şi ne-a îndemnat cu multă căldură să facem şi noi aşa, lăudând cele două publicaţii.

Tov. Pompilică a rămas cu gura căscată la acest răspuns neaşteptat, mai ales la efectul umoristic pe care cele auzite l-a trezit în asistenţă. Abia după câteva clipe şi-a reluat discursul cu câteva cuvinte încurcate, după care a urmat inevitabilul *deci* al acestui tip de vorbire:

– Deci trebuie să ne abonăm la *Scânteia,* măi tovarăşi!

De remarcat ce dezarmat este un tip de o locvacitate aşa de stereotipă precum bravul nostru agitator... Cel mai mic incident care-l scoate de pe linia lui îl face să deraieze. În plus, toată lumea a fost satisfăcută că şedinţa-fulger n-a durat decât o jumătate de oră.

28 apr. 1959

Nu ştiu cum se face că eu care doresc din tot sufletul situaţiile stabile izbutesc să mă descurc cu improvizaţii şi ajung să cred că aş putea şi să trăiesc din expediente. Iată, în cazul în care, Doamne fereşte, mi-aş pierde actualul serviciu, mi-am găsit un nou debuşeu al unui „talent" al meu care, ca toate celelalte, nu ajunge la faza artistică. Acum câteva zile m-am dus la restaurantul din Floreasca, mai puţin pentru a-l întâlni pe Gigi şi mai mult pentru a mânca o excelentă friptură şi a bea o bere de bună calitate, de care sunt sigur acum când prietenia mea cu vedeta localului a devenit cunoscută. M-am aşezat la masa din salonul din stânga; cel din dreapta fiind închis, probabil din lipsă de muşterii. Stăteam singur la masa mea, când deodată a intrat o femeie neînsoţită şi am crezut că se va repeta povestea din seara când le-am cunoscut pe Nuşa şi Rucky. Dar nu, femeia şi-a văzut de treaba ei, s-a aşezat la o masă alături şi de altminteri nici nu era o fetişcană, era trecută bine de treizeci de ani şi la un moment dat a apărut un bărbat mai în vârstă care a luat loc lângă ea şi au făcut timp de mai bine de o jumătate de oră conversaţie animată.

A sosit apoi şi Gigi, a intrat în „program"; în pauzele pe care şi le îngăduia şi-a pus la punct gâtlejul alături de mine, stând de vorbă despre una şi alta. La un moment dat, nu ştiu ce mi-a venit şi i-am atras atenţia asupra felului incorect în care sunt scrise titlurile produselor de pe inscripţia cu menu-ul restaurantului şi care se aflau pe un panou mare de carton adus de afară în încăperea în care ne aflam, probabil de teama ploii: Consommé, coupe jacques, meringues glacées şi aşa mai departe: nici pe franţuzeşte, corect, nici pe româneşte, eventual aşa „cum se aude". L-am întrebat de ce nu face el uz de cunoştinţele de limba franceză şi nu corectează textele şi, în clipa aceea, s-a

ridicat în picioare bărbatul de la masa vecină care era chiar responsabilul localului. El a venit la mine şi mi-a propus cu toată seriozitatea să scriu eu tot menu-ul pe panou, „dacă am scrisul frumos", şi să-l scriu corect... A încheiat promiţându-mi că o să aibă şi el o „atenţie" pentru toată treaba asta...

I-am promis că atunci când mai vin am s-o fac cu o oră mai devreme şi o să-mi aduc sculele necesare (adică cerneluri colorate diverse şi un toc cu peniţă redis). Individul m-a rugat să vin chiar a doua zi, sâmbătă, când se schimbă menu-ul pentru întreaga săptămână. Cu toate că-mi vorbea ca un om foarte interesat, n-am fost în stare să-i promit nimic...

Dar azi am făcut-o şi m-am ales cu o masă copioasă şi cu admiraţia întregului local... Evident, cu o promisiune să repet performanţa.

Să mă mir, să mă arăt consternat?...

Am plecat cu Gigi şi acesta m-a felicitat pentru succes. Am vorbit mult şi întrebându-l ce-i fac cei doi câini, crezând că astfel schimb subiectul, el a râs şi mi-a răspuns că nu-s ai lui, ci ai Marilenei T., care era în epoca aceea indisponibilă pentru a-şi plimba patrupezii: suferise o fractură la un picior şi a stat imobilizată în pat mai bine de o lună.

– Eu nu i-am plimbat decât o dată, de două ori, dar i-am pasat lui Bică Ioanid, care tot n-are ce face toată ziua. Ei bine, il a trouvé un vrai boulot are acum un succes nebun pe Bulevard, poate agăţa cel puţin douăzeci de dame pe zi, ca să le număr doar pe alea care-şi lasă numărul de telefon... Şi... ce urmează, il s'y connaît...

Mi-am exprimat surprinderea că un bărbat aşa de urât ca Bică poate atrage femei, fie şi cu ajutorul celor doi câini englezi, eventual excepţionali...

– Ei, mi-a răspuns el, mai e şi chestie de papagal... se pricepe la vrăjeală, are pregătită o istorie întreagă că el sau părinţii lui au avut moşie, că cei doi câini e tot ceea ce i-a mai rămas, că viaţa nu-l mai interesează, că trăieşte retras, evită contactele, căci totul îl traumatizează, totul îi apare îngrozitor, că nu se plimbă decât la orele când pe stradă e mai puţină lume...

– Probabil că după-amiaza cineva din familia Marilenei putea ieşi cu câinii...

– Exact...

Am făcut drumul spre casă cu Gigi şi am discutat o mulţime de lucruri. E firesc ca pe stradă, în Cişmigiu, ca şi la şcoală, sau în armată, să se producă anumite fenomene specifice, să ia naştere unele relaţii între oameni, neprevăzute şi ignorate de cei care nu trăiesc în cadrul lor şi de care anumiţi indivizi se pricep să profite.

Venind vorba de armată, Gigi mi-a povestit, printre altele, o scenă trăită de el în ziua înmormântării lui Stalin. Echipa lui, care lucra la terasamente, umpluse un tren de marfă cu piatră concasată, apoi plecase la mai mulţi kilometri, la altă treabă. Dar mecanicul de pe locomotivă a primit ordin, asemeni tuturor colegilor săi care se aflau pe trenuri, să oprească mersul şi să tragă ţignalul timp de trei sau cinci minute, cât a durat momentul solemn. A fost de ajuns ca locomotiva să-şi piardă aburul şi apa să nu mai fie îndestulătoare pentru a produce altul, la presiunea necesară. Trenul a rămas înţepenit şi a blocat linia, paralizând traficul, până când s-a putut aduce nu mai ştiu cu ce mijloace apa necesară... Toată lumea s-a bucurat aşadar de tristul eveniment.

5 mai 1959

Afacere tare neplăcută la Oficiu, destul de gravă şi de stupidă în acelaşi timp ca să servească drept avertisment, eroina fiind tovarăşa Segărceanu, o biată femeie imbecilă, care fiind trimisă de la Raion şi membră de partid nu e pusă la singura treabă pe care ar putea-o face: la măturat (ceea ce cred că nici nu i-ar displace prea mult.) E vecină cu noi de birou, ei afectându-i-se în această clădire supraînghesuită o mică odaie unde păzeşte aşa-zisul Fond Special, dosarele secrete ale Instituţiei. Nu am intrat niciodată în acea încăpere dar mi s-a spus că „fondul" acesta se reduce la vreo douăsprezece dosare foarte umflate care conţin planurile şantierului de construcţii de la Karaganda, oferit graţios de un institut de construcţii sovietic. I s-a găsit acestei femei de treabă, care, ca atâţia aici, nu face nimic, un rost şi încă unul foarte important. (Ea petrecându-şi mult timp mai ales la noi în birou când acesta e mai gol şi poate sta de vorbă cu tovarăşa B., care se foloseşte pe ici, pe colo de împrejurare pentru a-i strecura teme de propagandă adventistă, izbutind în tot

cazul să o facă să-şi procure un exemplar din Biblie, pe care l-o fi şi răsfoit.)

Ei bine, zilele trecute când în clădirea goală a Oficiului s-au pus sigilii la toate uşile, ea, care dormea înăuntru liniştită în cămăruţa ei, nu a fost observată de comisia respectivă care a închis-o acolo, dar i-a încuiat şi uşa metalică de la capătul coridorului care dublează închiderea. Câteva ore mai târziu, tov. S. s-a trezit pe întuneric, n-a putut să aprindă lumina, deoarece se trăseseră siguranţele pentru a se evita un eventual incendiu, şi s-a speriat cumplit văzându-se sechestrată acolo într-o încăpere fără fereastră. A început să urle ca o nebună, a făcut pe ea de frică, până când, după un timp, a fost auzită de paznic, care şi acesta dormea liniştit, probabil cu vise. A fost scoasă în cele din urmă, dar după ce s-a făcut un tărăboi imens, deoarece cei chemaţi nu şi-au luat „răspunderea" ruperii peceţilor şi solicitau, ca să agraveze incidentul, venirea directorului în persoană, care se afla deja la Sinaia.

Astăzi încă scandalul nu s-a stins; se face o anchetă în regulă şi doi indivizi străini împreună cu conducerea au parcurs din nou drumul de la locul crimei până la direcţie preocupaţi şi grăbiţi; toată lumea a amuţit la noi în birou, deşi uşa spre coridor, care uneori e deschisă, nu te lasă nici să le auzi paşii. E uluitor cum toată lumea, în loc să se amuze, se consideră vinovată. Şi incidentul nu s-a lichidat nici după ce inginerul Frimu, care e proaspăt venit între noi în vederea angajării, dar care pare mai mult interesat de perspectiva carierei la Politehnică, ne-a informat că dosarele acelea ultrasecrete se află în U.R.S.S. pe toate drumurile, multiplicate la ozalid ca material didactic şi el însuşi le-a primit recent cadou de la Ambasadă ca fost student acolo.

Informaţia aceasta n-a liniştit pe nimeni, căci e poate mai bine ca Opriţă să se considere vinovat şi să încheie totul cu o autocritică, în care se spune că e specialist, decât să dezvăluie anchetatorilor că totul a fost o aiureală, care ar merita mai curând un hohot de râs. Comentarii sinistre şi persistente pretind că directorul nostru provizoriu „se clatină".

Mă ciocnesc acum o oră pe stradă cu Paulette, care cu mersul ei grăbit, pare tot timpul că aleargă pe stradă şi ea mă

târăşte „să facem câţiva paşi“ într-un ritm care mie abia îmi îngăduie să mă ţin de ea.

(Chiar mă întreb cum face ea cuplu cu bărbatu-său, un ins mai voluminos decât mine şi mai greoi?) Am vorbit multe lucruri din trecutul nostru şi am evocat cunoştinţe comune. E totuşi pentru prima oară când ea uită să-mi plaseze obişnuita ei lăudăroşenie cu salvarea întregului trib Nachm, în timpul rebeliunii legionare, asta graţie ei, de care se îndrăgostise o căpetenie a insurgenţilor, un băiat tânăr pe care ea îl făcuse praf. Bineînţeles că ea uită că eu o cunoşteam bine pe eroica Iudithă, ştiu că avea doar 11 ani şi mai ales cum arăta. Acum era îmbrăcată după ultimul jurnal parizian de modă în care slăbiciunea ei fizică se pierdea ca în nişte voaluri.

S-au schimbat vremurile. Acum câţiva ani, întâlnind-o în Piaţa Rosetti şi închipuindu-şi că voi intra după ea în clădirea unde avea serviciul, mi-a atras alarmată atenţia:

– Vezi ce faci, să nu-mi spui altfel decât „Tovarăşa“ Paula.

6 mai 1959

La Pussy şi Irina T., seară prelungită mult; era ziua ei. Mă întâlnisem cu ei de câteva ori pe stradă şi amândoi îşi exprimaseră dorinţa de „a mă avea în mijlocul lor“. În sfârşit, s-a făcut. Am înţeles bucuria lor de a-mi arăta casa, aceeaşi locuinţă de la etajul VII, într-un bloc de pe Vasile Conta. Apartamentul e al doamnei C., deci al Irinei, dar, fiind foarte încăpător, locuiesc în el şi părinţii lui Pussy. Au reuşit să câştige întreg spaţiul din apartament, prin moartea subită a colocatarului, un director de fabrică, un tip patibular, care a avut fericita inspiraţie să se lase călcat de un camion pe la Braşov, tocmai în momentul când intenţiona să se însoare, deci să se complice şi mai mult situaţia. Un succes mare pentru familiile T. şi C., care trebuia sărbătorit. Onomastica lui Irinel a fost prilejul.

L-am revăzut şi pe domnul T., care arăta destul de bine, în ciuda încercărilor prin care a trecut; l-am privit cu o deosebită curiozitate, în timp ce Irina făcea cu mine le tour de la maison. Am vrut să descopăr dacă el (sau nevastă-sa?) este autorul acelei fantezii burleşti de a-şi îmbrăca lacheul în livrea, pe vremea când stăteau în vila lor, atât de invidiată de mine, din Parcul

Filipescu, o chestie senzaţională de care te izbeai când veneai la Pussy în vizită şi care, în adolescenţă, m-a stupefiat şi pe mine.

Irinel m-a purtat cu mândrie prin toate camerele apartamentului şi eu am urmat-o cu exclamaţii admirative la tot pasul. (Şi când te gândeşti, ce semnificativ pentru evoluţia lucrurilor şi a pretenţiilor: mătuşa mea L., când a fost să-şi desfacă vechea casă din strada Negustori şi să se mute într-un apartament de bloc, de altminteri în plin centru, pe Benito Mussolini, a făcut o criză şi a leşinat; acum, oameni din aceeaşi lume sunt fericiţi când pot ocupa singuri un apartament central, fără altă calitate, cum e cel al Irinei.) Apartamentul are dezavantajul că toate camerele, destul de spaţioase, dau într-un hol mic, întunecos, meschin, care rămâne o simplă cameră de trecere, mai greu putându-i-se da titlul de „salon". Domnul T., care a acompaniat explicaţiile nurorii sale cu unele accente ironice, mi-a spus în legătură cu el, zâmbind:

– În tot cazul, ăsta nu e salon în care să speri să-ţi vină musafiri îmbrăcaţi în frac!

Înţeleg că ar fi într-adevăr ridicul să vezi într-o asemenea cameră, învârtindu-se şi încercând să danseze, oameni într-o asemenea ţinută.

A început însă să vină lume şi pe mine m-a cuprins plictiseala. Ca să mi-o ascund, m-am vârât într-un careu de bridge, mai mult atras însă de V., care, obicei pe care nu i-l cunoşteam, a fumat tot timpul, aprinzându-şi ţigară de la ţigară şi încurcând din nervozitate şi din distracţie jocul.

N-am reuşit să schimb cu ea nici măcar două vorbe.

Lume multă, amestecată; la intervale rare, dar ca şi cum ar fi căutat pe cineva, intra în camera noastră un individ tânăr (după aspect), căruia i se spunea sau pe care-l chema Gil Butelie. Un homosexual, evident, care arunca priviri în dreapta şi în stânga; în tot cazul părea un familiar al casei. Mai interesantă a fost prezenţa unui domn ceva mai în vârstă, Negroponte, căruia i se spunea Teddy, situat între generaţia noastră şi aceea a domnului C. El a povestit la un moment dat ceva amuzant: că, întors acum câţiva ani din prizonierat din U.R.S.S., a ajuns în Gara de Nord, fără nici un ban, fără să ştie exact unde să se îndrume. Era noapte şi piaţa gării era pustie; a zărit un miliţian, o specie de om pe care nu o cunoscuse la „plecarea" din ţară, şi,

datorită uniformei, l-a luat drept poliţist rus, crezând că noi ne mai aflăm în regim de ocupaţie militară sovietică.

S-a chinuit cu câteva vorbe stâlcite pe ruseşte să i se adreseze, întrebându-l cum ar putea ajunge la Universitate, o instituţie despre care era sigur că a rămas în vigoare. Miliţianul i-a făcut semn să se urce în tramvaiul care se apropia de ei; apoi, făcând aceeaşi confuzie datorită „uniformei" pe care o purta domnul Negroponte, a bombănit în urma lui:

– F... Dumnezeul mă-ti de rusnac... Nu ştii nici măcar o vorbă românească!

Toată lumea care a auzit povestea a râs. Domnul Negroponte a spus-o după oarecari ezitări, îndeosebi uitându-se la mine, pe care nu mă cunoştea. Îi păream „suspect". (Mă consolez observând că e atitudinea generală a oamenilor mai în vârstă faţă de cei tineri. Noi suntem cei puţin nesiguri, neverificaţi. Putem fi comunişti.)

La ieşire, m-am aflat într-un grup de persoane împreună cu el. O clipă, dar numai o clipă, m-a sedus ideea de a-l întreba, când ne-am dat mâna la despărţire, dacă nu cumva locuieşte în S.N.I.C. În felul acesta aş fi divulgat „complicitatea" cu el... Sunt de altfel convins că îl cunoaşte pe tata, pentru că tatăl lui venea la noi în casă până prin epoca războiului şi eu îmi amintesc de el.

L-am lăsat însă să creadă ce vrea...

P.S. Uitasem ceva: la un moment dat, domnul C. a scos la vedere o cutie de chibrituri englezeşti şi, nonşalant, cu aerul că face un gest obişnuit a aprins un băţ. Acesta era ceva mai lung şi mai gros decât cele autohtone; în plus ardea impecabil.

– Un foc durează garantat cinci minute ne-a asigurat domnul C. În Anglia climatul e mult mai umed.

Ne-am adunat cu toţii în mijlocul celui care făcea demonstraţia: Sălbaticii din Insulele Fidji, când au luat contact cu cioburile de oglindă şi de sticlă colorată oferite de căpitanul Cook.

– Fabrica te asigură că se aprind şi dacă au căzut în apă! ni s-a comunicat.

Nu a fost nevoie de o demonstraţie în plus, minunea era şi aşa considerabilă. Ea merită să fie consemnată.

7 mai 1959

Revin cu o „completare" la notiţa de ieri pentru că mi-am amintit ceva ce nu trebuia uitat. (De câte ori nu mi s-a întâmplat asta? Şi, de ce n-oi fi având curajul faţă de mine însumi să renunţ la ideea de „jurnal"?) La Pussy am întâlnit-o pe A.; venise şi ea cu o întârziere de o oră şi patruzeci de minute, aşa cum îi e obiceiul. Şi-a pus însă atât de abil şi de tapajos în valoare sosirea încât toată lumea a trebuit să admită că i-a făcut o mare concesie înfrângând atâtea dificultăţi. Dând de mine, ca şi cum nu s-ar fi aşteptat, a avut un cuvinţel amabil şi mi-a lăudat ţinuta elegantă, lucru pe care se pare că ea îl observă mai întâi la oameni.

– Ei, ce să-i faci, m-am înclinat eu cu modestie în faţa verdictului, facem şi noi ce putem, lucrăm la faţadă. (Ea pretinde că un bărbat elegant şi când se scoală din pat are o ţinută scrobită şi măcar o batistă în buzunarul de sus al pijamalei, dar îmi concede în schimb faptul că eu posed talentul de a fi din când în când bine „costumat".)

Replica mea, m-am chinuit să-mi amintesc toată seara de unde mi-a venit, deoarece aveam senzaţia că e un citat. Şi, azi, mi-am amintit, brusc, de unde: din *Mitică Popescu!*

Ca să vezi! Mereu mă gândesc la unele expresii sau cuvinte de spirit cu care să „îmbogăţesc" notaţiile astea terne. Poate cândva, la o eventuală reluare, uitarea să mă ajute să le integrez ca nişte „creaţii" proprii! (În fond, rămân, totuşi, roadele unui oarecare tip de spontaneitate.)

Şi încă ceva la capitolul „adaosuri": să nu uit zâmbetul lui T. Şi mirarea ei „discretă" relativ la faptul că A. venise cu bărbatul ei, nu cu mine. Poate că asta să fie tocmai sarea care lipsea acestui text...

10 mai 1959

Am o memorie destul de bună, dar şi prea capricioasă pentru a-mi fi foarte utilă. Aşa că nu mă miră că am uitat o mulţime de lucruri peste care dau din când în când în acest „caiet", însemnări despre care mă mir (cu surprinderea şi mai mare pentru ce vor fi lucrurile „pierdute" din memorie). Unul

dintre cele ce se afla constant notate aici e reproşul despre lipsa mea de voinţă, de coordonare, de a duce vreo acţiune la capăt.

...Aşadar notaţia fermă şi frecventă că sunt un ins lipsit de fermitate, care mă las dus de soartă, nu mi-o înfrunt şi nici nu pot s-o invoc decât pentru scuza de a nu *fi făcut* ceva.

Stăruinţa mea de a nota o virtute negativă poate să devină printr-o oarecare sofistică tocmai confirmarea unei recunoscute... voinţe!

Mereu mi-am zis că memoria este rezultatul cel mai frecvent şi mai justificat al uitării; fără acest proces, ar mai exista surprize?

Deocamdată în lipsă de altceva, remarc omisiunea din seria numelor foarte caraghioase pe baza cărora ar fi de verificat onomatomancia, ştiinţa riguroasă în care credea şi marele Balzac; am uitat să pomenesc numele cel mai caraghios şi mai enigmatic din copilăria mea: al domnului Prichindelli! Un italian probabil, care mie nu mi se părea un bărbat scund, căci eu însumi n-aveam decât un metru înălţime. Dar cum l-o fi chemat în realitate pe acest bărbat aşa de bine caracterizat de semenii săi prin poreclă?

Mai anii trecuţi m-am gândit la domnul Peternelli (şi i-aş ortografia omului meu numele: Prichindelli), dar acesta e un tip masiv, chiar şi acum mai înalt ca mine... Misterul rămâne.

12 mai 1959

În încăperea mare, de la etaj, a Oficiului, în care am mai rămas doar puţini oameni, în aşteptarea „transferului" în altă parte (în cazul meu nu pot deloc să prevăd unde), îşi face simţită prezenţa de vreo două săptămâni o tovarăşă Răduţă, o femeie în doliu sau într-o ţinută relativ severă, dar care vorbeşte totdeauna cu o voce ridicată, indiscretă, fără conştiinţa că ne-ar putea deranja pe noi cei care, chipurile, mai şi „lucrăm". E, mi se pare, o fostă profesoară de limba germană, care a fost „detaşată" pentru o anume lucrare aici, cred că de la Ministerul Industriei Grele, unde e funcţionară la Oficiul echivalent, aşa că nu se simte obligată să respecte ierarhiile şi programul de lucru (cât mai e) din această instituţie muribundă. E prietenă cu doamna

Munteanu cu care pălăvrăgeşte mai toată ziua, uneori chiar şi în limba lui Goethe.

Dar astăzi s-a petrecut ceva interesant, semnificativ pentru vremurile pe care le trăim. De mai multe zile îl tot zăream pe Mircea P., aşteptând ba în faţa cabinei portarului, de la intrarea Oficiului nostru, ba o dată la toneta din faţa Catedralei Sfântul Iosif. Nu făcusem şi nici nu putusem face vreo legătură între prezenţa lui pe acolo şi doamna Răduţă (deşi mi-ar fi făcut plăcere să stau de vorbă, să mergem o parte din drum împreună, observam refuzul lui şi relativa neplăcere că-l inoportunez). Azi aflu că doamna Munteanu a pus la cale o „vedere" a acestui tânăr cu aspect de copil îmbătrânit, dar mereu zâmbitor şi aparent fără nici o treabă, cu doamna Răduţă, rămasă disponibilă după moartea soţului ei, mai acum vreun an.

Mirare! Chiar stupoare! când mi s-au lămurit aceste combinaţii... Orişicât, P. nu poate să aibă, după calculele mele, decât maximum treizeci şi cinci de ani, în timp ce doamna în chestie are sigur cincizeci de ani, dacă nu cumva şi mai mult. În tot cazul, pare a-i avea, ceea ce e şi mai rău. Dar nu incongruenţa a fost cauza pentru care tentativa doamnei Munteanu a eşuat, ci cu totul altceva. Astăzi, cele două femei au avut o nouă conversaţie extrem de animată, dar redusă ca volum la nivelul unor şuşoteli; desigur că doamna Răduţă nu voia să se lase convinsă şi cealaltă tot insista. La un moment dat însă, candidata la măritiş s-a îndepărtat câţiva paşi de catedra unde stătea interlocutoarea ei şi, pe un ton enervat dar solemn, s-a răstit în concluzie la aceasta, scandând cuvintele într-o formulă memorabilă:

– Cum, tovarăşe Munteanu (uitând că până atunci îi spusese numai „dragă Etty" sau cel mult: doamnă Munteanu), cum, tovarăşe Munteanu, dumneata crezi că dosarul meu se poate uni cu orice dosar?...

E o expresie grandioasă a unei anume mentalităţi, pe care n-am mai auzit-o până acum, dar care e de presupus că şi corespunde cu o situaţie de fapt. De ce nu, în definitiv? Dacă fiica unui nobil nu se putea căsători decât cu unul de rangul ei, de ce actualii norocoşi privilegiaţi ai unei anumite forme de dosar să-şi compromită situaţia şi viitorul copiilor făcând o mezalianţă cu un „fost"?... E totuşi prima oară când am dovada certă că ei vor să se constituie într-o castă, păstrându-şi „puritatea" nealterată.

Nu ştiu care vor fi aceste calităţi în cazul doamnei Răduţă; ea are aerul a aparţine unei familii de intelectuali, în tot cazul, bărbatul ei (poate să fi fost şi om politic) era în ultima vreme directorul unei şcoli. Misterele dosarelor trebuie să conţină multe subtilităţi care mie îmi scapă.

În tot cazul, mult mai vizibil este cazul contrariu, al alianţei prin înrudire a oamenilor aflaţi acum în situaţii favorizate cu cei din vechea societate. Sau cel puţin fenomenul acesta mi-a apărut mie mai frecvent în experienţa mea de fiecare zi, cu cei din urmă.

14 mai 1959

Duminică dimineaţa, la Biblioteca Academiei, mi s-a adus din greşeală, în loc de cartea cerută, o biografie a Isadorei Duncan, de un englez, al cărui nume nu l-am reţinut. Înainte de a o restitui, am frunzărit-o totuşi şi i-am privit mai ales, foarte interesat, numeroasele ilustraţii. Unele fotografii o reprezentau pe eroină chiar goală, alteori în evoluţiile ei pe scenă foarte sumar drapată.

Ce deziluzie, ce mirare! Isadora Duncan a fost, probabil, pe când era foarte tânără, o femeie frumoasă, cu un cap interesant şi mai ales cu nişte ochi expresivi, ceea ce pe la 1910 era hotărâtor în aprecierea frumuseţii unei femei. Dar restul! Era, hotărât, o precoce obeză, cu tendinţe de îngrăşare încă din momentele ei cele mai bune. Cum se va fi mişcat pe scenă această femeie, care totuşi a făcut epocă în istoria dansului?

Erau în carte şi câteva schiţe de Rodin, cu creionul, care stăruiau şi ele mai mult asupra rotunjimilor trupului. Constat cât de mult au evoluat canoanele frumuseţii dacă o asemenea femeie grasă, ulterior diformă, putea să trezească admiraţii exaltate şi pasiuni din partea te miri cui. Aşa trebuiau să fie femeile frumoase încă înainte de primul război mondial, în timp ce acuma s-a impus tipul fizic anglo-saxon şi nordic, întâi la bărbaţi, apoi la femei. (Dar Isadora Duncan a fost totuşi contemporană şi rivală cu scheletica Ida Rubinstein!?) Să fie aceasta soarta unor femei, pe care îmbătrânirea le face de nerecunoscut?

Mă gândesc, tot în paranteză fie zis, că în privinţa lui A. nu am nici o grijă; nefiind frumoasă, timpul nu va avea ce să deterioreze, pot să aştept în linişte trecerea lui.

Acum îmi pare rău că nu am reţinut cartea pentru a o citi. Aş vrea să verific dacă Isadora Duncan a murit în accidentul acela dramatic de care vorbeşte legenda. Că fiind într-un automobil decapotabil, în plină viteză, fularul de mătase foarte lung pe care-l avea la gât i s-a agăţat, fluturând, de o roată şi a strangulat-o, sufocând-o sau făcând-o să piardă controlul maşinii... E un final pe măsura existenţei ei, ca un sfârşit de dans dionisiac, frenetic, paroxistic. Dar chiar pentru această „imagine" frumoasă pe care mi-o fixez în minte, ar fi trebuit ca Isadora Duncan să fi fost mai slabă.

15 mai 1959

Un cuvânt care nu are sens în cazul meu e „sacrificiu", spiritul de sacrificiu sau, mai pretenţios spus, ideea de sacrificiu. Într-adevăr, pentru ce şi pentru cine aş „sacrifica" ceva? Dacă mă refer la sensul religios pe care-l dădeau anticii cuvântului, e vorba de o socoteală pe care nu o fac: un fel de arvună pentru a „câştiga" mai apoi ceva mult mai preţios. Dai ca să ţi se dea. Dai o parte din ce aştepţi să ţi se dea.

Eu ce pot da, pentru a obţine ce? Existenţa unui scriitor (şi văd că „psihologia" mi se modifică în acest sens pe zi ce trece) se realizează prin continue obtenţiuni, pe care trebuie să le pândească, să aibă inteligenţa a le descoperi, să nu le scape. Renunţarea la ceva nu are, în cazul lui, decât sensul de „eliminare", nu pentru că acel ceva s-ar fi aflat în exces, ci pentru că nu se potriveşte cu „economia" pe care o pretinde existenţa unui artist.

16 mai 1959

M-am dus azi-dimineaţă, oarecum în treacăt, invitându-mă mai mult singur, printr-un telefon, la familia Şerbănescu pentru a-i prezenta omagiile mele Zinei, despre care ştiam că se află în convalescenţă, după o gripă destul de rea. (O graţioasă a mea recentă cunoştinţă, pe care nu o mai revăzusem decât în treacăt la un concert.) I-am adus altceva decât eternele garoafe ce se puteau găsi în Piaţa Gemeni, pe unde totuşi am trecut; i-am găsit

nişte hortensii neaşteptat de precoce, de o paloare ciudată, îngheţată, o nuanţă care „le scoate, sper, din banalitate"– i-am spus eu prezentându-i-le. Zina s-a entuziasmat (!) la vederea lor, cu o notă în plus faţă de convenţional, ceea ce aproape că m-a făcut să cred în sinceritatea manifestării ei de bucurie.

A apărut în salon după o jumătate de oră de la venirea mea, timp necesar pentru a se pavoaza, şi utilizez acest termen cu bună ştiinţă pentru că părul adunat într-un coc imens, de un blond sper natural, era supraetajat de un fel de fundă bleu care flutura şi intra în conjunct cu o floare de aceeaşi culoare înfiptă la piept. Zina era de o paloare albastră care cred că-i accentua azuriul ochilor şi o avantaja. E totuşi prima oară că o văd mai bine şi oricât de crud aş privi-o nu mă pot reţine să n-o admir pentru felul cum a suportat insulta timpului. (Are totuşi mai mult de patruzeci de ani!)

Îmi dau din ce în ce mai bine seama că Zina nu e o femeie oarecare; are o inteligenţă feminină rară şi ştie să găsească numitorul comun între ce a fost pe vremuri şi situaţia ei, încă bună, de acum. În ciuda vârstei, centrul de greutate al existenţei ei nu e în trecut, dar nici nu face complet abstracţie de el în faza „actuală". Zina e departe de acele actriţe de provincie care se mândresc etern cu un glorios succes avut la douăzeci de ani pe care-l amintesc fără a-şi da seama că accentuează astfel penibil tot ceea ce a urmat după.

Ce spune Zina despre viaţa ei leagă trecutul cu prezentul, deşi astăzi chiar începuse să-mi spună o poveste foarte normală, cum l-a cunoscut pe Montherlant la repetiţiile dramei sale *La Reine Morte* şi apoi la premieră. Am aflat că Zina a luat şi nişte lecţii de actorie cu Yonnel, care în piesă joacă rolul regelui Ferrante – m-am gândit dacă nu cumva frumuseţea puţin exotică a doamnei Solomon, născută Şerbănescu, nu s-ar fi potrivit mai bine cu personajul Ines de Castro decât Madeleine Renaud, cu care ea aduce totuşi la figură. Zina mi-a dat toate aceste informaţii oarecum en passant, fără a stărui asupra a ceea ce s-a putut întâmpla după ce ea a făcut cunoştinţă cu Montherlant; aş fi întrebat-o eu până la urmă, dar am fost întrerupţi de sosirea lui Alexandru Demetriad, însoţit de un domn ceva mai tânăr care se numea Panaiot şi despre care era greu să deduci dacă venise în calitate de partener al primului sau invitat al Zinei. Domnul

Panaiot este un bărbat obsecvios, dar în multe privinţe o apariţie nehotărâtă; ţinuta m-ar determina să descopăr în el un fost ofiţer de cavalerie, figura, cu totul altceva, aş zice... chiar dimpotrivă.

Am scurtat deci vizita, dar la plecare m-am văzut acompaniat de cei doi. Demetriad îndreptându-se, mi-a spus, spre locuinţa surorii sale la care lua masa şi care se afla situată pe lângă Foişorul de Foc, aşa că am făcut o bună parte din drum împreună. L-am felicitat la sfârşit, cu întârziere, pentru succesul recitalului de la Ateneu; m-a anunţat că apare peste vreo lună la concertul Filarmonicii. Nu l-am întrebat ce va cânta pentru a nu afla că se produce tot cu eternul concert nr. 1 pentru pian de Brahms. La sfârşit o strângere de mână la fel de nedefinită, aşadar acordată cu zâmbetul.

17 mai 1959

Ceea ce-mi dă un sentiment de uşurare, chiar de eliberare de o obsesie, este certitudinea pe care o capăt acum că romanul meu nu copiază situaţii din existenţa mea şi nu oferă posibilităţi cât de cât justificate de a se găsi „chei". Cu excepţia strictă a familiei mele, în care poate că mama, tata, sau Silvia s-ar recunoaşte în fantomele lor din carte, restul s-a edificat „împotriva" experienţei trăite de mine.

(Cred că un adevărat creator, înzestrat cu acea cruzime care să-l facă să nu simtă ezitări în nici o situaţie de acest soi, i-ar fi trecut tale quale în textul scris, dar eu nu am făcut-o.)

Oricum, însă, m-am străduit din toate puterile să localizez măcar parţial acţiunea într-o zonă pe care n-am văzut-o niciodată, să o plasez într-o epocă în care eu nici măcar nu mă născusem, să imaginez situaţii în bună măsură străine de tot ceea ce am trăit eu, ori s-ar putea bănui că ar fi fost trăit. Aceste dificultăţi m-au costat mult, eforturi şi timp. Azi mă întreb însă: Am procedat bine? Nu era mai potrivit să dau întâmplărilor survenite „personajului care spune eu" un caracter absolut autobiografic? Aceasta ar fi însemnat nu doar confundarea mea cu el, cum pare la prima vedere şi cum mă temeam eu, ci ruperea mea, a autorului, de orice condiţie exterioară, un act de eroism, de curaj moral, la urma urmei. În tot cazul, recitindu-l cu un ochi cât se poate de străin, am eliminat orice apropiere de *Coscienza di*

Zeno, cartea care mi-a hotărât destinul de „romancier" şi cu care ceea ce scriam eu mi se părea că seamănă supărător, dezastruos de mult. Acum am conştiinţa că m-am depărtat mult de această carte, dacă se va întâmpla ca posteritatea să reţină romanul şi cineva să dea peste această însemnare, apropierea dintre el şi cartea lui Svevo va părea absolut fantezistă, hilară.

Va trebui să-l dau la bătut la maşină, ceea ce pentru mine nu e însă prea simplu pentru că îmi va pretinde o cheltuială pe care, în actuala stare de lucruri, nu mi-o pot îngădui. O idee ar fi să-l dau tovarăşei B., cea mai bună dactilografa din acest Oficiu, şi care e, în sensul cel mai propriu al cuvântului, o neutrală, eventual, dacă se va arăta de acord, să-i plătesc dactilografierea în rate.

Textul mi se pare destul de închegat; în faza în care se află, deşi nu e gata, romanul se articulează în toate părţile lui şi cred că e pe deplin lizibil. După dactilografiere, va trebui să încerc să-l dau spre lectură tot unui „neutral", nu unui prieten prea bun; mă gândesc la Sergiu I.

Revin: preocupat, cum sunt, de romanul meu, mai ales acum, nu mi-am dat seama de ceva ce sare în ochi, când, după el, mă apropii de acest „jurnal": ce am scris aici nu va deveni niciodată un roman, pentru că îi lipseşte ceva esenţial, spre deosebire de celălalt: haşurile.

19 mai 1959

Acuma, că emoţia despărţirii de Radian s-a mai răcit şi a cedat şi teama de a pomeni de el, indiferent pe ce ton, iau parte la o „evocare" a lui destul de liberă, în tot cazul, un prilej pentru oricine de a fi sincer. Comparaţia cu triumfătorul Opriţă se subînţelege. Participarea fiind mai curând feminină, n-au lipsit nici aprecierile pozitive de acest soi şi d-na Conţescu a venit cu un calificativ anacronic pe care nu l-am mai auzit de multă vreme:

– Oricum, era un bărbat şarmant!

Eu îl regret, firește, deşi nu am ajuns să stau de vorbă cu el niciodată de la angajarea mea. Doar acum vreo lună, înainte de dezastru, el m-a ajuns pe drum cu Pobeda lui gri şi m-a invitat înăuntru pentru o scurtă porţiune a drumului nostru comun.

Stătea aşezat lângă şofer, aşa cum e moda acum la toţi directorii şi eu am luat loc în fund; o clipă m-a ispitit să-l întreb dacă ştie cine a inaugurat şi a practicat acest sistem „popular", neobişnuit în comportarea personalităţilor importante: Hitler.

Nu l-am întrebat şi m-am felicitat pentru reţinerea mea, deoarece cine ştie ce i-ar fi intrat în cap, dată fiind hipersensibilitatea aproape patologică a evreilor în această chestiune; mi-a fost de ajuns cum l-am îndepărtat pe tov. K., puţin mai înainte de mine. Era un tip fin, pe care-l interesam şi-l atrăgeam, probabil însă că mai mult îl intrigam şi care mi-a întors apoi spatele, înainte de a dispărea din instituţia noastră, unde nici nu ştiu ce făcea, angajat „temporar" cu un contract. A venit o dată la mine şi, pe un ton amical, m-a întrebat cum de ştiu aşa de bine englezeşte.

– Dar, i-am răspuns eu cu inocenţă, nu ştiu bine englezeşte, nici nu ştiu decât cel mult satisfăcător...

– Cum aşa? a făcut el mirat. Dar traduceţi foarte bine, toată lumea spune...

– Păi asta, i-am replicat eu, nu se datoreşte faptului că aş şti bine englezeşte, ci că ştiu bine româneşte.

Tov. K. s-a întunecat brusc şi nu a mai zis nimic, dar, imediat, a completat mental: „ceilalţi" sunt mai ales evrei şi însuşi faptul că m-am delimitat prin contrast de ei e o dovadă că sunt antisemit. Ergo, nu mai vrea să aibă de-a face cu mine.

20 mai 1959

O revăd pe doamna T., vecina mea de cameră de astă-vară, la mare. Rezemată de bara de la casa de bilete la Scala, aştepta întoarsă spre mine să se deschidă, vorbind cu o prietenă. Părea ciudat de îmbătrânită sau poate că ambianţa naturistă de acolo şi partenerul ei aşa de tânăr o ajutaseră să întinerească în ocurenţă. Mie, în tot cazul, mi-a oferit sugestia asta.

Nu m-a recunoscut sau s-a prefăcut că nu mă cunoaşte, în ciuda „petrecerii" noastre de astă-vară. Era cu regizorul G. Şi tot timpul m-am silit să le atrag atenţia „discret", făcând zgomote, tuşind, vorbind chiar în toate ocaziile, ca să-şi dea seama că de alături se aude bine. Şi totuşi...

Ea era mult mai locvace şi la început m-a atras trebuie să recunosc vocea ei tărăgănată, afectată, uşor nazală, pe care o mai recunoşti la un anume cuconet de bună compoziţie din generaţia ei, dar, apoi... Noaptea, în ciuda avertismentelor mele sonore, se auzea numai replica lui plictisită, cu voce de bas-bariton:

– Dar, mai potoleşte-te, o dată, mă tată!...

Acuma am revăzut-o pe d-na T., singură, nearanjată, cu părul nevopsit, dezvăluindu-şi avansata cărunţeală, în fine: o babă.

Curios e că m-am gândit mereu la acest „cuplu", ca la un motiv literar de interes, demn de a fi exploatat. Cum aşa? Ce m-a apucat? Nu îmi vine nici o idee şi totuşi perspectiva aceasta îmi revine în chipul cel mai supărător, deşi nu rimează absolut deloc cu ceea ce scriu eu.

Astăzi revederea d-nei T. mi-a produs o adevărată iritare pe care nu e exclus să o fi sesizat şi ea. Faţă de ceea ce gândesc eu în legătură cu literatura, cred că îmi e necesară o virtute în plus: aceea de a rezista la astfel de sugestii, de a respinge hotărât orice fel de „inspiraţie".

Mi-o verific.

22 mai 1959

„Les mots qui jurent sur les faits." Expresia aceasta îmi plăcea pe vremuri, dar am început să o pun în cauză exact din momentul când s-a accentuat în mine tendinţa de „a deveni scriitor" (moment pe care nu prea îl pot situa clar în timp). Ce înseamnă că nişte cuvinte se potrivesc sau nu cu faptele? Din punct de vedere moral se poate face distincţie, dar nu şi din punct de vedere al scrisului. În domeniul acesta, cuvintele se potrivesc *totdeauna* cu lucrurile, faptele, în ceea ce exprimă; nu pot fi altele, trebuie să porneşti de la realitatea cuvintelor. Un pas, aşadar, mai departe: „Les faits qui jurent sur les mots"; când ajungi să remarci asta, e clar că e vorba de o artă proastă.

23 mai 1959

Biblioteca mea, aşa de amărâtă cum e, dar pe care ştiu că o invidiază mulţi, începe să aibă o istorie, poate pentru că a suportat atâtea accidente. Mutând cărţile de colo până colo,

scoţându-le la lumină pe unele şi împingându-le mai la spate pe altele, descopăr lucruri interesante. Azi am dat peste două cărţi lipite una de alta din cauza cleiului de la cotorul uneia dintre ele; erau *La victoire finale de la démocratie* de Th. Mann, o carte pe care am aruncat-o deîndată ce am parcurs-o pentru că mi-am dat seama că e un discurs în vid, umanitarist şi făcut din generalităţi optimiste şi comode, şi o alta lipită dedesubt, care mi-a rămas de ani de zile invizibilă: *l'Homme qui était mort* de D. H. Lawrence, o carte extraordinară pe care nu numai că nu am recitit-o, dar pe care am crezut-o pierdută atâţia ani şi deci am ignorat-o în modul cel mai culpabil. Mai mult încă, timp de aproape un deceniu (am cumpărat-o la 18 septembrie 1951) nici nu mi-am mai amintit de ea, mi s-a şters din memorie.

Am recitit-o ieri dintr-o răsuflare, împreună cu prefaţa lui Drieu la Rochelle. Ce e mai surprinzător şi mai alarmant e că dând acum câtva timp peste *The woman who go away* nu mi-am amintit despre cealaltă povestire a lui Lawrence şi nu le-am pus în legătură. Ce să mai zic de asta? în asemenea condiţii mai pot conta pe „memorie"? Orişicum, pot afirma acuma cu certitudine că o carte de care nu-ţi mai aminteşti (nu tot conţinutul sau măcar vreun amănunt, ci simplul fapt că ai mai parcurs-o cândva) înseamnă o carte necitită.

Ce e în capul meu?

24 mai 1959

Pentru a mai varia zonele pe care le străbat zilnic spre serviciu, îmi îngădui ocolişul prin Jules Michelet, unde am ocazia să trec prin faţa Ambasadei britanice. Pe grilajul metalic de la stradă se pot vedea panouri cu imagini ce se schimbă destul de des, dar în faţa cărora nu am văzut să se oprească lume. Evenimentul acestei săptămâni a fost o aniversare fericită în familia regală engleză. De fapt, ce m-a atras mai mult a fost un fapt tipic pentru mentalitatea fiilor Albionului. În curtea destul de mică din faţa clădirii se află un rond de iarbă amărât, mult umbrit de coroanele prea apropiate ale arborilor din jur, care l-or fi protejând de prea puternicele raze ale soarelui, dar am impresia că-i iau lumina. Ei bine, mai marii acestei ambasade s-au gândit să aducă din Anglia o maşină de tuns iarba pe care o manevra

azi-dimineaţă un individ, executând pe suprafaţa nu mai mare de 25 de metri pătraţi o broderie cu efecte poate salvatoare. Maşina aceasta marca Mountfield fusese adusă şi pusă să lucreze cu speranţa de a realiza un petic de gazon englezesc pe acest fragment minuscul de câmpie românească.

De câte ori mă opresc în faţa panoului se produce o mişcare de curiozitate printre cei doi-trei agenţi vizibili care supraveghează de pe trotuarul celălalt tot ce se întâmplă acolo. Eu nu stărui prea mult în faţa clădirii blestemate; îmi arunc doar o privire scurtă şi îmi văd de drum spre liniştea lor, care se fac şi ei că se plimbă. Cred că dacă aş rămâne acolo mai mult sau aş comite un gest pentru ei, fără explicaţie, m-ar aresta...

Ar fi greu în acest caz să le explic că singura mea curiozitate e de a vedea dacă a crescut cum trebuie iarba. Sau să le spun că sunt curios să descopăr în îngrijirea aceasta stăruitoare şi ridicolă un act de cultură?

25 mai 1959

Plictiseală imensă. (Cred că aş putea începe să dau titluri însemnărilor mele, şi cel de sus e dintre cele mai potrivite pentru ceea ce vreau să notez mai jos.) Plictiseală imensă datorită obligaţiilor de tot felul, la care trebuie să fac faţă, dar şi datorită mutatului, mai complicat de data asta, pentru că sunt obligat să-mi cumpăr niscai mobile şi nu găsesc nimic potrivit, adaptat unei garsoniere „moderne". Iar din ceea ce mi-ar putea oferi mama (şi despre care ştiu că nu mi-ar fi date cu dragă inimă) nu vreau să mă ating decât în cazul extrem că am epuizat toate celelalte soluţii.

Mai intervine şi câte un accident stupid, cum a fost cel de ieri. Plictiseală deci, dar nu numai plictiseală...

La două săptămâni de la ceaiul de la Pussy şi Irinel, am ocazia să ascult pe A. comentând abundent şi insistent serata, de parcă n-aş fi fost şi eu de faţă. Bineînţeles că ea a fost vedeta şi observaţiile ei sunt totdeauna pigmentate de o doză de maliţie şi de uşor dispreţ. Fiind şi Emil de faţă, cu o participare mult mai

redusă, ea a povestit o scenă, aceea când a fost prezentată bătrânului domn T., care ar fi fost foarte încântat văzând-o.

– Ah, mi-au vorbit atâta copiii de dumneavoastră, dragă doamnă...

– Sper că acum nu v-am dezamăgit?...

– Oh, nu!... Dar altceva e să vezi pe cineva în carne şi oase, a rostit el imprudent, căci răspunsul a venit prompt.

– Oasele, eu mi le ţin mai ascunse, aşa că...

Domnul T. ar fi rămas fără cuvânt câteva secunde, neştiind ce să spună.

– ...dar nu e vorba de o intenţie anume, i-a atenuat ea chinul, cu aerul că se scuză. Aşa s-a întâmplat să fie, nu e vina mea... Poate ar fi mai bine să încerc să slăbesc.

S-a râs totuşi, dar mă întreb cum ar considera T. o astfel de replică, dacă ar auzi-o de la altul.

(Oricum, e o scenă de folosit în romanul meu; aşadar modul meu de a o „exploata" şi pe cea mai bună a mea prietenă.)

26 mai 1959

Încă unul care nu mă mai cunoaşte, idiotul de Puiu B., un idiot din specia rară a celor inofensivi. E a doua oară de când îl întâlnesc dimineaţa la prima oră (acuma că străbat centrul dimineaţa devreme) şi el se face că nu mă vede. Prima dată l-am scuzat prin miopia lui destul de accentuată; azi dimineaţă, sigur, a trecut intenţionat pe lângă mine, evitând să mă vadă. Probabil că e „supărat" omul acesta pe care-l cunosc de la 7 ani, cu care am fost coleg şi în liceu şi poate că a mers şi mai apoi cu mine în paralel.

Era la şcoală cel mai „reacţionar" dintre noi, în tot cazul, cel mai declarativ, mai deschis. Se lăuda pe faţă cu tatăl său, agent de poliţie sau comisar, a făcut parte dintre cei care l-au omorât în bătaie pe I.C. Frimu. În ultimul an de liceu, faţă de invazia de elevi evrei, s-a străduit din toate puterile ca să nu i-o ia vreunul înainte şi a izbutit până la urmă să se claseze al doilea, în clasa lui după un „creştin". Când ne-am înscris la Facultate, a luat formularul de cerere tipărit şi a barat „Tovarăşe rector" prin „Stimate domnule rector", iar formula finală, „Trăiască

Republica Populară Română“ a şters-o şi a înlocuit-o prin „Cu stimă“.

Nu l-am mai zărit decât sporadic pe acest erou, nu am mai stat de atunci de vorbă cu el; am aflat că, pentru merite şi pentru „originea“ socială, a fost oprit asistent la absolvire sau aşa ceva. De atunci, a încetat să mă mai salute, să se oprească pentru a sta de vorbă cu mine... Acuma îl văd traversând grăbit centrul oraşului, asemeni unui ins care are alte obligaţii de program. Deduc din asta că a ajuns funcţionar pe undeva. Aşadar, omul meu o fi păţit ceva.

Nu m-aş mira în aceste condiţii, dacă nu ar începe să se oprească la vederea mea, să schimbe macazul şi să reintrăm în vorbă... Eu admir cel mai mult la oameni consecvenţa.

27 mai 1959

Lecturi învălmăşite în ultima vreme, aşa de precipitate încât nu mai cred cuvenit să le notez aici... Altceva mi se pare mai interesant, că, de unde aveam impresia că orice nouă carte este pentru mine un adaos, acum devin din ce în ce mai atent, aproape alarmat, de perspectiva anulării lor reciproce. Diversitatea uneori contradictorie nu doar eterogenitatea începe să-mi dea senzaţia că nu „mă las dus de lecturi“ (ceea ce ar fi întrucâtva bine) dar că le anulez orice folos practic imediat, poate cu speranţa că ele, aşa „neaşezate“ cum sunt, îşi vor găsi până la urmă locul într-un fel de sac pe care eu îl tot agit măcar inevitabil.

De urmărit această idee neapărat, de revenit asupra ei.

28 mai 1959

Mă consternează şi mă înspăimântă seria de arestări care nu mai conteneşte de vreun an. Ce poate fi? Nimic nu părea a le justifica în ultima vreme, cel puţin, – dacă vreodată au fost justificate!... M-am întâlnit cu P.C. care mi-a dat câteva informaţii, probabil exclusiv din raza lui de cunoştinţe; de fapt, nu se poate lămuri absolut nimic. După Arş. Act., Dinu Pillat, Noica, Marietta Sadova, V. Voiculescu, poetul, Păstorel Teodoreanu, aflu acum că au fost arestaţi Mihai Rădulescu, Remus Niculescu şi T. Enescu (şi mi s-a dat informaţia din urmă cu speranţa că,

producându-se o dislocare de posturi la Biblioteca Academiei, aş putea încerca din nou să mă angajez acolo). Ce legătură poate fi între toţi aceştia? P.C. preciza că se întâlneau la un oarecare Barbu Slătineanu, unde se citea un roman sau aşa ceva şi mi-a citat printre invitaţi pe Vladimir Streinu, pe Cioculescu, tatăl şi fiul. Ce fel de roman şi al cui? Se pare că Dinu Pillat e autorul şi încep să nu mai regret chiar aşa de tare, ca până acum, că începutul nostru de prietenie a rămas în acest stadiu, aproape imediat după ce l-am cunoscut, acum vreun an, când începusem să-l frecventez şi l-am indispus în mod vizibil exprimându-mi nişte rezerve la adresa lui Călinescu, un maestru al său faţă de care am aflat ulterior că ar cultiva o admiraţie incondiţionată.

Partea de-a dreptul uluitoare este arestarea şi implicarea într-o afacere politică a lui Păstorel Teodoreanu, un scriitor fără definiţie şi pe care îl credeam protejat de tot cercul sus-pus al *Vieţii Româneşti*. Să fi comis ceva cu adevărat grav? Acum vreun an mi se reamintise prin participarea la comemorarea oficială a lui Ion Sava. Şi, acum...

Acum când scriu aceste rânduri, îmi aduc aminte că printre numeroasele propos-uri ale lui P.C. a fost afirmaţia că spiritul burghez se caracterizează şi prin tendinţa spre confort şi comoditate, a căror lipsă nu o poate depăşi. În schimb, aristocratul caută totdeauna profesiuni care-l scot din habitatul său favorabil şi suportă mai bine orice fel de încercări; cariera armelor, diplomaţia, aventura, închisoarea. E foarte discutabilă teoria lui şi greu aplicabilă la toate cazurile; cel puţin, la mine, care, deşi de origine foarte burgheză, m-am dovedit a putea face faţă celor mai insolite sau măcar inacomodante situaţii, cu excepţia puşcăriei, de care, slavă Domnului, nu am avut până acum parte.

Mă gândesc şi la A. Şi la Emil, cu care am comentat mai deunăzi ultimele evenimente; ea e omul cel mai adaptabil la toate accidentele şi schimbările de decor ale existenţei, multe în rău şi în foarte rău; el este cel mai contrariat de orice incomoditate, un om pentru care ploaia, vântul care i-a întors umbrela odată, noroiul de afară sunt nişte insulte personale, un polei care îl incomodează brusc e un atentat la adresa lui, un om, în fine, care nu e în stare să se regăsească pe sine decât atunci când condiţiile exterioare îi sunt propice sau când a admis un acord

cu ele, dar care nici nu ar face nimic ca să le schimbe, ca să le aducă în favoarea sa, ci cel mult să le ocolească cu maximă grijă.

(Eterna mea tendinţă de a numi „tărie" ceea ce se descoperă a fi un refugiu în existenţa, în sufletul oricărui om, împotriva împrejurărilor exterioare, care, după alte interpretări, îl determină, *îl fac.*)

29 mai 1959

Cred că pot nota aici încă o mare revelaţie: sunt un om făcut din sertare, sau, mai bine spus: existenţa mea se împarte în sertare, sunt silit să trăiesc în compartimentări fără comunicare între ele. Dimineaţa, cele patruzeci de minute de mers pe jos până la slujbă, eliberat parcă, optimist nu ştiu de ce, curios la cele întâlnite sau văzute fugitiv. Apoi mă închid pentru opt ore în altă lume, de care ar fi mai bine să nu pomenesc; nu e a mea, dar îmi „face" şi ea existenţa, întoarcerea „acasă", ajutat de câte un autovehicul pe cât se poate. Apoi cele câteva ore în această încăpere, întâlnirea cu vreun cunoscut, vizită la prieteni, în familie. Scrisul acestor note, uneori la serviciu, un secret al meu, neştiut de nimeni. Cu toate că n-ar trebui să fac aşa atunci când scriu ceva la serviciu, nu am sentimentul unei evadări. Abia seara când transcriu trăiesc situaţiile cu adevărat.

Acasă am mereu senzaţia că sunt înconjurat de alte sertare deschise; caietul acesta se vrea, deşi nu a izbutit să fie, un compartiment al convorbirilor cu mine însumi. Despre roman, la care lucrez din ce în ce mai aplicat, ce să mai spun?...

De câte ori în textul din jurnal izbutesc ceva, măcar un contur de frază, tresar uşor ca şi cum aici aş da proba pentru adevăratul succes al acestui roman, dar văd că paginile de jurnal îmi dau aceeaşi senzaţie în concurenţă cu ceea ce aş fi crezut că e efortul meu suprem.

30 mai 1959

Eterna mea eroare, urmare a neglijenţei, de a nu-mi nota adresele ca lumea şi a mă baza pe memorie. Ieri am îndeplinit un comision, mereu amânat, ducându-mă pentru mama, tocmai în Barbu Delavrancea, am sunat sigur pe mine la numărul 127 căutând familia F., dar m-am trezit în faţa unui foarte simpatic şi

mirat domn, care mi-a spus zâmbind că am greşit adresa, cei căutaţi locuind însă foarte aproape: – Ne cunoşteam foarte bine! am aflat. Şi bărbatul a coborât cu mine treptele de la intrare şi mi-a indicat o casă aproape vis-à-vis; era de fapt 124. În timp ce eu îi mulţumeam cu plecăciuni, a ţâşnit din curtea proprietăţii de alături un căţel foarte drăguţ, care s-a gudurat pe lângă interlocutorul meu, şi acesta vizibil încântat.

– Văd că nu vă ignoră nici acest foarte simpatic patruped... am spus eu.

– Oh, domnul meu, el este un adevărat membru al familiei, dar nu e al nostru, este al vecinilor de acolo, o familie de prieteni, e al domnului Georges Scarlat-Foti.

În clipa următoare a izbucnit, într-adevăr, o voce de alături, de femeie, care a strigat după câine:

– Bibişon, Bibişon!

Ceea ce l-a determinat pe cel chemat să scurteze vizita. A mai făcut în grabă un tur al curţii, şi-a ridicat un picior în dreptul unui pom, ca să pricep şi eu cu cine am de a face, apoi s-a întors acasă.

– Il s'appelle Bibichon, donc... mi-a venit să spun, pentru a da cuvenitul final acestei întâmplări. Quel drôle de nom!

Acum, când scriu aceste rânduri, mă gândesc că faţă de cele obişnuite trăite de mine, scena de ieri îmi apare burlescă; dacă e să o încadrez între altele, ale existenţei mele comune, povestea cu familia aceasta scăpată fericită, continuând să viеţuiască într-un cartier fericit, între prieteni, mi-apare ca un cataif supraetajat cu frişcă, între un aperitiv zdravăn condimentat şi stropit cu cea mai trăsnitoare ţuică, după care ar urma un borş concentrat, bine asezonat cu ardei şi altele.

Sunt convins că nu mulţi se bucură, în ceasul de faţă, că există în oraşul nostru şi în lumea noastră astfel de supravieţuitori, care sugerează liniştea, normalitatea.

31 mai 1959

Încep să admit că toţi cei care se plâng într-un anume fel de mine au perfectă dreptate. Am devenit, nu ştiu cum, intolerant, inconcesiv, poate chiar dezagreabil în lume. Ar avea dreptate să-mi reproşeze acum câtva timp acest lucru. Sunt mereu

absorbit numai de mine sau numai de ceea ce mă interesează, nu mai accept să fac nimic pe gustul altora, să respect un anumit ritual social. Am verificat aseară pentru a nu ştiu câta oară acest lucru la P., de la a căror serată am plecat enervat mult prea devreme, la ora 10 şi jumătate, fără să invoc măcar un pretext, o scuză.

Toată seara m-am simţit incomodat şi sâcâit de prezenţa unor oameni, care, în definitiv, nu ei mă căutau. Nu era lume multă, dar contactele în societate mi-au devenit nesuferite şi nu mai fac efortul de a-mi ascunde indispoziţia. Cariera mea de „monden" cred că a luat sfârşit; e un fapt pe care trebuie să-l notez printre lucrurile sigure ce s-au produs în ultima vreme în viaţa mea. De ce? Nu stau să-mi explic şi nici nu aş găsi vreo explicaţie. Probabil că m-am schimbat eu, din cauze la fel de misterioase. Vocaţia mea de om de lume s-a încheiat şi asta e totul.

Interesant mai ales e faptul că a durat o anumită perioadă de timp, strict determinată. În mod cert ştiu când a început. Pe când nu împlinisem încă 14 ani şi, dintr-o dată, timiditatea mea de până atunci a fost înfrântă de o împrejurare aparent banală, dar pentru mine decisivă. Am început să mă manifest în lume şi să-mi valorific talentul de vorbitor absolut absent până atunci. Pare o mică minune, dar trebuie să consemnez faptul şi să-i mulţumesc pentru aceasta doamnei R., mama colegului meu de clasă, A.R.– dacă am pentru ce-i mulţumi. E femeia care mi-a plăcut, care m-a tulburat cel mai mult din câte avusesem să văd până atunci. Cunoaşterea ei a constituit cea mai mare surpriză care se putea produce în mintea mea în legătură cu noţiunea de „mamă". Pentru mine, aceasta trebuia să fie o persoană în vârstă, gravă, ponderată, îngrijorată în permanenţă. Şi doamna R. era, dacă nu o vampă, în tot cazul, o femeie în primul rând extrem de atrăgătoare şi, ceea ce contrazicea la fel de grav schema mea mentală, o femeie neaşteptat de tânără. Cred că devenise mamă pe la 17–18 ani; când am cunoscut-o eu abia depăşise 30 de ani, şi ceva în genul ei nu mai avusesem ocazia să văd în ginta maternă care intra în câmpul meu de observaţie.

Băiatul ei, A.R., nu era ceea ce s-ar fi putut numi un mauvais sujet; era un tip fără vlagă, nelipsit de inteligenţă, dar lipsit de ambiţie, de ardoare, ceea ce la liceul nostru nu-ţi îngăduia să

treci chiar aşa de simplu clasa. Mama lui se alarmase probabil de situaţia lui şcolară; acesta devenise coleg cu noi doar în acel an şi e de crezut că avusese până atunci ceva necazuri similare pe la alt liceu.

Doamna R. s-a gândit să-i schimbe fiului ei anturajul, să-l înconjoare de băieţi stimulanţi, care să-l scoată din apatie, să-i ofere exemple „bune", în variate formule, nu neapărat premianţi sau tocilari. A invitat deci, într-o bună zi, de pe la sfârşitul lui februarie 1944, câţiva băieţi din clasă, după recomandarea dirigintelui, cred, şi, printre aceştia, m-am aflat şi eu. Era o duminică la prânz, după câte îmi amintesc, dar poate că se serba o aniversare, o onomastică... În tot cazul, am fost de faţă numai noi, colegii lui A., şi ea, deoarece doamna R. era văduvă şi nu se recăsătorise.

Soarta a făcut ca atunci când ne-am aşezat la masă cele vreo zece persoane prezente, eu să fiu instalat, la insistenţa ei, în capul mesei, în timp ce ea a stat lângă mine şi aş zice că nu şi-a dezlipit nici persoana, nici privirea de mine, cu excepţia unor momente când se ridica să o ajute pe servantă, de parcă eu aş fi fost sărbătoritul sau invitatul de onoare. A fost o situaţie de natură să mă paralizeze, să mă închidă în obişnuita mea muţenie, să mă facă şi mai rezervat şi mai retractil, decât eram, de obicei. Ei bine, n-a fost aşa. Am înţeles atunci, spre stupoarea mea, când m-am auzit vorbind, autenticul sens al expresiei „a ţi se dezlega limba", al faptului că nu ştiu cine a devenit dintr-o dată un orator abundent şi pasionat, ca şi cum în el s-ar fi deschis la lovitura unei baghete magice izvorul elocvenţei.

Nu m-am adresat propriu-zis doamnei R., deşi am vorbit şi cu ea; prezenţa ei a fost un factor catalizator al formulei mele de comunicare, care s-a găsit brusc pe sine. Ce a jucat atunci rolul decisiv : frumuseţea ei (doar relativă), aura de sexualitate care o înconjura indiscutabil, dar de care cel puţin în acea împrejurare nici nu se gândea să facă vreun caz, magnetismul ei nevăzut?

Mă gândesc şi acum la atâtea femei care făceau pe vremuri atmosfera într-un cerc intelectual sau monden, fără ca ele să posede calităţi deosebite, fără ca neapărat factorul lor de interes să fie acel „spirit", indispensabil pe atunci conversaţiei de salon, sau frumuseţea care oricum atrăgea. Există femei

fatale, femei atrăgătoare, seducătoare, capabile în felurite moduri să subjuge; câte izbutesc să declanşeze în alţii forţe nerevelate, necunoscute?

Mă gândesc la doamna Recamier, dar trebuie să-i aprofundez neapărat biografia – în măsura în care ar avea (ceea ce nu e foarte sigur) aşa ceva...

1 iun. 1959

Revin la problema care mă preocupă mult mai mult decât ar lăsa să se vadă însemnările de faţă: problema inteligenţei, mai bine zis: a utilizării ei în modul cel mai adecvat cu maximum de folos. O fac în legătură cu biografia lui La Rochefoucauld pe care am adâncit-o recent, cu rezultate surprinzătoare: omul nu era socotit un tip inteligent şi asta o spun nu doar adversarii lui, care au putut să-i citească *Maximele,* adică o scriere de sfârşit, menită să-i asigure celebritatea. Dimpotrivă, Zarifopol îl caracterizase, în eseul lui aşa de mult apreciat de mine, un intelectual rătăcit în treburi pentru care nu era făcut, formulă aşa de potrivită şi în cazul meu: universul acesta întors pe dos în care eu trebuie să vieţuiesc, să mă adaptez pentru a supravieţui şi a-mi păstra o identitate care nu s-a clarificat încă, dar pe care mi-o conferă scrierea romanului (la a cărui retranscriere ar trebui să mă angajez o dată temeinic). Să zicem că Istoria mă împiedică la tot ce năzuiesc eu sau e indiferentă, dar el?

François VII, duce de La Rochefoucauld, a fost fiul lui François VI, duce de La Rochefoucauld, prinţ de Marcyllac şi menirea lui hărăzită de zei a fost să dea naştere lui François VIII, duce de La Rochefoucauld, ceea ce s-a şi întâmplat. Să-şi împlinească funcţiile senioriale, să-şi apere domeniile, să încerce a şi le spori; să participe cu armele la acţiunile războinice când se vor fi ivit. N-a fost un ostaş prost, dar fără râvnă şi vreun talent special. Chiar trecerea lui de partea Frondei se explică nu doar prin îndrăgostirea de fabuloasa ducesă de Longueville, ci are raţiuni temeinice, poate chiar istorice... În nici un moment acest mare senior mediocru n-a apărut ca intelectualul rătăcit printre inşi de alt tip, antrenat la acţiuni alături de vocaţia sa. N-a fost un geniu militar ca Marele Condé şi nici un abil oportunist ca fratele acestuia, prinţul de Conti; i-a urmat pe toţi cei din Frondă

împotriva lui Mazarin, ca şi ducele de Nemours sau ducele de Longueville. Era el un om mai „inteligent" decât aceştia sau mai „cult"– această ultimă calitate necontând aşa de mult în epocă?

Ulterior, revenit penibil la curtea de la Versailles, în mediul strălucitor al regelui Ludovic al XIV-lea, La Rochefoucauld nu făcea figură de om de spirit, ci de tip morocănos, aparţinând altor vremi, fără a aduce şi farmecul, inteligenţa, independenţa de spirit. Unde s-a vădit geniul unui om aşa de divers în manifestări publice? *Maximele* lui nu pun în valoare o gândire originală, se fabricau prin saloanele pe care el le-a frecventat până târziu, cum a fost cel al doamnei de La Fayette, exemplu tipic de femeie cu bărbat absent. Inteligenţa lui La Rochefoucauld se dovedeşte într-un singur punct extraordinară: *în formulare* şi poate în unitatea de atitudine care e a propriei sale gândiri...

Şi atunci, mă întreb eu, care sunt incapabil să mă concentrez, care trăiesc, gândesc şi, iată că şi scriu aşa de risipit, unde este locul în care trebuie să-mi probez cu adevărat inteligenţa pe care atâţia mă asigură de decenii că o posed?

Închei şi mai neliniştit gândindu-mă la Camil Petrescu, pe care de asemenea l-am recitit insistent şi care îmi apare din ce în ce mai clar un geniu risipit, poate chiar un ratat, dacă te gândeşti la ce păreau a fi „posibilităţile" lui – singura iluzie de care nu se ţine seama în judecarea artei.

2 iun. 1959

În principiu ar trebui să mă gândesc la concediul meu de anul acesta; dar, în situaţia de faţă nici nu poate fi vorba de vreun plan. Ideea îmi sugerează comparaţia cu ceea ce am făcut anul trecut când, neconsemnând nimic în vacanţa la mare, jurnalul acesta prezintă un gol care în viaţa mea a fost plin de lucruri demne de notat.

Cred că m-am mai plâns aici de această culpabilă omisiune, dar cu ce folos? Mereu îmi amintesc de întâmplări din aceşti ultimi doi ani, pe care mă simt îndemnat să le consemnez cumva... ca să nu le uit, căci reprezintă „viaţa" mea.

Indiferent cum aş face-o, asta ar însemna pecetluirea intenţiei mele de a mai scrie vreodată ceea ce acuma continui a numi, în virtutea obişnuinţei, un jurnal.

4 iun. 1959

Am început să primesc înapoi de la tovarăşa B. paginile din romanul meu bătut de ea la maşină: l-am dat ei să facă această treabă, deoarece o consider cea mai discretă şi mai sigură persoană din câte cunosc. N-a făcut nici un comentariu asupra textului, nu m-a întrebat nimic. De altminteri nu i-am dat romanul în ordinea firească, de la început spre sfârşit, ci i-am dat capitole dispersate, la întâmplare. Cred că nici nu a înţeles că e vorba de un roman, nu a cerut nici o lămurire. Azi am luat de la ea vreo treizeci de pagini, care sunt cele mai „erotice", cele mai scandaloase, anume ca s-o şochez, pentru că o ştiu o mare rigoristă, să văd cum reacţionează. Am simţit că vrea să-mi spună ceva şi, într-adevăr, la un moment dat am auzit-o:

– O iubeşti chiar aşa de mult pe fata asta?

– Da, i-am răspuns perfect calm.

– E frumoasă?

– Da, e foarte frumoasă.

Îmi venise o idee şi m-am gândit s-o pun în practică imediat. M-am dus la biroul meu, unde, într-un sertar, aveam nu mai ştiu cum ajunsă la mine o fotografie în format de cartă poştală a Joanei Crawford. M-am întors cu ea şi i-am arătat-o.

– Ei, ce zici?

După oarecare ezitare, tovarăşa B. mi-a spus:

– Are ochii foarte frumoşi... Dar de ce are o rochie aşa de decoltată?...

N-am ştiut ce să-i răspund. Aş fi putut spune:

– Aşa-i place.

Tovarăşa B. mi-a înapoiat poza şi m-a întrebat:

– Are ochii verzi, nu?

– Da, i-am spus eu cu acelaşi calm, are ochii verzi...

5 iun. 1959

Trecând azi după-masă, într-o plimbare cu Nuşa pe strada Spătarului, mi s-a întâmplat ca aproape de fostul Contencios al Ministerului Finanţelor (ah, cât mă contraria în copilărie acest titlu pe care-l înţelegeam ca pe o eroare pentru forma corectă: Conştiincios!...), unde e pe cale de a se instala o altă instituţie publică, o agenţie comercială sau aşa ceva a Republicii Federale

Germane, să-l întâlnesc pe Marin, care mătura de zor strada, manipulând un târn şi deplasându-şi tomberonul sub privirile unui miliţian care-l tot îndemna să iasă mai repede din zona respectivei instituţii. Când m-a văzut, Marin a scos un strident şi marţial: – Să trăiţi! Şi a ridicat târnul în faţa pieptului de parcă ar fi ţinut în mână o puşcă şi mi-ar fi dat onorul.

N. a fost sensibil impresionată de toată această scenă, de parcă merita să fie luată în serios; m-am grăbit să-i explic atunci că Marin şi cu nevastă-sa, Florica, erau gunoierii care făceau curăţenie pe porţiunea străzii unde se afla casa noastră şi că deci de acolo ne cunoaştem. (De fapt, amândoi, în tura de noapte, care începea pe la nouă seara, făceau ce făceau, câtva timp, după care trăgeau tomberoanele la noi în curte şi se culcau sub teiul din fund şi dormeau frumuşel până a doua zi de dimineaţă, când li se termina „programul" şi se duceau pe Strada Cercului să-şi predea respectivele instrumente.)

Nu pentru acest grandios salut (adresat deopotrivă mie, dar şi „franţuzoaicei") m-am oprit şi l-am întrebat pe Marin ce mai face, ci din pură amabilitate. Mi-a răspuns:

– Ce să fac?... Am ajuns la tumbărău...

Apoi, crezând poate că nu am înţeles, a adăugat:

– La salubritate... Asta e...

Aşadar, de la „tomberon" s-a ajuns la „tumbărău", după un stadiu intermediar: „tumbălău". Ar fi de examinat transformările astea, în spiritul unei etimologii populare, care nu e exclus să fi avut în vedere cuvintele „tumbă" şi „rău" pentru a marca la omul meu ideea de decadenţă.

Şi totuşi, nu asta mi s-a părut mai semnificativ, ci acel „am ajuns", comun atât lui Marin, care „acum" e slujbaş la Salubritate şi consideră aceasta o cădere, cât şi unei mulţimi de „foşti" care au poate mai mult decât el motive să se plângă. În jurul meu numai de-astea aud...

Marin o făcea însă cu o mimică scârbită incomparabilă şi cu un accent de sinceritate aproape tragică.

9 iun. 1959

M-am dus să-mi văd pentru prima oară mai bine noua locuinţă, garsoniera din blocul din Florească de pe strada Ceaikovski, la dreapta fostelor Uzine Ford, unde am fost repartizat prin evacuare. Impresie amestecată. Clădirea nu e propriu-zis terminată, dar e locuibilă. Eu sunt plasat la ultimul etaj, III. Impresie de curat şi de glacial, datorită absenţei zugrăvelii de pe pereţii încă umezi. Miros violent, aproape sufocant, de vopsea, de la lemnăria uşilor şi ferestrelor. Podelele murdare de humă.

Şi cât de departe sunt de Centru, de zonele pe care îndeobşte le frecventez! Chiar de A., de strada Icoanei, mi se pare că mă aflu foarte departe. Niciodată nu am locuit în afara unui perimetru care-mi devenise familiar şi pe care îl consideram „cartierul meu". Va trebui oricum, să mă obişnuiesc.

O surpriză plăcută totuşi o constituie întâlnirea cu simpaticul inginer Mircea B., cu care am fost coleg vreo doi ani la M2 şi care locuieşte chiar aici; îl mai zărisem de câteva ori prin oraş, dar acum suntem de-a dreptul vecini, ceea ce în unele privinţe s-ar putea să-mi fie de ajutor.

În fine, aceasta e noua mea casă. Am impresia că în viaţa mea se deschide o nouă etapă.

10 iun. 1959

În momentele acestea aşa de grele, când nu ştim ce o să devină acest Oficiu şi noi odată cu el, tov. Pompilică nu găseşte altceva de făcut decât să umble din birou în birou şi „lămurind" de la om la om, cu problema „lui", anume întrecerile socialiste, o chestie de mare importanţă pentru „munca" de aici. Bineînţeles că până acuma nu a izbutit să facă nimic şi crezusem că a renunţat. Dar, nu; a găsit un nou pretext de a reînvia problema în legătură cu sărbătorirea specială a lui 23 August, acum împlinindu-se 15 ani de la marele eveniment istoric.

A venit, aşadar, cu un fel de schemă, un grafic, cum îi zice el, care trebuie completat şi, cum nimeni nu înţelege ce trebuie să completeze, el stă şi explică fiecăruia în parte. La mine n-a fost nevoie; singurul punct pe care mă bucur să-l pot completa e cel cu absenţe, întârzieri, învoiri (concedii de boală, de odih-

nă, fără plată), unde scriu un categoric NU, în rest... Cu cine să mă „întrec" eu?

Până la urmă, m-am gândit să-l provoc la întrecere pe bătrânul Titov, un basarabean aşa-zicând traducător de limba rusă pe care ştiu că a studiat-o la Strasbourg, fiind singurul student la catedra de slavistică a Universităţii de acolo. Omul în chestiune are cel mai mare grad de miopie constatat de mine la cineva, e aproape orb şi „munca" lui aici se rezumă (are jumătate de normă) la a ajuta pe cei 2–3 ingineri şi traducători care nu se descurcă aşa de bine în misterele acestei limbi. Oare dacă-l chem la întrecere nu înseamnă a-mi bate joc de toată comedia?

18 iun. 1959

Dacă s-ar întâmpla să găsească şi să citească cineva romanul meu, în forma în care se prezintă la ora actuală, n-ar putea să ghicească niciodată că a fost făcut din bucăţele, treptat, în decursul anilor, că a fost scris în cu totul altă ordine decât logica lui internă şi că împărţirea atât de drastică pe capitole s-a făcut ulterior, eu organizând, raţionând un material de însemnări şi scene disparate, absolut inform. La început, cel puţin în perioada când am locuit cu familia mea, l-am scris aproape numai în sălile de lectură ale bibliotecilor pe care le frecventam, deoarece „acasă" la mine riscam ca manuscrisul să fie descoperit de indiscreţi; o parte din el au fost simple foi de hârtie aduse apoi acasă în mapele mele încărcate cu multe alte lucruri, în buzunar, vârâte între filele unor caiete, luate la mine în cu totul alt scop.

Abia mai târziu am început să ordonez materialul, distribuindu-l în nişte plicuri mari, apoi l-am retranscris pe o serie de caiete care au dat în final (!) numărul de douăsprezece. Această operaţie a fost cea mai dificilă, deoarece în acel moment romanul meu a fost *scris* în adevăratul înţeles al cuvântului, până atunci el fiind doar însăilat.

Lipsa de perspectivă a ansamblului, care s-a realizat totuşi văzând şi făcând, e atât de mare încât, la un moment dat, am intrat în panică observând că am pierdut unul din plicuri. Şi totuşi, întregul nu se resimţea! Asta s-a întâmplat mai acum vreo două luni. Am căutat de am înnebunit prin toată casa, dând

fireşte vina pe accidentele posibile ale mutatului, dar nefiind în stare să-mi amintesc măcar ce ar fi putut să conţină paginile acelea „pierdute".

Până la urmă mi-am dat seama că numerotasem greşit plicurile, sărisem din neglijenţă peste numărul 4 şi acesta pur şi simplu nu exista. De aceea, nu-l găseam. Asta să se mai poată numi atuncea: carte?

Dar dacă, totuşi, într-o bună zi, deşi nu-l mai caut pentru că ştiu că n-a existat niciodată, am să dau peste buclucaşul plic? Faptul că admit această posibilitate, chiar şi acum, după ce mi-am strivit mintea inutil măcar să-l identific, dezvăluie poate cea mai mare ciudăţenie în felul meu de a scrie şi în raporturile mele cu ceea ce am scris.

19 iun. 1959

Curată nebunie – acesta e titlul pe care ar fi trebuit să-l pun în fruntea însemnărilor de faţă, care, ca multe altele din acest Ceaslov, rezumă mai multe întâmplări survenite în ultimele zile. Totuşi, lucrurile trebuie consemnate, aşa cum au fost. Acum câteva zile, o invitaţie oarecum anodină la Radu Nachm., cu urmări imprevizibile până în ceasul de faţă, mă precipită într-o cascadă de încurcături şi frământări din care nu văd cum am să ies curând. De abia am păşit în holul vilei lor somptuoase, că mi-am dat seama ce se întâmpla: familia lui pleacă (pe urmele lui Dinu? sau în America? nici o vorbă scăpată de amfitrion nu m-a lămurit). Pretextul a fost că are să-mi ofere spre vânzare un cupon de stofă din Anglia şi dacă l-aş fi luat, totul se termina aici. Dar, din păcate, stofa aceasta semăna prea de aproape cu cea pe care mi-am cumpărat-o abia de un an de la Consignaţia şi pe care chiar în primăvara asta mi-am folosit-o la confecţionarea unui costum de haine. Să-mi cumpăr materie primă pentru un altul, cam la fel, ar fi fost prea de tot...

Când discuţia părea încheiată, nu ştiu ce mi-a venit să-l întreb pe Radu ce e cu cărţile acelea din vestibul printre care zărisem în fugă la venire nişte titluri ispititoare şi care stăteau acolo parcă provizoriu, gata să fugă... Ei, bine, amicul meu, după oarecari ezitări, mi-a spus că şi ele ar fi de vânzare, dar nu sunt ale lui, ci ale unui văr al său, că nu poate dispune oricum de

ele. După alte socoteli ale lui mentale, m-a întrebat dacă nu m-ar interesa „ceva" totuşi, poate s-ar aranja, să vedem. M-am dus la locul cu pricina şi am dat peste o adevărată comoară, vreo două sute de cărţi de filosofie, majoritatea în nemţeşte, pentru care, zic eu acum, nu ştiu cum s-ar putea găsi prea repede un amator. Radu, cu aceeaşi ezitare gânditoare, dar considerabil mai scăzută, m-a invitat să aleg ceva.

M-am repezit la poliţe şi am ales aproape cincizeci. A urmat momentul penibil, tocmeala, care a început din partea lui cu clasicul: Dă cât vrei... Aproape zâmbind, i-am replicat: – Să văd cât oi putea. După vreun sfert de oră de enervare, el s-a decis şi a aruncat preţul: 10 000 de lei! Am scos o exclamaţie de consternare şi uimire, cu voce atât de schimbată, încât nu mi-am mai recunoscut-o eu însumi.

Observând tulburarea mea, Radu s-a dus la cărţi, le-a mângâiat cu privirea, s-a scuzat din nou că nu sunt ale lui şi, în fine, văzând mişcarea mea de renunţare, m-a întrebat cât aş fi dispus să dau.

Eu i-am replicat că preţul nu e chiar nerezonabil, dar nu am banii aceştia şi nu văd pe cel care ar da o sumă ca asta, acum când...

După altă pauză şi vorbe goale, amicul meu m-a rugat din nou, apoi m-a somat să-i spun cât pot să dau, el înţelegând oricum să scadă din preţ, dar trebuind să apere interesele „adevăratului" vânzător. Până la urmă, i-am spus că nu pot da mai mult decât o sumă între cinci şi şase mii de lei. El a zâmbit şi a fixat ultimul preţ: Cinci mii cinci sute.

Dar, adevărata surpriză i-am oferit-o abia acum: i-am spus că nu am decât două mii cinci sute pe care-i pot lăsa pe loc, restul să-l eşalonăm în rate lunare de cinci sute de lei. Radu a oftat adânc, a făcut o grimasă şi s-a arătat de acord.

– În caz că o să fiu plecat, laşi banii d-rei Schor, care rămâne aici, nu pleacă din România şi o să răspundă la acelaşi număr de telefon. Eu am dat să plec, dar el m-a întrebat firesc: – Ce faci, nu iei cărţile?...

Aşadar, mi le dădea pe încredere... Şi prietenul meu, de care mă despart în circumstanţele acestea neprevăzute, mi-a adus un fel de sac, în care le-am cuprins cu mare greutate, el ajutându-mă să-l leg cu gesturi destul de nervoase, folosind o

sforicică aşa de subţire încât am fost sigur că nu voi apuca de ea coletul acesta greu şi incomod.

Am mers în diagonală până acasă, un drum nu mai lung de o jumătate de kilometru, dar pe care l-am făcut cu poticneli şi opintiri mai la fiecare traversare de stradă sau moment de întâlnire cu cineva. Era întuneric peste tot şi când am ajuns acasă, am lăsat sacul jos în mijlocul încăperii şi m-am prăbuşit eu însumi în pat, aş zice inanimat, din cauza oboselii, a emoţiei şi gravei tulburări, din ce în ce mai accentuate, că totuşi mi-am pierdut un prieten...

Mi-am dat o zi de pauză, sunt încă ameţit, dar de mâine trebuie să pornesc în cursa de căutare a banilor.

20 iun. 1959

Poveste destul de neplăcută la Oficiu, într-o împrejurare simplă care ar trebui să mă avertizeze asupra pericolelor ce mă pândesc aici în fiecare clipă. Acum câteva zile, pe la prânz, într-un moment de relaxare, când de fapt, ca de obicei, nu mai lucra nimeni şi toţi pălăvrăgeau între ei vrute şi nevrute, doamna T., de la Plan, o persoană gen bomboană fondantă, despre care în genere nu poţi să crezi că o să işte vreun conflict, a început să povestească nu ştiu ce despre Balzac, parcă pentru că citise recent un roman de al său; în tot cazul, în timpul „comentariului" care s-a făcut, pe mai multe voci, despre această carte, ea s-a apucat să afirme că Balzac are o stradă în Bucureşti, că se dăduse unei străzi numele lui. Nu ştiam, nici n-aş fi bănuit, dar orice e posibil dacă te gândeşti la nomenclatura fantezistă a străzilor bucureştene.

Numai că pe când ea tot vorbea şi venea cu unele precizări la întrebările unor curioşi contrariaţi, mi-am dat seama că vorbea de strada sau pasajul Bazaca din faţa Pieţei de Flori şi, pe tonul cel mai blând posibil, am contrazis-o. D-na T., destul de iritată, mi-a răspuns că e sigur strada Balzac, că a trecut ea cu câteva zile înainte pe acolo şi a văzut prea bine etc., etc.

Nedându-mi seama de urmări, m-am apucat să-i explic că numele Bazaca e probabil turcesc (nu sunt prea sigur nici eu că e aşa), dar în tot cazul nu se poate confunda cu acela al roman-

cierului francez, care nu a devenit celebru decât după 1850, în timp ce strada exista cu mult timp înainte.

D-na T. a început să țipe, să încerce a-mi demonstra absurditatea că „de unde știu eu că nu vine de la Balzac?", că e mai logic să vină de acolo, de vreme ce în București sunt atâtea străzi cu nume de oameni celebri: Iustinian, Bonaparte și mai știu eu care.

Am renunțat să-mi mai susțin ideea, cu atât mai mult cu cât auditoriul a părut deplin convins că eu am dreptate; am făcut un gest de renunțare cu mâna și m-am întors la locul meu ca să-mi văd de treabă. D-na T., însă, a continuat să vorbească, dar cu voce mult mai scăzută, fără să mi se adreseze mie, refuzând cu încăpățânare să se lase convinsă că Balzac e una și Bazaca cu totul alta și că n-au nici o legătură, afară de unele sunete comune. Până la urmă, a plecat (credeam eu) triumfătoare, cel puțin din lipsă de combatanți.

Dar care nu mi-a fost mirarea să constat, după vreun sfert de oră, că altfel stăteau lucrurile. Imediat după plecarea ei, a ieșit și inginerul S., fără să înțeleg că s-a dus după ea. S-a întors apoi și a venit în fața mea, s-a proptit cu toată statura lui de pachiderm și mi-a spus pe un ton plin de reproș:

– Ce i-ai făcut, domnule? Ai făcut-o să plângă!

Am rămas uluit, aproape înspăimântat de acest raționament: eu o făcusem să plângă!

Și nu e vorba de lipsa mea de vinovăție în cauză, deși aceasta ar fi fost vădită pentru orice martor al scenei, ci de felul de a gândi al unor oameni, între care trăiesc, de care depind, de care sunt legat, acuma chiar hotărâtor. Ce m-aș putea aștepta de la ei la caz de nevoie? Mă îngrozește ideea că în nici o clipă a vieții nu știu cu cine am a face, că, oricâtă prudență, rezervă sau disimulare aș desfășura, nu sunt în stare să prevăd un pericol, pentru a-l evita. Cum să mă aștept la așa ceva de la o femeie pe care abia o văzusem, care trece la noi în Oficiu doar drept „fată foarte bună" (i se spune între intime „Pișcoțel"), care pentru mine, până „a o face – tragic – să plângă", se recomanda doar prin particularitatea că atunci când mulțumea spunea invariabil: – Mulțumesc, mersi! ceea ce i se părea probabil o formulă mai „distinsă", și o repeta cu cea mai mare plăcere?

22 iun. 1959

M-am întâlnit azi după-amiază cu vecinul meu, B., care locuieşte pe aceeaşi scară cu mine, la parter, şi a cărui revedere mă bucură.

M-a invitat stânjenit întrucâtva, dar afabil şi insistent, la el în apartament, unde, deşi el s-a mutat de vreo lună, nu e încă totul în ordine.

Am avut o discuţie de „evocări" mai mult sau mai puţin plăcute despre foştii colegi cu care el continuă să lucreze, iar eu m-am despărţit pentru a nu-i mai întâlni aproape pe nici unul. La un moment dat, când sorbeam amândoi dintr-o vişinată fabricată de amfitrion, acesta m-a întrebat foarte simplu, fără a adăuga obişnuitul lui zâmbet, dacă „mai scriu"... Întrebare stupefiantă pentru mine, deoarece se putea presupune că era de notorietate publică în întreprinderea aceea foarte prozaică şi gălăgioasă că eu scriu, nu doar că mă ocup în genere cu literatura. I-am răspuns că nu, şi am schimbat vorba.

Dar de unde o fi aflat? Sau cum de şi-a dat seama? Eu nu am nici mentalitatea, nici comportarea, nici costumaţia unui „artist". Se putea doar presupune că am „alte" preocupări decât ceilalţi, deoarece nu eram inginer... Singura explicaţie (care întrucâtva m-a şi liniştit) e că i-a divulgat acest lucru cineva care mă cunoaşte din altă parte. Nu m-am interesat cine anume, deoarece nu voiam să-mi trădez, arătându-mă curios, preocuparea că un secret nedivulgabil mi-a fost dezvăluit.

24 iun. 1959

La acest Oficiu, acuma muribund, a lucrat înainte de a veni eu o tânără şi graţioasă persoană de care câteva „prietene" discută întruna. Era traducătoare, deci şi mai apropiată colegă cu mine, dar la un moment dat, fiind interpretă la o conferinţă ministerială româno-poloneză, a izbutit să atragă atenţia unui important personaj din delegaţia de la Varşovia, care a sucombat până la urmă graţiilor ei şi a luat-o de soţie după mai multe peripeţii, omul fiind căsătorit, ba chiar tatăl unei copile cam de vârsta fericitei noastre compatrioate.

A dus-o la Varşovia, dar avansând, ajungând aproape ministru, a intrat într-o Comisie de colaborare internaţională cu

sediul la Paris, unde stă luni de zile şi de unde face numeroase escapade întovărăşit de noua sa soţie. Aceasta nu-şi uită fostele colege care primesc o mulţime de cărţi ilustrate din cele mai exotice locuri, mai ales din Africa de Nord. Ele nu au revăzut-o, deoarece, în afară de noua situaţie, fermecătoarea lor fostă colegă a devenit mamă, ceea ce-i dirijează în alte părţi preocupările. Dar a promis fostelor colege că le va vizita.

Numai că are tot felul de dificultăţi; astă-primăvară le-a comunicat că şi-a schimbat maşina (desigur, cu una occidentală) şi asta o obligă să-şi schimbe toaletele punându-le de acord cu stilul nou „sport" şi cu culoarea caroseriei mult mai vie; mai de curând un nou buletin a vestit tot Oficiul că în Polonia, datorită atmosferei mai întunecate în genere, fardurile femeilor sunt mult mai contrastante, dacă nu stridente şi că trebuie de aceea, revenind în ţară, să studieze situaţia aceasta şi să se pună de acord, ceea ce nu e prea uşor... Şi altele, asemenea...

Mă uit chiar acum scriind aceste rânduri pe care le voi copia deseară, mă uit la femeile din faţa mea preocupate de astfel de farafastâcuri, în momentul când tot Oficiul e în descompunere şi mă gândesc la totala lor inconştienţă (sau certitudine, căci măcar unele dintre ele sunt convinse că se vor aranja, dacă nu au şi primit asigurări).

Eu, în schimb, ce altceva fac, la ce mă gândesc? E vreo corespondenţă între pericolul prin care trec şi *Au seuil de l'Apocalypse* al lui Bloy pe care am început să-l devorez?

Hai să presupunem că inconştienţa e atitudinea care te apără în viaţă de cele mai mari primejdii.

26 iun. 1959

Nu mai frecventez aproape deloc Opera, deşi pare că sunt şi spectacole şi performanţe muzicale interesante. Poate că m-ar stimula ambianţa dacă acea clădire care serveşte la Bucureşti acestui scop ar fi mai somptuoasă, figuraţia umană în ţinută de gală, aşa cum era pe vremuri. Mă gândesc la Stendhal pentru care Italia pare să fi fost spectacolele la „teatrele muzicale", cum li se zice acum, cei care se priveau de la o lojă la alta, mai mult decât atmosfera ceva mai democratică din foaiere. O fi fost şi la noi aşa ceva? Nu-mi dau seama ce va fi fost o premieră acum

mai multe decenii. Regret aşadar, dar regret ceva despre care n-am decât bănuieli.

...Cum mi se întâmplă aşa de des, în fiecare zi, faţă cu orice fenomen de cultură despre care ştiu că există, dar mi-e îndepărtat, inaccesibil. Regretul, la mine, reprezintă mai mult decât o contraparte a existenţei, poate că, alături de sora lui geamănă nostalgia, mie îmi umple toată viaţa.

1 iul. 1959

Astăzi, la Biblioteca Academiei, m-am întâlnit din nou cu Paul Pantelli, de data aceasta faţă în faţă; el nu m-a putut evita şi, după ce ne-am salutat, a venit după mine, când m-a văzut ieşind pe culoar. Am stat puţin de vorbă, apoi l-am invitat la braseria de la Athénée Palace, în cazul că nu ar fi avut un program în continuare. După o scurtă ezitare, a acceptat şi ne-am regăsit după o jumătate de oră la o masă, din nou faţă în faţă, ca atunci când luam ceaiul împreună în camera lui.

Paul Pantelli îmi inspiră în continuare aceeaşi simpatie, deşi nu-mi pot învinge o anumită iritaţie la adresa lui, aceea accentuată în ultima vreme la mine împotriva oamenilor inutili, a exemplarelor nedefinite. E un om mereu agreabil, egal cu sine, odihnitor într-o lume aşa de agitată, un tip stenic pe care nu face să-l ocoleşti, dacă l-ai cunoscut, dar nici să-l cauţi în mod special, poate şi pentru că toate calităţile lui de intelect se pun în valoare doar după un timp, ca la toţi oamenii politicoşi şi timizi.

După ce am schimbat unele impresii despre una şi alta, a devenit mai deschis şi mi-a explicat prezenţa lui la Bibliotecă sau mai exact absenţele lui continue de la serviciu. Acest serviciu, simplu şi fructuos aranjament oferit de nepotul său, e mai mult iluzoriu. E angajat la acea cooperativă doar pentru a avea un statut social, nu un salariu care în cazul lui ar fi minim. Căpitanul Predescu a inventat asta, a adunat un grup de „foşti" care nu se pot încadra în altă parte şi i-a pus să formeze o echipă de lucru în care nu fac nimic pentru că treaba o execută nişte ţărani din comune vecine cu Bucureştii, şi care la rândul lor nu pot fi angajaţi la întreprinderi din Capitală. Fac numai act de prezenţă de câteva ori pe săptămână şi vin să semneze statele, din „salariu" revenindu-le aproape nimic, deoarece o parte sunt

obligaţi să o cedeze lui Predescu. Paul Pantelli mi-a povestit toate acestea şi a adăugat resemnat că aşteaptă momentul pensionării, peste câţiva ani, între timp întreţinându-se de fapt din lecţii de franceză şi din puţinul pe care-l realizează la cooperativă.

– Şi nevoile mele sunt puţine: un ou, iaurt dimineaţa, un ceai, supa de seară, încheie el filosofic. Cu anii mei de la Externe, cu cei de la Cooperativă, cu cei de pe front (oare omul acesta a luptat pe front?!) fac oricum minimum pentru pensionare, când mi-o veni vremea...

Mă uitam la bărbatul din faţa mea, a cărui siluetă elegantă dar şi fermă, sugerând altă „vârstă", te-ar lăsa să presupui o energie concentrată sau destinsă, în tot cazul oricând actualizabilă, şi care l-ar duce la succes indiferent unde: relaţii sociale, profesiune, femei. Şi totuşi e un mecanism stricat, e ceva neîmplinit în el şi mă gândesc la calificativul de „neisprăvit" pe care i-l acordă atât de generos nepotul său, căpitanul. Ce s-ar fi întâmplat cu Paul în alte condiţii istorice?...

Am făcut câţiva paşi împreună, la ieşire, şi el şi-a continuat gândurile care, în privinţa fericirii, par a avea o singură direcţie: fetele Şerbănescu. Mi-a vorbit de ele, de căldura pe care o găseşte oricând în casa lor, de spiritul Margaretei, de ataşamentul Nicoletei, dar mai ales de farmecul Zinei, deşi n-ar fi exclus ca în primul rând atracţia s-o exercite prăjiturile excepţionale ale bietei Adela.

– Mă gândesc să mă trag peste câţiva ani spre ele, să mă mut în casa lor. Dacă doamna Şerbănescu va muri sau dacă se mărită Zizi, eventual să-i cedez atunci garsoniera mea, şi să mă mut în locul uneia dintre ele.

Dar, oare, mă gândeam privindu-l şi admirându-i încă o dată ţinuta, linia elegantă, costumul de vară de stofă fină, din „pachet", de ce s-o fi considerând un om terminat? Şi mă întrebam cum de nu-i trecea prin cap să exploateze toate acestea pentru a realiza o căsătorie avantajoasă, care i-ar soluţiona toate problemele. M-a întrerupt cu un răspuns aproape:

– Te admir şi te aprob pentru că eviţi femeile...

– !?!

– ...că eviţi să te angajezi, să-ţi sacrifici independenţa de dragul sentimentului.

– !?!

– Ceea ce distruge orice legătură sentimentală e promiscuitatea, contactele forţate de împrejurări meschine, traiul în comun.

Poate că are dreptate, dar de unde ştie el care e idealul meu?

Înainte de a ne despărţi, mi-a transmis o nouă invitaţie din partea Zinei Solomon şi mi-a spus că am făcut o impresie formidabilă în seara aceea, a primei mele veniri în casa lor.

Nu înţelegeam de ce, şi el mi-a explicat că am cucerit stima întregii familii Şerbănescu, dând servantei zece lei în loc de cinci, cum mi se sugerase... Iată, aşadar, despre ce era vorba!...

Dar marea surpriză a survenit în clipa despărţirii. Paul Pantelli tot făcea nişte glume pe tema încasării, a banilor, a casieriei şi, în faţa nedumeririi mele, mi-a explicat, mirat că nu ştiu, că Zina Solomon a fost un timp casieriţă la o drogherie, anume la marea drogherie din Bulevardul Domniţei. Aşadar, după toate, Zina a oferit şi avantajul unei femei în... câmpul muncii, foarte căutat de bărbaţi şi în ceasul de faţă. Dacă Paul ar fi altceva decât ceea ce e, ar putea fi bănuit de vreun interes vulgar. Dar lucrul acesta e absolut exclus şi pare-se că la omul acesta virtutea se întemeiază pe un refuz, pe o neacceptare...

Îndreptându-mă spre casă şi proiectând să trec pe la drogheria Zinei, măcar pentru a o identifica, mi-am amintit brusc că o ştiu prea bine: se recomanda demult atenţiei mele intrigate prin aceea că pe cristalul vitrinei se putea citi următoarea inscripţie inutilă:

On parle français
Man spricht Deutsch

6 iul. 1959

Apropiindu-se termenul fatal, de plată către d-ra Schor, am recurs în disperare de cauză la tata, pe care nu-l mai văzusem şi întâlnirea noastră a fost provocată de el, care mă invita să trec neapărat pe la el „într-o seară" cât mai curând. M-am executat şi într-un moment favorabil, când o lungă discuţie despre

primii paşi ai micului Relu în cariera şcolară se epuizase, iar mama lui se afla la bucătărie pentru a pregăti cafele, i-am formulat cererea. Reacţia lui a fost cea aşteptată: o gravă consternare că fac „datorii", eu nespunându-i pentru ce am nevoie de bani, iar el ignorând de asemenea total că nu mai am serviciu. După lungi discuţii şi asigurări din partea mea, a scos trei sute de lei, pe care mi i-a strecurat cu grijă să nu simtă ceva nevastă-sa. Aceasta a apărut cu cafelele pe care tata a ţinut neapărat să le luăm în curte, ca să se bucure mai bine de deliciile combinate ale gastronomiei şi ale serii.

Pe la orele 9 când am plecat, prezenţa Aureliei scutindu-mă de obligaţia de a mulţumi, ea m-a întrebat firesc în stradă, unde se dusese să-l culeagă pe micul meu frăţior, de ce sumă de bani am nevoie? I-am spus şi ea cu gestul cel mai firesc a scos banii pe care şi-i pregătise şi mi i-a dat, adăugând că pot recurge la ea de câte ori am nevoie.

Oricât m-ar bucura această „soluţie", nu am omis să observ că ea nu avea de unde să afle de doleanţa mea decât ascultând în secret conversaţia dintre mine şi tata prin uşa întredeschisă.

7 iul. 1959

Tamara T., brava basarabeancă, care nu o cunoaşte pe A., aşa că n-are habar că eu sunt prieten cu ea, îmi spune faţă de câteva cunoştinţe tot aşa de vag informate că a întâlnit-o o dată nu ştiu pe unde, nu prea demult:

– Vai, *şe* obosâtoare şi imposâbilă e fata asta!

Eu, în mod graţios, i-am transmis această apreciere zilele trecute, şi A., care are simţul umorului, nu s-a supărat, a izbucnit în râs.

– Ei, să ştii că aşa e! A potrivit-o bine!

M-am bucurat că A. a ştiut să pareze această lovitură, despre care nu ştiu dacă i-a făcut sau nu neplăcere.

– A potrivit-o bine, a adăugat ea, după ce s-a mai calmat. Pentru Emil sunt obositoare, asta aşa e, şi pentru tine imposibilă!

Cu abilitatea pe care i-am verificat-o de atâtea ori, A. a ştiut să întoarcă gluma destul de bine în favoarea ei.

Dar, nu cumva a făcut o eroare de anotimp? O mai fi potrivită replica ei cu ceea ce e efectiv, acum, între noi?

Am lăsat-o să creadă ce vrea, nu doar pentru că aş fi doar obosit, sau obosât, iar soluţia radicală ar fi imposâbilă.

8 iul. 1959

Din ce în ce mai mult încep să folosesc în acest caiet vechea mea metodă de a scrie pe bileţele, foi de hârtie separate, pe care le adun în mapa mea neagră cu arc, mapa aceea roasă, jerpelită, care, iată, îşi poate serba zece ani de folosire – căci ani de existenţă are mult mai mulţi. Aduc aceste foi între copertele jurnalului, transcriindu-le de cele mai multe ori seara, târziu. În majoritatea cazurilor, compun textele pe la diverse biblioteci unde soarta favorabilă îmi îngăduie acum să-mi petrec o bună parte din timp şi unde, mai bine ca oriunde, îmi „vin" ideile. Orice transcriere aduce însă modificări consemnării iniţiale, de cele mai multe ori fiind vorba de adausuri substanţiale, care fac ca rezultatul să nu mai poată avea pretenţia dicteului realităţii. Tot ceea ce fac eu mai apoi ajunge să se subordoneze ideii odioase (dacă e să-i zic aşa) de „redactare".

Nu mai scriu propriu-zis. Transcriu ceea ce am scris.

Dar ce va fi oare rău într-asta? Constat că în ultima vreme simt o ciudată bucurie văzând că, oricum, paginile se adună... Înainte mă interesa cel mai mult ceea ce am scris. Acum mă consolez doar cu gândul că scriu...

Dar e aceasta doar o consolare?

Scriu mai ales despre alţii în paginile acestea care au fost în intenţie doar „pentru mine", ca să „mă spun pe mine" şi care au ajuns în situaţia de a se transforma într-un „registru" (cred că am mai întrebuinţat o dată acest cuvânt) în care-i „trec" pe alţii şi mai puţin pe mine.

18 iul. 1959

Scriu aceste rânduri grăbite, cam la o oră după ce m-am întors de la o plimbare la Şosea, cu bicicleta, una din puţinele pe care mi le-am îngăduit în ultima vreme. Nici anul acesta nu am să plec din Bucureşti şi ieşirile acestea pe Jianu, pe Kiseleff încearcă să ţină locul vacanţei, îmi dau o satisfacţie neaşteptată.

Încerc să o justific. Cred că plăcerea vine în primul rând de acolo că îmi prelungeşte impresii din copilărie, din epoca în care a ajunge la Şosea înseamnă o evadare, intrarea într-o zonă fabuloasă, feerică. Nu m-am născut şi nici nu am copilărit într-un cartier mizer al Bucureştilor, ci într-unul doar agitat, aglomerat, cu multe elemente contrastante înainte de a fi şi vii, cum de altfel erau: case somptuoase, alături de ruine puţin venerabile, blocuri, clădiri înalte alături de cocioabe, prăvălii multe, faţade de case mâncate, eliminate de prăvălii... Când ieşeam spre bulevardul Lascăr Catargi, în Piaţa Romană, aveam impresia că pătrund în altă lume, mai liniştită, mai calmă, mai preocupată de ea însăşi, mai închisă în egoismul de a sta, de a trăi în oţiu, într-o retragere voită faţă de vacarmul şi agitaţia celorlalţi. Era o lume care se alegea, de parcă nu urmărea contactele, fricţiunile zilnice, îşi îngăduia calmul seniorial al nepăsării. Poate că mă înşelam. Cartierul era rezidenţial, locuitorii lui se agitau poate la fel de teribil ca şi ceilalţi, dar în altă parte... Aici veneau cel puţin ca să-şi regăsească singurătatea, într-o vecinătate respectabilă.

În ciuda faptului că înălţarea Casei Scânteii a modificat ceva din structura cartierului, i-a dat oarecare mişcare, şoseaua Kiseleff, pe ale cărei bănci vin să mă aşed cam în dreptul intrării Muzeului Satului, îmi dă aceeaşi impresie de calm aproape neverosimil, pe care nu-l regăsesc în alte zone de linişte ale oraşului.

Nu fac efortul, care totuşi n-ar fi prea mare, de a depăşi limitele urbei. Mă mulţumesc cu relativ modesta bucurie şi cu ideea unei „promisiuni" care mi se îngăduie oricum. Ideea că fericirea e mereu în altă parte, dar, de bine de rău, există... Speranţa mea intactă de a o dobândi.

19 iul. 1959

Am recitit pe nerăsuflate *Pouvoir* al lui Ferrero şi, pe marginea acestei lecturi, din nou absolut cuceritoare, sunt de făcut unele observaţii. Anume, pe pagina de titlu am descoperit, însemnată de mine, împreună cu iscălitura, ziua în care am cumpărat cartea. (Aveam acest obicei pe atunci, rămas din adolescenţă şi, pe care, nu ştiu de ce, l-am părăsit acum patru sau cinci

ani.) Am constatat, cu această ocazie, că sunt aproape zece ani de când am citit-o pentru prima oară. (Nu pot să uit entuziasmul cu care, după ce am parcurs-o, am dat-o cu împrumut la tot felul de prieteni şi cu care am comentat-o.) Noua lectură mi-a confirmat impresiile de la început, şi observ că e una din puţinele cărţi pe care le-am citit mai demult, în să-i zicem perioada de imaturitate a minţii mele, care-şi păstrează rezistenţa în timp. Majoritatea nu-şi mai menţin acelaşi interes sau devin cu totul altfel semnificative pentru mine, pentru că ajung să descopăr în ele ceva nou. Cartea lui Ferrero s-a păstrat aproape intactă, cu excepţia unor părţi asupra Revoluţiei Franceze, pe care eu, graţie unor lecturi, făcute de atunci încoace (Augustin Cochin, Gaxotte, Mathiez), le văd puţin altfel. E drept că *Pouvoir* aparţine unui domeniu în care nu am adăugat prea multe lecturi, nefiind pentru mine de maxim interes. Şi totuşi...

Mă gândesc, în legătură cu posibilitatea de a verifica unele impresii vechi de lectură, că acelaşi sentiment de „regăsire" integrală l-am avut acum câteva nopţi când, fiind de gardă la Oficiu şi luându-mi la mine o carte care să-mi poată oferi o lectură „uşoară", în timpul insomniei silite, m-am delectat cu aproape uitata *Carte de la San-Michele* a lui Axel Munthe, o carte pe nedrept azi ignorată sau dispreţuită de mulţi intelectuali români şi care, prin intermediul de astă dată al originalului englezesc, mi-a oferit aceleaşi delicii, regăsind astfel vechi impresii de lectură aproape „din copilărie" – dar nu numai atât...

E totuşi un caz rar, care merită, pentru aceasta, să fie consemnat. Am ajuns, aşadar, în faza aniversărilor de lecturi, când iau o carte la citit cu acest sentiment... Şi o verific pe ea, în funcţie de mine? Mă verific pe mine în funcţie de ea?...

2 aug. 1959

Am fost azi-dimineaţă, probabil pentru ultima oară, în casa din Calea Călăraşi, unde mi-am petrecut mai bine de doi ani din viaţă şi care acum e goală, părăsită de vechii ei locatari, cei ce, pe vremuri, îi fuseseră şi stăpâni. Aveam de dat nişte chei şi de luat nişte lucruri pe care le lăsasem în păstrare meşterului Savu, cunoscut de mine prin Olaru, şi care m-a şi ajutat la mutat. Camerele erau goale, pustii, de fapt moarte, ca şi cum ar fi fost

părăsite demult şi duhul lor pierise şi el, plictisit de aşteptare. Uşile vraişte, câteva ferestre deschise dădeau întregului un aer sinistru. Ecourile paşilor mei, foşnetul unor hârtii mişcate pe podea de curentul de aer păreau mortuare.

Oare de ce o fi aşa? Pentru că şi casele au suflet, un suflet al lor, care dispare odată cu plecarea celor ce le-au locuit? Nu vreau să dramatizez, dar totul în zidurile murdare, în uşile căscate, în ferestrele neînchise bine (câteva, spre mirarea mea, se vedeau a fi sparte), în podelele goale păreau a tânji după ceva care întregului ansamblu îi fusese luat. Ce anume? Aceasta e întrebarea...

Mie, care nu mi-e frică de morţi, mi s-a făcut totuşi frică de casa aceasta dezolantă, nefericită, fără speranţă... Dacă din partea zidurilor ei neclintite nu a venit nimic, cum se explică schimbarea totală de aspect în mai puţin de o săptămână după „evacuare", asemeni cadavrului unui om intrat în putrefacţie?

Când am ieşit, pe culoarul care se prelungeşte cu scara, am observat abia acum doi suporţi metalici (de alamă?) pentru draperii, fixaţi pe deasupra uşii şi în asemenea măsură de murdari încât păreau încastraţi în perete, când, de fapt, ei erau doar agăţaţi de nişte piroane, motiv pentru care nu i-a luat nimeni. I-am scos uşor, folosindu-mă de o scară de lemn pe care am găsit-o rezemată la uşa pivniţei.

Nu ştiu de ce i-am luat; ca amintire? Sau pentru simplul motiv că n-am vrut să-i las aici unde ar fi fost mâzgăliţi de o nouă zugrăveală sau aruncaţi, aşa cum se întâmplă cu atâtea lucruri la decese...

17 aug. 1959

Citesc în *Contemporanul* de vineri, o revistă care devine pe zi ce trece mai interesantă şi pe care îmi propun să o urmăresc, un articol ciudat de Călinescu, care mi-a trezit brusc nişte amintiri. Călinescu pare a fi un colaborator la fiecare număr, el s-a redresat după boala şi drama din primăvară; după câte se spune a găsit prea repede un substitut în amor, de factură exact contrarie, dar care e mult mai mult decât atâta, ştie ce vrea: A.G., pe care am zărit-o chiar zilele trecute trecând în goana motocicletei (cadou al marelui om) spre casa lor probabil, căci se spune

că a obţinut de la el şi un apartament în blocul Creditului Minier. Aşa cum o ştiu eu pe A.G., ea va acoperi cu vocea ei de contraaltă clinchetul de clopoţel al celeilalte. Copiez câteva fragmente din articolul lui Călinescu:

„În aceşti 15 ani ne-am clarificat asupra a ceea ce este realismul în artă. În accepţia generală, numim realistă literatura ridicată pe adevăr. Desigur, ni se poate obiecta că nici nu există artă peste aceste limite. Însă având în vedere că în artă se folosesc procedee caligrafice, că sunt arte de pură euritmie, precum arhitectura, că eufonia de pildă intră în tehnica poeziei, trebuie să admitem că creaţia e o sinteză depăşind esteticul, sau cum s-ar spune mulţumirea în planul senzaţiilor, fiind o manifestare superior cerebrală, cea mai completă dintre toate, ca una ce este în acelaşi timp gândire şi reprezentare.

Privind lucrurile în perspectivă istorică, prin raport la structura socială ce se oglindeşte în ea, literatura realistă este succesiv reprezentată prin realismul clasic, realismul critic şi realismul socialist. De bună seamă, distanţele dintre aceste modalităţi istorice nu sunt abisale, în fiecare dintre aceste realisme sunt de disociat descripţia realului şi enunţarea «idealului» în sensul propus mai sus. Realismul se distinge de naturalism prin aceea că nu înregistrează goală fenomenologia, ci concepe realul ca un universal, dedus din contingenţă. A crea înseamnă a elibera şi face posibil posibilul. Orice realism din mijlocul secolului şi societăţii sale are un canon de umanitate cu care compară ceea ce-i oferă lumea fenomenală. Clasicii în genere erau moralişti care, făcând critica moravurilor şi, clasificând ca nişte cercetători de istorie naturală oamenii, presupuneau universalitatea caracterelor într-o societate abstractă, atemporală şi ageografică /.../ Realismul socialist este metoda literară a revoluţionarului ştiinţific care descrie obiectiv şi ceea ce a dărâmat şi ceea ce va construi cu planul înaintea sa. El nu inventează, dar convins de rostul pe care îl are saltul bine pregătit în lumea morală, între eroi entuziaşti adevăraţi alege ca exemplar pe cel mai înflăcărat şi mai activ. Accentul în realismul socialist cade hotărât asupra eroului pozitiv.

Eroul pozitiv din ţările socialiste construieşte acea lume pe care efectiv o construiesc partidul, guvernul şi clasa muncitoare din respectivele ţări socialiste. Aşa-zisele idealuri sunt pla-

nurile obiective în curs de realizare şi, când se remarcă la noi că literatura a rămas în urma vieţii, această afirmaţie bizară pentru unii intelectuali din lumea capitalistă corespunde unei stări de fapt. Consultarea necontenită a scriitorului cu lucrătorul din fabrică ori cu organele de partid constituie o necesitate a informării obiective, aşa cum prezenţa la Versailles era o necesitate pentru clasicul francez. Nu există la noi decât un singur mediu, acela al oamenilor muncii, de sus şi până jos, şi pentru a defini umanul se cade să-l cunoşti. Partidul este el însuşi personajul cel mai interesant, obsedat de executarea planului; a-l ignora înseamnă a elimina eroul cel mai pozitiv".

Am copiat rândurile de mai sus pentru că în ele am regăsit aproape literalmente lucruri pe care le-am auzit de la Călinescu în scurta vizită pe care i-am făcut-o acum cinci sau şase ani. Eram cu S.T., despre care el ştia că nu e scriitor, ci jurist; pe mine nici nu m-a întrebat cu ce mă ocup. Ne-a vorbit însă ca şi cum am fi venit după sfaturi literare şi ideea *studiului* temeinic al realităţii a fost predominantă în discursul pe care l-am auzit. Probabil că el are câteva idei sau formule pe care le plasează sau le plasa „tinerilor" pe care-i vedea venind la el să se adape din verbul magistrului şi pe care astfel îi descuraja cel puţin în dorinţa de a mai trece pe la el, dacă nu şi în vocaţia lor prea entuziastă, cu ideea trudei, a îndelungului efort pe care l-ar presupune scrisul în genere, dar mai ales pretinzându-le cunoaştere „ştiinţifică", amănunţită, a realităţii atât de complexe a epocii noastre. E posibil ca el însuşi să creadă ceea ce spunea, mai puţin totuşi simplificările care-l ajutau să definească diversele „realisme" pentru a găsi neapărat originalitatea celui din urmă, numai că mie toate aceste recomandaţii făcute „ex cathedra" mi se par teribil de suspecte...

Şi, apoi, „dificultăţile" pe care Călinescu le propune ca pe nişte obstacole în faţa tinereţii (de fapt) sunt oare chiar aşa ceva, sau, dimpotrivă, ele reprezintă căile cele mai facile de abordare a creaţiei literare, pentru că sunt la îndemâna oricui? Ca şi „sinceritatea", atât de discutabilă şi ea, dar care se propune ca dogmă scriitorului înainte de a se apuca de ceva... Ca şi cum ar exista vreun veleitar sau vreun geniu închipuit care să nu fie mai ales „sincer", sau vreo inepţie literară care să nu fi pretins efor-

turi ce ajung să fie invocate de autor drept explicaţie şi scuză atunci când nu au dus decât la eşec...

18 aug. 1959

Azi după-masă, telefon de la tov. Marta, cu care izbutesc în sfârşit să vorbesc după vreo săptămână de încercări infructuoase. Ceea ce-mi comunică îmi spulberă şi ultimele speranţe pe care mi le făcusem cu privire la posibilul ei ajutor, pe care am contat totdeauna în mod obscur. Marta e, ceea ce bănuiam de altminteri, o persoană cu „legături", dar fără nici o putere efectivă prin funcţia ei de secretară. Dacă m-a ajutat la angajarea la Oficiu, n-a fost meritul ei (îmi explică la telefon), ci al intervenţiei speciale a tovarăşului Bubnik, consilierul sovietic încă atotputernic în Minister şi care a acţionat decisiv, la rugămintea ei. Or, acest Bubnik pare a nu mai exista în clipa de faţă la locul potrivit...

Şi eu care habar nu avusesem de toate aceste lucruri şi puneam angajarea mea pe seama norocului, pur şi simplu!... (Am trecut de câteva ori la Minister pe lângă Bubnik, l-am zărit doar de la distanţă, fără să mă gândesc să-l abordez, să-i mulţumesc; era întotdeauna înconjurat de o gardă de oameni care-i cereau o aprobare, o idee, poate un sfat şi mergea grăbit, cu aerul unui om care priveşte într-o direcţie şi ascultă în alta. Ce i-aş fi putut cere eu, care nu aş fi izbutit probabil nici să mă apropii prea mult de el... Aşadar, chiar numirea într-o slujbă oarecare, a unui ins neînsemnat ca mine, a depins de atotputernicul consilier sovietic.

Deci, nu mai e nimic de făcut...

21 aug. 1959

Azi obositoare şi întortocheată aventură ca să intru în posesiunea aragazului ce-mi fusese repartizat, dar de care nu ştiusem nimic; o ocazie de a constata şi „bunăvoinţa" tovarăşului Pompilică, după ce el a fost unul dintre autorii dării mele afară de la Oficiu. Mă mai chemase într-un rând, dar nu am dat curs invitaţiei lui, deoarece crezusem că e vorba de o propunere de a mă „aranja" pe undeva într-un alt post eram „supărat". Mama nu ştia să mă lămurească asupra „domnului" care mă

căuta, cineva de la „fostul“ meu serviciu – toate acestea producându-i mirare. Ieri dimineaţa m-am dus totuşi şi individul mi-a înmânat „din partea noastră, a sindicatului“, repartiţia pentru a cumpăra o butelie la preţul oficial, derizoriu, deşi nu mai sunt salariatul Oficiului. Pompilică, animat de multă bunăvoinţă, nu m-a şters de pe lista înaintată mai demult la Sfat, în cinstea lui 23 August.

M-am prezentat ieri pe la 4 la un birou pe Bonaparte, care avea în fund o magazie cu preţioasele maşini. Curtea era ticsită de lume, aşa că mi-a venit rândul să mi se dea bon pe la cinci şi jumătate şi abia pe la şase ieşeam cu butelia în spinare şi cu plita şi accesoriile sub braţ. Dar chiar la ieşire s-a ivit o soluţie, a apărut un băiat care mi-a propus să-mi care totul până la mama, deci o distanţă destul de bună, şi am convenit să-i plătesc 25 de lei. A înhăţat butelia şi am pornit-o. Dar abia ajunsesem la Tunari şi mă apucase regretul; omul meu tot rămânea în urmă fără să mă avertizeze sau traversa străzile fără nici o necesitate în fugă, de abia mă puteam ţine de el. Când am ajuns la găzărie mi-a devenit clar că ne făcusem trei; un tânăr cam ca el ne urmărea de pe trotuarul celălalt şi la un moment dat a venit lângă noi, fără să-şi mai ascundă prezenţa, invitându-mă să-i dau lui tot ce ţineam eu în mână. Am socotit atunci mai prudent să o cârmesc la dreapta, să nu continuu drumul cu ei, ci să mă opresc la A., lăsând acolo singura piesă preţioasă, butelia. Cel cu care făcusem tranzacţia s-a uitat la mine destul de contrariat, deşi m-am grăbit a-i spune că până în Icoanei, adică pentru numai jumătate din drum, îi plătesc aceeaşi sumă pe care o convenisem.

Am picat bine; am rămas la A. la masă, într-o atmosferă caldă, însufleţită de prezenţa întregii familii, dar mai ales de cea a tatălui ei, care venise de la ţară cu o mare cantitate de bunătăţi. La despărţire am luat reşoul şi toate celelalte accesorii, dar am lăsat butelia, avertizându-i că am să vin într-una din dimineţile următoare ca să o duc acasă. A. a avut numaidecât o idee pe care mi-a debitat-o cu candoare:

– Dar de ce nu ne laşi nouă butelia, tu tot n-ai ce face cu ea, doar ai gaze?

Pentru o dată, am avut prezenţa de spirit să-i replic firesc şi calm că în garsoniera mea nu s-a montat încă instalaţia de

gaze şi chiar când va fi (ceea ce nu e adevărat) am fost avertizaţi că ele se vor distribui cu intermitenţe, până s-o reglementa nu ştiu ce instalaţie centralizatoare. Bineînţeles că nu am mai adăugat eventualitatea de a vinde butelia dacă îmi rămâne de prisos, obţinând, la negru, venitul meu pe vreo două-trei luni. Logica ei nu s-ar lăsa influenţată de asemenea argumente, o ştiu...

Cu toată oboseala, am făcut, oricum, o afacere cu aragazul ăsta, deşi recuperarea buteliei de la A. mă va costa mai multe eforturi decât obţinerea ei, care s-a realizat simplu, numai şi numai datorită amabilităţii tovarăşului Pompilică.

Uitam ceva: când m-a văzut intrând în biroul lui, m-a întrebat dacă mi-am găsit serviciu (când oare, aşa repede?) şi fără să aştepte răspunsul meu a zis:

– Ei, lasă, te aranjezi dumneata până la urmă; doar erai cel mai bun traducător din Oficiu!

– E, desigur, şi asta o logică, adaug eu, ca să nu mai fiu păstrat în acest Oficiu!

Citesc din Spengler, *Années décisives,* mai bine-zis caut un oarecare pasaj ca să-l servesc lui T., mâine seară când vine la mine, şi nu-l găsesc. E eroarea mea obişnuită de a nu-mi însemna paginile interesante dintr-o carte la care ştiu că voi reveni, dintr-un respect faţă de tipăritură. E o superstiţie, un respect prostesc faţă de obiect; dar lectura acestei cărţi mă captivează şi tot drumul pe care l-am parcurs până la locul căutat nu îl pot în nici un caz trece la capitolul „timp pierdut".

22 aug. 1959

M-am întâlnit aseară cu Gigi şi nu am apucat să schimbăm decât vreo două vorbe, căci el m-a tras brusc într-o parte, luându-mă de braţ cu o mişcare energică, pentru a mă depărta de cei câţiva inşi adunaţi în staţia de tramvai. Am crezut că o face pentru a-mi reproşa legătura mea cu Nuşa, de care e posibil să fi aflat ceva şi să-i dea proporţii exagerate, deşi, în fond, nu-l mai priveşte pe el.

Dar, nu, a fost altceva: el s-a oprit sub un felinar mai puternic, la a cărui lumină a desfăcut un ziar (am crezut eu), în realitate, un afiş de la un festival de muzică uşoară, care a avut

loc sau urmează să aibă nu ştiu unde, parcă într-o localitate de pe litoralul mării.

– Nu vezi? m-a întrebat Gigi puţin enervat că nu comentez afişul în nici un fel.

– Da... Da... am spus eu ezitând, văd că ai participat şi tu...

– Da, mi-a replicat el precipitat, arătându-mi cu degetul literele mari, nu vezi? Numele meu e pe aceeaşi linie cu al lui Rodion Hodovanski...

Am răsuflat uşurat. Ce chestie!...

În cazul că s-ar fi arătat gelos, mă pregătisem să-i reproduc prima parte dintr-o maximă a lui La Rochefoucauld:

– Mon cher, il y a des reproches qui louent... Nuşa e în fond o fată destul de drăguţă...

Faţă de adevăratul motiv pentru care mă oprise, nu-i puteam replica decât cu partea a doua:

– ... et des louanges qui medisent.

Dar bineînţeles că i-am spus cu totul altceva, aşa că ne-am despărţit ca şi mai înainte, buni prieteni.

24 aug. 1959

Nic. D. insistă mult să citesc ultimul capitol din *Politica* lui Aristotel, ba chiar m-am trezit într-o seară cu el, care-mi adusese cartea acasă, cu un semn de hârtie pus între file, la locul respectiv. Să citesc neapărat, pentru ca „să înţeleg totul". Am şi eu *Politica* lai Aristotel, în aceeaşi traducere a lui El. Bezdechi, aşa că n-a mai fost nevoie să-mi lase el cartea. Am recitit-o cu oarecare efort, fără entuziasmul lui N.D., care abia o descoperise, în genere, mie displăcându-mi orice lectură silită.

Ce să zic? Fac încă o dată trista constatare că o carte „veche", oricât de interesantă, datează, e caracteristică unei anumite epoci şi mentalităţi, puţinele adevăruri pe care ajungi să le descoperi te fac să uiţi ceea ce nu se confirmă, tot ceea ce e naivitate, tot ceea ce depinde de lipsa experienţei ulterioare a respectivului autor, pe care o posezi însă tu, un spirit oricum inferior.

Acelaşi sentiment, puţin de sfârşeală, l-am avut citind *Hieron (despre Tiranie)* a lui Xenofon, pe care mi l-a lăsat pentru câteva zile numai B.T. E o carte foarte preţioasă, apărută la

Paris, acum câţiva ani numai, în traducerea franceză şi cu un studiu de Léo Strauss, plus un comentariu de Alexandre Kojève. B.T. a făcut rost de ea de la biblioteca nu ştiu cărui institut ce s-a deschis lângă Cişmigiu în casa care, pe vremuri, a aparţinut lui Istrate Micescu. (Preţioasă informaţie, de care trebuie să ţin şi eu seama.) El cunoaşte pe cineva acolo (dar pe cine nu cunoaşte omul ăsta?) care-i poate împrumuta cărţi şi s-a grăbit să mi-o aducă şi mie pe aceasta, cu rugămintea imperativă de a o citi într-o zi.

M-am executat şi de data aceasta fără prea mare plăcere, descoperind aceeaşi imposibilitate de a adera la unele explicaţii şi teoretizări asupra tiraniei făcute de cineva care nu numai că n-are experienţa istorică a celui care a trăit sub Stalin, Mussolini, Hitler, Franco sau chiar „înţeleptul" Salazar, dar îşi propune în primul rând să elaboreze o „etică" a tiranului, în spiritul raţionalismului grec, care caută în orice situaţie formula logică, cea mai bună, – aş zice: cea mai acomodantă, dacă te gândeşti că acceptarea tiraniei (care e fundamental străină spiritului grec) se face totdeauna din obscura, dar general-omenească, tendinţă de a supravieţui.

Toate datele problemei s-au schimbat de pe vremea lui Xenofon; nu zic că nu ar fi în dialogul lui ceva interesant, e o lectură care oricum trebuie făcută, dar păstrând distanţa.

Şi apoi, eu nu mă pot pasiona pentru lucruri dintr-astea, sunt cu totul străin de ideea de a raţionaliza politicul... Profit de orice spaţiu liber pe care mi-l lasă nebunia pe care mi-e greu s-o ocolesc.

Mă uitam în schimb la B., la înflăcărarea cu care vorbea, cu care pleda, el care e grav bolnav de atâta vreme, un om cu un picior în groapă... Să faci în asemenea situaţie speculaţii de ordin politic, ipoteze pentru viitorul foarte depărtat al omenirii, să te sileşti eroic pentru a te informa despre tot, pentru a găsi tu, care eşti complet neputincios, soluţii. E şi asta ceva...

Mă gândesc acum la B., căruia i-am înapoiat azi cartea şi care a întârziat mult la mine, prelungind discuţia, în camera asta pe care nu o ocup decât pe jumătate. Şi, totuşi, cred că între noi este o asemănare profundă, de structură. Cred că şi eu, ca şi el, am o mare rezistenţă, în ciuda aparenţelor, în ciuda slăbiciunii de ordin fizic. Să vedem însă dacă şi a mea se va confirma.

Furtuna de afară ne-a blocat pe amândoi în casă (nu-mi închipuiam că pe o astfel de vreme B. o să mai vină la mine), aşa că am avut destul timp, poate chiar prea mult, ca să discutăm.

28 aug. 1959

Se confirmă nenorocirea care se zvonea că l-ar fi lovit pe Ar. Act. Nu crezusem, deoarece acum trei sau patru săptămâni îl văzusem în faţa micii lui tarabe de cărţi pe care o ţine cam vis-à-vis de spitalul Colţea. Am schimbat câteva vorbe şi mi-a spus să trec neapărat pe la el pe acasă, deoarece mi-a făcut rost de o carte pe care doream de mult să o am: anume *Die Gnose* a lui Hans Leisegang. M-am dus azi la ora convenită, după 3 1/2 şi nu mi-a deschis el. După oarecari foşnete şi ezitări, mi-a răspuns în şoapte gâfâite vecinul lui de apartament care, la insistenţele mele, a întredeschis până la urmă uşa:

– Nu e acasă domnul Ar. Nu e acasă, lipseşte... veniţi peste o lună.

Sunt profund afectat, deşi am convingerea că îl voi revedea pe Arşavir mai curând.

Mă gândesc însă şi la destinul ciudat al acestei cărţi: de trei ori am ratat-o până acum, o dată pe când eram student şi mi-a fost oferită la un preţ convenabil, dar eu n-am luat-o pentru că nu îmi dădusem seama ce poate fi. A doua oară mi-a împrumutat-o T. Şi, deşi mi-o lăsase pentru un termen mai lung, m-am trezit după o săptămână că-mi trimite vorbă prin tata, pe care-l întâlnise pe stradă, să i-o înapoiez imediat, căci are mare nevoie de ea... Acum, era cât pe ce să pun din nou mâna pe ea.

Sunt trei cărţi pe care le doream mult şi pe care numai în parte am reuşit să mi le procur, deşi frecventez mediile anticarilor şi dacă s-ar fi ivit vreo ocazie n-aş fi pierdut-o: *Psyche* de Erwin Rhode, de care mi-a făcut rost chiar Arşavir, la un preţ extrem de pipărat, *Vergil, Vater des Abendlandes* de Theodor Haecker pe care n-am văzut-o niciodată, nicăieri, nici la vreo bibliotecă publică şi această *Gnose* care-mi scapă mereu printre degete.

Povestea cărţilor mele.

1 sept. 1959

„Moralul", un cuvânt care mi s-a părut totdeauna stupid. Şi acum îl găsesc tot astfel, dar îi presimt dispariţia; nu ştiu de ce nu mai e întrebuinţat...

O oarecare umbră de regret pentru că a murit sau moare odată cu multe altele. E un regret de o clipă pentru o dispariţie firească pe care trebuie s-o fi trăit şi cei care au constatat dispariţia diligenţelor, a omnibuzelor sau iluminatului cu gaz aerian când au fost înlocuite de dinamismul vremurilor noastre tipic perfecţioniste.

„Moralul" să dispară, oare, fără a fi înlocuit cu altceva? Nu-mi pot închipui cu ce... Oare, eu când am văzut ultimul lampagiu?... Nici cuvântul nu mai e întrebuinţat, cum se întâmplă cu o serie întreagă pe care le mai aud în gura oamenilor în vârstă, „influenţa", de pildă, în loc de „văceală", care va dispărea, cred, odată cu mătuşa Teodora.

2 sept. 1959

Visele; cred că Racine visa în versuri, pentru că altminteri n-ar fi pus sublimul său *Vis al Athaliei* în alexandrini impecabili. Proust visa ca un romancier, ca un analist, amestecându-se între persoanele imaginate, deşi le da drept personaje, şi chiar discutând cu ele, nu ca un copărtaş, ci ca un autor. Eu mă gândesc la visurile mele lipsite de sens, nu doar stupide, căci asta încă ar fi ceva. O realitate oarecare se omologhează şi prin contrariul ei.

Cu asemenea gânduri triste şi, probabil, ca să nu rămân strivit de cele două magnifice exemple de mai sus, am imaginat o explicaţie: Refulări, defulări, reprimări, subminări – totul îşi pierde importanţa, nu mai contează, pentru că eul meu adevărat (profund!?) a trecut în romanul pe care l-am scris. Şi, cu cartea aceasta, chiar şi acum când o perfectez, eu conversez în mod neştiut, probabil că în ea sunt toate soluţiile mele, sumele sufleteşti, iar ea, la rându-i, îmi oferă dacă nu soluţii, justificări, mă întăreşte, deşi e o înşelătorie, o îmbătare de sine.

Mă gândesc acum când retranscriu rândurile de mai sus creionate la bibliotecă ceva mai sumar că în cele două romane ale lui Camil Petrescu eroii nu visează niciodată, cuvântul nici nu există în afara sa. Asta e latura „decadentă" a romanului meu

care cam lipseşte pentru că totul este dat drept un calcul rece, o acţiune bine controlată... Motiv de încântare de care nu trebuie să mă ruşinez.

6 sept. 1959

Azi am fost din nou în vizită la Grünwald, care mă chemase cu insistenţă. M-am lăsat greu, pentru că nu prea am bani şi ceea ce am trebuie drămuit cât mai sângeros până ce voi găsi o soluţie oarecare de a-mi asigura unele venituri. Ducându-mă însă la el, am dat peste cu totul altceva: aranjase o întâlnire de rămas-bun, deoarece şi el şi nevastă-sa pleacă săptămâna viitoare în Israel şi era ultima oară când aveam să ne vedem. Cu ocazia aceasta am aflat, ceea ce bănuiam mai demult, că el e căsătorit cu titulara acelui apartament şi care are un nume absolut senzaţional, o cheamă (sau i se spune, ceea ce e şi mai rău) Chiţica. Îl auzisem pe Grünwald de câteva ori, în cursul vizitelor mele, pronunţând acest nume, dar îmi închipuisem că e acela al vreunei pisici, pe care mă tot aşteptasem s-o văd apărând.

Nu ştiu cine o fi avut această fantezie onomastică, dar numele ei provine (în măsura în care poate fi analizat) de la vreun diminutiv în... *chiţa:* Voichiţa, Chiriachiţa, de pildă. Doamna Chiţica, actualmente Grünwald, ceea ce e deja de un oarecare exotism, se numea ca domnişoară Popazu, ceea ce ducea la o adevărată cacofonie, la impronunţabilitate. În sfârşit, asta e situaţia şi cei doi soţi m-au primit cu extremă amabilitate; Emil sorbindu-şi din ochi nevasta al cărui nume nu-l putea pronunţa decât îndulcindu-l cu o tremebolenţă muzicală a buzelor rotunjite, dând astfel impresia că are între ele un clarinet în plină emisiune: Küţüca!

Mai erau de faţă două persoane, doi soţi, evrei ca şi Grünwald, şi care au primit cu o mirare mai mult speriată decât încântată urarea mea tradiţională când am ridicat paharul:

– La anul la Ierusalim!

În aceeaşi seară, am aflat însă unele lucruri despre misteriosul Mr. Motto, despre care i-am întrebat la un moment dat pe cei doi amfitrioni:

– Ce mai face domnul... domnul, cum se numeşte? domnul acela pe care-l întâlneam mereu aici, la dumneavoastră?

– Cine? mi-a răspuns Grünwald mirat la extrem că nu ştiu.

Şi am aflat că omul cu faţa întenebrată se numeşte... Şarlică şi este nici mai mult nici mai puţin decât un mare inventator, un tip formidabil.

– Dar ce a inventat? am întrebat eu să mă lămuresc.

A urmat o ploaie de vorbe, de fraze pe jumătate, de exclamaţii de mirare sau de entuziasm, din care nu se putea înţelege nimic. Singurul lucru concret care reieşea din strădania nemaipomenitului inventator era că în 1938 transmisese conducerii uzinelor Ford din Detroit o propunere de invenţie care ar fi distins maşinile respective de toate celelalte din lume sporind fabulos celebritatea firmei; anume să le înlocuiască banalul claxon cu unul muzical care să intoneze numele: Fooord! Inventatorul primise cică prin 1940 un răspuns încurajator împreună cu invitaţia de a veni în America; din nenorocire, guvernul Antonescu avea să declare război Statelor Unite şi a urmat tot restul, care a compromis aplicarea invenţiei etc.

Mă gândesc la domnul Şarlică şi la numele pe care-l purta, ultimul pe care mutra lui m-ar fi lăsat să-l bănuiesc. După mutră, omul acesta ar fi trebuit să se numească Mabuse, Franckenstein, sau Täufeldroeck, să fie un psihiatru diabolic, un magician sau un sacerdot al vreunui cult misterios din Extremul Orient. Rar se putea întâlni o mai comică sau grotescă nepotriveală! Rar un mister s-a dezumflat într-un mod mai hilar şi mai prozaic!

Mi-am amintit de o întâmplare petrecută în ultima clasă de liceu când am fost invitat într-o seară la nişte prieteni care au aşteptat cu multă încordare mai bine de o oră venirea unui personaj misterios, dar un personaj-cheie, despre care toată lumea vorbea cu atâta admiraţie încât era greu să strecori vreo îndoială sau măcar întrebarea asupra identităţii sale. Omul se numea Pompy şi părea a fi o celebritate indiscutabilă, dar nu se limpezea în ce domeniu.

În sfârşit a apărut; era un individ între două vârste, cântărind pe puţin o sută de kilograme. M-am uitat la el stupefiat, aşteptând să se producă în vreun mod oarecare, să facă ceva, în fine, ca să-mi dau seama ce e cu el, ce poate avea care să-i justifice celebritatea... Numai că omul meu se aşezase la masă ferm

şi înfuleca de zor, fără să scoată o vorbă, preocupat doar să-i ajungă din urmă pe ceilalţi convivi care se aflau deja la felul doi.

Până la urmă, nu m-am putut abţine şi am întrebat pe cineva cine este de fapt domnul Pompy, ce face, cu ce se ocupă?

Mi-a răspuns un individ de la masă, foarte iritat că pot pune asemenea întrebări, de parcă ar fi fost în situaţia omului care se duce în bazilica San Pietro şi nu are habar cine e papă.

– Cum, nu ştii?!! Pompy este cel mai mare jazzbandist de pe întreaga Cale a Moşilor!...

Am rămas stupefiat, probabil că mi-a scăpat un zâmbet, şi atunci închipuindu-şi că n-am înţeles despre ce poate fi vorba, binevoitorul meu mi-a explicat:

– Ştie să cânte la saxofon, la baterie, la vioară şi la acordeon!

– Dar cu picioarele ce face? îmi venea să-l întreb fixându-l mai bine pe neverosimilul artist.

N-a fost nevoie, pentru că un alt comesean, care auzise schimbul de fraze dintre noi, a adăugat un plus de informaţie:

– Să ştii că Pompy a fost şi dansator; eu l-am cunoscut bătând step la Cafeul Bandy. Dacă nu s-ar fi accidentat o dată, în plină tinereţe...

Ce s-ar fi întâmplat? Căci şi aşa trezea destulă admiraţie...

În acel moment, a intervenit un alt domn competent în această materie şi care, cu un aer de mare scârbă la adresa generaţiei tinere care ignoră şi nu recunoaşte meritele înaintaşilor, l-a evocat şi el pe numitul Pompy, adăugând însă un plus de informaţie: marele artist ar fi debutat în realitate cu numele de Rompy, dar pe nu ştiu ce afiş bătul de la R. ar fi fost omis accidental şi i-ar fi rămas numele de Pompy, cu care s-a consacrat.

În tot cazul, fizicul lui excludea diminutivul... Domnul Şarlică era categoric desfiinţat de al său...

Şi totuşi, ultima mea vizită la Grünwald nu a fost lipsită de o anumită melancolie, şi asta cu atât mai mult cu cât faţa lui este în general aceea a unui om care s-ar putea ca în orice moment să înceapă să plângă. La urmă, când m-am ridicat să plec, el s-a întors la mine şi m-a anunţat că vrea să-mi lase ceva ca amintire. S-a dus într-un colţ unde avea pregătit ceva şi a luat un pachet – o clipă, mi-a bătut inima pentru că am crezut că-mi oferă magnetofonul. Dar, vai! nu, era altceva, o atenţie totuşi

delicată din partea unui om cu care nu avusesem în doi ani decât chestiuni de afaceri: un fel de cutie de lemn conţinând cinci discuri. Pe unul, l-am recunoscut, era un disc defect pe care mi-l mai oferise cu vreun an înainte spre vânzare şi pe care i-l restituisem; un altul, îl mai aveam, tot de la el cumpărat; în sfârşit, un disc conţinând uverturi şi pagini orchestrale din operele lui Wagner (pe care m-am gândit imediat să i-l fac cadou lui A.) şi două discuri realmente rare având imprimată muzică de Gershwin, ceea ce m-a făcut fericit.

M-am întors acasă oarecum înduioşat de această despărţire; închei o epocă, în tot cazul, acum va trebui, în materie de discuri, să mă rezum la ceea ce-mi poate oferi comerţul de stat, deoarece un individ de talia lui Grünwald nu cred că o să mai întâlnesc cât oi trăi.

8 sept. 1959

Aveam să-i dau nişte hârtii lui Nicu Predescu şi, cum nu şi-a instalat încă telefon şi nu ştiu unde stă exact (adresa pe care el mi-a dat-o grijuliu am pierdut-o cu o nepăsare pe care nu voiam să mi-o divulg), m-am dus la tutungeria Jeanei ca să stabilesc legătura prin ea. Am găsit-o fermecătoare ca de obicei; în timp ce vorbeam cu ea a ieşit de după o perdea un tânăr destul de arătos care şi-a tras pe el cu gesturi nonşalante o scurtă îmblănită şi a plecat salutând-o familiar pe Jeana cu două degete la pălărie. Ea a fost vizibil incomodată de această scenă; am avut în plus impresia că ar fi vrut să-l reţină pe amicul ei pentru a-i spune ceva.

Imediat după aceea însă, când a fost rândul meu să plec, m-a întrebat precipitat încotro mă duc, dacă n-am o jumătate de oră de pierdut, dacă nu o pot conduce până la Centrală, care era pe Brezoianu. Peste o jumătate de oră avea să-i vină schimbul, dar ar fi putut pleca şi mai devreme. Am acceptat şi peste zece minute străbăteam centrul pe la Universitate alături de ea. Jeana mă luase de braţ şi era vizibil încântată de tovărăşia mea.

Mi-a povestit că au fost plasaţi toţi trei (evident, ea, Predescu şi soţia acestuia) într-un bloc de lângă gara Obor; cei din clanul Pantelli, afară de Paul, au nimerit chiar mai bine, pe Aleea Circului, generalul obţinând graţie nu ştiu cărei decoraţii

dreptul la un apartament de două camere. Firește, cea sacrificată a fost, ca totdeauna, ea, Jeana, care, în loc să solicite o garsonieră separată, a intrat în același apartament cu soții Predescu, în calitate de „însoțitoare" a bolnavei. Au un apartament „mai mare" pretinde ea, deoarece o au cuprinsă în spațiu și pe invizibila și absenta Roza. Se putea altfel? mă întreb eu.

Evident, discuția a alunecat spre necazurile ei, spre faptul că „ăia" i-au mâncat zilele, că și-a pierdut tinerețea cu Nicky, „pe care-l vezi cum e" și alte lucruri de acest gen. Dar adevărata ei supărare mi s-a dezvăluit treptat, deoarece Jeana nu mi-a vorbit clar de la început despre ce o ardea, nedându-și seama că eu nu știu absolut nimic. Pe scurt, nu mai e comisionară cu câștiguri probabil mai mari, ci salariată a tutungeriei, cu leafă fixă. Statutul ei, dar și al celorlalți tutungii, s-a schimbat.

– Am ajuns și vânzătoare până la urmă, mi se plângea ea cu un aer dolent, dar eu nu am putut aprecia exact proporțiile dezastrului, deoarece n-am știut niciodată ce a fost această femeie „înainte".

În tot cazul între ea și Nicu Predescu a fost totdeauna și o complicitate de alt ordin, nu numai ce poate reieși dintr-o conviețuire relativ stabilizată de mai bine de un deceniu. M-a lămurit Jeana asupra acestui lucru în final, când mi-a spus o lungă poveste petrecută acum câțiva ani, la stabilizarea monetară. Atunci Predescu a mirosit din timp ce o să se întâmple și, în afară de faptul că și-a cheltuit la repezeală toți banii de care dispunea, a pus-o pe Jeana să închidă tutungeria, sub pretextul unei boli de care aceasta chiar suferea, dar nu într-atât încât să nu se poată mișca în acele momente din casă. Apoi au depus amândoi la un loc sigur mii de pachete de țigări, dintre cele mai cerute, și le-au scos la vânzare după data fatală și după ce „trecuse" inventarul.

– Știi ce a însemnat pentru Nicky peste douăzeci de mii de lei în buzunar în primele săptămâni după stabilizare? Asta numai datorită mie...

Îmi închipui. Dar mi-e în același timp greu să cred că ea însăși n-a avut nici un beneficiu dintr-o afacere atât de grasă.

Mi-a mai povestit și alte lucruri din care nu rezultă însă deloc sensul „sacrificiului" pe care l-a făcut rămânând alături de un bărbat atât de ingrat. Toată vorbirea ei, tonul vehement și sin-

cer mi se păreau mai puţin că ar exprima un regret pentru ceea ce a fost; mai curând aş zice că e o pledoarie pentru ceea ce are de gând să facă şi poate a şi început să pună în practică.

Ne-am despărţit pe la Cişmigiu, ea lansându-mi cele mai prieteneşti invitaţii să trec oricând pe la ea, să mai stăm de vorbă împreună „ca înainte".

I-am promis uşor numai lucruri vagi însă. Lamentabil în ceea ce s-a întâmplat în ora pe care am petrecut-o împreună a fost nu faptul că m-a atras într-o nedorită complicitate cu ea faţă de nişte oameni care-mi sunt totuşi rude, ci plăcerea pe care am simţit-o în tovărăşia ei, în răstimpul acelei scurte plimbări în amiaza unei zile de toamnă cu tonuri pure însă, virginale, parcă ar fi fost primăvară şi razele soarelui s-ar fi adăugat şi ar fi „tăiat" lumina. Nu mi-ar fi fost ruşine deloc dacă m-ar fi văzut cineva cu ea de braţ; jalnic e faptul că trebuie să recunosc că Jeana e cea mai frumoasă femeie cu care am făcut vreodată acest lucru. Jeana e o femeie chiar frumoasă, nu doar simplu „prezentabilă". Mă întreb ce ar fi devenit ea, dacă soarta ar fi pus-o în alte condiţii.

Mă întreb chiar cu seriozitate cum va fi arătat la tejghea Zina Solomon printre pomezi, licori şi parfumuri. Jeana are un aer de „vitrină" chiar şi în apariţiile ei în viaţa de toate zilele; e întotdeauna dichisită ca pentru o poză.

11 sept. 1959

De când nu mai am serviciu, iar „timpul liber" a crescut în consecinţă, am luat obiceiul să scriu uneori două însemnări în acest jurnal în aceeaşi zi, ceea ce ar trebui să sporească „fragmentarismul" textului. Remarc însă altceva, nefasta şi irepresibila mea tendinţă de a „povesti" mereu câte ceva, ceea ce e contrariu intenţiei mele iniţiale (şi susţinute poate un timp). Cred că m-am mai plâns de asta, că mereu îmi amintesc ceva în legătură cu „subiectul". Or un jurnal trebuie să fie făcut din expresii eliptice, sacadate, tipice pentru notaţia grăbită, spontană, să sugereze percepţia rapidă, simultaneitatea în transcriere. Or, toate acestea exclud stilul narativ, care rămâne predominant într-un roman; cel puţin în cel conceput de mine.

...Numai că nici în romanul meu nu e chiar potrivit: acolo ambiţionasem la altceva decât la a spune despre alţii sau măcar despre legătura dintre „eu“ şi alţii, care să mă ducă la a vorbi prea mult despre alţii să zicem: Totul centrat în funcţie de cel ce se mărturiseşte.

Două erori de genuri diferite, dar care îmi trădează în ambele „opere“, voit diferite, intenţii ale mele ferme care le-ar fi dat justificare (mie şi eforturilor mele totuşi sensibile).

Acuma e prea târziu ca să mai fac ceva. Să zicem că romanul acesta mă face pe mine, nu eu romanul.

12 sept. 1959

Îmi descopăr un fost coleg de la Oficiu pe care l-am ignorat până acuma aproape cu totul: tovarăşul Georgescu, un ins extrem de taciturn, cu o mustaţă ce-i accentuează dezagreabilul figurii şi care „lucra“ lângă secretariat într-o cămăruţă, izolat de toţi ceilalţi. N-am înţeles şi nici n-am ţinut să aflu ce făcea acolo în acea instituţie, era un funcţionar mărunt, şters, foarte retras, atâta tot. Nu am vorbit aproape niciodată cu el; nici nu l-am prea văzut, deoarece în acea minusculă încăpere nu putea fi zărit decât din spate, îşi aşezase biroul de peretele din fund.

Dar astă-primăvară, pe când făceam încercări de a mă angaja la Biblioteca Academiei, a spart gheaţa şi a venit la mine să-mi adreseze o rugăminte: mi-a spus pe un ton de mare secret că posedă întreaga colecţie a *Scânteii* de după 23 August şi mă ruga, crezând că eu am şi devenit salariat acolo sau am relaţii, să mă interesez dacă nu ar putea-o vinde Bibliotecii. Bineînţeles că putea, i-am răspuns imediat, explicându-i mai apoi că posedă o adevărată comoară. L-am îndemnat să se ducă imediat să facă o propunere.

El mi-a răspuns evaziv, că să vadă... că vrea să ştie doar aşa... că are mari cheltuieli datorită bolii soţiei sale... că să mă interesez eu, doar în principiu etc., etc. Nu m-am „interesat“, dar, întâlnindu-l azi-dimineaţă, l-am somat aproape să se ducă şi i-am indicat serviciul şi persoana unde ar trebui să se adreseze. Ştiu că nu mai are vechea slujbă, dar a rămas în cadrul Ministerului, eu bănuind că a devenit curier. Aşa se explică de

ce l-am întâlnit de două ori până acum în cursul dimineţii ducând grăbit o voluminoasă servietă.

Azi, mi-a promis cu jumătate de gură că se va duce, dar a devenit mult mai locvace decât de obicei. Ştiu că a fost „ziarist" pe vremuri, dar de ce calitate pot doar să bănuiesc; acum mi-a vorbit de lupta lui de imediat după 23 August, de evenimentele la care a luat parte, de lumea pe care a cunoscut-o.

Pentru scurtă vreme, însă, deoarece la o „verificare" prin 1950 a fost dat afară din partid şi a eşuat în Oficiul de presă şi propagandă al Ministerului nostru, încă de pe vremea când acesta nu ocupa decât 2–3 camere. (Se spunea că măcar în acea perioadă, când eu nu am fost coleg cu el, tovarăşul Georgescu compunea discursurile ministrului; era, deci, îndeajuns de util pentru a nu fi dat afară.)

Venind vorba de una de alta din cariera sa „politică", fostul meu coleg mi-a divulgat un secret: că el este autorul lozincii:

„Ana, Luca, Teo, Dej
Bagă spaima în burghezi".

Revelaţie copleşitoare, ce să spun!

– Bagă de seamă, a ţinut să precizeze tovarăşul Georgescu, Dej era pe vremea aceea ultimul. Aşa îl consideram noi. Şi uite unde a ajuns!

Adevărat. Unde a ajuns! Dar ceilalţi?

În mod curios n-aş şti să spun ce „au ajuns" ei şi dacă măcar mai sunt în viaţă...

Ca „ziarist", tovarăşul Georgescu l-a cunoscut şi pe Arghezi, ceea ce m-a făcut mai curios, dar nu am aflat de la interlocutorul meu mai nimic, decât impresii copleşitor defavorabile.

– Arghezi, şi-a încheiat el diatriba, a fost toată viaţa lui un negustor. Câţi nu-l vorbesc în clipa de faţă de rău pe Arghezi! Ce detestat continuă să fie omul acesta, chiar şi acum când se află în culmea gloriei! Şi, totuşi... tovarăşul Georgescu mi-a oferit şi unele informaţii despre acel Gheorghiade de la tipografie, personajul acela agitat, cu nişte mâini care depăşesc obişnuita elocvenţă, cu aerele lui „burgheze", aşa de ciudat arborate acum

când e moda obligatorie să te dai drept „muncitor" şi el tocmai asta e prin profesiunea eminent practicată.

– A, m-a contrazis interlocutorul meu, nu-i cunoşti pe tipografi, nu ştii ce ţâfnoşi erau, ce plini de pretenţii; ei se considerau nişte intelectuali!... Pentru că ne culegeau articolele, chiar credeau că sunt egali cu noi, gazetarii.

Egalitarismul! Nu ştii niciodată în avantajul cui e şi dacă cei dezavantajaţi de el nu sunt chiar mai mulţi şi mai nemulţumiţi.

13 sept. 1959

Discutând cu B.T. mai acum câteva zile, a venit vorba de arestări şi el îmi confirmă ceea ce am mai auzit despre cauza lor – o acţiune nejustificată. Anume, acum doi ani după sau în timpul evenimentelor de la Budapesta, Gh. Gh.-Dej s-a dus acolo incognito şi a văzut tot felul de orori: activişti arşi de vii, spânzuraţi de felinare sau afumaţi cu fumul provenind din ziarele oficiale şi din cărţile lui Lenin. Îngrozit, s-a întors în ţară, fără să se anunţe această vizită şi, după un timp, s-a gândit ca din prudenţă să declanşeze la noi o acţiune preventivă. Şi o trăim... cu prelungiri până în ceasul de faţă.

Tot în serie cu aceste evenimente, acelaşi a iniţiat o persecuţie antireligioasă la fel de surprinzătoare şi de absurdă, de lamentabilă. Ea s-ar datora impresiilor pe care le-a cules de la grandioasa înmormântare a lui Petru Groza, o ceremonie care a scos în stradă, în mod spontan, sute de mii de cetăţeni.

...Dar nu a existat nimeni care să-i spună lui Dej că lumea aia imensă nu venise din pietate şi pentru că vroia să participe la o ceremonie religioasă, ci din pură curiozitate, la un spectacol, ca să caşte gura, sau, cum se spune în popor: „Ca la mort"?

Scriind toate acestea mă gândesc la cei ce mă înconjoară şi care au un plan de gândire şi de comportare cu totul diferit de al meu, şi interpretează cu totul altfel cele mai simple lucruri. Şi-mi amintesc de ing. Ioczi T. de la M.2, care mi-a povestit îngrozit ce a „văzut" el, neobişnuit cu ceremoniile noastre reli-

gioase, după slujba de înviere din acel an. A trecut la miezul nopţii pe lângă biserica Batişte:

– Să fi văzut, domnule, mulţimea aia cu lumânări în mână... Te apuca groaza.

– Dar, de ce? l-am întrebat eu, în loc să-mi ţin gura... E vorba de o sărbătoare.

– Să-i fi văzut pe întuneric, să-i fi văzut ce mulţi erau!

Poate că orice mişcare de intoleranţă porneşte din neînţelegere... Ceea ce generează spaimă, sursa principală a spiritului de agresiune.

16 sept. 1959

Fragmentarium. Titlul singurei cărţi de Mircea Eliade pe care n-am apucat s-o citesc. Am neglijat, recunosc, apoi am uitat de ea. Nu poate fi altceva, îmi zic şi acum, decât cele contemporane cu ea *(Soliloqui, Oceanografie),* stilul lui de gânditor fiind destul de categoric exprimat în celelalte. Semnificativ pentru mine e că m-am gândit la acest titlu ca să-l folosesc pentru jurnalul meu. (E încă mai important, gândeam acum, că mi-a venit ideea *de a da un titlu acestor pagini,* ca şi cum ar constitui o carte, ceea ce până în clipa de faţă nu-mi trecuse prin minte.)

În ultima vreme, tot ce am scris aici s-a datorat faptului că *m-a somat hârtia,* nu unui îndemn lăuntric. Parcă mă grăbeşte ceva să ajung să epuizez filele ce-mi mai rămân, pentru a avea un motiv temeinic să nu mai continui. Într-adevăr, ce sens ar mai avea, în atari condiţii? Demult am constatat că paginile acestea nu reproduc, pe nici o dimensiune, viaţa mea. (Cred că am mai făcut observaţia asta puţin disperată mai acum un an şi am notat-o chiar.) Paginile astea sunt ca nişte cioburi (din ce?) sau ca un mozaic ajungând să semene poate a ceva, în afara voinţei celui ce scrie.

Fragmentarium. Mă urmăreşte această formulă, pentru că e, fără să vreau, definitorie pentru tot ce fac, pentru lecturile mele, pentru scris, pentru viaţa mea.

19 sept. 1959

Cucuvelele, prima emoţie în noua mea locuinţă. Le regăsesc după doi ani, deşi nu-i exclus să fi fost şi în Călăraşi. M-au

deşteptat astă-noapte, de fapt spre zi, ceea ce e cam neobişnuit pentru felul de a-şi face simţită prezenţa aceste fantome ale nopţii. Le simt la fel de insesizabile, de prezente, de misterioase. Am urechea exersată pentru ciripitul lor mai energic decât al vrăbiilor, deşi asemănător, pentru apelurile pe care şi le transmit şi care numai arareori (când?) se încheie cu accentele acelea jalnice, lugubre, care le-a stabilit reputaţia de vestitoare sinistre.

De la Răzvad, de când am făcut cunoştinţă cu ele mai bine, mi-au rămas atât de simpatice. Privirea lor absolut umană, cucuveaua fiind singura pasăre care priveşte frontal, cu ochii larg deschişi, ataşamentul lor faţă de om, pe care-l urmăresc tot timpul, deşi ştiu aşa de bine să nu se lase măcar văzute, zborul lor, cel mai lin din câte există şi care le ajută să fie nişte vânători nocturni atât de redutabili.

Astă-noapte a fost o ciorovăială întreagă; cred că un pui de cucuvea se rătăcise într-un cârd de ciori din zona şantierului Groapa Florească; mama lui îl chema în direcţia contrară cu voce imperativă. Când m-am dus la fereastră, în lumina palidă a zorilor le-am zărit pe cele două păsări zburând, în timp ce ciorile au continuat să se agite, după consumarea incidentului, câteva minute bune.

20 sept. 1959

Căpitanul Predescu, care a aflat că nu mai am serviciu şi nu ştie cum mă descurc, îmi trimite amabil vorbă prin Paul Pantelli, vecinul meu, să trec pe la el ca să mă „aranjeze" la cooperativa aceea unde lucrează amândoi. Poate că până la urmă am să recurg la ajutorul lui. Interesant este că şi Paul consideră lucrul nu numai posibil, dar chiar foarte avantajos pentru mine şi mă încurajează să nu pierd legătura cu el.

Mă gândesc la Nicu Predescu, la geniul lui combinagiu, la instinctul afacerilor pe care-l posedă în cel mai înalt grad şi pe care nu şi l-a putut desfăşura în toată amploarea în condiţiile societăţii noastre ca pe vremuri, pentru că a fost împiedicat de mediul şi tradiţiile lui de familie care l-au împins, probabil fără voia lui, spre cariera militară. Mă întreb dacă nu oameni ca el sunt cei care constituie nervul unei societăţi, cei care stabilesc legăturile necesare, *dorite,* de oameni (pentru că nimeni n-am

auzit să se fi plâns vreodată că ar fi fost fraierit de Nicu Predescu, toţi îl caută, îl solicită!), cei care o împing înainte. Poate că în America el ar fi ajuns un Morgan, un Rockefeller.

Mi-e imposibil să nu-mi amintesc de fostul meu coleg din clasele primare, Lică Ionescu-Tămâie, un ins din aceeaşi rasă cu precedenţii. Era fiul unui celebru om de afaceri, chiar escroc, despre care în timpul războiului au vorbit în aceşti termeni şi ziarele (când am ajuns să citesc romanele lui Camil Petrescu, la început, mi-am închipuit că el s-a inspirat din acest model pentru personajul său Tănase Vasilescu-Lumânăraru; amândoi îşi începuseră cariera ca ţârcovnici şi mai apoi fuseseră negustori de articole ecleziastice). Domnul Ionescu-Tămâie ţinuse să dea fiului său o educaţie strictă şi severă, cu metode drastice; din când în când venea la şcoală unde îşi înscrisese progenitura şi-l soma pe învăţătorul nostru să-l snopească în bătăi „dacă nu învaţă şi nu e cuminte".

Mai ales însă căuta să-l ferească pe Lică de orice ispită de a-i urma lui cariera, şi asta prin metoda cea mai simplă: nu-i dădea fiului său niciodată absolut nici un ban, ceea ce nu-l împiedica pe acesta să aibă la el mai mulţi bani decât toţi elevii şcolii luaţi la un loc. Lică se pricepea cu precocitate să facă bani. Sursa primă, cea mai simplă, i-o oferea însuşi tatăl său, cel pentru care banii erau desigur ochii dracului. Nu-i dădea fiului său nici măcar cu ce să-şi cumpere un corn, dar îi deschisese un fel de credit nelimitat la micul bufet care funcţiona la şcoală în recreaţia mare. Acolo, bărbatul femeii de serviciu oferea cornuri, chifle, sandviciuri. Lică putea cumpăra oricât; tatăl său achita consumaţia cam o dată pe săptămână. Aşadar, în fiecare zi, el lua vreo patru-cinci sandviciuri; pe unul îl consuma, pe încă unul îl oferea colegului său de bancă, un băiat nevoiaş care-i făcea temele, îl ajuta la lecţii, îi sufla la nevoie. Pe celelalte le comercializa fructuos. Afară de aceasta, Lică se ducea aproape în fiecare zi în Obor, unde locuia, în zona comercială de la intersecţia Căii Moşilor cu Colentina şi Şoseaua Mihai Bravul, şi venea la şcoală cu tot felul de noutăţi de senzaţie, de la bile la abţibilduri şi de la mărci poştale la bricege, creioane mecanice, muzicuţe, trompete...

Dar partea tare a geniului lui Lică se dovedea în împrejurarea că era în stare să procure pe căile cele mai misterioase şi

nedivulgabile manuale şcolare pentru nefericiţii elevi care şi le pierdeau în cursul anului, când nu mai puteau fi cumpărate de la nici o librărie. Nu sunt sigur că, la începutul anului, cumpăra cu o înţeleaptă prevedere mai multe; ar fi riscat să rămână cu unele dintre ele nevândute. Cred mai curând că avea o relaţie la vreun depozit de librărie şi îşi putea procura la nevoie.

Nu pot să uit disperarea care-i cuprindea pe acei colegi ai mei care-şi pierdeau sau pătau grav *Aritmetica* sau *Cartea de citire;* erau în stare să dea orice pentru a şi le procura, un asemenea accident era pentru ei mai grav decât pierderea căciulii sau a capului. Odată, Lică Ionescu a speculat o asemenea pierdere obţinând de la un coleg al său o piesă de mare preţ: unul dintre cele două revolvere cu capse pe care acesta le primise de Crăciun. Era vorba de un revolver excepţional, cu butoi, aşa cum nu mai văzusem, care trăgea şase focuri înainte de a trebui să fie din nou încărcat.

În genere pot să observ că atunci când se încheie vreo afacere, oricât de oneroasă, toate părţile sunt mulţumite, ceea ce înseamnă că ea a fost necesară. Evident ideea de moralitate ar pune în discuţie condiţiile, dar situaţia de fapt necesită ca în primul rând tranzacţia *să se facă*. Unde e dreptatea? Sau, de ce s-o mai vârâm în discuţie?

Mă întreb dacă oameni ca Lică Ionescu sau Nicu Predescu nu sunt mai necesari societăţii, decât simplii profitori, juisori periferici ai ei sau eleganţi, inutili în orice situaţie, ca Paul Pantelli, care n-a făcut nimănui nimic, nu a făcut nimic, dar nici nu au făcut pentru cineva ceva.

Egoismul meu, pe care vreau să-l consider de ordin superior, este judecat chiar de mine la o scadenţă lungă... Împrejurările îmi îngăduie însă, oricum, să amân sine die verdictul final.

21 sept. 1959

Citesc *la Vouivre* de Marcel Aymé, cumpărată de la Scala într-o ediţie apărută în U.R.S.S. Şi care, ca toate cărţile ce apar acolo, are un preţ derizoriu, 3,75 lei. O carte franţuzească, retipărită trunchiat la Moscova, cu explicaţii ale expresiilor mai dificile date în limba rusă într-o anexă de câteva pagini. Ca

Aristotel ajuns în Occidentul Europei printr-un intermediar arab sau mai rău încă, printr-un comentariu rezumativ al filosofiei sale. Şi totuşi, e bine...

22 sept. 1959

Constat că am pierdut *Études kierkegaardiennes* de Jean Wahl, o carte preţioasă, pe care o caut de mai multe zile, deşi volumul ei mare ar trebui să-mi sară în ochi oriunde o sta pitit. Nu cred că am împrumutat-o cuiva, nu e genul de lectură care ar interesa pe vreun prieten de-al meu. În plus, regretul că am pierdut-o, aflându-se probabil într-un pachet cu altele, de a căror lipsă nu-mi dau încă seama. Deşi am răscolit toată biblioteca nu am dat de ea; cărţile sunt ca gândurile, ca ideile, dacă nu-ţi stau la dispoziţie când ai nevoie de ele... (Era şi o carte care mă scutea de lectura mereu încercată a unui filosof plicticos, pe care l-am abordat de multe ori, dar care mi s-a părut anost, complet străin de mine, spre deosebire de scăpărătorul Nietzsche.)

Am sfârşit *la Vouivre,* destul de decepţionat; promitea mai mult. Fantastic fără poezie, dar în decor voit poetic, acţiune fără fantezie, terminată abrupt, nu tulburător... E curios totuşi că o asemenea carte, cu un conţinut atât de nerealist, a apărut în U.R.S.S. Şi a fost popularizată într-un tiraj de masă, probabil mult mai mare decât în ţara ei de baştină, ajungând până la noi, în nişte împrejurări care-i sporesc misterul şi, fără justificare, chiar valoarea, altminteri destul de modestă.

23 sept. 1959

Trei zile de agitaţie, prin care lichidez în fine afacerea cărţilor şi, probabil, prietenia cu familia Nachm. Mi se pare inutil să le mai „rezum" aici, din moment ce totul s-a sfârşit şi mi-au lipsit puterile de a le consemna pe etape. Totuşi...

Ieri, pe la prânz, m-am dus direct, deoarece telefonul nu răspundea, la domnişoara Schor; mi-a deschis altcineva, o femeie prost dispusă, între două vârste, care a primit banii de care fusese încunoştinţată. La insistenţele mele prealabile de a o vedea totuşi pe destinatara banilor, mi-a răspuns că d-ra Schor a plecat, că nu mai e în ţară. Ca să vezi!...

Dar lucrurile au luat o altă întorsătură, cu totul neplăcută pentru mine: femeia în chestiune mi-a pretins *toţi banii,* mi-a reproşat că nu am adus toată suma, că trebuie să-i dau imediat totul. Bineînţeles că am protestat, i-am adus la cunoştinţă înţelegerea mea cu Radu, care pretindea achitarea sumei până la sfârşitul anului, deci încă în trei rate de câte cinci sute de lei. Femeia a început să ţipe, că ea nu vrea să ştie de asta şi eu atunci am făcut greşeala de a-i promite că am să aduc totul cât mai curând, deşi ar fi trebuit să-i întorc frumuşel spatele şi să mă prezint tocmai peste o lună cu ceea ce mă obliga rata respectivă. Dar cui s-o dau, din moment ce beneficiara era plecată din ţară?

În culmea enervării, m-am dus la Foişorul de Foc să o găsesc pe Aurelia, care lucrează la Policlinica de acolo; am aflat că e „pe teren" şi abia când o fată şi-a dat seama că sunt o rudă a ei, mi-a divulgat ceva cu totul defavorabil: că e acasă, fiind chemată urgent de o criză a tatei şi că s-a învoit pentru întreaga zi. Am alergat acolo, făcându-mă că m-a adus alarma cu privire la starea bolnavului. Cea căutată se afla din fericire acasă, dar abia după o oră, în care am căutat să-l asist pe bolnavul care stătea în pat şi să-l consolez, am îndrăznit să-i spun soţiei sale în şoaptă ce nevoie mă adusese la ei. Ea mi-a dat suma cerută, dar, ce-o fi gândit...

A doua zi de dimineaţă mă aflam în casa fraţilor Nachm., şi am predat suma, aproape cu certitudinea că ea nu va ajunge la destinatarul prevăzut de înţelegerea mea cu Radu. Dar, în fine, am considerat oricum lichidată toată afacerea... Dar, când colo, azi-dimineaţă m-am trezit cu un nou telefon de la femeia cu banii, care, pe acelaşi ton răstit, de parcă aş fi fost în vreo culpă, mi-a pretins să vin imediat la ea ca să-mi iau „cărţile". Ce cărţi? am întrebat eu, căci primisem totul de la Radu, încă de acum trei luni.

– Cărţile, nu ştiu ce cărţi, vi le-a lăsat aici, le găsiţi în hol.

Şi, m-a ameninţat că dacă nu vin până la ora zece, le aruncă în stradă, deoarece la ora aceea vin cei de la administraţia imobilelor să primească cheile...

Am alergat fireşte, lăsând nedumerirea de-o parte şi negândindu-mă dacă nu e totuşi vorba de o confuzie... Am ajuns la timp şi, aproape fără să mă lase să intru, femeia mi-a arătat în vestibul doi saci, mult mai consistenţi decât precedentul, pe care

eu i-am înhăţat în grabă. De vreo explicaţie nici nu mai putea fi vorba. În stradă am reluat drumul, de data asta mult mai scurt, dar împovărat de o greutate mai mare. Sacii nu erau plini, aşa că, ajuns în părculeţul din Popa-Soare, am deşertat conţinutul unuia într-altul crezând că îmi uşurez efortul acestui transport neprevăzut. Am găsit astfel câteva obiecte care în mod evident fuseseră aruncate: o ramă de tablou ruptă, o spirtieră de cafea din alamă plesnită, un fier de frizat părul, un cleşte de extras măsele şi alte asemenea obiecte pe care le-am aruncat. Ale cui or fi fost?

Cărţile, pe care le-am deşertat în mijlocul camerei, cu cea mai mare grabă, erau foarte variate, dar nici pe departe nu se ridicau la nivelul celor „cumpărate" de mine; n-ar fi exclus să fi aparţinut acestei d-re Schor, mătuşa prietenilor mei. M-am ales astfel cu câteva romane şi biografii romanţate de Maurpis, de Henry Troyat, un volum desperecheat dintr-o carte de Romain Rolland, în fine, chiar şi *Cele zece zile care au zguduit lumea* de John Reed (iată ce-mi trebuie mie!), dar şi un volum cu „umorul" lui Tristan Bernard. Singura carte românească este *În preajma revoluţiei* de Stere, din fericire, în serie completă.

„Venirea" acestor cărţi mi-a dat totuşi un mare sentiment de satisfacţie, o ciudată stare de fortificare lăuntrică, de parcă substanţa lor, ca la o injecţie medicală, a şi pătruns în mine... Tot ca după o asemenea operaţie, resimt efectul ei, puţin dureros.

24 sept. 1959

De la afacerea cu Jilava, cu tatăl său, nu l-am mai văzut decât sporadic pe Dan şi, sub anumite aspecte, cred că am făcut bine. Acum vreo lună, felicitându-l de ziua lui, nu m-am lăsat invitat de el la mica sindrofie, dar acum câteva zile m-a căutat din nou cu insistenţă şi nu l-am mai putut refuza. Am fost duminică la prânz, fără să ştiu că de fapt era parastasul tatălui său, mort acum nu ştiu câţi ani. Familia era plecată la Sfântul Elefterie, după ce făcuseră o pomenire la mormânt. Eu am fost primit de E., dar foarte curând au sosit şi ceilalţi din familie. Despre bietul colonel B. nu s-a pomenit nici măcar o vorbă. (Dan îmi povestise că la zece ani scurşi de la actul de la 23 August '44, tatăl lui primise o decoraţie sau o distincţie, de care nu a putut profita, deoarece răposase în închisoare de mai bine de

un an de zile. Oficiul care dădea decoraţii nu înregistrase evenimentul sau voia să-l distingă pe erou *post-mortem?* Cred că absolut nimica pe lumea asta nu e scutit de o notă comică, câteodată asta ajunge să schimbe şi sensul unei tragedii. Mă gândesc la scena groaznică povestită de T. Tn. a arestării tatălui său, într-o noapte când el era plecat cu nevasta la teatru unde au întârziat mult ajungând acasă la miezul nopţii. Au văzut întreg etajul lor luminat a giorno. S-au gândit că bătrânul are invitaţi şi nu aude soneria. Pentru că nu auzea şi nu ieşea nimeni, şi ei, care-şi uitaseră cheile în casă, nu aveau cum să intre. T. a sărit gardul şi a repetat apelul la uşa de intrare, tot fără rezultat. A ajutat-o pe nevastă-sa să intre şi ea în curte şi s-au apucat să strige, să bată în uşă.

Şi, la un moment dat, uşa s-a deschis singură [?!] iar în vestibul vreo patru „băieţi" i-au somat scrâşnit să nu mai facă gălăgie. Pe bătrân îl ridicaseră deja; erau la „percheziţie", care s-a încheiat cu un proces verbal asupra lucrurilor ridicate, abia spre ziuă. Amuzant, nu?)

Mama, care ştia că am fost la masă la Dan, pentru că el mă căutase la telefon prin ea, şi a stăruit mult să mă duc, m-a întrebat cum m-am distrat?

– M-am distrat foarte bine, i-am răspuns.

Şi, în fond, acesta e şi adevărul...

25 sept. 1959

Scriitorii care se aşază la masa de lucru fără a şti ce vor scrie; scriitori care scriu fără să aibă vreo idee precisă în cap; care merg înainte, dar nu *continuă* ceea ce au realizat, care se lasă mai apoi duşi nu de text, ci de actul de a scrie. Arghezi era (o mai fi?) în prozele sale un astfel de miracol. Era în vremea când putea să scrie fără a fi constrâns de un subiect, de „tema" tabletei sale. Adevărata lui vocaţie era funcţia de a scrie, nu de a dezvolta un subiect, de a vorbi despre ceva impus. Aşa mi s-a revelat el în liceu, în primul rând ca prozator, în paginile risipite capricios prin *Bilete de papagal*. Ceea ce citesc acum semnat de el, articolele pe care le face să apară, sunt desigur „argheziene", conţin în ele multe arghezianisme, dar sunt prea aplicate, prea disciplinate, pentru gustul meu, ca ale unui şcolar.

Datorită acestui fel al său de a scrie, prefer din volumele de proză tot ceea ce păstra aspectul de harababură; romanele, chiar şi *Tablete din ţara de Kuty,* prea subordonate unei idei, prea sistematizate, mi se par inferioare prozelor care-l prezintă pe poet în plină libertate a... cuvântului.

Nu mai pot continua. În noua mea locuinţă e frig, în ciuda anotimpului, poate din cauză că pereţii, cu zidăria şi tencuiala prea nouă, nu sunt îndeajuns de uscaţi. Nu s-a dat încă drumul căldurii în calorifere (şi, de altminteri, s-ar putea să am atunci o surpriză dezagreabilă). Mă gândesc cu oarecare melancolie la sobele din Călăraşi, mai ales la aceea, minusculă şi graţioasă, din camera Rozei: din porţelan alb şi orange-auriu, având în mijloc o cahlă pe care scria: *Eigner Herd ist goldes Werth.*

De la fereastră pot să văd o parte din şantierul vast, care totuşi abia seara, pe întuneric, îmi dă senzaţia că se însufleţeşte cu adevărat: odată cu stelele. Iar dincolo de el văd oraşul, amestecul acela caracteristic Bucureştilor de case şi de coroane mari, copleşitoare, ale copacilor.

E maxima linişte pe care am întâlnit-o în vreo locuinţă, pe care am trăit-o vreodată, şi poate că tocmai asta îmi dă un sentiment de neobişnuit, de incomoditate. Seara târziu se face simţit un mic zgomot parcă îndepărtat, dar sesizabil: o linguriţă care se învârteşte cu insistenţă într-un pahar (?) de sticlă; o fi vreun vecin de al meu care mănâncă iaurt. Îmi vine să cred că prin cine ştie ce capriciu al transmiterii sunetelor la distanţă, e vorba de acelaşi zgomot pe care-l auzeam şi în Călăraşi, la orele mai târzii, nes-café-ul lui Paul Pantelli, pe care el şi-l prepara cu mult dichis în fiecare seară, pentru a-l avea gata dimineaţa, în momentul când făcea ochi, şi care continuă să menţină o legătură invizibilă între noi, în ciuda numeroaselor ziduri care ne despart acum.

26 sept. 1959

Printre cele mai preţioase cărţi din biblioteca mea se află vreo 25–30 care au aparţinut pe vremuri lui Traian Herseni, sociologul şi ideologul legionar, care a murit în închisoare, prin 1952–1953. Le-am achiziţionat, prin intermediul lui Radu Sterescu, de la văduva lui, care a început să-i desfacă biblioteca

de îndată ce a aflat ştirea decesului soţului ei. În această categorie intră *Philosophie* a lui Jaspers, Dilthey, mai toate cărţile de Berdiaev, de Soloviev, de Chestov. Am avut tot de la el şi am pierdut-o *Sein und Zeit* de Heidegger, îngrozitor subliniată, greu şi din acest punct de vedere lizibilă. Le-am cumpărat chiar atunci nu fără o uşoară emoţie la gândul unei „transmisiuni". În fond, ca şi în cazul cărţilor pe care le am din biblioteca lui Nae Petrescu, nu e cel mai rău lucru ce li s-a putut întâmpla. Faptul că au încăput pe mâinile mele şi sub ochii mei, mai poate întreţine speranţa că nu s-au „pierdut", ci eventual că le voi folosi într-un sens mai înalt.

Dar, iată că, stupoare! Acum vreo doi ani am aflat că Traian Herseni n-a murit deloc, a ieşit din închisoare, beneficiind de o amnistie, şi e foarte bine sănătos. Nu ştiu cum s-au putut petrece lucrurile; e de presupus că nevasta lui a fost victima fericită a unei informaţii greşite şi că a procedat la vânzarea cărţilor lui socotindu-se văduvă, nu abuzând de o situaţie care justifica orice încercare de a face rost de bani, indiferent cu ce mijloace.

Îndată ce am aflat această ştire, am început să simt oarecare jenă pentru faptul că-mi apropriasem cărţile unei victime, de a cărei situaţie nefericită nu aş fi vrut în nici un caz să profit. (Mă întrebam ce s-ar fi întâmplat dacă l-aş fi întâlnit pe Herseni: i-aş fi smuls o aprobare post-festum? Nu zic însă că mă simţeam moralmente obligat a i le restitui...)

Numai că, acum vreo două-trei zile aflu că Traian Herseni (care este autorul prezumat al broşurilor „ideologice" ale lui Corneliu Zelea Codreanu) e pe cale de a scoate o carte, sub pseudonim, fireşte (T. Hariton), scrisă în colaborare cu... Mihail Ralea şi intitulată *Sociologia succesului.* Traian Herseni şi Mihail Ralea! A tunat şi i-a adunat! Amândoi au fost pe punctul de a se anihila în jocul luptelor politice şi acum au devenit colaboratori...

În sfârşit, asta-i situaţia, care a schimbat complet problematica mea morală în legătură cu cărţile lui Herseni, de care nu mă mai jenez să mă folosesc. Dintr-o dată, mica mea „fraudă" a fost anulată de ideea reparării unei erori în Ordinea mare a lucrurilor. Şi chinuitul şi teribilul Rascolnikov gândea că avea dreptul de a comite un păcat pentru a rectifica o eroare aberantă

în ordinea distribuirii unor beneficii de care putea şi el să se bucure. Cam aşa ceva mă învinovăţeam eu că aş fi făcut.

În tot cazul, dacă s-ar întâmpla să-l întâlnesc pe acest Herseni şi să ajung să-i pot vorbi sincer, i-aş spune doar atât:

– Stimabile, mă bucur că eşti în viaţă, dar scrupulul culpabilităţii faţă de dumneata nu mă încearcă deloc, deşi ai înviat mai straşnic decât Banquo. Cărţile dumitale îşi îndeplinesc mai bine rostul, chiar dacă s-a dovedit că nu le-am cumpărat de la o fantomă!

27 sept. 1959

Despărţirea de Anca, despărţire dramatică şi neaşteptată, aşa cum nu mi-aş fi închipuit-o niciodată în viaţa mea. De altfel, cuvintele acestea „Anca" şi „dramatic" nu pot sta împreună, oarecum nu încap pe liniile aceluiaşi portativ, îmi sar de pe paginile acestui caiet, acum când le-am scris, parcă le văd făcând acest lucru.

S-a întâmplat acum mai bine de o săptămână (şi iată, cu ocazia aceasta, remarc încă o dată că în jurnalul acesta nu consemnez multe lucruri importante care mi se întâmplă – din distracţie poate, dar mai sigur din cauză că nu-mi dau seama de importanţa lor care constă în... urmări).

Mă întâlnisem cu ea întâmplător, ca totdeauna, şi după câteva minute de conversaţie ne-am amintit de o plimbare a noastră la Mogoşoaia cu bicicletele acum mulţi ani... De data asta, la despărţire, Anca, după ce făcuse câţiva paşi în direcţia în care o luase, s-a întors brusc, m-a oprit şi mi-a făcut o invitaţie:

– Hei, ce faci duminică? N-ai vrea să mergem la Snagov? E trenul acela, o cursă specială care te duce acolo într-o oră... Eu am mai fost, chiar în vara asta.

Am acceptat fără nici un gând, cu acea nepăsare pe care ştiu că trebuie să mi-o păstrez în tot ceea ce priveşte raporturile mele cu imprevizibila dar constanta Anca; nu pot avea în legătură cu ea nici o iniţiativă şi, de aceea, mi-am interzis la adresa graţioasei ei persoane orice interes. În orele care au urmat nici nu m-am mai gândit la „propunerea" ei, deşi era tot ceea ce s-a întâmplat mai neaşteptat de când suntem prieteni. Abia seara, când i-am dat telefon ca să punem la punct ultimele amănunte,

am început să înţeleg situaţia. Cu o voce neobişnuită, precipitată, alarmată, m-a întrebat dacă nu pot merge sâmbătă dimineaţa, mai devreme; se schimbase programul, aflase că trenul acela fusese suspendat de la 15 septembrie, deoarece circulă numai în timpul „sezonului", aşa că nu aveam decât un autobuz care pleca de la Băneasa pe la 9. Mă întreba dacă în această situaţie mai pot merge?

I-am răspuns că: fireşte, da, o să fie chiar mai bine, pentru că o să avem mai mult timp la dispoziţie. Şi i-am promis că vin să o iau la ora 8 sau chiar mai devreme.

Ne-am dat întâlnire la Lazăr în staţia lui 3 şi ea a venit cu sacul de voiaj cu toate lucrurile pregătite, inclusiv de-ale mâncării şi totul a părut a se desfăşura absolut normal.

Dar pe măsură ce ne apropiam de Snagov, în autobuzul plin numai de ţărani, pentru că vilegiaturişti nu se întâlneau în acel anotimp, în ciuda vremii frumoase de afară, am început să simt în Anca o schimbare, un fel de agitaţie stăpânită, izbucnind însă în gesturi bruşte, în trecerea neaşteptată de la o idee la alta. Vorbea incoerent, îmi cerea tot felul de lucruri fără a urmări răspunsul, sărea de la una la alta.

Am crezut că totul s-a terminat, că şi-a regăsit comportamentul firesc în clipa când am văzut-o sărind în apă; m-am gândit că pasa ei de tulburare nu poate rezista unui tratament cu doză drastică de „natură", la care o ştiu extrem de sensibilă. Anca era admirabil bronzată şi când a ieşit din apă şi s-a întins pe pătură am întrebat-o dacă pentru ea, care a stat aproape o lună la mare, lacul Snagov nu înseamnă un fel de bălăceală într-un lighean.

– Nici vorbă, mi-a răspuns ea, Snagovul are farmecul lui.

Anca nu mai are corpul acela superb de pe vremuri, dar, indiscutabil, şi-a păstrat armonia fizică, totul în ea e echilibrat, deşi puţin prea ferm. Numai coapsele, pe deasupra genunchilor, s-au dezvoltat cam prea mult, cam dizgraţios, ceea ce dă picioarelor ei un contur bărbătesc, măcar atunci când şi le încordează. În ciuda agitaţiei ei şi a eforturilor fizice, a risipirii, a câştigat în volum ca printr-un fel de bizar şi paradoxal proces de entropie negativă. Rămâne totuşi o mare plăcere să o priveşti, să te simţi alături de ea; pe o plajă cred că face mare impresie, o atest eu martorul cel mai vechi al frumuseţii ei, care pot compara ima-

ginea de acum cu ceea ce s-a fixat în mintea mea ca un reper ideal acum vreo cincisprezece ani. Anca are şi ea aproape treizeci de ani şi fizicul ei nu acuză nici o oboseală, s-a împlinit numai uniform, ceea ce pentru gustul unor bărbaţi s-ar putea chiar să fie în avantajul ei.

În tot timpul cât am stat la plaja aproape goală (spre prânz au început să sosească mai mulţi amatori de soare, posesori de motociclete, şi care au venit mai ales de la Ploieşti, atraşi de soarele puternic al acestei zile) nervozitatea i-a revenit şi n-a mai părăsit-o apoi nici o clipă. Nici n-am putut sta de vorbă, nu ne-am putut spune nimic, în ciuda răbdării mele de înger şi a încercării de a o menaja. Anca părea ba preocupată să prindă pe epiderma ei ultimele raze ale acelui soare capricios şi neaşteptat, închizând ochii şi rămânând inertă cu faţa în sus, ba interesată de ceea ce-i spuneam, de ceea ce mă punea să-i spun, uneori provocându-mă cu întrebări tâmpite de genul:

– Povesteşte-mi ceva; tu ai citit atâtea cărţi... pentru ca mai apoi să mă întrerupă neatentă, sărind la cu totul altceva.

La prânz n-a vrut să mergem la restaurant, susţinând că e preferabil să rămânem pe plajă pentru a prinde ultimele raze ale soarelui şi că ne ajunge mâncarea adusă de ea; dar după vreo jumătate de oră i s-a făcut chef de bere şi am plecat totuşi. Restaurantul era însă închis, de câteva zile, ca şi alte amenajări ale staţiunii. Noroc că bere s-a găsit pe aproape, la un bufet improvizat, unde se desfăceau şi diverse produse alimentare, dintre cele rămase desigur nevândute în timpul „sezonului". Berea a fost fireşte caldă.

Ne-am întors pe plajă şi am rămas mult, până s-a înserat bine, cu toată îngrijorarea mea că n-o să ne putem aranja găzduirea pe undeva. Anca m-a asigurat că are ea o cunoştinţă bună, demnă de încredere, la care vom găsi o cameră pentru o noapte şi o ciorbă de peşte, oricât am fi ajuns de târziu.

Aşa a fost. Am trecut lacul cu o barcă pe care o conducea un bătrân; eram aşa de mulţi în ea încât apa atingea buza bărcii şi uneori trecea peste ea. Am mers ca melcul şi nu am făcut rău, deoarece dacă barcagiul ar fi manipulat cu mai multă energie vâslele, poate că am fi ajuns să ne scufundăm.

Am ajuns cu bine şi, în câteva minute, eram în curtea gazdei noastre care ne-a primit cu multă bucurie, deşi se culca-

seră toţi ai casei. Camera era liberă şi avea ca mobilă principală o laviţă pe care se aflau întinse două rogojini suprapuse.

– Se doarme mai bine decât pe cel mai moale pat, a ţinut să mă asigure Anca, dar impresia mea nu avea să fie deloc asta.

Gazda noastră s-a dus să pună ciorba la încălzit şi, rămas singur cu Anca, m-am flatat pentru o clipă cu speranţa că toată ciudata ei agitaţie se va soluţiona acum; cel puţin asta m-a făcut să cred graba cu care a ţinut ea să nu pierdem vremea. Dar n-a fost deloc aşa, aveam să înţeleg imediat.

Anca a fost bizar de tulburată tot timpul şi de absentă, totuşi, de parcă ar fi fost anesteziată şi s-ar fi trezit la luciditate doar din când în când; iar eu stânjenit de ideea că ceea ce se întâmpla între mine şi această fată pe care o cunosc de la doisprezece–treisprezece ani echivalează cu un incest.

Ne-am dus apoi la bucătărie amândoi şi am consumat o ciorbă plină de oase de peşte, eu pentru prima oară în viaţa mea folosind o lingură de lemn.

Anca şi-a continuat incoerenţa ei, fără, cred, să-mi arunce măcar o privire. Doar la sfârşit, a spus cu aerul că-mi comunică o mare noutate:

– Ştii că mi-e somn?...

Am dormit ca vai de lume, ea alternând momentele de tandreţe cu câte un: – Lasă-mă! Nu te supăra, nu vezi ce cald e?

La un moment dat, după ce adormisem, am văzut-o coborând din pat şi am crezut, o clipă, că vrea să iasă, aşa goală, din cameră; făcusem chiar gestul de a o opri. Dar ea, fără să aprindă lumina, s-a dus într-un colţ al odăii, unde se afla un fel de ladă ştiută mai dinainte, şi a scos o pânză ţărănească foarte rară, un fel de tul, şi a fixat-o în cadrul uneia din ferestre, pe care a lăsat-o deschisă.

– E contra ţânţarilor, mi-a explicat ea, aruncându-se apoi în pat ca şi cum ar fi fost frântă de oboseală. Am uitat s-o pun aseară.

S-a întins din nou alături de mine şi, după o mică pauză, am auzit-o spunând:

– De emoţie, cred că-ţi dai seama...

A urmat o altă scurtă pauză, după care a rostit o frază de explicaţie pe care eu nici într-o mie de ani nu aş fi putut-o bănui:

– Din cauza ta...

Mi-a venit s-o întreb:

– Chiar din cauza mea?...

Dimineaţa m-am trezit, aşa cum mă aşteptasem, foarte devreme. Odaia noastră era plină de lumină alburie care parcă ieşea din pereţii proaspăt văruiţi. Spre mirarea mea, Anca se trezise deja şi stătea lungită, neclintită, pe laviţa noastră plată, atât cât îi îngăduiau reliefurile trupului ei să o facă. Mâinile şi le ţinea întinse drept, de-a lungul şoldurilor, într-o poziţie rigidă; capul sprijinit pe perna prea joasă. Numai un picior era îndoit în unghi drept, cu un genunchi ridicat în sus, realizând o arcuire superbă. M-am uitat la ea. Avea ochii umezi, strălucitori; mi-a spus (cât o fi de adevărat?) că a dormit excelent... Ar fi trebuit să o întreb pur şi simplu ce are, dar era singura întrebare pe care nu i-o puteam pune, deşi, lăsând-o să tacă, mă iluzionam cu stupida presupunere că tulburarea ei mi s-ar datora mie. Am lăsat-o deci în pace.

La un moment dat s-a întors cu faţa la mine fără însă să-şi clintească trupul întins şi mi-a spus:

– Ştii că am hotărât să mă mărit... Şi să plec din Bucureşti...

– Să te măriţi? am întrebat eu prostit. Cu cine? Şi unde să pleci?...

– La Sibiu, mi-a răspuns ea cu aceeaşi voce calmă. M-am hotărât, să nu-mi spui că fac o prostie, totul e aranjat. Mă mărit cu un doctor, un stomatolog. Un om serios, care e nebun după mine... Şi eu cred că ţin la el destul ca să...

Şi mi-a explicat că trebuie să termine o dată, că s-a săturat, că face un mariaj pe jumătate din înclinaţie, pe jumătate din raţiune, ca orice femeie deşteaptă, că e vorba de un plan urzit de vreo jumătate de an, în care timp l-a asistat pe nu ştiu ce dentist în cabinetul acestuia ca să deprindă să-şi ajute viitorul soţ, că...

– Am simţit că trebuie să mă „retrag", că nu mai e nimic de discutat, nimic de făcut. (Şi să-mi reintru în pantaloni.) I-am spus totuşi:

– Bine, dar prietenii... toată lumea, te desparţi aşa de ea, de Bucureşti...

Anca a sărit în capul oaselor şi a ţipat la mine:

– Mais j'en ai assez de ce sale trou! Nu înţelegi că tocmai de asta vreau să scap!...

M-am dat jos, încercând măcar să mă îmbrac. Dar Anca m-a tras înapoi cu o mână energică, a început să țipe „să n-o părăsesc". M-am întors deci și ea a pus în noua noastră îmbrățișare tot zbuciumul acela ciudat și imposibil de raportat la persoana ei, care, dacă acum avea pentru mine o explicație, nu mai puțin mă neliniștea.

O scenă de „dragoste"? E greu să-i dau acest titlu, cu atât mai mult cu cât despre iubire nu mai putea fi vorba și nici măcar de vreo fantezie pe linia comportării ei obișnuite. M-a sărutat tot timpul cu vârful buzelor, ca un copil.

A plecat apoi din cameră spunându-mi că se întoarce imediat; după vreo jumătate de oră, neînțelegând ce se petrece, de ce nu apare, am ieșit s-o caut și am găsit-o în bucătărie, ghemuită pe un scaun scund, cu trei picioare, și temeinic instalată într-o conversație cu gazda noastră, coana Anica, și cu fiica acesteia, Carmen, o adolescentă lălâie, cu mersul legănat și cu aerul unui om în permanență sculat din somn.

Am întrebat-o dacă mai mergem la plajă și Anca, trezindu-se și ridicându-se de pe scaun, a venit după mine să ne strângem lucrurile, deoarece urma să nu ne mai întoarcem la familia care ne găzduise.

Pe drum, spre țărm, pentru că aveam să luăm o barcă pentru a traversa lacul, singura posibilitate de a ajunge la plajă, Anca m-a oprit cu aerul că-mi comunică ceva așa de grav încât am crezut o clipă că s-a răzgândit, că nu mai pleacă sau că a hotărât să se mărite cu mine, să se sinucidă, să se împace cu Radu Teodosiu, dar ea mi-a spus:

– Știi, i-am lăsat basche țiile lui Carmen, cine știe când o s-o mai văd... De aici încolo cred că la atmosfera de confuzie dintre noi am contribuit în egală măsură și eu, sau în tot cazul nu am făcut nimic pozitiv pentru a o înlătura. Am „petrecut" la plajă, în apă, la soarele care s-a arătat cu intermitență dar cu efecte benefice pentru norii destul de compacți.

Imediat după prânz, după ce am mâncat din nou pește cu bere, a trebuit să ne grăbim, pentru că mașina de întoarcere avea o oră destul de nepotrivită și trebuia să fim în stație ca să ne asigurăm un loc. Pe drum, am trecut pe la strandul C.F.R., care era firește pustiu și Anca și-a adus aminte că acolo există un duș; fără nici o necesitate, după opinia mea, s-a repezit în sala dușu-

rilor şi eu am stat s-o „păzesc“ până a ieşit de sub jeturile de apă, sub care s-a sucit vreo zece minute în toate felurile, biciuindu-şi corpul şi ferindu-şi capul, ca să nu-şi unde părul. Abia am avut timp să prindem autobuzul în chiar momentul în care începea serios să plouă.

– Ce rău îmi pare că n-am mai rămas... mi-a spus Anca, întorcându-şi privirea după peisaj. Ai făcut vreodată baie în apă în timp ce plouă? E absolut divin.

Drumul de întoarcere l-am parcurs fără a scoate o vorbă, lipiţi unul de altul pe o bancă în fundul autobuzului, zgribuliţi, ca doi naufragiaţi, ca doi bolnavi, ca doi îndrăgostiţi.

Ce s-a întâmplat exact, sau măcar ceva mai mult din proporţiile lucrurilor, bănuisem eu din clipa în care am prins-o pe Anca contrazicându-se asupra oraşului unde avea de gând să se stabilească: ba Sibiu, ba Braşov. Am înţeles însă abia azi pe la prânz, când nu m-am putut abţine şi am călcat consemnul de a nu o căuta (ţipase la mine la despărţire: – Să nu te apuci să mă cauţi, te implor să nu mă înnebuneşti şi tu!) şi am trecut pe la ea, deşi ştiam că nu putea fi acasă la ora aceea. Am dat peste doamna D., care tocmai ieşea; deşi plecase la cumpărături, s-a întors numaidecât cu mine şi încă de pe scări a izbucnit în plâns.

Mi-a explicat că Anca a făcut o nebunie, că s-a lansat în pură aventură, că l-a lăsat pe Radu, care e disperat şi despre care am aflat că, în ciuda libertăţilor de care uza, ba şi chiar abuza, era „logodnicul“ ei şi urmau nu ştiu când să se căsătorească. (Dar surpriza cea mare a fost faptul, care s-a dezvăluit treptat din spusele doamnei D., că Radu acesta nu era Radu Teodosiu, pe care-l cunoşteam şi eu, ci Radu Cânta, un tip pe care-l ştiu vag din liceu şi care a fost pe vremuri un partener al Ancăi de dans şi de care ea abia mai pomenea în ultima vreme, şi doar cu ironie.)

Deocamdată, doamna D. nu spera să o revadă curând; a primit însă aseară un telefon de la ea, cu promisiunea de a repeta gestul în fiecare seară, ceea ce în măsura în care i-o vor permite banii viitorului ei „soţ“, sunt convins că o va face.

Anca îşi iubeşte mama, îi iubeşte pe cei doi Radu, îşi iubeşte prietenii, probabil că mă iubeşte şi pe mine. Numai că pentru ea dragostea cu asta se echivalează: câteva ore de ştrand o dată, o lună la mare altă dată, câteva zile la Snagov, apoi o zi

cu soare la munte... Pielea ei atât de admirabil şi uniform bronzată e o dovadă că metoda are efecte bune.

Revenit la realitate după aventura cu Anca, notez acuma, profitând de răgazul din seara aceasta, o mică ciudăţenie: în noua mea locuinţă, absolut nouă, neocupată până acuma de nimeni, într-un bloc „socialist" ultraprozaic, sunt trezit din când în când de ceva neaşteptat: uşa camerei „de dormit" pe care o las permanent deschisă (dacă nu pentru altceva, pentru că trebuie să aerisesc permanent încăperile duhnind a vopsea şi a white spirt) scoate un uşor scârţâit la mişcarea imperceptibilă încoace şi încolo, din cauza cea mai simplă: a curenţilor de aer. Numai că zgomotul mi-a dat de câteva ori impresia că e cineva care încearcă să intre la mine, fapt mai mult de mirare decât înspăimântător. Ce fantome ar bântui aceste ziduri noi, ce duh neliniştit încearcă să-mi comunice ceva... Dar, mai ales, cine, ce om viu sau mort m-ar căuta pe mine?

29 sept. 1959

M-am întâlnit azi-dimineaţă cu totul întâmplător cu domnul Rădulescu. Figura lui, exprimând buna dispoziţie, radia de fericire şi am înţeles foarte curând de ce. M-a tras la o bere, nu atât pentru a-şi lua o revanşă, cât pentru a sărbători un succes: primise tocmai înştiinţarea oficială că i se va da pensie şi anume, retroactiv, chiar începând cu data din urmă cu câteva luni, când înaintase actele. (M-a rugat însă să nu spun la nimeni de la Oficiu despre acest eveniment, deoarece el ţine să pară că nu are alte venituri în afară de ceea ce ia de acolo.)

Ştia că mi-am pierdut serviciul, dar nu a fost deloc dispus să mă căineze, ba, dimpotrivă, aproape că m-a felicitat. Mi-a explicat că pentru mine ar fi mai convenabilă situaţia în care am intrat şi care nu va dura numai până la sfârşitul anului, ci cu certitudine şi întreg anul viitor, deoarece „Finanţele", ştia el, au aprobat bugetul pentru contractele noastre pe 1960 şi conducerea A.S.I.T.-ului nu va ridica nici ea vreo obiecţie. Aş avea deci asigurată existenţa până la sfârşitul anului viitor. Cât despre volumul de muncă, el e mult mai redus, practic vorbind nu voi fi ocupat, ca şi el de altminteri, decât în săptămâna care precede

predarea unui număr. Iar venitul va fi echivalent cu o leafă, cel puţin.

Încep să cred că are dreptate, ceea ce mă calmează cel puţin pentru un timp. În plus, nea Radu mă asigură că e mai bine să fii plătit la bucată; în fiecare an, buletinul apare nu în douăsprezece, ci cel puţin în treisprezece numere, în anul viitor va apare un supliment despre care ştiu şi eu că au început deja pregătirile, în legătură cu un congres de tehnica construcţiilor care s-a ţinut în Italia şi pentru care se va traduce deci copios din italieneşte.

Oare nu ar fi bine să-l cred şi să consider că toată nenorocirea a fost în avantajul meu? De fapt, am doi ani de linişte şi siguranţă înainte... De când mi-am dorit chiar o fericire mai modestă, pe jumătate. Numai pe mama trebuie să o potolesc; ea e totdeauna speriată de perspectiva de a rămâne pe dinafară, adică de a nu fi în câmpul muncii. Desigur că situaţia mea „în familie" nu mai e aceeaşi de acum şase ani, când ne-a părăsit tata şi Silvia nu era încă măritată. Acum sunt şi mă consider o simplă „anexă" a familiei pe care o evit cât pot. Mi-am pus totuşi în gând ca măcar în primele luni de stat acasă să plec în fiecare dimineaţă la Bibliotecă şi să mă întorc la prânz, pentru a simula vechiul orar al slujbei, şi s-o induc astfel în eroare pe mama.

Discuţia, care cu nea Radu e totdeauna plăcută, a alunecat apoi spre altele şi el mi-a povestit o afacere necunoscută de mine şi în genere de marele public, destul de macabră. În vara anului 1944, poliţia noastră a descoperit şi neutralizat o bandă de spioane şi agente unguroaice conduse de Erika Kuhn, sora lui Béla Kuhn. Acestea erau angajate toate, inclusiv ea, în slujba unor personalităţi mari ale vieţii publice româneşti, demnitari, oameni politici, generali. Ele nu făceau spionaj la propriu vorbind, ci aveau misiunea de a-i neutraliza prin otrăvire (în cazul în care s-ar fi încercat la noi o mişcare de desprindere din alianţa cu Germania nazistă, cum se făcuse mai înainte în Italia). Poliţia noastră ar fi prins firul şi ar fi urmărit totul din umbră, dar n-a acţionat decât în ajunul evenimentului, ca să le lase pe cele în cauză să-şi trădeze toate manevrele. Mai apoi, după 23 August, ecourile afacerii au fost înăbuşite, zicea el, pentru că apropierea noastră de unguri devenise o politică de stat şi nu avea rost să se

mai răscolească toată afacerea, care dădea apă la moară şoviniştilor antimaghiari.

Tot ce mi-a povestit el are un aer destul de mare de neverosimilitate, deşi ţin minte şi eu că anumite zvonuri au circulat pe atunci, ceva foarte vag a ajuns chiar şi până la mine.

Ne-am despărţit, după ce l-am condus până în Piaţa Rosetti, dar el a făcut doar câţiva paşi, după care s-a întors brusc pentru că avea să-mi spună ceva important. M-a chemat şi mi-a oferit cu multă ironie, din servieta încărcată, ultimul număr al *Buletinului,* abia ieşit de la tipar. Deşi nu e pentru mine o lectură interesantă, l-am deschis întâmplător la rubrica din ce în ce mai mare de *Ştiri din toată lumea* şi am citit, desigur în traducerea tovarăşului Dancu, că nu ştiu ce minune tehnică s-a realizat la... Magonza. Magonza aceasta... ce Dumnezeu trebuie să fie? am reflectat eu făcând drumul spre casă. L-am transpus în franţuzeşte, am crezut că-i Meissen, dar apoi mi-am dat seama că trebuie să fie la Mainz, ceea ce şi era cazul.

Dacă aş mai răsfoi câteva pagini, nu m-aş mira că eu, care am specialitatea de a descoperi asemenea lucruri, să dau peste o ştire prin care tovarăşul Dancu îi înştiinţează pe tehnicieni că s-a ţinut vreun congres la Breslavia, la Augusta sau eventual în oraşul Venedig.

30 sept. 1959

Trebuie să admit că marile mele triumfuri artistice mi le recunosc oriunde, dar nu în materie de scris. Nici o pagină, nici un rând sau vreo frază mai citibile nu-mi provoacă mândria aproape puerilă ce mă cuprinde în faţa vreunei „opere" realizată în domeniul lucrului manual. Mi-am terminat de vopsit cu ulei pereţii bucătăriei şi ai băii şi n-am contenit câteva zile să-mi contemplu reuşita revenind de câteva ori la locul cu pricina. (Aseară am făcut-o din nou la lumina becului electric înainte de a mă culca.) Ar fi de crezut că e vorba de o reminiscenţă a vocaţiei mele avortate de pictor, pe care am părăsit-o de atâta vreme şi care ar explica fenomenul. Dar, nu, iată, astăzi după masă, după o trudă de mai bine de o oră, am izbutit să schimb un mâner de cuţit pe care mama voia să-l arunce pentru că i se părea inutilizabil. Am ţinut să-l recuperez, împotriva oricărei

logici (pentru că, între timp aflasem că mama şi-a cumpărat un alt cuţit întreg care a costat-o numai 6 lei!), în sfârşit, să-l repar şi rezultatul mă satisface până la încântare. I-am repolisat cu şmirghel partea de lemn care era foarte murdară, făcându-l „ca nou".

Cuţitul reparat improbabil îmi dă aceeaşi satisfacţie pe care mi-au dat-o şi pereţii verzi-aurii ai băii pe care i-am privit cu aerul lui Michelangelo contemplând în final pereţii Capelei Sixtine. Am justificarea că am lucrat în artă pură, un exerciţiu de artă pură, deci nu chiar fără nici un rost, chiar dacă fără vreun scop practic...

1 oct. 1959

Lucrez intens la retranscrierea, de fapt la amplificarea romanului venit de la dictylo: fac din două pagini trei. E bine, dar în total cartea aceasta va fi altceva decât „Proust", pe care mi-l luasem ca model. Va fi un roman masiv şi dezlânat, atâta tot. Iar pe măsură ce ajung la fine (oare, voi putea vorbi despre asta cât mai sunt în viaţă?), mă încearcă regretul că nu am folosit o schemă narativă mai „modernă"; în fond *À la Recherche du temps perdu* nu e ultima noutate în materie... Şi mă consolez nu doar cu gândul că nu mai am ce-i face, dar şi cu constatarea că renunţând, (şi acum eliminând) formula artificială din *La paix des profondeurs,* am procedat totuşi bine şi firul narativ pare unidirecţionat fără ca el să urmeze regula clasică a romanelor mai vechi.

Şi, în definitiv, cât de „modern" sunt eu însumi? Şi dacă mă consider în succesiunea lui Proust, fără a mă lepăda voit de el, de ce să forţez realitatea cu prezumţia de a fi ceea ce nu sunt? Poate că aici să fie chiar un mic titlu de interes... Pentru cititorii mei, cine ştie când, într-o vreme pe care eu „acum" nici nu sunt în stare să mi-o imaginez...

2 oct. 1959

La Nestor, unde n-am intrat decât de 3, 4 ori în viaţa mea, îl revăd, tot la locul din colţul cel mai depărtat de intrare, pe T. Vianu, ca şi acum patru sau cinci ani. Era cu un domn masiv, o figură cunoscută de mine, dar nu identificabilă şi cu un altul

aflat tot timpul cu spatele la mine. Figura lui Vianu apărea într-o surprinzătoare bună dispoziţie; dacă nu râdea, facies-ul lui exprima veselia, chiar şi gesticulaţia mi s-a părut, oricum, de o mare vivacitate.

Ce-o mai fi şi asta? Ce surpriză se ascunde în această imagine a cuiva care, de ani de zile, îmi sugerase, din ce în ce mai accentuat, figura *omului stins?* Oare, masca lui de gravitate melancolică, impasibilitatea, uşoara încruntare permanentă ascund altceva?

Sau semnifică o resurecţie, o revenire după un somn greu? M-aş bucura să fie aşa...

3 oct. 1959

Mă vizitează din nou mama şi, deşi venise ca să vadă cum mai stau cu aranjamentul garsonierei, am bănuit în vizita ei, făcută la un interval atât de scurt, cu totul alt scop. Ea s-a învârtit prin casă, mi-a dat o serie de sfaturi utile, mi-a promis o etajeră, de suspendat eventual pe perete, pentru minuscula mea bucătărie. Dar mai apoi am descoperit ce voia; discuţia a alunecat spre faptul că stau acum aşa de departe de ea şi mă înstrăinez de familie, spre drumul lung pe care l-aş face ca să ajung în centru şi în fine a ajuns să-mi propună să revin în Mântuleasa dacă se va izbuti să fie convins Nedelea să se mute în locul meu.

Propunerea aceasta mi-o mai făcuse vag, acum vreo câteva zile, când am fost pe la ea; de data aceasta se pare că era ceva „aranjat" în familie, mi se transmisese un mesaj. Am fost peste măsură de iritat de această mică ipocrizie, deşi nu neg interesul afectiv al mamei. Ştiu însă că ideea i-a venit nu pentru a mă avantaja pe mine, ci pentru că aşa erau socotelile mătuşei Ruxandra, care continuă să o tuteleze moralmente sau măcar s-o influenţeze în multe hotărâri. Oricât aş admite că nu e vorba de o socoteală meschină, determinată de gândul că la moartea bătrânei i-ar putea moşteni eventual întreaga casă, ci de o subordonare pură şi simplă care la mama s-a accentuat de când s-a mutat la ea (şi pentru acest motiv), am fost la început enervat de tot jocul acesta şi am refuzat categoric.

Dar mai apoi am cedat. Punând însă o condiţie care, în mod normal, nu va fi acceptată în nici un caz de mătuşa Ruxandra,

pentru că, deşi nu e deloc în dezavantajul ei, înseamnă o încălcare a instinctului ei feroce de proprietară. Anume i-am spus mamei că m-aş muta, cu condiţia să se închidă uşa culoarului de la intrarea în cameră, respectiv nimeni din apartamentul de sus să nu poată intra sau ieşi pe acolo.

Mama m-a privit mirată.

– Vrei să te izolezi? mi-a spus ea după câteva clipe de reflecţie, la această neaşteptată propunere.

I-am explicat că nu e neapărat vorba de aşa ceva, că prin închiderea culoarului îmi creez un spaţiu în plus, o încăpere între celelalte două, care-mi va servi pentru a pune acolo tot ceea ce nu o să-mi încapă în cameră, care de altfel e puţin mai mică decât spaţiul garsonierei mele de acum.

– Şi dacă o să vrea să se ducă cineva în pod? mi-a obiectat ea, gândindu-se că octogenara ei mătuşă, care abia merge sprijinindu-se în baston şi nu e în stare să coboare nici măcar scările normale care duc la parter, ar putea avea chef să se cocoaţe pe scara mobilă de pe culoar şi să iasă prin chepeng în pod.

I-am răspuns că în cazul acesta, dar numai acesta, voi deschide uşa lăsând trecerea liberă.

Mama a plecat grăbită să comunice celei interesate ce a „aranjat".

Fac oare bine acceptând schimbul? Reîntorcându-mă în familia la care ţin, dar care pe vremuri m-a incomodat atât? Avantajele şi dezavantajele se cumpănesc, dar ultimele le pot, în cele din urmă, înlătura printr-o atitudine mai fermă. Formula închiderii culoarului va fi doar un început.

Interesant e că în orele următoare, la A., aceasta a avut o reacţie de neplăcere când i-am povestit ce am de gând să fac.

– Faci o mare prostie că te întorci acasă...

– Dar nu mă întorc în aceleaşi condiţii ca atunci când am plecat...

– Bine, mi-a replicat ea, dar acolo ştii că n-am să pot veni să-ţi fac vizite.

– Dar câte vizite mi-ai făcut de când m-am mutat aici şi dincolo, când stăteam la familia Pantelli? aş fi putut-o întreba. N-am întrebat-o, bineînţeles, pentru că răspunsul era foarte simplu: nici una.

4 oct. 1959

De câte ori recitesc (sau, mai corect spus: de câte ori citesc) vreo pagină din acest caiet, îmi vine să intervin în text în majoritatea cazurilor ca să adaug ceva, între două fraze, între două rânduri, un plus la vreo însemnare, sau chiar o nouă însemnare. Azi, căzându-mi absolut involuntar privirea asupra notiței în care evoc pe domnii Șarlică și Pompy, cu numele lor caraghioase, mi-am amintit de un bărbat pe care l-am cunoscut în cartierul meu, pe când mă aflam în primele clase de liceu; i se spunea Domnul Chișotu și era, dacă nu mă înșel, funcționar la o societate de asigurări. Era un tip oarecare, între două vârste, cu o față rotundă, plină, cu o accentuată chelie; mie mi se părea un om gras.

Îl chema Drăgănescu, parcă, dar lumea, cel puțin când pomenea de el, îi spunea numai domnul Chișotu. De ce? Mister! Să nu-i spui așa, mi se recomanda, că se supără... (În schimb asupra domnului Șanticler, un bătrân pensionar, fost dacă nu mă înșel funcționar la Banca Națională și care locuia pe lângă Foișorul de Foc, cam în aceeași vreme, nimeni nu exprima nici o mirare că omul se numea astfel.)

Domnul Chișotu a dispărut din câmpul meu vizual imediat după război. Dacă aș fi fost dintre apropiații lui l-aș fi întrebat nu de ce i se spune astfel, ci de ce se supără atunci când își aude porecla?

Într-adevăr, de ce?

Revin; cum de l-am omis tocmai pe domnul Cocostică? Cel mai copios dintre toți, cel mai original... A dispărut acum, a murit, nu se mai plimbă pe străzi, eu nu l-am mai zărit de ani de zile, probabil că a murit.

Circula prin zona Căii Călărași, prin jurul benzinăriei; eu pe acolo l-am întâlnit cel mai frecvent. Numele lui ar da multă bătaie de cap etimologiștilor care nu l-ar putea explica nici măcar dacă ar cunoaște ciudățenia comportării omului, care făcea din el negreșit un „original". Ciudățenia consta în aceea că dl Cocostică, deși era un ins cu aparențe de seriozitate (dacă nu mă înșel, un fost magistrat), trăgea după el, într-o plimbare cotidiană, o prea drăguță, zglobie și greu disciplinabilă capră. O ducea ca pe un câine, de o zgardă, lăsând-o totuși pe cât era posibil să-și facă mendrele și mai ales să smulgă smocuri de iarbă de

pe oriunde întâlnea aşa ceva. Or, porecla lui bizară se explica tocmai prin ataşamentul faţă de asemenea animal, înainte de acea capră, pe care o chema Florica, avusese un ţap, pe care-l chemase Costică. Toţi copiii din mahala îi spuneau: Domnul cu Costică, de unde, prin contracţie, i-a rămas porecla.

Tot aşa, era în cartierul meu un domn foarte în vârstă care se numea, contrariant pentru urechile mele, domnul Jambier. De ce nu: Domnul Jambieră? Căci în româneşte acest cuvânt e feminin? Eventual, doamnei Jambier i se punea Jambieră? (Dacă era o poreclă, ceea ce nu era.)

În realitate, numele acestui bărbat impozant avea o sorginte mult mai banală şi totuşi imposibil de descoperit cu mijloacele de investigaţie obişnuite. Abia mai târziu, când m-am făcut mare, am înţeles că bătrânul acela, fiind francez, se numea de fapt Jean-Pierre, şi românii îi înţeleseseră numele sub forma aceea ridicolă şi stâlcită.

8 oct. 1959

Frunzăresc, dar de fapt mă las prins de text (ceea ce nu fusese intenţia mea iniţială), *Aforismele* lui Schopenhauer, în traducerea antică a lui T. Maiorescu. Interes, aşadar, dublu, şi încântare, neprevăzută nici ea, aproape arheologică! (1891! Ediţia a III-a!) Exemplarul meu a fost adnotat de primul posesor sau de unul care doar m-a precedat: o femeie care notează pe pagina de gardă: „Amintire de la draga mea Tanti Ana, 17 sept. 1925 – după o bună plimbare ce am făcut împreună cu auto-ul şi am râs atât de mult".

În mod fatal privirile mi-au fost atrase de pasajele subliniate, ceva ce nu se întâlneşte decât în primele zeci de pagini. Şi totuşi! o femeie 1-a citit acum mai bine de treizeci de ani pe Schopenhauer şi aceeaşi (sau o altă fantezistă) a cumpărat încă mai demult cartea! Am putut-o identifica pentru că şi-a înscris numele pe cotor: *Ana Eftimiu;* eu sunt ultimul posesor al acestui tezaur de înţelepciune, care nu e totuşi o carte deprimantă, sumbră, cum se crede, şi s-a plimbat încoace şi în colo aproape şapte decenii.

Cine vor fi fost cele două care m-au precedat şi-mi inspiră acum aceste rânduri înduioşate?

...Mi-am amintit mai vechea mea emoţie când am descoperit că acel volum de Bloy i-a aparţinut înaintea mea lui Bogdan-Piteşti, acuma parcă e mai mult, am intrat în contact cu două necunoscute ca printr-o simplă legătură fortuită telefonică.

Acuma, aşternând această notiţă pe hârtie, schimb puţin ideea: e ca şi cum ridicând fără vreo intenţie receptorul din furcă, am dat peste convorbirea unor necunoscute şi-mi verific virtutea indiscreţiei, una puţin recomandabilă în viaţa civilizată, dar necesară, chiar indispensabilă pentru un romancier... Un punct, aşadar, pozitiv.

9 oct. 1959

În legătură cu toate arestările din ultima vreme, mi se reactivează vechi temeri, dar şi amintirea a tot soiul de „întâmplări", uneori chiar de haz care revin în conversaţia cu cei din jurul meu. Aşa e cazul lui Radu Maltezeanu care, în momentul când (acum vreo zece ani?) au venit să-l ridice, a deschis cu calm uşa apartamentului şi le-a indicat o cameră de sus:

– Conaşul, le-a spus el vizitatorilor, se îmbracă. Să-l scuzaţi, cred că e în baie.

Cei în cauză s-au năpustit în acea direcţie, în timp ce el s-a dus în bucătăria de jos şi a sărit în curte, de unde s-a făcut nevăzut.

Cam aceeaşi poveste cu M.K., despre care nu ştiu să fi fost vizat la arestarea tatălui său, generalul aşa de ataşat de Antonescu, dar sigur s-a salvat rămânând în vestibul, lipit de uşa de la intrare şi fiind ascuns de ea. Mai apoi s-a putut strecura afară. Dar eram în 1948!

Acuma se vorbeşte de altceva. Atta Constantinescu, arestat pe vremuri şi eliberat acum vreo doi–trei ani, s-a sinucis prin aruncarea pe fereastră lunile trecute, când veniseră din nou, în acelaşi scop şi el a vrut să evite noua detenţie... Pentru a se afla imediat mai apoi că nu el era cel căutat ci un vecin de la alt etaj!

Pe tata ieri l-am întrebat dacă are cunoştinţă de acest ultim şi tragic caz, fiind fost prieten apropiat cu Atta C. Nu mi-a răspuns clar, parcă preocupat de ale lui, fără chef de vorbă. Se gândea să-şi întrerupă concediul de boală ca să „încheie situaţia" la serviciu, unde afirmă că e indispensabil printre atâţia inşi inca-

pabili de vreo treabă! Poate că aşa stau lucrurile, dar şi mai vizibil e că ar trebui să se pensioneze definitiv şi foarte curând. Dar cine să i-o spună?

Aurelia s-a comportat aşa cum o face totdeauna în prezenţa mea, adică foarte bine. Iar micul meu frăţior e mai mult decât atractiv şi simpatic. („Învaţă bine", mi se spune.) Mă întreb chiar dacă această femeie mult mai tânără, care conviețuieşte cu tata de vreo zece ani şi acum e soţia lui, nu-l iubeşte efectiv. În tot cazul îngrijirea pe care această doctoriţă i-o asigură ca bătrân şi bolnav nu este mai prejos de ceea ce i-am fi putut oferi „noi", familia lui părăsită, oricât de binevoitoare...

...Şi totuşi după fiecare masă suculentă pe care mi-o serveşte ea, am sentimentul că am comis un act neloial faţă de mama.

10 oct. 1959

Cred că am prins ultima înserare frumoasă la Şosea de anul ăsta; nici măcar o plimbare pe acolo nu văd cum mi-aş mai putea îngădui până la stricarea vremii, pe care o presimt iminentă. De când s-a introdus linia de troleibuz, aşa de prozaică, pe Kiseleff, prefer să o iau pe Jianu, unde din păcate nu se află instalate bănci pentru pietoni, şi fatalmente dau peste casa lui Jean Manu pe care o contemplu totdeauna cu plăcere şi cu puţină melancolie. Dintotdeauna am vrut să fie a mea, de când eram copil am visat să ajung să am atâţia bani încât să o cumpăr. Tata, fără să ştie de planurile mele, mi-a spus, cred că în timpul războiului, că ea se afla pe atunci în posesia lui Max Auschnitt, marele potentat financiar; acum se spune că ar fi o casă specială a Partidului, rezervată numai oaspeţilor de înalt nivel, ca tov. Hruşciov, care ar fi fost cazat acolo cu ocazia vizitei sale la Bucureşti. Nu-i exclus; dar e prea la stradă, prea accesibilă lumii, prea puţin retrasă şi apărată, nici nu mi se pare prea îngrijită sau amenajată în stilul oficial acum la modă. Iar curtea era plină de frunze căzute; niciodată nu am văzut pe vreun ins din personalul de serviciu care ar fi afectat unui stabiliment atât de simandicos. Oricum: de la Jean Manu la Hruşciov, ce curbă a destinului! Ascendentă? Descendentă? Cum să-i mai zic?

Întorcându-mă, toată frumoasa petrecere mi-a fost stricată de aşteptarea în staţia de tramvai a lui 26, care să mă ducă spre casă. Alături este o infernală toaletă publică din care ies, de când mă ştiu, duhori îngrozitoare, de natură să-ţi provoace leşin. Mă gândesc acum la curtea din spatele staţiei, ceea ce a mai rămas din proprietatea lui Nenea Ştefan; a fost transformată într-un părculeţ public şi chiar văd oameni aşezaţi pe bănci. Cum or suporta, oare, mirosul? Şi mă întreb dacă noi vom mai intra vreodată în posesia acestei grădini (casa fiind de mult dispărută, înainte de primul război) şi vom putea înfrânge oroarea acelei guri de infern care ne-a fost aşezată de Primărie exact în faţă. (Tata crede cu tot seriosul că, atunci când „se vor întoarce lucrurile", o să-şi recâştige dreptul de proprietate al terenului – ar trebui să-l avertizez şi asupra „dezavantajelor" care sporiseră de la an la an şi variază după anotimp.)

Am aşteptat mult în staţie privind, concentrându-mă asupra ultimelor semne ale apusului, care s-au şters treptat până la insesizabil. Pe ferestrele Muzeului, mari şi numeroase, lumina indirectă prelungea reflexe ireale, de vechi oglinzi coclite.

...Acum când scriu, îmi amintesc de palatul lui Jean Manu şi mă gândesc la curba destinului, în cazul că ar fi devenit proprietatea mea: Ascendentă? Coborâtoare? Dumnezeu mai ştie cum. Mă gândesc la destin, cuvânt care, dacă e să-i dau validitate, ar trebui scris cu majusculă.

Revenind la amurg, să notez că pentru mine el e totdeauna un spectacol în sine, niciodată un final.

12 oct. 1959

Astăzi, după masă, în timp ce stăteam în fotoliul de nuiele primit de la unchiul P. şi pe care l-am împins în cel mai depărtat colţ al încăperii (şi care şi-a găsit o neaşteptată întrebuinţare, astfel, căci îmi serveşte când îmi fac siestele – dacă aşa ceva chiar mi se întâmplă), am avut o bruscă şi plăcută surprindere: de acolo „apartamentul" meu, ca să-i zic aşa, mi s-a părut altfel, dintr-o dată mai mare, o calitate ce nu poate fi trecută cu vederea. E un efect al neregularităţii lui, provocată de zidul în colţ de la intrare şi de celălalt colţ spre pod. (Când o să-mi amenajez pe acesta împingând uşa podului spre culoar o să mai câştig vreo 2–3 metri

pătraţi!) Va fi, atunci, paradisul, pe care-l degust încă de pe acum, când abia se vesteşte. O să mă pierd în el.

Pentru ce-şi poate dori un om acum, „spaţiul" meu e considerat „mare" şi trebuie să recunosc că, practic vorbind, e cel mai mare din viaţa mea, la care am râvnit să ajung de când am plecat din Toamnei, unde desigur că nu mă voi mai întoarce vreodată.

Bucuria mai mult decât tristă în orele următoare şi pe care mi le-am consumat cu planuri în sensul cel mai vag, dar şi chinuitor: mă gândesc la dominanta vieţii actuale: „masa" umană, „masele", cum se spune acum, sau şi mai pleonastic: „masele populare" în care am oroare să mă cufund, să mă înec şi pentru care spaţiul de acasă (de ce să nu-i zic: vital) echivalează cu o oază de linişte într-o odioasă aglomeraţie, adică exact invers de ceea ce exprimă cuvântul.

Deocamdată, o observaţie: tendinţa mea atunci când scriu, când scriu orice, e de a face fraze lungi – şi bucuria când reuşesc... Asta o fi „literatura"?

14 oct. 1959

Ultimele evenimente mi-au întărit convingerea în ceea ce priveşte antisemitismul comuniştilor, despre care, necunoscând specia, avusesem doar unele bănuieli încă pe când eram la M.2, în ciuda faptului că acolo salariaţii se supravegheau mult mai puţin şi vorbeau destul de slobod. La Oficiul meu defunct totul s-a atenuat datorită lui Radian, un tip realmente încântător şi pe care-l „simpatizau" toate femeile. Dar ce era dincolo de aparenţe, care era atitudinea „tovarăşilor" săi la şedinţe în timpul marilor hotărâri? Situaţia asta specială m-a indus în eroare; am crezut că acel odios şi imbecil Suciu era o excepţie.

În fond, îmi devin din ce în ce mai clare izvoarele comune ale antisemitismului şi comunismului, punctele lor de convergenţă. De meditat.

Un amănunt care mă confirmă: în ianuarie, la Percepţie, unde mă dusesem să-mi achit cu 25 de lei taxa pentru bicicletă, am descoperit la coadă patru ingineri de la M2 care aşteptau să primească dovada că nu au datorii, că nu sunt restanţieri la taxe şi impozite, pentru a obţine mai apoi viza de plecare. Mi-au

răspuns politicos, dar fără cordialitate şi fără vreun chef de vorbă. Numai Wiesel a venit la mine, mi-a strâns mâna şi m-a întrebat ce mai fac etc. Eu i-am adresat câteva cuvinte vagi de felicitare (se cuvenea?). El s-a scuzat, parcă, şi în final mi-a spus:

– Nu se mai putea, domnule, doar vezi şi dumneata ce antisemitism e, aici, în România.

Veniseră toţi patru împreună; am auzit că evreii care pleacă sunt insultaţi, ba chiar atacaţi de tineri „muncitori". Cei patru veniseră împreună. Ştiau ei de ce.

O oră mai târziu.

Arunc o mulţime de hârtii care se adunaseră de ani de zile şi îmi dau seama că e pentru prima oară când această operaţie, pe care desigur că în cursul vieţii am repetat-o de multe ori, îmi devine conştientă. Mă interoghez pentru prima oară, ca şi cum ar fi meritat un moment de reflecţie, o decizie în sfârşit.

Cred că nu m-am întrebat despre asemenea lucruri până acum pentru că nu am avut de ce.

15 oct. 1959

Mi-am vândut bicicleta lui Tudor T., cu clauza că în caz că în vreo duminică, la vară, dacă mi-o veni chef să fac o excursie cu ea, să pot să o iau de la el „cu împrumut".

Banii mi-au picat bine. E greu de crezut că aş mai fi putut-o folosi pe străzile Bucureştilor, din ce în ce mai aglomerate, cu mereu mai multe restricţii de circulaţie. De când m-am întors în Mântuleasa, ca să mă duc oriunde am în genere treabă (la Minister, la tipografie, la biblioteci), sunt obligat să traversez centrul oraşului, ceea ce a devenit extrem de complicat – pentru biciclişti, orice altceva, decât o plăcere.

Or, mie, când mă plimb, îmi place infinit mai mult să merg pe jos, ceea ce e altceva decât a parcurge o distanţă, de a face un drum între două puncte. Arareori mi se întâmplă să doresc să ajung undeva „mai repede"; de obicei mă asigur plecând mai devreme şi îngăduindu-mi răgazuri şi un mers cât mai comod.

Mă plimb de fapt în orice împrejurare, mă plimb cu mine însumi. Exact aşa cum în restul timpului dialoghez cu mine –

trebuie să admit această formulă absurdă, altfel n-aş putea defini ceea ce fac aproape toată ziua. (Mă mir chiar că nu sunt auzit vorbind singur, – de fapt eu mă aud.) Îmi lipseşte aproape totdeauna Celălalt, pe care totuşi îl presupun alături de mine, mereu, şi înţeleg acum că asta am făcut din adolescenţă, din copilărie, pe când micul Raul îmi servea drept interlocutor; un fel de interlocutor pe care mă sprijineam, luându-l protector de umăr şi căutând să comentez şi să descifrez cu el toate misterele întâlnite sau nu în drumurile noastre aproape zilnice.

16 oct. 1959

Criză de acomodare în noua mea locuinţă; nu mai am chef de lucru, în schimb, îmi descopăr o mare plăcere de a privi pe fereastră, de la etaj. Deşi am mai stat în casa aceasta timp de aproape trei ani, acum parcă descopăr mereu ceva nou. Cred, de altminteri, că mai înainte, folosindu-mă exclusiv de intrarea principală, am ignorat complet mica grădină pe care acum o străbat zilnic pentru a ajunge la cealaltă intrare, ocolind casa. Şi vederea de la etaj e interesantă: când mă duc la fereastră, în faţa mea am doi arbori uriaşi, un castan şi un plop, între care se dilată şi se contractă o îngustă bandă de cer albastru şi de peisaj urban: clădirea de alături, colţul străzii, cu o perspectivă mai îndepărtată care, în mod curios, mi-e mai accesibilă vederii seara târziu, atunci când se aprind luminile.

Cei doi copaci sunt realmente magnifici, dar se pare că vor trebui să fie tăiaţi, deoarece rădăcinile lor prea viguroase au atacat temeliile casei şi au făcut nu mai ştiu ce pagubă instalaţiei de canalizare. Mi-ar părea rău să-i văd dispărând. Curios e că atunci când bate vântul, ceea ce începe să se întâmple din ce în ce mai frecvent de vreo săptămână, castanul rămâne aproape nemişcat, în timp ce din coroana mult mai exiguă a plopului se aude un foşnet, un fel de zumzet metalic al zecilor lui de mii de frunze.

E tot ce îmi vine să consemnez de când m-am întors în această casă, la fel de puţin „a mea", ca şi celelalte. Mă simt incomodat după atâta deambulare; eu care până la douăzeci şi cinci de ani am locuit în aceeaşi casă, am făcut în următorii patru ani patru schimbări de domiciliu. Nădăjduiesc acum în stabilitatea ultimului.

18 oct. 1959

Revenirea la mătuşa Ruxandra îmi oferă prilejul de a o reîntâlni mai des pe doamna P., simpatica ei vecină care o vizitează aproape zilnic sub tot felul de pretexte concentrate în acela că o consideră „ca pe o mamă". Fapt foarte simplu, deoarece locuieşte alături în vilişoara din care a fost „evacuat" şi poate trimis pe lumea cealaltă Soare Oprescu. E o femeie încă tânără, care-şi face simţită prezenţa prin vocea ridicată, prin râsete abundente, prin gesturi. Vine îndeosebi dimineaţa într-un capot ale cărui falduri le stăpâneşte cu greu, dar cu destulă grijă, în mijlocul agitaţiei. Apare cu mici „atenţii", prăjituri, daruri de oarecare utilitate, niciodată depăşind un anume nivel care ar trăda posibilităţile materiale ale bărbatului ei, ofiţer superior în uniformă cenuşie, lucrând în branşa aviaţiei ca „inspector". Pe acest „Grişa", cum e numit în public de nevastă-sa (dar Grig la el acasă), l-am văzut şi eu de câteva ori şi nu i-am reţinut decât silueta uscăţivă şi mutra de şmecheros, destul de comună în anumite medii.

Nevastă-sa este o persoană deosebit de simpatică şi de vorbăreaţă; mai acum vreun an ne-a întreţinut cu o groaznică tragedie: fiica lor, Doiniţa, a fugit cu un tânăr neagreat de familia ei, dar cu care s-a căsătorit la... Piteşti, unde pare-se că există o şcoală, o facultate ale cărei cursuri le urmează. Numitul Grişa a intrat în turbare. „Când îl vedeam că-şi ia arma la el, simţeam că-mi vine rău", povestea patetica lui jumătate, care n-a uitat să ne informeze că şi ea s-a măritat prin răpirea romantică de acasă. Între timp, lucrurile s-au mai aranjat, conflictul s-a aplanat, „familiile" au început să-şi facă sporadice vizite, mai ales că d-na P. n-a rezistat în faţa unui mare eveniment: că fiică-sa e însărcinată. (Eu însumi o zărisem acum vreo lună şi mi-am dat seama că e în poziţie interesantă.) Dar s-au mai limpezit şi altele, că tot bâlciul cu oponenţa lui Grişa (numit aşa pentru a se sugera că e rus sau măcar basarabean) şi ameninţarea cu moartea ascunde ceva foarte simplu: că ginerele este fiu de preot dintr-o comună de lângă Piteşti, că acolo s-a făcut o nuntă grandioasă la care nu putea lipsi socrul, iar junele mire (fiind inginer) locuieşte acum în Bucureşti şi ea a absolvit ceva fără frecvenţă care o va ajuta să-şi găsească un serviciu avantajos.

Cât despre numitul Grig (în exterior Grişa), motorul unei drame corneliene, el e cunoscut la un foarte frecventat local din gura Oborului sub numele caracteristic de „Ochişor", ceea ce spune ceva şi despre originea lui. E un tip foarte simpatizat, familiar al stabilimentului lui Sandu Labă, în compania lui Titi Tâltâc sau Puiu Milion şi a altor inşi de aceeaşi teapă, asta spunând multe.

(Toate acestea le-am aflat de la inenarabilul domn Rădulescu, în fond şi el un om al poliţiei, care le ştie pe toate.)

Nevastă-sa, însă, îmi impune realmente; această femeie gălăgioasă, patetică, tip de teatralistă care râde cu aceeaşi uşurinţă cum ştie să plângă, care gesticulează şi se agită ţinându-şi cortina (sunt convins că e una dintre rarissimele femei care mai ştiu să leşine), această femeie se află într-un contrast aşa de acut cu lumea resemnată, întunecată, tăcută, crispată, ascunsă, care mă înconjoară, încât acţionează ca un medicament graţios oferit din când în când de o mână invizibilă.

Nu ştiu de ce, întâlnirea cu această tormentoasă, pe care o marchez cel puţin cu un zâmbet, îmi dă certitudinea că măcar în ziua ce urmează o să-mi meargă bine.

19 oct. 1959

Întâmplare ciudată, neobişnuită, cum să zic? doar prin banalitatea ei. Azi-dimineaţă m-am trezit pentru prima dată în viaţa mea la 9 şi jumătate, mai precis: la 9,27; am privit ceasul şi nu mi-a venit să cred, eu care mă scol automat, fără ajutorul nici unei sonerii, în fiecare dimineaţă la aceeaşi oră, de ani de zile, spre contrarietatea mea chiar şi duminicile sau când nu e nevoie. E prima dată in viaţa mea, de când datează memoria mea de fiinţă conştientă, că mă trezesc aşa de târziu, cred că nici în cazurile că am zăcut de vreo boală nu mi s-a întâmplat aşa ceva.

Am făcut prostia de a nu-mi semnala prezenţa în casă, pentru a nu o alarma pe mama care ar fi bănuit că sunt bolnav, deoarece adevărul, adică faptul că nu mai sunt obligat să mă trezesc la ore fixe, pentru că nu mai am serviciu, nici nu i-ar putea trece prin cap. M-am hotărât, deci, să tac chitic, să nu fac nici un zgomot, să nu mă mişc decât prudent, să nu deschid aparatul de radio. Numai că acest joc, aşa cum mi se păruse toată

treaba la început, s-a dovedit cu totul altceva şi mi-a provocat o neaşteptată enervare, încât pe la prânz îmi venise să las totul baltă. M-am hotărât însă să continui, aşa, ca să-mi dovedesc mie că pot. Am stat mai mult în pat şi am încercat să citesc, dar n-am putut să fac aşa ceva, măcar să-mi omor timpul. Încăperea asta în care stau şi acum mi s-a părut o carceră; am certitudinea că datorită firii mele, dacă ar fi să stau închis mai mult timp într-o celulă de totală izolare, aşa cum li se întâmplă prin închisori multora, în clipa de faţă, aş înnebuni.

Şi totuşi, cam pe la trei-patru, când aş fi putut să cobor şi să-mi semnalez prezenţa, deoarece ea intra în „programul" meu zilnic, am fost abătut spre ceva: ideea de a-mi modifica acest habitat meschin, de a-l lărgi... Foarte simplu, aş putea suprima cele două ziduri care limitează intrarea şi care sunt din cărămidă simplă, eventual să le înlocuiesc cu două arcade (şi am trasat chiar pe zid linia viitoarei secţiuni, e posibil să fac o arcadă). Aş dispune de o încăpere de mai mult de treizeci de metri pătraţi, capătul în care am acuma bucătăria să mi-l amenajez mai simplu dar păstrându-i destinaţia actuală. Uşile astea meschine ar dispărea prin aceasta, iar cea de la intrare aş putea-o modifica, eventual căptuşind-o şi făcând-o mai masivă.

În toiul acestor preocupări, am uitat cu totul de altele, ba chiar şi de masă, pe care mi-am improvizat-o, dar după ora mea obişnuită a prânzului. Peste încă o oră, îmi mai venise o idee: zidul camerei din mijloc, care are intrarea la pod şi care nu e chiar perpendicular pe pereţii despărţitori, să-l acopăr cu o draperie; dar ceva mai târziu găsisem o altă soluţie, mult mai bună: să acopăr cu draperia doar mica uşă, iar peretele, în dreapta şi în stânga să-l maschez cu două rafturi de cărţi, tăiate aşa ca să-i ascundă zidului oblicitatea. În fine, acuma când scriu, adaug ceva, ideea de a pune la fiecare tavan câte trei false grinzi de susţinere, care să atenueze sau să anuleze faptul că ele nu sunt perfect orizontale. Şi aşa mai departe, îmi vine să zic.

Încep să cred că totul în activitatea mea e stăruinţa şi concentrarea; prezumţia de a crede că absolut totul are o soluţie, şi că totdeauna, decât *orice* soluţie, există o alta, mai bună. Probabil că în felul acesta s-au făcut pe lume cele mai mari descoperiri, s-au elaborat teoriile cele mai ingenioase. Poate că şi eu, tot gândindu-mă la câte ceva...

Poate că dacă nu mă întrerupeam din gânduri ca să-mi prepar şi să-mi consum prânzul, aş fi descoperit *Quadratura cercului,* aş fi sporit măcar cu una *Categoriile* lui Aristotel sau aş fi ajuns să contest cu argumente temeinice *Principiul al doilea al termodinamicii.* Geniul presupune o îndelungă răbdare, putinţa de a te concentra în continuitate, la care, iată, e bine să te silească ceva, cineva, o întâmplare. Dacă ar fi vorba numai de atât...

20 oct. 1959

M-am întâlnit cu M.C. şi am stat mai mult de vorbă cu el, ceea ce nu prea făcusem în ultima vreme, deşi ne-am încrucişat drumurile de mai multe ori. De fapt, l-am condus vreo jumătate de oră, cu un oarecare ocol, pentru că mergeam în aceeaşi direcţie, el locuind actualmente, graţie noii sale căsătorii, în zona străzii Maria Rosetti, pe o alee.

M.C. e un om care faţă de mine a avut întotdeauna o purtare ireproşabilă, ba chiar a dovedit un anume interes, poate chiar simpatie. M-a întrebat de ce nu păstrez legătura (!) cu literatura actuală, de ce nu încerc să intru şi eu în publicistică? I-am răspuns că nu văd ce aş scrie, că preocupările mele sunt de alt ordin decât ceea ce apare acum, deşi există o serie de cărţi interesante, de care merită să te ocupi. Numai că sunt atâţia critici...

– Asta cam aşa e, a recunoscut el, dar mi-a promis totuşi că mă va ajuta. Apoi, discuţia noastră a alunecat asupra lui Vinea, pe care eu îl consider un mare poet şi ale cărui poezii am început să le copiez de prin reviste la Biblioteca Academiei. M.C. îl cunoaşte şi îl frecventează, ceea ce m-ar interesa şi pe mine să fac, în cazul că s-ar putea. El însă nu mi-a promis nimic şi a început să-mi vorbească despre Urmuz, despre care acum câţiva ani susţinea (probabil entuziasmat de descoperire) că e cel mai mare scriitor român, că e singurul scriitor cu adevărat interesant sau ceva de genul ăsta.

Acuma, deşi sunt absolut convins că îşi amintise de discuţia noastră, el a susţinut cu un zâmbet în colţul gurii, că Urmuz nici nu există, că e o invenţie a cercurilor avangardiste româneşti ale vremii şi că, de fapt (ceea ce poate că ar merita să

fie verificat de mine odată, la Biblioteca Academiei), tot ce a scris el mai bun sunt paginile publicate de Arghezi în *Bilete de papagal* şi care ar fi fost, pur şi simplu, rescrise şi îmbunătăţite substanţial de directorul publicaţiei. Bietul Urmuz s-ar fi sinucis din disperarea neputinţei, tocmai pentru că a văzut ce e în stare să facă un mare scriitor cu încercările lui avortate.

Toată povestea asta am mai auzit-o, şi ea constituie desigur o anumită posibilitate de interpretare a destinului unui scriitor. Eu nu am făcut caz niciodată de el, poate influenţat de Călinescu care, în *Principii de estetică,* afirmă că prozele lui sunt simple glume ale unui om inteligent şi că la liceul (cred Lazăr) unde au învăţat amândoi (la un oarecare interval de timp), elevii se distrau fabricând şi colportând asemenea exerciţii de factură urmuziană. Şi eu am apucat să aud tot felul de astfel de compoziţii neghioabe, uneori şi în versuri, care circulau oral pe vremea copilăriei mele, dar e de văzut dacă prozele lui Urmuz nu depăşesc totuşi nivelul unor glume de tipul: „Zexe! zise contele Alexe, aprinzându-şi de la lumina unui felinar stins o carte fără foi şi fără scoarţe". Sau „în grădina vieţii mele se plimba un câine mops. Vin la nen-tu Pagliacci, ca să-ţi dea pastile drops".

Interesant că acela care proclama cu câţiva ani mai înainte marea valoare a operei lui Urmuz, acum susţine (probabil ca să mă provoace, dar şi pentru că acesta e genul lui) că opera acestuia nici nu există.

La sfârşit, M.C. nu şi-a dezminţit totuşi calitatea de „băiat bun". Aflând de necazurile mele, s-a oferit să mă ajute; mi-a spus că până de curând a ocupat un post foarte modest, dar agreabil, acela de custode al micului pavilion de expoziţii de pictură din Parcul Herăstrău. E o treabă simplă, nu faci nimic, piesele se schimbă de vreo două–trei ori pe sezon şi doar atunci e oarecare treabă, în restul timpului stai. E un post temporar, care ţine de prin mai până toamna, în octombrie, de aceea rămâne practic vorbind în fiecare an disponibil. Ţine de Sfatul Popular, şi el s-a oferit să mă recomande cui trebuie, în cazul în care până în primăvară nu am găsit ceva mai bun. Îmi amintesc de acest pavilion de la Herăstrău, pentru că acolo am văzut acum vreun an o neaşteptată retrospectivă Ghiaţă (un pictor care mie nu-mi spuse absolut nimic, dar care e destul de considerat) şi acolo

l-am întâlnit pe Tudor T., care, dacă nu mă înşel, îndeplinea oficiul de custode de care mi-a vorbit M.C. Aşadar, ar fi ceva, dar abia la primăvară. E de încercat; un serviciu sezonier ar fi poate o soluţie mai bună decât orice în cazul meu.

Paranteză:

Vis sublim – şi nu mă sfiesc să aştern cuvântul acesta rar pe hârtie. L-am cumpănit bine şi orele care au trecut de când m-am trezit nu au contribuit să-i reducă din copleşitoarea impresie; mai curând aş spune că luciditatea din starea actuală mă face să-i caut sensul, să-i adaug unele deslușiri.

Am visat-o pe Anca. Era goală, dar cu pantofi în picioare, imaginea cea mai vulgar excitantă ce se poate conveni. Şi totuşi, niciodată, nici măcar vreo icoană în biserică nu mi-a sugerat ca ea puritatea. Pantofii cu tocuri foarte înalte, aşa cum nu am văzut-o purtând niciodată, o făceau să pară şi mai efilată, să lase impresia că e atât de deşertată de orice greutate încât s-ar putea ridica de la sol. Toată era o linie, un avânt vertical, un sunet înalt şi prelung, năzuind la alt spaţiu, pe care-l căuta. Niciodată Anca nu a arătat aşa, o atest eu care am cunoscut-o din adolescenţă şi am avut motive temeinice să o admir.

Imaginea aceasta a ei, de fapt de lumină, în care conturul şi strălucirea palidă nu au fost niciodată ale ei, îmi spunea totuşi *că e ea*. Nu-i auzeam vocea, nu-i vedeam faţa; prezenţa ei îmi impune copleşitor această identificare, pe care o acceptam ca pe o revelaţie, ca pe o beatitudine. Nu am făcut nici măcar un singur gest; nu mi-a venit nici măcar să o ating. Goliciunea, claritatea ei excludeau enigma, excludeau orice curiozitate, mă sileau să o simt numai.

Totul nu a durat decât vreo patru–cinci secunde. Şi m-am trezit.

Ce sens a avut Anca în viaţa mea? De fapt, ce sens va avea ea de acum înainte? Ştiu că n-am s-o mai văd niciodată, deşi eu nu cred că ea va rămâne în Suedia, unde e acum şi imaginea frumuseţii ei, care desigur că merge în declin, nu trebuie să se şteargă; ea s-a întors la ceea ce n-a fost niciodată şi acesta e meritul ei mai mult decât al meu, care am văzut-o astfel. Amintirea ei ar fi rămas oricum a unei fete foarte atrăgătoare; prin visul acesta, ea s-a fixat într-o apoteoză imaginară, mai sigură, mai persis-

tentă de acum înainte decât realitatea cea mai concretă, poate cea mai dezgustătoare.

21 oct. 1959

Cineva care ar urmări ce citesc eu la Bibliotecă, în fiecare dimineaţă, ar avea de ce să fie mirat; uneori sunt mirat eu însumi. Cer patru cărţi de fiecare dată, maximum cât îngăduie un fel de regulă nescrisă a acestei instituţii; cineva care ar înregistra „performanţa" unei astfel de lecturi ar putea să mă creadă dus înainte de patru telegari în aceeaşi direcţie, eventual unul sau altul încercând să o ia puţin mai la dreapta sau mai la stânga, în fine vreun Pegas, trăgându-mi de sol quadriga, pentru a mă înălţa în tării. Or, nu e aşa; iau patru cărţi şi citesc într-adevăr din toate, dar nici pe departe în cantităţi egale, iar notele le iau fără nici un raport cu volumul lecturii. Nu mai vorbesc de accidente, când un simplu fragment peste care dau îmi tulbură tot programul de lectură şi-mi sechestrează cu totul atenţia, mă abate aiurea.

Aşa mi s-a întâmplat azi cu fragmentul din Nietzsche, cel despre *Sainte-Beuve şi critica literară,* peste care am nimerit întâmplător, dar pe care l-am copiat în întregime şi asupra căruia am reflectat imediat, pentru că mă contrariase prea de tot. El vede în critică o expresie a feminităţii, subordonată creaţiei, pe care se sprijină asemeni iederei; eu consideram critica un act prin excelenţă viril, pentru că introduce fie şi cu forţa un cuantum de raţionalitate într-o afacere prin excelenţă iraţională. Nietzsche m-a făcut să scap din mână frâul şi să mă iau după el în cu totul altă direcţie, abandonându-l pe bietul Rodier, cu toată doxa şi seriozitatea lui aşa de înţeleaptă.

La plecare, am trecut pe la fişier, fără prea mari speranţe, pentru a vedea dacă există ceva de Nietzsche; totul e trecut la Fondul Special sau Birou Special, afară de ceva tradus în ruseşte, o carte despre care nu ştiu dacă este una de el sau nu despre el, eu nefiind în stare să-i descifrez titlul...

De unde Dumnezeu să-mi procur pe Nietzsche, în cantitate suficientă, aşa cum aş dori? Pentru a-l avea la dispoziţie.

22 oct. 1959

Întoarcerea mea în Mântuleasa, revenirea după mai bine de doi ani de „despărţire", mă repune în contact cu familia (era să scriu: „cu cei de jos", dar am barat începutul de frază, după cum se vede din text), dar mai ales cu mătuşa Ruxandra şi cu marea ei pasiune, una dintre singurele pe care şi le mai întreţine: teatrul radiofonic. Ea ascultă cu maximă atenţie şi voluptate ceea ce se dă la radio la emisiunea respectivă. Azi, fiind cu ea, am ascultat, mai mult fără să vreau, *Trei generaţii* de Lucia Demetrius şi piesa m-a prins într-atâta încât revenind în camera mea am deschis aparatul şi am ascultat tot restul.

Piesa este, indiscutabil, bine făcută, o prezentare în triptic a trei femei care sunt induse de „familie" să facă din necesităţi de salvare căsătorii avantajoase. Ultima, trăind în vremurile noastre, nu are însă soarta bunicii şi mamei şi răstoarnă toate maşinaţiile familiei ei „burgheze" pentru a se realiza prin dragoste, alături de un tânăr muncitor (sau aşa ceva). Partea merituoasă nu constă doar în sesizarea justă şi fără obişnuitele îngroşări ale scriitorilor de acum a mediului pe care autoarea îl cunoaşte cât de cât, dar mai ales în alegerea temei, care este reală, nu o aberaţie cum se întâmplă de obicei la mulţi. Efectiv lucruri ca în piesa aceasta s-au întâmplat – cu precizarea că situaţia e universală, existentă şi în mediile ţărăneşti şi la oamenii mai simpli şi la cea mai înaltă aristocraţie. Emanciparea femeii (căci de asta e, în fond, vorba) datează însă mai demult şi nu a aşteptat în nici un caz socialismul.

Această Lucia Demetrius îmi inspirase oarecare simpatie graţie romanului ei, *Tinereţe,* din 1936, de care făcea un caz poate exagerat E. Lovinescu, o simpatie întărită de nuvela ei (care părea a da titlul unui volum) *Fantezie romantică.* Dar totul fusese compromis de *Cumpăna,* piesa de lectură obligatorie în liceu, pentru că era un prototip al „literaturii noi". După aceea, autoarea s-a apucat să scrie furibund romane, piese, chiar poezii, mi se pare, răspunzând imperativelor noilor vremuri. Iată însă că e vorba de un talent care se confirmă, o probă cel puţin de abilitate.

Interesant în grad şi mai mare a fost, însă, altceva. Cum va fi simţit toate astea mătuşa Ruxandra? Oare, în afară de

deliciile acţiunii, nu va fi sesizat şi coincidenţele cu propria ei situaţie de familie?

Începând cu însuşi numele ei, care e acelaşi cu al femeii din triptic? Ca să nu mai vorbesc de soarta aiuritului de nenea Cristică şi a fratelui său, care s-au apucat în 1946, când se prăbuşeau imperii şi se vesteau revoluţii, să-şi cumpere pământ la Gura Ocniţei, în speranţa exploatării subsolului presupus a conţine petrol! Dar şi faptul că ea a fost singurul om echilibrat din familie care şi-a ridicat casa aceasta din leafa ei de funcţionară la Casa Corpului Didactic, aproape fără colaborarea firească a bărbatului ei, dar graţie numai unor economii şi restricţii crâncene (care erau observate şi blamate mai ales de mama şi de „ai noştri").

Numai că aici se opresc şi coincidenţele: ei nu i-au fost băgaţi „oameni noi" în casă. Nedelea cu familia lui, când au apărut, au trebuit să se mulţumească doar cu camera femeii de serviciu şi cu un oficiu, plus toaleta de serviciu, pe care le ocup eu acum. Iar dezastrul arestării bărbatului şi cumnatului ei, apoi exilarea lor cu domiciliu forţat la Strehaia, în fine dispariţia lor ulterioară ne-au făcut să profităm pe noi, familia mamei, care am ocupat pe rând „spaţiul" rămas liber. Aşadar, lucrurile s-au întors până la urmă tot în favoarea „burgheziei". Mă întreb acum: ce o fi gândind mătuşa Ruxandra despre piesa ascultată şi despre propria ei soartă?... Ca eroină a unei mostre de literaturi de tip nou...

Mă gândesc la toţi scriitorii care publică acum, la faptul că nu cunosc mediul descris de ei, sau îl îngroaşe şi-l satirizează până la desfigurare, fapt ce se simte şi în piesa pe care am ascultat-o, în ciuda undei de duioşie pentru o victimă a unui mediu, dar care, în fond, îi aparţine. Dar mai ales ideea că prin uşoara compătimire şi prin simplul haz amar, care reies din anumite situaţii, poţi compromite mai bine pe cineva decât prin grosolănie şi prin şarja caricaturală, căci aceasta mai mult desfiinţează o realitate decât să ţi-o apropie pentru a-ţi deveni obiect de râs. (Vezi cazul lui Arghezi, în multe din paginile sale de proză, mai ales în aşa-zisele lui romane.) Eu aş putea să servesc vreunui interesat tot felul de observaţii, multe reţinute de mine doar pentru a fi debitate între prieteni, pentru destindere, ca să facem un anume haz. Nu am întâlnit niciodată nimic

de acest gen în literatura care s-a scris la noi în ultimii zece ani, de aşa-zişi observatori „realişti", când s-a întâmplat să-mi cadă în mână. Consemnez una, recentă:

Acum câteva zile, fiind toţi „nepoţii" ei de faţă, chiar şi Ştefi, care nu ştiu cum de se afla între noi, am auzit-o pe mătuşa Ruxandra spunând cam aşa:

– Dragii mei, eu vă tot aud spunând că vă duceţi ba la un minister, ba la alt minister... Spuneţi-mi, voi daţi bacşiş portarului atunci când intraţi într-o instituţie de felul acesta?

N-a urmat nici un răspuns, eu m-am abţinut să nu râd... Ce idee îşi face despre moravurile de acum biata de ea, despre intrarea noastră pe poarta principală, primiţi cu plecăciuni de portarul care ne-a deschis uşa monumentală şi e obişnuit să fie răsplătit cu o „atenţie"...

În fond, râsul provocat de o naivitate, care pe lângă toate îţi trezeşte şi duioşie, este de o eficienţă care depăşeşte pe cel amestecat cu maliţia cea mai crudă.

23 oct. 1959

Mi-au sosit ieri alte câteva zeci de pagini dactilografiate din roman, şi cam tot atâtea am înmânat tovarăşei B. O operaţie ce se apropie de sfârşit; pe măsură ce le citesc, amplific textul, ceea ce-mi produce o mare bucurie, deşi cred că asta mă va obliga la o nouă şi costisitoare dactilografiere. Azi am integrat ultimele pagini de pe ultimul caiet cu arc pe care-l posedam şi nu ezit să transcriu aici ceea ce era imprimat pe ultima copertă:

„Cumpăraţi azi o carte, mâine alta. Aşa veţi izbuti să vă alcătuiţi curând o bibliotecă în care veţi regăsi cel mai bun şi mai sigur prieten. Vă veţi petrece ore de neuitat, vă veţi îmbogăţi mintea şi sufletul."

Nu puteam rezista acestor îndemnuri foarte înţelepte, aşa că m-am executat: le-am copiat aici ca să nu le uit.

24 oct. 1959

Cu ocazia ultimului mutat şi aranjament, mi-am răzleţit câteva cărţi şi le aşez abia acum, căutându-le locul cel mai potrivit pe raft. Printre ele şi pe Rougier, pe care-l opresc, încep să-l frunzăresc şi aproape că l-am parcurs în întregime aseară.

Lectură de acelaşi efect ca în cazul lui Lippmann, pe care am şi consemnat-o aici, dar cu o nuanţă în plus – de melancolie... Tot ce se află scris acolo e adevărat, demonstrat, irefutabil, definitiv, dar parcă nu mi se mai adresează mie. Acum câţiva ani mi se părea altfel. La ce bun să o mai citesc; este pentru o altă lume şi eu mă aflu *aici,* fără vreo putinţă de scăpare.

26 oct. 1959

L-am căutat azi la telefon pe Sergiu Ivanovici şi mi-a răspuns o voce feminină despre care am crezut că e aceea a uneia din fiicele lui; dar nu, era chiar nevastă-sa care, în mod curios, nu-şi mai aducea aminte de mine, deşi am fost de câteva ori la ei în casă. După mai multe minute de explicaţii, a înţeles în fine cine sunt.

Curios şi semnificativ. Înseamnă că Sergiu nu mai pomeneşte de mine deloc, deşi în liceu eram destul de legaţi. Pentru ceea ce vreau însă să-l rog, această distanţare a sa (sau a noastră, trebuie să admit) s-ar putea să fie mai bună decât o strânsă prietenie.

Oricum, trebuie să mă fixez la un titlu pentru romanul meu. Până de curând mă gândisem la *Omul şi umbra,* dar mi-am dat seama că mi-e cunoscut, mi se părea titlul unei nuvele (nu ştiu de cine) şi ajunsesem să admit că mi-l pot apropria. Dar acum vreo lună am aflat că e titlul unui volum de nuvele fantastice de Oscar Lemnaru, apărut după război, deci de curând, şi care mie îmi scăpase.

Ar trebui să citesc cartea; dar până una alta, mă indispune faptul că acest mormoloc a avut ideea asta (pentru ceea ce a scris el, nu ştiu cât de bună) înaintea mea. Oricum, mâine, Sergiu va intra în posesia capodoperei.

Mania mea de a-mi reproşa indecizia, deficitul de reacţii prompte, pierderea ocaziilor favorabile, revenirile asupra a ceea ce am hotărât o dată, chinuri inutile care mă urmăresc de când mă ştiu. Acuma că nu mai sunt „în câmpul muncii", fără a fi foarte îngrijorat de situaţie, m-a încercat o clipă regretul că am părăsit munca pe şantiere, care era mai sigură şi mai bine plătită.

...Dar cel puţin în cazul ăsta antidotul a acţionat în chip suveran: indivizii aceia odioşi care ne-au invadat Oficiul acum

un an şi care erau şefi de şantiere! Să mă întorc în mijlocul lor e ceva la care nici nu mă pot gândi, oricâte riscuri ar comporta situaţia mea actuală.

28 oct. 1959

Necontenit trebuie să-mi reprim tendinţa de a agrementa acest text aşa de tern cu câte un cuvânt de spirit descoperit în timpul unei lecturi şi pe care aş vrea să-l reţin astfel transportându-l aici de pe notiţele pe care mi le iau. Azi am descoperit ceva amuzant şi efectuez operaţia respectivă pentru că ea nici nu prea contrazice ci ilustrează ceea ce se întâmplă şi cu mine. Anume am găsit într-o referinţă indirectă o afirmaţie a lui G.B. Shaw făcută unui gazetar atunci când a împlinit 90 de ani: G.B.S. spunea că a debutat în presă foarte tânăr, el însuşi, cu un interviu luat unei femei centenare (cred). A întrebat-o: „În ce constă viaţa dvs., doamnă? Păi, a răspuns bătrâna, mă închei şi mă deschei".

Un cuvânt care poate fi înţeles în mai multe feluri! Dar exprimă eminent monotonia, lipsa de sens a existenţei, reducţia mintală. Or, eu care definitivez acum un roman, nu relatez acest proces (cum aş putea face aşa ceva?) în paginile de jurnal. Acesta din urmă rămâne cu ceea ce nu e foarte departe de ce putea povesti bătrâna tânărului G.B. Shaw.

...Mai rămâne ca atunci când va citi cineva însemnarea de mai sus, să râdă.

29 oct. 1959

Nuşa a fost câteva zile în Bucureşti şi, ieri seara, a rămas la mine. O noapte agreabilă, s-ar putea spune. Ea urma să plece a doua zi pe la prânz înapoi, la Galaţi, unde a fixat-o de mai multe luni o moştenire, o vilă, zice ea, probabil o casă, pur şi simplu (traduc eu), pe care i-a lăsat-o răposata ei bunică. Mi-a vorbit cu entuziasm despre noua ei situaţie, de felul în care s-a „aranjat", de plăcerile vieţii largi. Oraşul, pretinde ea, ar fi invadat de lume, e în mare transformare, se construieşte o gigantică uzină, peste tot nu vezi decât băieţi „simpatici". Există şi un teatru, sau i se proiectează existenţa – şi asta ar fi culmea! în tot cazul, ea se şi vede angajată acolo. (Mă întreb acum ce s-ar fi

întâmplat cu noi dacă ea ar fi continuat să locuiască permanent în Bucureşti?)

În cursul dimineţii, după ce am ieşit pe furiş din casă, m-am plimbat cu ea pe străzi, pentru a ajunge la Foişorul de Foc, în drum spre gară unde am condus-o; am trecut şi pe Aleea Margareta, care era copleşită de dalii, ca pe vremea mătuşii mele, de florile inodore ale toamnei. La un moment dat, am avut impresia că m-a fluierat cineva; am întors capul şi mi s-a părut că văd la fereastra uneia din case o perdea mişcându-se. A fost, desigur, o glumă a vreunui copil, am gândit; deşi pe Alee locuiesc mai mulţi cunoscuţi de ai familiei noastre, nici unul nu poate fi bănuit de asemenea gesturi.

Dar azi la prânz, la tipografie, m-am întâlnit cu domnul Rădulescu, care a început să facă o serie de glume pe seama mea şi a partenerelor cu care m-aş plimba... Până la urmă, destul de iritat, l-am identificat a fi autorul glumei cu fluieratul pe Aleea Margareta; mama domnului Rădulescu locuieşte într-una din primele case când vii din Olari şi el se afla la ea în vizită. (Se pare că, de la strămoşii săi vardişti, nea Radu a rămas cu obiceiul de a se semnala aşa, măcar atunci când vrea să facă pe „oţul".)

Ieşind cu el şi plimbându-mă puţin, înainte de a mă întoarce acasă, discuţia a alunecat spre cei din Călăraşi, rudele mele care mi-au fost vecini de apartament mai bine de doi ani. Ca totdeauna, nea Radu mi-a dat ştiri interesante, neaşteptate, despre câte cineva; de data asta a fost vorba de Paul Pantelli, pe care l-a evocat înainte de război, când era, cum am bănuit, un tânăr fermecător, unul dintre cei mai bine cotaţi în mondenimea bucureşteană. A fost în sensul cel mai propriu al cuvântului „un homme à femmes", ceea ce era de presupus, deşi eu nu asta aş fi bănuit, în tot cazul a avut şi din punct de vedere sentimental o viaţă mai agitată decât s-ar crede. O vreme, a trăit cu o doamnă X., fiica amiralului C., căreia din anumite motive i se spunea „Baza navală" şi al cărei soţ, deşi era la curent cu legătura lor, a provocat o dată un incident penibil: surprinzându-şi nevasta când ieşea de la Athénée Palace, a luat-o la bătaie, ceea ce l-a făcut pe Paul să intervină.

Situaţie neaşteptată! Paul Pantelli bătându-se cu cineva pe stradă pentru o femeie! Se pare că locul e predestinat scan-

dalurilor, deoarece eu însumi am asistat odată la o scenă pe care i-am povestit-o lui Nea Radu... Bineînţeles că el mi-a replicat, povestindu-mi mai multe incidente şi mai şi, petrecute acolo, din care reţin unul, din perioada de mare nebunie provocată de petrol, când se îmbogăţeau peste noapte tot felul de indivizi care nu mai ştiau cum să-şi cheltuiască banii, de mare celebritate pentru extravaganţele lor fiind fraţii C., care benchetuiau la nesfârşit acolo. La un moment dat, în culmea veseliei, unul a cumpărat o întreagă putină de icre negre, s-a defecat în ea, a ieşit în stradă şi a aruncat-o în Palatul Regal de vis-à-vis...

Noroc că nu era pe atunci rege, era perioada regenţei, dar, orişicât...

30 oct. 1959

Continui să-mi aranjez lucrurile în „noua" mea locuinţă şi cu această ocazie îmi pot desfăşura mai bine discoteca, aflată până acum în mare dezordine. Mă uit la cei aproape doi metri de raft care cuprind acum cele vreo sută cincizeci de discuri (câte cred că sunt, după o apreciere volumetrică). Contemplu acest mic tezaur fără nici o mândrie, deşi e „averea" mea cea mai importantă, alături de cele 30–40 de cărţi care au o oarecare valoare, prin raritate într-o masă de lucruri comune. În tot cazul, discurile sunt tot ceea ce pot arăta mai preţios puţinilor prieteni care-mi vin în casă şi sunt atraşi de unele piese neobişnuite, dintre cele ce nu s-au găsit în comerţ şi eu totuşi le posed graţie îndeosebi lui Grünwald.

De fapt mă uit mai degrabă cu melancolie la ceea ce am adunat acolo; destul de rar iau câte un disc şi-l ascult. Muzica (observ acest lucru cu toată contrarietatea) e din ce în ce mai mult un drog pentru mine, ceva în genul opiului, care mă transportă dacă nu în altă lume, în altă stare de spirit, de tristeţe profundă, plăcută, resemnată, acceptată. Muzica nu comunică nimic, dar accentuează sau impune o anumită stare sufletească care la mine se asociază totdeauna cu o paralizie a minţii. Nu pot asculta muzica fără a mă lăsa subjugat de ea, şi, în final, de a nu mă revolta pentru că m-am lăsat subjugat, de cele mai multe ori, dacă lucrul se întâmplă seara, nu mai fac după aceea nimic, de parcă aş fi luat o licoare magică sau un anestezic.

Cred că e aici un punct de conflict între voluptatea de a mă lăsa cucerit de o forţă străină invadatoare şi dorinţa mea permanentă de înţelegere. Arta care acţionează cel mai direct şi mai profund asupra mea e tocmai aceea pe care nu o fac şi pe care în fond nu o înţeleg, pe care am încetat de mult să mai încerc s-o înţeleg. Ea e pentru mine doar un miracol – ceea ce nu înseamnă chiar nimic.

Sunt probabil puţine lucruri din domeniul muzicii care să-mi mai ofere surprize copleşitoare. Am ascultat şi cunosc în linii mari cam tot ceea ce e reputat în muzica universală – mai puţin cea de după primul război mondial, care însă mi-e greu să cred că mi-ar mai schimba genul de impresii de până acum. Mi s-a oferit ocazia săptămâna trecută de a asculta *Requiemul* de Fauré pe care nu-l cunoşteam absolut deloc; mi l-a împrumutat B., doar pentru câteva zile, căci nici al lui nu era discul. Am trăit acelaşi sentiment de sublimă umilinţă constatându-i efectele şi neputând să-i analizez cauzele. Am vrut să-l ascult tot timpul, în cele câteva zile, în şir, dar mă reţinea ideea că aş abuza de el, de un disc în stare destul de proastă şi care se cerea menajat. Nu mă interesa însă nimic, *decât să-l ascult,* pentru că în subsidiar puteam să-i verific efectele: aceeaşi stare de perplexitate şi de beatitudine.

În plus, nu mă aşteptam ca Fauré să-mi ofere asemenea surprize – cu atât mai puţin după ce săptămâna trecută ascultasem *Matthäus Passion,* de două ori, la M.P. care o avea excelent imprimată pe bandă de magnetofon. Un efect imediat, sesizant, căruia să nu mă pot sustrage, ar fi fost de aşteptat de la o muzică misterioasă, oarecum exotică, de la un Scriabin (să zicem), dar nu de la un compozitor ca Fauré, care totuşi aici obţine acelaşi efect printr-un calm sublim, printr-un dramatism conţinut, fără nici o vehemenţă, aş zice fără nimic în plus faţă de muzică. Îmi accentuează convingerea că muzica este, în cazul meu, nobila inutilitate.

31 oct. 1959

Deja-văzutul constituie nu numai cel mai agreabil moment al plimbărilor mele, pe care acum le fac mai diversificat şi mai slobod. De câte ori revăd câte ceva, am mai ales o sur-

prindere! Nu sunt nici trei ani de când nu am mai trecut prin unele locuri şi acum revederea îmi covârşeşte toată gama sentimentală, punând în umbră „frumosul"... Când revăd ceva cunoscut am senzaţia descoperirii.

Oare, ce să însemne asta? Că m-am făcut imun la noutate, pentru că ceea ce trebuie să suport de ani de zile nu-mi poate fi agreabil şi îmi survine nu doar fără voia mea, ci împotriva mea, accentuând un firesc reflex de apărare?...

Structura mea de „conservator" se trădează prin centrul de greutate în trecut pe care încep să mi-l observe cei din jur?

Aseară mama a urcat la mine cu o mică treabă, de fapt să vadă cum m-am aranjat în noul meu „apartament". I-am simţit paşii pe scări, apoi am auzit bătaia în uşă (pentru prima oară că face acest gest de când ne-am aflat în aceeaşi locuinţă), dar nu m-am grăbit să-i deschid. Tocmai încheiam o frază din romanul meu, de un anume efect – ca să nu-i spun: un adevărat „trouvaille" şi nu voiam să-l pierd... Intrând, mama m-a întrebat firesc ce fac?

Mi-am amintit atuncea brusc de o replică din „scenariul radiofonic" despre viaţa lui Mozart, compus de un oarecare Ionel Hristea, şi care se dă din când în când pe unde, spre delectarea bieţilor auditori care au ocazia să audă în final câteva măsuri din *Lacrymosa Requiem*-ului, compus de compozitorul muribund.

La un moment dat, nevasta lui Mozart îl strigă din bucătărie sau de nu ştiu unde şi-l întreabă ce face? Iar marele om răspunde:

– Creez, Constanze!

Glumă de care m-am amuzat şi eu cu câţiva amici acum un timp.

Faţă de întrebarea banală pe care mi-a pus-o mama, puteam răspunde şi eu sublim şi ridicol, dar pe deplin justificat:

– Creez, mamă dragă!

Dar m-am abţinut de la această glumă foarte serioasă, de care n-aş fi râs decât eu singur.

1 nov. 1959

Aseară, la Atheneu, ieşind şi întâlnindu-mă cu D., acesta a adus vorba de Tudor T. şi mi-a spus că a suferit un accident cu bicicleta zilele astea, dar a scăpat uşor. În schimb bicicletei i s-a făcut praf roata din faţă.

...Asta marchează sfârşitul ei şi pentru mine şi pune capăt plimbărilor mele „sportive"; nu-mi mai rămân decât cele pe jos sau nu departe de casă.

2 nov. 1959

Mătuşa Ruxandra a suferit un infarct cardiac şi este internată la „Caritas". Eu sunt singurul din familie care o pot vizita joia, nefiind în câmpul muncii şi având disponibilitatea pentru aşa ceva. Mă fac mesagerul bunăvoinţei tuturor rudelor ei, care-mi dau tot felul de bunătăţi pentru a i le duce, acum, când a început să mănânce aproape normal. Îi explic aceasta dintr-un fel de elementară loialitate, deoarece biata bătrână are tendinţa de a identifica în mine pe singurul autor al cumpărăturilor şi mă ceartă la fiecare întâlnire pentru că dau o groază de bani pe lucruri pe care ea în general le împarte generoasă cu vecinele ei de salon.

Astăzi, înainte de a ajunge în Mircea Vodă, mergând în pas agale, căci era o zi de toamnă radioasă, m-am trezit somat de un ţânc de vreo 6–7 ani, care ieşise la poartă şi agita spre mine un pistol enorm, probabil un Colt 187, în timp ce pe celălalt îl ţinea în bandulieră. Era îmbrăcat ca un cow-boy: sombrero alb, cămaşă în carouri, pantaloni vârâţi în cizme scurte cu pinteni, centură lăsată în jos, în partea inguinală, pentru ca posesorul să-şi poată trage pistoalele mai repede, înaintea adversarului.

– Poooc! a răcnit puştiul, văzând că nu m-am lăsat convins de simplul zgomot al capsei şi nu m-am prăbuşit pe trotuar, în sânge.

M-am oprit atunci şi i-am atras atenţia că nici un cow-boy demn de acest nume nu trage împotriva vreunui duşman pe la spate.

– Te-am împuşcat! a strigat el triumfător şi împotriva evidenţei, fără să mai descarce însă vreun foc în direcţia mea.

Cu tot duhul blândeţei i-am spus că nu e cavaleresc ceea ce face, deoarece niciodată un cow-boy nu trage într-un adversar fără să-l someze.

– Te-am împuşcat! urlă din nou puştiul.

Atunci i-am spus că gloanţele lui sunt ineficiente, deoarece a încălcat şi a treia regulă a jocului, a tras împotriva unui adversar neînarmat...

– Te-am împuşcat! stărui el să nu admită altă soluţie. În clipa aceea, auzind pesemne zgomot, a apărut în grabă mama lui, o femeie tânără decoafată care îşi ţinea cu o mână strâns capotul, iar cu cealaltă şi-a smuls progenitura de la poartă, trăgând-o spre casă, în timp ce a rostit următoarele neaşteptate cuvinte:

– Come inside immediately, you spoiled kid!

I-am strigat atunci la rândul meu:

– Forgive me, Madam, it was my fault!...

Femeia s-a întors la mine mirată, cu o privire stupidă, din dosul unor ochelari cu foarte multe dioptrii...

În clipa aceea ne-am recunoscut, deşi mie mi-ar fi fost extrem de greu s-o concep astfel, făcând pe americana, tocmai pe tovarăşa Juster, fosta mea colegă de la M2, una din cele mai interesante „figuri" din acea întreprindere. Îmi amintesc perfect de sosirea ei printre „noi" ceilalţi, din birouri, puţinii care nu plecam aproape imediat după ora 7 pe şantier. Era desenatoare sau absolventă a unei şcoli tehnice de construcţii şi venirea ei a fost cel puţin un motiv de incomodare dacă nu şi de spaimă pentru toţi, căci tovarăşa Juster era soţia unui personaj foarte important, un arhitect care proiectase Stadionul Dinamo şi se pregătea să-l facă şi pe cel numit mai apoi 23 August. Era şi rudă cu ministrul, dar mai ales era o persoană foarte principială.

Îmi amintesc că la vreo trei–patru zile, după aterizarea ei în mijlocul unor salariaţi care vorbeau vrute şi nevrute, înjurau deschis şi nu-şi ascundeau necazurile sau preocupările, un inginer care fusese coleg de şcoală cu bărbatul ei a venit la ea şi a întrebat-o cum se simte în mijlocul nostru. Tovarăşa Juster a mârâit ceva, fără a voi să răspundă exact. Până la urmă, a izbucnit enervată de stăruinţele inoportune ale acelui amic. Deşi a pronunţat cuvintele scrâşnind din dinţi, enervarea a făcut-o să ridice tonul, aşa că aproape toţi cei aflaţi în birou am auzit-o.

– Cum vrei să mă simt într-o instituţie în care nu există decât un singur portret al tovarăşului Stalin!

Interlocutorul ei a rămas stupefiat, nu ştiu ce a mai şoptit, dar a făcut un gest cu mâna şi cu capul având sensul de: asta se mai poate aranja.

Evident, după această scenă, lumea a început să se ferească şi mai mult de tovarăşa Juster, ceea ce acesteia avea aerul a-i face plăcere; era în tot cazul o fiinţă aparent posacă şi taciturnă şi nu căuta relaţiile cu nimeni. Aşa s-a întâmplat că la un moment dat fiind întrebată de o colegă, cam de aceeaşi vârstă cu ea, cum de stă aşa de izolată, în afara discuţiilor celorlalţi, tovarăşa Juster a răspuns că toţi cei din jur sunt dacă nu nişte reacţionari, în tot cazul nişte oameni de bună-credinţă, dar de educaţie burgheză. Or, aici e pericolul cel mai mare pentru ea care se voia un om de tip nou: să nu se lase antrenată de atmosfera generală, să nu fie contaminată de mentalitatea celorlalţi, care fără voie ar putea avea asupra ei o influenţă nocivă.

– Bine, dragă Edith, i-a replicat colega, dar aşa o să ajungi să nu mai vorbeşti cu nimeni...

Tovarăşa Juster i-a precizat că efectele educaţiei burgheze sunt mai mult nefericite şi persistente decât se crede, că ea însăşi luptă din răsputeri ca să scape de ele şi mai ales să-şi salveze din ghearele perdiţiunii pe micul ei băieţel. Şi a dat ca exemplu faptul că deşi ea şi bărbatul ei au din plin mijloace să angajeze o nursă, şi-a dat copilul la cămin ca să se deprindă de mic cu educaţia muncitorească şi cu greutăţile vieţii.

La toate acestea, colega aceea, care era o persoană cel puţin de bun-simţ, i-a spus că îi recomandă ea o „femeie" excelentă fără mari pretenţii şi care pe deasupra vorbeşte şi englezeşte, aşa că...

Tovarăşa Juster a scuturat cu violenţă din cap la această propunere şi s-a roşit de enervare. I-a explicat că pentru ea însăşi educaţia primită în familie a constituit un dezastru şi că tatăl ei, de pildă, în ciuda faptului că a avut totdeauna vederi socialiste, a rămas în fond un individualist mic-burghez şi n-a renunţat la micul lui atelier de meseriaş şi continuă să viseze să fie „un patron" cât mai considerat. Din cauza aceasta, ea a rupt relaţiile cu el, nu se mai văd şi nici măcar la telefon nu-şi vorbesc, deşi mărturiseşte că nu-i e deloc uşor.

A fost o declarație netă, care a stupefiat pe toți, care nu mai pretindea nici un comentariu. Or, cum pe mine nu mă ocolesc situațiile cele mai ciudate, chiar în după-amiaza acelei zile, după ce am aflat de felul în care tovarășa Juster luptă împotriva reminiscențelor mic-burgheze din propria-i familie, ducându-mă să-mi ridic pămătuful de ras pe care-l comandasem anume unui mare (poate unic) specialist, anume domnul Gold, care are un atelier pe Calea Moșilor lângă Biserica Sfinților, m-am trezit cu colega mea de serviciu nas în nas, căci ea venise în vizită (pentru cine știe ce motive, probabil foarte simple) să-și vadă... tatăl, de care se despărțea tocmai în termeni foarte amicali.

Bineînțeles că mi-am atras ura ei imortală, dar de vreo acțiune directă nu m-am putut plânge. Pentru că, din fericire, tovarășa Juster era mai mult absentă de la serviciu, stătea acasă, în concedii îndelungate, ori de câte ori i se îmbolnăvea băiețelul și-l îngrijea după Dumnezeu știe ce metode. În tot cazul, nu pot să uit că pe la începutul iernii acelui an, când s-a semnalat pentru prima oară o epidemie de poliomielită la noi în țară, în condițiile în care nu exista vaccinul salvator, tovarășa Juster și-a luat val-vârtej copilul de la cămin (dacă se va mai fi aflat pe-acolo) și a plecat cu el la Sinaia, unde a stat în condiții de izolare în nu știu ce vilă, vreo trei luni de zile.

Nu pot să uit scandalul pe care l-a făcut în ziua plecării și amenințările care-i ieșeau din gură, aflând că directorul întreprinderii noastre uitase să-l avertizeze pe nea Grigore, șoferul micii Skodițe, singura noastră mașină oficială, că trebuie s-o ducă pe tovarășa Juster la gară și omul nu voia să plece, pentru că nu avea ordin.

Iată-l acum pe micul ei îngeraș în uniformă texană atacând lumea cu pistoalele și, desigur, asemeni lui Billy the Kid sau lui Jesse James, capabil să facă față oricărei situații când va ajunge bineînțeles acolo unde toată familia lui visează, în America.

3 nov. 1959

La Biblioteca Academiei, azi-dimineață, în timp ce citeam într-un număr din *Revista Fundațiilor Regale* (mai 1944) un extrem de interesant studiu al lui P.P. Panaitescu, intitulat *De*

ce n-au cucerit turcii Ţările Române? (cu amănuntul amuzant că autorul se afla în aceeaşi sală de lectură doar cu câteva mese mai în faţa mea), privirea mi-a căzut alături, pe un articol de I.S. Floru, intitulat cam pompos *Trei portrete caracterologice,* dar care cuprinde în cea de a doua lui parte evocarea succintă a unui fost coleg de facultate al autorului, cu care acesta din urmă s-a întâlnit pentru prima oară la examenul de bacalaureat şi care încă de pe atunci se dovedea o personalitate depăşind cu mult comunul. Am transcris tot textul, pentru că mi s-a părut extrem de interesant pentru ideea pe care o conţine despre „geniu" – exact contrarie celei pe care aş susţine-o eu. Îmi propun neapărat să dezvolt observaţiile de ani şi, de aceea, am nevoie de textul lui Floru pentru a-l folosi fie şi ceva mai târziu:

„La bacalaureat, am intrat în sala d-lui Francudi şi m-am aşezat pe un scaun, ca un vinovat pe scaunul de judecată. Profesorul avea înaintea sa un maldăr de cărţi greceşti, a luat una, a deschis-o şi mi-a dat ca să citesc şi să traduc.

Să traduci fără pregătire dintr-un autor grec era o glumă fără gust, căci cei mai mulţi candidaţi abia puteau citi, nu să mai înţeleagă sau să traducă. Unul singur putea citi autori greci, dar acela putea citi autori latini şi cu tot atâta competenţă rezolva probleme de matematică, explica chestiunile de ştiinţă şi de filosofie.

Era Gheorghe Şapcaliu, de neam grec din Buzău. Înalt, cu faţa prelungă, cu ochi negri pătrunzători, cu păr negru, pe care-l purta lung din economie, Şapcaliu a fost cel mai înzestrat tânăr al generaţiei noastre, dar de la care n-a rămas nimic. În Şcoala Normală Superioară încânta prin spiritul, prin voioşia, prin bunătatea lui. La orice întrebare găsea un răspuns, la orice cusur o calitate cu haz, la orice întreprindere o voie bună.

Numai iniţiativă să nu-i fi cerut. Ca să dea examen pentru Şcoala Normală, deşi se hotărâse de un an, a trebuit să-l târască după el Gheorghe Dragu, dar ca să-l decidă să ţie vreo conferinţă, să scrie vreun articol, n-a fost în puterea nimănui. Cufundat în tot felul de lecturi, uita orice nevoie, economisea şi mica sumă ce ni se da pentru haine, de aceea îi ziceam în glumă Harpagon. Dar nici nu căuta să câştige: n-a primit să prepare pe cineva, nici să dea lecţii la institute particulare.

A fost trimis la Câmpulung ca profesor suplinitor, şi-a ales ca subiect de teză pentru licenţă *Sufixele limbii române* şi nici din Câmpulung n-a mai ieşit, nici teza n-a trecut-o, nici vreun examen de catedră n-a dat. Excelent profesor, iubit de elevii săi învăţători, stimat de toată lumea, a înviat în lumea noastră tipul vechiului filosof grec, iar prin barba mare îl confundai cu călugării, printre care avea numeroşi prieteni.

Profesor prin vechime şi pentru ştiinţa sa, îţi semnala greşelile de interpretare ale unui Iorga, era în curent cu toate, dar n-a publicat nimic. Cufundat într-o melancolie disperată, când rămânea singur *(totul e abis şi tăcere,* zicea el, apropriindu-şi cuvântul gnosticilor), s-a stins acum doi ani la Câmpulung. S-a pierdut un geniu".

Ce să spun despre acest „geniu"? Nu pot să-l numesc de-a dreptul un cretin, dar nici nu am la îndemână un termen de pregnanţa celui inventat de Camil Petrescu pentru a desemna inteligenţele dezvoltate monstruos într-o anume direcţie periferică a spiritului: „evoluat în subspecie" (categorie în care, după el, intra şi Oscar Wilde, de pildă), în afară de acrobaţii inteligenţi există şi acest tip regretabil de inhibaţi sterili, de fapt nedezvoltaţi în final, asemenea albinelor lucrătoare, care au aparatul genital atrofiat, din cauza opririi alimentaţiei normale într-un anumit stadiu al dezvoltării organismului lor. Este posibil să existe în mediile intelectuale mai dense mult mai mulţi indivizi de soiul acestui Şapcaliu decât se poate bănui şi e posibil ca ei să joace un anumit rol acolo, cel puţin indirect. Pentru cineva care ştie să meargă la esenţe, asemenea apariţii uneori foarte spectaculoase sunt mai degrabă de plâns, în nici un caz de admirat. Monstruosul, chiar în ordinea intelectuală, în cazul unui ins care era în stare să semnaleze erorile de interpretare ale unui Iorga, dar a eşuat în faţa unei modeste teze de câteva zeci de pagini despre sufixele în limba română, trebuie neapărat denunţat.

Dar dacă e sigur vorba despre monstruozitate, de ce trebuie neapărat să vorbim şi de geniu?

4 nov. 1959

Anumite remuşcări faţă de Anca, ba chiar nostalgie (dacă în legătură cu ea se pot avea astfel de sentimente), mi-au îndrumat paşii spre locuinţa doamnei D., pe care astăzi, din fericire, am găsit-o acasă. Mi-a dat unele noutăţi, că fiica ei e la Hamburg, nu în Suedia, cum crezusem eu, e „bine", bărbatul ei (!?) este un angrosist de produse farmaceutice, care face turul Europei în fiecare lună, e un bărbat „serios".

Bănuiam unele lucruri, dar e bine că sunt confirmat în presupuneri de doamna D. Ea se emoţionează povestind ce a făcut Anca, pentru că l-a părăsit pe Radu (care Radu? mi-a venit s-o întreb, dar aş fi introdus o notă de ironie pe care n-o intenţionam), pe care l-a extras dintr-o căsătorie fericită şi cu care a trăit câtăva vreme, căci „se potriveau" oricum. Bietul băiat e disperat acum; în rarele ei mesaje, transmise pe căi întortocheate în ţară, pare că nu e vorba de el.

– Ca să fiu sinceră, mi-a spus doamna D., n-aş fi vrut să te ia nici pe tine. Nu că mi-ai fi fost antipatic, dar nu cred că aţi fi fost fericiţi. Anca e...

Cunoşteam subiectul; dar doamna D., vorbind de fiica ei, a început din nou să plângă şi, ştergându-şi lacrimile, s-a dus la un raft şi mi-a adus un mare prospect în englezeşte al unei fabrici de chimicale foarte lucios şi atrăgător. N-ar fi fost mai bine să-mi arate o fotografie a respectivului domn, decât titlurile lui de respectabilitate? Dar Anca implicată măcar prin amintire într-o scenă cu lacrimi e tot ce mi-ar fi mai greu de suportat sau măcar de închipuit...

Eu m-am întrebat cum de poate fi ea fiica unei doamne atât de sensibile şi de distinse.

5 nov. 1959

Aşteptând să-mi vină cartea cerută la Bibliotecă, mă duc la biblioteca uzuală a sălii de lectură, foarte prost alcătuită, aproape numai din publicaţii sovietice, cărţile mai interesante fiind doar dicţionarele. Am luat pe cel al Academiei şi am dat peste „căpială" şi etimologia lui. Era exact ce-mi trebuia, căci mi-a cristalizat toate ideile pe care le aveam despre mine. De luni de zile, mi-am schimbat cu totul viaţa, citesc furibund, la

întâmplare, fără nici o ordine, aşa cum făceam acum zece ani. Restricţiile pe care mi le impusesem, ideea de reglementare, visul meu etern de a mă „concentra" s-au pulverizat în faţa realităţii pe care o trăiesc acum, ca un ins scăpat dintr-un ţarc. Până şi ideea de bază a acestui jurnal mă incomodează. Fac însemnări de lectură cu duiumul, le bag în plicuri, am deja atâtea încât să simt necesitatea de a le sorta, de a le distribui pe „subiecte" sau mai ştiu eu cum. Nu mai spun de ispita mea continuă de a imagina subiecte „literare" şi pe care mi-am înfrânat-o ani de zile încercând în modul cel mai silnic să mă rezum la o singură carte. Or, aceasta e gata, n-are nevoie decât de unele retuşuri, aşa că... Perspectiva libertăţii mi se deschide firesc în faţă. Să văd cât o fi de rodnică, căci oricum ea corespunde temperamentului meu intelectual.

Aşadar, abia aştept să epuizez paginile acestui ceaslov; asta va reprezenta şi sfârşitul „jurnalului".

Mi-e frig de oboseală, ceea ce după opinia unor persoane competente ar fi un semn de bătrâneţe.

Iată o situaţie la care nu m-am gândit o clipă, ce voi face atunci când peste mine va surveni un mare adaos de ani. Nu mă pot concepe bătrân, dar, nu din cauza asta, cred că frigul şi oboseala nu se datorează vârstei.

6 nov. 1959

A., speriată şi ea de valul recent de arestări, îmi semnalează pe luczi B., care ar fi o notorie turnătoare... (Ce poate fi mai firesc decât ca atelierul ei de cosmeticiană să fie punctul ideal unde se pot afla tot felul de lucruri, iar autorizaţia de funcţionare să fie condiţionată de „serviciile" pe care ea le face. Blocul ei pare să fie unul cu „repartiţie specială", m-am convins intrând o dată la întâmplare, în căutarea lui M. şi observând numărul mare de inşi cu pantaloni de uniformă militară care mi-au deschis şi care nu aveau habar de acest colocatar, care stă totuşi acolo din timpul războiului!)

A., care-mi comunică ştirea arestării lui P. (pe care o cunoşteam), îmi recomandă să mă „feresc", să fiu prudent. Da, dar cum să faci asta? Poate doar punându-ţi un lacăt la gură, ceea ce atrage atenţia turnătorilor mai bine ca orice... Mie mi se pare că

arestările s-au mai domolit, iar faptul că nu mai am contact cu mediul aşa de periculos de la serviciu e spre binele meu, măcar întrucâtva.

7 nov. 1959

Ieri, până dimineaţa la 1 1/2 la C. Până să ajung acasă, până să reuşesc să adorm, se făcuse 3. Bun început de „program" de lucru şi de viaţă, pe care proiectasem chiar acum câteva zile să mi-l impun.

Adevărul e că sunt atras de lume, de societate, în ciuda judecăţilor pesimiste ale lui A. la adresa felului meu de a mă comporta. Dar merită pierderea de vreme? îmi pot îngădui asemenea irosiri? De câteva luni, totul în viaţa mea pare a-mi impune, dinlăuntru însă, un fel de urgenţă, de precipitare, cu ideea ameninţătoare şi stăpânitoare a unei scadenţe imprevizibile, dar apropiate. Mai înainte (efect al tinereţei?) nu aveam sentimentul că irosesc timpul, aveam şi scuza modelului proustian, dacă mi-e îngăduit să-l invoc, şi pe care, în secret, îl păstram totuşi prezent mereu în minte. Dar Proust a avut şansa să trăiască până la 51 de ani, ceea ce nu cred să mi se întâmple mie, şi totuşi nu şi-a încheiat opera. Totul, până în clipa în care s-a apucat efectiv de lucru, a însemnat pentru el risipire... Dar oare s-ar fi putut apuca de scrierea cărţii sale capitale mai devreme? Categoric, nu. Subiectul ei este trecerea timpului, ea însăşi se propune ca produsul pierderii de vreme şi, doar mai apoi, al unei încercări de regăsire.

Să pierzi atâtea ore, o noapte întreagă, fără să întâlneşti nimic interesant, să nu auzi vreo vorbă care să fie altminteri decât convenţională, petrecând între oameni pe care-i ştii şi de la care nici nu te-ai aştepta la altceva? Pentru a conduce până la urmă acasă pe doamna Iv. (care mi-a comunicat amănuntul că ea a cunoscut-o pe „doamna poet Macedonski") şi a te întoarce în cea mai mare grabă, ca să te culci, fericit că ai „isprăvit" ceva...

Tipul celălalt la care mă gândesc, dar pe care ştiu la fel de sigur că nu-l voi realiza, pentru că nici nu am curajul să-l încerc, anume: omul retras, străin de ce-i în jur, profitând însă de aceasta, în limite decente, izolat chiar şi atunci când pare a căuta lumea. Îmi dau bine seama că nu voi putea fi niciodată astfel. Nu

ştiu dacă e vorba de slăbiciune şi nu cred că am motive să mă suspectez de vanitate.

Îmi aduc aminte de cuvântul acela extraordinar al lui Rafael, care comenta poziţia agresivă şi întunecată a lui Michelangelo, un om care se încrucişa cu oamenii, rămânea însă distinct de ei, aparent nepăsător, făcându-se doar a trăi în mijlocul lor, fără a se izola propriu-zis, dar şi fără a-i căuta, căci se ştia detestat şi căutat de ceilalţi, CA UN CĂLĂU...

8 nov. 1959

Discuţie azi la A., despre femei. E un subiect dintre cele mai potrivite în conversaţiile mele cu ea, pentru că A. le consideră pe femei cu un ochi bărbătesc sau eventual doar cu un plus de cruzime bărbătească, dar ca un bărbat. Eu sunt totdeauna mai indulgent şi constat că am devenit, odată cu trecerea timpului, din ce în ce mai îngăduitor, mai dispus să recunosc fiecărui caz în parte, „partea" lui. E o viziune concesivă, îmi dau seama, pe care ea nu o acceptă în nici un caz.

Întorcându-mă seara acasă, pe drumul acela cu care sunt atât de obişnuit, şi care durează cu mici variaţiuni o jumătate de oră, m-am gândit fireşte la Anca, pe care aş fi putut s-o invoc, deoarece A. o cunoştea destul de bine, au fost colege de clasă în primii ani de liceu, după care în mod cert s-au întâlnit în societate, din când în când. Nu am pomenit de ea, pentru că pentru A., Anca e o iremediabilă idioată şi orice contraargument al meu în acest sens ar fi inutil, ba chiar ar fi întărit-o în convingerea ei. A. are acest obicei, după mine stupid, de a-şi face o idee despre un om şi mai ales despre o femeie după o prostie pe care a spus-o în adolescenţă, la un ceai, sau mai ştiu eu în ce împrejurare, fără să-şi dea seama, ceea ce eu îi repet tot timpul, că oamenii evoluează, câştigă de cele mai multe ori odată cu trecerea vremii şi că mai ales femeile tâmpite (ceea ce Anca nu a fost niciodată) pot intra în plasa unui bărbat şi se pot schimba radical, cel puţin datorită spiritului lor mimetic, a adaptabilităţii.

Aş fi putut invoca în cazul Ancăi frumuseţea ei fizică indiscutabilă şi pe care nici A. nu o neagă şi nu o nega nici pe vremuri, dar adăuga că la treizeci de ani o să arate ca o atletă de circ, ceea ce e departe de a se fi întâmplat. Anca are o inteligenţă

indiscutabilă pentru care nu mai trebuie pledat. Îmi amintesc de acea extraordinară replică dată de Rodin unui cirac mai tânăr care se tot mira că natura a făcut din lebede nişte făpturi atât de frumoase şi de proaste:

– Dar ce mai au nevoie să fie inteligente, din moment ce au inteligenţa liniilor!...

Aş putea să invoc această inteligenţă a liniilor la care în mod cert A. e sensibilă, pentru că o are şi ea indiscutabil, dar nu am făcut-o pentru că ştiam în ea un refuz de acceptare a Ancăi pe care nu-l pot înfrânge şi pe care nu are sens să-l mai discut.

Am rămas ca, pe drum, să discut cu mine însumi, pentru şi împotriva Ancăi, eu având toată cruzimea necesară pentru a-i rămâne şi admirator... Am recapitulat atitudinea ei pe parcursul celor mai bine de cincisprezece ani de când ne cunoaştem, o atitudine îndeajuns de constantă ca să pară şi concertată. Mi-a venit în minte definiţia pe care o dă Sfântul Augustin curvelor: sunt nişte femei care se comportă *ca şi cum ar fi iubite.* Judecata comună ar accepta mai curând cealaltă fomulă: *ca şi cum ar iubi.* Nu mai ştiu din nenorocire unde am citit această frază a Sfântului Augustin, care mi-a rămas în minte în mod bizar, printre atâtea dezastre ale memoriei. Ar trebui să o aprofundez, dar ea nu are aplicabilitate totală în cazul Ancăi sau se potriveşte printr-o nejustificată coincidenţă.

9 nov. 1959

Mă gândesc la săraca mătuşă Ruxandra, care doreşte mult să se întoarcă „acasă", cuvânt care la ea nu poate să însemne decât „la casa ei", de care s-a despărţit măcar temporar prin şederea la spital. Mă gândesc acum la ea pentru că observ lipsa, în romanul meu, aşa de plin de „figuri" (ceea ce nu fusese în intenţia mea iniţială), a personajului „bunicuţei" sau al „bătrânei mătuşi bune". Regret faptul, dar nu-mi trece prin minte nici o soluţie, cel puţin pe moment – cum l-aş putea introduce în acţiune?

Biata mătuşă Ruxandra, cât de asaltată e de dragostea „noastră" acum că se duce! Toată viaţa a muncit ca o sclavă pentru alţii, a muncit ca să contracareze fanteziile păguboase ale bărbatului ei şi ale fratelui acestuia; apoi, când cei doi au

dispărut (providenţial îmi vine a spune, pentru familia noastră, mai ales pentru a Silviei, favorita ei), totul a venit spre profitul urmaşilor ei care-i vor fi moştenitori.

Mama îmi povestea că pe vremuri pe mătuşa ei n-a cunoscut-o decât atunci când era invitată la prânz la ea; abia o zărea venind de la Minister, mâncând în grabă, mai mult în picioare şi fugind apoi la cealaltă slujbă, la Casa Corpului Didactic. Totul pentru a plăti ratele la casa asta, în care va sfârşi după ce n-a stăpânit-o şi n-a folosit-o decât vreo 25 de ani, poate nici atâta. Adică a muncit pentru „noi", pe gratis, deşi tata pretinde că el i-a aranjat creditul pentru cumpărare, i-a „girat" nu ştiu ce împrumut şi, bineînţeles, a ajutat-o cu ceea ce permitea specialitatea lui: sfaturile şi îndemnurile bune.

Un cuvânt al acestei înţelepte bătrâne, de trecut în contul „literaturii": – Câţi oameni se roagă lui Dumnezeu sau măcar spun: „Ajută-mă, Doamne!" Dar ce puţini sunt cei pe care o să-i auzi mulţumindu-i mai apoi.

Revin după o oră: în fond, din rândurile de mai sus, eu mă dovedesc cel mai odios profitor al mătuşii Ruxandra, căci mă gândesc să o „exploatez" (cum se spune acum) făcând din ea un personaj de literatură, în folosul meu unic şi deliciul celor care m-ar citi pe mine, dar nu vor avea habar cine a fost ea.

10 nov. 1959

Sergiu Ivanovici mi-a telefonat în lipsă, a insistat să luăm contact şi, în cele din urmă, a dat peste mine. M-a invitat să vin duminică la el, dar neapărat la masă, aşa cum făcea demult, încă de acum zece ani. L-am întrebat totuşi ce părere are despre romanul meu. Mi-a spus în grabă că i-a plăcut, că romanul e bun, dar „e de discutat". Cu toate insistenţele mele făcute într-o stare de oarecare iritaţie şi nerăbdare, nu am putut obţine de la el nimic mai mult la telefon.

M-am dus aşadar la el şi cred că alegerea lui pentru această confruntare n-a fost chiar rea. Sergiu este indiscutabil un om cu oarecare înclinaţie artistică şi poate cu o experienţă destul de avansată a lecturilor. În liceu era singurul din clasă care manifesta înclinaţii literare; scria poezii, dar nu şi le divulga cu indiscreţie, aşa cum fac geniile precoce, nişte poezii care mie nu-mi

spuneau mare lucru, dar pe care, faţă de nivelul general, le consider şi azi mai mult decât onorabile. A abandonat scrisul, după câte îmi spunea într-un moment de sinceritate, încă de pe când era student, când s-a căsătorit. Era mai mare decât restul colegilor săi de clasă cu vreo doi–trei ani; pierduse un an în 1940, în legătură cu deplasarea aventuroasă a familiei sale din Cernăuţi; apoi fusese bolnav un an de tuberculoză intestinală, de care numai apariţia în anii aceia de după război a penicilinei îl salvase.

Era un băiat bun, dar exagerat de sperios de orice boală, un precoce ipohondru când l-am cunoscut eu, ceea ce-i dădea şi mai mult un aer de seriozitate neobişnuită. S-a căsătorit foarte repede, poate încă din anul al II-lea de facultate cu o colegă de la el, de la Academia Comercială, şi a început să ocupe posturi de economist din ce în ce mai bune, încetul cu încetul consolidându-şi situaţia materială şi familială. Aceasta i-a îngăduit şi lui şi nevestei sale să mă trateze totdeauna ca pe un copil, cu un aer patern suficient de amuzant pentru a nu mă enerva prea tare şi a face ca relaţiile dintre noi să se menţină spre plăcerea ambelor părţi.

Acum m-a primit cu amabilitate, el îndeplinindu-şi oficiul de gazdă într-o inteligentă colaborare cu nevastă-sa, dar fără nici o confuzie de roluri; mi-a vorbit despre starea sănătăţii lui care rămâne îngrijorătoare, în ciuda aspectului lui fizic aproape revărsat, de nevoia de a se menaja de orice efort peste ceea ce-i impun obligaţiile de serviciu. Casa lor este un model de confort şi de platitudine burgheză şi nici cele câteva acuarele sau uleiuri făcute de el pe vremuri şi care-i ornează pereţii nu izbutesc să-i dea oarecare caracter. (La pictură a trebuit să renunţe încă din adolescenţă din aceleaşi motive pentru care a abandonat literatura, la asta am fost şi eu martor şi am regretat, deoarece mi se părea că are realmente talent.)

Cu toată răbdarea de care eram în stare, am aşteptat să se consume dineul mai mult decât abundent şi să se ajungă în fine la romanul meu, care era de discutat. Sergiu l-a luat la un moment dat cu gesturi tacticoase de pe un raft al bibliotecii şi, cu ocazia aceasta, am observat că îmbrăcase coperta enormului dosar într-o hârtie de pergament, pe care de altminteri m-am hotărât să i-o păstrez, deoarece mi s-a părut foarte potrivită.

Mi-a spus că romanul i-a plăcut, că e în mod cert o operă de valoare şi a stăruit asupra câtorva puncte care mă interesau şi pe mine în mod deosebit şi în care mă văd cu plăcere confirmat: că deşi e scris la persoana întâi, romanul dezvăluie o personalitate cu totul diferită de a mea; că partea cea mai realizată e aceea care priveşte evenimentele petrecute înainte de primul război mondial, când, firește, eu nici nu mă născusem. Cât priveşte „povestea de dragoste", cum a numit el toată partea sentimentală a romanului, aceasta i s-a părut cam prea exaltată, în tot cazul concepută într-un spirit cu totul străin de cel modern. E o parte care lui zicea că i-ar fi plăcut, dar despre care credea că unui scriitor actual i se va părea doar curioasă, într-un contrast cu stilul lucid şi dezabuzat al restului. Şi, poate, e şi prea izolată de el.

L-am ascultat în perfectă liniște; era, în fond, rezultatul primului meu examen de scriitor. Modul lui de a se exprima şi judeca era perfect sincer, indiferent de elogii sau de rezerve. Nu i-am „replicat" mare lucru, l-am adus spre unele probleme care mă interesau în mod deosebit, pentru a-i afla opinia. În cursul întrevederii noastre am ajuns însă la un punct în care am avut dintr-o dată, printr-o mică contrarietate, sentimentul realizării şi succesului în mai mare măsură decât oricând. Anume: lui Sergiu i-au scăpat unele accente de mirare la adresa acestei cărți care prin amploare şi prin spiritul geometric în care e redactată nu se aştepta să vină de la mine. E posibil să mă fi socotit un ratat, un fel de zăpăcit, inteligent indiscutabil şi nu lipsit de un oarecare har, dar totuşi un ratat, în nici un caz capabil de eforturi coerente. Surprinderea lui îmi confirma pe această cale, indirectă şi neplăcută, că îi infirmasem un dubiu serios, că mă reabilitasem în ochii lui, după un întreg deceniu de nedumeriri.

În aceeaşi serie de impresii pot să notez că la un moment dat s-a ridicat din fotoliu şi a făcut câțiva paşi prin cameră, şi-a contemplat biblioteca şi mi-a spus câteva vorbe de regret pentru cariera sa literară abandonată.

– Ştii că izbutisem să public câteva poezii... a încheiat el. Am avut ceva în *Almanahul literar* (probabil din primul an al acestuia, 1950?), ba chiar am avut o promisiune fermă la *Gazeta literară,* unde lucrează Geo, îl ştii...

Mi-a vorbit în continuare de starea sănătății lui, de eforturile de a se vindeca în acei ani. Tratamentul acela drastic con-

tra tuberculozei a avut ca rezultat secundar, complet nescontat, faptul că s-a îngrăşat în mod dezastruos (ceea ce pot constata şi eu), agravându-i cu timpul actuala lui boală de inimă, care-l obligă la sedentarism şi inacţiune.

Nu simt chiar exact acelaşi lucru, dar m-am ferit să-l contrazic, l-am lăsat să vorbească doar el. În fond, de ce a renunţat la poezie şi la pictură, care se pot face bine stând într-un fotoliu? în casa asta în care toţi, nevastă şi socri, nu fac decât să se învârtească în jurul lui?

La plecare a ţinut să mă conducă, pentru a face câţiva paşi, absolut necesari pentru el, care e un om cu digestie dificilă. Şi eu sunt la fel, aş fi vrut să-i spun, pentru a spori punctele noastre comune de contact; după ce mănânc însă, simt nevoia urgentă de a mă întinde în pat, nu de a umbla, şi, din ce în ce mai des în ultima vreme, mi se întâmplă să adorm.

– Ce ai de gând să faci acum cu cartea? m-a întrebat Sergiu la despărţire, gândindu-se fireşte la publicare.

I-am explicat că nu am nici o şansă momentană s-o văd apărând. Cine ar publica un roman atât de masiv, operă a unui tânăr necunoscut şi fără relaţii, un roman fără „temă" etc.

– Va să zică nu ai făcut nimic, a comentat Sergiu, sincer întristat. El se gândea probabil numai la eventualitatea publicării, ca la o posibilitate de schimbare în bine a statutului meu social...

Şi, totuşi, ceva cred că am făcut. Eu sunt dezamăgit de volumul cărţii, dar nu de ea în total. Îi dădusem lui S. copia la care nu făcusem numeroasele adaosuri care ar putea reprezenta zeci sau chiar o sută de noi pagini şi poate la o nouă redactilografiere (dacă voi mai fi în stare de aşa ceva!) să sporesc totul cu cine ştie cât... Deşi sunt foarte departe de idealul „Proust", mi-a ieşit un roman cel puţin consistent şi, zice Sergiu, închegat, el sfătuindu-mă să nu-l amplific în nici un caz, căci o să-l stric.

11 nov. 1959

Oglinda asta veche, am ezitat s-o aşez în „cameră", iniţial rezervându-i locul în „bucătărie" sau în acea încăpere pe care ar trebui s-o numesc aşa. Am adus-o din casa noastră din Toamnei, unde zăcea în camera fostă a femeii de serviciu – o iniţiativă ciu-

dată, deoarece, la plecare, noi, cei duşi, nu am revendicat multe lucruri din bunurile „comune" rămase, iar tata şi consoarta lui păreau foarte interesaţi să înceapă o „viaţă nouă". E afumată rău, chiar coclită, numai bună de aruncat, după opinia mamei.

Eu, totuşi, n-am făcut acest lucru (din respect pentru o simplă vechitură?), deşi cristalul de acum o sută de ani şi rama din imitaţie (?) de bronz nu depăşesc prea mult comunul. În această oglindă nu pot nici măcar să mă contemplu, adică ceva ce nici nu prea îmi e în fire. Ea are totuşi un fel de taină a ei, ca şi cum ar fi reţinut câte ceva din contactul cu figurile care i-au afectat în decursul vremii argintul.

Gluma lui Cocteau: „Orice oglindă ar trebui să mai şi reflecteze înainte de a reflecta". Nu ştiu ce face oglinda mea veche, dar e cert că nu se limitează la a reflecta.

12 nov. 1959

O întâmplare soluţionată fericit mă avertizează asupra eventualului „succes" pe care l-aş avea în orice acţiune, în cazul că mi-aş putea concentra energia şi un minimum de ambiţie. De aproape o săptămână am primit apelurile telefonice transmise familiei mele (căci eu nu eram acasă) de a lua contact cu un domn Laurian, un profesor sau inginer, care-şi lăsase numărul de telefon de la serviciu şi de acasă. Nu l-am căutat, pentru că numele nu-mi spunea absolut nimic. Dar ieri mi-am adus brusc aminte de ceva şi mi-am dat seama că ar putea fi vorba de perspectiva unei noi slujbe.

N-a fost asta, ci ceva mult mai bun, legat de o întâmplare petrecută acum mai bine de un an. Atunci, Radian a venit într-o zi la mine şi mi-a înmânat un material de vreo 25 de pagini tradus din englezeşte şi care trebuia confruntat. M-a rugat s-o fac eu, spunându-mi că e vorba de un bun prieten al său, profesor universitar sau aşa ceva, un ins faţă de care în plus avea nu ştiu ce obligaţii etc. Am făcut toată treaba, relativ simplă, şi care, după câte am înţeles de la început, nu implica nici un fel de remuneraţie de la beneficiar.

Traducerea nu era proastă, în sensul că nu era inexactă, era făcută de cineva care ştia englezeşte, dar nu avea obişnuinţa vocabularului tehnic, aşa că stilul era de revizuit integral. Am

vrut să-i spun toate acestea lui Radian, dar el plecase într-un scurt concediu la mare şi o pusese pe secretară să mă îndrume de urgenţă spre necunoscutul de către mine autor al traducerii. M-am dus la sediul A.S.I.T.-ului de pe Calea Victoriei şi am ajuns la secretara omului meu, care se dovedea astfel a fi un personaj de marcă. Secretara n-a vrut să discute cu mine obiecţiile de text, dar curând mai apoi, când nu ştiam ce să fac şi-mi venea să plec, lăsându-i dosarul, a apărut şi acest Laurian şi eu, pe un ton absolut inconştient, i-am făcut lui observaţiile cuvenite, fără să-mi pese de reacţia lui şi arătându-i că în tehnică nu se întrebuinţează termeni ca iuţeală şi găurică, ci viteză şi orificiu şi că expresia consacrată e „efectul Compton" nu „efectul lui Compton", cum se tradusese etc.

Omul meu m-a ascultat cu maximă atenţie şi apoi l-a chemat dintr-un birou învecinat pe un individ al cărui nume l-am reţinut din cauza bizareriei (se numea Sorin Carniol) şi ne-a invitat să trecem în camera de alături şi să „ne înţelegem" asupra textului.

Ce aveam să ne înţelegem? Era clar pentru mine că acest Carniol făcuse traducerea, aşa că i-am lăsat versiunea corectată de mine şi textul original, subliniat cu toată brutalitatea cu creion roşu în punctele în discuţie. Apoi l-am lăsat fără un cuvânt şi am plecat în grabă, enervat, aproape trântind uşa.

Comportarea aceasta fermă a avut efect, a impus. M-am trezit acum că Laurian acesta, pe care abia îl zărisem în scurta noastră întrevedere, mă caută insistent şi, când am luat contact cu el, am înţeles imediat că e vorba de ceva de acelaşi gen, el însă refuzând să-mi explice clar la telefon cam ce ar dori să facem „împreună". M-a invitat însă stăruitor să vin la el acasă, ca să putem discuta nederanjaţi, pe îndelete...

Şi azi după-masă, după 7, m-am prezentat la locuinţa lui, un apartament mare, într-un bloc din strada Ion Ghica, unde m-am aflat pentru aproape o oră într-o atmosferă de „vremuri bune", de calm şi de confort burghez, în care probabil se încheiau chiar afacerile de milioane, înainte de război, prin 1939, să zicem. Mi-a deschis uşa o subretă rutinată care avea pe ea un tablier de organdi alb şi care m-a introdus în salonul prelungit cu un fel de birou-bibliotecă, unde probabil că lucrează de obicei Laurian. Acesta a apărut imediat într-o haină de casă elegantă,

cu aerul unui om sculat din somn, dar s-a comportat ca un amfitrion atent şi prevenitor, mi-a oferit băuturi în sticle policrome cu aspect cristalin, m-a îmbiat cu ţigări străine.

Apoi mi-a spus ce voia, adică ceea ce bănuiam şi eu, fără a visa o clipă că mi se va propune o afacere aşa de avantajoasă. Mi-a spus că îşi luase angajamentul să facă o traducere dintr-o carte americană despre *Noile tehnologii în industria modernă* şi din cauza multiplelor sale ocupaţii (catedră, lucrări ştiinţifice, şedinţe, participarea lui la conducerea A.S.I.T.-ului etc.) intrase în criză de timp, nu izbutea s-o ducă la capăt la termenul convenit. Şi ţinea foarte mult să o facă (sau să-i apară numele ca traducător), pentru că traducerea trebuie să fie dată la tipar până maximum la 1 mai anul viitor, căci în primele zile ale lui septembrie urmează să se ţină nu ştiu ce congres la Viena şi el ar avea ocazia să-l întâlnească pe unul dintre cei nouă autori etc., etc., Am înţeles imediat despre ce era vorba. Mă temeam însă să nu-mi pretindă să-i „stilizez" numai o traducere catastrofală, ceea ce mi-ar fi luat mai mult decât traducerea făcută de la început – un lucru care nu intră niciodată în capul celor care au ambiţia să traducă fără a se pricepe la aşa ceva. La întrebarea mea: „Cât aţi lucrat?", a scos dintr-o mapă câteva zeci de pagini dintre care abia vreo cincisprezece erau dactilografiate şi mi le-a înmânat cu vorbele:

– Vedeţi dumneavoastră ce faceţi cu ele...

Situaţia se clarificase, voia să-i execut eu traducerea şi să o semneze el. L-am întrebat pe tonul cel mai decis, pe ce sumă s-a făcut contractul (deşi ştiam că suma exactă nu e niciodată prevăzută în contract) şi cât ar fi dispus să-mi dea mie.

Mi-a răspuns doar la a doua parte a întrebării şi asta după ezitări:

– Cred că ar fi... că ar fi satisfăcător pentru dumneavoastră... să zicem: cinci mii...

I-am răspuns pe un ton de o fermă inconştienţă, că pretenţiile mele nu pot fi mai mici de şase mii de lei. I-am făcut un rapid şi sumar calcul al volumului traducerii (te pomeneşti că m-oi fi apropiat foarte exact de numărul real de pagini!), i-am spus că un text tradus din englezeşte devine în româneşte mai mare cu cel puţin un sfert, iar mai apoi i-am adus argumentul-măciucă:

– Gândiţi-vă că am să traduc şi schemele şi legendele desenelor... Şi mă angajez să urmăresc tot eu corecturile... Dacă se întâmplă ca atunci când vin corecturile de la cules dumneavoastră să fiţi plecat din Bucureşti sau prins cu cine ştie ce problemă şi să nu le puteţi face aşa de repede cum o să vi se ceară?

Laurian a acceptat; am stabilit să-i predau prima sută de pagini într-o lună, mi-a recomandat discreţie absolută, ceea ce, i-am răspuns eu, nu mai era cazul, şi la urmă mi-a întins mâna, rostind formula:

– Contez pe dumneavoastră... Ein Mann, ein Wort.

– C'est promis... am zâmbit eu în replică.

Am crezut că totul s-a terminat, dar omul m-a reţinut în continuare, a făcut chiar gestul de a mă invita la masă:

– Dar ştiţi, soţia mea nu e acasă...

În schimb, a apărut fiica sa, o adolescentă molâie, cu un aer mai mult adormit decât melancolic, ceea ce nu excludea o anume energie destinsă, existentă totuşi în trupul ei de precoce cadână. Cum venise vorba despre intrarea ei la facultate, la anul, am întrebat-o unde are de gând să încerce.

– Cred, mi-a spus ea fără nici un accent, doar cu aerul că are de făcut o simplă alegere între două perechi de pantofi, că o să fac regie... film... nu ştiu, încă nu m-am fixat...

Rămaşi singuri, a urmat o conversaţie mai destinsă, Laurian a devenit mai locvace, a început să vorbească de tovarăşa Marta (desigur pentru că ea mă recomandase şi se constituise garant al „seriozităţii" mele) şi, la un moment dat, pentru că tot amesteca numele ei cu acela al tovarăşului K. şi şi-a dat seama că eu nu sesizez legătura dintre ei, s-a oprit mirat că eu nu ştiu un lucru pe care el îl presupusese demult cunoscut şi m-a întrebat:

– Cum, nu ştiţi că tovarăşa Marta e măritată cu K.?

Habar n-aveam şi am rămas surprins constatând încă o dată cât de mică e lumea asta...

Laurian a interpretat altfel ignorarea de către mine a numelui ei:

– De fapt, toată lumea s-a obişnuit să-i spună „tovarăşa Marta"; şi eu am cunoscut-o tot aşa, în timpul războiului, când ne-am întâlnit pentru prima oară în acelaşi grup conspirativ... Pe

atunci era mai bine să nu ştii prea multe despre cei cu care lucrai... Ea era mult mai aproape de centru...

Aflu, aşadar, că toate aceste persoane elegante şi simpatice, calme şi sus-puse au „lucrat" cândva în grupuri conspirative.

13 nov. 1959

După-masă la tata. Ca şi în atâtea alte rânduri, tristeţe, sentiment de confuzie. Mă căutase telefonic pentru a mă chema la el; era un fel de a-mi aminti că la 16 noiembrie e ziua lui de naştere şi se temea că am uitat. Indirect voia să-mi amintească. Eu am luat-o chiar drept un apel „urgent" şi m-am prezentat imediat, adică astăzi după-masă, contrariindu-l puţin.

L-am găsit ceva mai slăbit, poate mai obosit, dar nu esenţialmente schimbat. Mă întreb, dar nu l-am întrebat şi pe el, dacă va putea continua serviciul, în actuala stare a sănătăţii. Duminică împlineşte şaizeci de ani.

Pe măsură ce stăteam de vorbă se accentua tendinţa lui de a-mi comunica lucruri grave, îndeosebi despre micul Relu, care s-ar putea să rămână orfan „cândva", deşi mama lui nu va fi prea zdruncinată de întâmplare, are o profesiune lucrativă şi, în definitiv, a dovedit că e o femeie destul de descurcăreaţă. Nu mi-a spus însă nimic de-a dreptul, deşi am simţit în cursul întrevederii noastre că asta ar fi vrut. Dar ce l-a împiedicat să o facă? Nevastă-sa se făcuse anume nevăzută, eternizându-se în bucătărie, pentru a ne lăsa pe noi doi să vorbim în linişte.

Tata a limitat totul la planurile şi îngrijorările pentru viitor cu privire la tânăra sa progenitură care, peste un an, începe cursurile şcolii. Mă aşteptam să-mi spună ceva de genul:

– Sunt îngrijorat, mi-e teamă, sunt disperat că am să mor; îl las pe lume pe băiatul ăsta prea mic. Te rog pe tine să ai grijă de el, dacă s-o întâmpla ceva...

Poate chiar a vrut să-mi spună mai mult decât ceea ce înşir eu acum, doar presupunând. Dar de ce nu mi-a spus? De ce s-a pierdut în aluzii, în fraze confuze, în prostii cu privire la mersul la şcoală al lui Relu, la speranţele pe care şi le pune în el?...

Teama de a pronunţa cuvântul moarte? Ideea insuportabilă a dispariţiei? Accea de sancţiune a destinului faţă de această

aventură nefericită a lui de bătrâneţe?... Orice aş fi înţeles, dar el tocmai de asta nu-şi dădea seama.

La un moment dat, ca să pună capac la toate, a început să-mi explice, regăsind tonul acela de încăpăţânare absurdă pe care i-l cunosc aşa de bine, că are planuri mari cu Relu, că va face din el un om (?), că nu va mai repeta greşelile pe care le-a comis cu Silvia şi cu mine. Va fi o revanşă pentru toate eşecurile, îndreptarea în cele din urmă a unor prea vădite erori...

Aşadar, tata crede în mod serios că noi, copiii lui, suntem marele eşec al vieţii lui, eroarea de care se căieşte şi pe care se gândeşte s-o îndrepte, pe care îşi închipuie că va mai avea timp s-o îndrepte!... Ce să mai zic; până şi sentimentele de milă şi înduioşare care mă cuprind ori de câte ori îl văd dispar în faţa absurdităţii lui ferme, implacabile. Tata mă obligă să fiu crud. Există părinţi, spunea La Rochefoucauld, care nu fac toată viaţa decât să pregătească pentru momentul când vor muri cele mai profunde regrete copiilor... Îmi vine să zic că tata e unul dintre acei părinţi care nu fac decât să ofere copiilor lor, în momentul morţii, un unic motiv de regret: pentru ceea ce se întâmplă strict atunci.

Sfertul de oră care a urmat a fost vid, fără sens. Pentru că nu-i puteam arăta acel minimum de bunăvoinţă pe care presupuneam (doar eu) că îl aşteaptă, m-am concentrat în amabilităţi cu Relu, m-am jucat cu el ca niciodată, până l-am simţit plictisindu-se şi dând chiar el semnalul sfârşitului.

Mă gândesc la acest copil care vede în mine, în primul rând, un „om mare"; va căpăta vreodată, în legătură cu mine, noţiunea de „frate", atât de altminteri în cazul nostru decât aceea pe care şi-ar putea-o elabora în contactele fireşti, cu camarazii lui de vârstă? Dar peste câţiva ani, când o va descoperi în mod inevitabil pe Silvia, de care e probabil că nu are habar şi care, la rândul ei, aproape că nici nu l-a văzut?

Şi, totuşi, descopăr că între ei doi există o oarecare asemănare, la ochi, pe care, dacă cineva din familie o sesizează, desigur că nu se grăbeşte să o comunice nici uneia dintre părţi. Nici eu nu sunt atât de rău ca să-i aduc la cunoştinţă surorii mele acest amănunt întrucâtva înduioşător... Da, amândoi au moştenit ochii tatălui lor.

...La masă, mama, căreia nu i-am spus nimic despre vizita mea consemnată mai sus, a lăudat în exces ce a văzut în apartamentul (!) meu, spiritul meu practic şi chiar realizarea artistică – totul cu intenţia vădită (pentru mine) de a spune că nici nu trebuie să-mi mai doresc altceva, adică un fapt cu care „toţi ceilalţi" nu pot fi decât de acord.

Nu le-am spus şi nici n-am scris aici o mică întâmplare: alaltăieri mi-am uitat deschis aragazul şi am adormit aşa, trezindu-mă dimineaţa într-o atmosferă îmbâcsită, aproape sufocantă! Încă puţin şi mă puteam duce pe lumea cealaltă, sau puteam incendia casa, provocând şi o explozie care, gândesc acuma, le-ar fi rezolvat pe toate.

14 nov. 1959

Acum câteva zile am recitit *L'Amour suprême,* volumul atât de drag mie al lui Villiers de l'Isle-Adam şi am dat peste *Les Amants de Tolède.* Cu mare şi neplăcută surprindere am constatat că eu o „deformasem" în însemnarea în care am pomenit de anecdota de acolo, acum câteva luni. O uitasem? Curând apoi neplăcerea s-a transformat în satisfacţie, deoarece a trebuit să recunosc că versiunea mea era mai bună, mai de efect. Cu dreptul oricărui scriitor, de a face mai bine, puteam oare să scriu o nouă versiune, apropriindu-mi anecdota? Cred că da...

Judecata comună consideră că lucrurile se pun altfel. Schema e cam aceasta (şi în limitele ei gândeşte şi Călinescu, dacă era sincer în ceea ce mi-a spus cu ocazia vizitei pe care i-am făcut-o): scriitorul e atent la realitatea înconjurătoare, observă o situaţie sau, mai bine, o trăieşte, intră în tot cazul „în vibraţie" (ah, acest cuvânt!), o transpune pe hârtie cu toată sinceritatea. Apoi intervine „măiestria" şi, cu ea, preface totul în operă de artă. Pentru mine e tot mai evident alt proces. Cineva citeşte o poveste, se gândeşte la ea, o dezvoltă, o lasă să i se maturizeze în cap, eventual o transcrie inform pe o bucată de hârtie. Apoi, cu toată luciditatea ascultă de apelul, de somaţia textului care se cere deformat, schimbat, completat, şi rezultatul, nebănuit în forma iniţială, e o operă de artă. Deci: luciditate, calm, plăcere a descoperirii unor virtualităţi, nu neapărat invitaţie, în nici un caz precipitare.

Opera de artă cu adevărat realizată exclude problema „modelului" de la care scriitorul a pornit, chiar dacă acesta e de toată evidenţa, sau ajunge să fie descoperit de alţii, mai devreme sau mai târziu. Contează tot aşa de puţin că Shakespeare s-a folosit în genere de opere literare de a treia mână pentru a-şi „compune" capodoperele, pe cât de puţin se mai aminteşte că Racine a pornit chiar de la nişte opere de prima mărime pentru a scrie la rândul lui nişte capodopere.

Încurajat de aceste idei, m-am apucat să scriu o povestire la care mă gândeam demult şi pe care mi-o inspirase o lectură anterioară. Am redactat-o cu mai multe poticneli decât mă aşteptam, cu mai multe dificultăţi decât în cazul lui *Spartacus.* A ieşit totuşi ceva interesant, fără însă să depăşească stadiul de ciornă. (Dar nu numai din acest motiv nu am mai introdus-o aici.)

Dacă în stadiul actual, sau în altul, mai dezvoltat, ulterior ea va fi citită cândva, printre hârtiile mele (căci de publicat nici nu mă pot gândi), m-ar amuza mult să văd dacă cineva va fi în stare să descopere de la ce „model" am pornit.

Cea mai tare glumă ar fi ca eu însumi, peste un timp, să nu mai îmi amintesc de la textul cui m-am „inspirat"...

15 nov. 1959

Iedera, o plantă a zidurilor, care creşte pe ziduri, care trăieşte pe ziduri, care creşte din ziduri. E preferata mea atunci când o descopăr în tablourile grăbite, rare, pe care le constitui privind în jur, în puţinele mele autentice plimbări. Toamna mai ales, mi se impune prezenţa ei triumfală, declinul somptuos, poate mai lamentabil decât cel obişnuit, al arborilor. Şi plăcerea de a călca pe frunzele ei moarte, căzute treptat, la felurite vârste ale maturizării şi ofilirii vegetale, pe care măturătorii de străzi (cât mai există aşa ceva în Bucureşti) se grăbesc în modul cel mai inoportun să le îndepărteze, să le strângă. Mai mult încă, iedera este singura plantă care parcă însufleţeşte o clădire şi, în acelaşi timp, e semnalul că sub ea se poate ascunde o ruină, că îmbrăţişările ei o susţin, nu o copleşesc, îi dau adevărata viaţă.

Nu ştiu de ce, colaborarea dintre natural şi artificial mă duce cu gândul la Baudelaire, care ar fi trebuit să afecţioneze iedera, să-i scrie poemul.

Observ, până una-alta, că exerciţiul de scris din acest aşa-zis jurnal m-a ajutat să ajung să fac fraze lungi, dintr-un suflu aşadar, reprezentând totuşi expresia mea spontană.

16 nov. 1959

Cogito et cogitans, sau mai precis: *cogito sive cogitans,* o formulă care mă urmăreşte, eu dând ultimei părţi sensul de filosofie văzând şi făcând. E cu totul altceva decât adevărata filosofie, chiar dacă nu e la îndemâna oricui şi doar umple cărţile, paginile atâtor oameni de gândire; nu e o treabă chiar de trei parale (v. cazul lui Ortega y Gasset, între altele).

Dar eu nu cred că se poate vorbi cu adevărat de filosofie decât pornind de la acel punct de amăgire solipsistă, când în gândul tău simţi întreaga gândire posibilă, fără să întrezăreşti însă nici măcar vag ceea ce ai să gândeşti. Nu e o operaţie echivalentă cu stabilirea unor principii, descoperirea unui punct ferm de pornire. Nu e vorba de o operaţie, ci de o stare, echivalentă pe plan psihologic cu o revelare, căreia prin raritate i se poate spune şi har.

Observând deficitul meu în această privinţă, nu mă consolez cu recunoaşterea unei vocaţii contrarii, de a face obiect de gândire şi chiar de filosofare din cele mai variate pretexte. Ar fi să mă flatez prea tare.

Revin, cred că am fost puţin prea aspru în aprecierile mele faţă de Max (era să scriu: bietul Max, dar m-am abţinut). Deţin de la el o vorbă memorabilă care caracterizează existenţa lui şi a multor altora. Întrebându-l o dată ce mai face? mi-a răspuns simplu, în câteva cuvinte, apoi a încheiat:

– Nu trăiesc, funcţionez!

Maşina umană funcţiona, în aparenţă bine, lipsea sau era deficitar tot ceea ce era în el esenţial. Ştiu, şi nu îl condamn. El e un bun tată, care-şi creşte graţie unei profesiuni tehnice (din care nu are pretenţia că a făcut o artă) cei doi copii, îşi ajută părinţii... Şi totuşi, căsătoria lui cu acea femeie lâncedă şi fadă, incapacitatea lui de a trece peste toate acestea, resemnarea de a se cufunda *în funcţiune,* în treabă.

Eu, pe care mulţi îl consideră un aiurit...

17 nov. 1959

Abonamentul mătuşii Ruxandra la ziarul *România liberă* mă face să devin aproape fără voie un cititor fidel al acestei gazete, care mi se pare din ce în ce mai interesantă. Acum câteva săptămâni am dat peste o amplă „dezvăluire" a unui caz petrecut în Vâlcea şi în care erau implicaţi o serie de ştabi şi de indivizi sus-puşi care lucrează în sistemul turismului şi al administrării vilelor. Anume, o bandă bine organizată a sustras o serie întreagă de camere din fondul de închiriat pentru amatori de aşa ceva, sub cuvânt că nu pot fi date în circuit, deoarece sunt insalubre, sunt situate prea aproape de motorul electric, mare producător de zgomot, sau de bucătăria care le invada cu mirosuri neplăcute. Obţinuseră „scăderea" acestor spaţii după o analiză temeinică, făcută de controlori competenţi, dar, în cursul anilor, ei le-au închiriat, totuşi, „la mica înţelegere", realizând câştiguri fabuloase, pe care şi le-au împărţit frăţeşte. Nu ştiu ce a intervenit ca să le strice socotelile: ziarul vorbeşte de „vigilenţa Partidului", deşi din text rezultă cu totul altceva. (De altminteri, toată tărăşenia fusese descoperită şi denunţată de un nefericit de contabil secundar, probabil necuprins pe lista profitorilor; el a fost numaidecât exilat la Drăgăşani sau la Slatina sau în nu ştiu care dintre „burgurile putrede" din regiune şi treaba a mers înainte câţiva ani buni, omul care reclamase la „regiune" alegându-se doar cu ameninţări crunte din partea primului secretar ca să se astâmpere odată şi să-şi vadă de treabă.)

Mai zilele trecute, acest ziar care devine pe zi ce trece mai vioi, aproape ca unul de pe vremuri, relata ceva şi mai şi. Un conferenţiar universitar, profesor de biologie, se foloseşte de calitatea sa pentru a momi la el acasă studente de la Agronomie, facultate unde se intră mai uşor, dar unde te paşte pericolul de a ajunge la ţară la absolvire, în mod obligatoriu, şi le „pregăteşte" să dea diferenţe de examene (el aprobându-le cererile) şi să se transfere la Medicina veterinară, la Biologie, ştiinţe naturale etc. Le ţine câteva săptămâni bune la el acasă, revelându-le profunzimile vieţii, după care le asigură succesul la examenul de transfer, dacă acesta se mai ţine. Şi toate acestea, sub ochii nevestei sale, în clădirea Institutului însuşi, unde individul chiar locuia.

Interesant e ce au declarat câţiva dintre cei anchetaţi şi puşi să comenteze; colegii satirului universitar şi-au exprimat

care dezgustul, care mirarea, că asemenea lucruri s-au petrecut în Institutul lor, unii au mărturisit că ştiau dar că nu ar fi putut reclama, deoarece „tovarăşul" era chiar secretarul de partid din acea instituţie; în fine, directorul, un academician venerabil şi ramolit, habar nu avea de cele întâmplate, dar lăuda capacitatea ştiinţifică şi didactică a celui care-i era probabil nu doar subaltern formal, ci şi discipol de fond. Cea mai copioasă a fost soţia eroului, care s-a dovedit inocentă sau indiferentă, l-a lăudat pe „soţul", un om foarte de treabă, care îşi iubeşte copiii, e om de casă etc. Ce să mai zici de asta?

Eu, apucându-mă să-i povestesc lui Dan C. „întâmplarea" citită în *România liberă* şi contând pe un succes de ilaritate, m-am ales cu aşa ceva, dar numai pentru naivitatea mea...

– Stai, să vezi! mi-a spus Dan, să vezi ce se întâmplă la noi. Şi mi-a povestit că la el, în cadrul Ministerului Agriculturii, un director, om de ştiinţă de oarecare suprafaţă şi profesor universitar, invită sistematic la nişte „sesiuni" tot felul de foşti colegi ai săi din branşa respectivă, care sunt defavorizaţi, deoarece îşi duc viaţa la ţară, fiind directori de G.A.S., de Centre de cercetări, de Spitale veterinare, de Ferme zootehnice. Toţi aceşti nefericiţi vin încărcaţi cu alimente, şunci, pastramă, damigene de ţuică, butelci cu vinuri fine etc. Şi se pun pe petreceri sardanapalice, la încheierea şedinţei de „comunicări". Personalul de serviciu e format din toate femeile practicabile, mai tinere şi mai drăguţe din Institut, care oficiază în costume foarte sumare, cât mai aproape de zero, şi îşi oferă graţiile în camere alăturate, în veselia generală. În afară de „atenţiile" pe care le obţin direct de la beneficiarii amorului, ele sunt trecute automat la primă de către generosul director al Institutului. Or, de curând, a izbucnit scandalul tocmai de la acest punct; una dintre aceste venere a fost omisă din neglijenţă (intenţionat, a pretins victima) de la primă şi afacerea nu s-a reparat imediat. Împotriva oricărei logici şi prudenţe, ea a făcut un imens tărăboi şi...

– Şi ce s-a întâmplat? l-am întrebat eu pe Dan.

– Păi, ce să se întâmple? Mai nimic. S-a ţinut o şedinţă...

– N-a fost sancţionat nimeni? Directorul ăsta, ce a păţit? am întrebat eu cu naivitate.

– Nu ştiu, cred că nimic... Ce să-i facă? E în continuare director...

– Şi „petrecerile“ astea continuă?

– Cred că da, probabil cu mai multă discreţie... Habar n-am. Să vedem anul ăsta.

Mă gândesc acum la Biologia pe care am părăsit-o pentru Artă, dacă e să mă folosesc de vorbe mari. Toate aceste potlogării se petrec în domeniul autentic al vieţii, dominat de atotputernicul elan vital bergsonian. Şi dacă te mai gândeşti la toate zăgăzuirile lui, din toate punctele de vedere, în ceasul de faţă, ce să te mai miri că anumiţi indivizi fac din cea mai grosolană şi brutală încălcare a regulilor morale o formă de a evada dintr-o constrângere şi de a-şi afirma, în felul lor, dar cu ostentaţie, libertatea.

În tot cazul, eu trec mai încovoiat pe lângă zidurile de atâtea ori contemplate cu veneraţie de mine, pe când eram mic, ale Muzeului profesorului Antipa...

Uitam tocmai ce e mai amuzant: în timpul banchetului, fericitele vestale ale templului îşi pot marca preferinţa pentru vreun partener mai arătos, scoţându-şi chiloţii şi aruncându-i în cap ca să-şi marcheze astfel alegerea.

Ideea nu e rea... Şi ea ţine de partea ca să-i zic aşa „artistică“ a ceremoniei, care nu putea lipsi.

19 nov. 1959

Încep să cred şi eu în acea supremă imbecilitate de care mulţi sunt convinşi şi de care se vorbeşte peste tot: instinctul femeilor. E a treia oară în ultimele două luni când o surprind pe A., spunând în treacăt, într-o simplă paranteză, despre o oarecare femeie: „Un animal frumos... gen Anca“. Şi se uită la mine foarte semnificativ.

Ce să cred despre asta? Numele acestei fete nu a mai apărut între noi de ani de zile, ce o determină să-şi amintească de ea, tocmai acum, când sunt convins că ştie de ea că nu mai e în ţară, şi în nici un caz nu trebuie să se mai teamă de ea. Cât despre „animal frumos“, aici aş avea şi eu ceva de spus. Frumoasă poate fi considerată Anca, dacă mai ai timp să observi la ea asta, dar „animal“?... E o vorbă fără rost. În tot cazul, mie, această fiară mi-a dat cele mai înalte momente de fericire pe care le-am trăit vreodată. Şi asta în ciuda faptului că amintirea

acelei nopţi petrecute împreună se estompează, consolidându-se parcă într-o imagine abstractă, de o forţă care depăşeşte „momentele" în cauză.

Am dat zilele trecute peste însemnările mele „filosofice", de care demult îmi îndepărtez privirea, pentru că am numai deziluzii, conţinutul consternându-mă sau părându-mi-se ridicol. Există totuşi acolo o „constatare", pe care o reţin şi acum, mi se pare interesantă şi acum: „Orice linie de separaţie înseamnă un contact". Când mă gândesc acum la „contactele" mele cu Anca, îmi vine să zic: „Orice contact este şi o limitare". E expresia virilă a actului sexual. Dar e o formulă simplistă, pentru că nu ţine seama de ce urmează imediat momentului de separaţie, de respingere (deşi, în cazul meu, şi el ar fi de contestat). Un contact de acest fel deschide calea imprevizibilă a imaginaţiei, a remanenţei în memorie, cu apariţie întârziată, poate de aceea încă mai tulburătoare. Atât de laica Anca, de a cărei „animalitate" încep să nici nu-mi mai aduc aminte, deşi detaliile ei fizice mi-au rămas destul de vii, se transformă pentru mine şi împotriva tuturor răuvoitorilor în tot ce constituie mai frumos ca refugiu al Gândului.

20 nov. 1959

După visul de ieri noapte, încerc o explicaţie a ciudatei dualităţi a viselor în cazul meu, de fapt a monotoniei, a lipsei de variaţie în felul meu de a visa. Visele mele plăcute sunt destul de invariabil legate de persoane cunoscute, care-mi apar ca să mă „liniştească" parcă, să-mi comunice totdeauna ceva plăcut. Cele de groază au de obicei ca „personaj" o persoană necunoscută, neidentificabilă, fără relaţie cu experienţa mea din starea de trezie, o prezenţă ce mi se impune fără voia mea, o prezenţă copleşitoare şi fără definiţie propriu-zisă, căreia încerc disperat, din răsputeri să mă sustrag. (Mă gândesc că asta trebuie să fie o încercare a forţelor tenebrelor de a-şi lua revanşa împotriva mea, care invoc şi chiar fac poate prea mult caz de luciditate.)

Visul acela cu Anca, de acum câteva săptămâni, rămâne ceva absolut unic în viaţa mea. O prezenţă în care nu eram dispus să identific pe fata aşa de prozaică, bine ştiută de mine, şi pe care totuşi am acceptat să o recunosc, în mod miraculos, – pen-

tru că nici acum nu am alt cuvânt. Al cui să fie meritul? Altcineva ar vedea aici un caz tipic pentru concepţia iluzionistă şi fetişistă a amorului: o proiecţie a mea, pur imaginară sau fără temeiuri ferme în realitate. Mie îmi vine să-i acord, în mod paradoxal, acest merit ei, nu mie...

Dar, oare, de ce nu am visat-o niciodată în viaţa mea pe M.?

22 nov. 1959

Oul lui Columb. Mi se revelează azi simplitatea oricărui act de „invenţie", la cel mai redus nivel. Pun cuvântul „invenţie" între ghilimele ca să marchez că sunt conştient de exagerare; dar nu am altul. De îndată ce ai descoperit ceva, eşti surprins de simplitatea descoperirii şi oarecum înciudat că n-ai făcut-o mai devreme, din prima clipă, când s-a ivit „problema".

De când m-am mutat aici m-am tot frământat (uneori enervându-mă la gândul că singur şi de bună voie mi-am redus „spaţiul locativ", cum se spune) cum să-mi aşez în modul cel mai judicios mobilierul pentru a face să-mi încapă toate lucrurile şi a-mi rămâne un spaţiu comod pentru mişcare. Ei bine, abia azi am izbutit să găsesc o soluţie de o simplitate şi eficacitate genială! A fost de ajuns să-mi mut biroul de pe latura camerei, în paralel cu care stătea până acum, deplasându-l în mijlocul încăperii, exact sub plafonieră, pentru a avea rezolvată nu numai problema luminatului, acum când lampa de birou o pot aşeza pe noptieră, dar şi problema spaţiului: în jurul acestui birou mă pot învârti acum cât vreau, tot ceea ce se află în jurul lui mi-a devenit dintr-o dată accesibil, fereastra se poate deschide bine, fără să mă mai deranjeze atunci când stau pe scaunul din faţa lui. Am scăpat de îmbâcseala opresivă de mai înainte. Am căpătat o libertate de mişcare pe care o să mi-o sporesc de îndată ce voi putea scoate şifonierul mătuşii Ruxandra pe culoar. (Dar dacă l-aş demonta şi i-aş folosi părţile componente la fabricarea altuia mai potrivit cu lucrurile mele şi fără inoportuna oglindă?)

Din nenorocire, această operaţie se amână, ca şi restul „amenajărilor" proiectate, deoarece mama e teribil de speriată de zgomotele pe care le-ar produce fie şi numai câteva cuie

bătute în scânduri, ca să nu mai vorbesc de altele, ea conjurându-mă să nu o „deranjez" pe biata bătrână...

Ideea în sine e absurdă, îmi dau seama, deoarece mătuşa Ruxandra nu ar putea veni niciodată aici să constate ce am făcut şi cum i-am maltratat mobila. Dar oponenţa mamei...

Necazul meu e însă altul: că ideea nu mi-a venit mai demult şi că nu am profitat de cele mai bine de trei săptămâni pe care mătuşa noastră le-a petrecut în spital. Atunci aş fi putut lucra în linişte. Ea n-ar fi avut habar de ceea ce s-a întâmplat în lipsa ei de acasă. În fine.

Agitaţia aceasta în legătură cu spaţiul în care locuiesc a fost punctul de plecare al unor reflecţii asupra modului cum se rezolvă o problemă, cum se „iveşte" o soluţie, cum aceasta e găsită. E în fond, vorba, în realitatea înconjurătoare, de serii întregi de fapte pe care nu le gândeşti în relaţie şi simultaneitate, ci cel mult în succesiune, pe care le ignori avându-le în faţă. Acelaşi lucru, adică arta (sau nimereala) unei corelaţii pe care sfârşeşti prin a o socoti fericită se constată şi în creaţia artistică, probabil şi în cea ştiinţifică: opera de artă îşi dă o logică ei înşişi şi aceasta surprinde plăcut sau farmecă, dar, în acelaşi timp, produce o mirare contrariată oricui stă să o observe, aşa cum fac eu acum, având în faţă o problemă meschină. Dar, probabil (ca în cazul meu, al unei simple deplasări a unui birou), atunci când îţi dai seama că ai imaginat ceva, satisfacţia pe care o resimţi te face să uiţi că ai trecut pe lângă multe serii de fenomene paralele, care ar putea intra în legătură. De fapt, ele sunt infinite, aşa că „arta", în adevăratul înţeles al cuvântului, nu e să nimereşti întâmplător conexiunea fericită, ci să *provoci* acea legătură cu caracter stupefiant de nimereală. Marii descoperitori în domeniul ştiinţei şi tehnicii se pare că sunt tocmai aceia care lucrează pe planul cel mai înalt al posibilităţilor unor astfel de conexiuni. Mai urmează doar să le facă.

În artă, să fie însă de-ajuns să trăieşti în lumea clasicilor, a operelor exemplare într-o familiaritate cu ele? Dintr-o „economie", care să te ducă fatal la ceea ce poate fi cândva o nimereală genială, bine exploatată?

23 nov. 1959

Treptat revin la felul meu favorit de a merge, mă reobișnuiesc să folosesc pasul de plimbare pe care-l părăsisem de nevoie atunci când mă duceam la Oficiu, mai ales când acesta s-a mutat în centru și drumul îl făceam mai mult pe jos. Dimineața cel puțin târșneam literalmente, ținta fiind preocuparea mea esențială; la întoarcere, abia îmi îngăduiam unele ocolișuri. În orele „libere"... Acuma revin la stilul meu de plimbăreț fără scop, la un fel de a merge pe care-l numisem „arabesc". Nu știu cât de potrivit e termenul și la ce te duce comparația; nu-mi dau seama cum se termină o literă arabă, când începe alta, prin cuvântul acesta vreau să înțeleg ceva subtil, gratuit, fără finalitate; cred că scrierea orală este târâită.

Viața mea nu are nici un scop, eu nu urmăresc nimic; n-aș zice că trăiesc în derivă, căci nici măcar nu mă las dus undeva, către ceva ce mi se dezvăluie astfel. „Arabesc" e frumos și nu exclude nici senzația că-mi târăsc pașii de colo, colo. Gândindu-mă la asta mi-a venit ideea foarte flatantă că grație acestui mers am scris tot „jurnalul" acesta, fără început, fără sfârșit, care traduce măcar prin impresia pozitivă a nulității ceea ce e existența mea – și cred că va fi și în continuare.

24 nov. 1959

Aflu știrea năucitoare a morții lui Lulu, mi-a spus chiar Yv. azi-dimineață, în trecere, ca pe un fapt divers și eu n-am putut să insist, gândindu-mă la situația ei. Nu-mi vine să cred că a dispărut omul acesta plin de viață, de energie, pe care-l evocasem la Irina pentru curajul lui, pentru felul cum a izbutit să scape prin Bulgaria, Iugoslavia și Italia, această țară fiind prin 1947–1948 încă sub un regim de semi-ocupație militară, dându-se drept turc. Mă așteptam să aud că a devenit milionar, că e capul unei societăți internaționale sau orice altceva, dar nu că a murit în ziua când împlinea treizeci de ani. Și e îngropat nu știu pe unde de un an de zile!

Tot Yvomette îmi dăduse prima știre despre el, ceva mai consistentă, acum vreo zece ani, când am întrebat-o simplu, ce mai face Lulu? Dacă mai știe ceva de el. Și ea mi-a răspuns net, fără ocolișuri, așa cum îi e firea:

– Ce să facă? Foarte bine, a făcut prima mişcare, s-a căsătorit.

Şi cum eu nu puteam continua, ea a făcut-o:

– Ceva în Germania sau în Elveţia... O partidă excelentă, n-avea tu grijă.

N-aveam nici o grijă, chiar aş fi putut prevedea acest lucru care la un om ca Lulu nu putea fi decât un succes. Cum nu m-am mirat, aflând peste alţi câţiva ani că soţia lui (din străinătate) e o americancă-braziliană, fiica unui potentat al finanţelor din Lumea Nouă, ca să nu zic: de pe două continente. Ce m-a mirat e că Lulu a putut dispărea – un om care prin toate fibrele lui şi prin toate arcurile lui părea incompatibil cu ideea de moarte.

În jurul meu sunt zeci de inşi cu existenţa spectrală, larvară, nişte morţi-vii, care există, dar despre care nu poţi să spui că trăiesc, deşi nu altceva fac. Unii dintre ei, pe care-i văd mai rar, mă surprind de câte ori îi întâlnesc, aproape cu contrarietate, ca şi cum ar ieşi inoportun dintr-un program.

Lulu fusese cel mai bun prieten al lui Gigi, căruia nu-i spunea decât Gigicus, modelul lui; era invidiat de el pentru marea lui reuşită. Cine invidiază pe cine!...

25 nov. 1959

De la un timp, observ că nu-mi mai notez aici, în caiet, decât foarte sporadic lecturile, nu consemnez ceea ce am citit, nici nu fac vreo menţiune asupra a ceea ce m-a interesat mai mult. Las „notele" de acest gen, foarte numeroase, pe care le-am făcut în biblioteci în cursul lecturilor acolo, care au redevenit furibunde, aşa cum erau pe când aveam douăzeci de ani. S-a adunat o masă de hârtie, care ar trebui triată, selecţionată, aşezată pe „teme". Nu reuşesc să mă decid la o atare operaţie, cu riscul de a pierde după un timp sensul celor scrise, care, în fond, sunt doar nişte foarte imperfecte rezumate. Nici nu văd cum ar fi cu putinţă... Oare cum aş putea să ordonez haosul? Mă gândesc totuşi la ceea ce pierd prin această indolenţă (echivalentă cu reţinerea mea mult păgubitoare, pe care am şi verificat-o deja, de a mai face însemnări pe cărţi). Poate că după un timp (pe care îmi propun să nu-l las să treacă, dar care totuşi se va scurge

şi altminteri) toate însemnările acestea să nu-mi mai fie de nici un folos.

Pe „terenul" nedefinit pe care lucrez eu, să fie totuşi valabilă întrebarea din aforismul lui Maiorescu: Care e folosul artei? Dar care e folosul folosului?

Mă aflu probabil încă în faza în care tot ce fac eu are scuza de a intra în categoria „exerciţiilor"... Vai mie, atunci! îmi vine să zic, dacă mă aflu tot acolo.

Revin asupra scrupulelor mele pe care mi le fac la orice mişcare, ca nu cumva să o deranjez pe bătrâna noastră mătuşă şi să-i încalc teritoriul, lezându-i instinctul de proprietate. Între timp văd că scumpul meu cumnat procedează exact invers: de câtva timp a construit un ţarc în colţul curţii lângă „garajul" pe care tot el l-a făcut şi unde a închis vreo duzină de curcani tineri pe care-i pregăteşte pentru viitorul Crăciun. Ei sunt producători, până atunci, de murdărie, dar mai ales de mari zgomote care deranjează pe toată lumea. Ştefi nici nu se sinchiseşte.

Încep să cred că tot el este autorul dispariţiei bietului Bilică (diminutiv de la Billy), cotoiul favorit al Silviei, care a şi plâns când i s-a confirmat absenţa pentru totdeauna. Să vedem cine va urma dintre cei ce nu se grăbesc să plece de bună voie.

Să notez reacţia lui Ştefi atunci când m-am întors aicea, deşi era în curte, n-a pus mâna să mă ajute la mutat; în schimb, zilele trecute când mi-am adus cea de a doua butelie de aragaz, stârnind în familie adevărate strigăte admirative (dar mai ales am spus că voi face rost, prin căpitanul Predescu de încă una, şi mă voi încălzi cu ele folosind combustibilul acesta în sobă), el a avut grijă să-mi minimalizeze amabil „realizarea" destul de neaşteptată, spunând că nu e mare lucru, deoarece el are informaţii sigure că la vară ni se vor introduce şi nouă gaze pe stradă.

26 nov. 1959

Se confirmă zvonul despre plecarea definitivă din ţară a lui Silvestri; A. mi-a adus ştirea, afirmând că magazinele Consignaţia ar fi pline de lucruri, mobile, tablouri, care i-ar fi aparţinut şi pe care le vinde acum statul sau fosta lui soţie rămasă în ţară. (Informaţia mi s-a părut suspectă tocmai prin cota ei de exagerare: se spune că s-ar fi găsit de vânzare şi „nişte

Luchieni", ceea ce nu-mi prea vine să cred.) Silvestri s-ar fi stabilit la Londra, după o serie de concerte în Occident care i-au adus o relativă celebritate.

Mă gândesc la el şi la imensa pierdere pe care o constituie pentru noi plecarea lui. Nu mai ţin minte când l-am văzut ultima oară; de când cu serviciul, mă duc atât de rar la concerte. Aş fi putut să-l revăd acum un an la premiera lui *Oedip,* dar eu n-am reuşit să-mi procur bilet atunci. La a doua sau a treia reprezentaţie, el, care se pare că nu fusese de acord cu unele modificări ce fuseseră impuse finalului operei, nu a mai apărut la pupitru. A dirijat Mihai Brediceanu, un spectacol care purta fireşte girul lui Silvestri.

Am fost la cea de-a doua reprezentaţie, graţie stăruinţelor lui B.B., alarmat că a treia nici nu va mai avea loc, mi-a procurat el bilet.

Constat acum că acest eveniment extraordinar în experienţa mea artistică nu a lăsat absolut nici o umbră în acest jurnal în care se află tot felul de lucruri, vrute şi nevrute. Şi, de câte ori constat câte o astfel de mare omisiune, mă apucă un fel de sfârşeală, de descurajare în ideea de a-l mai continua.

De ce să mai prelungesc efortul dacă repet necontenit aceeaşi greşeală? Desigur că aş putea reveni asupra impresiilor mele la reprezentarea operei *Oedip:* în fond, lucrurile s-au petrecut destul de curând. Dar aici e vorba de logica, de consecvenţa acestor consemnări.

Mă gândesc acum la însăşi mica aventură pe care am trăit-o cu ocazia spectacolului şi care mi se pare semnificativă. M-am dus la Operă cu troleibuzul pe care l-am luat de la staţia Pache. Uitasem ora de întâlnire cu B. şi, de teamă, am plecat cu o oră mai devreme. În troleibuz pe măsură ce mă apropiam de ţintă creştea o senzaţie de neobişnuit, care aparent nu avea nici o explicaţie, dar care până la urmă s-a lămurit: era numărul mare de fete frumoase care se aflau adunate în acel moment în vehicul. Niciodată nu mi s-a mai întâmplat aşa ceva. Oriunde întorceai capul, dădeai peste o fată tânără cu un aspect peste agreabil, de cele mai multe ori surâzătoare, bine-dispusă, comunicând cu alta parcă pe o lungime de undă ce le aparţinea doar lor.

Lucrurile s-au lămurit abia atunci când am coborât la Facultatea de Drept: fetele acelea tinere, graţioase, vesele, se

îndreptau ca şi mine spre Operă şi din fragmentele de conversaţie pe care le-am putut surprinde mi-am dat seama că erau din corpul de figurante care aveau să apară în spectacol; nu ştiu dacă erau nişte profesioniste, cred că majoritatea erau studente la Conservator, la Arte dramatice, unde se deprinseseră cu dezinvoltura, cu poza, cu o anumită nepăsare jucată faţă de ceea ce se petrecea în jur.

Cu ocazia asta mi-am amintit de o conversaţie avută cu inginerul L. la M.2, pe vremuri. El îmi făcuse socoteala că în decurs de circa o jumătate de oră, cât făceam de acasă până în Beldiman, întâlnesc circa 500 de persoane, la întoarcere alte 500. Era o socoteală făcută pentru a proba posibilitatea de a întâlni oameni într-un oraş ca al nostru, în decursul unei perioade de timp date.

„Calculul" lui L., de a cărui măcar aproximativă exactitate aveam să mă conving ceva mai apoi, mi-a dat o dată de gândit. Dacă într-o singură zi, în contactele mele obişnuite pe drumurile mele, întâlnesc o singură femeie frumoasă, sunt dispus să cred că există femei frumoase, că ele există în număr mult mai mare decât se admite. Pentru ca, în realitate, raportul să fie cam de unu la mie! Ceea ce nu mai e deloc încurajant, ba, dimpotrivă, e de-a dreptul lamentabil. Omenirea e urâtă, dar noi nu o mai vedem astfel...

Omul elimină de obicei din câmpul său vizual ceea ce îi e indiferent sau îi poate fi dezagreabil. Să spun chiar că nu vede decât ceea ce-i convine, ceea ce are interesul să vadă. Percepţia aceasta dirijată în mod inconştient, în sens selectiv, e mai mult eliminatorie decât cuprinzătoare. Apoi, omul generalizează o constatare, fără să mai ţină seama cât e de particulară. O singură femeie frumoasă văzută într-o zi îţi dă de aceea un sentiment de încredere, un optimism poate stupid, naiv, dar general-uman. A întâlni o femeie frumoasă îţi naşte numaidecât gândul, chiar convingerea, că există frumuseţe, apoi că există mereu *altceva,* mai mult decât vizibilul, mai mult chiar decât gândul, că există în fine Paradisul.

Dar a te afla dintr-o dată în mijlocul a treizeci de femei frumoase e mai mult decât Paradisul.

27 nov. 1959

În drumul meu destul de grăbit spre casă, acum o oră, am dat peste Ada Pantelli, care era cu bărbatul ei, arhitectul Spătaru, aşteptând probabil tramvaiul în staţia de la Calea Moşilor. Era cât pe ce să nu-i bag în seamă şi mi-ar fi părut rău, chiar dacă eram scuzat de întunericul de afară, dar şi de siluetele persoanelor în fond aproape necunoscute mie. Nu voiam în nici un caz să-i evit, deşi poate ar fi trebuit s-o fac. Sunt o pereche destul de neasortată: ea masivă, aproape ca un dulap, în pardesiul nestrâns pe talie de vreun cordon (ciudată siluetă dacă te gândeşti la flexibilitatea şi subţirimea tuturor celor din familia ei, pe ambele laturi), şi el, poate chiar mai scund decât ea, în tot cazul mai subţirel, apărând în împrejurare ca o simplă anexă, eventual hazlie pentru un ochi mai răuvoitor.

Am schimbat câteva vorbe cu vădită plăcere, ceea ce nu ni se mai întâmplase în cei doi ani cât am convieţuit sub acelaşi acoperiş; e drept că Spătaru nu avea vreo rezervă faţă de mine, el e în mod obişnuit un tip excesiv de taciturn. Vederea mea a părut să-i anime, să-i bucure pe amândoi; m-ar fi bucurat şi pe mine, dacă, după câteva replici, Ada nu s-ar fi apucat să-mi spună că a aflat de la bărbatul ei că am un talent extraordinar la desen şi că se miră că mi-l neglijez, că nu mi-l cultiv, căci aş putea câştiga bani etc.

I-am răspuns plictisit că e prea târziu ca să mă fac pictor, că acum mă preocupă cu totul alte lucruri, că bărbatul ei exagerează mult în aprecierea lui, din bunăvoinţă, că în genere artele plastice nu sunt un teren în care m-aş vedea afirmându-mă în clipa de faţă, nefiind aşa rentabil.

Ada s-a uitat la mine cu mirare şi compătimire (probabil), în timp ce soţul ei se păstra într-o muţenie desăvârşită.

– Totuşi, încearcă să faci ceva, mi-a spus ea încurajator şi amical la despărţire.

Toată scena mi-a displăcut până la urmă profund. Iată încă doi oameni care s-au aflat o vreme în preajma mea şi au rămas cu impresia că eu „nu fac nimic". Ce aş fi putut să le explic? Şi de ce ar fi neapărat nevoie să-i contrazic?

Indispoziţie persistentă, pe care încerc să mi-o risipesc cu drogul meu obişnuit: muzica.

...Revin ceva mai târziu. Am ascultat toate cele trei cvartete de Brahms, pe care mi le-a împrumutat cu un termen foarte scurt Dorel. Le-am ascultat pe toate, deşi nu acesta fusese iniţial gândul meu; mi-am impus un oarecare efort, pentru că erau înghesuite toate pe două discuri microsillon, care îngăduie asemenea performanţe, – şi nu regret.

– Sunt nişte simfonii, de la un capăt la altul! îmi spusese Dorel. N-am avut chiar această impresie, dar zicem că ar fi aşa... De ce trebuie să se spună despre nişte cvartete, în chip de mare laudă, că sunt nişte simfonii? Brahms a avut ezitări cu primul său concert pentru pian; ideea iniţială fusese să facă un cvartet, apoi s-a gândit la o simfonie. Numai târziu s-a fixat asupra concertului.

Oare oscilaţiile acestea în hotărnicirea genului să fie de-a bună? Bătrânul Haydn ştia bine ce e simfonia şi ştia şi ce e un cvartet...

De revenit cândva asupra felului clasicilor de a lucra totdeauna în limitele unui gen, în mod paradoxal chiar şi atunci când nu se mulţumeau să se *fixeze* asupra acelui gen, ci îl creau ei înşişi.

28 nov. 1959

Încep să am amintiri de la Oficiul unde nu mai sunt salariat şi pe care-l evoc în forma lui de existenţă neplăcută, dar sigură de pe vremuri, din Colentina. M-am întâlnit azi cu Victor C. şi i-am evocat pe unii dintre foştii mei colegi. El fusese angajat la vreo jumătate de an după mine şi a rămas la vechiul sediu, devenit o tipografie, în regulă, a Ministerului de Construcţii, cu perspectiva de a se transforma treptat în întreprindere poligrafică şi chiar un fel de editură a departamentului. Ar fi ceva!

Venind vorba de unul şi de altul, l-am întrebat de Suciu şi, spre marea mea uimire, mi-a răspuns că nici nu-l cunoaşte. Să fi devenit (din fericire pentru restul muritorilor de acolo!) Suciu un personaj atât de neînsemnat încât un „coleg" al său nici nu ştie de el? Mi-am amintit de ce spunea meşterul Croiu, un tehnician de tipografie, care conducea pe vremea mea o secţie „de maşini" şi care nu-l putea suferi pe Suciu, aflându-se cu acesta

în conflict încă dinainte de a-l vedea trimis la „munca de jos", adică adus din birou la tipografie.

– Ăsta e rău de se mănâncă şi pe el; şi răul îl mănâncă dinăuntru, ca viermii...

Aluzie la ulcerul de care suferă Suciu şi care nu e exclus să se fi agravat îndeajuns sau să se fi transformat în altceva pentru a-l scoate din circulaţie, a-l mai domoli sau chiar duce la pensionare.

Victor C. îmi propunea să mă întorc în Colentina, dar în ce calitate? Şi cine m-ar dori acolo? Prefer să nici nu mă gândesc la ce mi-a spus, pentru a nu mă lăsa ispitit... E mai bine aşa cum „sunt" acum.

29 nov. 1959

Doamna C., una dintre puţinele persoane cu care puteai sta de vorbă la M.2 printre atâţia ostrogoţi, îmi dezvăluie ceva interesant. Am întâlnit-o duminică la ieşirea din biserica Sfântul Ştefan şi am schimbat câteva cuvinte, pentru prima dată după cei cinci ani de când am încetat de a mai fi colegi. I-am spus, doar pentru a întreţine conversaţia, că s-a nimerit să-l revăd pe inginerul acela simpatic, Mircea B., cu care am fost vecini ocazional în Floreasca. Ea s-a animat şi i-a făcut elogiul, ca un om care-l cunoaşte:

– Un tânăr delicat, foarte serios, a suferit un timp de TBC.

Şi mi-a furnizat o informaţie neaşteptată, că în ciuda înaltei lui pregătiri tehnice... scrie poezii.

Eu am aprobat din politeţe, dar n-am insistat să aflu ceva. Acuma încep să cred că omul m-a dibuit pe mine pe canalele oculte care se stabilesc între doi „oameni de litere", dintre care eu nu mă manifestasem niciodată ca atare, nu din discreţie, ci pentru că nu exista pur şi simplu motivul.

30 nov. 1959

Întâlnirea providenţială cu Gigi, care mi-a răsărit literalmente în faţă tocmai în momentul când mă frământam de gândurile achitării datoriei către Aurelia. L-am întrebat dacă-mi poate împrumuta ceva bani şi el s-a executat numaidecât; nu puteam găsi soluţia aceasta mai demult? El mi-a oferit cu

nonşalanţă două mii de lei şi cred că nici nu a reţinut obligaţia pe care mi-am luat-o, grăbit ca un fraier, de a-i restitui banii până maximum la 1 martie.

Uşurat, am alergat la Foişorul de Foc şi i-am înmânat Aureliei ce-mi mai rămăsese din datorie, fericit că i-am restituit banii înainte de termen. Ea a fost încântată de corectitudinea mea, dar a fost uşor contrariată că nu am făcut gestul în timpul unei „vizite" acasă, unde sigur ar fi avut să-mi şi spună ceva...

Aşadar, am lichidat şi acest capitol, noua scadenţă fiind aşa de îndepărtată, încât nici nu trebuie să mă gândesc la ea. Am revenit însă la fraţii Nachm., pe care desigur că n-o să-i mai văd vreodată. Nu ştiu despre ei nimic, nu mi-au scris, nu le cunosc adresa, Radu nefiind interesat de afacerea pendinte lăsată la plecare în Bucureşti şi dacă eu am lichidat corect datoria. Acum câteva zile, Paulette mi-a spus câte ceva despre cei doi veri ai ei, eu insistând cu mirare că Dinu nu scrie.

– Aşa e el, un om extraordinar de sensibil... La tine ţine foarte mult, când pomeneşte de tine se emoţionează ca un copil. (Unde? în scrisorile pe care nu mi le-a trimis niciodată de la plecare?) Dar caută să nu exteriorizeze, asta l-ar copleşi.

Şi Paulette mi-a spus, probabil cu multe exagerări, că Dinu era în adolescenţă îndrăgostit de ea, chiar a făcut unele „gesturi" odată la adresa ei, ceea ce o fi adevărat... În fond, în Biblie se citează cazuri şi mai şi. Paulette, care în adolescenţa noastră era ca o scândură, sau justifica din plin caracterizarea de „coadă de mătură totdeauna elegant îmbrăcată", s-a împlinit acum fiziceşte, mai ales după ce a adus pe lume o fetiţă, iar când râde, punându-şi în valoare o splendidă dantură, operă a unui foarte abil stomatolog, e chiar cuceritoare, aduce din ce în ce mai accentuat cu Katherine Hepburn. Ea şi-a schimbat numele în Roman, pentru a se strecura mai uşor prin serviciile ministerului unde lucrează, exploatându-şi şi isteţimea şi poliglosia, ca orice femeie de condiţia ei. (Numai cei care cunosc imensul orgoliu al evreilor spanioli pot evalua exact ce umilinţă înseamnă această schimbare de nume.) Mama ei, pe care am văzut-o doar o dată sau de două ori, a ţinut să mă încunoştinţeze că familia ei a venit în suita domnitorului Caragea şi că s-a integrat esenţial în viaţa ţării cu banii şi priceperea financiară. Tatăl acesteia, bunicul lui Paulette, a înzestrat un întreg batalion în timpul

campaniei din Bulgaria iar altă rudă masculină a fost decorată cu nu ştiu ce în 1917 şi a fost citată pe întreaga armată pentru acte de vitejie.

Paulette, care nu intră în rezonanţă cu asemenea chestii, îşi privea cu consternare mama, când ajunsese să ţipe la mine (care eram „român", deh!) de parcă eu aş fi fost de vină de ce „se întâmplă acum în ţară". În tot cazul, continuu să mă mir că o familie de foşti bancheri aşa de bogaţi, cu numeroase rude în străinătate, ezită să plece din acest infern. Mai mult ca sigur că totuşi familia sa se va face nevăzută la un moment dat, profitând de relaxarea actuală.

Şi mă gândesc la sensibilitatea (reală) a lui Dinu; dacă, la un moment dat, nu-şi va ieşi din fire şi va face un act de agresiune şi la adresa mea, trimiţându-mi o cartă poştală, ba chiar o cutie de nes-café din chiar patria acesteia, unde momentan locuieşte, căci, graţie lui Paul Pantelli, am căpătat obişnuinţa acestei băuturi foarte la modă, de care adevăraţii consumatori de cafea, cum e mătuşa Ruxandra, nici nu vor să audă.

(Să notez o amintire: trecând odată prin faţa casei lor din Romulus, am văzut-o pe mama lui Paulette măturând prin curte, apoi ieşind în stradă şi continuând câţiva metri operaţia pe trotuar, ca să fie văzută de vecini, dovedind în felul acesta că a renunţat la ifosele familiei ei „burgheze" şi e solidară cu poporul, ba chiar s-a integrat în socialism.)

În tot cazul, încep să contabilizez pe cei de care m-am despărţit prin plecare şi mă apucă o oarecare melancolie; Anca e ultima pe listă...

Mă întreb ce va face ea „acolo" sau prin alte părţi? Răspunsul e simplu: va continua. Despre ea aş putea invoca schimbând puţin un cuvânt ce se atribuie Lucrezziei Borgia: – Singurul meu noroc a fost că am întâlnit numai bărbaţi foarte ghinionişti. (Eu excluzându-mă, nu din orgoliu, din această cohortă.)

1 dec. 1959

Mare zaiafet mare la noi, aseară, prilejuit de întoarcerea lui Ştefi de la Buzău, de unde sunt originari ai săi. A adus o mulţime de bunătăţi, dar mai ales o amplă damigeană de vin cu care s-a stropit generos foarte substanţiala colaţiune, de care am

beneficiat şi eu ca invitat. Nu pot spune că nu am petrecut bine. Treptat însă totul a luat aspectul unei „serbări", chipurile în cinstea mea, considerat fiind fiul risipitor care m-am întors acum pe calea cea bună, adică înapoi la ei. Constatare care a avut de ce să mă irite şi să mă amuze. După opinia Silviei, care, vizibil grizată, îşi comunica gândurile prin ţipetele cele mai stridente, eu i-am părăsit pe ei fără nici un motiv, doar dintr-o rezervă inexplicabilă faţă de familia „ei", i-am părăsit, am stat printre străini mai bine de doi ani de zile etc.

Ingratitudine, deci. Aşa s-ar numi, în interpretarea Silviei şi desigur a mamei, absenţa mea nejustificată din mijlocul lor, între care revenisem acum, mă regăseam, aveam să fiu fericit....

Ce să mai zic? Că am plecat pentru că mă sufocam în înghesuiala pe care o provocase venirea unei persoane în plus la noi în apartament şi apoi, de naşterea, nu din vina mea, a unui copil fatalmente turbulent? Că stăteam pe atunci într-o cameră de trecere, în care abia mă puteam mişca, dar în schimb eram deranjat de toate mişcările şi zgomotele celorlalţi? N-am replicat nimic pentru a mă justifica, tocmai pentru că totul era la mintea omului, şi mai abitir e acum, când m-am întors „acasă", dar în alte condiţii, cel puţin acceptabile pentru mine. N-am spus nimic, nici măcar atunci când Silvia, mai-mai să izbucnească în plâns, a pretins că totul se explică prin aceea că eu „nu o iubesc", ceea ce a smuls în schimb proteste vehemente din partea... mamei.

Eu am tăcut sau am răspuns succint şi inconcludent, concentrat asupra excelentului soufflé pe care Silvia susţinuse că l-a făcut ea cu mânuţele ei, special pentru mine, dar la a cărui fabricare am surprins-o participând pe mama (cu tot non-specialismul ei în arta culinară), cu vreo câteva ore mai devreme, când am intrat în bucătărie. Curios e că deşi cel mai firesc lucru ar fi să se admită că în cazul dispariţiei mătuşii Ruxandra eu să trec din actuala mea cameră în spaţiul ei, sau să revin la parter într-una din camerele mari pe care le-ar lăsa goale „familia" Silviei, – această eventualitate nici nu a fost luată în seamă de prea iubitoarele mele rude, din care, ca să fiu sincer, aş prefera să-l am ca vecin în primul rând pe micul şi inocentul (?) meu nepoţel, – cu toate dezavantajele situaţiei, lesne de bănuit.

Fapt cu atât mai remarcabil, această omitere a mea din planurile „lor", cu cât Silvia invitase pe o colegă de serviciu, o chimistă sau aşa ceva care lucrează la un laborator ştiinţific sau are o calificare echivalentă şi, după câtva timp, am înţeles şi eu că această persoană ştearsă şi onorabilă, care participase cu o bună dispoziţie reţinută la agitata petrecere, fusese adusă pentru mine, că Silvia pusese la cale o „vedere". Ea, care e o femeie în plină expansiune (a început să se şi îngraşe, ceea ce e de minune în familia noastră), fericită prin matrimoniu şi maternitatea reuşită, alunecă, asemeni multor femei aflate în aceeaşi situaţie, spre suprema generozitate, de a sluji drept mijlocitoare a fericirii prietenelor sau a celor din jurul ei. Ce să mai zic? De asta, chiar, ce să mai zic?

Nu ştiu ce a putut înţelege biata fată din mimica mea impenetrabilă, din felul în care consumam minunile aduse treptat de Silvia şi din zâmbetele mele rezumative. Când Ştefi s-a sculat să „pună muzică" – la magnetofon fireşte, căci au acum şi o asemenea sculă, – m-am scuzat pretextând ceva urgent de pregătit pentru a doua zi şi m-am ridicat de la masă, lăsându-i să şi „danseze", ceea ce, după zgomote, pare să nu fi ţinut mult.

Înainte de a urca la mine, n-am omis să iau pe o farfurie o porţie zdravănă de soufflé pe care i-am dus-o bietului Dodo. Acesta, aflat într-o stare de gravă decrepitudine, a fost acceptat de la venirea toamnei în bucătărie, unde zace aproape inert sub antica maşină de gătit a mătuşii Ruxandra (marca Wappner), pe nişte cârpe. Simte nevoia de a sta la căldură, dar îl bănuiesc total indiferent la izurile ispititoare care pot interesa pe orice câine într-o bucătărie. Ca să-l antrenez să mănânce totuşi, dată fiind apatia cu care a tratat prăjitura pe care i-am pus-o în faţă, m-am apucat să-i descleştez fălcile şi să-i vâr, printre ultimii dinţi, ceea ce-i adusesem cu atâta bunăvoinţă.

Rezultatul a fost că bietul de el s-a înecat rău cu pasta cleioasă şi nu s-a debarasat de ea, doar parţial înghiţind-o, decât cu eforturi disperate, cu icneli şi sforăituri. Cum l-aş fi putut asigura, oricât l-aş fi mângâiat, de marea şi binevoitoarea mea afecţiune?

În fond, prin intenţie, dacă nu prin efecte (deocamdată), ceea ce i-am făcut eu aseară bătrânului meu prieten este egal cu ceea ce voia să-mi facă mie, fără să reuşească însă, Silvia. Să

admit, deci, că oricum, intenţiile ei au fost bune. Eu n-am păţit nimic, am rămas în viaţă.

2 dec. 1959

Astăzi mi s-a confirmat absolut sigur „contractul", pe care îl voi avea în tot cursul anului viitor, de colaborare permanentă la Buletinul nostru, care continuă să apară fără a mai avea atâţia salariaţi, ci doar un colectiv de redacţie restrâns la minimum. Colaborarea se plăteşte, aşa cum afirmase domnul Rădulescu, pe număr; deci ar putea fi o situaţie mai avantajoasă decât aceea de pe vremea când eram salariat. Mi-a spus-o contabilul de la ministerul nostru, adică un tip care nici nu pare că m-ar agrea, deci nu ar avea sens să-mi întreţină speranţe deşarte. Nu am semnat contractul nici pe decembrie, deşi numărul s-a predat de o lună de zile şi lucrăm deja la numărul pe ianuarie. O formalitate, mă asigură şi el şi ceilalţi „colaboratori". Din fericire, Dancu a rămas cu o jumătate de normă şi sunt convins că e unul dintre cei care mă protejează. Mai puţin Opriţă, care e în aceeaşi situaţie, dar care a cedat probabil în faţa evidenţei, anume că sunt un om util acestei publicaţii care, restructurată, îşi păstrează forţele efectiv active, prin câteva transferări şi pensionări. Majorităţii foştilor salariaţi li s-a lăsat şansa sau dreptul de a fi „colaboratori", un drept iluzoriu, deoarece traduceri propriu-zise nu e aproape nimeni în stare să facă, iar propunerile pentru materialele de tradus le făceau în ultimul an doar Opriţă, în modul său imperativ, şi Dancu, în stilul lui de catâr zâmbitor şi încăpăţânat, care înaintează cu paşi mici, dar nu dă niciodată înapoi. (E evident că ideea aceasta economică, de a folosi strictul necesar în ceea ce priveşte forţa de muncă, i-a venit lui Opriţă, care e inginer chimist, în timp ce Radian era campionul celeilalte idei, de a umple Oficiul cu tot felul de persoane plătite din bugetul Ministerului şi a nu avea el decât o unică o bătaie de cap: de a trona de la mare înălţime asupra unei întregi armate.)

Aşadar am în faţa mea cel puţin un an, poate doi, de linişte şi libertate, – desigur relative, dar infinit de preţioase. Am trăit imediat ce am aflat această ştire câteva ore de adevărată euforie. M-am îndreptat ca un automat spre Biblioteca Academiei, unde intenţionasem să mă duc, am intrat, mi-am lăsat lucrurile la

garderobă, am ajuns chiar în sala fişierelor, am cerut o carte, apoi m-am dus la locul meu din sala de lectură, scoţând din biblioteca uzuală, ca de obicei, în aşteptarea cărţii, un tom dintr-o enciclopedie. Dar n-am putut să citesc, n-am putut să fac nimic. De fericire! După ce mi-a venit cartea, am mai lăsat să treacă vreo zece minute, mi-am strâns lucrurile şi am plecat.

M-am plimbat pe străzi, de fapt am mers în neştire, aşa, hai-hui, dar cu un pas mai grăbit decât cel obişnuit. Aş fi vrut să comunic cuiva bucuria mea, să o transmit primului om întâlnit în cale. Dar n-am întâlnit pe nimeni. Cel mai simplu ar fi fost să-i dau un telefon lui A., să trec direct pe la ea, căci mi-era în drum, şi la ora aceea era sigur acasă. Numai că decepţiile mele în legătură cu imposibilitatea mea de a o ataşa pe A. la orice bucurie a mea sau la orice tristeţe, m-au oprit să încerc acest demers zadarnic, care mi-ar strica poate toată buna dispoziţie.

Am ieşit, deci, în Dorobanţi şi, mergând pe trotuarul lat din dreapta, m-am aflat deodată în faţa fostului Cămin al Băncii Naţionale, unde mi-am adus aminte că l-am zărit pentru ultima dată, tot la începutul unei ierni, acum vreo trei–patru ani, pe Camil Petrescu. Avea în cap o căciulă strivitoare, dar ochii îi erau extrem de vii, percutanţi, de parcă îi urmăreau cu încordare pe toţi cei întâlniţi în drum. O privire inteligentă, desigur, dar, trebuie să adaug, o privire şi de surd, care e obligat să facă un efort de concentrare când abordează lucrurile din jur, pentru a suplini absenţa auzului. A fost, mi se pare, ultima dată când l-am văzut pe Camil Petrescu.

Am mers înainte pe Dorobanţi, apoi am luat-o la dreapta pe Ştefan cel Mare şi m-am întors prin Polonă, executând astfel un imens 8 şi ajungând din nou în Romană, după ce am luat o gustare la bufetul de la intersecţia cu Tunari, unde se găsea în mod norocos bere.

În clipa când am fost aproape de Calea Moşilor, tot sperând să fiu ajuns din urmă de vreun autobuz de pe linia 37 sau 33, care să mă ducă la Foişorul de Foc, am zărit brusc soarele, un soare galben-roşu, încercând să spargă ceaţa palidă a miezului de zi, izbutind până la urmă pentru câteva clipe. Mi-am adus aminte dintr-o dată că e 2 decembrie şi mi-am zis aproape victorios-copilăreşte, ca Napoleon înaintea marii bătălii:

– Soarele de la Austerlitz!

E o izbândă oricum în viaţa mea ceea ce am realizat sau sunt pe cale de a izbuti acum, pe care o consemnez şi în scris, chiar dacă mai puţin teatral. Apoi, mai domolit, dar în aceeaşi stare de spirit, mi-am continuat drumul tot pe jos, până acasă.

M-am prăbuşit în pat şi am dormit până după 5, poate mai mult ca niciodată în viaţa mea în vreo după-amiază. Acuma, seara, când scriu aceste rânduri, continuu să fiu destins, bucuros de felul în care au evoluat lucrurile; dacă mă gândesc, e cea mai bună soluţie care se putea ivi. Am în faţa mea cel puţin un an, cu perspective clare, liniştitoare.

Mă gândesc cât de dependent sunt totuşi de împrejurări, ce mult contează o izbândă survenită în situaţia mea materială, ce mult îmi modifică starea sufletească, măcar pentru un moment. Judecând cinstit, încep să fiu mai indulgent cu „aviditatea" pe care am descoperit-o cu uimire zilele trecute la mama şi la Silvia, atunci când tuşa Ruxandra ne-a dat clar a înţelege că, în caz că va muri, ne va lăsa „nouă" casa moştenire. Până atunci, de când se întorsese din spital, mult diminuată, se limitase la aluzii, la ceea ce se putea deduce din „planurile" ei de viitor pe care le lăsa vag în sarcina noastră: de a reface chioşcul din curte, care n-a fost folosit de decenii, de la nunta ei, ulterior el servind drept depozit de lemne şi de lucruri vechi; de a ne gândi la inevitabila tăiere a doi copaci pe care ea nu se îndura să o facă; de a reface gardul dinspre Vlădoiu, pe care din timpuri imemorabile ea ar fi vrut să-l înlocuiască cu un zid de cărămidă.

În fond, de ce „bucuria" mea ar fi mai îndreptăţită decât a lor? Pentru că voi izbuti (eventual) să dau alt sens decât ei noroculuide a dispune cum vreau de acest neaşteptat an de libertate?

Şi, acum, o amintire – dacă tot nu pot scăpa de ele: o amintire scumpă de la Anca, singurul ei cuvânt favorabil rostit despre mine:

– Ce mi-a plăcut la tine e că mi-ai spus totdeauna „ fată".

– Zău?! nu mi-am dat seama... Poate că tu aşteptai altceva... Eram la Snagov la plajă şi ea îşi ungea preocupată, cu multă aplicaţie un picior.

Eu ştiam la ce se gândise ea, că nu i-am făcut niciodată vreun compliment, că nu i-am spus de exemplu că e frumoasă (căci „te iubesc" cred că e ceva ce nu o prea interesează). M-am

străduit aşadar să-i spun ceva inteligent. Aşa că i-am replicat ideii nerostite – şi iată ce a ieşit:

– Nu ţi-am spus că eşti frumoasă, pentru că, în cazul tău, asta ar fi fost un pleonasm!

Anca a privit în gol, nici nu s-a întors spre mine şi după o pauză, a spus:

– Ei, acuma, ce o să mă fac şi cu tine?...

Apoi a început să-şi ungă cu aceeaşi atenţie concentrată celălalt picior.

3 dec. 1959

– După toate, mai şi murim! cuvânt de haz şi de necaz auzit ieri la A., la masa de seară, când le-am comunicat vestea morţii lui Lulu. Ea nici nu l-a cunoscut propriu-zis, dar a fost, după spusele ei, ca şi logodită cu S.S., unul din grupul cu care nefericitul nostru amic a izbutit să ajungă în Turcia. (E semnificativ în această însemnare, că o încep cu „poanta" de efect, ceea ce cred că am făcut peste tot în aceste notaţii, dovedindu-se astfel că le dau chiar fără să vreau caracterul de literatură... Dar oare, ce fac eu pe lumea asta, decât numai şi numai literatură?)

Revin: La un moment dat, de faţă fiind şi mama ei, A. îmi comunică observaţia că lumea a început să pronunţe „párdon" în loc de „pardón".

– Auzi numai aşa pe stradă... O pronunţie care mie îmi zgârie urechea! conchide ea.

– Bine că auzi şi aşa! a fost cuvântul mamei ei.

Eu, fără a o contrazice, am convenit sceptic afirmând că n-avem ce face, asta e soarta atâtor lucruri de pe lumea asta, să se degradeze... Greşelile de azi, observate de noi, sunt formele corecte sau măcar acceptate de mâine.

– Ei, a replicat ea puţin iritată, şi e bine aşa? Nu trebuie să ne opunem, să le păstrăm?

– Ştiu eu ce e de făcut?... am încheiat eu pe moment, dar acum mă gândesc la altceva: că e pentru prima oară când mă simt obligat de a rezista unui curent contrariu, de a conserva ceva supus corupţiei şi degradării.

Eu, în situaţia de „conservator", iată la ce nu m-am gândit niciodată; împotriva barbariei care ne invadează dar şi a

aceleia care se ridică dinlăuntru, din adânc, insesizabil, întocmai ca igrasia.

La A., la părinţii ei se afla în vizită un domn cam de aceeaşi vârstă cu aceştia, pe care-l bănuiesc a fi un „fost", ceva în magistratură, în branşa juridică sau într-una învecinată. Am fost prezentat de amfitrion ca rudă a generalului Pantelli şi omul din faţa mea s-a însufleţit peste convenţional şi m-a întrebat de Paul, „căci locuiesc împreună".

– Exact, am răspuns eu, deşi faptul nu mai corespunde chiar adevărului.

Şi domnul cu care făcusem cunoştinţă a început să vorbească de el, să-i facă elogiul, căci doar erau vechi amici: puţin înainte de a izbucni războiul, au fost împreună într-un juriu care a premiat în acel an pe Miss România!

...Ceva nou, dar nu foarte surprinzător pentru mine; fişa lui Paul Pantelli se completează cam în acelaşi sens. (Deşi mi-ar fi destul de greu să înţeleg ce calităţi trebuie să aibă un om normal care decide totuşi în chestiunea frumuseţii, mai ales când e vorba tocmai de sexul frumos.)

...Şi încă ceva: domnul X, văzând probabil capul meu mirat, mi s-a adresat explicativ:

– Ei, aşa era pe atunci... Mai ales noi, tinerii... duceam o viaţă mult mai trepidantă!

Un cuvânt nu prea obişnuit, nici foarte propriu întrebuinţat, dar sugestiv... (De folosit.)

4 dec. 1959

Observ că atunci când pun mâna pe vreun volum de Proust, doar pentru a citi „ceva de el", mă duc la *Temps retrouvé,* la începutul cărţii care e mai mult un expozeu de idei, nu la vreunul din episoadele „româneşti". Azi m-am oprit la început de tot, unde opune maniera sa de a scrie „notaţiilor" pe care le găsise în *Jurnalul* fraţilor Goncourt şi stilul realist de „redare". De acord; ştiam din capul locului că apucându-mă să ţin un jurnal trădez pe „proustianul" din mine, că fac ceva exact contrariu felului lui de a înţelege arta, care nu e a naraţiunii, ci a evocării. Dar oare fraţii Goncourt au avut ambiţii romaneşti atunci când au înşirat şi deci adiţionat notaţii peste notaţii? N-am citit jur-

nalul lor în întregime, dar cred că la mine, pentru un străin care nu m-ar cunoaşte, adunarea de lucruri seci, chiar nesemnificative, duce în cele din urmă la configurarea unui tot, într-un dosar al unei existenţe.

Asta dacă ar fi să mă gândesc la jurnalul ăsta ca la un posibil (pentru cineva) roman.

5 dec. 1959

Am lăsat de-o parte însemnarea de acum câteva zile privind lamnetabila problemă a antisemitismului la noi în ţară şi mai cu seamă în lumea membrilor de partid, – un subiect de-a dreptul fantastic dacă te gândeşti la ceea ce credeam acum zece ani. Scena, petrecută la A., a fost în grad suprem amuzantă, dar te pune pe gânduri... O transcriu acum.

Cei de acolo, când au văzut că eu ignor antisemitismul dominant şi, poate, nu remanent, ci de ultimă oră, socotindu-l o excepţie, au exclamat scandalizaţi:

– Bine, omule, dar pe ce lume trăieşti?

Şi A. ne-a povestit o scenă de la serviciul pe care l-a avut acum aproape zece ani, o „unitate" de chimie, a unui Minister, nu mai ştiu cum şi care era terorizată de o tânără comunistă Jeniţa Roşianu (Roth) care se agita, agita pe toţi, spiona, denunţa, convoca şedinţe, demasca pe toată lumea, dar mai ales pe propriile ei coreligionare, căci era vremea când o oarecare mişcare se simţea şi multe voiau să plece în „Raiul lui Ben-Gurion". Caracterul pervers al individei reieşea şi din accea că supraveghea (deşi nu avea căderea) tot învăţământul politic, adică şi cel de Partid şi urmărea felul cum răspundeau funcţionarii îndoctrinaţi: cei mai suspecţi (ca zicea: periculoşi) erau nu imbecilii şi cei care răspundeau prost, delăsători, ci tocmai cei care „învăţau", dar... nu se arătau convinşi!

Şi ca studentă făcuse acelaşi lucru, desfăşurase acelaşi zel şi unele funcţionare o ştiau de atunci.

Această bestie, pe lângă care Pompilică al nostru e un înger, şi-a desfăşurat activitatea în noua „etapă", dar aici s-a poticnit în ceva ce putea fi prevăzut, dar nu şi ocolit: devenind candidată de Partid, a fost supusă unor cercetări minuţioase şi s-a dezvăluit că în biografia ei era ceva ascuns: părinţii ei fuse-

seră proprietarii celui mai prosper magazin de articole de menaj din nu ştiu ce oraş moldovenesc... Şi a fost „pusă în discuţie", fiind pasibilă de excluderea din U.T.M.

A fost admonestată destul de sever şi ea a răspuns spăşită, că într-adevăr a greşit, dar părinţii ei nu mai erau negustori (desigur, după ce comuniştii le confiscaseră magazinul) şi erau amândoi în Capitală, în câmpul muncii, că au fost persecutaţi în timpul „prigoanei fasciste" etc., etc. S-a apucat, însă, să adauge că a rupt relaţiile cu ei, că nu-i mai vede, că nu se vizitează.

La care, când atmosfera se mai calmase, a ţâşnit o voce din fundul sălii şi o biată tânără foarte ştearsă a scos un adevărat urlet:

– Minţi, minţi Jeniţă Roth! Minţi, mincinoaso!

Era o corelegionară a eroinei în chestie, o concitadină care o cunoştea din copilărie şi avea probabil să-i plătească o poliţă, dacă nu mai multe. Cu o voce strangulată, dar puternică, a povestit mai multe, inclusiv că şi acum familia Roşianu se vede toată ziua-bună ziua şi că brava utemistă se duce la părinţi săptămânal ca să-şi dea la spălat rufele şi să şi le ia.

Informaţia a trezit un adevărat tumult de indignare comică, mulţi s-au ridicat în picioare insultând-o sau înveseliţi de această revelaţie. Candidata de Partid, complet zăpăcită, pierzându-şi capul, a răcnit disperată, regăsindu-şi şi ea accentul local, moldovenesc:

– Om fost la ei, om fost, dar om adus soponul!

Sala s-a transformat într-o explozivă anticameră a Infernului, căci încercările de a vorbi se amestecau cu râsetele în cascadă, nestăpânite.

A. a povestit toate acestea cu talentul ei incomparabil... Eu, eu trăiesc pe altă lume.

Aşa că mi-am spus imediat mai apoi: antisemitism! asta ne mai trebuia, căci parcă nu le aveam pe toate!

Adaos: E o întrebare dacă angelicul nostru Pompilică n-ar „executa" pe cineva, dacă ar primi ordin de la Partid, mai ales dacă victima (în limbaj comunist: duşmanul) ar fi cineva dintre apropiaţii lui.

Nu mai notez data însemnărilor...

Vis ciudat, mai mult contrariant. Mă aflam înghesuit (!?) într-o cabină telefonică pe stradă şi vorbeam cu Anca de la mare distanţă, vorbele ei, din care n-am reţinut nimic, se amestecau cu alte zgomote indistincte, dar aveam certitudinea că vorbesc cu ea. La un moment dat, mi-am dat seama că de fapt ea se afla în spatele meu, lipită strâns de mine cu tot trupul şi că vocea ei nu-mi parvine pe fir, ci îmi este şoptită de ea la ureche. Nu-i vedeam faţa, dar simţeam clar că zâmbeşte, datorită nu ştiu cărui simţ.

M-am trezit brusc, înciudat, deloc speriat, mai mult supărat într-un fel doar pe mine. Faptul că o visez pe Anca ar fi un subiect poetic dacă nu unul de descărcări fiziologice; în nici un caz de tulburări şi confuzie. M-am trezit cu un sentiment de gravă nemulţumire; se pare că nu am vocaţia viselor de care face caz literatura...

Zilele trecute m-am întâlnit cu Eugen T. care, aflând că nu am serviciu, mi-a povestit o anecdotă dintr-un moment similar al vieţii lui. Şeful lui mai mare, acad. Bădăreu, i-a povestit atunci următoarea fabulă moralistică: Doi şoricei, încercând să se adape dintr-o căldare cu lapte, au alunecat şi au căzut în lăuntrul recipientului. Unul, dându-şi seama că nu va putea ieşi, s-a resemnat şi s-a lăsat să cadă la fund, unde s-a înecat în clipele următoare. Celălalt a început să se zbată, să se agite ca un disperat, până când a constatat că se formează la suprafaţa lichidului un strat mai dens: era smântână. Puţin mai apoi totul se întărise într-atât încât a putut să folosească suprafaţa densă ca un pod şi a săltat peste buzele găleţii.

– Trebuie să te zbaţi! a fost concluzia bătrânului înţelept.

O fi fost, dar pentru ceea ce s-a întâmplat cu mine e şi mult prea târziu, e şi prea târziu pentru unele regrete, pe care trebuie să mărturisesc că nici nu le am... Dimpotrivă, degust fericirea relativei libertăţi de care beneficiez acum... Cum s-o numesc, de fapt?

Îmi amintesc de discuţia, mai acum o vreme, cu domnul Sică, despre unele expresii în uz şi pe care „înainte" nu le întâlneai.

– Pe vremuri, când aveai un şef mai afurisit, spuneai: „E un zbir". Acuma se zice: „E dinamic". Când rămâneai fără lucru,

ziceai: „Sunt şomer“, acuma: „Suntem în gol de producţie“. Când te dădea afară însemna că ţi-ai pierdut slujba. Acuma se zice „Am fost restructurat...“.

– Acum câţiva ani se zicea „deblocat“, am adăugat eu.

În clipa de faţă, eu n-am fost nici dat afară, nici n-am fost restructurat; am fost omis de pe lista de transferuri... Adică am fost pus pe liber, o expresie care, la urma urmei, se potriveşte perfect cu situaţia şi îmi şi place.

6 dec. 1959

Ştefi a luat obiceiul, în ultima vreme, pe care l-am constatat la întoarcere, de a cânta dimineaţa, la baie, în timp ce-şi face toaleta.

Aud şi acum gargariseala lui, care nu mă deranjează în nici un chip. O să-mi ascut auzul pentru a percepe, în cursul zilei, zgomotul linguriţei învârtite într-un pahar şi care, împreună cu „muzica“ lui Paul Pantelli, m-a întovărăşit în existenţa mea de fiecare zi, atâţia ani.

Am consemnat acest fapt, pentru că, în afara avantajului de a mă regăsi „în sânul familiei“, îl am şi pe acela de a nu pierde nici una din plăcerile resimţite „dincolo“.

Recitesc multe pagini din acest „caiet“ pe care-l voi încheia curând, deoarece filele lui sunt pe terminate, şi fac destule neplăcute constatări cu acest prilej. Volumul mi se păruse mult mai cuprinzător la început, l-am apreciat cu totul eronat, am crezut că o să mă ţină cel puţin zece ani până să-l umplu, în condiţiile, respectate de mine, ale unui scris mai regulat, mai des.

(Desigur că şi distanţa aşa de mare dintre linii e de vină; ea lasă nişte goluri care parcă se cer umplute... ulterior abia.) Dar ceea ce mă surprinde cel mai mult e sărăcia, reducerea „notaţiilor“ propriu-zise, a consemnărilor de simple momente de viaţă, survenite într-o zi sau alta. Ideea mea iniţială fusese tocmai aceasta, de a nu le lăsa să se „piardă“. Or, am constatat că şi în privinţa aceasta m-am înşelat, că e o imposibilitate să consemnezi ceva de acest gen, pentru că e cu neputinţă să prevezi, decât poate vag, ce semnificaţie vor dobândi, cu timpul, micile, neînsemnatele incidente, fapte, situaţii, care trec neobservate

atunci când survin şi nu se recomandă prin nimic special. Din o mie şi unu de lucruri petrecute într-o zi e cu neputinţă să descoperi tocmai ceea ce va avea o consecinţă şi, deci, se va dovedi mai „important". (Totdeauna m-am gândit la cazul regelui Ludovic al XVI-lea care, în ziua „izbucnirii" Revoluţiei Franceze, exact la 14 iulie 1789, a consemnat în jurnalul său doar atât pentru ziua aceea, pe care şi-o petrecuse la vânătoare – distracţia lui favorită: *Rien.)*

Efemerul nu poate fi prins, efemerul nu există; tot ceea ce ajunge să fie reţinut se salvează de la pieirea instantanee doar pentru că a devenit parte dintr-un tot, a unei serii, şi caietul meu a ajuns să fie, fără voia mea, în mod inexorabil, unul de rememorări. Toate faptele din viaţa unui om au „importanţă" doar pentru că au căpătat-o – şi acest lucru devine posibil numai cu colaborarea timpului. (Ce grav greşea bătrânul Fustel de Coulanges atunci când afirma că pentru a izbuti să reconstitui o epocă trebuie să ştii să faci abstracţie de absolut tot ce s-a întâmplat ulterior – nu mai ţin minte dacă nu şi „mai înainte".)

Cele mai multe pagini din acest caiet (îmi vine mereu să-i zic „ceaslov", datorită volumului mare, a coperţilor rigide, a legăturii foarte pretenţioase) rezumă şi concentrează serii întregi de fapte petrecute în trecut, readuc în actualitate, pentru a le corela de fapt, tot felul de întâmplări care au scăpat atenţiei mele atunci, la vremea respectivă, sau mi-au rămas în memorie doar prin cine ştie ce capriciu. (Conced eventual acestor pagini valoarea de atestat al „opiniilor" mele asupra evenimentului: opriri sporadice, poate nu totdeauna semnificative, dar totuşi însemnând momente de întoarcere asupra mea însumi.)

În felul acesta e absentă tocmai „viaţa mea", în formula ei reală, de fiecare zi; în schimb, ceva artificial prin omisiuni, dar coerent prin comprimări şi, mai ales, ceva *detaşat* pare a prinde viaţă, împotriva voinţei mele iniţiale şi totuşi sub... semnătura mea, din scrisul meu... Poate ceva de efect pentru un cititor străin, pentru cine nu m-ar cunoaşte câtuşi de puţin...

7 dec. 1959

Sentiment ciudat, care merită o consemnare: de când m-am întors „acasă", ieri am avut pentru prima oară conştiinţa

acestei situaţii pe care n-o aveam. Prin simplul fapt că acum locuiesc în aceeaşi casă dar la etaj, am cu totul altă vedere, nu mai sunt doar „la mine" în cameră şi folosesc altă intrare decât acum trei ani. Nu ştiu pe seama cui, cărei împrejurări să pun această „revenire". Dar o trăiesc efectiv, odată cu sentimentul că m-am învârtit într-un cerc în tot acest răstimp – ceea ce e în mod straniu şi tema romanului meu, scris însă *înainte* de a trăi situaţia pe viu, cristalizată din cauze obscure.

Ciudat e mai ales că mai zilele trecute, întorcându-mă acasă, pentru a-mi înfrânge oboseala, mi-am ritmat paşii ca la un marş şi mi-am impus energic deviza batalioanelor lui Cromwell: Înainte!... Adică exact contrariul mersului meu de mai multă vreme, de aproape un an – dacă e să fac un calcul de când am revenit la vechiul meu mod de a merge, târşâit şi indiferent faţă de ţinta precisă, pe care mi-o „îndepărtez" plecând totdeauna mai devreme, ca să transform drumul în plimbare, prin cât mai numeroase şi capricioase ocolişuri.

8 dec. 1959

Acuma, că am mult mai mult timp pentru lecturi şi m-am năpustit literalmente în biblioteci, reiau în alţi termeni vechea mea preocupare, aş numi-o obsesivă: Ce să citesc? Cu cât mai mult profit şi cât mai concentrat – căci şi acum sunt sedus, stăpânit de contrariul: diversitate, cărţi fără aparent nici un folos, sau în cel mai bun caz având unul cu scadenţă îndepărtată. De când romanul meu a căpătat consistenţă, adică de acum vreun an şi mă gândesc la el ca la omologarea mea ca om, dar şi ca un examen al inteligenţei, cred că am trăit un moment ireversibil, trebuie să merg pe linia aceasta, pe care am ales-o de nevoie...

Dar mă gândesc la „inteligenţă", singura mea calitate (era să-i zic: proprietate) recunoscută, care acuma se verifică. Dar, ce rol joacă ea în artă? De la La Rochefoucauld am trecut acuma la Oscar Wilde, cred că incitat de Camil Petrescu, care-l dispreţuia deschis şi-i eticheta inteligenţa mult lăudată drept „specioasă" – comiţând şi o gravă nedreptate pentru că autorul lui *Dorian Gray* era, ce-i drept, şi un jongleur al inteligenţei, dar poseda această facultate atât în ordinea artei cât şi a speculaţiei asupra acesteia şi a lumii (iar comediile lui nu sunt de lepădat, timpul a

dovedit-o). Şi, mai departe, răspunsul la întrebarea: Era Shakespeare inteligent?, cu răspunsul subsecvent: ce nevoie mai are de inteligenţă când are geniu... (Îmi năvălesc în minte atâtea alte „cazuri" în frunte cu Bacovia, geniul aproape cretin...) Este simplu să spui că geniul e adecvarea cea mai desăvârşită a unor facultăţi intelectuale la un anume domeniu de creaţie, printr-o justă intuire a situaţiei. Şi ca să nu evit gluma: printr-o genială intuire a situaţiei.

Am fost obligat să joc întotdeauna pe cartea inteligenţei, practic vorbind: a calculului; de aceea am exclus din viaţa mea visele, care totuşi mă copleşesc în ultima vreme, dezvăluindu-mi subteranele neştiute ale unei existenţe să-i zicem dominate de intelect; nu-mi presupuneam ceva revelator acolo, în adâncuri, aşadar că viaţa mea, ca şi romanul meu, se desfăşoară pe alt plan – şi asupra acestei situaţii nu pot reveni.

Revin: personaj al lumii în care trăiesc au devenit cărţile, îmi dau seama de asta odată cu trecerea timpului. Cărţile, în fond, ca şi oamenii. Mutările şi reaşezările lor atât de frecvente mi le aduc în atenţie şi mă obligă la unele abandonări. (E prima oară că mă gândesc la asta: cele mai multe stau pe rafturi fără nici un folos, ca nişte trofee de vânătoare, pretext de admiraţie pentru cei care-mi vin în casă şi de vană mândrie pentru mine, proprietarul lor. De la un timp au început să mă deranjeze inconvenientele situaţiei.

Acuma, mulţimea lor pare să mă asedieze. Ce rost au? Mă gândesc la vorba lui Keyserling despre un prieten al său care a răspuns atunci când i s-a recomandat să citească neapărat o anume carte: – Dar ce-mi mai trebuie să o citesc, din moment ce a citit-o tata? Vorbă mare, vorbă prea mare; s-ar crede că „substanţa" unei cărţi te pătrunde şi pe căi mai secrete decât lectura directă. Poate că şi eu oi fi rodul unor cărţi pe care eu nici nu le bănuiesc, dar le-au citit alţii. Poate că există o transmisiune şi pe această cale, cum va fi existând şi una pe calea contactului fizic, a apropierii întâmplătoare.

Scriu toate acestea descoperind lângă *Filosofia în Evul Mediu* a lui Bréhier, *Teoria logică a judecăţii* de Al. Posescu, pe care-o scot de acolo şi-i caut un loc mai potrivit. După cele de mai sus, ea are un anume rost în viaţa mea şi va continua să o

aibă stând în permanenţă în apropierea mea, la doi-trei metri de mine... Să vedem.

„Productivitatea" mea (termen inevitabil în ocurenţă) a crescut simţitor de când nu mai am obligaţii de serviciu. M-am dedicat traducerii lui Laurian, realizând cel puţin 3–4 p. pe zi de mss. La dactilografiere vor ieşi mai puţine, dar tot e ceva. Prima sută de pagini am şi dat-o gata. Deşi mai am până la primul soroc de predare parţială, vreau să depăşesc până atunci cu mult jumătatea. Ba chiar, tot trecând prin faţa A.S.I.T.-ului, mi-a venit ideea să urc la amicul Laurian şi să sondez în ce ape se mai scaldă. Vreau să-i arăt ce am tradus sub pretextul că aş avea nevoie de o dactilografă mai obişnuită decât a mea cu limbajul tehnic şi să-l impresionez astfel cu volumul de hârtie dovedindu-mi seriozitatea, căci e un ins de care s-ar putea să mai am nevoie.

Sau poate că vizitându-l, voi avea cine ştie ce surpriză... (Eventual că şi el îşi face bagajele ca să plece.) Mai bine să nu mă gândesc, deşi gândurile mele toate converg spre primul termen de plată, după 1 ianuarie anul viitor, cum mi s-a promis.

9 dec. 1959

Oare, mi-a folosit, măcar ca „exerciţiu de scris", acest jurnal, din care nu mai am decât douăzeci de pagini, dacă nu am dobândit în decursul timpului, prin el, o oarecare îndemânare, şi răspunsul meu e că, hotărât, da. Numai că e vorba de un fals succes; am deprins un mod de a scrie exact contrariu celui ce mi se părea mie înainte că trebuie să fie al meu şi pe care-l experimentasem amplu în roman, o carte făcută tocmai din ceea ce nu găseşti aici: reveniri, adaosuri, modificări de planuri temporale. În paginile de faţă transpun gânduri, redau în instantanee fapte petrecute, fac, în fine, notaţii, deşi tendinţa mea, pe care simt că mi-o înfrâng, este tocmai aceea de a proceda invers. Cred că prin jurnalul acesta am făcut paşi esenţiali pentru a dobândi arta unui reporter, a unui autor de articole de gazetă, limitate, precizate, de un anume efect, cu nişte fraze încheiate pe poante. Mă simt ca un bariton care şi-a forţat vocea ca să se încadreze în registrul unui bas şi ajunge să şi-o transforme într-una de contra-tenor.

Or, nu ăsta a fost idealul meu, ci, tocmai dimpotrivă, amplexiunea, varietatea stilistică, subordonarea materiei modului narativ, plăcerea de a scrie înainte de toate ceea ce cred eu cuvenit să transmit cititorului eventual. A fost numai o pierdere de vreme sau ceva mai rău? O adevărată abatere pe căi ce nu mă duc la adevărata ţintă, ci m-au făcut, fără să-mi dau seama, să ajung în cu totul altă parte? Dar, repet întrebarea, nu înseamnă asta totuşi ceva?

Ciudat e că pe măsură ce s-a redus numărul de pagini albe, am scris mai înghesuit şi mai concentrat, de parcă aş fi urmărit să nu mă despart aşa de curând de acest exerciţiu, o „operaţie" la care cred că o să mă gândesc într-o perspectivă mai justă peste câţiva ani.

(Aseară, în timp ce o ascultam pe A. vorbind, cu gesticulaţia şi mimica ei obişnuită, m-am lăsat dus de un gând şi am pus între noi, ca un ecran, imaginea Ancăi la Snagov sub duş; goală, bine plantată pe picioarele desfăcute, cu apa dătătoare de beatitudine şiroindu-i pe tot trupul şi răsucindu-i părul inguinal, ca şi cum şi-ar fi făcut cea mai firească nevoie... Ei bine, imaginea aceasta magnifică, da, magnifică! am pus-o între mine şi A., adăogându-i un zâmbet definitiv, ferm, nu crispat, doar pentru mine, *intro versus,* care mă închidea în mine...

În definitiv, toate paginile din acest jurnal, tot ceea ce un altul ar putea citi, sunt dincolo de un anumit zâmbet care vrea să nu lase adevărata expresie a lucrurilor trăite.)

10 dec. 1959

Mă opresc la următoarea frază a lui Spinoza din *Propositio LXIII* (cartea a IV-a a *Eticii):* „Omul liber care se conduce după Raţiune este mai liber în cetate, unde trăieşte după legile obşteşti, decât în solitudine, unde ascultă doar de sine însuşi". Este oare aici o invitaţie la supunere (echivalentă cu preceptul evanghelic: „Daţi cezarului ce este al cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu") sau o invitaţie numai la conformism în vederea unui profit superior? Din neputinţa pentru om de a duce o viaţă cu adevărat liberă, sau pentru că e mai avantajos pentru el să facă pe anumite planuri cele mai stricte

concesii? Ce este libertatea? Doar un concept negativ de care iei cunoştinţă atunci când eşti privat de el?

Îmi amintesc de constatarea pe care o făceau unii observatori în mod special atenţi atunci când îi vedeau pe indigenii nord-americani sosind pentru prima oară într-o mare metropolă şi mirându-se de ce vedeau. Tuturor acestora din urmă oraşele li se păreau adevărate cuiburi ale infernului, în primul rând datorită reglementării circulaţiei pe străzi, pe partea carosabilă dar şi pe trotuare. Pieilor roşii li se părea de neconceput să existe oameni, şi încă dintre cei cu pretenţii de „stăpâni", care să se supună de bună voie şi fără sentimentul unui atentat la propria lor libertate, gesturilor unui agent al poliţiei, să păşească numai pe o anumită porţiune de teren, să se pună în mişcare şi să se oprească doar atunci când primesc un semnal de la un bec. Era pentru ei culmea constrângerii, zăgăzuirea absolută a libertăţii elementare. Pentru ei libertatea însemna dreptul de a hălădui pe oriunde, oricând le venea chef, ca nişte bizoni pe un câmp, ca nişte vulturi care nu pot avea în faţa lor nici un obstacol. Pentru ei „yankeii" aşa de detestaţi şi admiraţi nu erau numai nişte sclavi ai unei discipline înspăimântătoare, dar şi nişte alienaţi, pentru că nici nu-şi mai dădeau seama că îşi pierduseră libertatea.

Mă întreb dacă orice viaţă în societate nu are la bază în mod obligatoriu această obnubilare a ideii de libertate, de care omul, obişnuindu-se cu situaţia, dar şi constatându-i unele bune rezultate, nici n-o mai simte ca o privaţiune, ca un act împotriva firii. Din moment ce acceptă să se supună unei reglementări, se cheamă că o poate face şi spre avantajul său, ori o acceptă doar cu indiferenţă (oare, chiar şi noi, nu vom ajunge la acel grad de îndobitocire încât să nu mai simţim ce ne lipseşte, pentru că ni se asigură existenţa minimală în maximum de animalitate?)

Un sistem social tiranic exploatează în mod conştient această „concesie" pe care omul e deprins să o facă faţă de propriul său drept la libertate. El încearcă să permanentizeze o anumită stare de lucruri, pentru a-i obişnui pe supuşii săi cu ea, şi a face să o considere legitimă, adică să le devină, din obligatorie, firească. În câteva generaţii, se poate ajunge la aşa ceva. Monarhiile în trecut au dovedit-o din plin.

În afară de aceasta, o tiranie, oricât de cumplită, lasă în mod fatal nişte căi, pe care se întâmplă să meargă exact unde trebuie un număr restrâns de inşi. Pe vremea lui Filip al II-lea în Spania, inchiziţia religioasă lăsa cale liberă, de exemplu, artei religioase, chiar dacă o dirija. Un artist care ar fi avut o asemenea vocaţie ar fi găsit în acea epocă de constrângeri terenul favorit pentru propria-i manifestare a talentului. Sau cel puţin, asemeni lui El Greco, ar fi fost puţin incomodat că nu se bucură de toate favorurile curţii şi este ţinut pe planul al doilea, în avantajul altor artişti mai favorizaţi de gustul monarhului, dar ar fi putut trăi foarte bine în acea vreme care unui artist „liber", în sensul modem al cuvântului, i s-ar fi părut insuportabilă sau grav limitativă. Un neajuns pentru unul poate deveni un avantaj pentru altul. (Michelangelo n-ar fi putut fi pictorul de casă al lui Filip al IV-lea, dar lui Velasquez rolul acesta i-a venit foarte bine.) Dar existenţa Escorialului nu poate fi concepută într-o zonă mică din nordul Norvegiei, în Islanda „liberă" sau pe teritoriul Greciei, ocupată de turci, chiar dacă ar fi existat pe acolo arhitecţi geniali care să se gândească să construiască aşa ceva.

Mă întreb uneori care putea fi situaţia unui intelectual care ar fi trăit la Viena după Anschluss, în timpul războiului, un om care să aibă sentimentul frustrării libertăţii şi a demnităţii naţionale, care, „conducându-se după raţiune", nu putea face însă altceva decât să aştepte ca Hitler să cadă şi nebunia funestă din jur să înceteze. Să zicem că nu s-ar fi lăsat contagiat de ceea ce vedea în jur, că şi-ar fi găsit cu „înţelepciune" un modus vivendi. Că ar fi profitat de toate avantajele existenţei, ocolind cu abilitate toate neajunsurile, făcând abstracţie de ele, tocmai în măsura în care reprezentau un grav pericol. Un ins care ar fi frecventat în linişte muzeele, parcurile, care ar fi ieşit din clădirea domului Sfântul Ştefan pentru a se duce la Belvedere şi ar fi trecut de la Galeria Liechtenstein la Kunsthistorisches Museum. Care ar fi frecventat opera, ar fi audiat concertele (pe atunci, cred) oferite (pe lângă alţii) de tânărul în senzaţională ascensiune, Herbert von Karajan. Şi mă gândesc la situaţia „în paralel" a unui ins oarecare, care ar trăi izolat într-o insulă, sau a unui brav cetăţean american, care şi-ar fi dus existenţa în Statele Unite, într-un orăşel obscur, liber, dar echivalent cu „pustiul" din teorema lui Spinoza.

Pe vremea când eram copil (cred că mă aflam în clasa a III-a de liceu) am citit într-o carte sau în *Ziarul ştiinţelor şi al călătoriilor* un articol în care se discuta ipoteza existenţei vieţii şi a unor fiinţe asemănătoare oamenilor pe alte planete accesibile observaţiilor astronomice – fireşte din sistemul nostru solar. Se examinau pe rând, eliminându-se, aceste posibilităţi şi, când autorul articolului a ajuns la planeta Venus, care ca volum e cea mai asemănătoare cu Pământul, am aflat că totuşi viaţa e imposibilă şi acolo datorită atmosferei încărcate cu vapori de acid sulfuric, care produc ploi corozive distrugătoare, iar norii împiedică pătrunderea razelor solare etc.

Să zicem că totuşi, în mod excepţional (aşa cum la cei doi poli ai Pământului climatul este cu totul altul decât pe restul planetei), să existe şi pe Venus unele petice privilegiate, mari însă cât nişte ţări, în care razele soarelui, pătrunzând măcar din când în când, să fecundeze solul, vârtejurile atmosferice obişnuite să nu atingă acele zone şi deci pe ele să existe viaţă, vegetaţie, într-o oarecare formă, oameni sau fiinţe echivalente. Aceşti oameni, ca să existe, ca să supravieţuiască (poate decimaţi din când în când de furtunile sau de gazele toxice care s-ar abate numai asupra lor), să ducă o existenţă acceptabilă, dar geograficeşte limitată, aşa cum trăiau europenii din îndepărtata Antichitate în jurul bazinului Mediteranei şi, de acolo, să contemple furtunile distrugătoare, norii coloraţi fantastic, fluviile de acid sulfuric curgând lente sau învolburate, întâlnindu-se cu altele de acid clorhidric şi producând coliziuni formidabile, cataracte, explozii, reacţii chimice, pe lângă care cele din aparatul Kipp ar fi nişte jucării de copii. Spectacolul acesta ar compensa neajunsurile? Chiar dacă nu, el le-ar fi oferit oamenilor spre consolare.

În ce termeni se pune problema libertăţii? În teorie, fiinţa omenească nu acceptă tranzacţia pe această temă, chiar dacă lipsa libertăţii nu o afectează foarte grav, tot timpul. Dar se pare că instinctul vieţii e mai puternic decât oricare altul; pe el se *bazează* în mod cert instituţia sclaviei. Un om se poate resemna să ducă o existenţă obscură, luminată când şi când de un cer albastru, de o înseninare somptuoasă, de un răsărit triumfător, de silueta unei femei frumoase, de câte o carte citită, de atâtea şi atâtea bucurii ale vieţii. Numai că toate acestea îl duc totdeauna

cu gândul la „mai mult", iar pe câţiva la „ceva mai altfel", îi semnalează prin contrast mizeria, nu-l scot din realitate, ci doar îl fac să evadeze lamentabil din când în când din ea, cu sentimentul că a făcut-o în mod excepţional; cea mai simplă parcelă a realităţii cu care vii în contact te ispiteşte, te somează să cauţi să aspiri la adevărul ei.

11 dec. 1959

Am visat-o din nou pe Anca; mai bine spus: m-am visat cu ea. Eram amândoi pe o plajă pustie, cu nisip infinit, întinşi, goi, pe o pânză. Stăteam pe spate, privind cerul, dar o vedeam într-un chip inexplicabil pe ea, îi simţeam umărul lipit de umărul meu stâng. Apoi, într-o scenă de beatitudine, ea mi-a atins mâna întinsă, mi-a mângâiat-o uşor şi foarte curând a dus-o pe a ei în locul care transforma scena în cu totul altceva decât nişte clipe de reverie...

Nu pot face nici un comentariu, decât poate că fericirea mi-e măcar aşa accesibilă şi că ea e, ca totul în viaţa mea, un fapt al excepţiei ce nu-mi îngăduie să-mi fac iluzia uneori că s-ar putea adiţiona.

12 dec. 1959

Nimic solemn în viaţa mea, în afară de înmormântări, de care nu mă pot plânge că mi-ar lipsi, şi ele au acest caracter, pentru că sunt totuşi rare şi, în familia noastră, privesc din fericire doar persoanele foarte în vârstă, care, în momentul decesului, sunt mai puţin plânse şi mai mult felicitate, pentru că şi-au „împlinit" în felul acesta existenţa. Am verificat toate acestea la înmormântarea mătuşii Teodora, unde totul a fost impecabil, convenit, deloc zguduitor. Spre marea mea mirare a apărut şi tata, deşi prin divorţ nu mai e în nici un fel rudă cu răposata mătuşă a mamei. De ce venise? L-am văzut strângând nişte mâini cu unul şi cu altul, întreţinându-se cu fostele sale rude, neexagerând (când era cazul) distanţa faţă de ele, schimbând saluturi onctuoase. Pe mine m-a urmărit însă tot timpul, cu un fel de îngrijorare, de parcă pentru mine venise, deşi nu s-a oprit să-mi vorbească, aceasta datorită prezenţei mamei şi a Silviei, de care nu m-am despărţit nici măcar o clipă. Am înţeles în cele din

urmă ce-l preocupa atât de mult; ţinuta în care venisem şi felul de a mă comporta în timpul ceremoniei.

Cred că nu l-am deziluzionat, deoarece ştiinţa aceasta am deprins-o de mult, în parte chiar de la el. Mi-am dat un plus de gravitate, pentru că ştiam că mă urmăreşte şi spectacolul avea să-i facă plăcere. Eram în demi-ul meu gris-fer, cam subţire, dar adaptat situaţiei, cu cravată neagră. Cu faţa mea emaciată, arătam desigur contractat şi aburit de ger, – tipul clasic al spectatorului funebru. Mi se putea atribui chiar şi o oarecare bine stăpânită suferinţă.

Din cauza exproprierilor, care le-au afectat pe mai toate rudele noastre în ultimul deceniu, actul următor al tragediei, care succeda deceselor, nu mai are loc, sau şi-a pierdut mult din acuitatea de pe vremuri: partajul moştenirii. Totul se isprăveşte aici, cu regrete conţinute, cu respectarea etichetei, în mod solemn.

Numai tata va lăsa în urma lui casa din Strada Toamnei şi, dacă lucrurile se vor desfăşura aşa cum e de aşteptat, o să se ivească mari dispute între moştenitorii învrăjbiţi. În ceea ce mă priveşte, eu aş fi dispus să renunţ la orice drept la partea mea din „averea“ lui, de care în clipa de faţă beneficiază doar noua lui familie; nu-mi imaginez însă că asta ar putea fi şi opinia mamei, dar mai ales aceea a Silviei.

Nu ştiu dacă tata s-a gândit în timpul înhumării fostei sale mătuşi la niscai lucruri de soiul ăsta, dar sunt sigur că a plecat convins că, în eventualitatea propriului său deces, ţinuta mea va fi aşa cum şi-ar dori-o şi cum m-a învăţat chiar el: impecabilă.

13 dec. 1959

M-am dus astăzi la A.S.I.T. pentru a sonda intenţiile lui Laurian relativ la primul termen al plăţii, care se apropie. (Am convenit să fie „după sărbători“, dar pentru el asta însemna nu după Crăciun, ci după Anul Nou.) Nu l-am găsit, dar foarte amabila secretară mi-a spus că tovarăşul profesor va fi mult mai liber odată cu vacanţa studenţească...

Când o fi asta? Mă gândesc la felul cum am început să „colaborez“ cu el şi faţă de acţiunea mea curajoasă, directă, unică în viaţa mea, mă întreb dacă n-am fost nebun?

În tot cazul, recentul succes şi „comanda“ pe care am obţinut-o cu atâta inconştienţă mă determină să-mi reconsider definiţia intelectuală: sunt, am devenit un traducător pentru cel puţin doi, trei ani de acum înainte, când îmi voi câştiga existenţa efectuând asemenea lucruri. Deşi engleza e ultimul câştig, venit abia de curând, ea e limba viitorului, asupra ei trebuie să mă concentrez oricât mi-ar fi de antipatică. Mai ales sunt în măsură să fac unele comparaţii, italiana (care mă paşte sigur la anul) fiind cea mai atractivă.

...Mă gândesc la faptul că pentru noi, românii, orice text în această limbă e poezie sau măcar sună poetic, româna fiind din multe puncte de vedere un fel de italiană mai molfăită (iar franceza una care şi-a pierdut terminaţiile).

Revin, transcriind aici o dedicaţie sublimă a lui D'Annunzio: „A Eleonora Duse, dalie belle mani“, o adevărată cascadă de vocale, cea închisă de la mijloc „u“, fiind de fapt o cezură pentru ca vocea omului să nu se înece îmbătată cu ele.

Revin. Mă bate gândul să opresc însemnările mele brusc, înainte de ultima filă disponibilă a acestui ceaslov, să nu las impresia că el mi-a impus o limită, că m-am dat fără voie cu capul de un zid de netrecut. Ciudată această preocupare a mea de a face dintr-un sfârşit oarecare un „final“, un act de voinţă. Dar trebuie să o însemn aici pentru că realmente mă urmăreşte persistent. (Poate că ar fi vorba să dau astfel un sens acestor pagini, ca şi cum nu tocmai ăsta ar fi preţul lor cel mai mare: că nu au nici un sens. Aşa e viaţa mea şi nu întrevăd o continuare altminteri decât aşa cum am mers (!?!), cum m-am lăsat dus până acum. Nici o speranţă, iată ce trebuie subliniat.

Acum vreo lună mi-a venit pentru prima oară ideea şi hotărâsem să fac o însemnare „finală“ despre „întoarcerea acasă“; dar n-am pus intenţia în practică, mi s-a părut că e ceva calculat şi deci artificială, un fel de parafă imensă la o iscălitură rezumativă. Şi, apoi, faţă de cine aveam nevoie să demonstrez voinţa de a încheia logic acest mozaic de însemnări fără nici o logică? în momentul acela nu eu gândeam astfel, ci autorul acestor pagini, cel care scria aşa şi se supunea legii obiectului pe care-l „face“.

Cred că am mai notat mai demult acest lucru care trădează măcar inconştienta mea intenţie mereu reprimată, de a considera

că scriu o carte, chiar dacă ea s-a „făcut" mai mult decât am intenţionat eu să o fac. Dar s-a făcut.

Am introdus în romanul meu impresia aceea hibernală pe care mi-o notasem aici acum vreo doi ani: imaginea unor nouri cu slipiri de mătase pogorând asupra unui copac şi care în loc să se stingă treptat şi-au amplificat strălucirea prin reflexele reciproce, ridicându-se apoi de la pământ mai imateriale, mai pure. Mă urmăreşte gândul naiv, dar tenace până la obsesie, că şi în scris se poate petrece cam aceleaşi lucruri: zecile, sutele de mii de cuvinte din mormanul acela de hârtie vor spori imprevizibil prin simplul lor contact, căpătând alte sensuri, mai bine spus: sugerându-le. Poate că peste câţiva ani, eu o să vin să culeg rezultatul acestei minuni al cărui autor nu mai sunt eu.

14 dec. 1959

Azi la Bibliotecă, am stat în spatele unei tinere, o apariţie destul de neaşteptată prin juvinitate, printr-o anume eleganţă şi graţie; e posibil să fi fost actriţă, studentă la Teatru sau aşa ceva, care mai înviorează din când în când atmosfera mohorâtă a sălii de lectură. Pe umeri avea un şal cu sclipiri de mătase, pus peste un destul de gros pulover de lână, ambele necesare, deoarece aici încălzirea e cam totdeauna insuficientă. Mi-era cu neputinţă să-mi dezlipesc privirea de acest şal, în ora aceea, pe care am „petrecut-o" împreună, era ceva încântător şi tulburător şi, pe moment, nu am stat să mă gândesc mai mult.

...Şi brusc, la plecare, pe aleea de la ieşire, mi-am dat seama de cauză, una simplă, aparent fără nici un rost pentru altcineva decât mine: şalul acela uşor, cu sclipiri de mătase, era în culoarea aceea rară, bejul Isabelle, culoarea Marelui Condé, dar şi culoarea favorită a lui M. Extraordinar! Şi eu uitasem, uitasem acest „amănunt" esenţial care ne-a apropiat pe vremuri... Şi m-am gândit mai apoi cât ne-am disputat noi pe această temă, de câte ori nu am evocat acele timpuri, ba cred că ultima discuţie cu M., acum mai bine de zece ani, a fost despre ducesa de Longueville, eu contrariind-o cu afirmaţia că în ciuda reputaţiei, nu putea fi în nici un caz o femeie prea frumoasă...

Aşadar, uitasem tot acest întreg episod, putusem uita ceva esenţial. Aşadar, se pot uita lucrurile esenţiale, se poate uita

orice... Formulez acum, aici, acest gând, fără regrete, chiar cu oarecare speranţă. Poate că peste câţiva ani, unii vor evacua tot dezagreabilul din carte, dezgustătorul, decepţiile din viaţă.

...Şi un moment de oarecare contrarietate, demn de a fi consemnat a fost faptul că nu l-am mai găsit nici acolo, nici în altă parte pe Paul Pantelli, a cărui îndepărtare o regret... Mă gândesc chiar să-l caut, să-l vizitez, să aranjez o întâlnire, ceea ce cred că nici lui nu i-ar displace. (Singura posibilitate de informare fiind Jeana.) Eleganţa lui ofilită, în vestimentaţie şi în vorbe, de om al altor vremi, care se „menţine" însă, fără a da impresia că s-ar strădui cumva, o judec acum cu totul altfel decât atunci, la început, când am stat amândoi sub acelaşi acoperiş, în Călăraşi, un loc de care nu m-aş apropia după ultimele evenimente decât cu oarecare spaimă.

Revin cu o completare la nota de pe data de 12 decembrie, bună ocazie de a constata vidul multor zile din existenţa mea. La înmormântarea mătuşii Teodora, am omis tocmai cea mai sesizantă impresie, mult deosebită de acelea trăite în copilărie. Pe atunci, poate datorită staturii, poate datorită faptului că nu urmam cortegiul mortuar până la groapă şi deci nu prindeam ultimele detalii, despărţirea celui decedat de cei rămaşi mi se părea că se realizează prin „înălţare", eu însumi privindu-l pe cel în cauză de jos. Abia acuma, recent, am trăit spectacolul „coborârii" în mormânt, adică ceva exact contrariu. M-am gândit sigur la asta zilele trecute, în acea împrejurare de familie, dar tocmai pe ea am omis s-o trec între aceste însemnări. Ce să mai zic?...

Mă gândesc la *înmormântarea contelui Orgaz* a lui Greco, la modul absolut genial în care un meşter al unei arte statice izbuteşte să sugereze coborârea unei anume figuraţii umane şi, în acelaşi timp, ascensiunea...

(În măsura în care îmi recitesc, fie şi la întâmplare, paginile pe care le-am înnegrit în aceşti doi-trei ani, îmi vine să completez aproape orice însemnare, uneori să mi-o contrazic, luându-mă pe mine drept un autor citit de mine, un străin faţă de el, atât de apropiat. Tulburătoare constatare, pentru că observ la mine, consecutiv, totdeauna o înăbuşită satisfacţie care, în cazul romanului, e tocmai dimpotrivă: nu pot să uit bucuria din zilele

când am fost la Sergiu Iv. Şi rămăsesem cu copia, ca s-o „corectez").

15 dec. 1959

Vis mai mult confuz decât înspăimântător azi-noapte, dar care continuă să mă urmărească, fără să-mi pot explica imediat de ce... E pentru prima dată că un vis al meu e urmarea unor preocupări din ultimele zile, eventual ale zilei care l-a precedat. Visul de ieri l-aş putea numi al pierderii identităţii, un fel de preocupare a mea recentă, influenţată categoric de lectura romanului meu, pe care am făcut-o în ultima vreme la corectură şi în care mă descopăr „un altul", un personaj poate, dacă e să zic numai atât. Un ecou al ei e visul acesta, din care în afara senzaţiei acestei pierderi nu reţin nimic, cu tot efectul lui persistent tulburător.

Romanul acesta, din care am tot citit părţi destul de întinse în ultima vreme, ajunge uneori să mă captiveze, să-mi dea certitudinea îndepărtării de mine însumi, a trecerii într-o altă realitate, a imersiunii într-un mediu confuz, de ape adânci, în care eu sunt ceva desprins din mine însumi, dacă mai sunt ceva. Sau, ca să fiu mai exact: mă simt parcă într-o ceaţă în care propria mea umbră prinde viaţă, se mişcă independent, se distanţează de „fiinţa" mea, nu mă mai urmează propriu-zis, ci a devenit ea însăşi o altă fiinţă. Şi cred acum că asta e realitatea, că toţi cei care îmi vor citi cartea vor păstra despre mine această imagine, – vie, chiar când eu nu voi mai exista.

Revin, marcând prin contrast, eşecul acestui jurnal. Nu mi-am aflat în el un interlocutor, aşa cum sperasem la început, indus în această eroare de gândirea convenţională asupra acestui gen de scriere, chiar şi la o bună bucată de vreme după ce l-am început. E o arhivă de notaţii, în care poate că un ochi străin va descoperi cândva (cât mai în viitor) ceva interesant. Ce ar fi interesant în viaţa mea, cât e surprinsă aici?

Îmi vine să conchid că sunt funciarmente incapabil de vreun dialog, mai precis că îmi lipseşte spiritul dialogului. Asta devine din ce în ce mai vizibil în raporturile mele cu alţii, cu prietenii, cu apropiaţii; nu zic că nu-i ascult, dar nu le răspund, trec

peste ei, peste ce spun, din ce în ce mai frecvent mă rezum la tăcere, cu maximum de efort pentru a-mi compune o mimică elocventă. Eu nu vorbesc aici cu mine însumi.

Găsisem pe un bileţel această notaţie extrasă de mine dintr-un autor pe care nu mi-l mai aminteam (Montaigne? cred) şi o aşez aici, ca un comentariu, ca să n-o arunc: „En ecrivant ma pensée, elle m'échappe quelque fois; mais cela me fait souvenir de ma faiblesse, que j'oublie à tout heure; ce qui m'instruit autant de ma pensée oubliée, car je tends qu'à connaître mon néant".

17 dec. 1959

Chiar acum, pe aceste ultime pagini (pe care le umplu de la un timp nu ştiu de ce cu scrisul meu din ce în ce mai înghesuit), trădez caracterul de notaţie succintă, spontană, strict circumscrisă într-un „moment" a acestui jurnal. Mă abandonez tentaţiei permanente, din prima clipă, de a vârî în el întâmplări petrecute mai demult – cred că dacă l-aş reciti de la un capăt la altul i-aş dubla cu adaosuri şi nuanţări volumul care şi aşa e „impozant", cuvânt ce nu se potriveşte nicidecum cu mine, dar e foarte la locul lui, pentru că e vorba măcar de... hârtie.

Revin, aşadar, la înmormântarea mătuşii Teodora, episod pe care părusem că l-am „încheiat". Acuma îmi amintesc de un comentariu mental al meu iscat de împrejurare şi pe care l-am omis în notaţia din seara respectivă. La sfârşitul ceremoniei, când m-am ataşat de tata, grăbiţi să ieşim mai repede din cimitir pentru că în felul acesta evitam pericolul de a fi invitaţi la praznicul funebru, nu m-am amestecat cu celelalte rude. Dar am auzit destule comentarii din care reieşea că, medical vorbind, răposata *n-a avut nimic,* decât cea mai incurabilă maladie: vârsta. S-a stins lin, fără chinuri şi fără să deranjeze pe nimeni, aşa cum s-a desfăşurat şi lunga ei existenţă; a murit frumos, a murit în somn, a fost găsită de rude neînsufleţită... „N-a avut nimic!" a fost vorba cea mai des auzită în final, ca o felicitare.

Ei bine, mie mi-a venit în minte cuvântul de haz transmis de Chamfort şi pe care nu i l-am repetat nici celui cu care am plecat de la Bellu şi cu care am stat destul de vorbă, căci tata e omul cel mai lipsit de umor din lume. În secolul XVIII, când

erau la modă metodele de vindecare ale lui Messmer, mai ales în aristocraţia franceză, un medic trata prin magnetism pe un marchiz care totuşi răposase relativ repede, sau „firesc". Medicul îl invoca, totuşi, considerându-l un succes.

– Bine, domnule doctor, a observat cineva, dar marchizul a murit!

– Ei, a replicat terapeutul, puţin iritat, a murit, a murit, dar a murit vindecat!

19 dec. 1959

Tăcere a sferelor, mai puţin reputată şi invocată decât muzica lor, dar totuşi existentă, constatabilă.

Am simţit-o acum un sfert de oră când, întorcându-mă acasă şi deschizând fereastra pentru aerisire, fără nici un interes pentru ceea ce aş fi putut să văd afară, m-a izbit *izolarea* stelelor în puritatea glacială a nopţii de toamnă târzie, în momentana lor hotărâre de a comunica doar între ele.

A te izola nu înseamnă a trăi neapărat în singurătate; înseamnă a te aşeza pe tine însuţi în raport cu alţii, după voie. Aceasta este de fapt ecuaţia existenţei mele, nesoluţionate, asupra căreia trebuie să revin.

20 dec. 1959

Nici o zi fără o linie. Traducere inexactă a dictonului latinesc *Nulla dies sine linea*. De fapt, în latineşte e vorba de pictură, dar chiar şi în cazul acestei arte, să tragi pe zi doar o singură linie e mult prea puţin. Eu nu sunt satisfăcut decât atunci când izbutesc măcar o pagină; de obicei însă, atunci când mă apuc, îmi ies cel puţin două-trei. Asta mă linişteşte brusc, asemeni unui medicament, unui calmant...

Am verificat aceasta azi-noapte, când m-am trezit pe la patru, fără nici un motiv anume, şi, după obiceiul meu, imediat am aprins lumina. Se întâmplă ceva foarte ciudat: de când, nemaiavând serviciu, am aşa-zis timp, îmi reproşez într-o formă şi mai vehementă inactivitatea, pierderea de vreme, nerealizările, lipsa de disciplină, toate, inscuzabile acum. În fiecare dimineaţă traduc prin diverse biblioteci cel mult o oră-două şi apoi intru în panică pentru ceea ce nu fac. Nici lectura unor cărţi,

asupra cărora mă arunc cu aviditate, exact ca pe vremea când eram elev sau student, nu mă calmează. Mi se pare o şansă extraordinară timpul care-mi stă acum la dispoziţie, pentru prima oară în viaţa mea, şi îmi reproşez inabilitatea, inaptitudinea de a-l folosi cum trebuie.

Cred că tocmai pentru acest motiv m-am trezit azi-noapte îngrijorat şi, de îndată ce am scris câteva pagini, în romanul meu neterminat şi interminabil, m-am liniştit. Am vrut să mai citesc ceva, dar am adormit imediat...

E singura mea posibilitate momentană, de asta sunt absolut convins şi nu-mi mai fac nici un reproş, de a mă contrapune întrucâtva neantului.

E seara târziu, sunt foarte obosit, dar după terminarea concertului m-am gândit poate tocmai de aceea să scriu chiar acuma, aceste rânduri în grabă, cu efort, cu un fel de spaimă, sub un fel de somaţie, aşa cum am făcut-o de ani de zile, ca o datorie.

SFÂRŞIT

EXPLICAŢIE FINALĂ

Romanul acesta s-a alcătuit dintr-o mică parte a unui „jurnal“ în care am consemnat între 1949 şi 1962 tot felul de incidente şi situaţii atunci trăite. Notaţiile aveau un caracter strict intim, erau disparate, fără suită, doar pentru a-mi ajuta memoria într-o reconstituire probabilă a vieţii mele. În nici un caz nu erau menite publicării sau măcar divulgării.

Numai că, după ce am abandonat scrierea, când îmi aruncam privirile asupra unor pagini, am început să le descopăr interesante: aproape toate cele lăsate acolo pe hârtie mă surprindeau, nu mai eram de acord cu ele, ori le uitasem de-a dreptul: despre cărţi, oameni, întâmplări îmi schimbasem opinia. Mi s-a părut ceva „străin“ până la un punct şi, atunci (ca să nu se piardă, căci unele erau scrise pe foi de hârtie şi vârâte în diverse caiete) am dat felurite fragmente unei dactilografe extrem de discrete şi de serioase, cu care de altfel fusesem coleg de serviciu. Iar aceasta, după un timp, n-a putut să se abţină şi a exclamat mirată:

– Bine, tovarăşe G., dar ce ai scris aici d-ta parcă e scris de altcineva, nu te recunosc în paginile astea, nici lumea în care am trăit şi eu!

Constatarea aceasta m-a contrariat într-un fel, deşi îmi confirma propria lectură: într-un text în care încercasem „să mă spun pe mine“, de notaţii seci, absolut sincere, mă contrafăcusem prin simpla omisiune sau concentrare a lor, prin accentele de interes distribuite arbitrar! Am avut revelaţia „romanescului“, chiar fără intenţia mea, – un derivat neaşteptat, dar nu de nesocotit!

Douăzeci de ani mai târziu, într-o vreme când aveam acces la edituri, cu speranţa publicării, lucram cu o altă dactilografă, o doamnă care-mi acorda prioritate în programul ei şi pe care nu trebuia s-o las în pană: într-o vară din 1985, i-am dat mai multe zeci de pagini din jurnalul părăsit demult şi pe care le-am

concentrat în perioada 1957–'59, una aparte, care a urmat Evenimentelor din Ungaria şi coincidea măcar parţial cu represiunea absurdă de la noi, un fenomen ce a consternat pe toată lumea, nu doar pe numeroşii cunoscuţi ai mei deveniţi din nou victime. În mod aparent contradictoriu, consecutiv intrării noastre în O.N.U. şi „deschiderii" spre lume operate de Dej, din punct de vedere cultural a continuat un prudent dezgheţ, care se va tot accentua în anii următori şi va duce la explozia de la mijlocul deceniului VII.

În epoca delimitată de mine se întrezăreau toate acestea, dar nu în gradul în care totuşi vor surveni şi „speranţele" noastre erau mai degrabă... întunecate.

Romanul meu înfăţişează un tablou al lumii strivite şi decimate de comunişti, dar nu anihilate: societatea veche se prăbuşise, uneori în subsoluri sau beciuri, dar continua să existe, pentru că membrii ei erau folosiţi de noii stăpâni pentru capacitatea lor în posturi subordonate, prost plătiţi, nesiguri de ceea ce li se „dădea", mereu ca o concesie ce putea fi oricând suspendată, dar având de partea lor cel puţin inteligenţa. În cazul celor înfăţişate în *Seara târziu...*, cel care vorbeşte este un intelectual tânăr angajat în scrierea unui roman; o situaţie totuşi specială. Deşi este un tip relaţionist şi vivace, un om „de lume", căutând contactele şi societatea, e silit să-şi ascundă identitatea, câştigându-şi existenţa în lumea nouă, tehnică, a „constructorilor" socialismului sau recurgând la expediente, fără nici o satisfacţie din partea unui regim care glorifică în teorie munca.

Doamna care mi-a dactilografiat cartea a fost încă mai surprinsă: nu mă recunoştea în ea.

Din păcate, *Seara târziu,* prezentată în 1987 Editurii Cartea Românească, a apărut într-o versiune grav amputată de cenzură, care mi-a scos, la diferite nivele, vreo 140 de pagini din 400; ceea ce a rămas am sperat că va da o idee despre tot, măcar ca un document de epocă. Numai că puţinii binevoitori au considerat-o „jurnalul" meu şi au căutat prefigurări ale celui care aveam să devin mai târziu; iar la reeditarea ei în 1998, graţie entuziasmului lui Costache Olăreanu, într-o serie de cărţi, „recuperate", am făcut eroarea de a prezenta versiunea incompletă, cenzurată chiar de mine în 1987... Abia, acum, aşadar, se poate vorbi de ceea ce scrisesem iniţial.

Ca în toate celelalte romane ale mele şi aici omul care vorbeşte este un scriitor care scrie un roman, *Seara târziu* mergând în paralel cu *Oameni şi umbre, glasuri, tăceri;* chiar şi acum ele se află pe masa mea „în lucru". Or, partea ciudată e că tocmai prima, care se alcătuieşte din notaţiile mele autentice de lucruri trăite (doar numele proprii fiind înlocuite, iar unele incidente necorespunzând exact cu ordinea din text) eu o parcurg interesat şi amuzat ca pe ceva scris de un străin, în timp ce trăiesc mult mai profund şi mai impresionat ceea ce am scris tot eu în cealaltă carte, o proiecţie a mea pur imaginară.

Sper ca măcar acum *Seara târziu* să fie considerată un roman, mai mult decât un document, deşi chiar şi această calitate ar putea fi un rezultat tocmai al faptului că e o operă artistică.

Alexandru George

SUMAR

1957 5
1958 163
1959 354

Explicaţie finală 581

DE ACELAŞI AUTOR

- *Simple întâmplări cu sensul la urmă* (proze), 1970; ed. a II-a, 2004, ed. a III-a, 2009
- *Marele Alpha* (eseu), 1970; ed. a II-a, 2005
- *Clepsidra cu venin* (proze), 1971; ed. a II-a, 1998, ed. a III-a, 2009
- *Semne şi repere*, 1971– Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică
- *La sfârşitul lecturii,* I, 1973; II, 1978; III, 1980; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti IV, 1993
- *În jurul lui E. Lovinescu* (eseu), 1975
- *Mateiu I. Caragiale* (eseu), 1981
- *Simple întâmplări în gând şi spaţii* (proze), 1982 – Premiul Uniunii Scriitorilor pentru publicistică
- *Caiet pentru...* (roman), 1984; ed. a II-a, 2000
- *Petreceri cu gândul şi inducţii sentimentale* (proze), 1986
- *Dimineaţa devreme* (roman), 1986; ed. a II-a, 2001
- *Seara târziu* (roman), 1987; ed. a II-a, 1998; ed. a III-a, 2006
- *Cinci sau chiar şase personaje în jurul unui autor* (roman), 1998
- *Capriciişi treceri cu gândul prin spaţii* (proze), 1994
- *Caragiale,* 1996 – Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică
- *Oameni şi umbre / glasuri, tăceri/,* (roman), 1996 – Premiul Fundaţiei „Cuvântul", Premiul revistei „Convorbiri literare", Marele premiu SOROS pentru roman; ed. a-II-a, 2003; ed. a III-a, 2008
- *Şapte povestiri fără una* (proze), 1997
- *Întâlniri* (eseuri), 1997
- *În istorie, în politică, în literatură* (eseuri), 1997

- *Reveniri, restituiri, revizuiri* (eseuri), 1999
- *Mateiu I. Caragiale. Sub pecetea tainei,* 1999
- *Pro libertate* (eseuri), 1999
- *Confesiuni împotrivă,* 2000
- *Alte întâlniri* (eseuri), 2000
- *În treacăt, văzând, reflectând* (proze), 2001
- *O altă scrisoare pierdută* (teatru), 2002
- *Consemnări în curs şi la fine* (proze), 2002
- *Alte reveniri, restituiri, revizuiri* (eseuri), 2003

TRADUCERI

- Ph. Van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franţa,* 1972
- Villiers de l'Isle-Adam, *Povestiri crude şi insolite,* 1973, 1990, 2003
- Jean Starobinski, *Relaţia cu critica,* 1974
- Remy de Gourmont, *Eseuri,* 1975
- Salvatore Battaglia, *Mitografia personajului,* 1976
- Émile Zola, *Saloanele mele,* 1976
- Anatole France, *Viaţa literară,* 1978
- Edmond şi Jules de Goncourt, *Arta franceză a secolului al XVIII-lea,* 1979
- Jean-Pierre Richard, *Literatură şi senzaţie,* 1980
- Louis Hautecoeur, *Literatură şi pictură în secolele XVII–XX,* 1982
- Voltaire, *Secolul lui Ludovic al XIV-lea,* 1983
- P.-J. Proudhon, *Principiul artei şi destinaţia ei socială,* 1987
- Jean-Paul Sartre, *Greaţa,* 1990

EDIȚII

- V.A. Urechiă, *Scrieri literare,* 1976
- Pompiliu Eliade, *Ce este literatura?,* 1978
- *Masca* (antologie de proză fantastică românească), 1982
- E. Lovinescu, *Opere I–IX,* 1982–1989 (în colaborare)
- *Proză umoristică românească* (antologie), 1985
- Eugen Lovinescu, *Agende,* I, 1993; II, 1996; III, 1999; IV, 2000; V, 2001; VI, 2002 (în colaborare)

Tipărit la R.A. „Monitorul Oficial"

Romanul meu înfăţişează un tablou al lumii strivite şi decimate de comunişti, dar nu anihilate: societatea veche se prăbuşise, uneori în subsoluri sau beciuri, dar continua să existe, pentru că membrii ei erau folosiţi de noii stăpâni pentru capacitatea lor în posturi subordonate, prost plătiţi, nesiguri de ceea ce li se „dădea", mereu ca o concesie ce putea fi oricând suspendată, dar având de partea lor cel puţin inteligenţa. În cazul celor înfăţişate în *Seara târziu...*, cel care vorbeşte este un intelectual tânăr angajat în scrierea unui roman; o situaţie totuşi specială. Deşi este un tip relaţionist şi vivace, un om „de lume", căutând contactele şi societatea, e silit să-şi ascundă identitatea, câştigându-şi existenţa în lumea nouă, tehnică, a „constructorilor" socialismului sau recurgând la expediente, fără nici o satisfacţie din partea unui regim care glorifică în teorie munca.

ALEXANDRU GEORGE

ISBN 978-974-577-610-7